سره د حوالو او تخریجه

مکمله او مدلله

فتاوی یوسفیه

مشهوره په

ستا سو جدید مسائل او د هغې حل

پنځم جلد

تالیف

حضرت مولانا محمد یوسف لدهیانوي رحمه الله

مفتي اعظم پاکستان

تقریظونه

شیخ الحدیث حضرت مولانا

سید شیر علي شاه مدني رحمه الله

سابق شیخ الحدیث دار العلوم حقانیه اکوړه خټک

شیخ الحدیث حضرت مولانا محمد ادریس صاحب مدظله

شیخ الحدیث دار العلوم نعمانیه اتمانزئی

جدید مکتبه رشیدیه

جاده میوند سر چوک مارکیت مرحوم حاجي حسین گل کابل

0782690850 | 0775681606

بسم الله الرحمن الرحيم
فتاوی یوسفیه
مشهوره په
ستاسو جدید مسائل
او دهغې حل
مکمل او مدلل
۵
سره د حوالو او تخریجه
دپنځم جلد اجمالي فهرست
دزکاة مسائل، دعشر مسائل، دصدقه فطر مسائل، دنظر مسائل، نفلي صدقه، دفقیرانو متعلق مسئلې، دحج او عمرې فضیلت او فرضیت، په حرامو پیسو حج کول، دعمرې مسائل، دحج بدل مسائل، دمحرم نه پرته حج کول، دقرباني مسائل، دحاجي دقرباني مسائل، مدینې ته حاضري، دعقیقې مسائل، دنبکار مسائل، دترخې، لړې او دهګو حکم، دسپي ساتلو مسائل
تالیف
حضرت مولانا محمد یوسف (لد)هیانوی رحمه الله
مفتي اعظم پاکستان
تقریضونه
شیخ الحدیث حضرت مولانا
سید شیر علی شاه مدني رحمه الله
سابق شیخ الحدیث دار العلوم حقانیه اکوړه خټک
شیخ الحدیث حضرت مولانا محمد ادریس صاحب مدظله
شیخ الحدیث دار العلوم نعمانیه اتمانزئی
جدید مکتبه رشیدیه
جاده میوند سر چوک مارکیت مرحوم حاجي حسین گل کابل
0782690850 | 0775681606

بسم الله الرحمن الرحيم

د کتاب نوم : ستاسو جدید مسائل او د هغې حل

مؤلف : حضرت مولانا محمد یوسف لدهیانوی رحمه الله

ترجمه کونکي : دار الترجمه عبدالغني مارکیټ پشاور

جلد : پنځم

صفحات : ۵۷۶

تاریخ : ۲۰۱۷ء

د چاپ زیار : مولانا سید محمد پرواني

جدید مکتبه رشیدیه

جاده میوند سر چوک مارکیت مرحوم حاجي حسین گل کابل

0782690850 | 0775681606

د کتاب تر لاسه کولو ځایونه

- پشاور
- اکوړه خټک
- کوټه
- پروان
- کندوز
- غزني
- جلال آباد
- قندهار
- بغلان
- لوګر
- خوست

فهرست

مضمون	صفحه

❖ د روژې سره متعلق باقی مسئلې ❖

❖ د زکات مسائل ❖

❖ د زکات متعلق باقی مسئلې ❖

❖ زکات په چا باندې فرض دی؟ ❖

مضمون	صفحه

❖ د زکات نصاب او شرطونه ❖

صفحه	مضمون

❖ د زكات د اداكولو طريقه ❖

مضمون	صفحه

❖ کومو خلکوته زکات ورکول کیږي؟ ❖

مضمون	صفحه

مضمون	صفحه

❖ د پیداوار عشر ❖

مضمون	صفحه

❖ د زکات متفرق مسائل ❖

❖ صدقه فطر (سرسایه) ❖

❖ نذراوصدقه ❖

مضمون	صفحه

❖ نفلي صدقې ❖

صفحه	مضمون

❖ د صدقې او فقيرانو متعلق مسئلې ❖

صفحه	مضمون

❖ د حج او عمرې فضیلت ❖

❖ د حج او عمرې فرضیت ❖

مضمون	صفحه

مضمون	صفحه

❖ په ناجائزه ذريعه حج کول ❖

مضمون	صفحه

❖ عـمـره ❖

❖ د حج او عمرې اصطلاحات ❖

صفحه	مضمون

❖ حج بدل ❖

مضمون	صفحه

❖ له محرم نه پرته حج ❖

مضمون	صفحه

مضمون	صفحه

مضمون	صفحه

❖ طواف ❖

❖ د حج اعمال ❖

مضمون	صفحه

مضمون	صفحه

مضمون	صفحه

❖ حلق ❖

❖ طواف زيارت اوطواف وداع ❖

مضمون	صفحه

❖ په لوی اخترکې دقربانۍ د مسئلوتفصيل ❖

❖ قربانۍ چا باندې واجب ده؟ ❖

مضمون	صفحه

❖ د قرباني ورځې ❖

مضمون	صفحه

❖ د کومو څارویو قرباني جائز یا ناجائزده ❖

❖ د قرباني شریکان ❖

❖ دقرباني له پاره دعا ❖

❖ د ذبحې کولواو غوښې باره کې مسئلې ❖

❖ د قرباني غوښه ❖

مضمون	صفحه

❖ د قرباني د څرمنو استعمال ❖

❖ د غیر مسلم د ذبیحې حکم ❖

❖ د قرباني متفرقې مسئلې ❖

مضمون	صفحه

❖ عقيقه ❖

مضمون	صفحه

❖ د دريابي ځناوروشرعي حکم ❖

❖ د مرغانو او د هغوی د هګيو شرعي حکم ❖

❖ د تريخې، لړې او هګيو (خوټو) شرعي حکم ❖

مضمون	صفحه

بسم الله الرحمن الرحيم

❖ د روژې سره متعلق باقي مسئلې ❖

آیا د غیرمسلم روژه نیول جائزدي؟

سوال: په ابوظهبی کې چې زه چې په کوم کیمپ کې اوسیږم زموږ سره هندوان هم اوسیږي، یو هندو زموږ دوست دی تیررمضان کې هغه هم زمونږ سره یوه روژه ونیوله،اوزموږ سره یې روژه ماته کړهز او هغه په اسلام کې دلچسپي اخلي،هغه دخاندان والوله ویرې اسلام قبول کړی نه دی.آیا دهغه دغه شان زموږ سره روژه نیول او روژه ماتې کول جایزدي؟

جواب: دروژې دصحیح کیدوله پاره اسلام شرط دی[1].دغیرمسلم روژه دهغه دنه مسلمانیدو په وجه قابل قبول نه ده.لیکن داسې امکان شته چې هغه مسلمان شي؛ نوبیاستاسوسره ورته د روژه ماتي اجازت شته،هغه ته داسلام ترغیب ورکوئ.

د رمضان المبارک په هروخت کې بیل بیل عبادتونه کوئ

سوال: دجمعة الوداع په ورځ موږ کوم عبادتونه وکړوچې ډېرثواب والاوي؟

جواب: دجمعة الوداع په ورځ خاص عبادت شریعت مقررکړی نه دی. درمضان المبارک هره ورځ اوهره شپه یودبل نه زیاته اعلی ده،خصوصاً دجمعې ورځ اودجمعې شپه،اوپه خصوصیت سره د رمضان المبارک داخري عشرې شپې اوددې طاق شپې. په دې کې تلاوت، ذکر، نوافل، استغفار، درودشریف،چې څومره هم ممکن وي کثرت سره کول یې پکاردي،خصوصاً په کثرت سره داکلمات ویل پکاردي: لااله الاالله،نستغفرالله نسئلک الجنة ونعوذبک من النار.

تلویزون باندې شبینه موجب لعنت دی

سوال: په رمضان المبارک کې غلط سلط اوډیرپه تیزرفتارۍ سره او دغلطیونه ډکه شبینه وکړل شوه. او ورسره ورسره ډیرپه فخرسره دا اعلان هم کیده چې په پوره پاکستان کې دقرآن عظیم د تلاوت آوازونه اوریدل کیږي.آیا داشبینه دالله تعالی قهرته دعوت نه ورکوي؟ ایاجوماتونه په فلم خانو کې بدل نه شو؟ تاسویقین وکړئ چې کله دشبینې فلم په تلویزون

---

[1] شرط وجوبه الاسلام والعقل والبلوغ.......الخ.(عالمگیري/۱/۱۹۵/ کتاب الصوم/في تعریفه......الخ)

باندې پیش کیده ؛نوهغه وخت کې دلمونځ ګزاروتوله توجودفلم جوړولوطرف ته وه. الله تعالی دې په موږ باندې رحم وکړي. دومره مصیبتونه، پریشانۍ. اوافتونه نازلیږي، خو موږ دګناه کارونه ثواب ګڼو اوکوویې. په جومات کې دومره رڼاشوه چې باربار دهغې دبلبونوفلم په نظر راغي. څو څوځله حافظ په خبرداري باندې هم ونه دریده اوهماغه شان غلط روان و په دې مبارکه اومتبرکه میاشت کې په کومه کې چې دنفلوثواب هم دفرضوبرابری داسې شپه لاهم شته چې دهغې عبادت دزرومیاشتونه زیات دی، دومره ثواب ورکړل شو، خو په دې امت کې داپه نظرراځي چې دیولسومیاشتوګناهونه بلکې ددې نه زیات په دې میاشت کې کوي. ځکه چې په رمضان المبارک کې ثواب دوچنده دی. اوکه څوک دګناه والاکاروکړي؛ نودهغې ګناه هم دوچنده کیږي. په دې خبرو باندې خیال کولوسره مې کله کله په زړه کې داخیال راشي اوزه دالله تعالی نه ډیره زیاته معافي غواړم چې داسې خبره مې په زړه کې رانه شي، خوهرځل مې دزړه نه وځي چې په تلویزون باندې داسې داسې خبرې شروع شوې دي چې مخکې نه وې اواوس داثواب ګڼل کیږي، ددې نه بهتره ده چې رمضان شریف هډو رانه شي. یوځل بیا دالله تعالی نه دمعافي خواست ګاریم چې داسې خبره مې وکړه. آیا داسې سوچ کول بد دي؟

جواب: نن سبا ډیرې شبینې په ډیرقباحتونوکې ملوثې دي. ددې تفصیل دې دحکیم الامت په کتاب,, اصلاح الرسوم،، کې وکتل شي. اودشبینې کومه نقشه چې تاسوراښکلې ده نودا خو سراسر ریاکاري ده اوبیاپه تلویزون باندې نمائش کول داخوموجب لعنت دی. الله تعالی دې مسلمانانوته عقل اوایمان ورنصیب کړي.

❖ د زکات مسائل ❖

زکات، د دولت تقسیمولو انقلابي نظام

سوال: زکات کې دعوامو څه فائدې دي؟ داهم دیوقسم ټیکس (ماصول) دی. کوم چې په رفاه عامه باندې خرچ کول پکاردي، په دې موضوع باندې په تفصیل سره رڼا واچوئ.

جواب: زه ستاسومجمل سوال په پنځوعنواناتو باندې تقسیموم. دزکات فرضیت، دزکات فائدې، زکات ټیکس (ماصول) نه دی. بلکې عبادت دی (د زکات ضروري مسائل اودزکات مصارف)

د زکات فرضیت

زکات داسلام اهم ترین رکن دی، په قرآن کریم کې ددې بار بار تاکید شوی دی اود حضور ﷺ په ارشادکې هم ددې اهمیت اوافادیت اوددې په نه اداکولو باندې وبال ډیرزیات ښکاره شوی دی.

په قرآن کریم کې دي:,, وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يُنفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ

فَبَشِّرْهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣٤﴾ يَوْمَ يُحْمَىٰ عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوَىٰ بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ ۖ هَٰذَا مَا كَنَزْتُمْ لِأَنفُسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنتُمْ تَكْنِزُونَ ﴿٣٥﴾،، (التوبه: ٣٤،٣٥)

ترجمه: کوم خلک چې دسرو او سپينوزرو خزانې جمع کوي او دالله تعالى په لارکې يې نه خرچ کوي ، نواې نبي کريم ﷺ هغوی ته ددردناک عذاب زيری ورکړه او په کومه ورځ چې دسرو او سپينوزرو خزانې دجهنم په اور باندې گرمې شي اود دوی به په مخونواوملاگانو او ترخونو باندې وداغل شي (اودوی ته به وويل شي چې) داستامال و چې تاسودځان له پاره جمع کړی و، نودخپل جمع شوي مال سزا وڅکئ.

په حديث شريف کې ارشاددی چې: داسلام بنياد په پنځو شيانوباندې دی:
١ ددې خبرې شهادت ورکول چې دالله تعالى نه پرته بل څوک معبودنشته اودا چې محمد ﷺ دهغه بنده او رسول دی. ٢: لمونځ قائمول. ٣: زکات ورکول. ۴: دبيت الله شريف حج کول.
۵: درمضان المبارک روژې نيول.

،،قال عبدالله: قال رسول الله ﷺ: بني الاسلام على خمس، شهادة ان لااله الاالله وان محمدا عبده ورسوله، واقام الصلوة وايتاءالزكوة وحج البيت وصوم رمضان.،،(راوه البخاری ومسلم واللفظ له ج:١ ص:٣٢)

په يوبل حديث کې دي چې: چادخپل مال زکات اداکړ هغه ددې مال نه شرلرې کړ،، **،،من ادى زكوة ماله فقد ذهب عنه شره.،،** (كنزالعمال حديث:١٥٧٧٨، مجمع الزوائد:٣ ص:٦٣، وقال الهيثمی رواه الطبرانی فی الاوسط واسناده حسن وان كان فی بعض رجاله كلام)

په يوبل حديث کې دي چې: کله چې تادخپل مال زکات اداکړ، نوچې په تاباندې کومه ذمه واري وه ته دهغه نه خلاص شولې.

،،عن ابي هريرة رضي الله عنه ان رسول الله صلى الله على وسلم قال:اذا اديت زكوة مالك فقدقضيت ماعليك.،،(ترمذی ج:١ ص:٧٨، ابن ماجه ص:١٢٨ مطبوعه نورمحمد كارخانه كراچی)

په يوبل حديث کې دي چې: خپل ځانونه دزکات په ذريعه محفوظ کړئ اودخپلو تاروغيو صدقې سره علاج کوئ اودخپلو مصيبتونوپه دعاگانواوزراې سره مقابله کوئ.[1] (ابوداود)

په يوحديث کې دي چې: کوم کس چې دخپل مال زکات نه اداکوي دقيامت په ورځ به دهغه مال دگنجي ماريه شکل کې راشي اودهغه دست نه به تاوشي اودهغه دمرئ (ستوني) طوق به جوړشي.

---

[1] عن الحسن قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم :حصنوا اموالكم بالزكوة و داووا مرضاكم بالصدقة واستقبلوا امواج البلاء بالدعاء والتضرع (مراسيل ابی داؤد ص:٨،طبع ايچ ايم سعيد)_

,,عن عبدالله بن مسعود رضی الله عنه عن رسول الله صلی الله علیه وسلم قال: مامن احد لایؤدی زکوٰة ماله الامثل له یوم القیامة شجاعاً اقرع حتی یطوق عنقه.(سنن نسائی،ج:١ ص:٣٣٣، وسنن ابن ماجه ص:١٢٨ واللفظ له)

ددې مضمون نورهم احادیث دي په کوموکې چې په زکات نه ورکولوباندې دقیامت په ورځ د سختو سزاګانو وعیدونه اورول شوي دي.

د زکات فائدې

الله تعالی چې څومره احکام دخپلوبندګانوله پاره مقرر کړي دي په هغو کې بې شمیره حکمتونه دي، دکوموچې انساني عقل احاطه نه شي کولی، الله تعالی دزکات په فریضه عائد کولو کې بې شمیره حکمتونه ایښي دي اوربښتونې خبره داده چې دانظام دومره پاکیزه او مقدس اواعلی اوارفع ده چې انساني عقل ددې اوچتوالی پورې رسیدونه قاصره دی، دلته دیو څوعام فهمه فوائدوطرف ته اشاره کول غواړم:

١: نن سبا په ټوله دنیاکې دسوشلزم خبرې کیږي، په کومو چې دغریبانود فلاح اوبهبودنعره لګول کیږي اوهغوی دامیرانوخلاف غلول کیږي، دې تحریک سره دغریبانانوترکومه حدپورې ښیګړه کیږي دایومستقله موضوع ده مګردلته دا ویل غواړم چې دامیر او غریب داجنګ ددې وجې نه شروع شو، چې الله تعالی ددولتمندې طبقې په ذمه دغریبانانوکوم حقونه مقررکړي وو هغوی دهغو نه مخ وګرځاوو، که دپوره ملک ددولت څلویښتمه برخه په ضرورتمندو کې تقسیم شي اودا کار یو وختي شی نه شي، بلکې دیومسلسل عمل شکل اختیارکړي او امیر طبقه پرته دترغیب اواکراه هیمشه دا فریضه اداکوي اوددې قسمه رقم (پیسې) منصفانه تقسیم هم دغه شان مسلسل روان وي، نوڅه موده وروسته به تاسو وګورئ چې غریبانوته به دامیرانونه هیڅ ګیله نه وي اود امیر اوغریب دکوم جنګ له وجې نه چې ددنیانه جهنم جوړشوی دی هغه ددې نظام له وجې دراحت اوسکون جنت جوړشي.

زه یوازې دپاکستان ملت اسلامیه نه، بلکې دټولې دنیا انسانانواومعاشروته وایم چې هغوی دې داسلام نظام زکات نافذ کړي اوددې دبرکاتومشاهده دې وکړي اود سرمایه دار ملکونو څومره دولت چې دکمیونزم په مقابله باندې خرچ کیږي هغه دې هم په مد (مال) کې شامل کړي.

٢: دمال اودولت مثال په انساني معیشت کې هم هغه شان دی لکه چې د وینې په بدن کې دی، که دوینې په دوران کې فتور راشي، نوانساني ژوند ته خطره پیداشي اوځینې وخت دزړه دوره راتلوسره د انسان ناګهانه مرګ واقع شي، صحیح همدغه شان که ددولت ګردش منصفانه نه وي، نودمعاشرې ژوندبه په خطره کې وي اوهروخت دحرکت قلب د بندیدو ویره ورسره وي الله تعالی ددولت دمنصفانه تقسیم اوعادلانه ګردش له پاره چې کوم تدبیرونه ارشاد فرمایلي دي په هغو کې یود صدقات اوزکات نظام دی اوترڅوپورې چې دانظام په صحیح طریقې سره نافذ نه وي اومعاشره دانظام په پوره طورسره هضم نه کړي، نونه ددولت

د منصفانه ګردش تصور کېدای شي او نه معاشره د اختلال او زوال نه محفوظه پاتې کېدای شي.
۳ پوره معاشره یو بدن تصور کړل شي او د معاشرې افراد د دې اندامونه تصور کړل شي، تاسو ته معلومه ده چې په څه حادثې یا صدمې سره په یو اندام کې وینه راجمعه شي، نو منجمده شي، نو هغه سخاشي او دانه ترې جوړه شي او لکه د دانې د پیپ (زوو) په شان راوبهیږي. همدغه شان کله چې د معاشرې په اندامونو کې د ضرورت نه زیاته وینه راجمع شي، نو هغه هم په سخا کېدو شي او بیا کله د عیش وعشرت او فضول خرچې په شکل کې را ووځي او کله د عدالتونو او وکیلانو په چکر کې ضائع شي، کله په ناروغانو او هسپتالونو کې ولګیږي او کله په اوچتو اوچتو بلډنګونو او محلونو جوړولو کې برباد شي (او د دې بربادۍ احساس بنده ته هلته وشي، کله چې د هغه د ګرفتاري وارنټ جاري شي او هغه به له یو ځای پوزې او د ووغوږونو سره له دې د نیانه لاړ شي)

قدرت د زکات او صدقاتو په ذریعه د دې دانو علاج تجویز کړی دی کوم چې د دولت د انجماد له وجې د معاشرې په بدن کې را ووځي.
۴ د خپلې انساني نوع سره همدردي د انسانیت عمده ترین وصف دی، د کوم انسان زړه چې د خپل ځان په شان د انسانانو په بې چارګۍ، غریبۍ، لوږې او تنګ لاسي باندې نه خوږیږي، هغه انسان نه دی ځناور دی او په داسې موقعه باندې شیطان او نفس په انساني همدردي کې خپل کردار ادا کولو نه منع کول کوي. له دې وجې ډیر کم انسانان د دې حوصله کوي، الله تعالی د خپلو کمزورو بندګانو د مدد له پاره په امیرانو خلکو داذمه واري لګولې ده چې د دې اللهي فریضې په وړاندې هغوی د نادان دوست په مشوره باندې عمل ونه کړي.
۵ چېرته چې مال د انساني معیشت بنیاد دی، هلته د انساني اخلاقو بنه کولو کې او ورانولو کې هم ډیر دخل لري، ځینې وخت د مال نه شتون انسان په غیر انساني حرکاتو باندې اماده کوي او د معاشرې ناانصافي چې ویني، نو د معاشرې امن او سکون بربادولو پسې ولګیږي.

ځینې وخت هغه غلا، ډاکې (لار شکونه)، ستېه او جواري (قماربازي) په شان قبیح حرکتونه شروع کړي او کله کله د غریبۍ له لاسه چې ډیر زیات تنګ شي، نو د خپل ژوند د ختمولو فیصله وکړي او کله د خپلې ځیټې جهنم ډکولو له پاره خپل عزت او عصمت لیلام (نیلام) کړي او کله کله د خپلې غریبۍ لرې کولو له پاره د خپل دین او ایمان سوداهم کوي، د همدې له وجې په یو حدیث کې فرمایل شوي دي: ,,وكاد الفقر ان يكون كفراً.،، (رواه البيهقي في شعب الايمان، مشكوة ص٤٢٩،وعزاه في الدرالمنثور ج:٦ ص:٤٢٠، ابن ابي شيبة والبيهقي في شعب الايمان وذكره الجامع الصغير،معزيا الى ابي نعيم في الحلية،وقال السخاوي طرقه كلها ضعيف كمافي المقاصد الحسنة وفيض القديرشرح جامع الصغير ج:٤ ص:٥٤٢،وقال العزيزي (ج:٤ص:٢) هوحديث ضعيف وفي تذكرة الموضوعات للشيخ محمدطاهر الفتني(١٧٤) ضعيف ولكن صح من قول ابي سعيد)

يعنې فقر بنده قريب قريب كفرته رسوي او فقر كې دخپل منعم حقيقي ناشكري كول. خويوه عامه خبره ده.

دا ټول غيرانساني حركات په معاشره كې دفقر له وجې نه پيداكيږي اوكله كله ډير زيات كورونه بربادكړي، ددې علاج پيدا كول د معاشرې اجتماعي ذمه واري ده اود صدقاتو او زكات په ذريعه دكائناتو پالونكي ددې بديو منع كول فرمايلي دي.

٦ ددې په خلاف ځينې اخلاقي خرابي هغه دي چې دمال اودولت د زيادت له وجې پيدا كيږي داميرانو دبچيو (ځامنو) ذهنونوكې چې كومې خرابيانې راځي اوكوم ډول غيرانساني حركات چې دهغوى نه صادريږي. دهغو دبيانولو حاجت نشته. دصدقاتو او زكات په ذريعه الله تعالى دمال او دولت نه پيداكيدونكې اخلاقي بديو منع كول فرمايلي دي، چې دې خلكوسره دغريبانو د ضرورياتو هم احساس وي اود غريبانو حالت ددوى له پاره عبرت هم وي.

٧ دزكات اوصدقاتو په نظام كې يوحكمت دا دى چې دې سره هغه مصائب اوافتونه لرې كيږي چې په انسانانوباندې نازليږي. ددې له وجې په ډيرو احاديثوكې دابيان شوي دي چې د صدقې سره بلاګانې لرې كيږي اود انسان ځان اومال د افتونو نه محفوظ كيږي[1]

عام خلك ليدل شوي دي چې كله يوكس ناروغ شي. نوهغوى دصدقې چيلى ذبح كړي. هغوى مسكينان داګڼي چې كېداى شي دچيلي سر قربانولوسره به دمريض سربچ شي. داخلك دصدقې په مفهوم باندې پوه نه دي. بلكې دخپل پاك مال څه برخه دالله تعالى له پاره چا ارمن(حاجتمند) ته حواله كول دي، صدقې سره ددې علاج كول پكاردي تاسوچې څومره همت اواستطاعت لرئ، نوبازاركې دهغه قيمت معلوم كړئ اوچامحتاج ته يې وركړئ. ياچيلى واخلئ اوصدقه يې كړئ، غرض داچې دچيلى ذبح كولوكې د درد د بلا څه دخل نشته. بلكې بلاخوصدقې سره لرې كيږي. له دې وجې بوازې په سختنه ناورغي كې نه. بلكې په هرافت اومصيبت كې صدقه كول پكاردي. بلكې دافتونو او مصيبتونونازليدونه مخكې دهغو مخ نيوى پكاردى، زموږ شتمنه طبقه چې په څومره دولت كې لوبې كوي دبدقسمتۍ نه هغوى په مصيبتونو او افتونو كې هم هغومره ګيريږي.

٨ دزكات اوصدقاتو يوه فائده داهم ده چې دې سره په مال او دولت كې بركت پيداكيږي او

[1] عن انس بن مالک رضى الله عنه :قال :قال رسول الله صلى الله عليه وسلم:ان الصدقة لتطفئ غضب الرب وتدفع ميتة السوء_رواه الترمذى. الترغيب والترهيب ج:٢ص١٢ .الترغيب في الصدقة .رقم الحديث:(٢١) وروى عن نافع بن خديج رضى الله عنه قال:قال رسول الله صلى الله عليه وسلم الصدقة تسد سبعين بابا من السوء(رواه الطبراني في الكبير)وعن انس بن مالك رضى الله عنه قال:قال رسول الله صلى الله عليه وسلم باكروا بالصدقة، فان البلاء لايتخطى الصدقة رواه البيهقى(الترغيب والترهيب ج٢ص١٩ .رقم الحديث:٣٧،طبع داراحياء التراث العربي)

زکات او صدقاتو کې بخل کول د اسماني برکتونو دروازې بندول دي، په حديث کې دي چې: الله تعالى په هغه باندې قحط او خشک سالي مسلط کوي او د اسمانونو نه بارانونه بندشي[1] (طبراني،حاکم)

په يو بل حديث کې دي چې د څلور شيانو نتيجه د څلورو شيانو په شکل کې وي:

١ کله چې يو قوم عهد شکني کوي، نو په هغوی باندې د ښمنان مسلط شي.

٢ کله چې هغه د ما انزل الله خلاف فيصلې کوي، نو قتل او خونريزي او مرګ عام شي.

٣ کله چې يو قوم زکات منع کړي، نو د هغوی نه باران منع شي.

۴ کله چې يو قوم په ناپ تول کې کمی کوي، نو د ځمکې پيداوار کم شي او په قوم باندې قحط مسلط شي.[2] (طبراني)

خلاصه داده چې د الله تعالى تجويز شوی د زکات او صدقاتو نظام انقلابي نظام دی، چې د هغه سره معاشرې ته د راحت او سکون ژوند نصيب کېدای شي او د دې نه د انحراف نتيجه د معاشرې په افرادو کې بې چيني (نا ارامي) او بې اطميناني په شکل کې ښکاره کيږي.

٩ دا ټول امور خو هغه وو د کومو تعلق چې د نياوي ژوند سره دی، خو يو مومن چې په رښتيا په الله تعالى او د هغه په رسول ﷺ باندې ايمان لري دا د نياوي ژوند د هغه د نظر پای نه دی، بلکې د هغه د ژوند تمام کوششونه د اخرت د ژوند له پاره دي، هغه د دې فاني کور په محنت سره خپل د اخرت کور ښائسته کول غواړي او په دې لړ شان ژوند کې د اخرت د دائمي ژوند د راحت او سکون په تلاش کې دی، د عامو انسانانو نظر يوازې د دې د نيا پورې محدود دی او هغوی چې څه کوي يوازې د دې د نيا د فلاح او بهبود له پاره يې کوي، کومه منصوبه چې جوړوي يوازې د دې ژوند نقشې او خاکې مخې ته ږدي، الله تعالى ايمان والو ته د زکات او صدقاتو په ذريعه د اخرت په بينک کې خپل دولت منتقل کول و چل ښودلی دی، د زکات او صدقاتو په شکل کې چې کوم دولت ورکړل شي هغه مخامخ د اخرت په بينک کې جمع کيږي او دا به د بنده په هغه ورځ په کار راځي کله چې هغه خالي لاس هر څه د لته پرېږدي او رخصت شي.

---

[1] وعن بريدة رضى الله عنه قال :قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: ما منع قوم الزكوٰة الّا ابتلاهم الله بالسنين رواه الطبرانى فى الأوسط ورجاله ثقات(مجمع الزوائد ج٣ ص:١٥٣،كتاب الزكوٰة باب فرض الزكاة طبع بيروت)_

[2] عن ابن عباس رضى الله عنهما قال:قال رسول الله صلى الله عليه وسلم :خمس بخمس !قيل يارسول الله ! وما خمس بخمس؟ قال:مانقض قوم العهد الّا سلط عليهم عدوهم،وما حكموا بغير ما انزل الله الّا فشافيهم (الفقر، ولاظهرت فيهم الفاحشة الّا فشافيهم) الموت،ولا منعوا الزكاة الّا حبس عنهم المطر،ولا طففوا المكيال الّا حبس عنهم النبات واخذوا بالسنين اخرجه الطبرانى فى الكبير (مجمع الزوائد ج:٣ص:١٥٣،كتاب الزكاة،باب فرض الزكاة،طبع دار الكتب العلمية)_

,,هرڅه به درنه پاتې شي چې لاړشې ددنیانه،،

له دې وجې هغه خلک ډیرزیات خوش قسمته دي چې خپل دولت ددې ځای نه هغې دنیاته منتقل کولوکې وړاندې والی کوي

۱۰ انسان چې دنیاته راشي، نو ډیرتعلقات دهغه سره وابسته وي د مور و پلارخپلوي، دورونو خویندو خپلوي، دخپلوخپلوانو خپلوي، اهل عیال سره خپلوي اوداسې نور...

خودمومن یوه خپلوي دخپل خالق،محسن اوحقیقي محبوب سره هم ده اودا خپلوي دټولوخپلویو نه مضبوطه اودوامداره هم ده. نورې خپلوي ماتیدای هم شي او جوړیدای هم شي، خودا خپلوي هیڅ وخت کې نه ماتیدای شي اونه ددې پرېښودل ممکن دي. داپه دنیا کې هم قائمه ده. دځنکدن په وخت کې به هم وي، دقبرپه تیاره کورکې به هم وي، په میدان حشرکې هم، په جنت کې هم، ځنګه چې دژوندډور بدلیږي داخپلوي به نوره هم مضبوطیږي اوددې دضرورت احساس به هم په نوروخپلویو باندې غالبیږي. ددې خپلوۍ په لاره کې دټولونه زیات انساني خواهشات رکاوټ (مانع) دي اوددې خواهشاتو د پوره کولودټولونه لویه ذریعه مال ده اودبنده کومه خپلوي چې ددې سره ده هغه دې سره دزیات نه زیات مضبوطول غواړي، ددې له وجې نه کومه صدقه چې فقیر اومسکین ته ورکړل شي هغه په اصل کې هغه ته نه ورکول کیږي، بلکې دخپلې مالي قرباني یوه وړه شان نذرانه ده. چې دبنده له طرف نه دمحبوب حقیقي په دربارکې وړاندې کیږي، په حدیث کې راځي چې کله بنده صدقه کوي، نوالله تعالی هغه په خپل دوست رضاسره قبلوي اوبیا دهغه پالنه کوي اود قیامت په ورځ به دوري (سپېلني) ددانې نه غر جوړ شي اوبنده ته واپس کړل شي[1] افسوس دی چې موږ دالله تعالی په دربار کې ددومره معمولي شان قرباني وړاندې کولونه هم ځان وساتو اود الله تعالی بې پایانه عنایتونه ځانونه محرومه کړو.

زکات ټیکس (ماصول) نه دی

په پورتنیو لکیروکې داحقیقت ښکاره شو چې زکات ټیکس (ماصول) نه دی، بلکې یواعلی ترین عبادت دی، دځینوخلکوپه ذهن کې دزکات ډیرخراب تصوردی، هغوی دادحکومت ټیکس (ماصول) ګڼي. ځنګه چې دټولو حکومتونو له طرف نه ډول ډول ټیکسونه (ماصول) مقرروي، حالانکې زکات دچاحکومت له طرف نه عائد شوی ټیکس (ماصول) نه دی، نه درسول الله ﷺ له طرف نه داسلامي حکومت د ضروریاتو له پاره عائد شوی دی،

[1] عن ابي هريرة رضي الله عنه قال قال: رسول الله ﷺ: من تصدّق بعدل تمرة من كسب طيب ولا يقبل الله الّا الطيب فان الله يتقبلها بيمينه ثم يربّيها لصاحبها كما يربّى احدكم فلوّه حتى تكون مثل الجبل_متفق عليه(مشكوٰة ص:۱۶۷،باب فضل الصدقة،كتاب الزكاة طبع قديمي)۔

بلکې په حدیث کې په ښکاره ډول ارشاد دی چې زکات به د مسلمانانو د شتمنې طبقې نه واخیستل شي او غریبانو ته به واپس شي.[1]

دغه راز دا ګڼل هم غلط دي چې زکات ورکونکي په فقیرانو او مسکینانو باندې احسان کوي. هیڅ کله نه! بلکې په خپله د فقیرانو او مسکینانو په شتمنو باندې احسان دی چې د دوی په ذریعې سره د دې خلکو رقمونه (پیسې) د الله تعالی په بینک کې جمع کیږي. که تاسو په یو بینک کې پیسې جمع کولو له پاره پیسې ورکوئ، نو ایا تاسو په هغوی باندې احسان کوئ؟ که دا احسان نه دی. نو غریبانو ته زکات ورکول هم احسان نه دی.

په تیرشویو امتونو کې چې به کوم مال د الله تعالی په دربار کې دندرانې په ډول سره وړاندې کیدو. د هغه استعمالول د هیچا له پاره جائز نه و. بلکې هغې ته به سوځېدونکې قرباني ویل کېده. هغه به په قرباني ګاه کې کیښودل کیده، که له اسمان نه به اور راغی او هغه به یې وسوځوله، نو دا د قرباني قبلېدو علامه وه[2] او که هغه شی به هماغه شان پروت و. نو هغه د مردود کېدو علامه وه الله تعالی په دې امت مرحومه باندې داخاص عنایت کړی دی چې امیرانو ته حکم ورکړل شوی دی چې کوم شیان د الله تعالی په دربار کې وړاندې کول غواړې هغه د دې د هغه فلانې فلانې بنده (فقیرانو او مسکینانو) ته حواله کړي او د دې عظیم الشان رحمت په ذریعه یو طرف ته یې د فقیرانو د ضرورت انتظام وفرمایل او بل طرف ته یې دا امت مرحومه د ذلت او رسوایې نه بچ کړ. اوس خدای پاک ته معلومه ده چې څوک پاک مال صدقه کوي؟ او څوک ناپاکه مال؟ څوک داسې دي چې یوازې د الله تعالی درضا له پاره ورکړه کوي او څوک د نوم ناموس او ریا له پاره؟ غرض دا چې زکات ټیکس (ماصول) نه دی. بلکې د الله تعالی په دربار کې نذرانه ده، همدا وجه ده چې الله تعالی ورته په قرآن پاک کې قرض حسنه فرمایلي دي.

,,څوک دي چې الله تعالی ته قرض حسنه ورکړي، هغه دا د هغوی له پاره څو چنده زیاتوي ،، (البقره)[3]

دلته صدقاتو ته (قرض حسنه) سره د دې له وجې نه تعبیر شوی دی چې څنګه قرض واجب الادا دی، همدغه شان صدقه کونکي ته مطمئن کېدل پکار دي چې د هغوی دا صدقه به د زرګونو

---

[1] عن ابن عباس رضی الله عنه ان رسول الله ﷺ بعث معاذاً الی الیمن فقال..........فاعلمهم ان الله قد فرض علیهم صدقة توخذ من اغنیائهم فترد الی فقرائهم .....الخ_متفق علیه(مشکوٰة ص:۱۵۵، کتاب الزکاة)

[2] واتل علیهم نبا ابنی ادم بالحق اذ قرّبا قربانًا فتقبّل من احدهما ولم یتقبل من الاخر(المائدة:۲۷)و فی التفسیر المظهری: والقربان اسم مایتقرب بها الی الله تعالیٰ من ذبیحة او غیرها......و کانت القربان اذا قبلت نزلت نار من السماء بیضاء فاکلته واذا لم تقبل لم تنزل النار واکله الطیروالسباع (تفسیرمظهری ج:۳ص:۷۹طبع دهلی)

[3] قال تعالیٰ: ''مَن ذَا الَّذِی یُقرِضُ اللّٰہَ قَرضاً حَسَناً فَیُضَاعِفَه لَه اَضعَافاً کَثِیرَةً (البقرة:۲۴۵)_

برکتونو او سعادتونو سره هغوی ته واپس کړل شي. دا مطلب نه دی چې الله تعالی دچا محتاج دی. همدا وجه ده چې صدقه دفقیرلاس ته د تللونه مخکې دالله تعالی دربار ته رسیږي او فقیر ګویا ورکونکي نه نه وصولوي، بلکې دا دهغه له طرفه ورکړه کیږي چې دټولو مالک دی.

زکات حکومت ولې وصول کړي

پاتې شو دا سوال چې زکات ټیکس (ماصول) نه دی. بلکې خالص عبادت دی. نوحکومت ته ددې انتظام ولې حواله شوی؟ ددې سوال جواب دیوې مستقلې مقالې موضوع ده.خودلته په مختصرډول سره دومره پوهیدل پکاردي چې اسلام ټولې معاشرې ته یو والی ګرځوي او ددې نظم ونسق اسلامي حکومت ته حواله کوي، له دې وجې هغه فقیران اومسکینان چې داسلامي معاشرې یوه برخه ده دهغوی دضروریاتوتکیمل هم داسلامي معاشرې قوت مقتدره ته حواله کوي اوددې کفالت له پاره هغه د صدقاتواوزکات نظام رائج کړی دی، دفقیرانو او مسکینانو دکفالت دټولونه لویه ذمه واري په حکومت باندې راځي، له دې وجې نه ددې مدد له پاره د مخصوص رقم (پیسې)بندوبست کول هم دحکومت ذمه واري ده، همدا وجه ده چې کوم خلک دحکومت له طرف نه دصدقاتوپه وصولولو باندې اوانتظام باندې مقرروي په حدیث کې هغوی ته (دغازي في سبیل الله) سره تشبیه ورکړې ده.[1] (ابوداود،ترمذی)

که یوطرف ته دهغوی دخدماتوتعریف شوی دی، نوبل طرف ته یې هغوی ته دخپلې نازکې ذمه واري احساس هم ورکړی دی، یعنې که هغوی دا فریضه جهادفي سبیل الله ګڼلوسره پوره کوي، نو بیا خوبه دخپلې ذمه واري نه سبکدوش وي اوکه هغوی ددې مال نه دیوې پیسې خیانت هم وکړ. نوهغوی ته ښه پوهیدل پکاردي چې هغوی په خدایي مال کې دخیانت مرتکب کیږي چې دهغوی له پاره ددوزخ د اور سامان دی، په یوحدیث کې ارشاددی چې: کوم کس چې موږ په یوکارباندې مقررکړ اودهغه له پاره مویوه وظیفه مقرره کړله اوددې نه وروسته که هغه ددې مال نه څه واخلي، نوهغه به په غنیمت کې خیانت کولو واله وي.(ابوداود)

د زکات مسائل

سوال: زکات په هرصاحب نصاب مسلمان باندې فرض دی،ددې په مسائلوباندې دعلماء کرامونه ځان ښه پوهول پکاردي،زه دلته څومسائل درج کوم څوعوام دې په صرف په خپل فهم باندې اعتبار نه کوي بلکې داهل علم نه دې ښه تحقیق کوي.

---

[1] عن رافع بن خديج رضي الله عنه قال:قال رسول الله صلى الله عليه وسلم:العامل على الصدقة بالحق كالغازى فى سبيل الله حتى يرجع الى بيته_رواه ابوداؤد والترمذى (مشكوٰة ص:۱۵۷) عن عبد الله بن بريدة عن ابيه عن النبى صلى الله عليه وسلم قال:من استعملنا عليٰ عمل فرزقناه رزقاً فما اخذ ذالك فهو غلول(سنن ابى داؤد ج:۲ص:۵۲)_

۱......که د یوکس په ملکیت کې دوه پنځوس نیمې تولې، (۶۱۲،۳۵ ګرام) چاندي (سپین زر) یا اوونیم تولې (۸۷،۴۸۵ ګرام) سره زر وی یا د دومره مالیت نغدې روپۍ ورسره وي، یا د همدومره مالیت مال تجارت ورسره وي، نوپه هغه باندې زکات فرض دی.[۱]

۲......که یوکس سره څه چاندي (سپین زر) وي، څه سره زروي یا څه روپۍ یاد تجارت مال وي او د هغو د مجموعې مالیت د دوه پنځوس نیمو تولو چاندي (سپین زر) برابروي، نوپه هغه باندې به زکات فرض وي.[۲]

۳ دکارخانو او فیکټریو وغیره په ماشینونو باندې زکات نشته، خو په دې کې چې کوم مال تیاریږي په هغو کې زکات شته، همدغه شان کوم خام مال چې په کارخانه کې موجودوي په هغه باندې هم زکات شته.[۳]

۴......د سرو زرو، سپینو زرو په هرڅیز باندې زکات شته، لکه د سرو زرو او چاندي (سپین زر) کالي، د سرو زرو او چاندي (سپین زر) لوښي، تردې پورې چې سوچه تیله، ټهپا، اصلي زرې، د سرو سپینو زرو بټن که څه هم په جامو باندې لګیدلې وي، په دې ټولو باندې زکات فرض دی.[۴]

۵......دکارخانو او فیکټریو په حصو (ونډو) باندې زکات فرض دی، بلکې د هغه حصص مقدار بقدر نصاب وي یا نور قابل زکات څیزونه چې ورسره یوځای کړل شي او نصاب ترې جوړشي خو په مشینري او فرنیچر او داسې نورو د استعمال په څیزونو باندې زکات نشته. له دې وجې د هرحصه دار په حصه کې چې څومره قیمت راځي هغې دې اوباسي او په باقي به زکات اداکول وي.[۵]

۶......سره زر، چاندي (سپین زر)، مال تجارت، او د کمپنی حصې (برخې) چې کوم قیمت د زکات په کال د پوره کیدو په ورځ وی د هغې مطابق به زکات اداکیږي.[۶]

۷......د کال په شروع او پای کې د نصاب پوره کیدل شرط دې، په مینځ کال کې د رقم (پیسې) کم شې نو د هغه اعتبار نشته.[۷]

---

[۱] نصاب الذهب عشرون مثقال والفضة مئتا درهم..الخ(درمختار مع الشامي،باب زكاة المال ج:۲ ص ۲۹۵)

[۲] وقيمة العروض للتجارة تضم الى الثمنين لأن الكل للتجارة وضعا وجعلا ويضم الذهب الى الفضة و عكسه بجامع الثمنية قيمة...الخ(درمختار مع الشامي ج:۲ ص:۳۰۳، وايضاً فى الهندية ج:۱ ص ۱۷۹،كتاب الزكاة)

[۳] فليس فى دور السكنى......وكذا كتب العلم ان كان من اهله وآلات المحترفين (هندية ج:۱ ص:۱۷۲)

[۴] قال القدورى :و فى تبر الذهب والفضة وحليهما واوانيهما الزكاة ......الخ (هداية ج:۱ ص:۱۷۵،كذا فى الهندية ج:۱ ص:۱۷۸،كتاب الزكاة)۔

[۵] ايضاً تيره شوى حاشيه (نصاب الذهب عشرون مثقالاً...الخ) ملاحظه كړئ۔

[۶] وتعتبر القيمة عند حولان الحول...الخ(عالمگيرى ج:۱ ص: ۱۷۹،كتاب الزكاة،الفصل الثانى فى العروض)

[۷] واذا كان النصاب كاملاً فى طرفى الحول فنقصانه فيما بين ذالک لايسقط الزكاة كذا فى الهداية (عالمگيرى ج:۱ ص:۱۷۵،كتاب الزكاة،الباب الاوّل)۔

مثلا يوکس دکال شروع کيدوپه وخت کې ددريوزرو روپيومالک و،درې مياشتې وروسته هغه سره پنځلس سوه روپۍ پاتې شوې،شپږ مياشتې وروسته ورسره څلورزره شوې،اودکال په ختميدوباندې د څلور نيمو زرو مالک و،نودکال دپوره کيدوپه وخت کې په هغه باندې به د څلور نيمو زرو روپيو زکات واجب وي.په مينځ کال کې د پيسو دکمېدو زياتېدو اعتبارنشته.

(**يا دونه**: نن سبا دوه پنځوس نيمې تولې چاندي (سپين زر) قيمت ۲۷۵۰۰ روپۍ دی)

۸..... پراويډنټ فنډباندې دوصولونه وروسته زکات فرض دی.دوصولي نه مخکې په کلونوباندې زکات فرض نه دی.[۱]

۹..... صاحب نصاب که پيشګي زکات اداکړي، نوهم جائزدی،خو دکال په دوران کې که مال زيات شو،نودکال په ختيمدوباندې به زيات رقم (پيسې) اداکوي.[۲]

❖ د زکات متعلق باقی مسئلې ❖

د زکات مصارف

۱......زکات يوازې دغريبانواومسکينانوحق دی[۳].حکومت داپه عام رفاهي کارونوکې نه شي خرچ کولی.[۴]

۲.....هيڅ يوکس ته دهغه دکارياخدمت په معاوضه کې دزکات پيسې نه شي ورکول کيدای[۵] ،خو دزکات په وصولولوباندې چې کومه عمله دحکومت له لوري نه مقرره ده دهغوی تنخواه ددې نه اداکول صحيح دي.[۶]

---

[۱] ومنها كون النصاب نامياً حقيقة.........أو تقديرا بان يتمكن من الاستمناء كون المال فى يده أو فى يد نائبة.........الخ (هندية ج:۱ ص:۱۷۴،كتاب الزكاة،الباب الاوّل)۔

[۲] ويجوزتعجيل الزكاة بعدملک النصاب فلايجوزقبله كذا في الخلاصة (عالمگيری ج:۱ص۱۷۶،كتاب الزكاة)

[۳] الباب السابع فى المصارف منها الفقير ....و منها المسكين........الخ (هندية ج:۱ ص:۱۸۷)۔

[٤] ولايجوز أن يبنى بالزكاة ....القناطر والسقايات واصلاح الطرقات وكرى الأنهار........الخ (هندية ج:۱ ص :۱۸۸،الباب السابع فى المصارف)۔

[٥] اما تفسيرها (اى الزكاة) فهى تمليک المال من فقير مسلم غير هاشمى ولا مولاة بشرط قطع المنفعة عن المملک من كل وجه لله تعالىٰ هذا فى الشرع كذا فى التبيين (هندية ج:۱ص: ۱۷۰) أيضاً: ولو نوى الزكاة بما يدفع المعلم الى الخليفة ولم يستاجره ان كان خليفة بحاله لو لم يدفعه يعلم الصبيان أيضاً أجزأه والّا فلا (هندية ج:۱ ص: ۱۹۰)

[٦] ومنها العامل وهو من نصبه الامام الاستيفاء الصدقات والعشور كذا فى الكافى (هندية ج:۱ ص :۱۸۸)۔

۳ حکومت به يوازې په اموال ظاهره باندې زکات وصولوي.د اموال باطنه زکات هرکس په خپله خوښه باندې اداکولی شي؟[۱]

(کارخانو او ميلونو کې تياريدونکی مال،او په بينک کې جمع شوې سرمايه، اموال ظاهره دي،او کوم سره زر او چاندي (سپين زر) چې په کور کې پراته وي هغو ته اموال باطنه ويل کيږي)

۴ چا محتاج ته دومره پيسې ورکول په څومره باندې چې زکات فرض وي مکروه دي،خو زکات به اداشي.[۲]

د زکات اداکولو فضائل او د نه اداکولو وبال

سوال: په زکات ورکولو باندې څه زيری دی او نه ورکولو باندې څه وعيد دی؟

جواب: زکات ورکولو سره مال پاک شي او دالله تعالی رضا ور سره حاصليږي او نه ورکولو سره مال ناپاکه پاتې شي،او الله تعالی ترې خفه کيږي[۳].په قرآن کريم او حديث شريف کې په زکات نه ورکولو باندې ډيرزيات وبال بيان شوی دی.داسې مال به دمار په شکل کې مالدار خوري او ورته وايي به چې زه ستا هماغه مال يم کوم چې تا جمع کاو.او دالله تعالی په لاره کې دې نه خرچ کولو.

په قرآن کريم او احاديث شريفه کې دزکات او صدقاتو ډير زيات فضائل بيان شوي دي او په زکات نه ورکولو باندې سخت وعيدونه راغلي دي.ددې تفصيل دې دحضرت شيخ سيدي ومرشدي مولانا محمد زکريا کاندهلوي مهاجرمدني نورالله مرقده په کتاب ,,فضائل صدقات،، کې وکتل شي.دلته داختصار په خيال سره يو يو آيت.او حديث په فضائل کې.او يو آيت او حديث په وعيد باندې نقل کوم.

د زکات او صدقې فضيلت:

,,مثل الذين ينفقون اموالهم فی سبيل الله کمثل حبة انبتت سبع سنابل فی کل سنبلة مائة

۱] قوله الظاهرة والباطنة فان مال الزکاة نوعان ظاهر.وهو المواشی وما يمر به التاجر علی العاشر وباطن وهو الذهب والفضة،واموال التجارة فی مواضعها بحر..........اما الباطنها التی فی بيته لو اخبرها العاشر فلا ياخذ منها.........الخ(شامي،قبيل مطلب ما ورد فی ذم العشار ج:۲ ص ۳۱۰)_

۲] و يکره ان يدفع الی رجل مائتی درهم فصاعداً وان دفعه جاز کذا فی الهداية (عالمگيری ج۱ ص:۱۸۸)_

۳]ان الزکاة تطهر نفس المودی عن انجاس الذنوب وتزکی اخلاقه بتخلق الجود والکرم وترک الشح والضن اذ الانفس مجبولة علی الضن بالمال فتتعود السماحة وترتاض لاداء الامانات وايصال الحقوق الی مستحقيها وقد تضمن ذالک کله خذمن اموالهم صدقة تطهرهم وتزکيهم بها (بدائع الصنائع ج:۲ ص:۳،کتاب الزکاة ولاتجب علی الانبياء لان الزکاة طهرة لمن عساه ان يتدنس والانبياء مبرؤن منه ....لان مقتضی جعل عدم الزکاة خصوصياتهم انه لا فرق بين زکاة المال والبدن (ردالمحتار ج:۲ ص ۲۵۶ کتاب الزکاة)_

حبة والله یضعف لمن یشاء والله واسع علیم. الذین ینفقون اموالهم فی سبیل الله ثم لایتبعون ماانفقوا مناًولااذی لهم اجرهم عندربهم ولاخوف علیهم ولاهم یحزنون..،(البقره:۲۶۱، ۲۶۲)

ترجمه: کوم خلک چې دالله تعالی په لاره کې خپل مالونه خرچ کوي، دهغوی دخرچ شوي مال مثال داسې دی لکه دیوې دانې حالت چې دهغې نه (فرض کړئ) اوو بنبلي (وکي) راوځي اوپه هر وکي کې سل دانې وي اودا زيات والی چې الله تعالی چاته وغواړي ورکوي يې .اوالله تعالی ډېروسعت والا اوخبرداردی، کوم خلک چې خپل مال دالله تعالی په لارکې خرچ کوي چې دخرچ کولونه وروسته (په هغه)باندې احسان کوي اونه خپل عمل سره هغه ته ازاررسوي.دې خلکوته به ددوی دعملونوثواب ورکول کیږي دهغوی دپروردګاردطرف نه اونه به په هغوی څه خطره وي اونه به دوی غمجن وي.(ترجمه حضرت تهانوی رحمه الله)

حدیث: عن ابی هریرة رضی الله عنه قال: قال رسول الله صلی الله علیه وسلم :من تصدق بعدل تمرة من کسب طیب، ولایقبل الله الاالطیب، فان الله یتقبلها بیمینه ثم یربیهالصاحبها کمایربی احدکم فلوّه حتی تکون مثل الجبل. متفق علیه..،(مشکوة،ص:۱۶۷ باب فضل الصدقه)

ترجمه: حضرت ابوهریره رضی الله عنه فرمایي چې حضور صلی الله علیه وسلم وفریایل چې: کوم کس دکجورې ددانې برابرپاکه ګټه صدقه کړي،اوالله تعالی یوازې پاک قبلوي،نوالله تعالی يې په خپل لاس کې واخلي او قبول يې کړي،اودهغې دمالک له پاره دهغې پالنه کوي، څنګه چې په تاسوکې یوکس دخپلې اسپې دبچي پالنه کوي تردې پورې چې هغه (دکجورې دیوې دانې صدقه دقیامت په ورځ)به دغر برابرشي..،

زکات نه اداکولوباندې وعید

،،وَٱلَّذِينَ يَكْنِزُونَ ٱلذَّهَبَ وَٱلْفِضَّةَ وَلَا يُنفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ فَبَشِّرْهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣٤﴾ يَوْمَ يُحْمَىٰ عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوَىٰ بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ هَٰذَا مَا كَنَزْتُمْ لِأَنفُسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنتُمْ تَكْنِزُونَ ﴿٣٥﴾،، (التوبه: ۳۴، ۳۵)

ترجمه: کوم خلک چې دسرو او سپینوزرو خزانې جمع کوي اودالله تعالی په لارکې يې نه خرچ کوي ، نواې نبي کریم صلی الله علیه وسلم هغوی ته ددردناک عذاب زيری ورکړه او په کومه ورځ چې دسرو او سپینوزرو خزانې دجهنم په اور باندې ګرمې شي اود دوی به په مخونواوملاګانو او ترخونو باندې وداغل شي (اودوی ته به وویل شي چې) دا ستامال و چې تاسودځان له پاره جمع کړی و، نودخپل جمع شوي مال سزا وڅکئ.

حديث: عن ابن مسعود رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: مامن رجل لايودي زكوٰة ماله الاجعله الله يوم القيامة في عنقه شجاعاً. ثم قرأ علينا مصداقه من كتاب الله ولايحسبن الذين يبخلون بماآتهم الله من فضله .الاية(سورة٣، آل عمران١٨٠) (رواه الترمذي والنسائي وابن ماجه، مشكوة،ص:١٥٧ كتاب الزكوة)

ترجمه: حضرت ابن مسعود رضي الله عنه د حضور صلى الله عليه وسلم نه داارشادنقل کړی دی چې: کوم کس دخپل مال زکات نه اداکوي، دقيامت په ورځ به دهغه مال دګنجي مارپه شکل کې دهغه په مرۍ (ستوني) کې واچول شي. بياحضور صلى الله عليه وسلم ددې مضمون آيت موږ ته واورولو، دايت ترجمه داده: اوهېڅ کله خيال مه کوئ داسې خلک چې په داسې شي کې بخل کوي چې الله تعالى هغوی ته په خپل فضل سره ورکړی وي چې داخبره به دهغوی له پاره ښه وي، بلکې داخبره دهغوی له پاره ډيره بده ده، دې خلکوته به دقيامت په ورځ طوق واچول شي دکوم چې هغوی بخل کړی و.(ال عمران :١٨٠،ترجمه:حضرت تهانوی رحمه الله)

د زکات د فرضيت نه منکر سره څه معامله پکارده؟

سوال: زما يو دوست محمدصديق دی، چې دهغه سره زما د زکات باره کې خبره وشوه، ماهغه ته وويل چې زکات داسلام په پنځه ارکانو کې يو رکن دی اوپه هرمسلمان باندې فرض دی، حضرت ابوبکر صديق رضي الله عنه د زکات نه ورکونکو په خلاف د جهاد حکم ورکړی و او په کوم مال کې چې زکات ورنکړل شي هغه حراميږي، داسې لکه څرنګه چې په هرمسلمان باندې شراب او خنزير حرام دی، هغه (دوست) وايي چې يوازې حضرت ابوبکرصديق رضي الله عنه حکم ورکړی و، پاتې درې خلفاء راشدين رضي الله عنهم، له هغوی نه وروسته بنوامیه، له هغوی نه وروسته بنوعباسيه، له هغوی نه وروسته عثمانيه خلفاوو کې چاهم حکم نه دی ورکړی، يعنې د جهاد حکم يې نه دی ورکړی، اوڅوک چې زکات نه اداکوي نه هغه مرتد دی اونه په بل څه قسمه سزا کې راځي، هغه ځان ډير پوه (تعليم يافته) ګڼي.

جواب: زکات د اسلام قطعي فريضه اود اسلام اهم ترين رکن دی، دحضرت ابوبکرصديق رضي الله عنه په زمانه کې چې کومو خلکو د زکات نه انکار کړی وو، هغه يې په خلاف جهاد وکړ، د وروسته خلفاء راشدينو په زمانه کې هيچا د زکات نه انکار نه دی کړی. له دې وجې هغوی ته دداسې خلکو په خلاف د جهاد کولو ضرورت پيښ نه شو، نوله دې وجې ستا د دوست استدلال غلط دی.

په قرآن کريم کې دي: اوکوم خلک چې د سرو او سپينو زرو خزانه جمع کوي اوهغه د الله په لار کې نه خرچ کوي (يعنې زکات نه اداکوي) هغوی ته د دردناك عذاب زيری ورکړه، په کومه ورځ چې به دغه سره زر او سپين زر د دوزخ په اور کې ګرميږي، بيا به هغې سره دهغوی تندي،

دهغوی اړخونه او دهغوی شاګانې داغلی شي اوهغوی ته به وویل شي چې داهغه خزانه ده کومه چې به تاسو دخپل ځان له پاره جمع کوله، نو نن ددې خزانې جمع کولو مزه وڅکئ،،
(التوبة: ۳۴، ۳۵) [۱]

ځوك چې د زكات فرضيت مني، خودغفلت او بخل له وجې زكات نه اداكوي، هغه مرتد نه دی، خو فاسق او بدكاردی او دده سزا به په قبر او حشر کې هغه وي کومه چې د قرآن کريم په پورته آيتونو کې ذکرشوې ده اوځوك چې زكات ضروري نه ګڼي، يعنې دا فرض نه ګڼي، هغه بې شكه مرتد دی.[۲] چې ترڅو پورې توبه ونه باسي، دهغه سره به هغه معامله کیږي کومه چې حضرت ابوبکر صديق رضي الله عنه د زکات د منکرينو سره کړې وه.[۳]

دزكات له ويرې نه غيرمسلم ليكل

سوال: يوصاحب يوې كونډې ښځې ته مشوره وركړې وه چې كه هغه خپل ځان غيرمسلمه وليكي، نوزكات به ترې نه كټ كيږي، ايا داسې كولوسره به په ايمان باندې اثرنه پريوځي؟

جواب: ديوكس خپل ځان غيرمسلم ليكل كفردی[۴] اودزكات نه ځان بچ كولوله پاره داسې

---

[۱] ..﴿وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يُنفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ۝ يَوْمَ يُحْمَىٰ عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوَىٰ بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ هَٰذَا مَا كَنَزْتُمْ لِأَنفُسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنتُمْ تَكْنِزُونَ ۝﴾، (التوبه: ۳۴،۳۵).

[۲] واما صفتها فهي فريضة محكمة يكفر جاحدها و يقتل مانعها هكذا في محيط السرخسي و تجب على الفور عند تمام الحول حتى يأثم بتأخير من غير عذر و في رواية الرازي على التراخي حتى يأثم عند الموت والاوّل اصح كذا في التهذيب(عالمگيری ج:۱ ص:۱۷۰،كتاب الزكاة)

[۳] فالدليل على فرضيتها الكتاب والسنة والاجماع والمعقول......الخ (بدائع ج:۲ ص :۲) وعن ابن عمر رضي الله عنهما قال:قال رسول الله صلى الله عليه وسلم :بني الاسلام على خمس شهادة ان لااله الّا الله وان محمداً عبده ورسوله واقام الصلوٰة،وايتاء الزكاة والحج وصوم رمضان متفق عليه (مشكوٰة ص:۱۲) عن ابي هريرة رضى الله عنه قال:لما توفى رسول الله صلى الله عليه وسلم واستخلف ابوبكر بعده وكفرمن كفر من العرب قال عمر بن الخطاب لابي بكر:كيف تقاتل الناس وقد قال رسول الله :امرت ان اقاتل الناس حتى يقولوا لااله الّا الله فمن قال لا اله الّا الله عصم مني ماله ونفسه الّا بحقه وحسابه على الله فقال ابو بكر : لأقاتلنّ من فرّق بين الصلوٰة و الزكاة فان الزكاة حق المال والله لو منعوني عناقًا كانوا يؤدونها الى رسول الله صلى الله عليه وسلم لقاتلتهم على منعها،قال عمر: والله ما هو الاّ رأيت ان الله شرح صدر ابي بكر للقتال فعرفت انه الحق متفق عليه (مشكوٰه ص ۱۵۷ كتاب الزكاة الفصل الثالث)

[۴] مسلم قال :انا ملحد،يكفر، ولو قال :ما علمت انه كفر لا يعذر بهذا(عالمگيری ج:۲ ص ۲۷۹) ايضاً الاقرار بالكتابة كالاقرار باللسان (شرح المجلة ص: ۹۰۰،الكتاب كالخطاب،ايضاً ص:۴۹،المادة ۶۹)۔

کول دوه چنده کفر دی اوچاته د کفر مشوره ورکول هم کفر دی.[١] کوم کس چې کونډې ته دغان دغیرمسلم لیکلو مشوره ورکړه. هغه ته خپل ایمان اوخپله نکاح تازه کول پکاردي اوکه کونډې دهغه په مشوره باندې عمل کړی وي، نوهغې ته هم له سرنه دایمان تجدیدکول پکاردي.[٢]

دې سره حکومت ته هم په خپل نظام زکات باندې نظرثاني (بیا غور) کول پکاردي چې دخلکو د مرتد کیدوسبب جوړیږي اوددې اسان صورت دادی چې حکومت دمسلمانانودمال نه ثومره مقدارد (زکات) په نوم سره وصولوي. یعنی دوه نیم فیصده. همدغه مال دې د غیرمسلم دمال نه او د رفاهي ټیکس (ماصول) په نامې سره نه وصولوي. په دې صورت کې به چاته هم د زکات نه تښتیدو لاره نه پیدا کیږي اوپه غیرمسلم باندې رفاهي ټیکس (ماصول) لګول څه ظلم زیاتی نه دی. ځکه چې د حکومت درفاهي کارونونه په استفاده کولوکې غیرمسلمه هم برابر شریک دي اودا فنډ دغیر مسلمه معذورانو. مدداواعانت او خبرګیري باندې خرچ کیږي.

د ښځوله پاره دسرواوسپینوزرواستعمالول جائزدي

سوال: تیرو ورځوکې مې یوې ماهنامه کی چې دهغې نوم (حکایت) و یومضمون ولوست. کوم چې پروفیسررفیع الله شهاب لیکلی و. هغه مضمون کی پروفیسرصاحب دابوداود دیو ثو احادیثو حوالې سره دسروزرودکالیواستعمال ښځې باندې هم حرام ګرځولي دي. د احادیثو حوالې ستاسو خدمت کی وړاندې کوم:

١: حضرت اسماء رضی الله عنها بنت یزیدروایت کړی دی چې رسول الله ﷺ فرمایلي دي چې کومې ښځې په خپلې غاړې کې دسرو زرو غاړکۍ واچوله، نودقیامت په ورځ به هغې ته هغه شان داور غړکۍ واچول شي اوکومه ښځه چې په خپلوغوږونوکې دسرو والۍ (لنبتۍ) واچوي، دقیامت په ورځ به دهغې په شان اوردهغوی په غوږونوکې واچول شي.

٢: دحضرت حذیفه رضی الله عنه دخورنه روایت دی چې حضور ﷺ وفرمایل چې اې ښځو! تاسو د سپینو زرو ګېڼه ولې نه اچوئ، ځکه چې تاسو کې کومه ښځه دسروزرو ګېڼه اچوي اوهغه خلکوته ښیي، نود قیامت په ورځ به دهغې ګېڼې په ذریعه باندې هغې ته عذاب ورکول کیږي. (سنن ابوداؤدجلدنمبر٢ صفحه نمبر ٤١٠ مصری ایدیشن)

١] اذا لقن الرجل رجلاً کلمة الکفر فانه یصیر کافراً وان کان وجه اللعب،وکذا اذا أمر رجل امرأة االغیر ان ترتد و تبین من زوجها یصیر هو کافراً (عالمگیری ج:٢ ص ٢٧٦،٢٧٥،الباب التاسع فی احکام المرتدین)۔

٢] ما یکون کفراً اتفاقاً یبطل العمل والنکاح ....وما فیه خلاف یؤمر بالاستغفار والتوبة وتجدید النکاح (درمختار ج:٤ ص:٢٤٦،باب المرتد،عالمگیری ج:٢ ص:٢٨٣،کتاب السیر)۔

مولاناصاحب دپورته بیان شویو حدیثونونه، خود پروفیسر صاحب تحقیق صحیح ثابت شو اوزموږ دعالمانوفیصله له دې نه بالکل خلاف ده، دصحیحو احادیثونه فیصله کولوسره دمسئلې وضاحت وکړئ.

جواب: ابوداؤدج۲ ص ۲۲۵ (مطبوعه ایچ ایم سعید کراچی) په حاشیه کې دي: **هذاالحدیث ومابعده وکل ماشاکله منسوخ، وثبت اباحته، للنساء بالاحادیث الصریحة الصحیحة وعلیه انعقدالاجماع، قال الشیخ ابن حجر: النهی عن خاتم الذهب اوالتختم به مختص بالرجال دون النساء، فقد انعقد الاجماع علی اباحته للنساء، والله تعالی اعلم وعلمه احکم واتم.**

ترجمه داحدیث اودې نه وروسته حدیثونه اوددې موضوع نوراحادیث منسوخ دي اود ښځو له پاره دسروزرواستعمالول دصحیحو احادیثو نه ثابت دي اودې باندې دامت اجماع شوې ده. شیخ ابن حجر رحمه الله فرمایي چې: دسروزروګوته اودهغې اغوستل یوازې دسړیوله پاره منع دی. د ښځو له پاره نه، همدې باندې اجماع شوې ده،چې دسرو زرو استعمال دښځوله پاره جائزدی.

د ابوداؤدپه شرح بذل المجهود (ج ۵ ص ۸۷ مطبوعه کتب خانه یحیوی سهارنپور) کې دي:

قال ابن رسلان هذاالحدیث الذی وردفیه الوعیدعلی تحلی النسابالذهب یحتمل وجوهاً من التاویل: احدهاانه منسوخ کماتقدم من ابن عبدالبر، والثانی انه فی حق من تزینت به وتبرجت واظهرته والثالث ان هذافی حق من(لا) یؤدی زکوٰته دون من اداها، الرابع انه انمامنع منه فی حدیث الا سورة والفتخات، لماراٸ من غلظه فانه من مظنة الفخروالخیلاء.

ترجمه: ابن رسلان رحمه الله وایي داحدیث کوم کې ښځوته دسروزروپه ګڼه باندې وعیدراغلی دی، هغو کې دیوڅوتاویلونواحتمال دی: یوداچې دامنسوخ شوی دی،څنګه چې دامام ابن عبدالبرپه حواله باندې تیرشوي دي،دویم داچې وعیددهغې ښځوپه حق کې دی کومې چې دځپل ښائست عام نمائش کوي،دریم داچې دادهغې ښځې په حق کې دی کومه چې ددې زکات نه ورکوي، دهغوی باره کې نه کومې چې زکات ورکوي، څلورم داچې یوحدیث کې دکړو اوپازیبونو منع راغلې ده،ځکه چې حضور ﷺ ته معلومه وه چې داغټ او پیړ پیړکالي دکبراوفخرذریعه کیدای شي.

ددې دواړوحوالونه معلومه شوه چې دښځوله پاره دسرو زرو دګڼې دمنع حدیث یاخو منسوخ شوی دی اویا مؤول دی، او دا هم معلومه شوه چې دښځوله پاره دسروزروداستعمال اجازت د صحیحو احادیثونه ثابت دي،اودا چې دې باندې دامت اجماع ده،او د اجازت دوه حدیثونه لیکم:

لومړی: عن علي رضي الله عنه ان لبی الله ﷺ أخذ حريرا فجعله فی یمینه وأخذ ذهبا فجعله فی شماله قال ان هذین حرام علی ذکور أمتی وفی روایة ابن ماجة حل لأناثهم.(ابوداوْد ج۲ ص ۲۲۵ نسائی ج ۲ ص ۲۸۴ ابن ماجه ص ۲۵۷)

ترجمه: حضرت علي رضي الله عنه فرمايي چې حضور ﷺ په ښي لاس کې ورېښم او ګس (چپ) لاس کې سره زر واخستل، بیایې وفرمایل چې دا دواړه شیان زمادامت په سړیوباندې حرام دي،اودابن ماجه روایت دی چې زمادامت ښځوله پاره حلال دي.

دویم: عن أبي موسى الأشعري رضي الله عنه أن رسول الله ﷺ قال حرم لباس الحرير والذهب على ذكور أمتي وأحل أناثهم.(ترمذی ص ۲۰۵، نسائی ۲۸۴ ج۲)

وقال الترمذی، وفی الباب عن عمر، وعلی، وعقبه بن عامر، وأم هانی، وانس، وحذیفة، وعبدالله بن عمرو، وعمران بن حصین، وعبدالله بن الزبیر وجابر، وابی ریحانة، وابن عمر، والبراء، هذاحدیث حسن صحیح.

ترجمه: دحضرت ابوموسی اشعري رضي الله عنه نه روایت دی چې رسول الله ﷺ وفرمایل: ورېښمینې جامې اوسره زر زما دامت په سړیوباندې حرام دي اودهغوی دښځوله پاره حلال دي، امام ترمذي رحمه الله فرمايي چې داحدیث صحیح حسن دی اودې باب کې ددې صحابه کرامو رضي الله عنهم نه هم احادیث نقل شوي دي: حضرت عمر،حضرت علي، حضرت عقبه بن عامر،حضرت ام هاني،حضرت انس، حضرت عبدالله بن زبیر،حضرت جابر،حضرت ابوریحانه،حضرت ابن عمر، اوحضرت براء رضی الله عنهم.

❖ زکات په چا باندې فرض دی؟ ❖

بالغ باندې زکات

سوال: زکات دخومره عمرپه خلکوباندې فرض دی؟

جواب: زکات په بالغ باندې واجب دی[1]،اودبلوغ خاصې نښې مشهورې دي،که هلک یا انجیلۍ د پنځلسوکالوشي،خودبلوغ څه نښه ښکاره نه شي، نودپنځلسوکالوعمرپوره

---

[1] وشرط فتراضها عقل و بلوغ (قوله عقل و بلوغ)فلا تجب علی مجنون و صبی لانها عبادة محضة و لیسا مخاطبین بها ....الخ (درمختار مع الشامی ج:۲ ص ۲۵۸ کتاب الزکاة)۔

کیدو باندې به هغوی بالغ ګڼل کیږي.[۱]

د نابالغ ماشوم په مال باندې زکات

سوال: حکومت د بینک له اکاونټونو نه دزکات وصولولو حکم ورکړی دی، نو دا وفرمایئ چې دوړو ماشومانو د په نامه دهغوی دمستقبل له پاره چې کوم رقم (پیسې) په بینک کې جمع کیږي، یا په مختلفو تقریبا توکې هغوی ته ورکول کیږي او هغه هم په بینک کې جمع کیږي. نو په هغو باندې زکات شته او که نه؟

جواب: دنابالغه ماشوم په مال باندې زکات نشته، حکومت که دنابالغه ماشوم د مال نه زکات کټ کوي (وصولوي) نو دا صحیح نه ده.[۲]

د نابالغه په ملکیت باندې زکات نشته

سوال: زه دخپلې لور له پاره څه پیسې جمع کوم، چې د هغې ملکیت ګڼل کیږي، خو هغه تراوسه پورې نابالغه ده. زکات اداکول په ما باندې فرض دي او که نه؟

جواب: کوم رقم (پیسې) چې دنابالغې ماشومې ملکیت وي، په هغې باندې دهغې تر بالغیدو پورې زکات نه شته، دبالغیدو نه وروسته چې کله کال تیرشي، نو هلته به په هغې باندې زکات فرض شي.[۳]

که سره زر یې د نابالغه ماشومانو په نامه کړل نو زکات به په چا باندې وي؟

سوال: زما درې لوڼه دي، عمرونه یې ۱۲ کاله، ۱۰ کاله او ۸ کاله دي، ما دهغوی ذودونو له پاره شل تولې سره زرا خیستي دي، ددې نه پرته نور شیان هم دي مثلاً: لوښي، جامې او داسې نور... هم په مزه مزه را جمع کوم ایا په دې شیانو کې به هم زکات واجب وي؟ دماشومانو په نامه څه پیسې جمع نه دي.

جواب: که تاد سرو زرو مالکانې خپلې لوڼه جوړې کړې وي، نو د هغوی دځوانیدو پورې په

۱] و بلوغ الغلام بالاحتلام وبالاحبال و الانزال و الاصل هو الانزال ....فان لم یوجد فیهما شئ فحتی یتم لکل منهما خمس عشرة سنة به یفتی.......الخ (درمختار مع الشامی ج:۶ ص ۱۵۳، کتاب الحجر)

۲] و منها العقل والبلوغ فلیس الزکاة علی صبی و مجنون ....الخ (هندیة ۱:ص ۱۷۲ کتاب الزکاة،الباب الاول) وایضاً فی الدر المختار مع رد المحتار ج:۲ ص ۲۵۸ کتاب الزکاة۔

۳] ایضاً۔

هغوی باندې زکات فرض نه دی.[۱] له خوانیدو وروسته چې څوک په هغوی کې دنصاب خاونده وي. نو په هغې باندې به زکات فرض وي[۲] او که ماشومانې د مالکانې نه وي جوړې کړې. ملکیت هم ستادی .نو په دې سروزرو باندې زکات فرض دی.لوښي. کپړې او داسې نور داستعمال کوم شیان چې تا د هغوی له پاره کینښودي دي په هغو کې زکات نشته.[۳]

يتيم نابالغه ماشوم باندې زکات

سوال: ماشومان عمر او زینب چې بالغ نه دي. اوس د زید د مرګ نه وروسته دهغوی ولي مثلاً بکر ته شریعت دا اجازه ورکوي چې د زینب اوعمر له مال نه زکات اداکړي. یاڅه بل څه صدقه وغیره جائزده او که نه؟

جواب: دنابالغه ماشوم په مال باندې زکات واجب نه دی[۴].خوصدقه فطر دیتیم نابالغه له طرف نه اداکول هم ضروري دي، کله چې هغه نابالغه صاحب نصاب وي[۵].له دې نه پرته نوره څه صدقه ورکول دیتیم د مال نه جائزنه دي.

د يتيم په مال باندې زکات نشته

سوال: ایا د یتیمانو په مال باندې هم زکات فرض دی؟ زما والد صاحب د وفات نه مخکې زموږ د دریو خویندو د واده له پاره څه پیسې زموږ په نوم باندې ایښې وې. د نن سبا د ګرانې له وجې هغه پیسې ډیرې کمې وې. موږه غریبان خلک یو، موږ ته د ژوند ضروریات هم پوره میسر نه دي. بیا هم د الله تعالی شکر دی چې په عزت سره ژوند تیروو، د قرآن او سنتو په رڼا کې ایا په هغه پیسو باندې زکات فرض دی؟

جواب: کوم ماشومان چې نابالغه دي دهغوی په ذمه زکات نشته او کوم چې بالغ شوي دي، په هغو باندې زکات فرض دی.[۶]

---

[۱] و منها العقل والبلوغ فلیس الزکاة علی صبی و مجنون ...الخ (هندیة ۱:ص ۱۷۲) و فی الفتاوی الشامیة (ج:۲ ص :۲۵۸) کتاب الزکاة:(قوله عقل و بلوغ)فلا تجب علیٰ مجنون و صبی لانها عبادة محضة و لیسا مخاطبین بها)_

[۲] و سببه أی سبب آفتراضها ملک نصاب حولي...الخ (درمختار مع الشامی ج:۲ ص ۲۵۹،کتاب الزکاة)

[۳] ولا فی ثیاب البدن وأثاث المنزل ودور السکنی ونحوها ....اذا لم تنو للتجارة (الدر المختار ج:۲ ص ۲۶۴) قوله ونحوها أی کثیاب البدن الغیر المحتاج الیها(رد المحتار ج:۲ ص ۲۶۵)_

[۴] ایضاً تیره شوی حاشیه (ومنها العقل والبلوغ....الخ) اوګورئ!_

[۵] حتی تجب علی الصبی والمجنون اذا کان مال ویخرجها الولی من مالهماالخ(شامی،باب صدقة الفطر ج:۲ ص۳۵۹)

[۶] و منها العقل والبلوغ فلیس الزکاة علی صبی و مجنون ....الخ...[بقیه حاشیه په راروانه صفحه...

ليوني باندې زكات نه شته

سوال: په ليوني كس باندې لمونځ فرض نه دى. كه ليونى ډېر مال دولت خاوندوي، نوايادهغه له مال نه زكات كټ كول (اخيستل) جائزدي؟

جواب: دليوني په مال باندې زكات نشته.[1]

دګينې (زيوراتو) زكات

سوال: هركله چې سرې پيسې ګټي، نودښځې دګينې زكات به خاوند وركوي او كه ښځه به يې دخپل جيب نه وركړي؟ اوكه خاوندزكات ادانه كړي او ښځه يې غوښتنه هم كوي اودښځې سره روپۍ هم نه وي اوزكات ورنكړل شي، نوګناهګاربه څوک وي؟

جواب: ګېنه(زيورات) كه دښځې ملكيت وي، نوزكات دهغې په ذمه واجب دى اوپه زكات نه وركولوباندې به هم هغه ګناهګاره وي، دخاوندپه ذمه ددې اداكول لازم نه دي[2] ښځه خودې ياخپل جيب نه ادا كړي، يادې دګينې يوه برخه په زكات كې وركړي.[3]

ښځه باندې دګينې (زيوراتو) زكات

سوال: تاسوپه خپل كالم كې يوصاحب ته دهغوى دښځې په ګينې باندې دزكات ادا كول دهغه دښځې ذمه واري ښودلې ده، عرض دادى چې ښځه خوپه خاوندباندې انحصاركوي،

...بقيه د تيرمخ]... (هندية ١:ص ١٧٢) و فى الفتاوى الشامية (ج:٢ ص :٢٥٨) كتاب الزكاة:(قوله عقل و بلوغ) فلا تجب على مجنون و صبى لانها عبادة محضة و ليسا مخاطبين بها)۔

[1] او منها العقل والبلوغ فليس الزكاة على صبى و مجنون ...الخ (هندية ١:ص ١٧٢) و فى الفتاوى الشامية (ج:٢ ص :٢٥٨) كتاب الزكاة:(قوله عقل و بلوغ)فلا تجب علي مجنون و صبى لانها عبادة محضة و ليسا مخاطبين بها)۔

[2] قال رسول الله صلى الله عليه وسلم :ما من صاحب ذهب ولا فضة لايودى منها حقها الّا اذا كان يوم القيامة صفحت له صفائح من نار فاحمى عليها فى نار جهنم فيكوي بها جنبه وجبينه وظهره....الخ (صحيح مسلم ج:١ ص:٣١٨،كتاب الزكاة،باب اثم مانع زكاة) أيضاً:لم يختلفوا أن الحلى اذا كان فى ملك الرجل تجب فيه الزكاة فكذا لک اذا كان فى المرأة كالدراهم والدنانير وايضاً لايختلف حكم الرجل والمرأة فيما يلزمها من الزكاة فوجب ان لايختلف فى الحلي(احكام القران للجصاص ج:٣ ص١٠٧،١٠٨،باب الزكاة الحلى،طبع سهيل اكيډمي)۔

[3] و لوكان له ابريق فضة، وزنه مائتان و قيمته لصيانه ثلث مائة ان ادى من العين يؤدى ربع عشره،وهو خمسة قيمتها سبعة و نصف،وان ادى خمسة قيمتها خمسة جاز ولو ادى من خلاف جنسه يعتبر القيمة اجماعاً (فتاوي عالمگيرى ج:١ ص ١٧٩،كتاب الزكاة، الفصل الاول فى زكاة الذهب والفضة طبع رشيديه)۔

دهغې تړوله ذمه واري په خاوندباندې وي، دښځې کفالت سړی کوي، نو ايا په دې ګېڼه باندې کومه چې ښځې ته په جهيزيا په تحفه کې ملاوشوې وي دهغې دزکات ذمه واري په خاوند باندې نه ده؟ اوکه نه ده، نوبيا ښځې ته څه کول پکاردي چې ښځه زکات اداکړي ؟

جواب: زکات چې په کومه ګېڼه باندې فرض وي هغه که دښځې ملکيت وي، نوښکاره ده چې زکات په مالک باندې فرض کيږي اودزکات د اداکولوذمه واري هم په مالک باندې وي، خاوندکه دهغې په وينا باندې زکات اداکړي، نوادا به شي،که نه په ښځې باندې لازم ده چې هغه په زکات کې دهغې ګېڼې نه به څه برخه په زکات کې ورکوي.[١]

د ښځې زکات د خاوند په ذمه نه دی

سوال: دکم امدن لرونکي کس ښځه دواده په موقعه باندې لس تولې سره زرد ګېڼې په په شکل کې راوړي، ايا په خاوندباندې ضروري ده چې په هرحال کې دې زکات اداکړي؟

جواب: دا ګېڼه دبيګم صاحبې ملکيت دی، له دې وجې دګېڼې زکات دبيګم صاحبې په ذمه دی، دغريب خاوندپه ذمه نه دی، ښځې ته پکاردي چې ددې ګېڼې بقدر واجب برخه په زکات کې ورکړي او خپل زکات دخاوندپه ذمه نه کړي.[٢]

د ښځې د ګېڼې (زيوراتو) د زکات مطالبه به له چا نه کيږي

سوال: که دخاوندپه ذاتي ملکيت کې څه داسې ګېڼه نه وي چې په هغې باندې زکات واجبيږي خو چې کله دهغهٔ ښځه راواده شي اود هغه کورته راشي. نودومره ګېڼه ځان سره راوړي چې په هغې باندې زکات واجب الادا وي اوښځې ته دخاونددې حالت معلوم هم وي چې قرضداردی اودده تنخواه هم په هرحال دومره نه ده چې هغه ترې ورکړل شي، نو ايا په خاوندباندې پرته دښځې له طرف نه زکات اوقرباني واجبيږي اوالله تعالی به دخاوندګريوان نيسي؟ اوايا ښځه صاحبه به داسې ويلوسره بري الذمه شي چې خاوند دهغې مالک دی دهغه نه دې سوال جواب وکړل شي؟

جواب: دښځې ملکيت دی له دې وجې دقرباني اوزکات مطالبه به هم دهغې نه کيږي اوکه هغه يې نه اداکوي، نوګناهګاره به هم هغه وي دخاوندنه به ددې مطالبه نه کيږي.[٣]

---

[١] ايضاً۔

[٢] تيری شوی حاشيه (قال رسول الله صلی الله عليه وسلم مامن صاحب ذهب....الخ او وروسی حاشيه (ولوکان له ابريق فضة....الخ) اوګوری)۔

[٣] ايضاً۔

ایا د خاوند له طرف د ورکړل شوي ګیڼې زکات د ښځې په ذمه نه شته

سوال: زما د خاوند د وفات تقریبا څلور کاله تیرشوي دي،زه د خپل خسر په کور کې اوسیږم. زما دوه زامن دي یو هلک او یو اینجلۍ. اوس د دې پوښتنه کوم چې واده باندې د خسرګنۍ له طرف نه تقریبا شپږتولې سره زر ماته واچول شو او وروسته ما پخپله هم څه سره زر جوړ کړل. تقریبا درې تولې. نو داسې اته نهه تولې ماسره موجود دي. اوس مسئله داده چې زه په سکول کې نوکري کوم. زما تنخوا زر روپۍ ده. پنځه سوه روپۍ ماته خسر راکوي اوس د خوراک نه پرته دخپلو بچیو ټوله ذمه داري په دې پیسو سره پوره کوم. په دې کې د سکول فیس. کپړې وغیره ناروغي. غرض یوازې د خوراک نه پرته ټوله ذمه داري زما ده. اوس ماته دا ووایه چې ایا ما باندې زکات فرض دی؟ هسې خو ما کله هم دګیڼې زکات نه دی ویستلی. خوهرڅه چې جوړیږي زه غریبانو ته یې ورکوم.

جواب: دهغې ګیڼې په باره کې دا پوښتنه کوم چې هغه ستاسو ملکیت ده اوکه د مرحوم خاوند ملکیت و؟ عام طور باندې په کور کې چې کومه ګینه وي هغه د خاوند په ملکیت کې ګڼل کیږي، که چیرته دا ستا د خاوند ملکیت و، نود مرحوم له وفات نه وروسته په هغې کې اتمه برخه ستاسو ده. [١] شپږمه د مرحوم د مور اود پلار. [٢] او پاتې د هلک او اینجلۍ. (د ټولو کالو به ٧٢برخې شي، ٩ د کونډې، ١٢، ١٢ د مور او پلار، ٢٢ د هلک،١٣د اینجلۍ) ستا په ذمه باندې دخپلې برخې زکات واجب دی، (چې کله دهغې ګیڼې نه پرته نورې پیسې هم تاسره وي)[٣] ماشومان چې ترڅو پورې نابالغه وي، دهغوی په ذمه باندې زکات نشته [٤] او که چیرته دا ټول په ټوله ګینه ستا په ملکیت کې وي، نودهغې زکات ستا په ذمه باندې دی. بلکې د تیرشویو کلنو هم. د زکات په نیت سره کومې روپۍ ورکړل شي په هغو سره زکات ادا کیږي، پرته د زکات د نیت نه صدقه کولو سره زکات نه ادا کیږي. [٥]

د ګیڼې زکات به په چا باندې وي

سوال: ما یو څو میاشتې وړاندې دخپل زوی د واده حق مهر لیکلو سره ما اینجلۍ کوروالا

---

[١] قال تعالیٰ:"فان کان لکم ولد فلهنّ الثمن" النساء ١٢)

[٢] قال تعالیٰ:" ولابویه لکل واحد منهما السدس مما ترک ان کان له ولد"(النساء :١١)

[٣] واما شروط وجوبها منه کون المال نصاباً فلا تجب فی اقل منه (عالمګیری ج:١ ص ١٧٢،کتاب الزکاة)

[٤] فلیس الزکاة علی صبی ومجنون (عالمګیری ج:١ ص ١٧٢ کتاب الزکاة الباب الاول)

[٥] واما شرط ادائها فنیة مقارنة للأداء .... فاذا نوی ان یودی الزکاة ولم یعزل شیئاً ....ولم تحضره النیة لم یجز عن الزکاة (عالمګیری ج:١ ص ١٧٠ کتاب الزکاة الباب الاول طبع رشیدیه)

وو ته وویل چې حق مهر به شرعي وي. خوعین موقع باندې د اینجلۍ کور والاوو وویل چې سره زر د اینجلۍ په نوم باندې ولیکئ. ما انکار وکړ. خوزما زوی وویل چې ویې لیکه. موږه کوم سره زر واپس اخلو. ما اجازه ورکړه. اوس صورت حال دادی چې اینجلۍ د سرو زرو مالکه جوړیدوسره صاحب نصاب شوې ده. حالانکې هغه د دینداره کورنۍ نه ده. چیرته ملازمت نه کوي اونه دهغې څه جایداد شته.اوس د زکات ادائیګې به څوک کوي؟ او څنګه به یې کوي؟

جواب: اینجلۍ صاحب نصاب ده. نو د اینجلۍ د مال زکات هم د اینجلۍ په ذمه دی.[۱] که هغه خپلې ګینې خرڅولوسره زکات ورکوي اوکه د خپل خاوند نه اخیستلو سره زکات اداکوي.[۲] والله اعلم!

د خاوند اود ښځې د زکات حساب بیل بیل دی

سوال: په واده کې چې جینکو ته کومه ګینه ورکول کیږي هغه د هغوی ملکیت وي. خوهغوی زکات دخپل خاوند د پیسو نه ادا کوي. نو ایا په دې ... کې که چیرته د خاوندانو سره هم څه پیسې وي. خود نصاب نه هغه کمې وي. نو ... هغه پیسې د ښځو د ګینو په مالیت کې شاملولو سره زکات ورکول کیږي اوکه د دواړو حساب به بیل بیل وي؟

جواب: د دواړو به بیل بیل حساب وي. [۳]

خاوند د ښځې د ګینې (زیوراتو) زکات ورکولی شي

سوال: مادواده په وخت کې خپلې ښځې ته په حق المهرکې ۱۳ تولې ګینه ورکړې وه ایا دا جائزدي او۳ تولې ګینه هغې له ځان سره دپلاردکورنه راوړې وه، ټول سره زر ۱۲تولې شول،

---

[۱] و اما شروط وجوبها ......الخ منها العقل والبلوغ و منها كون المال نصابًا فلاتجب فى اقل منه.......الخ (عالمگیری ج:۱ ص :۱۷۳) أيضاً:لم يختلفوا أن الحلى اذا كان فى ملک الرجل تجب فيه الزكاة فكذا لک اذا كان فى ملك المرأة كالدرهم والدنانير وايضاً لايختلف حكم الرجل والمرأة فيما يلزمها من الزكاة فوجب ان لايختلفا فى الحلي(احكام القران للجصاص ج:۳ ص۱۰۸،۱۰۷،باب الزكاة الحلى،طبع سهيل اكيدمى)

[۲] و لوكان له ابريق فضة، وزنه مائتان و قيمته لصيانه ثلث مائة ان ادى من العين يؤدى ربع عشره،وهو خمسة قيمتها سبعة و نصف،وان ادى خمسة قيمتها خمسة جاز ولو ادى من خلاف جنسه يعتبر القيمة اجماعاً (فتاوىٰ عالمگیری ج:۱ ص ۱۷۹،كتاب الزكاة، الباب الثالث، ايضاً: ردالمحتار ج۲ ص۲۷۵، كتاب الزكاة)

[۳] و لوكان له ابريق فضة، وزنه مائتان و قيمته لصيانه ثلث مائة ان ادى من العين يؤدى ربع عشره،وهو خمسة قيمتها سبعة و نصف،وان ادى خمسة قيمتها خمسة جاز ولو ادى من خلاف جنسه يعتبر القيمة اجماعاً (فتاوىٰ عالمگیری ج:۱ ص ۱۷۹،كتاب الزكاة، الباب الثالث، ايضاً: ردالمحتار ج۲ ص۲۷۵، كتاب الزكاة)

اوس که زمانبځه په ۱۲ تولوباندې زکات نه شي ورکولی. نوایادهغې دازکات زه دخپل خرچ نه ورکولی شم؟ او یاده دې وي دا خبره چې حق المهرهم ما اداکړی و.

جواب: سره زر دښځې ملکیت دي، له دې وجې دهغو زکات، خوهم دهغې په ذمه دی[1]، خوکه ته دهغې په وینا باندې دهغې له طرف نه زکات اداکړې، نوادا به شي[2]

د ګینې (زیوراتو) زکات به په چا باندې وي

سوال: ماسره اته تولې سره زردي چې تیرکال راته په واده کې راکړل شوي و اوهغه زمادښځې ملکیت دي ددې سره سره په ماباندې قرضه هم ده، په دې صورت کې ددې ګینې زکات به په ماباندې وي یازماپه ښځه باندې؟ ۲: په ګینه باندې زکات هرکله چې دامدني په ذریعه کې وي. نودقرض رقم (پیسې) ترې وویستل شي اوزکات هم ترې ورکړل شي، یا یوازې دګینې په رقم (پیسو) باندې دې ورکړل شي؟

جواب: هرکله چې ګینه ستادښځې ملکیت ده، نوزکات هم دهغې په ذمه دی[3]۲: ګینه ستا دښځې ده اوقرض ستاپه ذمه دی. له دې وجې قرض ورکولوپه وخت کې به ترې قرض نه ویستل کیږي. بلکې دپوره ګینه زکات به اداکوي،خو که ستادښځې په ذمه قرض وي، نوقرض به ترې ویستل کیږي[4]

د مرحوم خاوند زکات په ښځه باندې فرض نه دی

سوال: که دچا خاوندوفات شوی وي اودښځې خاوندپه خپل ژوندباندې کله هم زکات نه وي اداکړی،خو خیرات برابرورکوي، نوایااوس دهغه په ښځه باندې فرض دي چې هغه دتیرو شویو ورځو زکات ورکړي؟

جواب: دمرحوم خاوندزکات دښځې په ذمه فرض نه دی، دهغې دمرحوم خاوندپه ذمه دی،

۱] ایضاً۔

۲] وشرط صحة ادائها نية مقارنة له: اى للأداء،ولو كانت المقارنة حكماً (درمختار) واما المقارنة للدفع الى الوكيل فهى من الحكمية (ردالمحتار ج:۲ ص.۲۶۸،كتاب الزكاة مطلب فى زكاة ثمن المبيع وفاء)۔

۳] ایضاً د تیری صفحی حاشیه (واما شروط وجوبها....الخ) اوګورئ)۔

٤] وان كان ماله اكثر من دينه،زكى الفاضل اذا بلغ نصابًا لفراغه عن الحاجة الاصلية،والمراد به دين له مطالب من جهة العباد (هداية مع فتح القدير ج:۱ ص۴۸۶ كتاب الزكاة طبع دار صادر) وفى الدر المختار (ج:۲ ص:۲۶۳) كتاب الزكاة :فلا زكاة على مكاتب.........و مديون للعبد بقدر دينه فيزكى الزائد ان بلغ نصابًا(قوله ومديون للعبد) الاولىٰ : ومديون بدين يطالبه به العبد يشمل دين الزكاة والخراج لانه لله تعالى مع أنه يمنع لأن له مطالباً من جهة العباد)۔

هماغه به ګناه ګاروي[۱] او د هغه له طرف نه به يې وارث اداکوي.[۲]

سوال: او ايا خپل زکات به هم ترمرګه پورې ورکوي هرکله چې د هغې دامدني څه ذريعه نشته؟

جواب: که د هغې په خپل ملکيت کې دوه پنځوس نيمې تولې چاندي (سپين زر) وي، نو په هغې باندې زکات فرض دی[۳] يعنې د هغې د خپلې برخې ماليت د ومره وي (که د مرحوم يتيمان بچې وي، نو د هغوی په مال باندې زکات نشته.[۴]

د ګينې (زيوراتو) زکات او په هغې باندې د وراثت حق

سوال: د ګينې زکات به څوک ورکوي؟ زما ښځه چې په جهيز کې يې د ځان سره د لسو تولو سرو زرو ګينه راوړې وه، چې تراوسه پورې يې هغه استعمالوي، زما د واده پنځه کاله شوي دي کله چې زما کورته راغلې ده، نو يوه پيسه زکات يې هم نه دی ورکړی او ګينه ضروري استعمالوي، خو زه د هغې حقدار نه يم او نه په هغې باندې خپل حق ګڼم، له مرګ نه وروسته هغې داحق خپل زوی ته ورکړی دی، چې هغه دا ځنګه وغواړي استعمال دې کړي، زما د زوی عمر دې وخت کې څلور کاله دی، تاسو ماته په تفصيل سره ووايئ چې د دې ګينې زکات چاته اداکول پکار دي؟

جواب: د دې ګينې زکات ستا د ښځې په ذمه دی، هغې ته ووايه چې که هغې سره پيسې نه وي، نو ګينه دې خرڅه کړي او د پنځو کالو زکات دې اداکړي[۵] او له مرګ نه وروسته د زوی حقدار جوړولو شرط هم شرعاً غلط دی.[۶]

۱] واذا لم يؤد الى اخر عمره يتضيق عليه الوجوب، حتى لو لم يؤد حتى مات يأثم. (ردالمحتار/ج۲/ص۲۷۱)۔

۲] فى الدرالمختار: ولا تؤخذ من تركته بغير وصية لفقد شرطها وهو النية وان اوصى بها اعتبر من الثلث الا ان يجيز الورثة. وفى الشرح: اى اذا اوصىٰ بها وزادت على الثلث يؤخذ الزائد الا ان يجيز الورثة. (الدرالمختار/مع الرد المحتار/ج۲/ص۲۹۴)۔

۳] و اما شروط وجوبها ......الخ منها العقل والبلوغ و منها كون المال نصابًا فلاتجب فى اقل منه.......الخ (عالمگیری ج:۱ ص :۱۷۳) أيضاً: لم يختلفوا أن الحلى اذا كان فى ملك الرجل تجب فيه الزكاة فكذا لك اذا كان فى ملك المرأة كالدراهم والدنانير وايضاً لايختلف حكم الرجل والمرأة فيما يلزمها من الزكاة فوجب ان لايختلفا فى الحلي(احكام القران للجصاص ج:۳ ص۱۰۸، ۱۰۷.باب الزكاة الحلى.طبع سهيل اكيډمي)۔

٤] (فوند عقل وبلوغ) فلا تجب على مجنون وصبى لانهما عبادة محضة. (شامي/ج۲/ص۲۵۸ كتاب الزكاة)

۵] تيره شوى حاشيه (و اما شروط وجوبها ......الخ) او (و لوكان له ابريق فضة....الخ) وګورئ!)۔

٦] عن ابى امامة رضى الله عنه قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول فى خطبته عام حجة الوداع: ان الله قد اعطى كل ذى حق حقه فلا وصية لوارث: رواه ابوداؤد. (مشكوٰة/ص۲۶۵)وعن انس قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: من قطع ميراث وارثه قطع الله ميراثه من الجنة يوم القيامة. (مشكوٰة/ج۱/ص۲۶۶/باب الوصايا)۔

دهغې دمرګ په وخت کې چې څومره وارثان وي برخه به په دې کې دتوللووي.[۱]

د لورله پاره ګېڼه باندې زکات

سوال: دزکات په باره کې زه زياته محتاط يم، له دې وجې فرض په باقاعدګي سره اداکوم، نو مشره! ما خلکونه زباني اوريدلي دي چې: مورکه خپله ګېڼه دلورله پاره کيږدي يادانيت وکړي چې زه به داسره زرخپلې لورته په جهيزکې ورکوم، نوپه هغې باندې زکات نه واجبيږي اوکله چې داکالي ياسره زرلور ته ملاوشي، نوچې هغه داپه استعمال کې راولي، نوزکات دې ورکوي؟ تاسو دا وضاحت وکړئ چې دلورله پاره کالي جوړکړل شي، نوپه هغې به زکات اداکول وي اوکه نه؟

جواب: که اينجلۍ يې دګېڼې مالکه جوړه کړله، نوترڅوپورې چې هغه نابالغه ده په هغې باندې زکات نشته[۲] دبالغيدونه وروسته به داينجلۍ په ذمه زکات واجب وي، هرکله چې يوازې داګېڼه يادې سره څه نغدې دنصاب مقدارته ورسيږي، يوازې دا نيت کولوسره چې دابه اينجلۍ ته په جهيزکې ورکول کيږي دزکات نه مستثنی ګرځيدای نه شي، ترڅوپورې چې اينجلۍ ددې مالکه جوړه نه شي اوداينجلۍ مالکه جوړولونه وروسته ددې ګېڼې په خپله باندې استعمالول به جائزنه وي.[۳]

د تيروشويو کلونو دګېڼې زکات

سوال: زما د واده نهه کاله شوي دي زمابنځې سره اوسه پورې تقريبا اتياتولې ګېڼه ده اومو تراوسه پورې په دې زکات اداکړی نه دی، ځکه چې زما امدني دومره نه ده چې څه ترې بچت شي اوزکات ادا کړای شم. زمادوه لوڼه هم دي، هغه سره زر کوم چې زمابنځې ته په جهيزکې ورکړل شوي وو. نوکه اوس زه دهغې زکات اداکول غواړم، نوځنګه يې اداکړم؟په ماباندې که

۱] تتعلق بتركة الميت حقوق اربعة.......ثم يقسم الباقى بين ورثته بالكتاب والسنة واجماع الامة، فيبدأ باصحاب الفروض وهم الذين لهم سهام مقدرة فى كتاب الله. (السراجى فى الميراث/ص٣،٢)۔

۲]واما شرط وجوبها.....ومنها العقل والبلوغ فليس الزكوٰة على صبى ومجنون.......الخ. (هندية/ ج١/ ص١٧٢/ كتاب الزكاة). ايضاً: وشرط افتراضها عقل وبلوغ واسلام. (قوله عقل وبلوغ) فلا تجب على مجنون وصبى لانها عادة محض وليسا مخاطبين بها. (ردالمحتار على الدرالمختار/ج٢/ص٢٥٨/كتاب الزكاة مطلب فى احكام المعتوه)۔

۳] كتاب الزكاة(هي) لغة الطهارة والنماء، وشرعاً تمليك) خرج الاباحة، فلواطعم يتيماً ناوياً الزكاة لا يجزيه الا اذا دفع اليه المطعوم....... (جزء مال) خرج المنفعة....... (عينه الشارع) وهو ربع عشر نصاب حولي.......(من مسلم فقير) ولو معتوها غير هاشمى ولا مولاه مع قطع المنفعة عن المملك من كل وجه. (درمختار مع تنوير الابصار/ ج٢/ص٢٥٦تا ٢٥٨/كتاب الزكاة/طبع ايچ ايم سعيد/كراچى)۔

زما په بنځه باندې زكات وركول ضروري دي . هركله چې زما دومره امدني نه ده.

جواب: ددې اتياوو تولو زكات ستا په ذمه نه دی. بلكې ستاد ښځې په ذمه دی اوكه دزكات د ادا كولو پيسې ورسره نه وي، نوهغومره دګيڼې برخه دې وركړل شي[1] په هرحال دنهوكالوزكات ستاد ښځې په ذمه دی. دهركال حساب دې وكړي اوڅومره رقم (پيسې) چې جوړيږي هغه دې ادا شي.[2]

په نصاب كې دا نفرادي ملكيت اعتباردی

سوال: په يو كوركې درې ورونه يوځای اوسيږي، په يوځای خوراک كوي. خوګټه يې بيله بيله وي. دهريوښځې سره دوه نيمې تولې سره زر وي اوچې ټول رايوځای شي، نو تقريبا اته نيمې تولې سره زرترې جوړيږي. نوايا هغوی ته ددې ګڼې زكات اداكول پكاردي؟

جواب: كه دهغوی سره څه نورمال نه وي چې په هغه باندې زكات فرض وي اوهغه دنصاب حدپورې رسيږي، نوپه هغوی باندې زكات فرض نه دی، ځكه چې دزكات نصاب كې دانفرادي ملكيت اعتباردی او دلته چاسره هم انفرادي ملكيت دنصاب په كچه نشته.[3]

د كورنۍ اجتماعي زكات

سوال: ديوې كورنۍ څو كسان ټول په روزګاردي، دهغوی په خپل ملكيت كې دومره مال نشته چې په هغه باندې زكات واجب شي، خوكه دټولومال راجمع شي، نودنصاب مطابق قابل زكات شي. نوپه دې سلسله كې څه حكم دی؟ زكات كوم حساب سره وويستل شي؟

جواب: دهركس جداجدا صاحب نصاب كيدل شرط دي، كه نه زكات نه فرض كيږي.[4]

ددې له پاره چې تاسوكوم صورت ليكلی دی په هغه باندې زكات نشته، خو كه عرفا ټول ملكيت دكورنۍ دمشرګڼل كيږي، داد فرد واحد ملكيت شو اودنصاب په كچه هم دی، نوپه دې باندې به زكات فرض وي، داپه دې صورت كې چې دكورنۍ مشرواقعي مالک ګڼل كيږي.

۱] تيره شوی حاشيه (و اما شروط وجوبها ......الخ) او (و لوكان له ابريق فضة....الخ) وګورئ!)۔

۲] امداد الفتاوي/ج۲/ص۳۴/كتاب الزكاة والصدقات/طبع مكتبه دارالعلوم كراچي)۔

۳] الزكوٰة واجبة على الحر العاقل البالغ المسلم اذا ملك نصاباً ملكاً تاماً وحال عليه الحول. (هداية/ ج۱/ ص۱۸۵) وسببه اى سبب آفتراضها ملك نصاب حولي......تام.........الخ. (الدرالمختار مع الرد/ج۲/ ص۲۵۹). ومنها الملك التام وهو ماجتمع فيه الملك واليد وأما اذا وجد الملك دون اليد كالصداق قبل القبض او وجد اليد دون الملك كملك المكاتب والمديون لاتجب فيه الزكوٰة كذا فى السراج الوهاج. (عالمګيري/ج۱/ص۱۷۲/كتاب الزكوٰة)۔

٤] ايضاً)۔

مشترک کورکې به زکات کله واجب وي

سوال: زمونږ په کورکې داطريقه ده چې ټول وروڼه تنخواه راوړي اومورته يې ورکوي، چې دکورخرڅې چلوي. هرکله چې څه کالي او زياتې پيسې زمونږ سره دي. نوايازکات ورکول زمونږ په ذمه دي يا د مور؟

جواب: که هغه سره زر اوسپماشوې پيسې دومره وي چې په هغوی باندې تقسيم کړل شي اوټول وروڼه دنصاب خاوندان کېدای شي، نوزکات واجب دی که نه، نه دی واجب.[1]

مشترک خاندان کې دښځې، لور، انګورانو زکات به څنګه ورکول کيږي

سوال: زه دکورمشريم. زمادواړه زامن په روزګارباندې دي. اوزما د انګورانو سره ۱۲،۱۲ تولې ګېنه ده اودښځې سره مې ۵ تولې ګېنه اوپيغلې لور سره دواده له پاره درې تولې ګېنه ده، کومه چې مو ديوکال راهيسې اخيستي ده، دويم داچې نن سباپه مشترکه کورنۍ کې هم ګېنه دهرې متعلقه ښځې ذاتي ملکيت شماريږي اوديوې ښځې ګېنه دويمه ښځه په مستقل ډول نه شي اخيستی، ان تردې پورې چې خوابنې دخپلې اينګورګېنه خپلې لورته نه شي ورکولی، اياپه داسې صورت کې ماته دټولې ګېنې دماليت مطابق زکات ورکول پکاردي يافردا فردا حساب سره.

جواب: دزکات په واجبېدوکې دهرکس انفرادي ملکيت معتبر دی،[2] اوس ستا انګورانو سره چې کومه ګېنه ده. دامعلومول پکار دي چې دهغې مالک څوک دی؟ ستادانګورانودګېنې ملکيت که دهغوی وي، نو زکات په هغوی باندې واجب دی اوکه دهلکانوملکيت وي، نوزکات دهغوی په ذمه واجب دی اوکه څه ګېنه د انګورانو ملکيت وي مثلاً: کومه ګېنه چې هغوی ته دپلارله طرف نه ورکړل شوې ده اوځه د هلکانوله طرف نه، نوکه دهريوملکيت نصاب ته رسيږي، نوزکات پرې واجب دی،که نه، نه دی واجب. همدغه شان ستاښځې سره چې کومه ګېنه ده اوددې نه پرته دهغې په ملکيت کې نورې روپۍ نشته، نودهغې په ذمه زکات نشته اوکه هغه ګېنه ستاملکيت وي. نود نورو مالونو زکات سره سره ددې ګېنې زکات به هم ستاپه ذمه وي، تاچې دلورله پاره کومه ګېنه اينښې ده. دهغې په باره کې به داکتل کيږي. چې تادهغې ګېنې لورمالکه کړې ده اوکه نه؟ که دلورملکيت نه وي، نودهغې زکات ستاپه ذمه دی اوکه دلورملکيت وي، نوکه دهغې سرد نغدې پيسې نه وي. نوپه هغې باندې

---

[1] تيره شوی حاشيه (الزکوٰة واجبة على الحرالعاقل البالغ...الخ) وګورئ!)_

[2] الزکوٰة واجبة على الحر العاقل البالغ المسلم اذا ملك نصاباً ملكاً تاماً وحال عليه الحول. (هداية/ ج۱/ ص۱۸۵) وسببه ای سبب آفتراضها ملك نصاب حولي...تام..الخ.(الدرالمختار/ج۲/ص۲۵۹/کتاب الزکاة)

زکات نشته اوکه څه روپۍ هم دهغې سره وي، نو زکات دهغې په ذمه واجب دی.[۱]

د شریک(ګډ) کاروبار زکات به څنګه ادا کیږي

سوال: زمایو وروردی، هغه ته دهغه ورور دشپږو زرو روپو دلوبو دشیانو دوکان خلاص کړی دی، اوس به ددې زکات څوک اداکوي، هرکله چې په کاروبارکې شراکت شو، یعنې پیسې د یو وروردي اوچلوې یې بل وروراوګټه برابره ده. هغه کس چاچې دادکان پرانستی دی دځمکې یو برخه ددکان له پاره په لس زره روپۍ اخیستې ده، اوس دهغه دزکات څه شکل دی؟

جواب: اول په دې پوه شه چې کله چاته دکاروبارله پاره پیسې ورکړل شي، نوپه ګټه کې برخه مقرره شي، نوپه شرعي اصطلاح کې دې ته (مضاربت) وایي اوموږ ورته دلته عام طورسره شراکت وایو هرکله چې تاهم دغه لفظ استعمال کړی دی، په دې کاروبارکې یواصل رقم (پیسې) وي اوبل دهغه منافع. داصل رقم (پیسو) زکات دهغه په اصلي مالک باندی دی اودهغه په ذمه دمنافع دبرخې زکات هم واجب دی کومه چې به هغه ته ورکول کیږي[۲] اوڅوک چې په ګټه باندې کارکوي که دهغه دنفعې مقدارنصاب پورې رسیږي اوپه هغه باندې کال تیرشي، نودخپلې برخې زکات به په هغه باندې وي کومه ځمکه چې تا دکان له پاره اخیستې ده په هغې باندې زکات نشته[۳] دلوبو شیان که دمجسموپه شکل کې وي، نوددې کاروبارصحیح نه دی.[۴]

د قرض(پور) زکات دچا په ذمه دی

سوال: لس میاشتې وړاندې زیدبکرته ۲۰،۰۰۰ (شل زره) روپۍ قرض حسنه ورکړې، او د

۱] وتضم قيمة العروض الى الثمنين والذهب الى الفضة قيمة كذا فى الكنز. (عالمگيري/ج۱/ص۱۷۹)۔

۲]من كان له نصاب فاستفاد فى اثناء الحول مالاً من جنسه ضمه الى ماله وزكاه.......الخ. (عالمگيري/ ج۱/ ص۱۷۵/كتاب الزكاة/الباب الاول) ايضاً: واعلم ان الديون عند الامام ثلاثة: قوى ومتوسط وضعيف، فتجب زكاتها اذا تم نصاباً وحال الحول لكن لا فوراً بل عند قبض اربعين درهما من الدين القوى كفرض وبدل مال تجارة فكلما قبض اربعين درهما يلزمه درهم.......الخ. (الدرالمختار مع الرد/ج۲/۳۰۵/باب زكاة المال)۔

۳]وليس فى دورالسكني.......وسلاح الاستعمال زكوٰة لانها مشغولة بالحاجة الاصلية وليست بنامية ايضاً وعلى هٰكذا كتب العلم لاهلها والات المحترفين لما قلنا.......الخ. (هداية/ ج۱/ ص۱۸۶/كتاب الزكاة) وفارغ عن حاجته الاصلية.......تحقيقاً....... او تقديراً كالعين فان المديون محتاج الى قضائه..... كالات الحرفة واثاث المنزل.......الخ. (شامي/ج۲/ص۲۶۲/مطلب فى زكاة ثمن المبيع وفاء)۔

٤] وظاهر كلام النووى فى شرح مسلم الاجماع على تحريم تصوير الحيوان وقال: وسواء صنعه لما يمتهن او لغيره فصنعته حرام بكل حال لأن فيه مضاهاة لخلق الله تعالىٰ. (شامي/ج۱/ص۶۴۷/مطلب اذا تردد الحكم بين.......الخ)۔

پور پرېکولو وخت معلوم نه دی، بکرلس زره روپۍ په کوراخيستلوباندې اولس زره په کاروبارکې ولګولې، پیسې دمنافعو سره اوس زیاتې شوې دي اوديارلس زره ته رسيدلې دي، ایاپه دې صورت کې زکات واجب شو؟ او که شوی دی، نوپه څه صورت کې؟

جواب: اصول دادي چې کوم رقم (پیسې) چاته قرض ورکړل شي، دهغو زکات دورکونکي په ذمه وي دقرض اخيستونکي په ذمه نه وي، زيد چې کومې شل زره روپۍ بکرته ورکړې دي، دهغو زکات دزيدپه ذمه دی.[1]

دبکرسره چې کومه سرمايه ده که هغه په کاروبارکې لګيدلې ده ياد سرو سپينو زرو په شکل کې دهغه سره موجودوي، ددې ټولې سرمايې نه دې شل زره روپۍ وويستل شي کومې چې دهغه په ذمه قرض دي[2] پاتې سرمايه که ددوه پنځوس نيمې تولې چاندي (سپين زر) برابر وي، نود هغه په ذمه ددې زکات واجب دی.[3]

سوال: که څه پيسې چاته قرض ورکړل شوي وي، نودهغه رقم (پيسو) به زکات ورکول واجب وي؟

جواب: هو! په دې رقم (پيسو) باندې هرکال زکات واجب دی،خو تاسوته اختياردی چې هرکال کله دنورمال زکات ورکوئ دهغه سره دقرض ورکړل شويو پيسو هم زکات ورکوئ اودا اختيارهم درسره دی چې کله قرض وصول شي، نودټولوکلونو زکات چې په دې قرض باندې واجب شوی و. په يوځای اداکړئ.[4]

سوال: زماوالدينودکورجوړولوله پاره شل زره روپۍ قرض اخيستې وې، چې اوسه پورې واپس شوي نه دي، اګرچې هغه پيسې موږ سره جمع نه دي، بلکې دکورپه جوړولوغيره باندې خرچ شوي دي، نوايا په موږ باندې ددې زکات ورکول فرض کيږي؟ ځکه چې په دې سلسله کې موږ ته داخبره معلومه شوې ده چې دکوم کس پيسې وي، دزکات ورکولوذمه وار به هغوی وي، په دې سلسله کې موږ دهغه کس نه هم معلومات وکړل دچاچې داپيسې دي هغه

---

[1] ولو كان الدين على مقر.......فوصل الى ملكه لزم زكوٰة مامضٰي. (الدرالمختار/ج۲/ص۲۶۶، ۲۶۷/ كتاب الزكاة).ايضاً: واعلم ان الديون عند الامام ثلاثة: قوي، ومتوسط، وضعيف، فتجب زكاتها اذا تم نصاباً وحال الحول لكن لا فوراً بل عند قبض اربعين درهماً من الدين القوى كقرض، وبدل مال تجارة، فكلما قبض اربعين درهماً يلزمه درهم. (الدرالمختار مع ردالمحتار/ج۲/ص۳۰۵/فتاويٰ هندية/ج۱/ص۱۷۵/كتاب الزكاة)۔

[2] ومن كان عليه دين يحيط بماله فلا زكوٰة عليه......وان كان ماله اكثر من دينه زكى الفاضل اذا بلغ نصاباً. (هداية/كتاب الزكوٰة/ج۱/ص۱۸۶)۔

[3] الزكوٰة واجبة فى عروض التجارة كائنة ماكانت اذا بلغت قيمتها نصابا من الورق والذهب كذا فى الهداية. (عالمگيري/ج۱/ص۱۷۹/كتاب الزكاة/الباب الثالث)۔

[4] ولو كان الدين على مقر.....فوصل الى ملكه لزم زكوٰة ما مضٰي. (الدرالمختار/ج۲/ص۲۶۶، ۲۶۷)

په صفا ډول سره د زکات ورکولو نه انکار وکړ او ویې ویل چې زکات تاسو په خپله اداکړئ، ځکه چې دا پیسې ستاسو په کار راغلې دي.

جواب: دقرض رقم (پیسې) زکات په قرض ورکونکي باندې وي[۱] دقرض اخیستونکي په ذمه نه وي.[۲] له دې وجې ددې رقم (پیسو) زکات ستاسو په ذمه نه دی. قرض ورکونکي ته پکار دي چې ددې زکات اداکړي.

د تجارت له پاره د ورکړل شویو پیسو زکات دچا په ذمه دی

سوال: کوم حده پورې چې زما علم دی، شرعي لحاظ سره که چیرته د یو سړی قابل زکات پیسې کال یا د کال نه زیات د یو بل سړي سره وي او ددې مودې نه وروسته هغه ته هغه پیسې واپس کیږي. نو ددې ټولې مودې زکات به په هغه سړي باندې واجب الاداء وي چې دهغه پیسو مالک شي. یو دکاندار چې پخپله د روژې او لمونځ پابند او رمضان المبارک کې اعتکاف کې کیني. مانه یې پنځوس زره روپۍ پخپل تجارت کې د منقسمه منافعو په شرائطو باندې واخیستلې.خو یو څو میاشتې منافع ادا کولو نه وروسته من جمله پیسې له ګتې سره ایساري کړې دي، د ایسارولو د یونیم کال نه زیات وخت شوی دی او دا سړی په دواړو کې مختلف دروغ او حیلې جوړولو سره څه ادا کولو له پاره تیار نه دی. سوال دادی چې داسې پیسې چې بلا معاوضه د بل چا په قبضه کې وي او په هغه سرد هغه سړی که ټول تجارتي فوائد حاصلوي، په هغه ټولو پیسو کې د زکات ادا کول به د چا په ذمه باندې وي؟ دلته دا خبره کومه چې ترڅو پورې ګټه ملاویدله، ما دهغه زکات پخپله ادا کولو.

جواب: دهغو پیسو زکات، خو ستا په ذمه باندې واجب دی، ځکه چې هغه پیسې ستا په ملکیت کې دي او هغه سړي سره امانت دي، زکات د مالک په ذمه باندې واجب وي. د امین په ذمه نه.خو تاته دا اختیار دی چې دهغو پیسو زکات کال په کال ادا کوه او یا کله چې هغه پیسې وصول شي، نود تیرشویو ټولو کلونو زکات (په یوځای) ادا کړه. [۳]

---

[۱] د تیرمخ حاشیه (ولو کان الدین علی مقر.......الخ) وګورئ!_

[۲] لواستقرض الفا فکفل عنه عشرة ولکل الف فی بیته وحال الحول فلا زکوٰة علی واحد منهم لشغله بدین الکفالة.......الخ. (البحرالرائق/ج۲/ص۲۲۰/کتاب الزکاة)_

[۳] ولو کان الدین علی مقر.......فوصل الی ملکه لزم زکوٰة ما مضٰی. (الدرالمختار/ج۲/ص۲۶۶، ۲۶۷) و ایضاً: واعلم ان الدیون عند الامام ثلاثة: قوي. ومتوسط. وضعیف. فتجب زکاتها اذا تم نصاباً وحال الحول لکن لا فوراً بل عند قبض اربعین درهماً من الدین القوی کقرض. وبدل مال تجارة. فکلما قبض اربعین درهماً یلزمه درهم. (الدرالمختار مع ردالمحتار/ج۲/ص۳۰۵/فتاویٰ هندیة/ج۱/ص۱۷۵/کتاب الزکاة)_

د مشترک (ګډ) کاروبار زکات

سوال: دوو کسانو مشترک کاروبار په دې شرط باندې وکړ. چې د کوم یو سړي په کاروبار کې پیسې وي. د ګټې په پیسو کې به دهغه دوه برخې وي او بل سړی چې یوازې په کاروبار کې محنت کوي هغه ته به د ګټې د پیسو نه یو برخه ورکول کیږي. څو کاله وروسته بیا تړون وشو چې دمال خاوند (رب المال) شریک ته وویل چې زه اوس په کاروبار کې پوره ډیوټي نه شم کولی. له دې وجې نه پیسې به زما وي. کاروبار به ته ځانته کوي. د ګټې پیسې به زما اوستا ترمنځ نیمایي وي. پوښتنه داده چې موږه د دکان کرایه. د بجلي وغیره بیل ټول د مشترک کاروبار نه ښه په خوشالي سره ادا کوو. حالانکې مالک د پیسو د شروع نه دهغه کاروباري پیسو چې دهغو نه هغه ګټه کوي. زکات هم د مشترکې کاټې نه ورکوي. سره له دې نه چې په معاهده کې دا خبره نه وه. کوم سړی چې کاروبار کوي هغه ته اعتراض دی چې ته زکات د خپل ځانه ورکوه. دکان نه ورکول وي، نو پخپل نوم باندې هغه پیسې ولیکه، مګر مالک وایي په دې علاقه دا رواج دی چې هم د مشترک کاروبار نه به زکات ادا کیږي.

جواب: دواړو ته دخپلې خپلې برخې زکات ادا کول پکار دي، د پیسوخاوند ته د مشترک کاټې (یعنې مشترکه ګټې او کاروبار) نه زکات ادا کول صحیح نه دي. [1]

شپږ میاشتې پوروړي او شپږ میاشتې څښتن سره پاتې کیدونکو پیسو باندې زکات

سوال: ما سره څه پیسې دي، چې هغه ماچا ته په قرض ورکړي دي. د زکات مسئله په یو کال ساتلو باندې ده. اوس که چیرته شپږ میاشتې ماسره هغه پیسې وي او شپږ میاشتې قرض دار سره. دهغو زکات څنګه ادا کړم؟

جواب: کومې پیسې چې چاته قرض ورکړل شوي وي، دهغو زکات د قرض ورکونکي په ذمه دی، له دې وجې دهغو پیسو زکات ادا کړه. [2]

څلور کاله وروسته د پور په هغو پیسو باندې چې ماته رسیدلي دي څومره زکات دی

سوال: څلور کاله وړاندې موږ یو کس ته څه پیسې پور ورکړې وې، اوس هغه پیسې موږ

---

[1] ولیس لکل واحدمن الشریکین ان یؤدی ذکوٰة مال الاخرة الا باذنه(الجوهرة النیرة/ص۲۹۲/۲۸۲/کتاب الزکاة)

[2] وتجب الزکوٰة فی الدین مع عدم القبض(بدائع/ج۲/ص۹/کتاب الزکاة/ ایضاً حاشیة ردالمحتار/ج۲/ص۲۶۷)

نه رسېدلي دي. غرض دا دی چې کله پوره پیسې مور ته ورسېږي، نو په هغو کې به مور زکات ادا کوو؟ که چیرته یې په مور ادا کول ضروري وي. نو څومره ادا کړو؟

جواب: په هغو پیسو باندې د څلورو کلونو زکات ورکول واجب دي. [۱]

پور نه پرې کونکي ته په ورکړل شوي قرض باندې زکات

سوال: زمانه پنځه کاله مخکې دوستانو یا خپلوانو څه پیسې قرض اخیستې وې، د کومو د واپسي نېټه چې نه وه ټاکل شوې اونه یې څه تحریر لیکل شوی و. ما په دې کلونو کې څو ځله د پیسو د واپسي غوښتنه وکړه، خو جواب به داسې راکول کېده، چې څه درکړو. په داسې کېدو کېدو کې پنځه کاله تیر شول، خو د پیسو واپس کېدو څه پوخ امید په نظر نه راځي او کېدای شي نور وخت هم پکې ولګیږي. نا امیده کېدو نه وروسته ما هم دواپسي غوښتنه پرېښې ده، مهرباني وکړئ او په دې موخبر کړئ چې د دې پیسو چې د پنځو کلونو راهیسې ماسره نه دي، زکات ورکول واجب دي او که نه؟

جواب: کوم رقم (پیسې) چې تاته قرض ورکړل شوي وي، په هغو باندې زکات لازم دی، البته قرض ورکونکي ته دا اختیار شته چې په خپله خوښه یې هر کال ورکوي او یا د وصول کېدو نه وروسته دې د ټولو کلونو زکات په یوځای ادا کړي[۲]، خو که پوروړی د قرض نه منکر شي او قرض ورکونکي سره ګواه هم نه وي، نو د وصولیدو نه مخکې په هغه باندې زکات نشته او د وصولېدو نه وروسته پرې هم د تیرو شویو کلونو زکات نشته. [۳]

سوال: زمایو دوست له ما نه پنځه کاله مخکې یو نیم لك روپۍ د کاروبار له پاره له مانه اخیستې وې. هغه ټولې پیسې ولګولې. پنځه کاله وروسته هغه ما ته پنځلس زره روپۍ واپس کړلې. ایا په دې پنځلس زره روپو باندې زکات واجب دی؟ ایا د پنځو کلونو زکات پرې کول به واجب وي یا یوازې د دې کال؟ او باقي کومې پیسې چې هغه نه دي ادا کړي، د هغو زکات ادا کول هم پکار دي؟

جواب: په دې پنځلس زره روپو باندې د تیرو پنځو کلونو زکات واجب دی، همدغه شان چې کومې پیسې تاته د خپل دوست نه ملاویږي په هغو باندې د تیرو کلونو زکات ادا کوئ. [۴]

---

[۱] ولو كان الدين على مقر.......فوصل الى ملكه لزم زكوٰة ما مضي. (تنوير الابصار/ج۲/ص۲۶۶، ۲۶۷)

[۲] ايضاً.

[۳] والدين المجحود اذا لم يكن عليه بينة ثم صارت له بينة بعد سنين بان اقر عندالناس لاتجب عليه الزكوٰة هٰكذ فى التبيين. (عالمگيري/ج۱/ص۱۷۵/كتاب الزكاة/الباب الاول).

[٤] ايضاً تيره شوى حاشيه (ولو كان الدين على مقر...الخ) وگورئ!.

د امانت پيسو باندې زكات

سوال: ماسره دچاامانت دی، په هغه باندې زكات وركول په ماباندې فرض دی يا دارقم (پيسې) چې دچا دي هغه دې زكات وركړي؟ دويمه خبره داده چې مانه چاقرض غوښتی و او هغه په خپل وخت باندې واپس نه كړي اواميدهم كم وي، نوپه هغو پيسو باندې زكات فرض دی اوكه نه؟

جواب: دكوم كس امانت چې تاسره دی ستاپه ذمه دهغه زكات نه دی، بلكې دهغه زكات دامانت كيښودنكي په ذمه لازم دی. كه هغه تاته دزكات وركولواختياردركړی وي، نوتاسوهم ددې پيسو زكات اداكولی شئ، دچاپه ذمه چې ستاقرض دی كه هغه يې مني چې زه به قرض دركوم. نوستاپه ذمه دهغه زكات وركول لازم دي، كه هركال يې اداكوې ياچې كله وصول شي، نو دټولو تيرو شويو كلونو زكات اداكړئ.[۱]

كه د امانت پيسونه حكومت زكات واخلي

سوال: دنورو ښارونو خلك دخپل تجارت اوامانت په طورچاسره پيسې جمع كړي، نودحفاظت په خيال سره هغه كس داپيسې په بينك په خپل نوم باندې جمع كړي او وخت په وخت دهغو خلكو د وينامطابق پيسې ترې راوباسي هم، نواياحكومت ددې پيسونه دزكات اخيستلو حقداردی اوكه نه؟

جواب: دكوم كس چې امانت دی دهغه په ذمه به زكات فرض وي[۲]، خوحكومت ستا د اكاونټ نه په زور سره پيسې اخيستې، له دې وجې امانت كيښودنكي ته پكاردي چې تاته دزكات د اداكولو اختيار دركړي، داختياردركولونه وروسته دهغو دپيسوچې كوم زكات اخيستل كيږي هغه به دهغه له طرف نه وي[۳] اوته (دزكات كوم رقم (پيسې) چې كټ شوي دي) هغه به ترې وباسې اوپاتې پيسې به هغوی ته واپس كړې.[۴]

د (پيشكي) زرضمانت زكات

سوال: كومې پيسې چې موږ سره امانت پرتې وي، دهغو زكات به څوك اداكوي؟ موږ به يې

۱] ايضاً تيره شوی حاشيه (ولو كان الدين على مقر...الخ) وګورئ!۔
۲] وسببه أی سبب افتراضها ملك نصاب حولي.......تام.......الخ. (الدرالمختار مع الرد/ج۲/ص۲۵۹)۔
۳] اذا وكل رجلاً بدفع زكوٰة ماله ونوى المالك عند الدفع الى الوكيل فدفع الوكيل بلا نية فانه يجزئه لان المعتبرنية الامر لانه المؤدى حقيقة. (البحرالرائق/ج۲/ص۲۲۶/كتاب الزكاة)۔
۴] ولو أدى زكوٰة غيره بغير امره فبلغه فاجاز لم يجز لانها وجدت نفاذاً على المتصدق لانها ملكه ولم يصر نائباً عن غيره فنفذت عليه ولو تصدق عنه بأمره جازويرجع بما دفع..الخ(البحرالرائق/ج۲/ص۲۲۷/كتاب الزكاة)

اداکوو یا اصلي مالک؟ دکورپه کرایه باندې چې کومې پیسې دپیشګي په ډول له کرایه دار څخه اخیستل کیږي هغه قابل واپسي دي اوڅوکلو پورې مالک سره امانت پرتې وي، د هغو زکات به څوک اداکوي

جواب: کوم کس چې د پیسو مالک وي زکات دهغه په ذمه دی، د امانت پیسو زکات په امین باندې نه دی، بلکې دامانت کیښودونکي په ذمه دی، اودزرضمانت مالک کرایه دار دی.ددې زکات هم دهغه په ذمه دی.[1]

زرګرته په کیښودل شویو پیسو باندې زکات راځي

سوال: د تیرشوي رمضان المبارک نه یوه ورځ مخکې مادخپل زوی دواده له پاره د سرو زرو سیټ جوړولو له پاره ورکړ. چې په هغې کې پنځه نیمې تولې سره زر ما دخپلو بنګړو ورکړه. خود سرو زرو سیټ تراوسه پورې زرګر سره دی، حالانکې د پیسو د کیښودلو څلور میاشتې شوي دي. زکات به په دې صورت کې ورکول کیږي اوکه نه؟

جواب: څومره پیسې چې د زکات جوړیږي په هغو ټولو باندې زکات واجب دی. والله اعلم![2]

ایا دیو کال تیریدو نه وروسته د ضمانت په پیسو باندې زکات شته

سوال: کرایه دار (پیشګي) ضمانت په دې شرط باندې جمع کړي دي چې د کور خالي کولو په وخت کې به پیسې واپس کول وي، ایا ضمانت باندې یوکال تیریدو نه وروسته مالک به دهغه زکات ورکوي؟

جواب: پیشګي باندې زکات واجب دی. خو هغه د کرایه دار په ذمه دی،[3] د کور مالک سره هغه امانت دی. زکات دهغه په ذمه باندې نه دی.

---

[1] ایضاً تیره شوی حاشیه (وسببه أی سبب افتراضها ملک نصاب...الخ) وګوری!۔

[2] تجب فی کل مائتی درهم خمسة دراهم وفی کل عشرین مثقال ذهب نصف مثقال. (عالمګیري/ ج۱/ ص۱۷۸/ کتاب الزکاة/باب فی زکوٰة الذهب والفضة والعروض/طبع رشیدیه/کوئته).

[3] وسببه أی سبب افتراضها ملک نصاب حولي.......تام.......الخ. (الدرالمختار مع الرد/ج۲/ص۲۵۹)۔

❖ د زکات نصاب او شرطونه ❖

زکات په کوموشیانو باندې فرض دی

سوال: زکات په کوم شي باندې فرض دی؟

جواب: زکات په په لاندې ذکرشويو شيانو باندې فرض دی:

۱ سره زر چې اوو نيم تولې يا له دې نه زيات وي.

۲ چاندي (سپين زر) کله چې دوه پنځوس نيمې تولې يا له دې نه زيات وي.[۱]

۳ روپۍ، پيسې او د تجارت مال، هرکله چې ماليت يې د دوه پنځوس نيمو تلو چاندي (سپين زر) د ماليت برابروي.[۲]

(**يا دونه**)...... که چا سره لږ شان سره زر وي، څه چاندي (سپين زر) وي، څه نغدې روپۍ وي، څه د تجارت مال وي او ټول ماليت يې د دوه پنځوس نيمو تولو چاندي (سپين زر) برابروي، نو په هغه باندې زکات فرض دی، همدغه شان که څه سره زر وي، څه نغدې روپۍ وي او څه چاندي (سپين زر) او څه د تجارت مال وي، نو بيا به هم هغه را يو ځای کړل شي او وبه کتل شي چې د دوه پنځوس نيمو تولو چاندي (سپين زر) ماليت ترې جوړيږي او که نه؟ که جوړيږي، نو زکات پرې واجب دی، که نه، نه دی واجب، غرض دا چې سره زر، سپين زر، نغدې روپۍ او د تجارت مال کې د هر دوو شيانو ماليت چې کله د چاندي (سپين زر) د نصاب برابروي، نو په هغه باندې زکات فرض دی.[۳]

۴..... له دې نه پرته په څارويو باندې هم زکات فرض دی[۴] او ګډه بيزه (پسه چيلۍ)، غوا، مېښه او اوښ باندې بيل بيل نصاب دی. په دې کې تفصيل زيات دی له دې وجې نه يې نه ليکم، کوم کسانو سره چې دا سې څاروي وي هغوی دې د عالمانو نه معلومات وکړي.

۱] الفصل الاول فى زكوٰة الذهب ولفضة: تجب فى كل مائتى درهم خمسة دراهم وفى كل عشرين مثقال ذهب نصف مثقال مضروباً كان اولم يكن. (فتاويٰ عالمگيري/ج ۱/ص۱۷۸/ كتاب الزكاة/الباب الثالث)۔

۲] الزكوٰة واجبة فى عروض التجارة كائنة ما كانت اذا بلغت قيمتها نصاباً من الورق والذهب كذا فى الهداية. (عالمگيري/ج۱/ ص۱۷۹/كتاب الزكاة، الباب الثاني،الفصل الثاني)۔

۳]وتضم قيمة العروض الى الثمنين والذهب الى الفضة قيمة كذا فى الكنز حتى لو ملك مأة درهم وخمسة دنانير قيمتها مأة درهم تجب الزكوٰة عنده خلافاً لهما(الفتاويٰ العالمگيريه/كتاب الزكاة/الباب الثالث فى زكوٰة الذهب والفضة والعروض/ج۱/ص۱۷۹/وهكذا فى ردالمحتار/ج۲/ص۳۰۳/والبحر/باب زكوٰة المال/ ج۲/ص۴۰۰)۔

۴]الباب الثاني فى صدقة السوائم، وفيه خمسة فصول، الفصل الاول فى المقدمة: تجب الزكوٰة فى ذكورها واناثها ومختلطهما والسائمة هى التى تسام فى البراري.....الخ.(الفتاوى الهندية/كتاب الزكوٰة/ج۱/ص۱۷۶)۔

۵: ..... د عشري ځمکې په پیداوارباندې هم زکات فرض دی. کوم ته چې (عشر) وایي[۱]، د دې تفصیلات مخکې وګورئ.

د نصاب واحد شرط څه دی

سوال: عام طورسره د زکات له پاره د نصاب کوم شرط چې په اوریدل کیږي، هغه دوه پنځوس نیمې تولې چاندي (سپین زر) دی یا اوونیمې تولې سره زر، یا د دې مالیت، مسئله داده چې یو کس د هغه سره نه چاندي (سپین زر) شته او نه سره زر، بلکې پنځه زره نغدې روپۍ ورسره دي. هغه ته په کوم نصاب باندې عمل کول پکاردي؟ په سروزرو یا په چاندي (سپین زر)؟ او که د مالیت حساب ولګوي. نو د څه شي مطابق؟ که د چاندي (سپین زر) په شرط باندې عمل کوي، نو هغه صاحب نصاب جوړیږي، خو که د سروزرو په شرط باندې عمل کوي، نو زکات پرې نه واجبیږي. لهذا هغه به د زکات دا داکولو ذمه دار نه ګرځول کیږي؟ وضاحت وکړئ چې داسې کس ته کوم لاره اختیارول پکاردي؟

نن سبا د نصاب دوه معیاره ولې چلیږي؟ هرکله چې د حضور ﷺ په زمانه کې یو نصاب و، یعنې دوه سوه درهم (چاندي (سپین زر)) مالیت به د شلو دینارو (سروزرو) د مالیت برابر و، نن د دې په مالیتونو کې د ځمکې اسمان فرق دی، لهذا په کوم شرط باندې عمل کول لازم دي، د نصاب واحد شرط څه دی؟

جواب: ستاسو د سوال په اړه څو خبرو باندې پوهیدل ضروري دي:

اول ..... په کوم مال باندې څومره مقدار واجب الادا دی؟ په کوم مال کې څومره نصاب باندې زکات واجبیږي؟ دا خبره یوازې عقل او قیاس سره نه شي معلومیدای، بلکې د دې له پاره موږ ته د حضور ﷺ د ارشاداتو طرف ته رجوع کول لازمي دي، حضور ﷺ چې په کوم مال باندې کوم نصاب ټاکلی دی، د هغه قائم ساتل ضروري دي او په دې کې د تحول او بدلون ګنجائش نشته، صحیح همدغه شان ده څنګه چې د لمانځه په رکعتونو کې ردبدل نه شي کیدای.[۲]

دویم ..... حضور ﷺ د چاندي (سپین زر) نصاب دوه سوه درهم (یعنې دوه پنځوس نیمې تولې یعنې تقریباً ۶۱۲،۳۵ ګرام) او د سروزرو نصاب شل مثقاله (اووه نیمې تولې سره زر یعنې

۱] (وقوله تعالی) ومما اخرجنا لکم من الارض: عموم فی ایجابه الحق فی قلیل ماتخرجه الارض وکثیره فی سائر اصناف الخارجة منها ویحتج به لأبی حنیفة رحمه الله فی ایجابه العشر......مما تقصد الارض بزراعتها. (احکام القران للجصاص /باب المکاسبة/ج۱/ص۴۵۸/ طبع سهیل اکیدمی لاهور. وایضاً فی اللباب فی شرح الکتاب/ ج۱/ص۱۴۶/کتاب الزکوٰة/باب زکاة الزروع والثمار)۔

۲] فی شرح المنار ان مقادیر الزکاة ثبت بالتواتر کنقل القران واعداد الرکعات....... الخ. (البحرالرائق /باب زکوٰة المال/ج۲/ص۲۴۳/طبع دارالمعرفة/بیروت)۔

تقریبا ۵ء ۸۷ گرام) مقرر کړی دی[۱]، اوس د سروزرو او چاندي (سپین زر) په هغه تناسب چې دحضور ﷺ په زمانه کې و قائم وي او که نه وي د سروزرو او چاندي (سپین زر) په نصابونو کې دتبدیلي موږ ته هیڅ حق نشته، څنګه چې د سهار په لمونځ کې د دوو رکعتو په ځای څلور رکعته او ماښام په لمانځه کې د دریو په ځای د څلورو رکعتو د کولو هیڅ اختیار نشته.

دریم چاسره چې نغدې روپۍ پیسې وي یا د تجارت مال وي، نو ښکاره ده چې ددې له پاره په سرو زرو یا چاندي (سپین زر) کې د یو نصاب جوړول به معیار وي، پاتې شوه دا چې د چاندي (سپین زر) نصاب معیار جوړ شي یا د سرو زرو نصاب ؟ ددې له پاره دامت فقهاوو چې په حقیقت کې د امت حکیمان دي دا فیصله کړې ده چې په دې دواړو کې د کوم یو سره چې هم نصاب پوره شي هماغه دې معیار جوړ شي مثلاً: د چاندي (سپین زر) قیمت سره نصاب پوره کیږي، خو د سرو زرو نصاب سره نه پوره کیږي (او همدغه ستاسو د سوال بنیادي نکته ده) نو د چاندي (سپین زر) قیمت سره دې حساب ولګول شي او ددې دوه وجې دي: یوه دا چې د زکات د فقیرانو د نفع له پاره دی او په دې کې د فقیرانو نفع زیاته ده، دویم دا چې په دې کې احتیاط هم زیات دی، هرکله چې د یو نقد (د چاندي (سپین زر)) سره نصاب پوره کیږي او دویم نقد (سروزرو) سره نه پوره کیږي، نو د احتیاط غوښتنه به دا وي چې کوم نقد سره نصاب پوره کیږي، هماغه دې معتبر شي.[۲]

د زکات د نصاب حد (اندازه)

سوال: نن سبا د ډیرو ښځو په ملکیت کې دوه یا درې، څلور یا پنځه یا شپږ تولې سره زر وي. د اونیمو تولو نه کم او ورسره د هغوی په ملکیت کې څه سپین زر یا څه مال تجارت یا څه نغدې روپۍ هم خامخا وي، سپین زر یا مال تجارت ډیر نه وي، خو نغدې روپۍ. خو

---

[۱] (قوله یجب فی مأتی درهم، وعشرون مثقالاً ربع العشر وهو خمسة دراهم فی المأتین ونصف مثقال فی العشرین. ......لحدیث مسلم: لیس فیما دون خمس اوراق من الورق صدقة والأوقیة اربعون درهماً کما رواه الدار قطنی ولحدیث علی وغیره فی الذهب.......الخ. (البحرالرائق/باب زکوٰة المال/ج۲/ص۲۴۲/طبع دارالمعرفة/بیروت)۔

[۲] وفی عروض تجارة قیمة نصاب.......من ذهب او ورق ای فضة مضروبة.......مقوما باحدهما ان استویا فلو احدهما اروج تعین التقویم به ولو بلغ بأحدهما نصاباً دون الاخر تعین مایبلغ به ولو بلغ بأحدهما نصاباً وخمساً بالاخر اقل قومها بالانفع للفقیر. (درمختار/ج۲/ص۲۹۹/کتاب الزکاة). وفی اللباب فی شرح الکتاب/ ج۱/ ص۱۴۵/الزکوٰة واجبة فی عروض التجارة کآئنة ما کانت....اذا بلغت قیمتها نصاباً من الورق او الذهب یقومها صاحبها بما هو انفع للفقراء/والمساکین منهما ای النصابین/احتیاطاً لحق الفقراء/حتی لو وجبت الزکاة ان قومت باحدهما دون الاخر قومت بماتجب فیه دون الاخر. (اللباب/باب زکوٰة العروض /ج۱/ص۱۴۵/طبع قدیمي)۔

یقینا وي. یو ښځه هم داسې نشته. چې د هغې په ملکیت کې دوه یا درې سوه روپۍ یا ددې نه کمې پیسې موجودې نه وي. یقینا موجودې وي او داسې ډیرې ښځې دا خیال کوي چې زمونږ په ملکیت کې د اوو نیموتولو سرو زرو نه کم دي. له دې وجې نه په مونږ باندې زکات فرض نه دی او هغوی د خپلې یوې تولې، دوو یا څلورو یا پنځو یا شپږو تولو زکات نه وباسي. حالانکې ما ته د یو معتبر عالم دین نه معلومه شوې ده او ما «معارف القرآن» کې د سورت توبې په تفسیر کې هم ددې مسئلې ذکر لوستلی دی؟

جواب: د چا په ملکیت کې چې سره زر د اونیموتولو نه کم وي او هغه سره څه سپین زر، نغدې روپۍ یا مال تجارت هم وي او سرو زرو سره ملاویدلو سره دهغه ټول قیمت د دوو پنځوس نیمو تولو برابر وي. په هغه باندې زکات فرض دی. داسې ښځوته زکات ادا کول پکار دي. [۱]

زکات کله واجب شو

سوال: ما سره ټول کال څه پیسې وې. کومې چې ما خرچ کولې هم، دشوال دمیاشتې نه تررجب پورې ما سره لس زره روپۍ پاتې شوې او په رجب کې د(۳۵) زره روپیوامدنې وشوه. اوس راته دا وواېئ چې په رمضان المبارک کې په ما دلسوزرو روپوزکات ویستل دي یا(۳۵)زره به هم دې کې شاملیږي. هرکله چې په ۳۵ زره باندې درمضان پورې یوازې درې میاشتې تیرې شوې دي؟

جواب: کوم کس چې یوځل دنصاب مالک شي، نوکله چې په هغه نصاب باندې کال تیرشي، نودټول کال په دوران کې حاصلیدونکې سرمایې باندې زکات واجبیږي، هررقم (پیسې) باندې جدا جدا کال تیریدل شرط نه دي. له دې وجې په رمضان کې به په تاباندې د هغوټولو پیسو زکات واجب وي چې دغه وخت کې تاسره وي. [۲]

---

[۱] ولو ضم احدا لنصابین الی الاخر حتی یؤدی کله من الذهب او من الفضة لا بأس به لکن یجب ان یکون التقویم بما هو انفع للفقراء قدراً ورواجاً. (عالمگیري/ج۱/ص۱۷۹/کتاب الزکاة/الباب الثالث فی زکاة الذهب والفضة والعروض/طبع رشیدیه). الزکاة واجبة فی عروض التجارة کائنة ماکانت....... اذا بلغت قیمتها نصاباً من الورق او الذهب یقومها صاحبها بما هو انفع للفقراء والمساکین منهما ای النصابین احتیاطاً لحق الفقراء، حتی لو وجبت الزکوٰة ان قومت باحدهما دون الاخر قومت بما تجب فیه دون الاخر. (اللباب فی شرح الکتاب/ ج۱ / ص۱۴۵/باب زکاة العروض/طبع قدیمي).

[۲] ومن کان له نصاب فاستفاد فی اثناء الحول مالاً من جنسه ضمه الی ماله وزکاه سواء کان المستفاد من نمائه اولا وبأی وجه استفاد ضمه سواء کان بمیراث اوهبة....الخ. (فتاویٰ عالمگیري/ج۱/ص۱۷۵/کتاب الزکاة/الباب الاول)

سوال: که چاسره (۲۸) زره روپۍ او (۲) تولې سره زروي، نوپه دې سروزرو به هم زکات واجب وي او که یوازې دروپیو زکات به واجب وي؟

جواب: په دې صورت کې په سروزروهم زکات واجب دی. دکال دپوره کېدو له ورځې نه چې کوم قیمت د سرو زرو وي دې حساب سره د (۲) تولومالیت هم دی په دې رقم (پیسې) کې شامل شي او زکات دې ورکړل شي.[۱]

د نقد او تجارت د مال له پاره د چاندي (سپینو زرو) نصاب معیار دی

سوال: نصاب اوونیمې تولې سره زر اودوه پنځوس نیمې تولې چاندي (سپین زر) دي، په دې سلسله کې پوهیدل غواړم چې دنغدو اودتجارت دمال حساب په کوم معیارسره وشي چاندي (سپینو زرو) سره یا سرو زرو سره؟

جواب: د چاندي (سپین زر) دنصاب اعتبار دې وکړل شي.[۲]

(**یا دونه**)......اوونیمې تولې سره زر د۸۷،۴۷۹ګرام مساوي دي اودوه پنځوس نیمې تولې چاندي (سپین زر) د ۶۱۲،۳۵ ګرام برابر ده.

سوال: نن سبا دکم نه کم څومره رقم (پیسو) په ملکیت باندې زکات واجبیږي؟

جواب: ددوه پنځوس نیمو تولو چاندي (سپین زر) څومره قیمت چې په بازارکې وي دهغه په مالیت باندې، دچاندي (سپین زر) نرخ بدلیږي، ددې له وجې نه ددې مالیت لیکل فضول دي، په کومه ورځ چې زکات واجب شي، دهغې ورځې دقیمت اعتبار دی.[۳]

که له نصاب نه کم یوازې سره زروي، نوزکات واجب نه دی

سوال: که یوې ښځې سره اوونیمې تولې سره زراو دوه پنځوس نیمې تولې چاندي (سپین زر) وي، نوپه هغې زکات واجب دی، ددې په کم باندې واجب نه دی، که یوښځې سره۲،۵تولې سره زر وي ،چاندي (سپین زر) اونغدې ورسره هیڅ نه وي اوزکات نه ورکوي، نوداصحیح ده اوکه نه؟

جواب: که یوازې سره زر وي، ددې سره چاندي (سپین زر) یانغدې روپۍ یابل قابل زکات شی نه وي، نوداوونیمې تولې (۷۸،۵ګرام) نه کم سرو زرو باندې زکات نشته.[۴]

۱] تیره شوی حاشیه (ولوضم احد النصابین.....الخ) وګوریٔ!ــ

۲] تیره شوی حاشیه (ولوضم احد النصابین.....الخ) وګوریٔ! وایضاً: وتضم قیمة العروض الی الثمنین والذهب الی الفضة قیمة کذا فی الکنز(عالمګیري/ج۱/ص۱۷۹/کتاب الزکوٰة/الباب الثالث فی زکاة الذهب والفضة)

۳] تعتبرالقیمة یوم الوجوب اجماعا..الخ.(عالمګیري/ج۱/ص۱۸۰/کتاب الزکاة/الباب الثالث/فی زکاة العروض)

٤] باب زکوٰة الذهب: لیس فیما دون عشرین مثقالاً من الذهب صدقة لانعدام النصاب فاذا کانت عشرین مثقالاً شرعیاً......وحال علیها الحول ففیها ربع العشر. (اللباب للمیداني/ج۱/ص۱۴۴/باب زکاة الذهب)

د اوو نیمو تولو نه کمو سرو زرو سره چې نغدې روپۍ پیداشي ، نو زکات پرې واجب دی

سوال: زما څلورلونه پېغلې دي، دهرې يوې سره د ۴ تولونه زيات ياکم سره زردي، مادهميشه له پاره هر يوې ته ورکړي دي اودهرې يوې سره څلورسوه رياله شپږ سوه رياله اوزرریاله جمعه وي ، ایاپه دې ټولوباندې زکات، قرباني اوصدقه فطر(سرسایه)بیل بیل واجبېږي اوکه نه؟

جواب: تاسوچې کوم صورت ليکلی دی په دې کې ستاپه ټولو لوڼو باندې بيل بيل زکات، قرباني، صدقه فطر(سرسایه)لازم دي، ځکه چې سره زر، اگرچې دنصاب نه کم دي، خودنغدو سره چې د سرو زرو قیمت یوځای شي، نود دوه پنځوس نیمو تولو (۶۱۲،۳۵گرام) چاندي (سپين زرو) قيمت ترې جوړېږي.[۱]

گينه او پيسې يوځای کېدوسره که چيرته نهه زره روپۍ شي، نوزکات اوقرباني واجب ده

سوال: مونږ غريبان خلک يو، زما سره د يوې نيمې تولې سيټ دی او څه روپۍ يوځای کولو سره تقريبا د نهو زرو سره زر ماسره موجود دي، زما زوی دی، دهغه خرچې زما والدين برداشت کوي، يوازې د سکول فيس دهغه د پلار په ذمه دی، زه په سکول کې نوکري کوم، (۵۰۰) روپۍ زما تنخوا ده، چې ټوله ختمېږي، زما ستاسونه پوښتنه داده چې ماباندې زکات فرض دی اوکه نه؟ ځکه چې څه موده مخکې ما ستاسو په کالم کې لوستلي و چې (که چيرته سرې سره دومره پيسې وي چې د دوو پنځوس نيمو تولو چاندي د ماليت برابر وي، نو هغه باندې زکات فرض دی، اودرې زره روپۍ دهغه ماليت برابرې دي)، ما سره د نهو زرو سره زر دي، له دې وجې نه ما په دې کال کې د دريو زرو حساب کولو سره زکات ويستلی و، اوس ددې له وجې نه هم ويرېږم چې که چيرته په ما باندې زکات فرض نه وي، نو الله تعالی به وايي چې زکات درباندې فرض نه دی او زما طرف نه ازاده يې، نو دهغه فائده

۱] وتضم قيمة العروض الى الثمنين والذهب الى الفضة قيمة....... وفى المحيط لو كان له مائة درهم وعشرة دنانير قيمتها اقل من مائة تجب الزكاة عندهما....... فان حاصله اعتبارالقيمة من جهة كل من النقدين لا من جهة احدهما عينا فانه ان لم يتم النصاب باعتبار قيمة الذهب بالفضة يتم باعتبار قيمة الفضة بالذهب.......الخ. (البحرالرائق/ج۲/ص۲۴۷/باب زكاة المال) ايضاً تيره شوى حاشيه (تعتبر القيمة يوم الوجوب..الخ) وگورئ!)

ولې نه اوچتوې؟ که چیرته زکات فرض دی. نو ایا قرباني هم فرض ده؟ ځکه چې د قرباني هم دا حکم دی، خو کېدای شي زما حالات ددې خبرې اجازه ورنه کړي. د سرو زرو نه پرته نوري پیسې ماسره نشته

جواب: دا د نهو زرو سره زر که چیرته ستا ملکیت وي. نو په تاباندې زکات (پوره د نهو زرو) فرض دي او قرباني هم. [1]

که چیرته چاسره لږ سره زر او لږ چاندي (سپین زر) وي، نو ایا دی صاحب نصاب دی

سوال: که چیرته چاسره نه خو پوره مقدار د سپینو زرو وي اونه د سرو زرو، بلکې لږ غوندې سپین زر او څلور پنځه تولې سره زر وي، نو ایا داسې سړی صاحب نصاب دی؟

جواب: دواړه یوځای کولو سره که چیرته د سپینو زرو نصاب جوړ شي، نو زکات واجب دی. [2]

که څوک سره زر خرڅ کړي او کاروبار شروع کړي، نو په هغه باندې به هم زکات وي

سوال: که چیرته زه سره زر خرڅولو سره (دغه پیسې) په خپل کاروبار کې ولګوم چې په هغه سره ماته ډېره فائده وي. ایا داسې کولو سره به زه زکات ورکوم؟ کاروبار کې پیسې ځي راځي، په یو ځای نه وي. کله دلته کله بل چیرته، ایا داسې کولی شم؟

جواب: مال تجارت باندې زکات شته، الله تعالی تاته نفع درکړي، نو زکات نه ولې ویریږې...؟ [3]

---

[1] ولو ضم احد النصابين الى الاخر حتى يؤدى كله من الذهب او من الفضة لا بأس به لكن يجب ان يكون التقويم بما هو انفع للفقراء. (عالمگيري/ج١/ص١٧٩/كتاب الزكاة/الباب الثالث). ان احدا لنقدين يضم الى الاخر وان العروض للتجارة تضم الى النقدين للجنسية باعتبارقيمتها(البحرالرائق/ج٢/ص٢٢٢/كتاب الزكاة/باب زكاة المال).

[2] وتضم قيمة العروض الى الثمنين والذهب الى الفضة قيمة. (عالمگيري/ج١/ص١٧٩/كتاب الزكاة/الباب الثالث). ولو ضم احدالنصابين الى الاخر حتى يؤدى كله من الذهب او من الفضة لا بأس به لكن يجب ان يكون التقويم بما هو انفع للفقراء. (عالمگيري/ج١/ص١٧٩/البحرالرائق/ج٢/ص٢٢٢/كتاب الزكاة)، ويضم الذهب الى الفضة للمجانسة من حيث الثمنية. (هداية/ج١/ص١٩٦/كتاب الزكاة/باب زكاة المال).

[3] الزكوٰة واجبة فى عروض التجارة كائنة ماكانت اذا بلغت قيمتها نصاباً من الورق والذهب. (فتاوي عالمگيري/ج١/ص١٧٩/كتاب الزكاة/الباب الثالث فى زكاة الذهب والفضة والعروض).

په کومو پیسو باندې زکات دی

سوال: فرض کړه ما د یو لاک روپیو نه کاروبار شروع کړی و او د کال په ختمېدو باندې زما کاروبار پورته تللو سره پنځو لاکو پورې ورسید، نو ایا کاروبار مې چې د کومو پیسو نه شروع کړی و په هغو باندې به زکات وي. یا په اخر کې چې څومره موجودې دي؟

جواب: د کال نه وروسته چې کله د زکات ادا کولو وخت راشي. نو څومره پیسې یا مالیت چې تاسره موجود دی، د هغو ټولو زکات ادا کړه. [۱]

که چاسره د اوونیمو تولو نه کم سره زر او څه پیسې وي، نو زکات واجب دی

سوال: له دې نه مې مخکې هم پوښتنه کړې وه چې نن سبا د ډېرو ښځو په ملکیت کې دوه یا درې یا څلور یا پنځه یا شپږ تولې سره زر وي. د اوونیمو تولو نه کم او ورسره دهغوی په ملکیت کې څه مال تجارت یا څه نغدې روپۍ هم وي، یو ښځه هم داسې پیدا کېدل مشکل دي، چې دهغې په ملکیت کې دوه یا درې یا د زرو نه کمې پیسې موجودې نه وي. یقینا موجودې وي او د ډېرو ښځو دا خیال دی چې زموږه په ملکیت کې سره زر د اوونیمو تولو نه کم دي. نوځکه په موږ باندې زکات فرض نه دی او هغوی د خپلو یوې یادوو یا دریو یا څلورو یا پنځو یا شپږو تولو سرو زرو زکات نه ورکوي. حالانکې ماته د یو معتبرعالم نه معلومه شوې ده چې مذکوره صورت کې له شک پرته زکات فرض دی. مهرباني وکړئ تاسو په دې مسئلې باندې په تفصیل سره رڼا واچوئ.ددې له پاره چې ستاسو د جواب په ذریعه بې شمیره ښځې د زکات نه ادا کولو له ګناه نه بچ شي، ځکه چې دهغه ځای عذاب ډېرسخت دی. الله تعالی دې تاسو ته ددې جزا درکړي. آمین!

جواب: تاسو ته چا مسئله صحیح ښودلې ده، چاسره چې د اوونیمو تولو نه کم سره زر وي. خو هغه سره څه نغدې روپۍ، سپین زر یادتجارت مال وي، که هغه څومره په کم مقدار کې ولې نه وي، خوهغه مال د سرو زرو د قیمت سره یوځای کېدو نه وروسته د دوه پنځوس نیموتولو سپینو زرو مالیت جوړیږي. نو هغه باندې زکات فرض دی، چاچې ادا کړی نه وي، هغه دې د تیرشویو کلنو حساب کولو سره هغه زکات هم ادا کړي. [۲]

---

[۱] ومن كان له نصاب فاستفاد فى اثناء الحول مالاً من جنسه ضمه الى ماله وزكاته.(عالمگيري/ج۱/ص۱۷۵)

[۲] ولو ضم احد النصابين الى الاخر حتى يؤدى كله من الذهب او من الفضة لا بأس به لكن يجب ان يكون التقويم بما هو انفع للفقراء. (عالمگيري/ج۱/ص۱۷۹/كتاب الزكاة/الباب الثالث). ان احدا لنقدين يضم الى الاخر وان العروض للتجارة تضم الى النقدين للجنسية باعتبارقيمتها(البحرالرائق/ج۲/ص۲۲۲/كتاب الزكاة/باب زكاة المال).

د زکات نه د بچ کېدو له پاره د سرو زرو خرڅولو سره ټي وي، پالنګ او داسې نور سامان اخيستل

سوال: ماسره نهه تولې سره زر دي، چې په هغو باندې زکات هم واجبيږي، هغه زه ورکوم، زه غواړم سره زر خرڅولوسره د کور ډيکوريشن وکړم، مثلاً: ټي وي، پالنګ اوداسې نور... په دې شيانو باندې زکات نه وي، ايا داسې کول جائز دي؟

جواب: د ټي وي اخيستل ناجائز دي، [۱] دپاتې شيانو اخيستل جائز دي او په دې باندې به زکات هم نه وي. [۲]اخو له ضرورت پرته د سرو زرو په بدل کې دا شيان اخيستل د تاوان سودا ده.

پوره مال تجارت باندې زکات دی که کم خرڅيږي يا زيات

سوال: زه د اور مړه کولو الات اخلم او خرڅوم يې، ددې کاروبار کوم، زموږه مالي کال د رمضان نه شروع او په شعبان باندې ختميږي، د کال په ختمېدو باندې مو حساب ولګولو، نود ټول سامان ماليت دوه کروړه جوړ شو. څه ډير مال ماسره داسې دی‌چې ما خرڅولو او هم هغه مال مې بيا اخيستلو، ډير مالونه داسې دي چې ټول کال خرڅ نه شو، دا معلومول غواړم چې موږ له کوم مال نه زکات ورکړو؟

۱: هغه چې دهغو ټول کال خرڅول اخيستل کېدل.
۲: هغه چې ټول کال پروت و او خرڅ نه شو.
۳: دهغه ټول کال د مال، چې دهغه حساب کولو نه وروسته دوه کروړه ماليت جوړشو.
۴: زکات به د مال داخيستلوپه قيمت باندې ادا کيږي، يا دخرڅلاو په قيمت باندې؟

جواب: زکات خو په پوره مال تجارت باندې فرض دی، که هغه خرڅيږي اوکه نه خرڅيږي، کم خرڅيږي اوکه زيات خرڅيږي اود زکات په حساب کولو کې نه داخستلودقيمت اعتبار دی، نه د دخرڅولودقيمت ، بلکې چې په کومه ورځ باندې زکات ادا کوئ، دهغې ورځې د بازار د قيمت اعتبار دی، يعنې دهغه مال نن ورځ په بازار کې څه قيمت دی؟ دهغه مطابق به زکات ادا کيږي، والله اعلم![۳]

---

[۱] وقدمنا ثمة معزياً للنهر ان ما قامت المعصية بعينه يكره بيعه تحريماً. (الدرالمختار مع الرد/ج۶/ص۳۹۱).
[۲] فليس فى دور السكنى وثياب البدن واثاث المنازل.......زكوٰة. (عالمگيري/ج۱/ص۱۷۲/كتاب الزكاة).
[۳] الزكوٰة واجبة فى عروض التجارة كائنة ما كانت اذا بلغت قيمتها نصاباً من الورق والذهب. (عالمگيري/ج۱/ص۱۷۹/كتاب الزكاة/الباب الثالث فى زكاة الذهب والفضة والعروض)لان الواجب الاصلى عندهما هو ربع عشرالعين وانما له ولاية النقل الى القيمة يوم الأداء فتعتبرقيمتها يوم الأداء(بدائع/ج۲/ص۲۲/كتاب الزكاة)

په میاشت کې زر روپۍ خرچ کونکي باندې زکات

سوال: زما والد صاحب ماته هره میاشت زر روپۍ د کور په کاته کې راکوي، کله نه چې ما دکان نه تګ شروع کړ، نو هغه دا پیسې مقررې کړې، د جیب خرچه ورته وایئ یا د کار مزدوري، ایا ما باندې زکات واجب دی؟

جواب: که چیرته تاسو دنصاب خاوند یئ، نو زکات واجب دی، که نه، نو واجب نه دی. [۱]

ایاله نصاب نه په زیات مال کې، د نصاب پنځمې برخې پورې معاف دی

سوال: ماسره یوازې د سرو زرو درې ګینې دي، دیوې وزن (۷۸)تولې، ددویمې (۲)تولې اوددریمې یوه توله او(۵) ماشې، ټول ۸۱ تولې او۵ ماشې زیورات دي، زه غواړم چې یوازې دڅلویښتمې په حساب سره ددوو تولوزکات ورکړم اوهغه داسې چې دوه تولې ګینه خپلې غریبې ترور ته ورکړم، ایاداسې کېدای شي؟ څه خلک وایي چې په (۱۷)ماشې باندې زکات معاف دی، ځکه چې دنصاب دپنځمې برخې نه کم دی،خو یو صاحب فرمایي چې په موجوده دورکې دزکات شرح دوه نیم فیصده شوې ده، دڅلویښتمې اصطلاح منسوخ شوله،اوس به زه ددوه نیم فیصده په حصاب سره ټول نهه سوه اووه اویاماشې دوه نیم فیصده یعنی ۲۴.۴۲۵ماشه ورکول وي، نه یوازې د۲۴ماشې یعني ددوتولو؟ شک مې لرې کړئ!

جواب: دوه نیم فیصده اوڅلویښتمه برخه، خویوه خبره ده، اصطلاحات بدلیږي رابدلیږي، منسوخ شوی نه دی، په اصل کې په مسئله کې دحضرت امام ابوحنیفه رحمه الله اود صاحبینو(امام ابویوسف رحمه الله او امام محمد رحمه الله) اختلاف دی، چې دنصاب نه څه رقم (پیسې) زیاتې وي، نوپه زیات باندې زکات نشته، دحضرت امام صاحب په نزدچې دنصاب نه زیات پنځمه برخه شي، نوپه هغه باندې زکات شته. دنصاب او پنځمې برخې په مینځ کې په مالیت باندې نشته، دغه شان په پنځمې برخې نه پنځمې برخې پورې باندې زکات نشته، کله چې نوره پنځمه برخې شي، نوبیاپرې زکات لازمیږي.

صاحبین فرمایي چې دنصاب نه زیات څومره مالیت هم وي که کم وي اوکه زیات، په هغو باندې زکات شته، دحضرت امام صاحب دقول مطابق ستاپه ذمه یوازې د(۸۰) تولو زکات دی اوزیات مقدارکوم چې ۱۷ماشې دي هغه دنصاب دپنځمې برخې نه کم دی په هغه باندې زکات نشته،خو دصاحبینوپه نزد داوولسوماشونه زیاتې باندې هم هغه حساب سره زکات واجب دی. [۲]

---

[۱] [واما شروط وجوبها........الخ (منها کون المال نصاباً) فلا تجب فی اقل منه. (عالمګیري/ج۱/ص۱۷۲).

[۲] قوله ثم فی کل خمس بحسابه....... افاد المصنف انه لا شیء فیما نقص عن الخمس فالعفو من الفضة بعد النصاب تسعة وثلاثون فاذا ملک نصاباً وتسعة وسبعین درهما فعلیه ستة...[بقیه حاشیه په راروانه صفحه..

عوامو له پاره زيات په باريکي کې تلل مشکل دي، د هغوی له پاره صحيح خبره داده چې د ټول ماليت ځلويښتمه برخه (يا دوه نيم فيصده) دې اداکوي، لهذا ته خپلې ترورته دوه تولې ورکړه، داد اتيا تولې زکات شولو او يوه توله او ۵ ماشې چې زياتې دي د هغه قيمت ولګوه او د هغه ځلويښتمه برخه اداکړه.

سوال: زه د بزرګانو نه اورم او په کتابونو کې لولم چې زکات په سرو زرو او چاندي (سپين زر) باندې دی، که چاسره روپۍ يا نوټ وي، نو په هغو باندې هم د سرو زرو، چاندي (سپين زر) حساب وکړئ، اوس بيا وګورئ چې دوه پنځوس نيمې تولې چاندي (سپين زر)، يا اووه تولو سرو زرو برابرشوا وکه نه؟ که شوې وي، نو د نصاب خاوند شوې او ځلويښتمه برخه د زکات ورکړه، يعنې په (۴۰) يې تقسيم کړه او پاتې چې څه پاتې شي، نو که هغه د نصاب د پنځمې برخې نه کم وي، نو هغه پريږده په هغه باندې زکات معاف دی، ماسره مثلاً د (۱۲۰) تولې د چاندي (سپين زر) زيورات دي او (۴۵۰) روپۍ مې په بينک کې دي په کوموچې يو کال تيرشوی دی، اوس د ۴۵۰ روپو ما نهه تولې چاندي (سپين زر) د (۵۰) په شرح سره واخيستل. ګوياماسره ټوله (۱۲۹) تولې چاندي (سپين زر) يا ټولې (۲۴۵۰) نغدې روپۍ دي، که يوازې داچاندي (سپين زر) وګڼم او ځلويښتمه برخه اداکړم، نو يوازې درې تولې چاندي (سپين زر) يعنې (۱۵۰) روپۍ زکات واجب دی، (۹) تولې زياتوالی چې د نصاب د پنځمې برخې نه کم دی، دې باندې زکات واجب نه دی او که په دويمه طريقه يعنې (۲۴۵۰) روپۍ باندې د دوه نيم فيصده په حساب سره وباسم، نو ۱۲۱ روپۍ او ۲۵ پيسې زکات راځي او ووايئ چې کوم يو رقم (پيسې) ۱۵۰ روپۍ، يا ۱۲۱ روپۍ او ۲۵ پيسې صحيح دي؟

جواب: کوم سره زر يا چاندي (سپين زر) چې د نصاب نه زيات وي، مګر د نصاب د پنځمې برخې نه کم وي په هغه باندې د زکات د واجب کېدو يا نه واجب کېدو کې اختلاف دی، داحتياط خبره داده چې داهم واجب وګڼي او زکات پرې اداکړل شي، د دې له وجې نه ستاسو ذکر شوي مثال کې ۱۲۱ روپۍ او ۲۵ پيسې اداکول پکار دي.[1]

د نصاب نه په زياتو سرو زرو باندې زکات

سوال: که يو کس سره د نصاب نه زيات سره زر وي، نو په دې صورت کې ايا زکات په پوره مقدار باندې فرض دی يا د نصاب نه په زيات مقدار باندې هم؟

...بقيه د تيرمخ]... والباقي عفو وهٰكذا ما بين الخمس الى الخمس عفو فى الذهب وهٰذا عند ابى حنيفة وقالا يجب فيما زاد بحسابه من غير عفو......الخ. (البحرالرائق/باب زكوٰة المال/ج۲/ص۲۴۳/طبع دارالمعرفة/بيروت)۔

[1] تيره شوی حاشيه (قوله ثم فى كل خمس بحسابه......الخ) وګورئ!)۔

جواب: په پوره مقدارباندې[1] ځينې خلک زکات ته په انکم ټيکس (ماصول) باندې قياس کوي اوداګڼي چې دنصاب په کم مقدارباندې زکات نشته، ددې له وجې نه کله چې دنصاب نه زيات شي، نويوازې په زيات باندې زکات دی اودنصاب مقدارپه عدم زکات کې داخل دی، مګر دا خيال صحيح نه دی، هرڅومره چاندي (سپين زر)، سره زر يا روپۍ پيسې وي په دې ټولوباندې زکات لازم دی هرکله چې نصاب ته ورسيږي.

نوټ باندې زکات

سوال: په موجوده زمانه کې په ټولوملکونوکې دسکې په ځای کاغذي نوټ رائج دی، چې دهغه حيثيت داقرارنامې ياوعدې په شان دی، اياکاغذي نوټ په سکه کې شماريدای شي؟که په سکه کې شماريدای نه شي، نوپه دې باندې زکات هم واجب نه دی، ځکه چې الله تعالی دوخت په مروجې سکې باندې زکات لازم کړی دی.

جواب: نوټ ياخوپه خپله سکه ده يادماليت رسيددی، له دې وجې زکات په نوټونوباندې په هرحال کې لازم دی،خو نوټ سره زکات اداکولوکې لږ شان اختلاف په نظر راځي، دډيرو بزرګانو په نظر داپه خپله سکه نه ده، بلکې رسيددی، له دې وجې نه دې سره زکات نه ادا کيږي اود ځينواهل علم مطابق په اوس زمانه کې دې ته دسکې حيثيت جاصل دی، دې سره زکات اداکيږي، په اولني قول کې احتياط زيات دی اوپه دويم قول کې سهولت زيات دی.[2]

زکات په زياتي روپيوباندې وي په تنخواه باندې نه وي

سوال: فوځي (سپاهي) ته تنخواه ورکول کيږي، ددې سره سره د کورکرايه، د ټرانسپورټ کرايه، او داسې نور...هم ورکول کيږي(۱۳۰۰)پورې نغدې روپۍ اخلي، اياپه دې رقم باندې زکات شته؟هرکله چې روپۍ په يوځای هغه ته راځي، خوډيرپه مشکله ګزاره پرې کيږي.

جواب: زکات په زيات شوي رقم باندې دی، هرکله چې زياتي رقم دوه پنځوس نيمې تولې چاندي (سپين زر) (۲۱۲،۳۵)ګرام ماليت پورې ورسيږي، کله چې څه زيا تيږي نه، نوپه دې باندې به څه زکات وي.

---

[1] تجب فی کل مائتی درهم خمسة دراهم وفی کل عشرین مثقال ذهب نصف مثقال...... وکذا فی حق الوجوب یعتبر ان یبلغ وزنها نصاباً ولایعتبر فیه القیمة بالاجماع.......الخ. (عالمګيري/ج۱/ص۱۷۸، ۱۷۹/الباب الثالث)۔

[2] د موجوده دور اکثرمفتيان په دې خبره متفق دي چه اوس دانوټ د قرض دستاويز (د مال درسيد) حيثيت نه لري. بلکې په دې باندې د مروّجه سيکو احکام جاری کيږي، تفصيل دپاره اوګوری:(فقهی مقالات/ج۱/ص۳۰/طبع میمن اسلامک پبلشرز/قاموس الفقه/ج۳/ص۵۷ تا ۶۶)

زکات په میاشتنی تنخواه باندې نه دی، بلکې په زیاتې مال کال تیریدو باندې دی

سوال: دخپلې تنخواه څومره فیصده رقم زکات کې ورکول پکاردي؟ زماتوله تنخواه پنځه سوه روپۍ ده؟

جواب: که زیاتي مال دنصاب برابرشي اوپه هغه باندې کال هم تیرشي، نودوه نیم فیصده زکات پرې واجب دی، که نه، نه دی واجب.[۱]

د تنخوا روپۍ چې ترڅوپورې وصول نه شي، زکات پرې نه شته

سوال: زه په یوه کمپنۍ کې کارکوم، په دې کمپنۍ باندې زماڅه رقم دتنخواه په مدکې واجب دی، دموجوده ښکاره صورتحال مطابق دهغه دملاویدوڅه خاص امیدنشته، خوکه دالله تعالی په فضل اوکرم سره دارقم ملاوشي، نوزما دا اراده ده چې په دې باندې دخپل ذاتي ضرورت له پاره یو کور یا ځمکه واخلم. (ماسره خپل ذاتي کور نه شته) ایاماته په دې باندې زکات اداکول پکاردي؟واضحه دې وي چې زماپه کمپنۍ باندې داروپۍ دیوکال نه واجب الادا دي.

جواب: دتنخوا روپۍ چې ترڅوپورې وصول شوی نه وي، په هغو باندې زکات نه شته[۲] د تنخواه رقم ملاویدونه وروسته په هغو باندې چې کال تیرشي، نوهلته به پرې زکات واجبیږي[۳] اوکه ته دمخکې نه صاحب نصاب یې، نوچې کله کال پوره شي، نودهغه سره به دتنخواه په وصول شوي رقم باندې هم زکات واجب الادا شي.[۴]

زکات کوم حساب سره اداکړو

سوال: داراته وفرمایئ چې زکات په جمع شوي رقم باندې اداکیږي مثلاً: یوه میاشت یوکس سره دوه زره روپۍ دي، دریمه یا څلورمه میاشت کې هغه پنځلس سوه پاتې شي اوکله چې کال

۱] تیره شوی حاشیه (تجب فی کل مائتی درهم خمسة دراهم.......الخ) وگوری!)۔

۲] کتاب الزکوٰة....... واما شروط وجوبها....... ومنها الملک التام وهو ما اجتمع فیه الملک والید واما اذا وجد الملک دون الید کالصداق قبل القبض....... لاتجب فیه الزکوٰة. (فتاویٰ عالمگیری/ ج۱/ ص۱۷۲)۔

۳] الزکوٰة.......هی واجبة والمراد بالوجوب الفرض.......علی الحر المسلم البالغ العاقل اذا ملک نصاباً فارغاً عن دین له مطالب وعن حاجته الاصلیة نامیاً ولو تقدیراً ملکاً تاماً وحال علیه الحول. (اللباب فی شرح الکتاب للمیدانی/کتاب الزکوٰة/ج۱/ص۱۳۶). وفی الهندیة: ومنها حولان الحول علی المال العبرة فی الزکوٰة للحول القمری کذا فی القنیة. (فتاویٰ هندیة/ج۱/ص۱۷۵/کتاب الزکوٰة/الباب الاول فی تفسیرها وصفتها)۔

۴] ومن کان له نصاب فاستفاد فی اثناء الحول مالاً من جنسه ضمه الی ماله وزکاه.......الخ. (عالمگیری/ ج۱/ص۱۷۵/وایضاً: فی الجوهرة النیرة/باب زکوٰة الخیل/ج۱/ص۱۲۳)۔

مکمل شي. نو هغه پیسې ورسره دوه زره پنځه سوه وي، نو په دې باندې په کوم حساب سره زکات اداکول پکار دي؟ په تفصیل سره خبره وکړئ.

جواب: اول په دې اصولو باندې پوه شئ چې کوم کس لږ لږ پیسې جمع کوي ترڅو پورې چې د هغه جمعه شوې روپۍ ددوه پنځوس نیم تولو چاندي (سپین زر) مالیت پورې ونه رسیږي په هغه باندې زکات واجب نه دی اوکله چې جمعه شوې پیسې دومره مالیت پورې ورسیږي (اونوموړی د قرض نه فارغ وي) نو په هغه تاریخ باندې هغه ته صاحب نصاب ویل کیږي، اوس د کال نه وروسته هم په دې قمري تاریخ باندې په هغه باندې زکات واجبیږي، دغه رخت کې چې هغه سره څومره جمعه شوی رقم وي په دې شرط چې د نصاب برابروي په هغه باندې به زکات اداکیږي[۱] د کال په دوران کې که پیسې کمېدې یا زیاتیدې، نو د هغه اعتبار نشته، د کال په اوله کې او اخره کې د نصاب پوره کېدل شرط دي.[۲]

کاروبار کې لګول شویو روپیو باندې زکات واجب دی

سوال: زه په خپله په یوه کمپنۍ کې نوکري کوم، ددې سره سره مې څه پیسې د شراکت په کاروبار کې لګولي دي، چې هغه سره امدني (ګټه) کیږي، چې ورسره زموږ خرچې چلیږي اوڅه بچت زیات نه زیات لس دولس زره روپۍ سالانه هم پاتې کیږي، ایاپه کاروبار کې لګول شوي رقم باندې زکات ورکول واجب دي، هرکله چې موږ په زیات شوي رقم باندې د پوره کال زکات ورکوو؟

جواب: په کاروبار کې لګول شوي رقم باندې هم زکات شته.[۳]

راس المال او ګټې باندې زکات

سوال: زید پنځه زره روپۍ په جائز کاروبار کې لګولي دي، د کال تیریدونه وروسته به زید د څومره رقم زکات ورکوي؟ په اصل رقم باندې به زکات ورکوي، یا د هغه مال په ټوله ګټه باندې چې په ټول کال کې یې ګټلي وي؟

جواب: د کال تیریدونه وروسته راس المال سره چې د ګټې څومره روپۍ جوړیږي، هغو ټولو باندې زکات واجب دی.[۴]

۱] د تیری شوی صفحی حاشیه (الزکوٰة......هی واجبة والمراد...الخ) اوګوری!)۔

۲] واذاکان النصاب کاملاً فی طرفی الحول فنقصانه فیما بین ذٰلک لا یسقط الزکوٰة کذا فی الهدایة. (عالمګیري /ج۱/ص۱۷۵/کتاب الزکاة/الباب الاول)۔

۳] الزکوٰة واجبة فی عروض التجارة کائنة ما کانت ازا بلغت قیمتها نصاباً من الورق والذهب کذا فی الهدایه. (عالمګیري/ج۱/ص۱۷۹/الباب الثالث فی زکاة العروض)۔

۴] ومن کان له نصاب فاستفاد فی اثناء الحول مالاً من جنسه ضمه الی ماله...[بقیه حاشیه په راروانه صفحه

خرڅېدونکي مال او ګټې دواړو باندې زکات واجب دی

سوال: زه تقریبا ددریوکلونو را هیسې دکان کوم، ددکان دشروع کولووخت خوزیات وشو. خو اول دماشومانوسامان او داسې نور... شیزونه و، زماسوال دادی چې ماکله هم زکات نه دی ورکړی، تاسوماته ووایئ چې زه څنګه زکات ورکړم؟ ددکان په پوره مال باندې زکات دی؟ یاددې په کلنۍ ګټې باندې؟ددې نه مخکې مازکات نه دی ورکړی دهغه څه وکړم؟ځکه چې مادوالدصاحب دحج فارم هم ډک کړی دی اوپه هغه کې مې هم څه روپۍ ورکړي دي.

جواب: ستاپه دکان کې چې څومره دخرڅلاو وړسامان دی، دهغو حساب ولګوه اوګټه هم ورسره یوځای کړه اوپه کال تیریدوباندې پرې زکات ورکړه اوددې سره سره چې په کورکې کوم قابل زکات شیان وي دهغوزکات هم ددې سره اداکړه[۱] دتیروشویوکلنو زکات هم ستاپه ذمه واجب الادادی، دهغو هم حساب وکړه اوادا یې کړه[۲]، دکال په دوارن کې چې څومره روپۍ دکورپه ضرورتونو کې خرچ کیږي په هغو باندې زکات نه شته.[۳]

کاروبارکې دقرضې بیلولو نه وروسته زکات ورکړه

سوال: صورت حال دادی چې زه دسپیرپارټس (دموټرو د پرزو) کاروبارکوم، زه دکراچۍ نه مال راوړم اومخکې وړو وړوکلیو ته سپلایي(رسد) کوم، له چانه چې مال اخلم دهغه په ما باندې تقریبا (۳۰۰۰۰) روپۍ قرض دی اوپه نورو باندې زماقرضه تقریبا (۱۸۰۰۰)روپۍ ده او ما سره تقریبا د(۸۰۰۰۰)روپیومال موجود دی، سوال دادی چې زه څنګه زکات اداکړم؟ یوځای کې مالوستلي دي چې دټولو روپیو نه چې قرض وویستل شي اوڅه باقي پاتې شي په هغو باندې زکات ورکول پکاروي، خوهغه روپۍ چې زما په نوروباندې قرض وي دهغه له پاره

...بقیه د تیرمخ]... وزكاه سواء كان المستفاد من نمائه او لا وبأى وجه استفاد ضمه سواء كان بميراث او هبة او غيرذلک. (الجوهرة النيرة/ ج۱/ ص۱۲۳/ کتاب الزکاة/وایضاً فی الفتاوی الهندیة/ ج۱/ص۱۷۵/کتاب الزکاة/الباب الاول فی تفسيرها)

۱] تیره شوی حاشیه (الزکوٰة واجبة فی عروض التجارة....الخ) او وړپسی حاشیه (ومن کان له نصاب فاستفاد...الخ) اوګوریٔ!ـ

۲]وسبب لزوم ادائها توجه الخطاب یعنی قوله تعالی أتواالزکوٰة. ای الخطاب المتوجه الی المکلفین بالأمر بالأداء. (شامي/ج۲/ص۲۶۷). ایضاً: وشرطه ای شرط آفتراض ادائها حولان الحول وهو فی ملکه وثمنیة المال کالدراهم والدنانیر لتعینهما للتجارة بأصل الخلقة فتلزم الزکوٰة کیفما امسکهما....... الخ. (الدرالمختار/ ج۲/ ص۲۶۷/ وایضاً فتاوي دارالعلوم دیوبند/ج۶/ص۴۴/طبع دیوبند)ـ

۳] وشرط فراغه عن الحاجة الأصلیة، لان المال المشغول بها کالمعدوم وفسرها فی شرح المجمع لابن الملک بما یدفع الهلاک عن الانسان.....کالنفقة ودورالسکنی.......الخ. (البحرالرائق/کتاب الزکوٰة/ ج۲/ص۲۲۲)ـ

څه حکم دی؟ او هغه رقم چې ما قرض کړی دی؟

جواب: څومره مالیت چې تاسره دی، که د نغدو په صورت کې وي یا د تجارت د مال په شکل کې او یا هغه قرضې چې ستا د خلکو په ذمه دي هغه دې ټول جمعه شي، د دې مجموعي رقم نه دې هغه قرضې لرې کړل شي چې ستا په ذمه دي، له دې نه وروسته چې څومره رقم پاتې شي د هغو زکات ورکړه[1] په مسئوله صورت کې ستا په ذمه د (۲۸۰۰۰) روپیو زکات واجب دی.

د خرڅېدو وړ مال د قیمت نه دې قرض لرې شي او زکات دې ورکړل شي

سوال: زید د قرض په پیسو باندې یو دکان خلاص کړ، د کال پوره کېدو باندې حساب لګولو نه وروسته د (۹۵۰۰۰) روپو مال موجود دی، هر کله چې په شروع کې د (۱۰۰۰۰) روپیو مال اچولی و او هغه قرض چې په دکان باندې دی (۲۰۰۰) روپۍ پاتې دی او نغدې (۲۰۰۰) روپۍ پرتې دي، نو ایا په نومړي باندې زکات واجب دی او که نه؟ او که واجب وي، نو څومره؟

جواب: د څومره مالیت د خرڅلاو وړ سامان چې دی، د هغه د قیمت نه دې قرض لرې شي او له پاتې رقم سره دې (۲۰۰۰) روپۍ جمعه شي او د هغو دې زکات ادا کړل شي.[۲]

د صنعت په هر قابل فروخت مال باندې هم زکات شته

سوال: د صنعت په سلسله کې کوم سامان د زکات نه مستثنی دی او په کوم باندې زکات واجب دی؟

جواب: د صنعت کار و بار کې دوه قسمه مال وي، یو خام مال، چې د شیانو په جوړولو کې په کار راځي او دویم تیار شوی مال، دې دواړه قسمه مالونو باندې زکات شته، خو مشینري (ماشینونه) او هغه نور شیان چې د کومو په ذریعه د مال تیارېږي په هغو کې زکات نه شته.[۳]

۱] ومن کان علیه دین یحیط بماله فلا زکوٰة علیه....... وان کان ماله اکثر من دینه زکی الفاضل اذا بلغ نصاباً بالفراغ عن الحاجة والمراد به دین له مطالب من جهة العباد. (الهدایة مع شرح البنایة/ج۴/ ص۱۷،۱۶/ کتاب الزکاة/طبع مکتبه حقانیه/ وهٰذا فی فتح القدیر/ج۱/ص۴۸۶/کتاب الزکاة/طبع دار صادر/بیروت)۔

۲] ومدیون العبد بقدر دینه، فیزکی الزائد ان بلغ نصاباً........الخ. (قوله ومدیونا لعبد) الاولي: ومدیون بدین یطالبه به العبد. (ردالمحتار مع الدرالمختار/کتاب الزکوٰة/ج۲/ص۲۶۳). نیز تیره شوی حاشیه (ومن کان علیه دین یحیط بماله...الخ) اوګورئ!۔

۳] الزکوٰة واجبة فی عروض التجارة کائنة ماکانت اذا بلغت قیمتها نصاباً من الورق والذهب کذا فی الهدایة. (عالمګیري/ج۱/ص۱۷۵/کتاب الزکاة). وکذلک (لازکوٰة فی) الات المحترفین الا ما بقی اثر عینه کالعصفر لدبغ الجلد ففیه الزکوٰة. (الدرالمختار/ج۲/ص۲۶۵)، وایضاً: ومنها فراغ المال عن حاجته الأصلیة فلیس فی دور السکنی.......وسلاح الاستعمال زکوٰة....... وکذا....... الات المحترفین، وهٰذافی الالات التی ینتفع بنفسها ولا یبقی الرها فی المعمول. (الفتاوی العالمګیریة/ ج۱/ص۱۷۲/طبع رشیدیه/ وایضاً فی البحر/ج۲/ ص۲۲۲/ ردالمحتار/ج۲/ص۲۶۵)۔

د کال په دوران کې چې هرڅومره مال راځي، خو زکات د کال په اخر کې په موجود مال باندې دی

سوال: دزکات له پاره په رقم یامال باندې پوره کال تیریدل ضروري دي، هرکله چې په مال تجارت کې دګټې سره څومره زیادت کیږي په هغو ټولوباندې دپوره کال وخت نه تیریږي، مثلاً یوکس سره دجنوري (۸۴ء) پورې ټوله سرمایه شل زره روپۍ وي، چې درې میاشتې وروسته نږدې دویشت زره روپۍ شوې، شپږ میاشتې وروسته پنځویشت زره روپۍ شوې، نهه میاشتې تیریدوباندې ۲۸۰۰۰ روپۍ شولې اوددولسمې میاشتې په ختمېدوباندې ۳۰۰۰۰ روپۍ شوې، اوس زکات په کوم رقم باندې واجب دی؟
هرکله چې هغه کس همیشه دخپل زکات اونورې امدنې حساب دشمسي کال په اخر کې کوي؟

جواب: دلته دوه مسئلې دي، یوه داچې زکات کې دقمري کال اعتبار دی، دشمسي کال اعتبارنه دی[۱]، اوس یاخوحساب دقمري کال په حساب سره کول پکاردي اوکه دشمسي کال په حساب سره حساب کول لازمي وي، نود لسو ورځو مزیدزکات ورکول پکاردي.
دویمه مسئله داده چې دقمري کال په ختمېدوباندې دهغه سره چې څومره مال وي په هغو ټولوباندې زکات واجبیږي، مثلاً: دچادزکات کال داول محرم نه شروع کیږي اودراتلونکي کال په اول محرم چې دهغه سره څومره مال وي دهغه دې زکات اداکړي، که څه هم په هغه کې څه برخه دوه میاشتې وړاندې ملاوشوي وي یادوه ورځې مخکې: غرض داچې دټول کال په دوان کې چې څومره مال راځي په هغه باندې دټول کال دتیریدوحساب نه لګول کیږي، بلکې کله چې په اصل نصاب باندې کال پوره شي، نوچې دکال په اخرکې څومره سرمایه وي په هغه ټوله سرمایه باندې زکات واجب شي، که څه هم دهغه په څه برخه باندې کال پوره شوی نه وي.[۲]

کله چې د نصاب برابر مال باندې کال تیرشي نوزکات پرې واجبیږي

سوال: عمریوداسې کاروبارکوي چې هغه ته روزانه دسلوروپوبچت کیږي، هغه داسل روپۍ په بینک کې ږدي، مثلاً: عمردلسم رجب نه روپۍ جمعه کول شروع کړې و اوپه دویم کال په لسم رجب باندې چې کله هغه حساب وکړ،نوتقریباً (۳۶۰۰۰)روپۍ وې، اوس په دې پیسو کې درمضان اوشوال پیسې هم شاملې دي، په کوموچې تراوسه پورې لاکال نه دی تیرشوی ، اوس

---

[۱] العبرة فی الزکوٰة للحول القمری کذا فی القنیة. (فتاویٰ عالمگیري/ج۱/ص۱۷۵/کتاب الزکاة)_
[۲] ومن کان له نصاب فاستفاد فی اثناء الحول مالاً من جنسه ضمه الی ماله وزکاه سواء کان المستفاد من نمائه اولا، وبأی وجه استفاد، ضمه سوائً کان بمیراث اوهبة اوغیر ذلک. (الجوهرة النیرة/ج۱/ ص۱۲۳/ کتاب الزکاة/وایضاً الفتاوی الهندیة/ج۱/ص۱۷۵/کتاب الزکاة/الباب الاول فی تفسیرها وصفتها)_

سوال دادی چې عمربه د (۳۲۰۰۰) روپیو باندې په یوځای زکات ورکوي یادلسم رجب نه به دوه نیمې روپۍ روزانه باسي؟ ځکه چې د هغه روزانه بچت سل روپۍ دي، ایاپه یوځای زکات ورکولوسره به دراتلونکي رجب پورې دزکات مستثنی شي اودغه شان دهغه زکات به اداشي، هرکله چې دزکات په مال باندې کال تیریدل شرط دي؟

جواب: کله چې په نصاب باندې کال پوره شي، نودکال نه وروسته چې هرڅومره روپۍ وي په هغو باندې زکات واجب دی، که څه روپۍ په مینځ کې حاصلې شوې وي اودپوره کال دزکات حساب په یوځای کیږي، دبیلوبیلو ورځوحساب نه کیږي[۱] مثلاً: تاسوچې کوم صورت لیکلی دی چې یوکس په لسم رجب باندې سل روپۍ روزانه جمعه کول شروع کړل او اینده کال ته لسم رجب باندې دهغه سره (۳۲۰۰۰)روپۍ شوې، دده کال به هغه وخت شروع کیږي کله چې هغه سره دومره پیسې جمعه شي چې ددوه پنځوس نیمې تولې(۶۱۲،۳۵گرام) چاندي (سپین زر) مالیت برابرشي. په کوم تاریخ باندې چې دومره مالیت جمعه شي د هغه نه وروسته بل کال په همدغه تاریخ په جمعه شوي رقم باندې به زکات دهغه په ذمه واجب شي.

زکات داټکل له مخې ورکول صحیح نه دي

سوال: ددکان زکات داټکل له مخې ورکول جائزدي اوکه نه؟یعنې که ټوکر وي، نوهغه دې پوره ناپ کړل شي یا داټکل له مخې دې ناپ کړل شي؟

جواب: زکات پوره حساب کولونه وروسته ورکول پکاردي، که اندازه کمه وه، نودزکات فرض به یې په ذمه پاتې شي اوکه په پوره طورسره حساب لګول ممکن نه وي، نوزیاته اندازه لګول پکاردي.[۲]

یو خاص مقصد له پاره د نصاب په اندازه مال باندې زکات

سوال: که مادنصاب دمقدار برابر رقم دخاص مقصدله پاره یعنې دخور وغیره دواده له پاره اینبې وي، نوپه هغه باندې هم زکات واجب دی؟

۱]وشرط كمال النصاب......فى طرفى الحول فى الابتداء للانعقاد وفى الانتهاء للوجوب. (الدرالمختار/ ج۲/ ص۳۰۲/كتاب الزكاة/ وايضاً فى الحاشية الطحطاوى على الدرالمختار/ج۱/ص۴۰۹/ طبع رشيديه). ايضاً: ومنها حولان الحول على المال، العبرة فى الزكاة للحول القمري، كذا فى القنية. (عالمگيري/ج۱/ص۱۷۵)۔

۲] المال الذى تجب فيه الزكوٰة ان ادى زكوٰته من خلاف جنسه ادى قدر قيمة الواجب اجماعاً. (عالمگيري/ ج۱/ص۱۸۰/كتاب الزكاة/ وايضاً فتاويٰ دارالعلوم ديوبند/ج۶/ص۴۴/طبع ديوبند). ايضا: انه يتحرى فى مقدار المؤدى كما لوشك فى عدد الركعات فما غلب على ظنه انه اداه سقط عنه وادى الباقي......الخ. (شامي/ج۲/ص۳۹۵)۔

جواب: هو، واجب دی[۱]

که چاسره پنځه زره روپۍ او د نصاب نه کم سره زروي، نو د زکات حکم

سوال: زکات په چا باندې فرض دی؟ که یوکس سره پنځه زره روپۍ اودنصاب نه کم سره زر وي، نوایا په دې باندې به زکات واجب وي؟ اوکه وي، نوڅومره؟

جواب: پنځه زره روپۍ اوسره زرچې دواړه یوځای شي، نوددوه پنځوس نیمې تولې (۳۵ء ۶۱۲) ګرام چاندي (سپین زر) نه دمالیت نه ډیرې زیاتي دي، له دې وجې نه په دې کس باندې زکات فرض دی[۲] ده ته پکاردي چې د سرو زرو دنن ورځې قیمت معلوم کړي اوورسره پنځه زره روپۍ جمعه کړي اوددوه نیم فیصده په حساب سره زکات اداکړي.[۳]

دګینې زکات دخرڅلاوپه قیمت باندې

سوال: واجب زکات د سرو زرو په قیمت باندې څنګه ولګول شي؟ ایا د بازار په موجود دخرڅېدوقیمت باندې (په کوم چې زرګران خرڅوي) یاهغه قیمت ولګول شي چې که موږ خرڅول وغواړو، نوراته ملاوشي (کوم چې زرګراداکړي)

جواب: په کوم قیمت باندې چې ګینه خرڅیدای شي په هغومره قیمت باندې زکات واجب دی.[۴]

۱] (وشرط وجوبها العقل والبلوغ والاسلام والحرية)....... وملک نصاب حولى فارغ عن الدين وحوائجه الاصلية نام ولو تقديراً لانه عليه السلام قدرالسبب به وقد جعله المصنف شرط للوجوب مع قولهم ان سببها ملک مال معد مرصد للنماء والزيادة فاضل عن الحاجة الاصلية كذا فى المحيط. (البحرالرائق/ ج۲ /۲۱۸/كتاب الزكاة/وكذا فى الهندية/ج۱/ص۱۷۲/كتاب الزكاة/ تبيين الحقائق/ج۲/ص۱۸/كتاب الزكاة)۔

۲]وتضم قيمة العروض الى الذهب والفضة وكذا يضم بعضها الى بعض وان اختلفت اجناسها وكذلک الذهب الى الفضة بالقيمة حتى يتم النصاب عند ابى حنيفة كما اذا كان معه مائة درهم وخمسة مثاقيل قيمتها مائة درهم فعليه الزكوٰة عندابى حنيفة..الخ.(الجوهرة النيرة/ج۱/ص۱۲۸/كتاب الزكاة/كذافى الشامي/ج۲/ص۳۰۴/باب زكاة المال)

۳] وجاز دفع القيمة فى زكوٰة....... وتعتبر القيمة يوم الوجوب وقالا يوم الاداء، وفى السوائم يوم الأداء اجماعاً وهو الاصح، ويقوم فى البلد الذى المال فيه (قوله وهو الاصح).......وفى المحيط يعتبر يوم الاداء بالاجماع وهو الاصح، فهو تصحيح للقول الثانى الموافق لقولهما، وعليه فاعتباريوم الأداء يكون متفقا عليه عنده وعندهما.(درمختارمع ردالمحتار/كتاب الزكوٰة/ج۲/ص۲۸۶/باب زكاة الغنم)

٤] المال الذى تجب فيه الزكوٰة ان ادى زكوٰ ته من خلاف جنسه ادى قدر قيمة الواجب اجماعاً. عالمگيري/ ج۱/ ص۱۸۰/كتاب الزكاة/الباب الثالث فى زكاة الذهب والفضة)۔

دګينې د زکات شرح

سوال: ۱ د ښځو په ګينې باندې د زکات شرح څه ده؟
۲ د ګينې قيمت د بازار په موجود په نرخ باندې ولګول شي يا په کوم قيمت چې اخيستل شوي دي؟
۳ که د اووتولو نه زيات د سرو زرو زيورات وي، نو په پوره ګينه باندې به زکات وي يا اوو تولو به د دې کميږي.

جواب: د سرو زرو او چاندي (سپين زر) قيمت دې ولګول شي او د دوه نيم فيصده په حساب سره دې زکات ورکړل شي، قيمت دې د زکات د واجب کېدو په ورځ په بازار کې معلوم کړل شي[۱]، په پوره ګينه باندې به زکات وي د اووتولو نه په کم باندې نه.[۲]

استعمالېدونکې ګينې باندې زکات

سوال: هغه ګينه چې عموماً ښځې په استعمال کې وي ايا په هغې باندې زکات شته او که نه؟ ځکه د استعمال والا شيانو باندې زکات نه شته، زما يو خپلوان په جده کې او سيږي د هغه بيان دی چې د جدې عرب خلک د ګينې زکات نه ورکوي او وايي چې دا د روزمره استعمال شی دی.

جواب: د امام ابوحنيفه رحمه الله په نزد په داسې ګينه باندې هم زکات شته کوم چې په استعمال کې وي، د عربو په مسلک کې به نه وي.[۳]

ګينه او اشرفۍ باندې زکات واجب دی

سوال: ما سره د سرو زرو او چاندي (سپين زرو) ګينه ده کومه چې زير استعمال ده او څه سره زر او چاندي (سپين زر) په خپل اصلي حالت يعنې د اشرفيو په صورت کې دي او ايا زکات د دواړو قسمه په سرو زرو چاندي (سپين زر) باندې دی يا يوازې د اشرفۍ په شکل کې په سرو زرو چاندي (سپين زر) باندې؟ د ځينو خلکو خيال دی چې په زير استعمال ګينې باندې زکات نه شته؟ اصل صورت حال نه مې خبر کړئ؟

۱] وان ادى القيمة تعتر قيمتها يوم الوجوب....الخ.(عالمگيري/ج۱/ص۱۸۰/ الباب الثالث فى زكاة الذهب)

۲] تجب فى كل ماتى درهم خمسة دراهم وفى كل عشرين مثقال ذهب نصف مثقال مضروبا كان اولم يكن مصوغا اوغير مصوغا حلياً كان للرجال او للنسآء تبراً كان او سكة كذا فى الخلاصة، عالمگيرى ج۱ ص۱۷۸ كتاب الزكوٰة، الباب الثالث/كذا فى الدرالمختار/ج۲۹۸/۲/باب زكاة المال)۔

۳] وفى تبرالذهب والفضة وحليها والانية منهما زكوٰة التبر التى اخرجت من المعدن وهو غيرالمضروب قوله و حليها وقال الشافعى كل حلى معد للباس المباح لاتجب فيه الزكوٰة.(الجوهرة النيرة/ج۱/ص۱۲۶/كتاب الزكاة)

جواب: په ستعمالېدونکې ګېنې باندې هم زکات شته، لهذا په صورت مسئوله کې په دواړو باندې زکات واجب دی یعنې په ګېنه هم او په اشرفیو هم.[۱]

د ګېنې په غمي باندې زکات نه شته،

خو کوټه (ادنی) سرو زرو کې شمارېږي

سوال: ایا زکات به په خالص سرو زرو باندې لګوو، یا په ګېنه کې چې کوم غمي وغیره شامل وي د هغه غمي وزن هم ورسره شاملولو سره زکات ورکول لازم دي؟ همدغه شان د کوټه سرو زرو (ادنی) څه مسئله ده؟

جواب: په سرو زرو کې چې کوم غمي وغیره لګول کېږي په هغو باندې زکات نه شته[۲]، ځکه چې هغه ځانته کېدای شي، خو څوک چې پکې کوټه (ادنی) هغه به د سرو زرو په وزن کې شمارېږي[۳]

د دې کوټه سرو زرو چې په بازار کې څه قیمت وي د هغه په حساب سره دې زکات ورکړل شي.[۴]

د سرو زرو زکات

سوال: زکات چې د مال د څلویښتمې برخې په صورت کې اداکیږي، راتلونکی کال که په مال کې اضافه ونه شوه، نو ایا ادا شوي مال باندې کم ورکول کیږي؟ مثلاً: په او ونیم تولې سرو زرو باندې زکات واجب دی، د موجوده قیمت په حساب سره دوه نیم فیصده اداکړم، فرض کړئ چې د سرو زرو مالیت ۱۵۰۰۰ دی، او د دوه نیم فیصده په حساب سره ۳۲۵ روپۍ جوړېږي. اوس آینده کال هر کله چې ما سره زر د اوونیم تولو نه زیات نه شول، نو آیا په دې سرو زرو باندې به زکات وي، کوم چې ما د (۳۲۵) روپیو په صورت کې تیر کال اداکړی

۱] تیره شوی حاشیه (وفی تبرالذهب والفضة وحلیها والانیة....الخ) او ګورئ!)۔

۲]لا زکوٰة فی اللالی والجواهر وان ساوت الفا اتفاقاً الا ان تکون للتجارة والاصل ان ماعداالحجرین والسوائم انما یزکی بنیة التجارة... الخ. (الدرالمختار/ج۲/ص۲۷۳/کتاب الزکاة/وایضاً فی الهندیة/ ج۱/ ص۱۸۰/ کتاب الزکاة)

۳] الدراهم اذا کانت مغشوشة فان کان الغالب هوالفضة فهی کالدراهم الخالصة وان غلب الغش فلیس کالفضة کالستوقة فینظر ان کانت رائجة او نوی التجارة اعتبرت قیمتها فان بلغت نصاباً من ادنی الدراهم التی تجب فیها الزکوٰة وهی التی غلبت فضتها وجبت فیها الزکوٰة. (فتاویٰ عالمګیری/ج۱/ص۱۷۹/کتاب الزکوٰة/الباب الثالث فی زکاة الذهب والفضة)۔

٤] ایضاً، نیز تیره شوی حاشیه (وان ادی القیمة تعتر قیمتها...الخ) او ورپسی حاشیه(تجب فی کل مائتی درهم خمسة دراهم...الخ) او ګورئ!)۔

دی (ځکه چې د مال ځلوېښتمه برخه وتلې ده) بيا دې کال کې هم داوونيم تولو زکات ورکړم؟ زما ترور کونډه ده، د هغې سره داوونيمو تولو نه زيات سره زر دي، ايا په هغې باندې زکات واجب دی؟ هغه د زکات روپۍ اخستلی شي؟ ايا د هغې يتيمې لور (نابالغه) ته د زکات روپۍ ورکول صحيح دي؟

جواب: د کال پوره کيدونه پس چې سړی سره څومره ماليت وي په هغه زکات لازم راځي[۱]. ستاسو په ليکل شوي صورت کې تا داوونيم تولې سرو زرو (۳۲۵) روپۍ زکات دا کال اداکړی دی، خو د سرو زرو دامقدارخوتاسره محفوظ دی اودکال پوره کيدوپورې به محفوظ وي له دې وجې آينده کال به هم ددې په پوره ماليت باندې زکات لازم وي،[۲] خو که د سرو زرو څه برخه په زکات کې اداکړل شي اوپاتې سره زر د نصاب د مقدار برابر نه وي، نو په دې صورت کې به داکتل کيږي چې ددې سرو زرو نه پرته تاسره څه داسې شی خو نه شته په کوم چې زکات فرض دی، مثلاً نغدې روپۍ، دتجارت مال، د کمپنۍ برخې او داسې نور... که د سرو زرو نه پرته بل څه داسې شی موجودوي په کوم چې زکات راځي اوهغه د سرو زرو سره يوځای شي، نصاب ته رسيږي نوزکات فرض کيږي[۳] ستا ترور سره که اوونيم تولې سره زر موجود دي نو په هغې باندې زکات فرض دی، هغې ته زکات ورکول جائزنه دي[۴]، يتيمه نابالغه انجيلۍ که د نصاب مالکه نه وي، نو هغې ته زکات ورکولی شئ.[۵]

د سرو زرو د زکات کال په کال شرح

سوال: فرض کړه ماسره د نصاب سره زر (۸) تولې دي، ماداتو تولو زکات اداکړ، اينده کال پورې ماپه دې کې هيڅ اضافه ونکړله او د تيرکال زکات چې ترې وويستل شي، نواوس دا سره زر کم دي، يعني موجوده خو اته تولې ده، خو ما داتوتولو ځلوېښتمه برخه اداکړې ده، نوچې دې

۱] الزكوٰة واجبة على الحر المسلم البالغ العاقل اذا ملک نصاباً فارغاً عن دين له مطالب وعن حاجته الأصلية نامياً ولو تقديراً ملكاً تاماً وحال عليه الحول..... الخ.(اللباب فی شرح الكتاب/كتاب الزكوٰة/ ج۱/ ص۱۳۶)۔

۲]وشرطه ای شرط آفتراض ادائها حولان الحول وهو فی ملكه وثمنية المال كالدراهم والدنانير لتعينهما للتجارة باصل الخلقة فتلزم الزكوٰة كيفما امسكهما........الخ. (الدرالمختار/ج۲/ص۲۶۷/كتاب الزكاة)۔

۳](قوله عكسه) وهو ضم الفضة الى الذهب، وكذا يصح العكس فی قوله وقيمة العرض تضم الى الثمنين. (الدرالمختار/ج۲/ص۳۰۳/باب زكاة المال)۔

۴]ولا (بصرف) الى غنی يملک قدر نصاب فارغ عن حاجة الاصلية.......الخ. (الدرالمختار/ج۲/ص۳۴۷)۔

۵] ولا يجوز دفعها الى ولد الغنی الصغير كذا فی التبيين. (عالمگيري/ج۱/ص۱۸۹). ولا الى طفله.... ....الخ. ای الغنی فيصرف الى البالغ ولو ذكرا صحيحاً قهستاني، فافاد ان المراد بالطفل غير البالغ ذكراً كان او انثی فی عيال ابيه اولا على الاصح لما انه يعد غنيا بغناه نهر. (شامي/ج۲/ص۳۵۰/باب المصرف)

داځلوينبنتمه برخه ترې اوويستل شي، نوبيابه نصاب جوړېږي ياهركال به په اتوتولوباندې زكات وركول وي؟ وضاحت وكړئ؟

جواب: تيركال تاسره اته تولې سره زر و، تادهغو زكات دخپل طرف نه په پيسوكې اداكړو اوسره زردرسره هماغه شان اته تولې محفوظ پاتې شول، نواينده كال به هم په دې باندې زكات واجب وي[۱] اوكه تا سره زر په زكات كې وركړي وي اود سرو زرو مقدارداوونيم تولې نه كم شوى وي اوتاسره نوره څه داسې مال نه وي په كوم چې زكات راځي، نوبيا دې صورت كې پرې زكات نه واجبيږي.[۲]

په ګينه باندې د تيروشويو كلونو زكات

سوال: ماسره لس تولې ګينه ده، چې ماته په جهيزكې ملاوشوې وه، اوس مور سره دومره پيسې نه شته چې مور ددې زكات اداكړو، زمور دواده هم تقريبا شل كاله شوي دي په دې دوران كې مور هيڅ يوكال زكات اداكړى نه دى، اوس زه غواړم چې داسره زر دخپلوزامنوپه نوم پنځه پنځه تولې تقسيم كړم، نواياد‌غه شان په پنځوتولوباندې به زكات وركول واجب وي په دې باره كې په تفصيل سره ځواب راكړئ چې داجائزدي اوكه نه؟

جواب: دتيريوشويوځومره كلونو زكات چې تا نه دى وركړى هغه سره زر خرڅ كړه اواداېې كړه[۳]. اينده كه ته خپلو زامنوته يې هبه كوې، نوبيا هغو باندې به زكات نه وي،ستا زامن كه دنصاب خاوندان شول، نوزكات به په هغوى باندى وي،كه نه، نه به وي،[۴]خوزامنوته دهبه كولونه وروسته به ستادې ګينې سره هيڅ تعلق نه وي.

پنځه پنځه تولې سره زر چې د ماشومانوپه نومونوشي اوهغوى

۱] تيره شوى حاشيه (الزكوٰة واجبة على الحر المسلم البالغ.....الخ) اوګورئ!)۔

۲] ومديون للعبد بقدر دينه فيزكى الزائد ان بلغ نصاباً (قوله مديون للعبد) الاولى ومديون بدين يطالبه به العبد يشمل دين دين الزكوٰة والخراج لانه لله تعالى مع انه يمنع لان له مطالباً من جهة العباد. (ردالمحتار مع الدرالمختار/ ج۱/ص۲۶۳)۔

۳]وسبب لزوم ادائها توجه الخطاب يعنى قوله تعالى أتواالزكوٰة. اى الخطاب المتوجه الى المكلفين بالأمر بالأداى. (شامي۸ ج۲/ص۲۶۷/كتاب الزكاة). ايضاً: وشرطه اى شرط آفتراض ادائها حولان الحول وهو فى ملكه وثمنية المال كالدراهم والدنانير لتعينهما للتجارة باصل الخلقة فتلزم الزكوٰة كيفما امسكهما....الخ (الدر المختار/ج۲/ ص۲۶۷/كتاب الزكاة/طبع ايچ ايم سعيد/وايضاً فتاوىٰ دارالعلوم ديوبند/ج۶/ص۴۴/طبع ديوبند)

۴]ايضاً، نيز الزكوٰة واجبة على الحر المسلم البالغ العاقل اذا ملك نصاباً فارغاً عن دين له مطالب وعن حاجته الأصلية نامياً ولو تقديراً ملكاً تاماً وحال عليه الحول..الخ.(اللباب فى شرح الكتاب/كتاب الزكوٰة/ج۱/ص۱۳۶)

سره سپین زر او پیسې هم نه وي نو په هیڅ هم زکات نه شته

سوال: که یوکس دخپلو لونو په نومونو جدا جدا پنځه، پنځه تولې ګینه کیږدي چې دهغوی د واده په کار راشي، نوشرعا داځنګه ده؟ ایا په مجموعه باندې به زکات واجبیږي یاجدا جدا کېدو په صورت کې پرې نه واجبیږي؟

جواب: ګینه دجینکو په نوم شوې ده له دې له وجې هغوی ددې مالکانې جوړې شوې، ځکه ددې کس په ذمه ددې زکات نه شته اوهرې ماشومې ملکیت دنصاب دحدنه کم دی له دې وجې نه دهغوی په ذمه هم زکات نه شته[1] خوکومه انجیلۍ چې بالغه وي اودهغې سره ددې ګینې نه پرته څه نغدې پیسې هم وي، که څه هم دهغو مقدارکم وي اوپه هغو باندې کال تیرشي. نوپه هغې انجیلۍ باندې به زکات لازم وي، ځکه چې کله د سرو زرو او سپینو زرو سره څه نغدې پیسې یوځای شي اودمجموعې قیمت ددوه پنځوس نیم تولې چاندي (سپین زر) برابرشي. نوزکات پرې فرض کیږي[2] اوکومه انجیلۍ چې نابالغه وي دهغې په ملکیت باندې زکات نه شته، ترڅو پورې چې بالغه شوې نه وي.[3]

مخکېنی زکات که معلوم نه وي، نو د اټکل له مخې یې اداکول جائزدي

سوال: که زکات واجب وي اودکم علمي له وجې نه وي ادا شوی دزکات دنه اداکیدو وخت خومعلوم وي، هرکله چې دزکات پوره حساب کول ګران وي ، ځکه چې دهغه وخت د سرو زرو قیمت معلومول ناممکن نه وي. خوګران وي. نوبیازکات څنګه اداکېدای شي؟اوکه داموده د ۱۹۷۰ نه وي نوبیا؟

جواب: په دې صورت کې تخمین په اندازې سره لګېدای شي چې تقریبا دومره رقم واجب الاداکیږي احتیاطا داندازې نه لږ شان زیات ورکړئ.

---

[1] باب زکوٰة الفضة: لیس فیما دون مائتی درهم صدقة لعدم بلوغ النصاب فان کانت ماتی درهم شرعي ... وحال علیها الحول ففیها ربع العشر خمسة دراهم. (اللباب فی شرح الکتاب/ج۱/ص۱۴۳/کتاب الزکوٰة)

[2] وتضم قیمة العروض الی الذهب والفضة وکذا یضم بعضها الی بعض وان اختلفت اجناسها وکذلک الذهب الی الفضة بالقیمة حتی یتم النصاب عند ابی حنیفة........الخ. (الجوهرة النیرة/ج۱/ص۱۲۸/کتاب الزکاة/ کذا فی الشامي/ج۲/ص۳۰۴/باب زکاة المال) وجاز دفع القیمة فی زکوٰة....... وتعتبر القیمة یوم الوجوب وقالا یوم الاداء، وفی السوائم...الخ)۔

[3] وشرط آفتراضها عقل وبلوغ (درمختار) (قوله وبلوغ) فلا تجب علی مجنون وصبی لانها عبادة محضة ولیسا مخاطبین بها. (فتاویٰ شامي/ج۲/ص۲۵۸/کتاب الزکاة)۔

ایا د خسرګنۍ او پلارګنۍ له طرف نه راکړل شویو دواړو ګینو باندې به زکات وي

سوال: ماسره لس تولې سره زر دي، په هغو کې تقریبا پنځه تولې زما مور و پلار ماته راکړي دي. او پاتې د خسرګنۍ دي، مور یې تول یو ځای اوسیږو. خسرګنۍ چې کومې پنځه تولې راکړي وي. دا معلومه نه ده چې هغه زما په ملکیت کې دي یا یوازې د استعمال له پاره یې راکړي دي؟ مهرباني وکړئ ماته ووایئ چې دهغو سرو زرو به ما باندې زکات ادا کول وي او که نه؟

جواب: دا خو ډیره اسانه خبره ده، د خسرګنۍ نه دې پوښتنه وشي چې دا سره زر هغوی تاته په ملکیت کې درکړي دي یا یوازې د اچولو له پاره تاته درکړل شوي دي، پرته ددې نه که چیرته پنځه تولې سره زر تاسره وي او هغې سره څه نغدې روپۍ هم درسره وي. نو په هغو باندې هم زکات واجبیږي. خو که چیرته یوازې سره زر وي او هغې سره نغدې روپۍ نه وي، نو پنځه تولو سره زرو باندې زکات نه واجبیږي. [۱]

نابالغ باندې زکات نه شته، چې کله بالغ شي زکات به ورکوي

سوال: ماسره د لسو ګرامو شپږ د سرو زرو بنګړي او څه د ۲۵۰۰ روپیو غوږ والۍ دي د پنځو کلونو نه هرکله چې زما عمر دولس کاله و زما په ملکیت کې دي، په هغه دوران کې دوه یا درې زره څو ځلې جمع کیدو باندې کال پوره کیدو نه مخکې خرچ شوي اوس ماسره د یو میاشتې نه ۲۵۰۰ روپۍ موجودې دي، چې په هغو کې دوه دریو میاشتو کې دننه اضافه کولو سره د څلورو زرو چین (هار) جوړول غواړم، پوښتنه داده چې ماته به د پنځو کلونو څومره زکات ادا کول وي؟ اود څلورو زرو د مالیت د اضافې نه وروسته هرکال به څومره زکات ادا کیږي؟ که چیرته سړی د ماشومولۍ نه د نصاب مالک وي، نو څومره عمر رسیدلو باندې به زکات فرض کیږي؟ زما پالنه زما والدصاحب کوي.

جواب: د نابالغه ماشوم په مال باندې زکات نه شته، د نهو کلنو نه وروسته انجیلۍ اود دولسو کلونو نه وروسته هلک بالغ کیدلی شي، په دې شرط چې د بالغیدو علامات ښکاره شي او که چیرته څه نښه ښکاره نه وي، نو پنځلس کاله پوره کېدو نه وروسته هلک او انجیلۍ دواړه شرعا بالغ ګڼل کیږي، که چیرته تاسو د پنځلسو کلونو نه مخکې ځوان شوی یې (مثلا: حیض شروع شوی وی) نود ځوانېدو د وخت نه کال پوره کېدو باندې زکات فرض

---

[۱] واما شروط وجوبها منها كون المال نصاباً فلا تجب في اقل منه ومنها الملك التام وهو ما اجتمع فيه الملك واليد. (عالمگيري/ج۱/۱۷۳/کتاب الزكاة/ الباب الاول في تفسيرها وصفتها/ طبع رشيديه/كولته).

شو .که نه پنځلسو کلونو نه وروسته به په هرحال کې زکات فرض وي، ځوانیدو نه وروسته چې څومره کلونه تیر شوي دي دهغومره کلونو زکات ستا په ذمه فرض دی. [1]

که چیرته (۱۳) تولې سره زر په دریو زامنو برابر تقسیم کړم، نوایا زکات به وي

سوال: ماسره تقریبا ۱۲ . ۱۳ تولې سره زر دي، چې دګینې په شکل کې دي او زما معاشي حالات ددې قابل نه دي چې زه زکات ادا کړای شم، خو ددې باوجود زه په ډیرې پابندي سره زکات هره میاشت ورکوم. دخپل جیب خرچې نه، ځکه چې زه قرآن شریف په ترجمې سره هم وایم او په هغه کې د لمونځ او زکات ځای په ځای ذکر دی، له دې وجې نه ما باندې یوه ویره وي چې خیر دی هرڅه وي. زه به زکات ورکوم، زما خاوند د زکات پیسې نه ورکوي، بلکې کله چې ماته څه ډیرې لږ پیسې د جیب خرچ له پاره راکوي، زه په هغو کې زکات ادا کوم، اوس ما دا خیال کړی و چې څه ګینه خرڅولوسره څه د کور د ضرورت شیان واخلم، خو ماسره مسئله داده چې زما درې لورګانې دي، چې پیغلې دي، تولو ماته دا مشوره راکړې ده چې زه دا ګینه درې برخې کولوسره یا یو یو سیټ د خپلو لونو په نوم کړم، په دې صورت کې خو زه د زکات نه بچ کیدلی شم، ځکه چې ماته دګینې اچولو دومره شوق هم نه شته . زه یوازې غوږ والی او دوه سپک بنګړي اچومه، ددې نه پرته هیڅ نه استعمالوم، جناب عالي ! اوس تاسو دا ووائې چې زه که چیرته ګینه دخپلو لونو په نوم کړم یا یې هغوی ته ورکړم او بیا زکات نه ورکوم، نو زه خو به ګنهګاریږم نه؟

جواب: د سرو زرو نصاب اوو نیمې تولې دی، [2] ددې له وجې نه د اوونیمو تولو نه په کم باندې زکات نه شته ، په دې شرط چې هغه سره څه نورې نغدې روپۍ یا نور مال چې په هغو باندې زکات راځي، موجود نه وي، که چیرته سره زر د اوونیمو تولو نه کم وي، خو هغه سره

---

[1] بلوغ الغلام بالاحتلام والاحبال والانزال والجارية بالاحتلام والحيض والحبل، فان لم يوجد فيهما شيء فحتى يتم لكل منهما خمس عشرة سنة به يفتٰى. (درمختار/ ج۲/ ص۱۵۳). وشرط افتراضها عقل وبلوغ (قوله وبلوغ) فلاتجب على مجنون وصبي لانها عبادة محضة وليسا مخاطبين بها. (ردالمحتار مع الدرالمختار /ج۲/ ص۲۵۸)، وشرطه اى شرط كيفما امسكهما.......الخ. (الدرالمختار/ ج۲/ ص۲۶۷/وايضاً فتاويٰ دارالعلوم ديوبند/ج۶/ص۴۴).

[2] باب زكوٰة الذهب ليس فيما دون عشرين مثقالاً من الذهب صدقة لانعدام النصاب، فاذا كانت عشرين مثقالاً شرعياً.....وحال عليها الحول ففيها ربع العشر وهو نصف مثقال. (اللباب/ج۱/ص۱۴۴)، تجب في كل مائتي درهم خمسة دراهم وفي كل عشرين مثقال ذهب نصف مثقال. (عالمگيري/ج۱/ص۱۷۸، الباب الثالث في زكاة الذهب).

څه سپین زر هم وي، یا څه روپۍ هم ورسره وي او سرو زرو سره یوځای کېدو سره د هغه ټولو قیمت د دوو پنځوس نیمو تولو چاندي برابر جوړیږي، نوبیا هم زکات واجب دی،[۱] او که چیرته سرو زرو سره نورې نغدې روپۍ نه وي، یا سره زر دومره کم وي چې د ټولو مجموعي قیمت د دوو پنځوس نیمو تولو چاندي برابر نه جوړیږي، نو هغو باندې زکات نشته، لهذا که چیرته تاسو دا سره زر په لوڼو باندې تقسیم کړئ او هغوی سره نورې پیسې نه وي نو هغوی باندې به زکات نه وي.

که چیرته یې د ګینې زکات نه وي ورکړی او پیسې هم نه وي نو څه وکړي؟

سوال: د نن نه لس کاله وړاندې چې کله زما واده وشو، نو زما خاوند لا تعلیم حاصلولو، د اتو کالو راهیسې زما خسر صاحب زموږه ټول اخراجات پخپله ذمه باندې اخستي دي، اوس د الله په فضل سره زما څلور زامن دي، زما دوالدینو او خسرګنۍ د طرف نه یوځای کولو سره تقریباً لس تولې سره زر ملاو شو، لومړی ددې مسئلې پوښتنه کوم چې (ایا په هغه حالاتو کې په ما باندې زکات فرض و؟) چې ذاتي طور باندې ما سره یو روپۍ هم نه وه؟
دویمه مسئله داده چې اوس زما خاوند په بهرملک کې دی او هغه ماته یوازې دومره خرچه رالیږي چې په هغې سره زما د بچیو د تعلیم ضروري اخراجات پوره کیږي، زه پخپل ځان باندې څه خاص خرچې نه کوم، ډیرې ګزارې سره ما په دوو کالو کې څه پیسې جمع کړي دي اوس ماته دهغه جمع کړل شویو پیسو نه زکات ورکول کیږي؟ اوکه دخپل خاوند نه د زکات د پاره جدا پیسې واخلم؟ اود تیرشویو لسو کالو زکات په ما باندې باقي دی یا یوازې د دې دوو کالو؟

جواب: ستاد پلارګنۍ اوخسرګنۍ له طرف نه درکړل شوې ګینه که چیرته ستا په ملکیت کې وي، نو په تا باندې زکات هم دهغه وخت نه فرض دی،[۲] او د تیر شویو لسو کالو زکات

---

[۱]]ویضم قیمة العروض التی للتجارة الی الذهب والفضة للمجانسة من حیث الثمنیة لان القیمة من جنس الدراهم والدنانیر وکذلک یضم الذهب الی الفضة لجامع الثمنیة بالقیمة حتی یتم النصاب عند ابی حنیفة........الخ. (اللباب فی شرح الکتاب/ج۱/ص۱۴۵/کتاب الزکاة/باب زکاة العروض).

[۲]]و فی کل عشرین مثقال ذهب نصف مثقال کان للرجال او للنساء(عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۷۹، کتاب الزکاة) و مواده تملیک جزء من ماله و هو ربع عشر او ما یقوم مقامه (بحر الرائق ج:۲ ص : ۲۱۶، کتاب الزکاة) ایضا : لم یختلفوا ان الحلی اذا کان فی ملک الرجل تجب فیه الزکاة فکذا اذا کان فی ملک المراة کالدراهم والدنانیر، و ایضا لا یختلف حکم الرجل والمراة فیما یلزمها من الزکاة فوجب ان لایختلفا فی الحلی (احکام القران للجصاص ج : ۳ ص : ۱۵۸، باب زکاة الحلی، طبع قدیمی)

په ب ـ ـ ـ ې واجب الادا دی. که چیرته تاسره پیسې نه وي، نو د ګینې ځلو پینتمه برخه تاته هر کال ادا کول پکار و. په هرحال اوس د لسو کلونو د زکات حساب کولو سره زکات ادا کړه!

ایا جدا جدا ګینې باندې به زکات وي یا په یو ځای

سوال: زما او زما د مور تهوله ګینه یو ځای کولو سره تقریباً نهه تولې سره زر جوړیږي، پوښتنه داده چې په هغې باندې زکات شته او که نه؟ ځکه چې مور ته خلکو وویل چې د واده نه مخکې انجیلی د موروپلار په ذمه داري کې وي، له دې وجې نه به زکات هم دمور و لور ګینې یو ځای کولو سره ورکول کیږي، سره له دې چې خپله ګینه هم زه پخپله استعمالوم او جدا جدا زما اوزما د مور دګینې مالیت دومره نه جوړیږي چې هغه باندې زکات واجب وي؟

جواب: که چیرته ددواړو جدا جدا ګینه داوونیمو تولو نه کمه وي، نو په دواړو کې چا باندې هم زکات فرض نه دی. خو که چیرته د ګینې سره سره ددواړو سره یا یوې سره څه پیسې همې اودګینې قیمت د پیسو یو ځای کولوسره د دوه پنځو س نیمو تولو سپینو زرو برابر وي نو په هغې باندې به زکات فرض وي. [۱]

د زکات د کال شمارلو اصول

سوال: زکات ترکومه وخته پورې اداکیږي؟یعنی داخترد لمانځه نه مخکې یا وروسته هم اداکیدای شي؟

جواب: په کوم تاریخ باندې چې چاسره د نصاب په مقدار مال راشي دهغه تاریخ نه دمیاشتې په حساب سره کال پوره کیدو باندې چې څومره روپۍ دهغه ملکیت وي دهغو زکات واجب دی، په زکات کې داخترنه مخکې یا وروسته سوال نه شته. [۲]

د زکات د اداکولو وخت

سوال: زکات ایا یوازې په رمضان کې ویستل پکار دي؟اوکه موږ چا ضرورت مند ته دزکات پیسې دشعبان په میاشت کې ورکول وغواړو، نوایا نه شوې ورکولی ؟ داځکه پوښتنه کوم چې څه کسان چاته چې زه دارقم ورکوم هغوی وایي چې په رمضان کې تقریباً هرشی ګران شي

---

[۱] شرط وجوبها... الخ منها كون المال نصابا فلا تجب في اقل منه (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۷۲، کتاب الزکاة)، نصاب الذهب عشرون مثقالا وا لفضة مائتا درهم (حاشية رد المحتار ج : ۲ ص : ۲۹۵، کتاب الزکاة) و قيمة العرض للتجارة تضم الى الثمنين (حاشیه ردالمحتار ج : ۲ ص : ۳۰۳، کتاب الزکاة)

[۲] و شرط كمال النصاب .... في طرفي الحول في الابتداء للانعقاد وفي الانتهاء للوجوب_ (الدرالمختار ج : ۲ ص : ۳۰۲، ایضا حاشية الطحطاوي على الدرالمختار ج : ۱ ص : ۴۰۹)_ العبرة في الزكاة للحول القمري كذا في القنية_ (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۷۵، کتاب الزکاة، الباب الاول)_

له دې وجې نه که د رمضان نه مخکې راکړل شي نود ماشومانو له پاره پرې شی په آساني سره اخستل کیدای شي

جواب: دزکات له پاره کومه میاشت مقرره نه ده،له دې وجې په شعبان یابله میاشت کې زکات ورکولی شئ،اودزکات چې کومه میاشت مقرر وي له هغې نه مخکې زکات ورکول هم صحیح دي[1]

سوال: کاروباري کس زکات څنګه اوباسي؟فرض کړئ چې په رمضان (۱۴۰۰ه) کې موږ سره یولك روپۍ وې (۲۵۰۰)روپۍ زکات موورکړ،اوس رمضان المبارک (۱۴۰۱ه)راتلونکی دی، موږ سره یولك شل زره روپۍ دي، په یوکال کې شل زره ګټه شوې ده، اود کال په آخره کې شل زره روپۍ خالص ګټه شوې ده،اوس زکات په څومره رقم باندې اوباسو؟اوریدلې مودي چې په رقم باندې کال پوره کیدل پکاردي؟

جواب: دکال په ختیمدوباندې چې څومره روپۍ وي، دهغو دې زکات اداکړل شي. که څه هم،څه اندازه روپۍ څوورځې وړاندې حاصلې شوې وي[2]،دعواموخیال دی چې دزکات کال هم درمضان المبارک نه شروع کیږي اوځینې درجب میاشت دزکات میاشت ګڼي،حالانکې داخیال بالکل غلط دی.

شرعی مسئله داده چې دکال په هرتاریخ باندې څوک دنصاب خاوندشي،دکال په تیریدو باندې به په هماغه تاریخ باندې په هغه زکات واجبیږي،که څه هم دمحرم میاشت وي یابله، دې کس باندې دکال پوره کیدونه وروسته زکات ورکول لازم دي اودکال په دوران کې چې کوم مال حاصل شوی وي دکال دپوره کیدونه وروسته چې کله داصلي نصاب زکات فرض شي په دغه وخت دکال په دوران کې حاصلیدونکي مال باندې هم زکات فرض کیږي.

سوال: د زکات داداکولو له پاره دکال دیوتاریخ معلومول ضروري دي اوکه دهغې میاشتې دیو تاریخ نه حساب کول پکاردي؟

جواب: اصلي حکم دادی چې دکوم تاریخ نه تاسو دنصاب خاوند شوئ، کال تیریدونه وروسته په هماغه تاریخ باندې به په تا زکات فرض شي، بیاهم د زکات پیشګي اداکول هم

---

[1] وَيجوز تعجيل الزكوٰة بعد ملک النصاب ولا يجوز قبله كذا فى الخلاصه_ (عالمگیری ج : ۱ص:۱۷۶)

[2] ومن كان له نصاب فاستفاد فى اثناء الحول من جنسه ضمه الىٰ ماله و زكاه سواءً كان المستفاد من نمائه اولا و باى وجه استفاد ضمه سواء كان بميراث أو هبة او غير ذالک _ (الجوهرة النيرة ج : ۱ ص : ۱۲۳، الفتاوى العالمگيرية ج : ۱ ص : ۱۷۵، كتاب الزكاة، الباب الأول فى تفسيرها وصفتها) _

جائزدي[۱]،اوپه دې کې د تاخيرهم ګنجائش شته،[۲] له دې وجې نه دې تاريخ مقررکړل شي، که لږ شان مخکې وروسته شي، نوهم څه حرج په کې نه شته.

سوال: زکات عيسوی (ميلادي)کال باندې ياهجري کال باندې ويستل پکاردي؟

جواب: په زکات دقمري کال اعتباردی،شمسي کال نه دی معتبر[۳]، حکومت که شمسي مقررکړی وي، نوداغلط دی.

د کال پوره کيدونه مخکې زکات اداکول صحيح دي

سوال: جناب مونږ زکات په شعبان يارمضان کې اداکوو،شرعي نقطه نظرسره معلومول غواړو چې دمجبوري له وجې نه زکات مخکې هم اداکيدای شي؟

جواب: کله چې بنده دنصاب مالک شي، نوزکات دهغه په ذمه واجب شي اودکال په تيريدوباندې يې اداکول لازم شي،که دکال دپوره کيدونه مخکې زکات اداکړي يادآينده کلونوپه يوځای زکات ورکړی نوهم جائزدی.[۴]

دتېر زکات نه ورکولو له وجې د نوي کال حساب

سوال: د تيرکال زکاټ چې فرض و دڅه وجې نه ادانه کړل شو، دويم کال شروع شو،نودنوي کال حساب څنګه وکړل شي؟

جواب: په کوم تاريخ باندې چې لومړی کال ختم شو،په هغه ورځ چې څومره ماليت و،په هغه باندې دتيرکال زکات فرض دی،دراتلونکې ورځې نه دې دويم کال شروع وګڼل شي.[۵]

د کال په مينځ کې په آمدني باندې زکات

سوال: مالس زره روپۍ په تجارت کې ولګولې،اويوکال وروسته په ستمبرکې مې دزکات

۱]ويجوز تعجيل الزکوٰة بعد ملک النصاب ولا يجوز قبله کذا فی الخلاصه_ (عالمګيری ج : ۱ص : ۱۷۶)

۲]وتجب علی الفور عنه تمام الحول حتی يأثم بتأخيره من غيرعذر و فی رواية علی التراخی حتی يأثم عند الموت_ (عالمګيری ج : ۱ ص : ۱۷۰، کتاب الزکاة، الباب الأول فی تفسيرها وصفتها)_

۳]العبرة فی الزکاة للحول القمری کذا فی القنية (عالمګيری ج۱ ص۱۷۵،الباب الاول فی تفسيرها وصفتها)

۴] و لوعجل ذونصاب زکوٰته لسنين أو لنصب صح لوجود السبب_ (الدرالمختار ج : ۲ ص : ۲۹۳، کتاب الزکاة)_ و فی الهندی : وکما يجوز التعجيل بعد ملک نصاب واحد عن نصاب واحد يجوز عن نصب کثيرة کذا فی فتاویٰ قاضی خان_ (فتاویٰ عالمګيری ج : ۱ ص : ۱۷۶، کتاب الزکاة)_

۵] الزکوٰة واجبة .... اذ ا ملک نصابا فارغا عن د ين .... ملکا تاما و حال عليه الحول _ (اللباب فی شرح الکتاب ج : ۱ ص : ۱۳۶)، و أيضا : فان استفاد بعد حولان الحول فانه لا يضم و يستأنف له حول اخر بالاتفاق هکذا فی شر ح الطحطاوی(عالمګيری ج : ۱ ص : ۱۷۵، کتاب الزکاة، الباب الأول)

روپۍ وویستلې، زکات ورکولو نه وروسته په نومبر کې مایوپلاټ (ځمکه) خرڅه کړله او نورې پیسې مې په تجارت کې ولګولې، اوس په مجموعي رقم (۲۵۰۰۰) باندې آینده کال په کومه میاشت کې زکات ادا کړم؟ یا د جدا جدا روپیو په جدا جدا میاشتو کې زکات اوباسم؟

جواب: زکات د انګریزي میاشتو په حساب سره نه ویستل کیږي، بلکې د قمري میاشتو په حساب سره ویستل کیږي، کله چې په اولني مال باندې کال پوره شي نو پوره رقم چې په مینځ کال کې حاصل شوی وي، د هغه زکات هم لازمیږي، د هریوله پاره جدا جدا حساب نه کیږي، له دې وجې نه چې کله ستاسو د کال د پوره کیدو تاریخ راشي نو ته په پنځویشت زره او په هغو باندې چې څومره ګټه حاصله شوې وي په ټولو باندې زکات اداکړه.[1]

د تیرو شویو کلونو د زکات ورکولو مسئله

سوال: زما مسئله داده چې زه هر کال په منظم ډول زکات اداکوم، دا کال هم زمانیت بالکل صفا وچې زکات به اداکوم، چونکې د زکات اداکولو له پاره لومړۍ شرط دادی چې د زکات په میاشت کې دې په هرحال کې حساب کتاب اوکړل شي، خو د زکات په اخرې ورځو کې په ما باندې یو پولیس کیس راغی چې د هغه له وجې نه د زکات په میاشت کې ما حساب کتاب ونه کړای شو. اوس تاسو نه دا پوښتنه کوم چې اوس هر کله چې د زکات میاشت ختمه شوې ده اوس په دې ورځو کې حساب کولو سره زکات اداکولی شم او که نه؟ زکات به قابل قبول شي او که نه؟ زه غواړم چې په هرحال کې زکات اداکول پکار دي، یاد دې نه پرته څه بله طریقه کار که د قرآن او سنت په رڼا کې وي هغه شان وکړل شي؟

جواب: کله چې هم موقعه پیدا کړې نو حساب وکړه او زکات اداکړه! او د زکات څه میاشت مقرره نه ده، بلکې د قمري کال په کومه میاشت کې چې په کوم تاریخ باندې سړی د نصاب خاوند شوی وي آینده کال به هم د هغې ورځې نه شروع شي او د تیرشوي کال زکات به د هغه په ذمه لازم وي[2] ډیری خلک د رمضان میاشت او ځینې رجب د زکات میاشت ګڼي، دا خبره غلطه ده.

---

[1] و منها (أی من شرائط وجوب الزكوٰة) حولان الحول على المال، العبرة فی الزكوٰة للحول القمری .... و من كان له نصاب فاستفاد فی أثناء الحول مالا من جنسه ضمه الیٰ ماله و زكاه سواء كان المستفاد من نمائه أو لا و بأی وجه استفاد ضمه ـ (الفتاوىٰ الهندية ج : ۱ ص : ۱۷۵، كتاب الزكاة، الباب الأول، طبع رشيديه)۔

[2] تیره شوی حاشیه (و منها (أی من شرائط وجوب الزكوٰة) حولان الحول....الخ) وګورئ)۔

د مال نه په ويستل شوي زکات با ندې که کال تېر شي، نو ايا په هغه با ندې به هم زکات راځي

سوال: چا د خپل مال زکات وويستلو، خو چا حقدار ته يې حواله نه کړ او يو کال پورې پروت و، نو ايا په دې رقم باندې به هم زکات واجب وي؟ يعنی په زکات باندې زکات ويستل کيږي؟

جواب: په زکات باندې زکات نه شته،[۱] داروپۍ په زکات کې اداکړئ، له دې نه وروسته چې کوم مال پاتې شي، د هغه زکات ورکړئ.

په کوم پلاټ (ځمکه) باندې زکات واجب دی او په کوم نه

سوال: که خالي پلاټ (ځمکه) پرته وي او هغه زير استعمال نه وي، نو په هغې باندې زکات واجبيږي او که نه؟

جواب: که د پلاټ (ځمکې) د اخيستلو په وخت کې يې دا نيت و چې په مناسب وخت کې به دا خرڅه کړي، نو د دې په قيمت باندې زکات واجب دی[۲] او که د ذاتي استعمال په نيت سره يې اخيستې وه، نو زکات واجب نه دی.[۳]

په اخيستل شوي پلاټ (ځمکه) با ندې زکات کله واجبيږي

سوال: که يو پلاټ (ځمکه) اخيستل شوي وي او د دې له پاره څه اراده نه وي چې ايا په دې کې به اوسيږو او که به نه اوسيږو، نو په دې سلسله کې د زکات څه حکم دی؟

جواب: پلاټ که د دې نيت سره اخيستل شوی و چې دا به خرڅوو، نو بيا خو د تجارت مال دی او په دې باندې به زکات واجب دی[۴] او که د ذاتي ضرورت له پاره اخيستل شوی و، نو په دې باندې زکات نه شته[۵] او که د اخيستلو په وخت کې يې د خرڅولو نيت نه و کړی، خو وروسته

---

[۱] و شرط صحة اد ا ئها .... أو مقارنة بعزل ما وجب كله أو بعضه و لا يخر ج عن العهدة بالعزل بل بالأداء للفقراء_ (الدرالمختار ج : ۲ ص : ۲۷۰، كتاب الزكاة)_ دغه شان اوګورې : كفاية المفتى ج : ۴ ص : ۲۵۸)_

[۲] و ما اشتراه لها أى للتجارة كان لها لمقارنة النية بعقد التجارة ..... الخ_ لأن الشرط فى التجارة مقارنتها لعقد ها و هو كسب المال بالمال بعقد شراء .... الخ_ (شامى ج : ۲ ص : ۲۷۲، كتاب الزكاة)_

[۳] ومنها (أى من شرائط وجوب الزكوٰة) فراغ المال عن حاجة الأصلية فليس فى دور السكنىٰ .... زكوٰة_ (فتاوىٰ عالمگيرى ج : ۱ ص : ۱۷۲، كتاب الزكاة، الباب الأول فى تفسيرها و صفتها)_

[۴] دغه شان اوګورئ تېره شوې حاشيه (و ما اشتراه لها أى للتجارة كان لها...الخ)_

[۵] دغه شان اوګورئ تېره شوې حاشيه (ومنها (أى من شرائط وجوب الزكوٰة) فراغ المال...الخ)_

یې دخرڅولواراده شوه، نوترڅو پورې چې خرڅ شوی نه وي په دې باندې زکات نه شته.[1]

داستوګنې کور له پاره ځمکه باندې زکات

سوال: ماسره یوپلاټ (۱۵۰) ګزه دی، چې څوکاله مخکې ماته مور و پلاراخیستی و، هغه وخت کې پلاټ په (۳۵۰۰۰) روپۍ و، خوتراوسه پورې یې دخرڅلاوقیمت د(۴۰۰۰۰) نه زیات نه دی، (هرکله چې دخرڅولویې څه اراده نه شته، بلکې دکوروجوړولواراده ده) ایاپه دې پلاټ باندې زکات واجب دی؟دکوم وخت نه اوکوم حساب سره؟

جواب: کوم پلاټ چې درهایشي کور له پاره اخیستل شوي وي په هغه باندې زکات نه شته.[2]

تجارتي پلاټ باندې زکات

سوال: که دکورونودپلاټونودپېر اوپلور(خرید وفروخت) کاروباروکړل شي، نوایا دابه دمال تجارت په شان ګڼل کېږي؟یعني ددې په ټول مالیت باندې زکات فرض دی یایوازې په ګټه باندې؟که پلاټ څوکاله وروسته خرڅ شوی وي، نوهرکال به زکات ورکول واجب وي یایوازې یوځل دپلاټ خرڅولونه وروسته؟

جواب: که پلاټونو کې د خرید و فروخت کاروباروکړل شي اود خرڅولو په نیت سره پلاټ واخیستل شي، نودپلاټونوحیثیت به د تجارت دمال په شان وي، ددې په مالیت باندې به هرکال زکات واجبیږي.[3]

سوال: دکاروباري مقصدله پاره اودځپل رهایشي ضرورت نه پرته چې کومه ځمکه اوکورونه واخیستل شي اوزیات قیمت باندې خرڅ شي، په دې سلسله کې دزکات څه احکامات دي؟

جواب: کومه ځمکه، کور یاپلاټ چې دخرڅلاو په نیت سره اخیستل شوي وي، په هغه باندې هرکال زکات واجب دی، هرکال څومره چې ددې قیمت وي دهغې څلویښتمه برخه ترې اوباسئ.[4]

---

[1] لا يبقى للتجارة ما أى عبد مثلا اشتراه لها فنوى بعد ذلك خدمته ثم ما نواه للخدمة لا يصير للتجارة وان نواه لها ما لم يبعه بجنس ما فيه الزكوٰة_ (الدرالمختار ج : ۲ ص : ۲۷۲، كتاب الزكاة)_

[2] تیره شوی حاشیه (و ما اشتراه لها أى للتجارة كان لها لمقارنة النية...الخ) اوګورئ_

[3] باب زكوٰة العروض و هو ما سوالنقد ين .... الزكوٰة واجبة فى عروض التجارة كائنة ما كانت أى كائنة أى شيء يعنى من جنس ما تجب فيه الزكوٰة كالسوا ئم أو غيرها كالثياب اذ ا بلغت قيمتا نصابا من الورق أو الذ هب يقومها صاحب بما هو انفع للفقراء والمساكين منهما أى النصابين احتياطا لحق الفقراء_ (اللباب فى شرح الكتاب، باب زكوٰة العروض ج : ۱ ص : ۱۴۵)_

[4] و ما اشتراه لها أى للتجارة كان لها المقارنة النية لعقد التجارة ....[بقيه حاشيه په راروانه صفحه..

تجارت له پاره په کور یا پلاټ با ندې د مارکیټ قیمت با ندې زکات دی

سوال: کوم کور یاپلاټ چې په خپلو پیسو سره په دې سوچ اخیستل شوی وي چې بیابه کور وکه اوسیدول و، نوپه خپله به په کې اوسیږو ،که نه خرڅ به یې کړو، د دې پلاټونو او کور تعداد که زیات وي ایا زکات پرې واجبیږي؟ او زکات به د اخیستلو په قیمت وي اوکه د مارکیټ په قیمت باندې؟

جواب: کومه ځمکه یاپلاټ چې واخیستل شي د اخیستلو په وخت کې درې قسمه نیت وي، کله خو دا نیت وي چې وروسته به یې خرڅ کړو، په دې صورت کې هرکال په دې باندې زکات فرض کیږي[۱] اوهرکال چې په مارکیټ کې د دې کوم قیمت وي د هغه اعتبار به وي مثلاً: یو پلاټ تاپه پنځوس زره باندې واخیسته کال وروسته د هغه قیمت او یا زره شو، نو زکات به په اوویازره باندې ورکول وي.

اولس کاله وروسته د دې قیمت پنځه لکه شو، نو اوس زکات به د پنځو لکو ورکول وي،غرض دا چې هرکال څومره د مارکیټ قیمت وي د هغه په حساب سره به زکات ورکول واجب وي.[۲]

اوکله دا نیت وي چې دلته به په خپله کور جوړه وو او اوسیږو به، که دې نیت سره یې پلاټ واخیسته، نوپه دې باندې زکات نه شته.[۳]

هم دغه شان که د اخیستلو په وخت کې یې نه د خرڅولو نیت کړی وي او نه په خپله د اوسیدلو، نو په دې صورت کې هم زکات نه شته.[۴]

د کاروبار په نیت سره اخیستل شویو پلاټونو باندې زکات شته

سوال: زما د ځمکو اخیستلو خرڅولو کاروبار دی، ما چې کوم پلاټ اخیستی بیا مې همداسې پریښي دی، ایا په هغو باندې به زکات ورکول واجب وي؟ بله دا چې کوم پلاټ چې ما بچیو له پاره اخیستلو سره پریښی دی، ایا په هغه باندې هم زکات شته؟ او زکات به د

...بقیه د تیرمخ]...فتجب الزکوٰة لاقتران النية بالعمل (الدرالمختار ج : ۲ ص : ۲۷۲، ۲۷۳)، وکذٰ لک فی الاشباه والنظائر ج : ۱ ص : ۳۰ القاعدة الأولیٰ : ...... قالوا و تشترط نية التجارة فی العروض و لا بد أن تکون مقارنة للتجارة ..... الخ_ (طبع اد ارة القران قدیم)_

۱] تیره شوی حاشیه (و ما اشتراه لها أی للتجارة کان لها المقارنة...الخ) اوګورئ)_

۲] وجاز دفع القیمة فی الزکوٰة .... و تعتبر القیمة یوم الوجوب و قالا یوم الاداء .... و یقوم فی البلد الذی المال فیه.....وفی المحیط یعتبریوم الأداء بالأجماع و هو الأصح (الفتاویٰ الشامیه ج : ۲ ص ۲۸۶)

۳] و منها فراغ المال عن حاجته الاصلية فليس فی دور السکنیٰ ....زکوٰة (عالمګیری ج : ۱ ص : ۱۷۲)

٤] (کما) اشتری خادما للخد مة و هو ینوی أنه لو أصاب ر بحا یبیعه فحال علیه الحول لا زکوٰة فیه_ (فتاویٰ قاضی خان علیٰ هامش الهند یة ج:۱ ص:۲۵۰، أیضا الدرالمختار ج:۲ ص: ۲۷۲، کتاب الزکوٰة)

اخیستلو په قیمت باندې وي یا نن چې د ځمکې کوم قیمت دی په هغه باندې؟

جواب: کوم پلاټ چې د خرڅولو په نیت باندې وي، په هغه باندې زکات دی او چې په کومه ورځ زکات ادا کول وي، دهغې ورځې د قیمت اعتبار به وي،[۱] او کوم پلاټ چې د بچیوله پاره وي، که چیرته دهغه خرڅولو نیت نه وي، نو په هغه باندې زکات نه شته. [۲]

که چیرته یې د اوسیدو له پاره اخیستل شوې ځمکه خرڅه کړه، نو ایا په هغه باندې زکات واجب دی

سوال: ما داوسیدوله پاره دوه کاله مخکې ځمکه اخیستې وه، چې په هغې کې به کور جوړلو سره اوسیږم، له دې نه پرته زما بل کور اوځمکه نه شته ، زه په اول رمضان باندې زکات ورکوم. دهغې ځمکې سودا ما د اول رمضان نه مخکې وکړه او بیانه مې واخیستله او پاتې پیسې د یوې میاشتې په وعدې باندې ملاو شوې، د ځمکې د خرڅولو نه ۲۲ورځې وروسته ما د اوسیدو له پاره د جوړ شوي کور د اخیستلو سودا وکړه، چې دهغو پیسو نه چې د ځمکې د خرڅولو نه حاصلې شوې وې، په زیاتو پیسو باندې وشو اودهغه بیانه مې د کور مالک ته ورکړه، په دې شرط باندې چې د ځمکې د خرڅولو قیمت ملاو شي، زه به هغه تاته سبا درکوم او پاتې د شپږو میاشتو په نیته باندې فیصله وشوه، اوس د مسئلې پوښتنه داده چې کومې پیسې ما په بیانه کې دخپل پلاټ د خرڅولو واخیستلې، هغو باندې یا ټولو پیسو باندې چې د پلاټ په خرڅولو سره ملاو شوې، په هغه باندې زکات ورکول واجب دي اوکه معاف دي؟

جواب: هغه ځمکه دې خرڅه کړه،نوپه هغه ټوله ځمکه باندې زکات واجب دی. والله اعلم[۳]

د اوسیدلو له پاره اخیستل شوي پلاټ باندې زکات شته

سوال: موږه یو څو کاله مخکې یو پلاټ د اوسیدو په غرض اخستی و، د پیسو د کمي له وجې نه موږه په هغه باندې کور جوړ نه کړ ، اوس موږه هغه پلاټ خرڅولوسره یو وړوکی کور اخیستل غواړو. دهغه پلاټ بنې روپې ملاویږي، ستاسو نه پوښتنه داده چې هغه

---

[۱] الزکوٰة واجبة فی عروض التجارة کائنة ماکانت اذا بلغت قیمتها نصابا من الورق والذهب (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۸۸)، و أیضا : وجاز دفع القیمة فی الزکوٰة .... و تعتبر القیمة یوم الوجوب و قالا یوم الأداء .... و فی المحیط یعتبر یوم الأداء بالأجماع و هو الأصح (الدرالمختار مع الرد المحتار ج : ۲ ص : ۲۸۶، کتاب الزکاة)

[۲] فلیس فی دور السکنیٰ و ثیاب البدن و أثاث المنازل زکوٰة (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۷۲، الباب الأول)

[۳] ومن کان له نصاب فاستفاد فی أثناء الحول مالا من جنسه ضمه الیٰ ماله و زکاه(عالمگیری ج:۱ص:۱۷۵)

کورباندې به هم زکات ورکول وي اوکه نه؟ حالانکې پلاټ خرخولو سره چې کوم کور اخلو هغه هم داوسېدو په غرض سره اخلو.

جواب: دا پلاټ که چیرته تاسو د اوسیدلو له پاره یعنې د کور جوړلو له پاره اخیستی و، نو ترڅو پورې چې تاسو هغه خرڅ کړی نه وي هغه وخته پورې په هغه باندې زکات نه شته ،خو خرڅولو نه وروسته په هغه باندې زکات راځي، په دې شرط چې ستا د زکات کال دکوم وخت نه شروع کیږي هغه وخت یې خرڅ کړئ، یعنې د زکات په پیسو کې دا هم شامل شي.[۱]

کوم کور چې په کرایه ورکړل شوی وي دهغه په کرایه باندې زکات شته

سوال: زماسره دوه کورونه دي، په یو کور کې خپله اوسیږم او دویم مې په کرایه ورکړی دی، نو

ایا زکات به د کور په مالیت باندې وي یاپه کرایه باندې؟الله تعالی دې تاسوته اجرعظیم درکړي.

جواب: په دې صورت کې زکات د کور په مالیت باندې واجب نه دی،خو ددې کرایه چې کله نصاب ته ورسیږي، نوزکات به پرې واجب شي.[۲]

ایا د کورپه کرایه باندې زکات شته

سوال: زید خپل ذاتي کور د میاشتې په زر روپۍ په کرایه باندې ورکړ او پخپله د پنځوسوو د کرایه په کور کې اوسیږي، نو ایا د پنځو سوو په میاشتني بچت باندې به زکات واجب وي؟

---

[۱] فليس فى دور السكنىٰ و ثياب البدن و أثاث المنازل و دواب الركوب .... زكوٰة (عالمگيرى ج : ۱ ص : ۱۷۲)، در مختار ج : ۲ ص : ۲۶۵) ومن كان له نصاب،فاستفاد فى أثناء الحول مالا من جنسه ضمه الىٰ ماله و زكاه (فتاوىٰ عالمگيرى ج : ۱ ص : ۱۷۵، كتاب الزكاة، الباب الأول فى تفسيرها و صفتها)

[۲] اذا اجر داره أو عبده بمائتى درهم لا تجب الزكوٰة ما لم يحل الحول بعد القبض فى قول أبى حنيفة فأن كانت الدار والعبد للتجارة و قبض أربعين درهما بعد الحول كان عليه درهم بحكم الحول الماضى قبل القبض لأن اجرة دار التجارة و عبد التجارة بمنزلة ثمن مال التجارة فى الصحيح من الرواية۔ (قاضى خان علىٰ هامش الهند ية ج : ۱ ص : ۲۵۳)، و أيضا : فلا زكوٰة علىٰ مكاتب .... و لا فى ثياب البدن المحتاج اليها لدفع الحر و البرد، و أثاث المنزل و دور السكنىٰ و نحوها و كذٰ لک الكتب وان لم تكن لأهلها اذالم تنو للتجارة .... الخ۔ (الد ر المختار ج : ۲ ص : ۲۶۴، كتاب الزكاة)۔

جواب: که چیرته هغه د نصاب خاوند وي، نو کال تیریدو باندې هغه بچت باندې به هم زکات وي. په دې شرط چې ټول کال پر تې وي. خرچ شوې نه وي. [1]

د کاروبار په نیت سره اخستل شوي دکان باندې زکات

سوال: ما یو دکان د کاروبار په نیت سره په پګړي ورکولو باندې اخیستی و، ټول کال تیر شو. خو کاروبار مې ونه کړ، نو ایا چې د څومره پیسو دکان دی دهغه زکات به واجب وي؟

جواب: په هغه باندې زکات نه شته. والله اعلم [2]

قرض کې اخیستل شوی کور په کرایه باندې ورکړي، نو ایا دهغه په امدني باندې به زکات وي

سوال: قرض اخیستلوسره کورمې په کرایه باندې ورکړ، د کرایه دار پیسې ماهانه ملاویږي.

دهغه نه د قرض قسط ادا کوي . پوښتنه داده چې ایا هغه سړي باندې د کرایه د امدني زکات واجب دی؟ حالانکې د کرایه ټوله امدني د قرض په ادائیګي کې خرچ کیږي.

جواب: په هغه سړي زکات نه شته ، خوکه چیرته د زکات د مالیت سامان له هغه سره وي، نو هغه باندې به زکات وي. [3]

کرایه باندې ورکړل شویو له یو نه زیاتو کورونو باندې زکات

سوال: له یو نه زیات داوسیدو والا کورونو باندې به د زکات نصاب وي اوکه نه؟ چې په کرایه باندې ورکړل شوي وي.

جواب: کوم کور چې د خرڅولو له پاره نه وي، په هغه باندې زکات نه شته. خودهغو نه حاصلېدوکې امدني باندې به زکات وي. [4]

---

[1] (و أما شروط وجوبها) منها كون المال نصابا فلا تجب فى أقل منه .... و منها حولان الحول على المال (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۷۵، ۱۷۲، كتاب الزكاة، الباب الأول فى تفسيرها و صفتها)

[2] ليس فى الدور السكنىٰ و ثياب البدن و أثاث المنزل و دواب الركوب .... ز كوٰة (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۷۳، كتاب الزكاة، الباب الأول)

[3] من شروط وجوبها الخ منها الفراغ عن الدين .... كل دين له مطالب من جهة العباد يمنع وجوب الزكاة (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۷۲، كتاب الزكاة، الباب الأول فى تفسيرها)

[4] فليس فى دور السكنىٰ و أثاث المنزل..... زكوٰة (عالمگیری ج:۱ ص:۱۷۲، كتاب الزكاة، الباب الأول)

رهايشي كور او د كاروبار په دكان با ندې زكات

سوال: ماسره د رهايش له پاره يو كور او د كاروبار له پاره يو دكان دى، دا دواړه زما د والد صاحب په نوم باندې دي. چې وفات شوى دى، زما څلور خويندې دي او مورمې هم ژوندى ده. چې په دې دواړو كې برخه دار دي. په هغه باندې زكات راځي او كه نه؟ حالانكې په دكان كې چې كاروبار كوم هغه پيسې او مال هم يورنګې قرض كې اچوم. مونږ ځينې خلك كشت اچوو لومړى كشت هم زما را وځي. بيا د هغه سامان نه روزانه كشت هم ادا كوم. پرته ددې نه زه او يا زره قرض دار هم يم. ددې نه پرته زما ښځې سره اته يا لس تولې سره زر دي. ما هغې ته هم ويلي دي چې تاسو زكات ادا كوئ، هغه وايي په دې كې نيم زما د لور دي. په داسې حال كې تاسو ووايئ چې په ما باندې زكات فرض دى او كه نه؟ كه چيرته دى، نو هغه څنګه ادا كړم؟ هركله چې ماسره جمع پيسې نه شته . ايا په كشتونو كې يې وركولى شم؟

جواب: رهايشي كور او د ذاتي كاروبار په دكان باندې زكات نه شته .[۱]

خو په هغه كې كه موجود مال دومره وي چې قرض وركولو سره كه چيرته ستا په برخه كې دومره مال راځي چې ته د نصاب خاوند جوړيږې، نو تا باندې زكات شته . كه نه وي، نو بيا نه شته.[۲] همدغه شان د ښځې په ګينه باندې زكات شته، ښكاره خبره ده چې هغه به يې پخپله اداكوئ، خو كه چيرته ښځې دي نيمه ګينه دلورپه نوم كړې وي او اوس يې استعمالوي هم نه او دواړو ته د اوو نيمو تولو نه كم رسيږي، نو په دواړو باندې زكات نه شته .[۳]

په كرايه وركړل شوي كور با ندې زكات

سوال: زما په كراچۍ كې يو دى، هغه كور زما په نوم دى، كه چيرته زه هغه خرڅ كړم، نو د هغه قيمت به هغه وخت پنځه ويشت لاك يا ددې نه زيات وي، ديرشو لاكو پورې هم كيدلاى شي. هغه ما په كرايه باندې وركړى دى، په كرايه باندې يې نهه مياشتې شوي دي، د هغه كرايه پنځه نيم زره روپۍ ده، زه دا معلومول غواړم چې د هغه د كرايې په حساب سره په ما باندې زكات وركول واجب دي او كه د كور د قيمت په لحاظ سره؟ او بله دا چې څومره

---

[۱] فليس فى دور السكنىٰ و ثياب البدن و أثاث المنزل.....زكوٰة (عالمگيرى ج:۱ ص:۱۷۳، كتاب الزكاة)

[۲] ومن كان عليه د ين يحيط بماله فلا زكوٰة عليه .... وان كان ماله أكثر من د ينه زكى الفاضل اذ ا بلغ نصابا بالفراغ عن الحاجة والمراد به د ين له مطالب من جهة العباد (الهد ا ية مع شرح البناية ج : ۴ ص : ۱۶، طبع حقانية، كتاب الزكاة، و كذا فى الفتح ج : ۱ ص : ۴۸۶، كتاب الزكاة)

[۳] و أما شروط وجوبها ..... الخ منها كون المال نصابا فلا تجب فى أقل منه (عالمگيرى ج : ۱ ص : ۱۷۳) و فى كل عشر ين مثقال ذهب نصف مثقال (عالمگيرى ج:۱ ص:۱۷۸، كتاب الزكاة، الباب الثالث فى زكاة الذ هب)

زکات په ټول کال کې ورکول پکار دي؟ د یادونې وړ ده چې زما درې لوراني دي. د کور کرایه هغه دریو واړو لورانو ته ځي. د هغه کور زکات ماته ورکول پکار دي. یا مې لورانو ته. ځکه چې کور زما په نوم باندې دی؟

جواب: د کال پوره کېدونه وروسته څلویښتمه برخه زکات ادا کول واجب دي، یعنې څومره چې په کال کې تاته ګټه در رسېږي، د هغې څلویښتمه برخه په زکات کې ورکوه اود کور کرایه تاسو ادا کولو سره لورانو ته خپله خپله برخه ورکوه. د کور زکات په هرحال ستاسو په ذمه دی.[۱]

د کور د اخیستلو له پاره خرچ کیدونکو روپیو باندې زکات

سوال: یومیاشت مخکې مو دکورسوداکړې ده، خو مونږ ترې دوه میاشتې وخت اخیستی و، چې په رمضان کې ختمیږي، بیانه مومخکې ورکړې ده،اوس دزکات ادائیګۍ څنګه وکړو ، ځکه چې روپۍ خواوس زمونږ نه دی، دکوردمالک دي، اوس زمونږ خویوازې کوردی، ایا په دې روپیو باندې زکات ورکړو کومې چې مالک ته پکاردي چې زکات یې ورکړي؟

جواب: که دزکات داداکولونه مخکې مود کور قیمت ورکړی و، نوپه دې باندې زکات نه شته[۲]اوکه کال ختم شوی وي اوتراوسه پورې مو د کور پیسې اداکړې نه وي، بلکې وروسته به یې په ټاکلي وخت اداکوئ، نوبه دې باندې به زکات نه ساقطیږي په دې باندې زکات واجب دی.[۳]

د حج له پاره کیښودل شویو روپیو باندې زکات

سوال: یوکس سره دخپلې ګټې څه پیسې وې، هغه دحج کولوپه اراده درخواست ورکړ او روپۍ یې جمع کړې، خو په قرعه اندازي کې دهغه نوم راونه ووت اودحکومت له طرف نه هغه ته پیسې واپس شوې، هغه کس بیاراینده کال دحج اراده لري اوددرخواست کولواراده یې ده، تاسوراته ووایئ چې دحج کولوله پاره کومې روپۍ کیښودل شوې دي په هغو باندې زکات

---

[۱] وتجب على الفور عند تمام الحول (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۷۰، کتاب الزکاة، الباب الأول) و مراده تملیک جزء من ماله و هو ربع العشر أو ما یقوم مقامه (بحر الرائق ج : ۲ ص : ۲۱۶)

[۲] و أما شرط وجوبها فمنها .... کون المال نصابا فلا تجب فی أ قل منه، هٰکذ ا فی العینی شرح الکنز_ (فتاویٰ عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۷۲،)_ و اذ ا کان النصاب کاملا فی طرفی الحول فنقصانه فیما بین ذٰ لک لا یسقط الزکاة لأنه یشق اعتبار الکمال فی أثنائه أی یشق .... لأنه قد یزید و قد ینقص .... و أما لابد منه أی من کمال النصاب فی ابتد ا ئه فی ابتداء الحول للانعقاد أی لانعقاد السبب و تحقق الغنا_ (البنایة فی شرح الهدایه ج : ۴ ص : ۱۰۶، کتاب الزکاة)_

[۳] وسببه أی سبب آفتراضها ملک نصاب حولی نسبة للحول لحولانه علیه(الدرالمختار ج:۲ ص : ۲۵۹)_

اداکول ضروري دي يادداسې روپيو نه به زکات نه ويستل کيږي يادنورو روپيو په شان ددې زکات ورکول هم واجب دي؟

جواب: په دې روپيو باندې هم زکات واجب دی.[۱]

د چندې زکات

سوال: موږ دبرادري خلکو ديومشترکه مقصدله پاره (يعنې خدای مه کړه که چيرته هم په دې خلکو کې څوک مړشي، نودمړي دهغه وارثانو ته حواله کولوله پاره چې کوم اخراجات وغيره کيږي) له پاره چنده راجمع کوو اودغه چنده دچازياته وي اودچاکمه، لهذاحل طلب مسئله داده چې که په دې چنده باندې يوکال تيرشي اومجموعي روپۍ دزکات نصاب پورې ورسيږي، نوايازکات به پرې واجب وي اوکه نه؟اوکه زکات پرې واجب وي، نوددې داداکولوطريقه به څه وي؟

جواب: کومې روپۍ چې دڅه کارخيرله پاره په چنده کې ورکړل شي، دهغو حيثيت دوقف د مال په شان شي اودچنده ورکونکي دملکيت نه ووځي،له دې وجې نه په دې باندې زکات نه شته.[۲]

د کينې نه پرته چې کوم شيان استعماليږي په هغوباندې زکات نه شته

سوال: يوکس سره څه مېښې دي،څه کشتۍ دي(چې په هغو کې هغه دمايانو ښکار کوي، او يوجال دی. دجال قيمت شپته اويازره روپۍ دی،اودټولوشيانومالیت تقريباً (۴) لکه جوړيږي. په دې باندې به زکات ورکول واجب وي اوکه نه؟

جواب: دا شيان داستعمال له پاره دي، په دې باندې زکات نه شته[۳]،خو په ګينه باندې زکات شته که څه هم داستعمال له پاره وي.[۴]

۱] دا پورته حواله اوګورئ!)۔

۲] وسببه أی سبب آفتراضها ملک نصاب حولی تام .... الخ (در مختار) (قوله ملک نصاب). لا زکوٰة فی سوائم الوقف والخیل المسبلة لعدم الملک ۔ (در مختار مع رد المحتار ج : ۲ ص : ۲۵۹، کتاب الزکاة)۔

۳](ولیس فی دور السکنیٰ و ثیاب البدن و أثاث المنزل و دواب الرکوب و عبید الخدمة و سلاح الاستعمال زکوٰة لأنها مشغولة بالحاجة الأصلية و لیست بنامية أيضا)۔ الحاجة الأصلية ما يدفع الهلاک عن الأنسان تحقيقا أو تقد يرا .... (و الات المحترفين لما قلنا) اشارة الی ما قلنا من قوله لأنها مشغولة بالحاجة الأصلية و لیست بنامية، و الات المحترفين مثل قدر الطباخين والصباغين .... و ظروف الأمتعة۔ (البناية فی شرح الهداية ج : ۴ ص : ۱۹، کتاب الزکاة)۔

۴] واللازم .... فی مضروب کل منهما و معموله و لو تبرا أو حليا مطلقا مباح الأستعمال أو لا و لو للتجمل و النفقة لأنهما خلقا أثمانا فيزکيهما کيف کانا .... الخ ۔ (قوله أو حليا) ما تتحلی به المرأة من ذهب أو فضة ... الخ (رد المحتار مع الدرالمختار ج : ۲ ص : ۲۹۸، کتاب الزکاة، باب زکاة المال)۔

د کېنې نه پرته د استعمال په شيانو باندې زکات نه شته

سوال: زکات په کومو خلکو باندې واجب دی؟ آيا د ارام او اسائش شيانو (مثلاً: ريډيو، ټي وي (تلويزون)، فريج (يخچال)، واشنګ مشين (د جامو وينځلو مشين)، موټرسائيکل او داسې نورو باندې زکات ورکول پکار دي؟

جواب: د کېنې نه پرته د استعمال په نورو شيانو باندې زکات نه شته.[1]

د لائبريري (کتابتون) په کتابونو باندې زکات نه شته

سوال: څه فرمايي علماء احناف د هغه کتابتون په باره کې چې د سړي د پاره دارالمطالعه وي. او غالباً په هغه کې د شلو زرو روپيو کتابونه موجود وي. ايا په هغو کې زکات ورکول لازمي دي؟ په جواب مو خبر کړئ ډيره مهرباني به مو وي.

جواب: د مطالعې په کتابونو باندې زکات نه شته. [2]

د زکات ادا کولو د ورځې قيمت معتبر دی

سوال: د قانون مطابق حصو (ونډو) باندې د زکات د پاره د ماليت تعين د حصو په اصلي ماليت باندې کيږي. مثلاً: ديوې کمپنۍ حصې د لسو روپو دماليت دي او چاسره سل حصې دي، نو دهغو ماليت به زر روپۍ وي، همدغه شان به زکات دزرو روپيو ادا کيږي، سره له دې چې په مارکيټ کې کمۍ زياتۍ راځي، کله د لسو روپو حصې د څلويښتو روپيو، او کله د لسو روپو نه هم کميږي. ايا لومړی صورت صحيح دی يا د دويم صورت مطابق د ماليت تعين کولو سره زکات ادا کړل شي؟

جواب: د زکات ادا کولو په ورځ د حصو چې کوم قيمت په بازار کې وي، دهغه مطابق دې زکات ادا کړل شي. [3]

۱] دغه شان اوګورئ تيره شوی حاشيه (وليس فی دور السکنیٰ و ثياب البدن...الخ)۔

[2] (اما شروط الوجوب) منها فراغ المال عن حاجة الأصلية .... و كذا كتب العلم ان كان من أهله (عالمگيری ج : ۱ ص : ۱۷۲) (و علیٰ هٰذا كتب العلم لأهلها أی علیٰ ما ذكرنا من عدم وجوب الزكوٰة حكم كتب العلم لأهلها (البناية فی شرح الهدايه، كتاب الزكوٰة ج : ۴ ص : ۱۹، و كذا فی رد المحتار ج : ۲ ص : ۲۶۵، كتاب الزكاة)

[3] لأن الواجب الأصلی عند هما هو ربع عشر العين و انما له ولاية النقل الی القيمة يوم الأداء فيعتبر قيمتها يوم الاداء (بدائع ج:۲ ص: ۲۲، وكذا فی رد المحتار مع الدرالمختار ج : ۲ ص : ۲۸۶، باب زكاة الغنم)

د شپږو لکو موټر د میاشتې په درې زره روپۍ قسط با ندې خرڅونکي با ندې څومره زکات راځي؟

سوال: څه فرمايي ددين عالمان ددې مسئلې په باره کې چې يوسړی د شپږو لکو موټر خرڅوي، اود قيمت وصولي درې زره هرمياشت د قسط په صورت کې کوي، نو په کال کې تقريباً شپږديرشت زره روپۍ وصوليږي. . احتمال د شپږديرشت زرو روپيو نه کم راجح دی، په نسبت د زياتو. نو په دې صورت کې زکات څنګه ادا کيږي؟ ايا د شپږو لکو ياد شپږ ديرش زرو ياد شپږ ديرش زرو نه کم څومره چې په کال کې وصول شي. يو خبره دا هم ده چې کله کله دا شپږ لاک ضائع کيږي هم، يعنې عموماً ملاويږي،خو د ضائع کيدو احتمال هم څه نا څه شته، د قرآن او حديثو په رڼا کې د مسئلې وضاحت وکړئ!

جواب: چونکې هغه سړي د شپږو لکو موټرخرڅ کړی دی، نو ګويا دهغه شپږ لکه روپۍ د اخستونکي په ذمه دي. په هغو کې شپږديرش زره خو هغه هرکال وصولوي، او پاتې پيسې د اخستونکي په ذمه باندې دي، اود شريعت اصول دادي چې يوڅوک بل ته په قرض پيسې ورکړي . د يو کال له پاره يا دڅو کلونو له پاره، نودهغو پيسو زکات د قرض ورکونکي په ذمه دی. والله اعلم ![1]

د لسو لکو په قسطونو با ندې خرڅ شوي موټر با ندې به څومره زکات وي؟

سوال: ما يو موټر په اته نيمو کلونو کې دننه د قسطونو د ادائيګي د معاهدې لاندې په لس لکه روپۍ باندې خرڅ کړ. په دې شرط باندې چې هغه خلک به ماته په يو کال کې يوازې يو لک شل زره روپۍ راکوي. پوښتنه د اده چې ايا زه زکات هرکال د لس لکو روپيو ادا کړم اوکه د يو لک شل زره روپيو ؟

---

[1]]واعلم ان الد يون عند الامام ثلاثة : قوى، و متوسط، و ضعيف، فتجب زكوٰتها اذا تم نصابا و حال الحول لكن لا فورا بل عند قبض أربعين درهما من الد ين القوى كقرض و بدل مال تجارة فكلما قبض أربعين درهما يلزمه درهم و عند قبض مأتين منه لغيرها أى من بدل مال لغيرتجارة و هو المتوسط كثمن سائمة و عبيد خدمة و نحوها............ و يعتبر ما مضى من الحول قبل القبض فى الأصح (قوله و يعتبر ما مضى من الحول) أى فى الد ين المتوسط لان الخلاف فيه ... الخ (در مختار مع رد المحتار ج : ۲ ص : ۳۰۵، مطلب فى وجوب الزكاة فى د ين المرصد، و أيضا خلاصة الفتاوىٰ، الفصل السادس فى الد يون ج : ۱ ص : ۲۳۸)

جواب: هرکله چې تاسو په لس لکه باندې موټر خرڅ کړ، نو هغه پیسې داخستونکي په ذمه باندې قرض شوې، اود قرض په پیسو باندې هرکال زکات لازم دی، له دې وجې تاسو هرکال زکات ادا کوئ؛ [۱]

د استعمال په موټر او موټرسایکل باندې زکات نه شته

سوال: داسې موټر او موټرسایکل چې زموږ یې استعماله وو، په هغه باندې به هم زکات ورکول واجب وي؟ که واجب وي، نو قیمت به کوم یو شمیرل کیږي؟

جواب: د استعمال په شیانو باندې زکات نه شته. [۲]

د استعمال په لوښو باندې زکات

سوال: داسې لوښي مثلاً: دیګ او داسې نور چې په کال کې یو یا دوه ځله استعمالیږي ددې زکات به هم داخیستلو په قیمت باندې وي (دتانبې) یا په هغه قیمت باندې کوم چې دکانداریې د زړو لوښو داخستلو په بدل کې اداکوي؟

جواب: داسې لوښي چې داستعمال له پاره کینښودل شوي وي، که څه هم هغه کم استعمالیږي په هغو باندې زکات نه شته.[۳]

دوایانو باندې زکات

سوال: دکان کې پرتو دوایانو (درملو) باندې زکات لازم دی او که یوازې ددې په آمدني باندې؟

---

[۱] واعلم ان الد یون عند الامام ثلاثة : قوی، و متوسط، و ضعیف، فتجب زکوٰتها اذاتم نصابا و حال الحول لکن لا فورا بل عند قبض أربعین درهما من الد ین القوی کقرض و بدل مال تجارة فکلما قبض أربعین درهما یلزمه درهم و عند قبض مأتین منه لغیرها أی من بدل مال لغیرتجارة و هو المتوسط کثمن سائمة و عبید خدمة و نحوهما............... و یعتبر ما مضی من الحول قبل القبض فی الاصح (قوله و یعتبر ما مضی من الحول الخ) أی فی الد ین المتوسط لان الخلاف فیه أما القوی فلا خلاف فیه لما فی المحیط من أنه تجب الزکوٰة فیه بحول الأصل (رد المحتار مع الدرالمختار ج : ۲ ص : ۳۰۵، مطلب فی وجوب الزکوٰة فی د ین المرصد. ا یضا خلاصة الفتاويٰ، کتاب الزکاة، الفصل الساد س فی الد یون ج : ۱ ص : ۲۳۸، طبع رشیدیة)

[۲] من شرائط وجوبها .... الخ فراغ المال عن حاجة الأصلية فلیس فی دور السکنیٰ .... و دواب الرکوب .... زکوٰة (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۷۲، کتاب الزکاة، الباب الاول فی تفسیرها و صفتها) (ولیس فی دور السکنیٰ و ثیاب البدن و أثاث المنـــزل و دواب الرکوب و عبید الخدمة و سلاح الاستعمال زکوٰة لأنها مشغولة بالحاجة الأصلية و لیست بنامیة أیضا) الحاجة الأصلية ما ید فع الهلاک عن الانسان تحقیقا أو تقد یرا .... الخ (البنایة فی شر ح الهد ایة ج : ۴ ص : ۱۹)

[۳] پورتنۍ حاشیه (من شرائط وجوبها .... الخ) اوګورئ!۔

جواب: د دوایانو په قیمت باندې زکات لازم دی.[۱]

د واجب الوصول رقم زکات

سوال: زه یو داسې کارکوم چې په کافي خلکو باندې مې د کارپیسې باقي پاتې کیږي او وصولي راته پنځه شپږ میاشتې وروسته کیږي، د څه خلکو نه دوصولي امید هم ډیرکم وي، نوآیا په داسې واجب الوصول رقم باندې زکات ورکول پکاردي یاچې کله وصول شي نو د هغه نه وروسته؟

جواب: کاریګرته چې کله د کارکولونه وروسته د خدمت بدله ملاوشي، نو هلته د هغې مالک کیږي، نو که ته د نصاب خاوند یې اوستاپه زکات باندې کال پوره شوی وي چې څومره روپۍ وصول شي د هغو زکات اداکړه، اوکوم چې آینده کال وصول شي د هغو زکات دې هم آینده کال ورکړل شي.[۲]

حصو (ونډو) باندې زکات

سوال: ماسره دیوې کمپنۍ اوو سوه حصې (ونډې) دي، چې دیوې حصې اصلي قیمت لس روپۍ دی، او دهرې یوې حصې موجوده قیمت (۳۰) روپۍ دی، زکات به په کوم قیمت باندې واجب وي؟

جواب: دحصو (ونډو) په هغه قیمت باندې چې د زکات دواجبیدو په ورځ وي.[۳]

سوال: دجمعې په ګڼه کې په مې په حصو دزکات باره کې مسئله ولوستله، خو سوال دادی چې ټولې محدود کمپنۍ دعشراوزکات آرډیننس (فرمان) (۱۹۸۰ع) د لاندې دکمپنیو په اثاثاتو باندې زکات کټ کوي (وصول کوي) اودارقم دارډیننس ددفعه (ماده) ۷ مطابق قائم شوي سنټرل زکات فنډته منتقل کیږي، اوبل داچې ادا شوی زکات دحصه دارانو دحصو په تناسب

۱] و شرطه أی شرط افتراض أدائها حولان الحول و هو فی ملکه و ثمنیة المال .... أو نیة التجارة فی العروض اما صر یحا و لا بعد من مقارنتها لعقد التجارة کما سیجیء ـ (الدرالمختار علیٰ هامش الطحطاوی ج : ۱ ص : ۳۹۱)ـ

۲] واعلم ان الد یون عند الامام ثلاثة : قوی، و متوسط، و ضعیف، فتجب زکوٰتها .... عن قبض مائتین مع حولان الحول بعد أی بعد القبض من د ین ضعیف و هو بدل غیرمال کمهر ود یة و بدل کتابة و خلع الا اذ ا کان عنده ما یضم الی الد ین الضعیف ـ و فی الشامیة : (قوله الا ا ذا کان الخ) استثناء من اشتراط حولان الحول بعد القبض .... والحاصل أنه اذا قبض منه شیئا و عنده نصاب یضم المقبوض الی النصاب و یزکیه بحوله و لا یشترط له حول بعد القبض ـ (رد المحتار مع الدرالمختار ج : ۲ ص : ۳۰۵، ۳۰۶، مطلب فی وجوب الزکاة فی د ین المرصد)ـ

۳] وان ادی القیمة تعتبرقیمتها یوم الوجوب..الخ (عالمگیری ج:۱ ص:۱۸۰، کتاب الزکاة، الباب الثالث)

په حساب سره دهغوی دحاصل شوې ګټې نه کټ کیږی (وصولیږي) معلوموم مې داغوښتل چې یوځل داجتماعي کاروبارنه زکات ورکولونه وروسته په دویم ځل حصه داران ته به په هغه حصو باندې زکات ورکول واجب وي ؟

جواب: که دحصه دارانودحصو نه زکات وصول شوی وي، نو هغوی ته په انفرادي طورسره دخپلوحصونه دزکات ورکولوضرورت نه شته، خوپه دې کې خبرې کیدای شي چې حکومت په کوم انداز سره زکات کټ کوي (وصولوي) هغه صحیح ده اوکه نه؟اودې سره به زکات اداشي اوکه نه؟ ډیر علماء کرام دحکومت دا کارصحیح ګڼي اودزکات د اداکیدوفتوا ورکوي،هرکله چې د ډیرو عالمانو رایه ددې خلاف ده، اودحکومت له لوري وصول شوی زکات اداشوی نه مني،ددې حضراتو په نزد ددې ټولو رقمونوزکات مالکانوته په خپله اداکول پکاردي،کوم چې حکومت وضع کړي دي.[1]

اخستل شوي تخم یا سرې باندې زکات نه شته

سوال: د ځمکې له پاره په کوموپیسوباندې چې تخم اوسره واخستل شي اوېرته وي ایاپه دې باندې زکات اداکول پکاردي؟

جواب: کومه سره اوتخم چې اخستل شوي اوکینبودل شوي دي،په هغوباندې زکات نه شته.[2]

پراویډنټ فنډ باندې زکات

سوال: زه په یومقامي بینک کې نوکر یم،چیرته چې زمادفنډمبلغ (۲۹۰۰۰) روپۍ جمع شوی دی،اوله دې نه ما(۲۷۰۰۰) روپۍ بطورقرض اخستي دي،ایاپه دې کې به زکات ورکول وي؟اوکه ورکول وي نوکله اوڅومره؟

جواب: پراویډنټ فنډباندې زکات هلته واجبیږی کله چې وصول شي، ترڅوپورې چې هغه دحکومت په کاته (خزانه) کې جمع وي، په هغه باندې زکات واجب نه دی[3] ،په دې مسئله کې

۱] تفصیل دپاره اوګوري احسن الفتاویٰ ج : ۴ ص : ۳۰۳، طبع ایچ ایم سعید، و خیر الفتاویٰ ج : ۳ کتاب الزکاة، و جواهرالفتاویٰ)۔

۲] و منها فراغ المال عن حاجة الأصلیة فلیس فی دور السکنیٰ .... زکوٰة وکذا طعام اهله ...... الخ (عالمګیری ج : ۱ ص : ۱۷۲، کتاب الزکاة، الباب الاول فی تفسیرها و صفتها و شرا ئطها)۔

۳]الد یون عليٰ ثلا ثة مراتب : قوی .... و وسط کبدل مال لم یکن للتجارة و غلة مال لم یکن للتجارة و انما یخاطب باداء زکوٰته عند قبض ماتین منها، وضعیف کبدل ما لیس بما هو و هو المهر .... و انما یخاطب باد اء زکوٰة اذ ا قبض ماتین وحال علیها الحول بعد القبض وهٰذ ا قول ابی حنیفة۔ (خلاصة الفتاويٰ، الفصل السادس فی الد یون ج : ۱ ص : ۲۳۸ طبع رشید یة کوئته، و أیضا فی الشامیة ج : ۲ ص : ۳۰۵، ۳۰۶ مطلب فی وجوب الزکوٰة فی د ین المرصد)۔

دحضرت مفتي محمد شفیع صاحب (رحمه الله) رساله دمطالعې وړ ده.[۱]

کمپنی کې د نصاب برابر جمع شویو روپیو باندې زکات واجب دی

سوال: ماپیسې یوې کمپنی ته ورکړې دي چې دګټې اوتاوان په بنیاد باندې هره میاشت ګټه راکوي چې هغې سره زموږ دکوراخراجات په مشکله پوره کیږي، زماآمدني کله هم دومره نه کیږي چې دډیر ضروري اخراجاتونه وروسته څه جمع کړای شم. ځکه چې بچي مې ګڼ دي، اوس پوښتنه داده چې زکات څنګه اداشي؟که میاشتنی آمدني نه یې ادا کوو نو د لوږې سره مخ کیږو. اوکه اصل مال راوباسونوآمدني نوره هم کمیږي، اولاس خومې له مخکې نه هم تنګ دی ،بیابه دقرض اخیستلوضرورت راپیښیږي، دکوم نه چې زه ځان همیشه ساتم،اوقرض کله هم نه اخلم. رهنمایي مې وکړئ!

جواب: کومې روپۍ چې تاپه کمپنۍ کې جمع کړې دي، که هغه دنصاب (دوه پنځوس نیم تولې چاندي (سپین زرو)) برابروي،نوزکات ستاپه ذمه دی.[۲] تاسو ته اختیار دی چې دزکات داداکولو کوم صورت اختیار وئ.

تجارتي کمپنیوکې ګیرشویو روپیوباندې دزکات حکم

سوال: له علماء کرامو نه اورو چې په قرضې باندې زکات فرض دی، ګزارش دادی چې که دیو مسلمان په چاباندې لس زره یاکم اوزیاته قرضه وي، نود زکات په وصولیدوباندې د ادا کیدوحکم شته ، خوسوال دادی چې که دیومسلمان ټوله جمواري قرضه وي اودهغه ملاویدل هم ګران وي، لکه څنګه چې په کراچۍ کې (کوآپریټیواسکینډل) ددې ژوندی مثال دی،هلته چې دکوموخلکو پیسې راګیر شوي دي، دهغوی نه دملاویدو امیدشته اونه هغوی ناامیده کیدای شي صبر کوي، لهذا که یومسلمان ته دخپلې قرضې روپۍ د څلویښتو کالو پورې ملاو نه شي، نو څلویښت کاله دهغه له پاره څه حکم دی؟ځکه چې دغه شان ددوه نیم فیصده په حساب سره د زکات په مدکې په خلکوباندې چې څومره قرض وي هغه خوبه ټول د زکات په مد اداشي،اوس که څلویښت کاله وروسته هم رقم نه ملاویږي، نوایا په څلویښت کاله کې مذکوره رقم کوم چې د زکات په مدکې ختم شوی دی منهاوګنړل شي اوکه د(۴۰) کالوپه ځای

۱] اوګوري جواهرالفقه ج : ۱ ص : ۳۸۵، د حضرت مولانا مفتی محمد شفیع صاحب رحمه الله، طبع دارالعلوم کراچی "پراویډنټ فنډ پر زکوة اور سود کا مسئله" حضرت مفتی محمد شفیع صاحب رحمه الله (۱۱۷) ح-

۲]و شرطه أی شرط آفتراض أدائها حولان الحول و هو فی ملکه و ثمنیة المال کالدراهم والد نا نیر لتعینهما للتجارة بأصل الخلقة فتلزم الزکوٰة کیفما أمسکهما و لو للنفقة_ (قوله و شرطه) .... وما هنا شرط فی نفس المال المزکی (قوله و هو فی ملکه) أی التام فخرج الضمار_ (الدرالمختار مع حاشیة الطحطاوی کتاب الزکوٰة ج : ۱ ص : ۳۹۳ طبع رشید یة)_

(۵۴) کاله وروسته دا رقم ملاو شي، نو څه به کول وي؟ لږ په تفصیل سره جواب راکړئ!

جواب: په دې تجارتي کمپنیو کې دخلکو چې کومې پیسې راګیر شوي دي، دهغو د زکات څه حکم دی؟ په دې باندې دپوهیدونه مخکې په دې باندې غورکول پکار دي چې په شرعي نقطه نظرسره ددې پیسوڅه حکم دی؟

داخبره خوهرخاص اوعام ته معلومه ده چې کوموکسانوپه دې کمپنیوکې خپله جمواري جمع کړې وه، داپیسې یې هغه کمپنیوته دقرض په طورسره نه وې ورکړې، بلکې دایې په کاروبار کې د شراکت اوپه ګټه کې په حصه داري باندې ورکړې وې، دغه کمپنیو دا رقمونه په کاروبار کې ولګول اوددې کاروبارنه حاصلیدونکې دګټې په روپیو کې یې مالکان هم شریک کړل.

په دې کې دځینوکمپنیوپه باره کې دې خلکوته معلومه وه چې هغوی.دشریعت د اصولو مطابق په دې پیسوباندې مضاربت کوي اودشریعت مطابق دې برخه لرونکوکې د ګټې برخې تقسیموي، هغوی ځینو اعتماد وړ عالمانو باندې دشرعي اصولو مطابق دمضاربت دکارکولونقشه تیاره کړله اودهغه اصول اوضوابط یې مقررکړل اوبیاهغوی دهغې نقشې مطابق کار شروع کړ اودې حضراتوبه ډیرزیات په سختۍ سره ددې خبرې خیال ساتلوچې په کاروبار کې هم اوپه ګټې تقسیمولوکې هم هیڅ یوخبره دشریعت خلاف ونه شي.

غرض داچې داسې کمپنۍ چې دبرخه لرونکو په روپیوباندې دشریعت داصولو مطابق مضاربت کوي اوکومې پیسې چې هغوی ته ورکړل شوي وي هغه قرض نه وي، بلکې دهغوی په لاس کې امانت وي اوداخلک دبرخه لرونکو له لوري دکاروبارکولووکیلان وو اوددوی په ګټه کې شریک وو، فقهاءکرام فرمایي:

,,مضارب، دکاردشروع کولونه مخکې دراس المال دروپیو امین وي، دکاردشروع کولونه وروسته هغه ددوی له طرف نه وکیل جوړشي اوګټه حاصلیدونه وروسته هغه ددوی سره په ګټه کې شریک شي؛[۱]

داکمپنۍ دخپلې مرتب شوې نقشې مطابق کاروبارکوي اوپه برخه لرونکو کې یې بالالتزام دګټې روپۍ تقسیمولې، چې ناڅاپه حکومت ددوی په ټول کاروبارملکیت باندې قبضه وکړله اوهغوی یې دکاروبارکولونه منع کړل اودهغې ورځې نه واخله ترننه پورې دا تمام املاک اواثاثې دحکومت په قبضه اوتحویل کې دي، ددې کمپنیومالکانوحکومت ته ډیر زیات اپیلونه (وړاندیزونه) وکړل چې حکومت دې موږ ته په خپله نګراني کې د کاروبار کولو اجازه راکړي او زموږ نه دې دیوې یوې پیسې حساب واخلي یاکم نه کم موږ ته دې دخپلو اثاثو

۱] ثم المد فوع الى المضارب أمانة فى يد ه لأنه قبضه بأمر مالكه لا عليٰ وجه البدل و الوثيقة و هو وكيل فيه لأنه يتصرف فيه بأمر مالكه اذ ا ربح فهو شريک فيه لتملكه جزء من المال (هداية ج : ۳ ص : ۲۵۷، كتاب البيو ع، باب المضاربة)۔

او املاکو د خرڅولو اجازه راکړي چې موږ متاثرينوته دهغوی پيسې دواپس کولوقابل شو.خوهيڅ چا يې خبرې ته غوږ کې نه نيود. دلته داسوال کيږي چې ايادبرخه لرونکو له لوري دحکومت په وړاندې ددې کمپنيودبد عنوانۍ څه شکايت مخې ته راغلی و؟ اوهغوی حکومت ته دمداخلت کولوڅه درخواست کړی و؟ ياحکومت اسکينډل جوړکړ اوپه دې کمپنيوباندې يې جبري قبضه وکړله، ترڅوپورې چې دبرخه لرونکو تعلق دی دهغوی له لوري څه داسې قسمه شکايت مخې ته نه دی راغلی اونه داچې هغوی حکومت ته دمداخلت څه درخواست ورکړی و. بلکې ددې برعکس په دې کمپنيوباندې دعوامو اعتماد ورځ په ورځ زياتېده او خلکو د سرکاري (حکومتي) ادارو او بينکونونه روپۍ راويستل اوپه دې ذاتي کمپنيوادارو کې يې خپل رقمونه جمع کول. بلکې ځينوخوخپلې ګينې او کورونه خرڅ کړي وواوپه دې ادارو کې يې خپلې پيسې جمع کړې وې اوددې ادارودا عوامي مقبوليت ددې اداروله پاره ډيرزيات نقصاني ثابت شو. ((اے روشنی طبع توبرمن بلاشدی))

دحکومت . .معاشياتي ماهرينو، .اوسرکاري (حکومتي) اونيمه سرکاري ادارو مشرانو سره په يوځای داويره مل شوې وه چې که ددې شخصي ادارو همدغه شان اعتبارزياتيده اوپه دوی باندې دعواموداعتمادهم دغه حالت و، نودحکومت مالياتي ادارې اوسرکاري (حکومتي) اونيمه سرکاري بينک (چې ددې کمپنيوله وجې نه دژوندا و مرګ په کشمکش کې پراته وو) به مفلوج شي او دحکومت سودي نظام باندې به دخلکواعتمادبالکل ختم شي، ددې سرکاري (حکومتي) ادارو ددرد له پاره حکومت دا علاج تجويزکړ، چې شپه په شپه يې په نجي اداروباندې قبضه وکړله اوله ځانه يې قيصې جوړې کړلې، ددې ادارو چلونکوباندې يې دبې ګناهي دجرم الزامات ولګول اوهغوی يې دمجرمانو په کتار کې ودرول، دکوم سره چې حکومت ته دوه فائدې حاصلې شولې، يوداچې دحکومت کومې ادارې دځنکدن په حالت کې وې، ددې نجي ادارو په مرۍ کيناستلوسره دغه مرګ ته نزدې سرکاري (حکومتي) اداروته اکسيجن ورکړل شو اوهغوی يې دمرګ نه بچ کړلې، دويمه داچې نجي اداروته دهغوی دګستاخي داسې سزا ورکړل شوه چې اينده دنوروله پاره عبرت وي اوهيڅ يوکس دحکومت دسودي نظام له جال نه د وتلو او شريعت محمدي ﷺ مطابق دازادانه کاروبارجرات هم ونه کړل شي، حکومت ددې خپل اقدام په ذريعه ددې نجي کمپنيوچې کوم حالت کړو دهغه دليدونه وروسته انسان خوپريږده، که بالفرض يوه معصومه فرښته هم داسمان نه نازله شي او عواموسره وعده وکړي چې هغه ددوی پيسې په پوره امانت داري په کاروبارکې لګوي اود شريعت خداوندي مطابق به کاروبارکوي اوښه په پوره ديانت سره حاصل شوی امدن به په برخه لرونکو باندې تقسيموي، نوبيابه هم عوام حوصله اوجرات ونکړای شي، چې خپلې اثاثې معصومې فرښتې ته حواله کړي، ځکه چې دحکومت دجبري قبضې توره به هميشه ددوی په سرونوباندې راځوړنده وي، ددې په مقابله کې به هغوی دحکومت په سودي ادارو کې

خپلو روپیو جمع کولو ته ترجیح ورکوي او د هغوی نه سودي کته اخیستل او د خپل دین او ایمان قتل به بهتر کني، دشیخ سعدي رحمه الله ارشاد دی چې ،،سگهارا کشاده و سنگهارا بسته،، څومره ښه تعمیل دی؟!

په دې کمپنیو باندې د قبضې کولو نه وروسته حکومت عوامو ته د څو کالو پورې د دروغو خوبونه ښودل، خو هغه ترننه پوره نه شول، په دې غصب کړل شویو ادارو کې چې کومې نغدې اثاثې موجودې وې او ریدلي مودي چې په حکومت وخت کې اثر لرونکو کسانو د هغه نه خپله برخه وصول کړې ده، پاتې سامان دې پروت وي، بربادیږي او غریبان، بوډاګان، پنشنیان، کونډې او یتیمان او ناداره خلک دې چیغې وهي، د حکومت او د هغوی د نوکرانو پرې څه.....؟ د بني اسرائیلو د مظلومانو اوازونه د فرعون او چتو د نګو محلونو پورې کله رسیدلی شي؟

دریاکو اپنی موج طغیانیون سے کام :: کشتی کسی کی پار هو یا درمیان رهے

غرض دا چې د عوامو دا پیسې د ظالم حکومت په لاسو کې راګیر شوې دي او هغه ددې کمپنیو سره امانت وي او حکومت دا کمپنۍ په تحویل کې واخیستلې او د عوامو په امانتونو یې قبضه وکړله او دا سې مال کوم چې د وخت حکومت په زبردستي سره په خپله قبضه کې اخیستې وي د حضراتو فقهاوو په اصطلاح دې ته ،،مال ضمار،، وایي،[1] او د مال ضمار د زکات حکم[2] دا دی چې ترڅو پورې هغه مال په دویم ځل وصول نه شي، نو په هغه باندې د تیرو شویو کلونو نه زکات واجب نه دی او کله چې وصول شي، نو که مالک مخکې د نصاب خاوند وي، نو چې کله په دې نصاب باندې کال پوره شي، نو هغه وخت کې به په دې مال باندې یوازې د هغه کال زکات واجب وي او که ددې وصول شوي مال د ملاویدو نه مخکې مالک د نصاب خاوند نه و، نو چې کله په مال باندې پوره کال تیر شي، نو هلته به په دې باندې زکات واجب شي.[3]

بیا هم که چا ته ددې روپیو د وصولېدو غالب ګمان وي، نو هغه ته د تیرو شویو کلونو زکات هم ادا کول پکار دي.

ما دا مسئله د خپلې پوهې مطابق لیکلې ده، که په دې کې څه غلطي شوې وي، نو اهل علم ته درخواست دی چې ددې تصحیح وکړي.

۱] و هو کل ما بقی فی ملکه و لکن زال عن یده زوالا لا یرجیٰ عوده فی الغالب (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۷۴، کتاب الزکاة)۔

۲] یشترط أن یتمکن من الاستمناء بکون المال فی یده أو ید نائبه فان لم یتمکن من الاستمناء فلا زکوٰة علیه (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۷۴، کتاب الزکاة، الباب الاول فی تفسیرها وصفتها، ومنها کون النصاب نامیا)۔

۳] الزکوٰة واجبة علی الحر العاقل البالغ اذ ا ملک نصابا ملکا تاما و حال علیه الحول (ج : ۱ ص : ۱۸۵، کتاب الزکاة هدا یة لقوله صلی الله علیه وسلم لا زکوٰة فی مال حتی یحول علیه الحول رواه ابن ماجه عن عائشة (هد ایة، کتاب الزکوٰة ج : ۱ ص : ۱۸۵)۔

بينک چې کوم زکات کټ کوي (وصولوي) د انکم ټيکس (ماصول) سره د هغه هيڅ تعلق نه شته

سوال: ديوکس سره په کورکې لس زره روپۍ دي اوپه بينک کې هم لس زره روپۍ دي، دبينک د پيسوحکومت زکات کټ کوي اوهغه کس انکم ټيکس (ماصول) هم اداکوي. نوايا په بينک کې چې کومې روپۍ جمع دي دهغو به دويم ځل زکات ورکوي. هرکله چې حکومت ته انکم ټيکس (ماصول) هم ورکوي يايوازې هغه روپۍ چې دهغه په کورکې پرتې دي دهغو زکات اداکول واجب دي؟

جواب: بينک چې کوم زکات کټ کوي دځينو علماوو په نزدزکات ادا شي [۱] اوحکومت ته انکم ټيکس (ماصول) ورکوي هغومره مقدارپريږده اوپه باقي باندې دې زکات ادا شي. [۲]

قرضداري ته ورکړل شويو روپيو باندې زکات واجب دی اوپه زکات کې دقيمتي جامو ورکول

سوال: زماسوال دادی چې مادکوردخرچ نه پنځه زره روپۍ ساتلي دي اوپه هغوکې شپږ سوه روپۍ خومې قرض ورکړي دي، دوه کاله شوي دي اوهغه تراوسه پورې نه دي واپس کړي اونه دهغه دواپسي څه اراده شته، پاتې روپۍ هم يوضرورت مند وغوښتلې، نوماهغه ته ورکړې، دهغو هم يوکال شوی دی هغه هم واپس کړي نه دي، نو پوښتنه داده چې ايا په دې روپيو باندې به زکات ورکول واجب وي اوکه نه ؟ جواب ضرور راکړئ! کومې جامې چې مادخپل ځان له پاره جوړې کړې دي، هغه جامې په زکات کې ورکولی شواوکه نه؟

جواب: کومې روپۍ دې چې چاته قرض ورکړي دي دهغو زکات هرکال اداکول ضروري دي، که د دواپسي نه يې مخکې هرکال ورکوې ياد روپيو ملاويدونه وروسته دټولوکلونوزکات په يوځای اداکوې [۳]، دجامو قيمت لګولونه وروسته هغه په زکات کې ورکولی شئ [۴] خو داسې

۱] و أما أخذ ا ظلمة زماننا من الصدقات و العشر و الخراج و الجبايات والمصادرات فالاصح أنه يسقط جميع ذٰلک عن ارباب الاموال اذ ا نووا عندالدفع التصدق عليهم کذ ا فی التتارخانية فی الفصل الثامن من الزکاة (عالمگيری ج : ۱ ص : ۱۹۰، الباب السابع فی المصارف)_

۲] و ان کان ماله اکثر من د ينه زکی الفاضل اذ ا بلغ نصابا...الخ (هداية ج: ۱ص: ۱۸۶، کتاب الزکاة)

۳] الد يون علیٰ ثلا ثة مراتب : قوی کالقرض و بدل مال التجارة وفيهما الزکوٰة و انما يخاطب بالأد اء اذ ا قبض أربعين منها ... الخ (خلاصة الفتاویٰ، ج : ۱ ص : ۲۳۸، و أيضا فی الد رالمختار ج : ۲ ص : ۳۰۵، مطلب فی وجوب الزکوٰة فی د ين المرصد)_

۴] المال الذی تجب فيه الزکاة ان ادی زکوٰته من خلاف جنسه ادی قدرقيمة...[بقيه حاشيه په راروانه صفحه

نه وي چې هغه جامې د نه استعمال له وجې ستا خوښې نه وي اوتاسوسوچ کوئ چې په زکات کې به يې ورکړو.[۱]

د ټيکسي په ذريعه کرايه ګټلو باندې زکات شته په ټيکسي باندې نه شته

سوال: يوکس سره يولك روپۍ دي هغه يوه ټيکسي اخلي اوکال وروسته څلويښت زره روپۍ ګټه يې وشوه، اوس زکات دخومره روپيو ورکړي؟

جواب: که موټر يې دخرڅولوپه نيت سره نه وي اخيستی ، بلکې د مزدروي له پاره يې اخيستی وي، نو کال وروسته دې يوازې دڅلويښتو زرو روپوزکات ورکړي، موټر دمزدوري ذريعه ده په هغه باندې زکات نه شته[۲] اوکه دې کس سره دموټر دګټې نه پرته نورې روپۍ ياګينه نه وي، نودزکات کال به يې په هغه ورځ شروع کيږي په کومه ورځ چې دموټر ګټه ددوه پنځوس نيمې تولې چاندي (سپين زرو) ماليت ته رسيدلې وه.[۳]

سوال: يوټيکسي موږ په (۴۸۰۰۰)باندې اخيستې وه. مالکانوته موږ د قسطونوپه ذريعه پيسې ورکړې دي، بياداټيکسي موږ په (۵۵۰۰۰) باندې خرڅه کړه، چې موږ لس زره روپۍ نغدې واخيستلې اويونيم زرروپۍ قسط موږ دهغه نه اخلو، تقريبا (۳۲)زره روپۍ موږ ته وصول شوي دي او(۱۳)زره باقي دي، دغه اولنۍ ټيکسي موچې خرڅه کړه، نوهمدغه شان بله ټيکسي موپه (۹۸۵۰۰) باندې په قرض واخيستله، درې زره روپۍ قسط دمياشتې ورکوو، يونيم زرداولنې ټيکسي اويونيم زردخپلې ګټې نه په قسط کې ورکوو، ددې ټيکسی د(۷۰) زره روپيوحساب يعنې زکات موږ څنګه اداکړو؟ اوداچې په څومره پيسوبه موږ باندې زکات ورکول واجب وي؟

....بقيه د تيرمخ]... الواجب اجماعا_ (عالمگيری ج : ۱ ص : ۱۸۰، کتاب الزکاة، الباب الثالث فی زکاة الذهب، الفصل الثانی فی العروض)_

۱] " لن تنالوا البر حتى تنفقوا مما تحبون و ما تنفقوا من شيء فان الله به عليم " (ال عمران :۹۱)_

۲]و أصل هذا أنه ليس على التاجر زكوٰة فی مسکنه وخد مه ومرکبه و کسوته .... أو متاع لم ينو به التجارة .... الخ _ (خلاصة الفتاویٰ ، الفصل الخامس فی زکوٰة المال ج : ۱ ص : ۲۳۷) (وليس فی دور السکنیٰ و ثياب البدن و أثاث المنزل و دواب الرکوب و عبيد الخدمة و سلاح الاستعمال زکوٰة لأنها مشغولة بالحاجة الأصلية و الحاجة الأصلية ما يد فع الهلاک عن الأنسان تحقيقا أو تقد يرا .... الخ (البناية فی شرح الهداية ج : ۴ ص : ۱۹کتاب الزکاة)_

۳] وتعتبرالقيمة عند حولان الحول بعد أن تکون قيمتها فی ابتداء الحول مائتی درهم من الدراهم الغالب عليها الفضة(فتاویٰ عالمگيری کتاب الزکاة، ج:۱ص:۱۷۹،الباب الثالث فی زکاة الذهب،الفصل الثانی فی العروض)

جواب: د دې موټرونه چې کومه ګټه حاصله شي او د نصاب اندازې ته ورسیږي، نو د کال تیریدو نه وروسته پرې زکات راځي[۱]، یوازې په موټرو باندې زکات فرض نه دی، ځکه چې دا د ګټې الات دي، په دې باندې زکات نه راځي[۲]، خو دا خیال ساتئ چې ځینې خلک په دې نیت سره ګاډي اخلي چې که چیرته ښه قیمت یې کاو، نو خرڅ به یې کړو او دا د هغوی باقاعده کاروبار دی، داسې ګاډي په حقیقت کې د تجارت مال دی او د دې په قیمت باندې زکات واجب دی.[۳]

❖ د زکات د اداکولو طریقه ❖

په یوځای چاته د نصاب په اندازه زکات ورکول

سوال: زه ستاسو نه دیوې مسئلې پوښتنه کوم او هغه داده چې زه زکات یو کس ته ورکوم او د هغه مالیت تقریباً په زرګونو وي او زه داسې له دې وجې نه کوم چې د چا حقدار یې کارپوره شي، نو ایا داسې زکات ورکول روا دي؟

جواب: زکات ورسره اداکیږي، خو چاته په یوځای دومره زکات ورکول چې هغه د نصاب خاوند شي مکروه دي.[۴]

یو سړي ته څومره زکات ورکول کیږي

سوال: یو سړي ته زیات نه زیات څومره زکات ورکول کیدای شي؟ د دوه پنځوس نیمو تولو چاندي او د اوونیمو تولو سرو زرو په قیمت کې زیات فرق دی، د چاندي په حساب سره د (۵۵۰۰) روپۍ نصاب دی، او د سرو زرو په حساب سره د (۴۰۰۰۰) روپیو نصاب جوړیږي، په دې زمانه کې د (۵.۵۰۰) روپیو څه حیثیت دی، یو غریب سړی د اولاد خاوند ته څنګه پیسې ورکړي؟ ځکه چې که چیرته یوه دوه درې زره په یو ځای ورکړي، نو په مشکله به یوه

۱] لا بد من ملک مقدارالنصاب لأنه صلی الله علیه وسلم قدر السبب به و لا بد من الحول لأنه لا بد من مدة یتحقق فیها النماء و قدرهاالشارع بالحول لقوله صلی الله علیه وسلم لا زکوٰة فی مال حتی یحال علیه الحول (الهدایة مع شرحه البنایة ج : ۴ ص : ۸)۔

۲] تیره شوی حاشیه (و أصل هذا أنه لیس علی التاجر زکوٰة فی مسکنه...الخ) اوګورئ!)۔

۳] و ما اشتراه لها أی للتجارة کان لها لمقارنة النیة لعقد التجارة .... الخ لأن الشرط فی التجارة مقارنتها لعقدها وهو کسب المال بالمال بعقد شراء ... الخ (شامی ج : ۲ ص : ۲۷۲، کتاب الزکاة)۔

۴] و کره اعطاء فقیرنصابا أو أکثر الا ا ذا کان المد فوع الیه مد یونا أو کان صاحب عیال .. الخ (الدرالمختار، باب المصرف ج : ۲ ص : ۳۵۳) و یکره ان یدفع الی رجل مائتی درهم فصاعدا و ان دفعه جاز (فتاویٰ عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۸۸)۔

دوه میاشتې ګزاره وکړي او که چیرته زیاتې ورکړي، نو هغه به دنصاب خاوند شي، بلکه داچې د غواګانو یاد میښو نصاب (۳۰) تاکل شوی دی، ایا یو دنصاب خاوند سړي سره (۵ یا ۷) میښې وي، نو هغه به زکات ورکوي؟ څنګه چې د سرو زرو، سپینو زرو او نغدې روپیو د تولو قیمت یوځای کولوسره سړی دنصاب خاوند جوړیږي، دغه شان یو ځای کې هم ددې ذکر نه شته چې د سرو زرو او سپینو زرو سره دغواګانو یا میښو قیمت یوځای کولوسره دې نصاب پوره کړل شي.

جواب: د سرو زرو او سپینو زرو په قیمت کې د فرق له وجې داسې کیدلی شي چې د سرو زرو نصاب جوړ نه شي اود چاندي نصاب جوړ شي، په هرحال که چیرته د چاندي نصاب جوړ شي، نو سړی به دنصاب خاوند وي او زکات به پرې واجب وي، که چیرته د هغه نه کم وي، نوهغه ته دزکات اخیستل جائز دي، غواګانې او میښې زموږ سره دومره نه وي چې په هغو باندې زکات واجب شي.[1]

د مستحق په اجازې د هغه له طرفه د حج په پیسو کې زکات جمع کول

سوال: که چیرته د یو سړي له طرف نه دهغه په اجازت سره په بینک کې د حج فارم سره دهغه په نوم باندې پیسې جمع کړل شي او زموږ نیت د زکات ورکولو وي، نو آیا دا طریقه مناسب ده؟ آیا په دې طریقه زکات ادا کیږي او که نه؟

جواب: که چیرته هغه مستحق وي او تاسو دهغه په نوم باندې د پیسو جمع کولو په وخت کې هغه مالک جوړ کړی وي، نو زکات به ادا شي که نه، نه.[2]

د زکات په پیسو چا باندې حج کول

سوال: د زکات په پیسو یو داسې سړي باندې چې هغه د زکات مستحق هم وي، حج کول جائز دي؟ ما چیرته لوستلي دي چې دا افضل ده. ځکه چې داسې کولو سره زکات هم ادا کیږي او چا باندې د حج کولو ثواب هم ملاویږي.

---

[1] و تضم قیمة العروض الی الثمنین والذ هب الی الفضة قیمة (فتاویٰ عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۷۹) الزکاة واجبة فی عروض التجارة کائنة ماکانت أی کائنة أی شیء .... اذ ا بلغت قیمتها نصابا من الورق أو الذ هب یقومها صاحبها بما هو انفع للفقراء.والمساکین منهما أی النصابین احتیاطا لحق الفقراء، حتی لو وجبت الزکاة ان قومت بأحد هما دون الاخر ان قومت بما تجب فیه دون الاخر ...... الخ (اللباب فی شرح الکتاب ج : ۱ ص : ۱۴۵، کتاب الزکاة، طبع قد یمی)

[2] أما تفسیرها فهی تملیک المال من فقیر مسلم غیرهاشمی و لا مولاه بشرط قطع المنفعة عن المملک من کل وجه للّه تعالیٰ هذا فی التبیین (فتاویٰ عالمگیری ج:۱ ص:۱۷۰،کتاب الزکاة، الباب الاول فی تفسیرها وصفتها)

جواب: که چیرته هغه مستحق وي، نوهغه ته زکات ورکول جائز دي،خو دومره پیسې یوځای ورکول چې هغه دنصاب خاوند جوړ شي مکروه دي.[۱]

د مال دخاوند له حکم پرته زکات ادا کول

سوال: یو دمال خاوند د خپل زکات د پیسو له پاره څوک وکیل جوړ نه کړ او بل څوک دمال دخاوند له اجازې پرته زکات ادا کړي، نو ادا کیږي اوکه نه؟

جواب: که چیرته دویم سړی، دمال دخاوند په حکم یا اجازې سره دهغه له لوري زکات ادا کړي، نو زکات ادا کیږي، که نه، نه اداکیږي.[۲]

زکات کله ادا کړل شي

سوال: زکات د دین اهم رکن او فرض دی، د ادا کولو طریقه یې څه ده؟ اودا په څومره موده کې ورکول پکار دي؟

جواب: د کال ختمېدو نه وروسته زکات فرض کیږي، په اول فرصت کې یې ادا کول ضروري دي، او کال ختمیدو نه مخکې یې که چیرته څوک وقفه په وقفه ورکوي اود کال په پای کې حساب وکړي نو بیا هم سهي ده.[۳]

په مختلفو وختونو کې د زکات په نیت سره ورکړل شویو پیسو وېستلو سره پاتې زکات ادا کړه

سوال: ما په مختلفو وختونو کې لږ لږ پیسې د زکات په نیت سره ورکړي دي، مثلاً: کله دوه سوه روپۍ، کله څلور سوه روپۍ او کله سل روپۍ، د روژې په میاشت کې د حساب له نګاه نه زما په ذمه باندې دوه زره او پنځه سوه (۲۵۰۰) زکات و، ما د مخکې نه ادا شویو پیسو وېستلو سره پاتې پیسې د زکات په طور باندې ادا کړې، پوښتنه دا ده چې ایا دا طریقه صحیح ده؟

جواب: څومره پیسې چې وقفه په وقفه باندې ادا کړل شوي دي، هغه جدا کولو سره څومره چې باقي دي هغومره زکات ادا کړه![۴]

---

[۱] ویکره ان یدفع الی رجل مائتی درهم فصاعدا وان دفعه جاز(فتاویٰ عالمگیری ج:۱ ص:۱۸۸ الباب السابع)

[۲] ولیس لکل واحدمن الشر یکین ان یؤدی زکوٰة مال الاخر الا باذ نه (الجوهرالنیرة، کتاب الوکالة ص : ۲۹۲)

[۳] وتجب علی الفور عند تمام الحول .... و أما شرط أدائها فنیة مقارنة للأداء أو لعزل ما وجب (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۷۰، کتاب الزکاة، الباب الأول فی تفسیرها وصفتها)

[۴] و أما شرط أدائها فنیة مقارنة للأداء أو لعزل ما وجب(عالمگیری ج:۱ ص:۱۷۰ کتاب الزکاة، الباب الأول)

په غلطي سره يې زيات زكات وركړ، نو د راروان كال په زكات يې شميرلی شي؟

سوال: كه چيرته چا دوه چنده زكات په غلطي سره وركړ، يعنې د دوه نيم فيصده په ځای يې پنځه فيصده ادا كړ، نو آيا هغه سړی راروان كال د نوي زكات د پيسو نه هغه زيات زكات كټ كمولی شي؟

جواب: هو! كمولی يې شي. [۱]

له ويلو پرته زكات وركول

سوال: په معاشره كې ډيركسان داسې دی چې زكات اخيستل شرم ګڼي،كه څه هم دانظريه غلطه ده،خو داسې كسانوته له دوينا پرته دزكات په مدكې ياپه بله څه طريقه زكات وركول كېدای شي؟مثلاً :دهغوی دبچيوله پاره پرې جامې جوړې كړل شي يادهغوی دبچيوپه تعليم كې پرې مرسته وكړل شي، په داسې صورت كې چې زكات وركونكي ته نورې روپۍ وركول ممكن نه وي.؟

جواب: دزكات وركولوپه وخت كې داويل ضروری نه دي چې دازكات دی،هديه ياتحفې په عنوان سره دې وركړل شي اوداداكولوپه وخت كې دې دزكات نيت وكړل شي، نوزكات به اداشي. [۲]

سوال: كه ديو دوست يارشته دارسره موږ دزكات په پيسو مرسته وكړو اود احساس كيدو له وجې نه ورته اونه وايو، نوزكات اداكيږي؟

جواب: مستحق ته داويل ضروری نه دي چې دازكات دی، كه هرعنوان سره زكات وركړل شي اونيت دزكات وكړل شي، نوزكات به ورسره ادا كيږي. [۳]

دزكات د اداكولو صورت

سوال: كه دزكات پيسې موږ سره په كوركې پرتې وي،دكورنه بهر كه څوك ضرورت مندملاوشي اوموږ ورته دخپل جيب دپيسونه څه وركړواوچې كورته راشو، نوهمغومره پيسې دزكات دپيسونه واخلو نو زكات به وشي؟

---

[۱] وكما يجوز التعجيل بعدملك نصاب واحدمن نصاب واحد يجوزعن نصب كثيرة (عالمگيرى ج:۱ص: ۱۷۶)

[۲] و شرط صحة ادا نها نية مقارنة للأد اء ... الخ و فى شرحه : قوله نية أشار الى أ نه لا اعتبار للتسمية فلوسماها هبة أو قرضا تجز يه فى الأصح (شامى ج : ۲ ص : ۲۶۸، كتاب الزكاة)_

[۳] ايضا)_

جواب: هو! ادا کيږي.[۱]

د مال د څښتن له حکم پرته وکيل زکات نه شي اداکولی

سوال: يو د مال خاوند د خپل زکات د پيسو څوک وکيل نه دی جوړ کړی او بل څوک د مال د خاوند له اجازې پرته زکات اداکړي نو ادا به شي او که نه؟

جواب: که دويم کس د مال د خاوند په حکم يا اجازت سره د هغه له لوري زکات اداکړي، نو زکات به ادا شي، که نه، نه اداکيږي.[۲]

د زکات تشهير

سوال: په جنګ اخبار کې يو تصوير خپور شوی دی چې د زکات د کميټۍ چيرمين (مشر) په کونډو ماشينونه تقسيموي. ايا شريعت د دې اجازه ورکوي، چې داسې د زکات تشهير وکړل شي؟

جواب: فوټو (عکس) چاپ کول خونن سبا د نمائش او رياکاري تر ټولو غوره مشغله ده. په کونډو باندې د ګنډلو ماشينونه تقسيم شول هغوی که د زکات مستحق وي ، نو زکات اداشو، که نه، نه دی اداشوی.[۳] د زکات تشهير په دې نيت سره صحيح دی چې زکات ورکونکيو ته ترغيب ورکړل شي او د رياکارۍ او ځان ښودنې په غرض د زکات تشهير جائز نه دی،[۴] بلکې د دې سره ثواب هم باطليږي.

لږ لږ زکات ورکول

سوال: که يوه ښځه د خپلو ټولو روپيو يا سرو زرو چې د هغې سره دي، هغو باندې د کال زکات نه باسي، بلکې هره مياشت څه نا څه چاضرورت مندته ورکوي، کله نغدې پيسې، کله غله

۱] و شرط صحة أدائها نية مقارنة له (الدرالمختار، ج : ۲ ص : ۲۶۸ كتاب الزكوة)_

۲] و شرط صحة أدائها نية مقارنة له .... أو نوى عند الدفع للوكيل ثم دفع الوكيل بلا نية .... الخ (الدرالمختار، ج : ۲ ص : ۲۶۸) رجل أدى زكوٰة غيره عن مال ذ لک الغير فأجازه المالک فان كان المال قائما فى يد الفقيرجاز والا فلا(عالمگيرى ج :۱ ص : ۱۷۱، كتاب الزكاة، الباب الأول فى تفسيرها وصفتها)

۳]انما الصدقات للفقراء و المسٰكين و العاملين .. الاية (التوبة :۶۰) أيضا : أما تفسيرها فهى تمليک المال من فقير مسلم غير هاشمى ولا مولاه بشرط قطع المنفعة عن المملک من كل وجه لله تعاليٰ (فتاويٰ هند ية ج:۱ ص : ۱۷۰)

٤]اذ ا أراد الرجل أد ا ء الزكاة الواجبة قالوا الأفضل الاعلان والاظهار و فى التطوعات الأفضل هو الاخفاء و الاسرار (عالمگيرى ج:۱ ص:۱۷۱) اذا اراد الرجل أد اء الزكاة فالأفضل هو الأظهار و فى التطوع الاخفاء (خلاصة الفتاويٰ، كتاب الزكاة، الفصل الثامن فى اد اء الزكوٰة ج : ۱ ص ۲۴۱، طبع رشيد ية كوئته) _

اوداسې نور.... او هغه د دې حساب هم دځان سره نه ساتي، نو ایا داسې کول به په زکات ورکولو کې شماریږي او که نه؟

جواب: دزکات په نیت سره چې څه ورکوي هغومره زکات اداکیږي،[۱] خو دا به ښکاره معلوم شي چې د هغې زکات پوره شوی دی او که نه؟له دې وجې دحساب لګولو نه وروسته چې څومره زکات کیږي هغه اداکول پکاردي،خو دا اختیار شته چې په یوځای ورکړل شي یا لږلږ په ټول کال کې اداکړل شي،خو حساب ساتل ضروري دي اوداهم یاد ساتل پکاردي چې دزکات ورکولو په وخت کې دزکات نیت کول ضروري دي،کوم شی چې دزکات په نیت سره ورنکړل شي د هغه سره زکات نه اداکیږي،خو که دزکات نیت یې وکړ او څه پیسې یې بیلې کیښودې او بیا یې وخت په وخت د هغو نه زکات ورکولو، نو زکات ادا کیږي.[۲]

سوال: که یو کس دا وغواړي چې دکال په آخره کې دزکات اداکولو په ځای هره میاشت څه روپۍ دزکات په طورسره وباسي، نو ایا دا عمل صحیح دی؟دیو صاحب وینا ده چې دغه شان زکات نه اداکیږي داسې صدقه ویستل پکاردي؟.

جواب: هره میاشت لږلږ زکات ورکول هم صحیح دي.[۳]

سوال: عرض دادی چې زما وسیع کاروباردی،خو زه چې کله کلنۍ حساب وکړم ،نو په کرار کرار په مختلفو مدرسواوغریبانو باندې په اته میاشتو کې زکات تقسیموم.ما اوریدلي دي چې زکات درمضان په میاشت کې پوره پوره اداکول پکاردي،مهرباني وکړئ اودقرآن اوسنت په رڼاکې ووایئ چې دزکات روپۍ په کومه میاشت کې یا لږ لږ ورکړو،نو څه نقصان خو په کې نه شته؟په تفصیل سره یې ولیکئ!

جواب: ته چې له کوم وخت نه د نصاب خاوند شوې، د هماغه تاریخ(قمري تاریخ ترې مراد دی)په راتلو باندې زکات فرض شي[۴]،که څه هم رمضان وي یامحرم،غوره خو داده چې

۱] و شرط صحة أدائها نية مقارنة له أى للأد اء و لو........ حكما ....أو مقارنة بعزل ما وجب كله أو بعضه و لا يخرج عن العهدة بالعزل بل بالأد اء للفقراء (الدرالمختار، ج : ۲ ص : ۲۷۰ كتاب الزكاة)۔

۲] وأما شرط أدائها فنية مقارنة للأد اء أو لعزل ما وجب، فاذا نوى أن يؤدى الزكوٰة ولم يعزل شيئا فجعل يتصدق شيئا فشيئا الى اخر السنة و لم تحضره النية لم يجز عن الزكوٰة كذ ا فى التبيين ا ذ ا كان فى وقت التصدق بحال لو سئل عما اذ ا تؤدى يمكنه أن يجيب من غير فكرة فذٰ لک يكون نية منه و لو قال ما تصد قت الیٰ اخر السنة فقد نو يت عن الزكوٰة لم يجز كذا فى السراجية (عالمگیری ج:۱ ص:۱۷۱، كتاب الزكاة، الباب الأول فى تفسيرها وصفتها)۔

۳] أيضا)۔

٤]والمراد بكونه حوليا ان يتم الحول عليه وهو فى ملكه .... و فى القنية العبرة فى الزكوٰة للحول القمرى (البحر الرائق ج : ۲ ص : ۲۱۹، كتاب الزكاة، طبع دار المعرفة، بيروت)۔

حساب وکړل شي اودزکات روپۍ بیلې کړل شي،خو که لږې لږې دټول کال په دوران کې اداکړل شي، نوهم به زکات اداشي، اوکله چې کال شروع شي دهماغه وخت نه لږلږ پیشګی زکات ورکوي نوداهم صحیح ده[۱]،چې دکال په ختمیدو باندې زکات هم اداشي،په هرحال څومره مقداردزکات چې واجب وي دهغه ادا کول ضروري دي.

سوال: که څوک زکات دمیاشتې میاشتې په قسطونوکې اداکول غواړي، نودوه صورتونه کیدای شي،فرض کړئ چې هغه مخکینۍ زکات اداکړی دی اواوس په هغه باندې زکات واجب نه دی،په اولني صورت کې به هغه دکال په تیریدوباندې حساب لګوي چې په هغه باندې څومره زکات فرض شوی دی اودا روپۍ هغه دمیاشتوپه قسطونوکې اداکول شروع کړي، خوددې په دوران کې هغه وفات شو،نودزکات بوج به په هغه باندې پاتې شي.

۲ په دویم صورت کې هغه حساب ولګوي چې دکال دآخر پورې به په هغه باندې څومره زکات فرض شي اوقسطواراداکول دې شروع کړي،کوم کمې زیاتی چې په کې وی هغه دې په آخري میاشت کې برابر کړي،په داسې صورت کې چې کله هغه مړي نوپه هغه باندې به دزکات بوج نه وي،خو ایاداسې به زکات اداشي؟

جواب: پیشګی زکات ورکول صحیح دي،له دې وجې دهغه زکات به اداشي.[۲]

سوال: مادرمضان په میاشت کې چې څومره زکات کیده، هغه پیسې جداکیښودې،اوس یودوه کورونه چاته چې زه زکات ورکول غواړم هغوی ته هره میاشت دهغو نه ورکوم،ځکه که په یوځای ورکړل شي، نوداخلک یې خرچ کوي اوبیاپریشانه وي،تاسوپه شرعي نقطه نظرسره راته ووایئ چې زماداکارصحیح دی اوکه غلط؟په دې سلسله کې که داډوانس (پشګي) زکات ورکولوپه سلسله کې هم راته ووایئ، نوډیره مهرباني به مووي.

جواب: ستاداکارصحیح دی،چې دزکات روپۍ مو بیلې ایښې دي ،او دوخت مناسب یې را احلئ[۳] او کوم کس چې دنصاب خاوندوي، که هغه دکال تیریدونه مخکې زکات ورکړي یاد څو کلونو پیشګي زکات اداکړی نوداسې کول هم جائزدي.[۴]

۱] و لوعجل ذو نصاب زكوٰته لسنين أو نصب صح لوجود السبب (در مختار) قوله وكذا لو عجل .... و هى التعجيل لسنة أو لسنين لأ نه اذا ملك نصابا و أخرج زكوٰته قبل أن يحول الحول كان ذ لك تعجيلا بعد وجود السبب .... الخ (شامي ج : ۲ ص : ۲۹۳، أيضا خلاصة الفتاويٰ ج : ۱ ص : ۲٤۱)_

۲] هم دغه شان پورته حواله)_

۳] تیره شوی حاشیه (وأما شرط أدائها فنية مقارنة للأداء أو لعزل ما وجب...الخ) اوګورئ!)_

٤] تیره شوی حاشیه (و لوعجل ذو نصاب زكوٰته لسنين...الخ) اوګورئ!)_

دزکات له روپیو نه قرض ورکول

سوال: زه هره میاشت دزکات روپۍ اوباسم،اوپه رمضان شریف کې یې ورکوم،که څوک په عامو ورځوکې له ماځخه په قرض دا روپۍ وغواړي نوایازه یې ورکولی شم؟

جواب: ترڅوپورې چې دا روپۍ تاسره وي ستاملکیت دی اوته چې پرې څه کول غواړې کولی یې شې.[1]

دتیروشویوکلونوزکات

سوال: په یوکس باندې زکات واجب دی،خو هغه زکات نه اداکوي، څه موده وروسته هغه دالله تعالی په حضورکې توبه استغفارکوي اود آینده دزکات ورکولوخپل خدای سره وعده کوي،دتیرزکات په باره کې دده به څه حکم دی؟ایاهغه دتیروشویو کلونو زکات هم اداکړي؟ مثلاً لس کاله پورې یې زکات نه دی اداکړی، هرکله چې دهغه سره خپل کورهم نه شته اوتنخوا هم یوازې دګزارې وي،دهغه له پاره د زکات څه حکم دی؟

جواب: دلمونځ،روژې اوزکات ټولو حکم یو دی،که یوکس دغفلت او کوتاهي له وجې دا فرائض پریږدي، نویوازې توبې اوستغفارسره به دافرائض معاف نه شي،بلکې حساب کتاب کولونه وروسته چې دڅوکلونو لمونځونه دهغه په ذمه وي لږ لږ اداکول دې شروع کړي.مثلاً دهر لمونځ سره دې یوقضایي لمونځ هم اداکوي، تردې پورې چې دتیروشویو کلونو لمونځونه پوره شي، همدغه شان دې دزکات حساب وکړي اووخت په وخت دې اداکوي،تردې پورې چې دتیروکلونوزکات پوره شي او همدغه راز دروژې حکم هم دی، غرض داچې ددې قضا شویو فرائضواداکول هم هغومره ضروري دي،لکه څنګه چې دفرضو اداکول ضروري دي.[2]

دتیروشویوکلونوزکات څنګه اداکړو؟

سوال: زما واده دیارلس کاله مخکې و،اوماخپلې ښځې ته شپږ تولې سره زراوشل تولې

---

[1] و لا یخرج المزکی عن العهدة بالعزل بل بالأد اء للفقراء (الدرالمختار، ج : ۲ ص : ۲۷۰ کتاب الزکاة، و فی البحر ج : ۲ ص : ۳۶۸ طبع رشید یه)۔

[2] باب قضاء الفوائت (القضا لغة الأحکام) .... (الأولیٰ ان یقول (اسقاط الحکم الواجب بمثل ما عنده) اعلم ان القضاء وجب بالسبب الذی وجب به الأد اء فکل من الأد اء والقضاء تسلیم عین الواجب الا ان الأداء تسلیم عن الواجب فی وقته والقضاء تسلیم عین الواجب بعد خروج الوقت وهٰذ ا هو الراجح .... والتاخیر بلا عذ ر کبیرة لا تزول بالقضاء بل بالتوبة .... و أفاد بذکره الترتیب فی الفوائت والوقتیة لزوم القضاء و هو ما علیه الجمهور (حاشیه طحطاوی علی مراقی الفلاح، باب قضاء الفوائت ص ۲۳۹ طبع میرمحمد کتب خانه، و أیضا تیسیرالوصول الی علم الأصول ص : ۴۰)۔

سپین زر په تحفه کې ورکړي و.

الف.....په دې مالیت باندې په څومره زکات وي؟

ب.....دوه کاله وروسته په دې مالیت کې یوه توله سره زرکم شو، یعنې پنځه تولې سره زر او ۲۰ تولې سپین زر پاتې شو، ددې تقریباً یوولس(۱۱) کاله شوي دي، چې زکات یې نه دی ورکړل شوی . اوس ددې څومره زکات ورکړو، حساب وکړئ اوراته اووایئ اوکه سره زر ورکړو نوڅومره ورکړو؟

سوال: زماخورسره نهه تولې سره زر او ۲۰ تولې سپین زر دي اودا د اوولسو کالونه دي. تاسو راته ووایئ چې په دې باندې اوس څومره زکات ورکول واجب دي؟

جواب: ددې دواړومسئلو یوجواب دی، ستاد خوراوښځې په ملکیت کې چې په کوم تاریخ سره زر او سپین زر راغلل، هرکال په دغه قمري تاریخ باندې په دې باندې زکات فرض کیده،[۱] چې هغوی ادانکړ، له دې وجې دټولوتیروشویوکلونوزکات اداکول په هغوی باندې لازم دی.[۲]

دتیرو شوو کلونو د زکات دادا کولوطریقه داده چې په اول کال د سرو زرو اوسپین زرو کوم مقدارو، دهغه څلویښتمه برخه دې په زکات کې ورکړل شي، بیاپه دویم کال ددې څلویښتمې برخې اندازه دې ترې لرې کړل شي اود پاتې نه دې څلویښتمه برخه وویستل شي، همدغه شان دې داوولسو(۱۷)کالوحساب ولګول شي اوددې پاتې ټولوکلونودزکات مجموعه چې څومره اندازه سره زر اوسپین زر جوړ شي هغه دې په زکات کې اداکړل شي،[۳]

ستا دخور سره اولس کاله مخکې ۹ تولې سره زر او(۲۰) تولې سپین زر و، ماد اوولسوکلونو د زکات حساب وکړ، نود سرو زرو دزکات ټوله اندازه(۳۲،۰۷) ګرام جوړه شوه ،اودسپینو زرو د زکات ټوله اندازه(۸۱،۲۰۱)ګرام جوړه شوه.لهذاد(۹)تولې سرو زرو او(۲۰)تولې سپینو زرو زکات په پورتني مقدارسره اداکول ستادخورپه ذمه واجب دي اوستادښځې په ذمه دیوولسو(۱۱) کلونو په زکات کې (۱۴،۷۹۵)ګرامه سره زر او(۲۵،۵۰۹)ګرامه سپین زر اداکول لازم دي.

۱]و شرطه أى شرط آفتراض أدائها حولان الحول و هو فى ملكه و ثمنية المال كالدراهم والدنانيرلتعيينهما للتجارة بأصل الخلقة فتلزم الزكوٰة كيفما أمسكهما... الخ (الدرالمختار مع الشامى، ج : ۲ ص : ۲۶۷)۔

۲] .... و فى القنية العبرة فى الزكوٰة للحول القمرى (البحر الرائق ج : ۲ ص : ۲۱۹، كتاب الزكاة)۔

۳]وذكر فى المنتقى : رجل له ثلث ماة درهم د ين حال عليها ثلا ثة أحوال فقبض مائتين، فعند ابى حنيفة يزكى للسنة الأولى خمسة وللثانية والثالثة أربعة أربعة من ماة و ستين ... الخ (فتاويٰ شامى ج:۲ ص :۳۰۵، كتاب الزكاة)

د دوکان زکات څنګه اداکړل شي؟

سوال: زه دیودکان مالک یم، چې له نن نه څلورکاله مخکې مې په (۲۰)زره روپۍ اخستی و اوتقریبا یوکال مخکې مې په کې د(۵۰) زرو روپیوسامان اچولی و، چې تقریبا دشلو زرو روپیو سامان په ماقرض اخستی و، چې اوس مااداکړی دی، ددې دکان نه چې کومه امدني کیږي زه هغه پوره په دکان کې په دویم ځل لګوم، دمارکیټ په حساب سره زمادد کان قیمت دیولك نه زیات دی اوپه دې کې چې کوم سامان دی دهغه قیمت هم شپیته یا پنځه شپېته زره روپۍ جوړیږي، درمضان میاشت راتلونکې ده، ستاسونه مې سوال دادی چې زه په دې باندې زکات څنګه اداکړم؟د دکان دامدني نه زه څه خرچ کوم نه.

جواب: په دکان کې چې دڅومره مالیت سامان دی، دهغه قیمت ولګوه اوکه ستاپه ذمه څه قرض وي، نوهغه ترې لرې کړه اوباقي چې څومره مال پاتې شي، دهغه څلویښتمه برخه په زکات کې ورکړه، ددکان په عمارت ،الماریو، فرنیچر او داسې نورو... باندې زکات نه شته، یوازې دخرڅلاو مال باندې زکات دی.[1]

استعمال شوي شیان په زکات کې ورکول

سوال: یوکس یوشی شپږ میاشتې استعمال کړی،اوشپږ میاشتې وروسته هماغه شی په خپل زړه دزکات نیت کولوسره په نیم قیمت باندې له وینا پرته چا مستحق ته په زکات کې ورکړي، نوزکات به اداشي او که نه؟

جواب: که په بازار کې خرڅ کړل شي اودومره قیمت یې ملاویږي نوزکات به اداشي.[2]

نه خرڅیدونکی شی په زکات کې ورکول

سوال: دیودکاندار یوشی نه خرڅیږي،هغه په زکات کې ورکولی شي اوکه نه؟ که ورېې کړي قبلیږي اوکه نه؟

جواب: ردي شی په زکات کې ورکول داخلاص خلاف دي،بیاهم ددې شي چې څومره مالیت

---

[1] الزکاة واجبة فی عروض التجارة کائنة ماکانت أی کائنة أی شيء یعنی من جنس ماتجب فیه الزکوٰة کالسوائم أو غیرها کالثیاب اذ ا بلغت قیمتها نصابا من الورق أو الذ هب..... الخ (اللباب فی شرح الکتاب ج : ۱ ص : ۱۴۵، کتاب الزکاة،) و ان کان حاله أکثر من د ینه زکی الفاضل اذ ا بلغ نصابا بالفراغ عن الحاجة الأصلیة والمراد به د ین له مطالب من جهة العباد (الهد ایة مع شر ح البنایة ج : ۴ ص : ۱۶، ۱۷)۔

[2] المال الذی تجب فیه الزکاة ان ادی زکوٰته من خلاف جنسه اد ی قدر قیمة الواجب اجماعا (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۸۰، الباب الثالث فی زکاة الذهب والفضة، الفصل الثانی فی العروض،کتاب الزکاة)۔

په بازار کې وي. دهغه په ورکولو سره به دهماغه اندازې مال زکات اداشي[1]

دشيانو په شکل کې زکات ادا کول

سوال: ايادزکات روپۍ مستحقينوته دشيانو په شکل کې ورکول کيداى شي؟

جواب: ورکول کېداى شي[2] خو دا خيال ساتل پکاردي چې ردي شيان په زکات کې ورنکړل شي

دزکات په روپيو دمستحقينوله پاره کاروبارکول

سوال: دزکات دتقسيم په باره کې يوه نظريه دا مخې ته راغلې ده چې داروپۍ دې مستحقينو ته دورکولوپه ځاى د هغوى په حق کې دچاذمه دارکس په نګراني کې دصنعتي نوعيت کاروبار کې ولګول شي، چې دهغو نه ګټه هم حاصله شي او غيريبانو ته روزګارهم پيداشي اومستحقين زرتر زره دنصاب لرونکو خلکو په قطار کې ودرول شي، هرکله چې ماديودينې اودنياوى دواړو علمونو لرونکي ګوشه نشين بزرګ نه دااوريدلي دي چې دزکات روپۍ له مخيرو کسانو نه مستحقينوته مخامخ ورکول پکاردي؟ نه هيڅ يودريم کس ته ددې دواړو افرادو په مينځ کې دحائل کيدواجازت شته اونه روپۍحقدارته له رسيدو مخکې ددې نه دڅه قسمه دفائدې حاصلولو دکوشش کولواختيارشته،که څه هغه دحقدارپه حق کې ولې نه وي؟ ددې دواړونظريودصحيح ياغلط کيدوپه باره کې ضروري وضاحت وکړئ!

جواب: دبزرګ داخبره صحيح ده،چې دزکات دروپيو ترڅوپورې څوک فقيراو محتاج مالک جوړ شوى نه وي، زکات نه اداکيږي،[3] دهغه دمالک جوړولونه وروسته که دهغوى په اجازت سره داسې انتظام وکړل شي کوم چې تاسوليکلى دى، نوصحيح دى.

دزکات په روپيودغريبانوله پاره کارخانې جوړول

سوال: ايادزکات په روپيو دغريبانو له پاره کارخانې جوړول صحيح دي؟چې دغريبانو او محتاجو په مستقل طور سره مدد وکړل شي؟

جواب: دزکات دادائيګي له پاره دفقيرمالک جوړول شرط دي[4]،صنعتي کارخانې لګولو

---

[1] ايضاً پورتنى حواله)۔

[2] المال الذى تجب فيه الزكاة ان ادى زكوته من خلاف جنسه ادى قدر قيمة الواجب اجماعا (عالمگيرى ج: ۱ ص: ۱۸۰) لن تنالوا البر حتى تنفقوا مما تحبون و ما تنفقوا من شيء فان الله به عليم (ال عمران : ۹۱)

[3] أما تفسيرها فهى تمليك المال من فقير مسلم غيرهاشمى و لا مولاه بشرط قطع المنفعة عن المملك من كل وجه لله تعالىٰ هذا فى التبيين (فتاوىٰ عالمگيرى ج:۱ص:۱۷۰ كتاب الزكاة، الباب الاول فى تفسيرها وصفتها)

[4] ايضاً پورته حواله)۔

سره زکات نه ادا کیږي[۱]، که کارخانه جوړه شي اویوغریب یا څو غریبانان ددې مالکان جوړ کړل شي دځومره مالیت چې هغه کارخانه ده، نو دهغومره مالیت زکات به اداشي.

په قرض ورکړل شویو روپیو باندې د زکات نیت کولو سره زکات نه اداکیږي

سوال: ما دیوغریب اوپریشان حال ضرورت مند مدد وکړ، هغه قرض پیسې غوښتې وې، دهغه د غریبۍ له وجې نه موږ دهغه مالي مدد وکړ، اوس هغه په تاکل شوي وخت باندې قرض واپس نکړای شو اونه یې څه صورت په نظر راځي، اوس که موږ دا په قرض ورکړل شوې روپۍ دزکات په نیت سره پریږدو، نوزکات به اداشي؟ هرکله چې موږ هغه ته قرض ورکړې وې اودزکات په نیت مونه وې ورکړې، نه موداخیال و، چې هغه به روپۍ نه واپس کوي اوخوري به یې.

جواب: کوم صورت چې تاسولیکلی دی، دې سره زکات نه ادا کیږي.ځکه چې دزکات داداکولو په وخت کې نیت کول شرط دي.[۲]

مستحق سړي ته زکات ورکولو سره دا ویل چې هغه دې په چا حج وکړي

سوال: یو مستحق سړي ته چې هرڅوک وي زکات ورکړل شو او هغه ته وویل شو چې ته په چاباندې حج وکړه، نو آیا داسې کولو سره زکات ادا شو؟

جواب: کوم مستحق ته چې تاسو زکات ورکوئ، هغه ددې مالک دی، تاته ددې وینا کولو څه حق دی چې هغه دې په چاباندې حج وکړي؟[۳]

دکوروالو ناخوښه نوې جامه په زکات کې ورکول

سوال: یوه جامه د کور والو له پاره واخستل شوه، خو هغه دکور والو خوښه نه شوه او دکاندار یې هم واپس نه اخلي، هغه جامه کیښودل شوه او سوچ وکړل شو چې دا به د زکات

---

[۱] و لا یجوز أن یبنی بالزکوٰة المسجد وکذ ا القناطر والسقایات و اصلاح الطرقات و کری الأنهار و الحج و الجهاد وکل ما لا تملیک فیه (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۸۸ الباب السابع فی المصارف)۔

[۲] وأما شرط أدائها فنیة مقارنة للأد اء أو لعزل ما وجب، هٰکذ ا فی الکنز (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۷۰) و فی الدرالمختار ج : ۲ ص : ۲۷۰ : و شرط صحة أدائها نیة مقارنة له أی للأد اء و لو ..... حکما ...... أو مقارنة بعزل ما وجب کله أو بعضه و لا یخرج عن العهدة بالعزل بل بالأد اء للفقراء (الدرالمختار، ج : ۲ ص : ۲۷۰ کتاب الزکاة)۔

[۳] کتاب الزکوٰة .... هی تملیک جزء مال عینه الشارع و هو ربع عشرنصاب حولی .... من مسلم فقیر غیرهاشمی و لا مولاه .... مع قطع المنفعة عن المملک من کل وجه .... لله تعالیٰ (الدرالمختار، ج : ۲ ص :۲۵۶، ۲۵۸)

په طور باندې ورکړو. آیا هغه جامه د زکات په طور باندې ورکولو سره زکات به ادا شي؟
جواب: کومه جامه چې دکوروالو خوښه نه شوه، آیا په هغې کې څه نقص و؟ په هرحال څه قیمت کمولو سره هغه په زکات کې ورکول جائز دي.

زکات د سکول په ماشومانو باندې خرچ کول

سوال: زمونږ جماعت (ډله) دخپلو خپلوانو نه د فلاح وبهبود له پاره د ممبرانو نه زکات جمع کوي. ددې له پاره چې په حق دارو یې تقسیم کړي، په دې سلسله کې څه پوښتنې په ذهن کې پیدا کیږي، چې داختلاف سبب هم جوړیږي:
ایا د زکات پیسې د سکول د ماشومانو د تعلیم ،دهغوی د کتابونو، یونیفارم اود بس د کرایې دله پاره استعمالېدای شي؟ د ځینوخلکو خیال دی چې د دنیاوي تعلیم له پاره د زکات پیسې نه شي خرچ کیدلی. حالانکه یو څو کسان ددې جواب ورکوي چې حدیث دې چې علم حاصل کړئ که څه هم چین کې وي، او چین کې چونکې اسلام او اسلامي حکومت نه و. لهذا د علم په حوالې سره د چین سفر به هم د دنیاوي علم حاصلولو له پاره وي، دویمه خبره داده چې د غزوه بدر نه وروسته قیدیانو نه پیسو اخستلو سره هغوی پرینبودل شوي وو. حالانکې هغه کافران قیدیان چې تعلیم یافته و هغوی پابند کړل شو چې هغوی د مدینې لس ماشومان د علم په زېور سره ښائسته کړي. اوس مدینه منوره کې دیني علم د حضور ﷺ اود هغه د صحابه کرامو رضی اللہ عنہم نه ښه چا ورکولی شو ! دا کافران قیدیان به یقیناً د مدینې د مسلمانانو خلکو ماشومانو ته د دنیاوي علم ورکولو باندې مامور وي.
جواب: د زکات د پیسو یو مستحق مالک جوړول ضروري دي، د سکول ماشومان چې مسلمانان وي او د زکات مستحق هم وي، هغوی ته ورکولو سره زکات ادا کیږي،[1] دا جدا بحث دی چې د زکات له پاره تر ټولو ښه مصرف لټول پکار دي.
دا حدیث چې علم حاصل کړئ ! کهځ څه هم په چین کې وي، صحیح نه دی، د علم حدیث ماهرینو دې ته موضوع او د ځانه جوړ شوی ویلي دي.[2]
د کافرو قیدیانو سره دا شرط کول چې هغوی د صحابه وو رضی اللہ عنہم ماشومانو ته لیکل وښیي، ددې نه د نن سبا د سکول اود کالجونو د تعلیم ذکر څنګه رااووت؟ چې (۹۹) فیصد

---

[1] کتاب الزکوٰة : أما تفسیرها فهی تملیک المال من فقیر مسلم غیرهاشمی و لا مولاه بشرط قطع المنفعة عن المملک من کل وجه لله تعالیٰ هٰذ ا فی الشرع (فتاویٰ هند یة : ۱ ص : ۱۷۰، کتاب الزکوٰة، فتاوی شامی ج : ۲ ص : ۲۵۷)
[2] أطلبوا العلم و لو بالصین .... قال ابن حبان : باطل لا اصل له ... الخ (اللالی المصنوعة فی الاحادیث الموضوعة ج : ۱ ص : ۱۹۳، طبع دار الفکر بیروت)

ماشومان بې دینه جوړوي اودا ماشومان نه د لمانځه پاتې شي، نه د دین. دنیاوي علم حاصلول بوازې روا نه بلکې ضروري دي، خو شرط دادی چې دزده کوونکوماشومانو دین برباد نه شي، کوم تعلیم چې مسلمان بچي له دین نه راړنده کړي، جائز نه دی، بلکې حرام دی، اوهغه سره مرسته کونکی دحرام فعل مرتکب دی.[1]

د یوې غریبې انجلۍ د واده له پاره د زکات په پیسو دوه تولې یا ددې نه کم سره زر اخستل

سوال: آیا د زکات د پیسو نه یوې نهایت غریبې رشته دارې انجلۍ له پاره دوه تولې یا ددې نه کم سره زر اخستل او دواده له پاره ورکول کیدای شي؟ او زکات به ادا شي؟

جواب: که چیرته هغه انجلۍ د نصاب خاونده نه وي (له مخکې نه هغې سره دګینې یا د نغدو په شکل کې دومره سرمایه نشته چې هغې باندې زکات فرض وي) نو دانجلۍ ته د زکات د پیسو نه ګینه جوړول صحیح دي.[2]

د زکات په پیسو سره جهیز (سامان) اخستل او ورکول

سوال: زما مسئله داده چې زما د خاوند د خور (ایندرور) پنځه لورګانې او دوه زامن دي، یوه لور یې واده شوې ده. د دویمې لور واده تیره میاشت کې شوی دی، درې لورګانې یې لاشته. د جینکو والد صاحب په کور کې دهغوی دوینا مطابق بالکل خرچې وغیره نه ورکوي. ورور یې ملازم دی، موریې هم اکثره ناروغه وي. اوریدلې مې چې ورور یې دوه زره روپۍ هره میاشت ورکوي، نن سبا په دومره ګراني او بیماري کې په دوو زرو باندې ګزاره کول مشکل دي، زموږه مسئله داده چې زما خاوند هم قرضی دی، دهغه هم دومره حیثیت نه شته چې دهغوی مالي مدد وکړای شي. زه تیوشن ښودلوسره قسط اچولو سره زکات ادا کوم، ځکه چې ماسره دخپل کور ګینه ده. لهذا ما تاسو نه دا پوښتنه کوله چې هغه سالانه زکات کې دهغه جینکو د جهیز (سامان) له پاره سالانه څه پیسې هغوی ته ورکولی شم اوکه نه؟ دې د پاره چې هغوی دخپلو جینکو له پاره ګینه پرې جوړه کړي، داسې کول څومره حده پورې جایز دي؟ مولانا صاحب! د رمضان المبارک نه مخکې زما د خط جواب راکړئ، زه به ستاسو ډیره شکرګزاره شم، هسې یو خبره بله عرض کړم چې د لومړۍ انجلۍ په واده کې مې د زکات نه دوه زره روپۍ ورکړې دي، زما هغه زکات قبول شوی دی

---

[1] وتعاونوا على البر والتقوى و لا تعاونوا على الا ثم و العدوان (المائدة ۲:)

[2] " انما الصدقات للفقراء والمساكين " الاية (التوبة : ٦٠) المصارف ..... الخ منها الفقير و هو من له أدنى شيء وهوما دون النصاب (عالمگیری ج : ١ ص : ١٨٧ الباب السابع فى المصارف)

او که نه؟ تاسو زما د خط جواب ضرور راکړئ!

جواب: که چیرته هغو جینکو سره دومره سره زر نه وي چې هغوی باندې زکات واجبېږي، نو هغوی ته د جهیز سامان اخیستلو سره ورکولی شی. یا نغدې روپۍ ورکولی شی چې هغه جهیز (سامان) واخلي.[۱]

دقرض ورکړل شویو روپیو هرکال زکات ورکړئ یا د وصول کیدو نه وروسته په یوځای ورکړئ

سوال: ماخه روپۍ یودوست ته دقرض حسنه په طورورکړي دي، ایازه د هغو هرکال زکات ورکړم؟ یا چې کله هغه وصول شي بیا یې ورکړم؟ واضحه دې وي چې قرض ورکولوباندې څوکالونه تیر شول، او اوس دهغه دوست کاروبار روان دی،زماددوه څلورځله غوښتنې باوجودهم هغه قرض واپس نه کړ، خبرې ته تیال ورکړي چې لاتر اوسه مې یوبل قرض ګیردي چې کله هغه راووځي نوفوراًبه یې اداکړم.

جواب: دقرض په روپیو باندې هرکال په تا زکات لازم دی،خو تاته دااختیارشته چې هرکال پرې زکات اداکوې یاچې کله قرض وصول شي نودتیروتیرلوکلونوزکات په یوځای اداکوې.[۲]

مقروض د سرو زرو زکات څنګه اداکړي؟

سوال: ماسره نهه تولې ګینه ده،دهغې دزکات په باره کې پوښتنه کوم چې زکات په څومره تولوباندې لازمیږي.اودڅومره تولونه وروسته زکات ورکول وي؟ فرض کړئ چې پنځه تولې باندې زکات لازم دی، نو ماباندې به دبقایا څلورو تولو زکات هم ورکول وي یا ټولو نهو تولو ورکول وي؟زه په سرکاری (حکومتي) اداره کې نوکریم،اوکافي اندازه قرض هم ما باندې دی،په دې صورت کې دزکات طریقه څه ده؟هرکله چې زماتنخواه هم زیاته نه ده،په مشکله مې ګزاره کیږي.

جواب: ستاپه ذمه چې کوم قرض دی دهغه دلرې کولونه وروسته که تاسره اوو نیمې تولې سره زر باقي پاتې کیږي، نوپه تاباندې دباقي مانده زکات واجب دی.[۳]

---

[۱] (۲) المصارف... الخ (منها الفقير) وهو من له ادنىٰ شيء وهو ما دون النصاب أو قدر نصاب غير تام و هو مستغرق فی الحاجة (عالمگيری ج : ۱ ص : ۱۸۷، الباب السابع فی المصارف)

[۲] و لو كان الد ين على مقر ملى أو علىٰ معسر أو مفلس .... فوصل الىٰ ملكه لزم زكوٰة ما مضىٰ (الدرالمختار، ج : ۲ ص : ۲۶۷) و فی خلاصة الفتاوىٰ (ج : ۱ ص : ۲۳۸) الد يون على ثلاث مراتب : قوی كالقرض و بدل مال التجارة وفيهما الزكوٰة وانما يخاطب بالأد اء .... الخ شامی ج : ۲ ص : ۲۰۶ مطلب فی وجوب الزكوٰة فی د ين المرصد)_

[۳] ومن كان عليه د ين محيط بماله فلا زكوٰة......... و ان كان ماله أكثر ...[بقيه حاشيه په راروانه صفحه

د زکات نه نوکر ته تنخوا ورکول جائز نه دي د امداد له پاره زکات ورکول صحیح دي

سوال: ماسره یونوکردی.هغه دتنخوا زیاتولومطالبه وکړه، نوما دزکات په نیت سره اضافه اوکړه، اوس هغه داګڼي چې په تنخوا کې مې اضافه وشوه،اوزه ددې په بدله کې کارکوم، آیا دې طریقې ورکولوسره به زمازکات اداشي؟

جواب: دنوکرتنخوا خودهغه دکار بدله ده.اوکله چې تادتنخوا د زیاتولوپه نامه باندې اضافه وکړه نوهغه هم دکارپه معاوضه کې شوه، له دې وجې ستا زکات ادانه شو[۱]،کومه تنخواه چې دهغه سره تاکل شوې وي، دهغې داداکولونه وروسته که هغه محتاج وګڼل شي اودهغه زکات ورکولوسره مدد وکړل شي. نوزکات به اداشي.[۲]

نوکر ته ایډوانس (پیشکي) ورکړل شویو روپیو کې د زکات نیت کول صحیح نه دي

سوال: ماخپل نوکرته څه پېشکي روپۍ دواپسي په شرط ورکړې،خو زه وینم چې هغه به داروپۍ ادانه کړای شي،که زه دزکات نیت وکړم نوآیا ادا به شي؟

جواب: نیت کول دزکات دورکولوپه وخت کې ضروري دی، وروسته شوی نیت کافي نه دی،له دې وجې نه ته داروپۍ دزکات له مدنه نه شې لرې کولای[۳]اوداکولی شې چې دزکات په نیت سره هغومره روپۍ ورکړه اوهماغه وخت ترې خپل قرض وصول کړه.[۴]

د آینده مزدروي خرچې د زکات نه جدا کول صحیح نه دي

سوال: یوکس کورجوړوي،مزدوران کارکوي،دې وخت کې دزکات ورکولو وخت راځي،هغه ددې مزدورانو اجرت بیل ږدي اوزکات اوباسي، یعنې تقریبا پنځوس زره جوړیدې، نو

...بقیه د تیرمخ]...من د ینه زکی الفاضل اذ ا بلغ نصابا بالفراغة عن الحاجة (هداية ج : ۱ ص : ۱۸٦، كتاب الزكاة)۔

۱]ولو نوى الزكوٰة بما يد فع المعلم الى الخليفة و لم يستأجره ان كان الخليفة بحال لولم يد فعه يعلم الصبيان أيضا أجزأه و الا فلا وكذ ا ما يد فعه الى الخد م من الرجال والنساء فى الاعياد وغيرها بنية الزكاة كذ ا فى معراج الدراية (عالمگيرى ج : ۱ ص : ۱۹۰ كتاب الزكاة الباب السابع فى المصارف)۔

۲] ويجوزدفعها الىٰ من يملک أقل من النصاب وان كان صحيحا مكتسبا(عالمگيرى ج:۱ص:۱۸۹ فى المصارف)

۳] تیره شوی حاشیه (ولو نوى الزكوٰة بما يد فع المعلم الى الخليفة....الخ) اوګورئ۔

٤] وحيلة الجوازان يعطى مديونه الفقيرزكوٰته ثم يأخذها عن دينه ۱هـ (درمختارعلى الشامية ج:۲ص:۳۷۱)

پنځوس زره یې ترې بیلې کینبودلې او دهغه زکات او نه باسي، ځکه چې مالوستلي دي چې که دچا نوکر وي نو هغه دې دهغه تنخوا جدا کړي او بیا دې زکات ورکړي.

جواب: څومره خرچه چې په کور باندې شوې ده، او دهغه په ذمه د مزدورانو مزدوري واجب ده، هغه دزکات نه لرې کولی شي، خو آینده چې کومه خرچه کیږي یامزدوري واجبیږي. دهغې جدا کول صحیح نه دي.[۱]

دزکات په روپیو جومات ته جنریټر اخیستل جائز نه دي

سوال: یوکس دخپل زکات په روپیو دجومات له پاره جنریټر اخیستلی شي او که نه؟

جواب: دزکات په روپیو دجومات له پاره جنریټر نه شي اخیستل کېدای،[۲] خودا کیدای شي چې یو غریب کس په قرض باندې دجومات له پاره جنریټر واخلي او دزکات روپۍ هغه ته دقرض ادا کولو له پاره ورکړل شي.

چې پیسې نه وي نو زیورات دې خرڅ کړي او زکات دې اداکړي

سوال: زکات ورکول یوازې په ښځه باندې فرض دي، هغه خوګټه نه کوي، بیا هغه څنګه زکات ورکړي؟هرکله چې خاوند هغې ته یوازې دومره روپۍ ورکوي چې دکوردضروریاتوله پاره وي.

جواب: که پیسې نه وي، نو ګینه دې خرڅه کړي او زکات دې اداکړي، یاکه دګینې څلویښتمه برخه ورکول ممکن وي، نو هغه دې ورکړي.[۳]

سوال: دزید ښځې سره د سرو زرو ګینه ده، چې وزن کړې یې نه ده، ایاددې زکات به ښځه ورکوي لو که خاوند ؟هرکله چې خاوند ټول ضرورتونه پوره کوي، او ښځې ته ډیرې کمې روپۍ دجیب خرچ له پاره ورکوي ، ځینې وخت دکال په آخره کې دخاوندسره دومره روپۍ نه وي چې

۱] (قوله و ملک نصاب حولی فارغ عن الد ین و حوائجه الأصلیة نام و لو تقد یرا) .... والمراد بکونه حولیا أن یتم الحول علیه و هو فی ملکه لقوله علیه السلام لا زکوٰة فی مال حتی یحول علیه الحول ... الخ (البحرالرائق ج : ۲ ص : ۲۱۹) و ا ذ ا کان النصاب کاملا فی طرفی الحول فنقصانه فیما بین ذ لک لا یسقط الزکوٰة لأنه یشق اعتبارالکمال فی أثنائه اما لا بد منه فی ابتد ائه ......و فی انتهائه .. الخ (هد ایة ج: ۱ ص: ۱۹۶)

۲]و لا یجوز أن یبنی بالزکوٰة المسجد .... و کل مالا تملیک فیه (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۸۸کتاب الزکاة الباب السابع فی المصارف، طبع رشید یه کوئته)

۳] تجب فی کل مائتی درهم خمسة دراهم و فی کل عشر ین مثقال ذ هب نصف مثقال مضروباکان أو لم یکن ..... الخ (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۷۸، کتاب الزکاة، الباب الثالث) لان الواجب الأصلی عند هما هو ربع عشر العین و انما له ولایة النقل الی القیمة یوم الأد اء (بدائع الصنائع ج : ۲ ص : ۲۲، کتاب الزکوٰة)۔

زکات پرې اداکړای شي.دخاوندآمدني دسکول تنخوا ده،اوځه روپۍ يې دګټې او تاوان په کاروبار کې لګيدلې دي. چې زکات يې ورکوي. نوایابیابه هم د سرو زرو په ګینه باندې زکات ورکول واجب وي؟

جواب: د سرو زرو نصاب اوو نیمې تولې دی،که دزيدښځې سره دومره سره زر وي چې هغه په خپله مالکه وي،نوزکات په هغې په خپله فرض دی اوکه پیسې نه وي نوګینه دې خرڅه کړي اوزکات دې اداکړي.[1]

ښځه دې په خپله زکات اداکړي که څه هم ګینه خرڅه کړي

سوال: زمادتولې ګینې وزن تقریبا اته تولې دی، خو له دې پرته، ماسره نه دقربانۍ له پاره او نه دزکات له پاره پیسې شته، لهذا مايوسيټ دخپلې لورپه نوم ایښی دی، هغه اوس زیر استعمال هم نه دی او خاوندپه زکات ورکولوباندې راضي نه دی او وايي چې ته او ګینه دې پوه شه، خوپه دې کې زمايوازې دومره ملکیت دی چې استعمالولی يې شم، خو خرڅولی یا بدلولی يې نه شم، اوس دماشومې دګینې زکات څوک ورکړي؟د ورور په ورکړل شویو دوه نیم زره روپیو کې زکات ورکوم.

جواب: دکومې ګینې چې تاخپله لورمالکه جوړه کړې ده، هغه چې ترڅو پورې نابالغه وي په هغې باندې زکات نه شته،[2]خو هغې ته ورکولونه وروسته ستاله پاره دهغه استعمال جائزنه دی[3]، پاتې سره زر که نغدې روپۍ ورسره یوځای کړل شي اودنصاب حد ته رسیږي، نوپه هغې باندې زکات فرض دی،[4] که نغدې روپۍ نه وي، نوګینه دې خرڅه کړل شي اوزکات ورکول ضروري دي،که خاوند ستاپه وینا باندې ستاله طرفه زکات اداکړي، نوزکات به ادا شي[5]،خودهغه په ذمه فرض نه دي، فرض ستاپه ذمه دي، دزکات داداکولوګنجائش چې نه

۱] لم يختلفوا ان الحلى اذا كان فى ملك الرجل تجب فيه الزكوٰة، فذ الك اذا كان فى ملك المرأة كالدراهم والد نا نير، و أيضا لا يختلف حكم الرجل والمرأة فيما يلزمها من الزكاة، فوجب أن لا يختلف فى الحلى (أحكام القران للجصاص ج : ۳ ص : ۱۵۸) باب زكاة الحلى، طبع قد يمى) ايضاً پورته حواله۔

۲](وشرط وجوبها العقل والبلوغ والاسلام) أى شرط آفتراضها لأنها فر يضة محكمة قطعية .... و خرج المجنون والصبى فلا زكوٰة فى مالهما ... الخ (البحرالرائق ج : ۲ ص : ۲۱۷) و أيضا فليس الزكوٰة عليٰ صبى ومجنون .... الخ (عالمگيرى ج : ۱ ص : ۱۷۲، كتاب الزكوٰة طبع رشيد يه كوئته)۔

۳]لا يجوز لأحد أن يتصرف فى ملك الغير بغيراذ نه (قواعد الفقه ص : ۱۱۰)۔

٤] تیره شوی حاشیه (تجب فى كل مائتى درهم خمسة دراهم....الخ) او وروستی حاشیه (لم يختلفوا ان الحلى اذ ا كان فى ملك الرجل...الخ) وګورئ!)۔

۵]و تعتبرنية الموكل فى الزكوٰة دون الوكيل كذا فى معراج الدراية (عالمگيرى ج:۱ص:۱۷۱، كتاب الزكوٰة)

وي، نودومره ګينه دې نه ساتل کيږي، چې زکات پرې فرض شي،دا جواب خوپه هغه صورت کې دی چې دا ګينه ستاملکيت وي،خو تاچې داليکلي دي چې: په دې زما يوازې دومره ملکيت دی چې استعمالولی يې شم ، بدلولی ياخرڅولی يې نه شم؟ ددې فقرې نه داسې معلوميږي چې دا ګينه په اصل کې دخاوندملکيت دی اوتاته يوازې داستعمال له پاره درکړل شوې ده ، که همدامطلب وي، نوددې ګينې زکات ستاپه خاوندباندې فرض دی په تانه دی.

غريبه موردې د نصاب برابر سره زر خرڅ کړي اوزکات دې اداکړي

سوال: زماموربې بې سره دزکات په اندازه ګينه ده، دهغې خپله څه امدني نه شته، بلکې په اولاد باندې يې ګزاره روانه ده، په دې صورت کې په ګينه باندې زکات واجب دی اوکه نه؟

جواب: زکات پرې واجب دی، په دې شرط چې ګينه دزکات نصاب ته رسيږي،ګينه دې خرڅه کړي او زکات دې اداکړي.[۱]

د خاوند په وفات کېدو باندې زکات څنګه اداکړل شي

سوال: زمور يوه خپلوانه ده، دهغې خاوندوفات شوی دی اوپه هغې باندې دولس زره روپۍ قرضه ده،له هغې سره لږ شان سره زر هم شته،اوس پوښتنه داده چې ايا په دې باندې زکات واجب دی اوکه نه؟که واجب وي، نوڅومره؟

جواب: دخاوندپريښودل شوې ترکه يوازې دښځې نه ده، بلکې دټولونه مخکې دې د خاوند قرضه اداکړل شي، بيادې هغه په شرعي برخوکې تقسيم کړل شي[۲]، بياپه دې وارثانوکې چې څوک بالغ وي اودهغوی برخه نصاب ته رسيږي، نوپه هغو باندې به زکات وي.[۳]

که نغدې روپۍ نه وي، نود تيريو شويو او اينده کلونو په زکات کې ګينه ورکولی شئ

سوال: که يوه اينجلی په جهيزکې دځان سره دومره ګينه راوړي، چې دزکات يې ډيرې پيسې

۱] تيره شوی حاشيه (تجب فی کل مائتی درهم خمسة دراهم....الخ) او وړیسی حاشيه (لم يختلفوا ان الحلی اذا کان فی ملک الرجل...الخ) اوګورئ۔

۲] يبدا عن ترکة الميت الخالية عن تعلق حق الغير ...... بتجهيزه .... ثم تقدم د يونه التی لها مطالب من جهة العباد و يقدم د ين الصحة .... ثم يقسم الباقی بعد ذ لک بين ورثته ای الذ ين يثبت ارثهم بالکتاب أو السنة .... الخ (در مختار، کتاب الفرائض ج : ۶ ص : ۷۵۹ تا ۷۶۲)۔

۳] وشرط وجوبها العقل والبلوغ والاسلام والحر ية .... و ملک نصاب حولی فارغ عن الد ين وحوائجه الأصلية .... الخ (البحرالرائق ج : ۲ ص : ۲۱۷، ۲۱۸، کتاب الزکاة)۔

جوړېږي او دخاوند په امدني سره په کال کې دومره پيسې نه شي جمع کېداى، نو زکات څنګه ادا شي؟

جواب: ددې ګينې څه برخه دې خرڅه کړل شي، يادې دڅوکلونو په زکات کې ورکړل شي، يعنې ددې قيمت دې ولګول شي او دڅومره کلونوچې برابروي دهغومره کلونونيت دې وکړي اوپه زکات کې دې ورکړل شي.[۱]

دکان کې د تجارت په مال باندې زکات او د ادا کولو طريقه يې

سوال: زه دکتابونواوستيشنرۍ دکان کوم، دسامان ماليت تقريبا د دولسو زرونه واخله ترپنځلسو زرو پورې وي، دکان دکرايې دى،ايا ددې دکان سامان دزکات داداکولوقابل دى؟ يعنې ددې تجارت په مال باندې زکات فرض دى؟

جواب: ددکان کوم مال چې دخرڅلاو وي اودهغه ماليت ددوه پنځوس نيمې تولې چاندي (سپين زرو) ماليت ته رسيږي، نوپه دې مال باندې زکات فرض دى.[۲]

سوال: که په دې مال باندې زکات فرض وي، نو دستيشنري سامان په ډېرشيانوباندې مشتمل وي اوپه دې کې هميشه اخيستل اوخرڅول کوم، ددې له وجې حساب لګول ناممکن شي، نوايا په اټکل سره ددې قيمت لګولوسره زکات اداکولى شم؟

جواب: دهميشه حساب لګولوضرورت نه شته، په کال کې يوتاريخ مقرر کړه مثلاً: په لومړي رمضان باندې ددکان دقابل فروخت سامان جايزه واخيستل شي اوددې دماليت تعين دې وکړل شي اوددې مطابق يې اداکوه، په کوم تاريخ باندې چې تادکان شروع کړى و، هرکال په دغه تاريخ باندې حساب کوه.[۳]

انکم ټيکس (ماصول) اداکولو سره زکات نه اداکيږي

سوال: يوکس دنصاب مالک دى،که هغه دشروع نه دځپل جايداد او مال زکات اداکوي، نو

۱] الفصل الأول فى زكوٰة الذ هب والفضة تجب فى كل مائتى درهم خمسة دراهم و فى كل عشر ين مثقال ذهب نصف مثقال مضروباكان أو لم يكن مصوغا أو غيرمصوغ حليا كان للرجال أو للنساء .... و يعتبرفيها أن يكون المؤدى قدر الواجب وزنا ولا يعتبرفيه القيمة....... و توادى من خلاف جنسه يعتبرالقيمة بالاجماع (الفتاويٰ الهند ية ج : ١ ص : ١٧٨، ١٧٩، كتاب الزكاة، الباب الثالث فى زكاة الذ هب)۔

۲] واللازم .... فى مضروب كل منهما ومعموله و لو تبرا أو حليا مطلقا .... أو فى عرض تجارة قيمة نصاب (الدرالمختار، ج : ٢ ص : ٢٩٨، كتاب الزكاة، باب زكاة المال)۔

۳] الزكاة واجبة فى عروض التجارة كائنة ماكانت اذ ا بلغت قيمتها نصابا من الورق أو الذ هب .... و تعتبرالقيمة عند حولان الحول بعد أن تكون قيمتها فى ابتد اء الحول مائتى درهم من الدراهم الغالب عليها الفضة (عالمگيرى:كتاب الزكوٰة، الباب الثالث فى زكوٰة الذهب والفضة ج: ١ ص:١٧٩، طبع ر شيديه)۔

ايا شرعا هغه دملکي نظام دولت وضع شوي انکم ټيکس (ماصول) اداکولونه وروسته بري کيږي؟ اوکه هغه يوازې انکم ټيکس (ماصول) اداکوي اوزکات نه ورکوي، نودهغه له پاره څه حکم دی؟ نورداچې په موجوده نظام کې هغه څه طريقه اختيارکړي؟

جواب: انکم ټيکس (ماصول) دملکي ضروورياتوله پاره دحکومت له طرف نه مقرر دی، هرکله چې زکات ديومسلمان له پاره فريضه خداوندي اوعبادت دی،دانکم ټيکس (ماصول) اداکولوسره زکات نه اداکيږي، بلکې دزکات جدا اداکول ضروري دي.[1]

مالک جوړولو نه پرته فليټ (کور) دهستوګنې له پاره ورکولوسره زکات نه اداکيږي

سوال: مسئله داده چې دزکات په مدکې تعميرشوي فليټ په لاندينو شرائطو سره دزکات مستحقينوته ورکړل شوی دی، نودزکات ورکونکوزکات اداکيږي اوکه نه؟

شرطونه:

۱:..... دافليټ (کواټر) کم نه کم پنځوکلنوپورې ته په چاخرڅولی نه شې، (دزيات نه زيات هيڅ حدنشته)

۲:.....متعلقه فليټ (کواټر) ستادخپل استعمال له پاره تاته درکول کيږي په دې کې به ته کرايه دار نه ساتې، په پګړی باندې يې نه شي ورکولی اوبل کس ته يې داستعمال له پاره هم نه شې ورکولی.

۳:.....که تافليټ (کواټر) چاته په پګړی باندې ورکړ ياکرايه داردې وساتلو، نوددې اطلاع جماعت ته ملاويدوباندې ستاپه فليټ (کواټر) باندې حق به منسوخ کړل شي.

۴:.....دفليټ (کواټر) دمرمت کومې روپۍ چې جماعت تاکلي دهغو هره مياشت اداکولو نه وروسته دهغې رسيد به ضرورحاصلول وي.

۵:.....د فليټ (کواټر) وساطت دبل فليټ (کواټر) قبضه دارسره بدلېدای نه شي.

۶:.....ددې عمارت چت به دجماعت په قبضه کې وي.

۷:.....په مستقبل کې د فليټ (کواټر) دخرڅولو ياپرېښودو، نو ابجکشن سرټيفکيټ (اعتراض درخواست) به دجماعت نه حاصلولونه وروسته نوره کاروايي کېدای شي.

۸:.....دپورتنوبيان شويو شرطونونه پرته دجماعت له طرف نه په عمل کې نوي راتلونکي

---

[1] فالدليل علىٰ فرضيتها الكتاب والسنة والاجماع والمعقول أما الكتاب فقوله تعالىٰ و ا توا الزكوٰة و قوله عزوجل خذ من اموالهم صد قة تطهرهم و تزكيهم بها ... الخ (بدائع الصنائع ج : ٢ ص : ٢، كتاب الزكوٰة طبع سعيد)۔

احکامات اوشرائط منل اوپه هغو باندې به عمل کول وي، د دې بیان شویو شرطونو او پابندیو خلاف ورزي کونکي ممبر نه به جماعت فلیټ (کواټر) خالي کولی شي اوپه فلیټ (کواټر) کې اوسیدو والا ته په دې باندې عمل کول اوقانوني حق به پرېښودل وي. (ذکر شوي پورتني ټولوشرطونواوهدایات لوستلو نه وروسته دامنظوروم اوپه رضااوخوښی سره په دې باندې دستخط کوم)

مهرباني وکړئ اوجواب دجنګ اخبارپه ذریعه راکړئ، چې ټولوجماعتونوته معلومه شي ځکه چې داسلسله په سکهر، حیدراباداو دکراچی په میمن برادری کې عام طورسره روانه شوې ده اوپه دې کې دزکات په کروړونوروپۍ دزکات په مدکې دخلکونه وصولیږي اوپکې لګول کیږي.

جواب: زکات هغه وخت اداکیږي، کله چې محتاج دزکات دمال مالک جوړ کړل شي اودزکات ورکونکي دهغه سره هیڅ تعلق اوواسطه پاتې نه شي[1] ستاپه شرائط نامه کې چې کوم شرطونه ذکر شوي دي هغه دعاریت دي، دتملیک نه دي، لهذاددې شرطونوسره که دچادزکات رقم سره فلیټ (کواټر) جوړکړل شي، نوزکات نه اداکیږي، دزکات داداکېدو صورت همدغه دی چې چا فلیټ (کواټر) ورکړل شي هغه مالک جوړکړل شي اودملکیت دکاغذونوسره هغه ته مالکانه حقوق ورکړل شي، دغه خلک چې په دې فلیټونو (کواټرو)کې څنګه غواړي مالکانه تصرف وکړي اود جماعت له طرفه په هغوی باندې هیڅ پابندي نه وي، که هغوی ته مالکانه حقوق ورنکړای شي، نودزکات اداکونکو زکات به ادانه شي اوپه هغوی به لازم وي چې خپل زکات په دویم ځل اداکړي.

دزکات په پیسوکور جوړول

سوال: یو سړی عموما یوې امدادي ادارې ته د زکات پیسې ورکوي، د امدادي ادارې د مشرانو په مشورې سره هغه د زکات په پیسو سره یو کور واخلي او داځای هم هغې امدادي ادارې ته ورکړي، دلته داسې هم کېدلای شو چې هغه پیسې ړومبی ادارې ته ادا کولوسره دهغه نه وروسته اداره په یو ټېکدار باندې تعمیر وکړي،خو ادارې د داسې قسم مشکلاتو

[1] أما تفسيرها فهي تمليک المال من فقير مسلم غيرهاشمي و لا مولاه بشرط قطع المنفعة عن المملک من کل وجه لله تعالیٰ هٰذ ا في الشرع کذا في التبيين (عالمگيری ج : ۱ ص : ۱۷۰) هي لغة الطهارة والنماء و شرعا تمليک .... جزء مال خرج المنفعة فلو أسکن فقيرا داره سنة ناويا لا يجز يه ... الخ (الدرالمختار مع رد المحتار، ج : ۲ ص : ۲۵۷) و أما رکن الزکوٰة فرکن الزکوٰة هو اخراج جزء من النصاب الی الله تعالیٰ وتسليم ذ لک اليه يقطع المالک يد ه عنه بتمليکه من الفقير و تسليمه اليه أو الی يد من هو نائب عنه و هو المصدق والملک للفقير يثبت من الله تعالیٰ و صاحب المال نائب عن الله تعالیٰ في التمليک والتسليم الی الفقير (بدائع الصنائع ج : ۲ ص : ۳۹)، ولو دفع اليه دارا يسکنها من الزکوٰة لا يجوز .... اذ ا دفع الزکوٰة الی الفقير لا يتم الدفع ما لم يقبضها .... الخ (عالمگيری ج : ۱ ص : ۱۹۰، کتاب الزکاة)_

نه د بچ کېدوله پاره پورته ذکرشوي امرته ترجیح ورکړه، یعنې د مال په صورت حال کې د زکات د ادا کولو، ایا په داسې صورت کې زکات ادا کیږي؟

جواب: داکور چې کله یو محتاج ته ورکړل شي (مالکانه حقوقو سره)، نو هلته به زکات ادا کیږي، ددې نه مخکې نه. [۱]

د زکات د پیسو نه قرض ورکول

سوال: ما زکات اکاونټ (له سود پرته) خلاص کړی دی، په هغه کې کال په کال پیسې جمع کیږي، او زه دضرورت په اندازه پیسې خلکو او ادارو ته ورکوم، سوال دادی:

۱: ایا هغه اکاونټ نه قرض حسنه ورکولی شم؟

۲: ایا هغه اکاونټ نه ضرورت مندو ته قرض ورکولی شم؟ هغوی که چیرته د وعدې مطابق قرض واپس کړي، نو په اکاونټ کې به واپس پیسې جمع کیږي، که چیرته هغوی واپس نه کړي، نو ایا هغومره دزکات پیسې به زما په ذمه باندې واجب پاتې وي، یا قرض اخیستونکي باندې به (زما) زکات واجب الاداء وي؟ یا موږ دواړو باندې؟ د شریعت مطابق چې څه جواب وي، را یې کړئ!

جواب: تاسو دا پیسې فقیرانو، میسکینانو ته مالک جوړولو سره ورکولی شئ،[۲] خو دا پیسې د قرض په طور باندې ورکول صحیح نه دي. [۳]

---

[۱] ولو دفع الیه دارا لیسکنها عن الزکوٰة لا یجوز اذ ا د فع الزکوٰة الی الفقیرلا یتم الدفع مالم یقبضها (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۹۰، کتاب الزکاة الباب السابع فی المصارف)

[۲] "انما الصدقات للفقراء والمساکین والعاملین علیها والمؤلفة قلوبهم و فی الرقاب والغارمین و فی سبیل الله وابن السبیل فر یضة من الله " (التوبة : ۶۰)

[۳] و أما رکن الزکوٰة فرکن الزکوٰة هو اخراج جزء من النصاب الی الله تعالیٰ وتسلیم ذ لک الیه یقطع المالک ید ه عنه بتملیکه من الفقیر و تسلیمه الیه أو الی ید من هو نائب عنه و هو المصدق والملک للفقیر یثبت من الله تعالیٰ و صاحب المال نائب عن الله تعالیٰ فی التملیک والتسلیم الی الفقیر (بدائع الصنائع ج : ۲ ص : ۳۹ کتاب الزکاة)

❖ کومو خلکوته زکات ورکول کیږي؟ ❖

(د زکات مصارف)

د زکات حق داران

سوال: کوموخلکوته زکات ورکول جائزدي اوکوموخلکوته ناجائز دي؟

جواب: خپل مور و پلارته اوخپل اولادته زکات ورکول روا نه دي، همدغه شان ښځه او خاونديوبل ته زکات نه شي ورکولی، [۱] کوم خلک چې په خپله دنصاب مالک وي هغوی ته زکات ورکول جائزنه دي، [۲] دحضورﷺ خاندان (هاشمیانو) ته زکات دورکولوحکم نه شته، [۳] بلکې که هغوی ضرورت مند وي، نودهغوی مددپه غیرزکات سره لازم دی، [۴] خپل ورور، خور، تره، خوريي، ماما، وراره، ته زکات ورکول جائزدي [۵] نور تفصيل په خپله معلوم کړئ یا یې په کتاب کې ولولئ.

سوال: دزکات تقیسم په کوموکومو قومونو باندې حرام دی؟ هرکله چې زموږ په علاقه پلندري، بلکې په پوره ازادکشمیرکې سید، اعوان، لوهار(ښی)، ترکان، قریشي او داسې نور... ددوی له پاره زکات حرام ګرځول شوی دی، البته دسیدانوله پاره خوزکات اخیستل جائزنه دي، نوردوه قومونه چې په کې قریشي بلونکي ترکان، لوهار اواعوان، ملک شامل دي دزکات حقداردي اوکه نه؟ مهرباني وکړئ اوددې هم وضاحت وکړئ چې د سید کورنۍ نه پرته حاجت مند خلک مثلا: یتیم، کونډه، معذوره، د زکات اخیستلو حقداردي؟

۱] و لا الیٰ من بینهما ولا د ولو مملوکا لفقیر أو بینهما زوجیة ...... الخ (الدرالمختار کتاب الزکاة، باب المصرف، ج : ۲ ص : ۳۴۶، هدایة ج : ۱ ص : ۲۰۶)۔

۲] و لا یجوز د فع الزکاة من یملک نصابا أی مالا کان د نانیر أو دراهم أو سوا ئم أو عروضا للتجارة أو لغیر التجارة فاضلاعن حاجته فی جمیع السنة هٰکذا فی الزاهدی (عالمگیری ج:۱ ص:۱۸۹، کتاب الزکاة الباب السابع)

۳]ولا الی بنی هاشم الا من أبطل النص قرابته وهم بنو لهب...الخ (الدرالمختار باب المصرف،ج:۲ ص:۳۵۰)

٤] هذ ا فی الوجبات کالزکوٰة والنذر والعشروالکفارة فأما التطوع فیجوز الصرف الیهم کذ ا فی الکافی (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۸۹، کتاب الزکاة، الباب السابع فی المصارف)۔

٥]والأفضل فی الزکاة والفطر والنذر والصرف أولا الی الاخوة والأخوات ثم أولادهم ثم الی الأعمام والعمات ثم الی أولاد هم ثم الی الأخوال والخالات ..... الخ (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۹۰، کتاب الزکاة، الباب السابع)۔

جواب: زکات دحضور ﷺ دخاندان له پاره حلال نه دی اودحضور ﷺ دخاندان نه مراد ،آل علي، آل عقیل، آل جعفر، آل عباس او آل حارث بن عبدالمطلب[1] کوم کس چې ددې پنځو بزرګانو دنسل نه وي هغوی ته زکات نه شی ورکول کېدای، که غریب اوضرورتمند وي، نودنورفنډ نه ددوی خدمت کول پکاردي.[2]

د سید او هاشمي مدد دې له زکات پرته وکړل شي

سوال: اسلام دمساوات، عدل اوحکمت دین دی اسلام د غیرمسلمونه جزیه وصولوي او هغوی ته دخپل سوري لاندې تحفظ ورکوي، اسلام دزکات دورکولوحکم ورکوي اوحکم ورکوي چې د امت (دهاشمي نه پرته) په غریبانو، مسکینانو، کونډو باندې دې خرچ کړل شي، خو زما سوال دادی چې زموږ مذهب هاشمي امت دغریبانو، کونډواویتیمانو، نادارانو، مسکینانو، اومحتاجو غریب طالب علمانوته څه ډول مالي تحفظ ورکوي؟

جواب: هاشمي دحضور ﷺ خاندان دی اوحضور ﷺ دخپل خان او خپلو متعلقینوله پاره زکات ممنوع ګرځولی دی[3] داحضرات که ضرورت مندوي، نو له زکات پرته له بل فنډنه ددوی خدمت کول پکاردي اودحضور ﷺ دقرابت لحاظ ساتلوسره ددوی خدمت کول ډېرلوی اجرباعث دي.[4]

ساداتو ته ولې زکات نه شي ورکول کېدای

سوال: مولانا صاحب! ماپه اکثروکتابونوکې لوستلي دي اواوریدلي مې هم دي چې سیدانو ته زکات ورکول پکارنه دي، داسې ولې دي؟

جواب: زکات دخلکودمال خیرې دی اودحضور ﷺ آل په دې کې ملوث کول مناسب نه و اوکه هغوی ضرورت مندوي، نودپاک مال نه دې دهغوی مدد وکړل شي[5] نورداچې که

---

[1] ولا يد فع الىٰ بنى هاشم و هم ال على و ال عباس و ال جعفر و ال عقيل و ال حارث بن عبدالمطلب كذ ا فى الهد ا ية (عالمگيرى ج : ۱ ص : ۱۸۹، كتاب الزكاة، الباب السابع فى المصارف)_

[2] تيره شوى حاشيه (هٰذ ا فى الوجبات كالزكوٰة والنذر والعشر....الخ) اوګورئ!_

[3] قوله و بنى هاشم و مواليهم أى لا يجوز الدفع لهم لحد يث البخارى نحن أهل بيت لا تحل لنا الصد قة (البحرالرائق ج : ۲ ص : ۲۶۵، كتاب الزكاة، باب المصرف)_

[4] وقال المصنف فى الكافى هٰذ ا فى الوجبات كالزكوٰة والنذر والعشر والكفارة فأما التطوع والوقف فيجوز الصرف اليهم لأن المؤدى فى الواجب يطهر نفسه باسقاط الفرض فيتدنس المؤدى كالماء المستعمل وفى النفل تبرع بماليس عليه فلايتدنس به المؤدى كمن تبردبالماء اهـ (البحرالرائق ج:۲ص:۲۶۵، كتاب الزكاة،باب المصرف)

[5] ايضا)_

دحضور ﷺ آل ته دزکات دورکولو حکم وي، نویو ناپوه ته شک کېدای شو چې ښکلی نظام دخپل اولاد له پاره خو.... معاذالله ...جاري کړی نه دی، اوبل داچې د دې یونفسیاتي اړخ هم دی اوهغه داچې که دحضور ﷺ آل ته زکات ورکول جائز وای، نوخلکو به دحضور ﷺ دقرابت له وجې نه هغوی ته ترجیح ورکوله، غیرسید ته به زکات ورکولو باندې به یې زړه نه مطمئن کېده اودې سره به د نورو فقیرانو ګیله پیداشوې وه.

سوال: په سني فرقه کې سیدانو ته دزکات، صدقا ت اوخیرات د استعمال ممانعت دی، سوال دادی چې په دې فقه کې غریب سیدان نه وي؟ اوکه وي نو دهغوی دحاجت پوره کولو له پاره په سني فقه کې کومه طریقه ده؟ اوپه دې سلسله کې دپاکستان دحکومت په زکات اوعشر کې څه ګنجائش شته اوکه نه؟

جواب: دامسئله دسني فقهې نه ده، بلکې په خپله دحضور ﷺ ارشاد مبارک دی، چې دحضور ﷺ له پاره اودحضور ﷺ د آل له پاره زکات او صدقات حلال نه دي،[۱] ځکه چې دخلکو دمال خیرې دی، دحضور ﷺ آل الله تعالی ددې کثافت نه پاک ساتلي دي، سیدکه غریب وي، نو دهغوی په خدمت کې په عزت اواحترام سره هدیه پیش کول پکار دي، حکومت ته پکاردي چې دسیدانو کفالت دغیرصدقاتو له فنډ نه وکړي.

د سید ښځې ته زکات

سوال: زموږ یوخپلوان چې سید دی، جسماني طورسره مکمل معذوردی، له دې وجې دګټې قابل نه دی، دهغه دکور ګزاره دهغه دښځې چې غیرسیده ده ماشومانو ته ټیوشن(سبق ښودلو) سره اودځه نزدې خپلوانو په مددسره چلیږي، سوال دادی چې دهغه ښځه غیرسیده ده اود کورکفیله ده، دهغې خاونداوماشومان سیدان دي، دوی ته زکات ورکول کېدای شي؟

جواب: ښځه که غیرسیده ده اودزکات حقداره ده، نودې ته زکات ورکولی شئ[۲]، ددې زکات دمالک کېدونه وروسته که هغه وغواړي، نوپه خپلوماشومانواوخاوندباندې یې خرچ کولی شي.[۳]

۱] عن عبد المطلب بن ر بیعة قال : قال رسول الله صلی الله علیه وسلم : ان هٰذ ه الصد قات انما هی أوساخ الناس و انها لا تحل لمحمدٍ و لا لال محمد رواه مسلم (مشکوٰة ص : ۱۶۱، باب من لا تحل له الصد قة)۔

۲] و یجوز الدفع الی من عد اهم من بنی هاشم (عالمگیری ج: ۱ ص : ۱۸۹، المصارف....الخ منها الفقیر وهو من له ادنیٰ شئ وهو ما دون النصاب، عالمگیری: ۱۸۷، کتاب الزکاة، الباب السابع)۔

۳] عن عائشة رضی الله عنها قالت : کان فی بر یرة ثلاث سنن احد ی السنن انما عتقت فخیرت فی زوجها .... و دخل رسول الله صلی الله علیه وسلم والبرمة تفور بلحم فقرب الیه خبز وادم من ادم البیت فقال : الم ار برمة فیها لحم ! قالوا : بلیٰ و لکن ذ الک لحم تصدق ...[بقیه حاشیه په راروانه صفحه

د سيدې انجيلي اولاد ته زکات

سوال: د (هندې) واده د (زيد) سره وشو، چې د هغه نه ددې دوه ماشومان دي، څه موده وروسته زيد هندې ته طلاق ورکړ، بچي د هندې سره دي، نوموړې محنت کوي او د هغوی پرورش پرې کوي، زيد د ماشومانو د پرورش له پاره هيڅ نه ورکوي، د هندې تعلق د ساداتو له کورنۍ سره دی، او د هغې دا بچي صديقيان دي، د هندې خپل خپلوان، ورونه، خويندې او مورپلار ددې ماشومانو د پرورش له پاره د زکات پيسې هندې ته ورکولی شي او که نه؟ چې هغه يې يوازې په ماشومانو باندې خرچ کړي، ځکه چې د هندې له پاره خو زکات اخيستل جائز نه دي، شرعي اعتبار سره په دې مسئله باندې رڼا واچوئ!

جواب: دا ماشومان سيدان نه بلکې صديقيان دي، له دې وجې دې ماشومانو ته زکات ورکول صحيح دي او هنده د خپلو بچولو له پاره زکات وصولولی شي[1]، د خپل ځان له پاره نه.[2]

علوي (اعوان) ته زکات ورکول

سوال: ((بهشتی زيور)) کې دي چې بنو عبد المطلب او بنو هاشم ته زکات ورکول جايز نه دی، سوال دادی چې علوي چې عام طور باندې ورته اعوان ويل کيږي، د هغوی په باره کې څه حکم دی؟

جواب: بنو هاشم ته زکات ورکول جائز نه دي، او اعوان هم د حضرت علي رضی الله عنه اولاد دی، له دې وجې نه هغوی هم هاشميان دي.[3]

د سيدې ميرمنې اولاد چې د غير سيد نه وي هغوی ته زکات ورکول

سوال: ښځه سيده ده او خاوند غير سيد، هغه وفات شوی دی، د هغه زامنو ته زکات ورکول سهي دي او که نه؟

جواب: ورکول کيدای شي.[4]

...بقيه د تيرمخ]...به عليٰ بر يرة و أنت لا تأكل الصد قة، قال: هو عليها صدقة و لنا هدية متفق عليه (مشكوٰة ص : ۱۶۱، باب من لا تحل له الصد قة، الفصل الاول)

۱] و يجوز الدفع الى من عد اهم من بنی هاشم (عالمگيری ج : ۱ ص : ۱۸۹، كتاب الزكاة، الباب السابع)

۲] فان تحر يم الصدقة حكم يختص بالقرابة من بنی هاشم...الخ (البحرالرائق ج:۲ ص:۲۶۵، كتاب الزكاة)

۳] و بنو هاشم الذ ی تحرم عليهم الصدقات ال عباس و ال علی وال جعفر و ال عقيل و ولد الحارث بن عبدالمطلب كذا ذكره الكرخی (بدائع ج:۲ ص:۴۹، كتاب الزكاة، فصل و أما الذی يرجع الی المؤدی اليه)

۴] و يجوز الدفع الی من عد اهم من بنی هاشم (عالمگيری ج:۱ص: ۱۸۹)...[بقيه حاشيه په راروانه صفحه

غریبې سیدې خور ته زکات ورکول

سوال: زما واده دیو سیدې کورنۍ له ښځې سره شوی دی، دیوې خور واده مې هم دسید سرې سره شوی دی، د خور مې مالي حالت خراب دی، ایا زه دخپل زکات له پیسو نه خپلې خور یا د هغې د اولاد مدد کولی شم؟

جواب: خور ته یې ورکولای شې، ځکه چې هغه سیده نه ده، [۱] اود هغې اولاد ته یې نه شې ورکولای ځکه چې هغوی سیدان دي. [۲]

د زکات صحیح مصرف

سوال: ایادزکات اوعشرروپۍ په ملکی دفاع باندې یااندسټري (خدمتي اداره) لګولو باندې خرچ کیدای شي اوکه نه؟ترننه پورې موږ همدغه اوریدلي دي چې دعشراوزکات پیسې په دې باندې نه شي خرچ کیدای،خودمیاصاحب..یواخباري بیان موږ یوازې حیران نه، بلکې پریشان هم کړو، میا صاحب فرمایي : ،شرعي نقطه نظرسره حکومت دزکات او عشرپیسې په ملکی دفاع باندې دخرچ کولوحق لري، دزکات او عشردمصارفوپه باره کې د(جنګ) نمایده دسوال په جواب کې هغه وویل چې مذهبي نقطه نظر سره دملکي دفاع ضروریات پوره کولوله پاره که وسایل موجودنه وي، یاکم وي. نوبیاددې مقصدله پاره عشراوزکات استعمالیدای شي، همدغه شان ددین دتبلیغ اوددین داشاعت له پاره عشراوزکات په پوره طریقې سره استعمالیدای شي، ځکه چې په دې سلسله کې،،دفي سبیل الله، ،مدموجود دی،هغوی وویل چې دزکات پیسوسره په ملک کې اندسټري هم لګیدای شي، په کوموکې چې غریبانو یتیمانواومستحقوکسانوته نوکري (وظیفې) ملاویدل پکاردي،خو ددې اندسټري دقیام سره یودا شرط هم ضروري دی، هغوی مالدارنوخلکوته نوکري (وظیفې) ورنکړي. ،بحواله جنګ کراچۍ ۱۰دسمبر۱۹۸۴. ایادمیان صاحب دانقطه نظردقرآن اوسنت اوفقه حنفي مطابق دی؟دلائلوسره وضاحت وکړئ!

جواب: زکات دفقیرانواومسکینانوله پاره دی،په قرآن کریم کې چې کوم د،،في سبیل الله،، مد موجود دی،فقرورسره دشرط په طور ملحوظ دی،یعنې کوم مجاهدچې ناداره وي هغه ته

...بقیه د تیرمخ]... المصارف .... منها الفقير و هو من له أدنى شيء و هو ما دون النصاب (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۸۷، کتاب الزکاة، الباب السابع)

[۱] الأفضل فى الزكاة .... الصرف الى الأخوة والأخوات (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۹۰، کتاب الزکاة الباب السابع فى المصارف)

[۲] ولا يد فع الى بنى هاشم (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۸۹، کتاب الزکاة، الباب السابع فى المصارف)

دهغه دضروریاتوله پاره د زکات دمدنه ورکول کیدای شي.په دې شرط چې هغه یې مالک جوړ کړل شي[۱]،مطلق ملکي دفاع باندې تعلیم،صحت اورفاه عامه په مدونوباندې دزکات پیسه خرچ کول صحیح نه دي،[۲] کوم کسان چې داقسمه فتوا لګوي، دهغوی مطابق په زکات او ټیکس ،ماصول، کې هیڅ فرق نه شته

د زکات اخستونکي د ظاهراعتبار به کیږي

سوال: عزیزان،رشته دار چې په ظاهره دزکات حقدارپه نظرراځي دا تصدیق څنګه وکړای شي چې دوی دنصاب مالکان نه دي؟

جواب: دظاهراعتباردی، که دظاهري حال مطابق زړه مني چې دی حقداردی، نوهغه ته دې ورکړل شي[۳]

معمولي آمدني والا رشته دارته زکات ورکول جائزدي

سوال: زمایوه نژدې رشته داره ده، دهغې خاوندیومعمولي کارکوي، آمدني یې دومره نه ده چې دکور ګزاره ورسره په ښې طریقې سره وچلیږي، داوسیدوکوریې هم دکرایې دی،پوښتنه داده چې په دې حالاتوکې،زه دزکات اوصدقاتو روپۍ هغوی ته ورکولی شم؟

جواب: که هغوی دزکات مستحق وي، نودزکات په مدکې دهغوی مددکول ضروري پکاردی.[۴]

د کمې ګټې لرونکې کورنۍ ماشومانو ته اختر کې د زکات نه جامې اخیستل او ورکول

سوال: زموږه نژدې رشته داران دڅ چې ملازمت کوژ، دهغوی میاشتنۍ تنخوا دوه زره

۱] أما تفسیرها فهی تملیک المال من فقیر مسلم غیرهاشمی و لا مولاه بشرط قطع المنفعة عن المملک من کل وجه لله تعالیٰ هٰذ ا فی الشرع کذ ا فی التبیین (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۷۰، کتاب الزکاة)۔

۲] و لا یجوز أن یبنی بالزکوٰة المسجد وکذ ا القناطر والسقایات و اصلاح الطرقات و کری الأنهار و الحج و الجهاد وکل ما لا تملیک فیه (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۸۸ کتاب الزکاة، الباب السابع فی المصارف)۔

۳] اذ ا شک و تحری فوقع فی أکبر رأیه أنه محل الصد قة فد فع الیه أو سأل منه فد فع أو راه فی صف الفقراء فد فع فان ظهر انه محل الصد قة جاز بالاجماع (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۹۰ کتاب الزکاة، الباب السابع فی المصارف، طبع رشیدیة)۔

٤] و یجوز د فعها الیٰ من یملک أقل من النصاب و ان کان صحیحا مکتسبا کذ ا فی الزاهدی (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۸۹ کتاب الزکوٰة الباب السابع فی المصارف)۔

روپۍ ده. کورنۍ خپل دی. اوو اته ماشومان او دوه ښځه اوخاوند دي، یعني د لسو یولسو کس نو کورنی ده . ښځه یې اکثر بیماره وي، تاسو ته معلومه ده چې ددې ګراني په دورکې د دوو زروحیثیت څه دی. ایا داسې خاندان ته زکات ورکول کیدلی شي، سره له دې نه چې هغوی صاحب نصاب هم نه دي؟ هغوی ته نه ویلوسره زکات ورکړل شي،یاورته وویل شي چې تاسواخترکې پرې دماشومانوله پاره جامې واخلئ،یاد ماشومانوکتابونه له پاره واخلئ. دبجلۍبل به مونږ اداکړو.په دې مسئله تفصیل سره رڼا واچوئ!

جواب: ورکول کېدای شي. [1]

پګړۍ باندې اخیستل شوی کورکې اوسیدونکوته زکات ورکول

سوال: زما د خور زوی په دواړو سترګومعذوره شوی دی. د سترګو په علاج باندې زرګونه روپۍ خرچ کولوسره کېدای شي نظر واپس راشي. د کور کالي وغیره خرڅ شوي دي، ایا د هغه په علاج باندې د زکات پیسې خرچ کیدلی شي؟ خپل کور دی چې په هغه کې اوسیږي، اود هغه پګړۍ درې لکه روپۍ دجایدادمالک ته واپس کولوسره ملاویدلی شي، او په دې وخت کې د ګټې ذریعه نه لته

جواب: که چیرته هغه مستحق وي نو ورکول کېدای شي. [2]

د مستحق تعین به څنګه کیږي؟

سوال: په دې زمانه کې دچا باره کې فیصله کول چې دا سړی د زکات مستحق دی، ډیره مشکل اوناممکن دی. اویا دا پوښتنه کول چې تاسو څنګه مستحق یې؟ نامناسب معلومیږي، مهرباني کولوسره ارشاد وفرمایئ چې ددې خبرې تعین په کومه طریقه وکړل شي چې فلانکی سړی د زکات مستحق دی اوکه نه؟

جواب: څوک د زکات مستحق دی او څوک نه؟ ددې فیصله خو زکات ورکونکی کولی شي، که چیرته دچا په کور کې تې وي.یا داسې نور د لغوې سامان دی، نو هغه د زکات مستحق نه دی، څوک چې داصلي ضرورتونو نه زیاتې پیسې په دنصاب په اندازه لري، هغه دزکات مستحق نه دی.[3]

---

[1] (منها الفقیر) و هو من له ادنیٰ شيء و هو ما دون النصاب (عالمگیری ج:۱ ص: ۱۸۷) دفع الزکاة الی صبیان أقاربه برسم عید أو الی مبشرأومهدی الباکورة جاز (الدرالمختار ج:۲ ص:۳۵۶قبیل باب صدقة الفطر)

[2] (منها الفقیر) و هو من له ادنیٰ شيء و هو ما دون النصاب (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۸۷)

[3] و لا یجوز د فع الزکاة من یملک نصابا أی مال کان د نانیر أو دراهم أو سوا ئم أو عروضا للتجارة أو لغیر التجارة فاضلاعن حاجته فی جمیع السنة هکذا فی الزاهدی(عالمگیری ج:۱ص:۱۸۹کتاب الزکاة الباب السابع)

عثماني ته زکات ورکول

سوال: زما خاوند عثماني دی اود نصاب مالک نه دی. آیا زما والدین یا ورور خور زما د خاوند په علم کې د راوستلو نه پرته هغه ته د زکات پیسې دقرض یا عطیې په طور ورکولی شي؟

جواب: که چیرته ستا خاوند د زکات مستحق وي نوستا والدین هغه ته زکات ورکولی شي والله اعلم [۱]

غریبې کورنۍ ته د کور جوړولو له پاره زکات ورکول

سوال: هغې کورنۍ ته اوس په کور کې کړکۍ او داسې نور... لګول دي، ځکه چې ګرمي زیاته ده، د کوټې په چت باندې فرش لګول دي، دې له پاره چې اوبه لاندې رانه شي، آیا موږ هغوی ته دکور آبادولوله پاره دزکات پیسې ورکولی شو؟ هغوی ته وایوچې دا کارتاسو وکړئ! بل به موږ ادا کړو؟

جواب: هو جناب! کار ورباندې وکړئ،بیا دبل ادا کولو له پاره هغوی ته د زکات پیسې ورکړئ![۲]

د زکات په پیسو سره د مستحق رشته دار واده کول

سوال: آیا د خپلې وریرې په واده باندې د زکات پیسې لګولی شم؟

جواب: که چیرته هغې انجیلۍ سره یاد هغې والدینوسره دومره پیسې نه وي چې دهغې واده وکړای شي، نو د زکات په پیسو سره دهغې واده جائز دی،خوغوره صورت دادی چې دچانه قرض اخیستلوسره دهغې د واده مصارف برداشت کړئ شي، وروسته د زکات په پیسو سره دهغې قرض ادا شي. [۳]

---

[۱] المصارف... الخ منها الفقير وهو من له ادنىٰ شيء وهو ما دون النصاب أو قدر نصاب غير تام و هو مستغرق فى الحاجة (عالمگيرى ج : ۱ ص : ۱۸۷) و يجوز دفعها لزوجة أبيه و ابنه وزوج ابنته تاترخانية (الدر المختار ج : ۲ ص : ۳۴۶)

[۲] و يجوز دفعها الى من يملک أقل من النصاب (عالمگيرى ج : ۱ ص : ۱۸۹) والغارم من لزمه د ين و لا يملک نصابا فاضلا عن د ينه (هد ا ية ج : ۱ ص : ۲۰۵) المراد بالغارم فى الاية و هو فى اللغة من عليه د ين و لا يجد قضاء كما ذكره القعنبى و انما لم يقيد ه المصنف لأن الفقرشرط فى الأصناف كلها .... و فى الفتاوى الظهير ية و الدفع الى من عليه الد ين أولى من الدفع الى الفقير (البحرالرائق ج : ۲ ص : ۲۶۰، كتاب الزكاة، باب المصارف)

[۳] و لو قضى د ين الفقير بزكوٰة ماله ان كان بأمره جاز وان كان بغير... [بقيه حاشيه په راروانه صفحه

چې لمسي او لمسۍ ته زکات ورکول نه دي سهي، نو اینګور ته څنګه ورکول کېدای شي؟

سوال: که چیرته لمسي او لمسۍ ته زکات نه شي ورکول کیدای، نو بیا اینګور ته څنګه ورکول کېدای شي؟ حالانکه اینګور ته هم ضرورت د خپل اولاد له پاره وي.

جواب: اینګور ته زکات ورکول سهي کیږي، او هغه مالکه کیدو نه وروسته چاته یې چې خوښه وي ورديې کړي. [۱]

د خوراو ورور په صدقه فطر او زکات سره مدد کول

سوال: زید د ضعیف کیدو او زیات عمر په وجه د دوو دریو کالونه روژې نه شي نیولی، نو د صدقه فطر مطابق د تیر شوي کال دوه سوه لس روپۍ دروژو دفدیې په طور په غریبانو باندې تقسیم کړې، سږ کال اته روپۍ صدقه فطر ښودل کیږي، د دیرشتو روژو دوه سوه څلویښت روپۍ کیږي، د زید حقیقي خور ډیره سخته بیماره ده، کونډه ده، څه ذریعه د آمدني یې هم نشته، یو زوی یې دی چې هغه هم بې کاره دی، هیڅ ګټه نه کوي، له دې وجې چې داسې (زید) د زیات عمر (بوډا والي) په وجه روژې نه نیسي، که چیرته د روژې د فدیې (۲۴۰) روپۍ خپلې کونډې خور ته (چې سخته ضرورت منده اود علاج معالجې هم حاجت منده ده) ورکړي، نود زید د طرف نه د روژې فدیه ادا کیږي او که نه؟

جواب: زکات، صدقه فطر اود روژو د فدیې پیسې ورور او خور ته ورکول جائز دي، [۲] په دې شرط چې هغوی محتاج وي. [۳]

غریب خور، ورور او خپلوانو ته زکات ورکول

سوال: آیا زکات خپل مستحق خور، ورور او خپلوانو ته ورکول روا دي؟ او آیا هغوی ته دا ویل ضروري دي چې دا د زکات پیسې دي؟

...بقیه د تیرمخ]... أمره لا یجوز و سقط الد ین ... الخ (عالمگیری ج: ۱ ص: ۱۹۰) و فی الفتاوی الظهیر یة و الدفع الی من علیه الد ین أولی من الدفع الی الفقیر (البحرالرائق ج: ۲ ص: ۲۶۰)

[۱] یجوز د فع الزکوٰة الی من سوی الوالد ین و المولود ین من الأقارب و من الاخوة و الأخوات و غیرهم لانقطاع منافع الأملاک (بد ائع ج: ۲ ص: ۵۰، کتاب الزکاة فصل و أما ا لذی یرجع الی المؤدی الیه)

[۲] و الأفضل فی الزکوٰة و الفطر و النذرالصرف أولا الی الاخوة والأخوات ... الخ (عالمگیری ج: ۱ ص: ۱۹۰)

[۳] و یجوز د فعها الیٰ من یملک أقل من النصاب (عالمگیری ج: ۱ ص: ۱۸۹ کتاب الزکاة، الباب السابع)

جواب: خور، ورور او خپلوانو ته زکات ورکول یوازې جائز نه، [۱] بلکې په دې کې دوه اجرونه هم دي. یو د فریضې د ادا کولو، او دویم د صله رحمي، [۲]خو والدینو، خپل اولاد اود اولاد اولاد ته زکات نه شي ورکول کېدای، همدغه شان اولاد خپلو والدینو ته، نیکه نیا (آنی) ته اود مور طرف نه نیا نیکه ته زکات نه شي ورکولی، ښځه خاوند هم یو بل ته زکات نه شي ورکولی.[۳]

چاته چې زکات ورکړل شي هغه ته ویل ضروري نه دي،خو د ورکولوپه وخت کې نیت کول ضروري دي.[۴]

له وینا پرته کونډې خورته زکات ورکول

سوال: د زید یو خور کونډه ده، د خاوند په پنشن(تقاعدي) باندې ګزاره یې ده. اینګور لمسو او دوو زامنو سره ده، یو په روزګار باندې دی، او دویم چې اولاد والا دی، بې روزګاره دی. د ژوند ګاډی په یو طریقه روانه ده،خو مالي تنګي شته ، د خاوند پنشن اود زوی ګټه کفایت نه کوي، نو په داسې صورت کې زید که چیرته خپلې کونډې خور ته فدیه، زکات یاد فطرانې د پیسو نه مالي امداد وکړي، نوایا شرعي اعتبارسره به دا جائز وي؟ سره له دې نه چې خور ته ددې علم نه وي چې امداد په کوم صورت سره کیږي؟

جواب: خور که چیرته غریبه وي، نو هغې ته زکات وغیره ورکول جائز دي، د ورکولو په وخت کې چې په زړه کې نیت وکړل شي، هغې ته وینا ضروري نه ده. والله اعلم![۵]

---

[۱]و الأفضل فى الزكوٰة .... أولا الى الاخوة والأخوات .... ثم الى الأعمام و العمات .... الخ (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۹۰ کتاب الزکاة، الباب السابع فى المصارف)

[۲]روى أن امراة عبد الله بن مسعود رضى الله عنه سألت رسول الله صلى الله عليه وسلم عن الصد قة على زوجها عبد الله فقال النبى صلى الله عليه وسلم : لك أجران، أجرالصد قة و أجرالصلة (بد ا ئع الصنائع ج : ۲ ص : ۴۰، كتاب الزكوٰة، طبع ايچ ايم سعيد (وعن سلمان بن عامر رضى الله عنه عن النبى صلى الله عليه وسلم قال : الصد قة على المسكين صد قة و على ذوى الرحم ثنتان : صد قة و صلة رواه النسائى والترمذى (الترغيب والترهيب ج : ۲ ص : ۳۷)

[۳]و لا يد فع المزكى زكوٰة ماله الى أبيه و جده و ان علا و لا الى ولد ه و ولد ولد ه و ان سفل .... و لا تد فع المرأة الى زوجها (هد اية ج : ۱ ص : ۲۰۶، كتاب الزكاة، باب من يجوز د فع الصد قات اليه)

[۴]نوى الزكاة بما يد فع لصبيان أقربائه أو لمن يأتيه بالبشارة أو يأتى بالباكورة أجزاه .... و كذ ا ما يد فعه الى الخدم من الرجال والنساء فى الأعياد و غيرها بنية الزكاة، كذ ا فى معراج الدراية (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۹۰ كتاب الزكاة، الباب السابع فى المصارف) وفى شرح الحموى : العبرة لنية الدافع لا لعلم المد فوع اليه (الأشباه والنظائر مع شرح الحموى ج : ۱ ص : ۲۲۱)

[۵]و الأفضل فى الزكوٰة .... الصرف الى الاخوة والأخوات ... الخ...[بقيه حاشيه په راروانه صفحه

يتيمو ورونو، خويندو او مور باندې د زكات پيسې خرچ كول

سوال: ايا په يتيمو ورونو، خوريندو او مور باندې د زكات پيسې پرته له دې چې هغوى ته وويل شي خرچ كيدلاى شي يا هغوى ته له دې وينا نه پرته چې دا زكات دي وركول كېداى شي؟

جواب: مور ته زكات وركول جائز نه دي، [١] خور، ورور كه چيرته محتاج وي، نو هغوى ته زكات وركول جائز دي، [٢] خو ستاسو يتيم ورور خور چونكې پخپله ستا په كفالت كې دى. له دې وجې نه هغوى ته دې زكات نه وركول كيږي. [٣]

ورور ته زكات وركول

سوال: ددين عالمان ددې مسئلې په باره كې څه فرمايي چې كه خپل حقيقي ورورمعذوره او بيمار وي اودآمدني څه ذريعه يې هم نه وي، نوبل ورورهغه ته زكات وركولى شي؟

جواب: ورور ،خور ،ماماو تره ته زكات وركول جائزدي. [۴]

ورور او پلار ته زكات وركول

سوال: كه يوكس په حساب كتاب كې دخپل پلاراوورونو نه بيل وي، او دحيثيت خاوند هم وي، دى خپل پلارته داسې زكات وركول غواړي چې اول يې خپل غريب مستحق ورورته وركړي اورور ته ووايي چې دا روپۍ ته اوپلاردواړه استعمال كړئ يارورته ووايي داروپۍ قبولې كړه او پلارته يې وركړه، هركله چې پلارمستحق هم وي،ايا داصحيح دى؟يا داسې څه صورت شته چې داروپۍ پلار ته وركړل شي اوزكات اداشي؟

جواب: ورورته زكات وركول صحيح دي، [۵]خوپه دې كې دافرمايش كول چې فلانى كس مثلاً: پلار، باندې يې خرچ كړئ غلط دي، كله چې هغه ورورته زكات وركړ، نوهغه دهغه ملكيت

...بقيه د تيرمخ]... (عالمگيرى ج : ١ ص : ١٩٠) نوى الزكاة الا أنه سماه قرضا جاز فى الأصح لأن العبرة للقلب لا للسان (الدر المختار مع رد المحتار ج : ۶ ص : ٧٣٣)

[١]لا يصرف .... الى من بينهما ولاد (تنو ير الأبصار ج : ٢ ص : ٣۴۶، طبع سعيد)

[٢]و الأفضل فى الزكوٰة......... الصرف أولا الى الاخوة والأخوات ... الخ (عالمگيرى ج : ١ ص : ١٩٠)

[٣]وفى رد المحتار : قلت والظاهر أنه اذ ا احتسبه من الزكوٰة تسقط عنه النفقة المفروضة لاكتفاء اليتيم بها لما صرحوا به أن نفقة الأقارب تجب باعتبار الحاجة .... قال فى التتارخانية عن المحيط اذ ا كان يعول يتيما و يجعل ما يكسوه و يطعمه من ماله ففى الكسوة لا شك فى الجواز لوجود الركن وهو التمليك و أما الطعام فما يد فعه اليه بيد ه يجوز أيضا لما قلنا بخلاف ما يأكله بلا د فع اليه (رد المحتار ج:٢ ص:٢٥٧ كتاب الزكاة)

[۴] و الأفضل فى الزكوٰة ...... الصرف أولا الى الاخوة والأخوات... الخ (عالمگيرى ج : ١ ص : ١٩٠)

[۵]و الأفضل فى الزكوٰة .... الصرف أولا الى الاخوة والأخوات... الخ (عالمگيرى ج : ١ ص : ١٩٠)

شو .اوس دهغه چې څه خوښه وي پرې ودې کړي اوکه ورورته زکات ورکول مقصودنه وي، بلکې پلارته ورکول مقصود وي او ورورېوازې وکيل وي، نو ورورته ورکولوسره به زکات ادانه شي [۱]

بې وسه ورو نو او خويندو ته زکات ورکول

سوال: زماپلاريونيم کال کيږي چې وفات شوی دی اوزه په کور کې مشريم،اوشادي شده هم يم.في الحال دټول کفالت زه کوم ، دکور کسان څه داسې دي:يومورصاحبه،يوه خور،اودرې واړه واړه ورونړه، په کوموکې چې يوبرسرروزګاردی اودوه اوس تعليم کوي، زماپه ذمه زکات واجب دی،ايازه هغه زکات خپلو ورونړو او خور ته ورکولی شم ؟ځکه چې دهغوی هيڅ ذريعه معاش نشته،پاتې شوه دمورمسئله مې نوهغه زمافرض دي،اوټوله ذمه واري به قبلومه.

جواب: ورونړو اوخويندوته زکات ورکول جائزدي.[۲]

د حيثيت خاوندسړي دخپلو والدينو مالي مدد نه کول، همدغه راز خپل ورور پرېښودلو سره نورو خلکو ته زکات ورکول

سوال: يو سړی دجايداد او حيثيت خاوند دی، په ښه تنخوا باندې ملازم دی، هسې خو نيک دی،خو دلته دوه مسئلې دی، له دې ښه حالت او مالی استحکام باوجود هغه خپلو والدينو باندې چې د انتهايي غربت ښکار دي، څه نه خرچ کوي اونه دهغوی څه مالي مدد کوي، د داسې سړي په باره کې څه حکم دی؟

جواب: دا سړی چې پخپله خو خوشحاله ژوند تيروي،خو د بوډاګانو والدينو خيال نه ساتي، ګناهګار دی، د مرګ نه وروسته به په عذاب کې مبتلا وي. [۳]

سوال: . ددې سړي دويم ورور غريب دی، دومره غريب چې لوږې پورې خبره رسيږي او څه خپلوان ورسره امداد کوي، ورور يې زکات وباسي، مګر نورو خلکو ته يې ورکوپ، ورور ته يې نه ورکوي، نه د هغه په څه بله طريقه مدد کوپ، په ورونړو کې تعلقات خو ښه دي،خو دهغه مدد نه کوي. د اسلامی فقه مطابق دا کار ترکومه حده پورې صحيح دی؟

---

[۱] و تعتبرنية الموكل فى الزكوٰة دون الوكيل كذ ا فى معراج الدراية (عالمگيری ج:۱ ص:۱۷۱كتاب الزكاة)

[۲] أيضا تيره شوی حاشيه (و الأفضل فى الزكوٰة ....الخ) اوګورئ!_

[۳]عن ابن عباس رضى الله عنه قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : من اصبح مطيعا لله فى والد يه أصبح له بابان مفتوحان من الجنة، وان كان واحد ا فواحداً، ومن أصبح عاصيا لله فى والد يه أصبح له بابان مفتوحان من النار، ان كان واحدا، فواحدا، قال رجل : وان ظلماه؟ قال : وان ظلماه ! و ان ظلماه ! وان ظلماه (مشكوٰة ص : ۴۲۱، باب البر والصلة)

جواب: د سړي د زکات مستحق د ټولو نه مخکې دهغه ورور، وریرونه او خپل خپلوان دي، کوم سړی چې څومره زیات نژدې وي، هغومره زیات مستحق دی. دا سړی چې خپل ورور او دهغه ماشومانو پریښودلو سره نورو ته زکات ورکوي، غلطي کوي.[1]

کونډې خورته زکات ورکول

سوال: زموږه خور کونډه ده او بیماره هم ده، هغه دخپلو زامنو سره اوسیږي. آیا هغې ته د علاج له پاره د زکات پیسې ورکول کیدا ی شي؟

جواب: خور ته د زکات پیسې ورکول جائز دي. [2]

تره ته زکات

سوال: زماپلاروفات شوی دی، مونږ اوو وروڼه خویندې او یو مور صاحبه ده،دالله تعالی په فضل اوکرم سره په مونږ باندې زکات فرض دی اومونږ زکات ورکوو،ایادزکات څه پیسې خپل تره ته ورکړو؟دتره مالي حالات ښه نه دی،مونږ زکات تره ته ورکولی شواوکه نه؟اوداهم غواړوچې تره ته مو دا پته ولګیږي چې دا دزکات روپۍ دي.

جواب: تره ته زکات ورکول جائزدي،[3]چاته چې زکات ورکړل شي هغه ته داویل ضروري نه دي چې دادزکات روپۍ دي، یوازې دزکات نیت کول کافي دي.[4]

وراره یا زوی ته زکات ورکول

سوال: ماسره زمایتیمه وریره اوسیږي، ایازه دزکات روپۍ په هغې باندې خرچ کولای شم؟دویم سوال دادې چې ایازه خپل زوی ته زکات ورکولای شم؟هغه معمولي نوکردی.

جواب: زوی،لور،لمسي اولمسۍته زکات ورکول جائزنه دي،وراره او وریرې ته زکات ورکول صحیح دي.

---

[1] و الأفضل فى الزكوٰة .... الصرف الى الاخوة والأخوات ثم الى اولاد هم ... ثم الى ذوى الأرحام ثم الى الجيران الخ (عالمگيرى ج : ١ ص : ١٩٠ كتاب الزكاة، الباب السابع فى المصارف)

[2] والأفضل فى الزكاة والفطر والنذر الصرف اولا الى الاخوة والأخوات (عالمگيرى ج : ١ ص : ١٩٠)

[3] و الأفضل فى الزكوٰة .... ثم الى الأعمام والعمات، ثم اليٰ أولادهم .. الخ (عالمگيرى ج: ١ ص : ١٩٠)

[4] نوى الزكاة بما يد فع لصبيان أقر با ئه أو لمن يأتيه بالبشارة أو يأ تى بالباكورة أجزاه .... الخ (عالمگيرى ج : ١ ص : ١٩٠) و فى شرح الحموى : العبرة لنية الد ا فع لا لعلم المد فوع اليه (الأشباه والنظائر مع شرح الحموى ج : ١ ص : ٢٢١، طبع ادارة القران)۔

ښځه خپل خاوند ته زکات نه شي ورکولی

سوال: ۱: عام طورسره د ښځې ټول کفالت دخاوند په ذمه وي، که دبدنصیبي نه خاوند غریب شي او ښځه مالداره وي، نو شرعاً د ښځې په خاوند باندې څه حقوق عائد کیږي؟

۲ : دمذکوره خاوند د ښځې نه زکات اخیستل او خوړل به صحیح وي؟

جواب: په ښځه باندې دخاوند چې کوم حقوق دي، هغه دخاوند په مالداري او غریبي دواړو کې یوشان دي، دخاوند غریب کیدو په صورت کې شرعي حق دادی چې هغه دخاوند غریبي ته په پام یوازې ددومره نان او نفقې مطالبه وکړي چې خاوند یې تحمل لري،[۱] خو اخلاقاً ښځې ته پکار دي چې هغه دخپل مال نه دخاوند امداد وکړي یا خپل خاوند ته دځه کاروبار کولو اجازت ورکړي.[۲]

۲ :چونکې د ښځې او خاوند ګټه عادةً مشترکه وي او دواړه عموماً دیوبل دڅیزونو نه استفاده کوي، له دې وجې نه دخاوند او ښځې یوبل ته زکات ورکول جائزنه دي.[۳]

د مالدارې ښځې غریب خاوند ته زکات ورکول صحیح دي

سوال: د زید د ښځې سره دڅلورو زرو روپیو سره زر او چاندی (سپین زر) دي، خود دې خاوند زیات قرضدار دی. (یاده دې وي چې سره زر د زید د ښځې ملکیت دي) او د زید مور پلار هغه ته په کورکې دبرخې ورکولو نه انکار کړی دی، تسلی بخش جواب راکړئ چې زید زکات اخستلی شي او که نه؟ قرضداری زید په خپله دی او مال د زید د ښځې سره دی.

جواب: زید دنورو نه زکات اخیستلی شي[۴]، خو دده ښځه ده ته زکات نه شي ورکولی، [۱] په هرحال که خاوند غریب وي، نو هغه دزکات مستحق دی، د ښځې د مالداري په وجه هغه ته مالدار نه ویل کیږي.

۱] النفقة واجبة للزوجة علیٰ زوجها........ و تعتبر فی ذلک حالهما جمیعا .... و علیه الفتویٰ وتفسیره انهما اذا کانا موسر ین تجب نفقة الیسار و ان کانا معسر ین فنفقة الاعسار (هدایة ج : ۲ ص : ۴۳۷)۔

۲] عن زینب امرأة عبد الله بن مسعود قالت : قال رسول الله صلی الله علیه وسلم : تصدقن یا معشرالنساء ولو من حلیکن، قالت : فرجعت الیٰ عبد الله فقلت : انک رجل خفیف ذات الید و أن رسول الله صلی الله علیه وسلم قد أمرنا بالصدقة فأته فاسئله فان کان ذلک یجزیء عنی والا صرفتها الی غیرکم .... فقال رسول الله صلی الله علی وسلم: لها أجران أجر القرابة و أجرالصدقة متفق علیه (مشکوٰة ص: ۱۷۱، باب افضل الصدقة)

۳] ولا یدفع الی امرأته للاشتراک فی المنافع عادة ولا تدفع المرأة الی زوجها عند ابی حنیفة رحمه الله تعالیٰ کذا فی الهدایة (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۸۹) کتاب الزکاة، الباب السابع فی المصارف)۔

۴] (منها الفقیر) و هو من له ادنیٰ شيء و هو ما دون النصاب أو قدر نصاب... [بقیه حاشیه په راروانه صفحه

واده کړې ښځې ته زکات ورکول

سوال: یوه ښځه چې خاوند یې ژوندی دی، خو هغوی محنت مزدوري کوي، ایا دوی ته خیرات صدقه او زکات ورکول صحیح دي؟

جواب: که هغوی غریبان او مستحق وي نو جائز دي.[۲]

مالدار اولاد لرونکې کونډې ته زکات

سوال: یوه ښځه چې کونډه ده، خو دهغې څلور پنځه زامن په روزګار دي او ښه آمدني یې کیږي که هغه هلکان دخپلې مور بالکل امداد نه کوي، نو ایا دې ښځې ته زکات ورکول جائز دي؟ او که بالفرض اولاد څه لږشان امداد ورکوي چې دهغې له پاره ناکافي وي، نو بیا هغې ته زکات ورکول صحیح دي او که نه؟

جواب: ددې ښځې اخراجات ددې دزامنو په ذمه دي[۳]، خو که هغه غریبه وي او زامن دهغې دومره مالي امداد نه کوي چې د روزمره ضروریاتو له پاره کافي وي، نو هغې ته زکات ورکول جائز دي.[۴]

د زکات مستحق

سوال: زما کونډه ورینداره ده، د هغې سره تقریباً پنځلس تولې د سرو زرو ګینه ده، سره له دې چې دهغې هیڅ آمدني نه شته، نه یې کورشته او نه یې د آمدني څه ذریعه شته، ایا هغې ته زکات ورکول کیدای شي؟ واضحه دې وی چې کومه ګینه دهغې سره ده هغه ورته خاوند او دهغه مور پلار ورکړې وه، زمونږ سره او سیږي او دهغې یو زوی هم دی چې لاوس سبق وایي او دګټې قابل نه دی.

جواب: ستاد ورینداره سره که پنځلس تولې د سرو زرو ګینه خپله وي، نو هغې ته زکات

...بقیه د تیرمخ]... غیر نام و هو مستغرق فی الحاجة فلا یخرجه عن الفقر ملک نصب کثیرة غیر نامیة اذ ا کانت مستغرقة بالحاجة کذ ا فی فتح القد یر (عالمگیری ج:۱ ص : ۱۸۷)۔

۱] تیره شوی حاشیه (ولا ید فع الی امرأته للاشتراک...الخ) اوګورئ!۔

۲] ایضاً تیره شوی حاشیه (منها الفقیر) و هو من له ادنیٰ شيء...الخ) اوګورئ!۔

۳] و علی الرجل أن ینفق عليٰ ابو یه و أجد اده وجد اته اذ ا کانوا فقراء و ان خالفوه فی د ینه اما الأبوان فلقوله تعاليٰ و صاحبهما فی الد نیا معروفا (هد ایة ج : ۲ ص : ۴۴۵، باب النفقة، فصل فی من یجب النفقة و من لا یجب)

٤] ایضاً تیره شوی حاشیه (منها الفقیر) و هو من له ادنیٰ شيء...الخ) اوګورئ!۔

ورکول جائزنه دي،[۱] بلکې په هغې پخپله زکات فرض دی[۲]، او که دهغې زوی سره خپل څه نه وي، نوهغه ته زکات ورکولی شئ.[۳]

کونډې او ماشوما نوته رسېدونکې ترکه باندې زکات

سوال: یوه کونډه ښځه ده دهغې درې نارینه اولاددی،هغې ته دخپل خاوند دترکې نه تقریباً څلویښت زره روپۍ ورسېدې،هغې هغه روپۍ دبینک په فکسډ ډیپازټ کې کینښودلې،اوپه هغې باندې چې کوم سودیامنافع ملاویږي په هغې باندې دهغې وخت تیریږي، نوآیا په هغې باندې زکات واجب دی؟(یادلرئ چې ددې نه پرته دهغې هیڅ دآمدنئ ذریعه نشته)

جواب: داروپۍ دې په شرعي برخوکې تقسیم کړل شي[۴] اودهریوپه برخه کې چې څومره روپۍ راشي که هغه دنصاب(دوه پنځوس نیم تولې چاندي (سپین زرو) دمالیت پورې رسیږي، نوپه هغه باندې زکات فرض دی[۵] دنابالغه بچیوپه برخه باندې زکات نه شته.[۶]

سوال: کله چې دپاکستان حکومت زکات ارډیننس نافذکړاوزکات یې وصول کړ، له دې نه وروسته اعلی افسرانوته رجوع وشوه، نوپه جواب کې هغوی دمحلې کمیټۍ ته دزکات له فنډنه دزکات وظیفه ورکولو له پاره وویل،ایاهغوی دزکات اخیستلوحقداردي، هرکله چې دهغوی په خپلې آمدني باندې ګزاره کیږي.

جواب: دنصاب خاوندزکات نه شي اخیستلی.[۷]

د نصاب خاوندې خومحتاجه کونډې سره څه ډول مدد وکړل شي؟

سوال: یوه ضرورت منده زنانه چې اوس کونډه ده، دهغې خاوندیوه هفته وړاندې وفات شوی دی، ددې زنانه څه ذریعه معاش نه شته، دمرحوم دیوې ماشومې عمر۹کاله دی،دکرایې په

۱] ولایجوز دفع الزکاة الی من یملک نصابا .... الخ (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۸۹)_

۲] الزکوٰة واجبة علی الحر العاقل البالغ المسلم اذا ملک نصابا ملکا تاما وحال علیه الحول (هدایة ج:۱ ص:۱۸۵)

۳] ان الطفل یعد غنیا بغنی أبیه بخلاف الکبیر فان لا یعد غنیا بغنی أبیه ولا الأب بغنی ابنه ولاالزوجة بغنی زوجها ولاالطفل بغنی امه (رد المحتارج : ۲ ص : ۳۵۰، مطلب فی الحوائج الأصلیة)_

۴] یوصیکم الله فی اولادکم للذکرمثل حظ الأنثیین (النساء : ۱۱) " فان کان لکم ولد فلهن الثمن مما ترکتم" (النساء : ۱۲)_

۵] ایضاً تیره شوی حاشیه (الزکوٰة واجبة علی الحر العاقل البالغ...الخ) اوګورئ!)_

۶] ومنها العقل والبلوغ فلیس الزکوٰة علیٰ صبی ومجنون (عالمگیری ج : ۱ ص :۲ ۱۷)_

۷] ایضاً تیره شوی حاشیه (الزکوٰة واجبة علی الحر العاقل البالغ...الخ) اوګورئ!)_

کورکې اوسیږي میاشتنی کرایه (۵۰۰) روپۍ ده، ددې زنانه سره د سرو زرو یوسیټ د واده دوخت دی، وزن یې تقریباً لس تولې دی، کونډه یې دخپلې لور له پاره مخصوص کول غواړي، یعنی ددې ګینې ملکیت د (۹) کلنې ماشومې په نوم کول غواړي، ایاپه موجوده حالاتو کې مذکوره کونډه شریعت دزکات حقداره ګرخوي؟یعنی دهغې ضروریات دزکات نه د میاشتنی وظیفې په شکل کې پوره کیدای شي؟

جواب: که د سرو زرو سیټ یې دخپلې لورپه نامه هبه کړ،نو یاده کونډه دزکات حقداره ده، او دهغې امداد دزکات نه کیدای شي.[۱]

مفلوک الحال کونډې ته زکات ورکول

سوال: زموږ په محله کې یوه کونډه ښځه اوسیږي، دهغې یوه پیغله لورهم ده، چې په مقامی کالج کې سبق وایي اودکونډې یورورډب چې دغلې دلالي کوي، دمیاشتې دوه زره روپۍ ګټی، خو خپلې موراوکونډې خورته هیڅ نه ورکوي، ددې کونډې ښځې موربالکل ضعیفه اوبیماره ده، اوددې ټولوخرچ دښځې وراره کوي، اوددې وراره یې هم واده وشو، دهغه یوه لورهم ده اوس هغه وراره وایي چې زه دټولوخرچ نه شم اوچتولی، اوس هغه کونډه ښځه بلکل یواځې شوې ده، اودهغې دمدد کولو والا هیڅوک نه شته، نوآیا په دې حالت کې دهغې له پاره زکات اخیستل جائزدي؟اوایاموږ برادري والا ددې کونډې ورور سره په روپۍ نه ورکولوباندې زور کولی شو؟

جواب: ورورکه قدرت لري، نوورته پکاردي چې دخپلې خوراخراجات برداشت کړي اوکه هغه نه کوي یاطاقت نه لري اودکونډې سره دنصاب برابر سره زر چاندی (سپین زر) یاروپۍ نه وي، نوظاهره ده چې هغه ناداره او غریبه ده، دې صورت کې هغې ته زکات او صدقات ورکول ضروري دي.[۲]

روزګار کونکې کونډې ته زکات ورکول

سوال: زموږ په علاقه کې یوه کونډه اوسیږي، چې په محکمه تعلیم پاکستان کې نوکره ده، میاشتنی تنخوا یې پنځه سوه روپۍ ده او دهغې یوزلمی زوی هم سرکاري(حکومتي) نوکر دی، دواړه یوځای دسرکار له طرف نه ورکړل شوې کوارټر(کور) کې اوسیږي، زموږ دعلاقې دزکات کمیټی ددې کونډې ښځې له پاره پنځوس روپۍ هره میاشت دزکات له فنډنه وظیفه

۱] قوله هو الفقیر والمسکین .... ای المصرف الفقیر والمسکین .... والأولی أن یفسر الفقیر بمن له مادون النصاب ... الخ (البحرالرائق ج : ۲ ص : ۲۵۸، کتاب الزکاة)۔

۲] و الأفضل فی الزکوٰة....... الصرف أولا الی الاخوة والأخوات ... الخ (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۹۰)

تاکلې ده او هغه ورته هره میاشت ملاویږي، نو ایا د کونډې کیدو په وجه هرکله چې هغه سرکاري (حکومتی) نوکره ده د زکات مستحق ده؟

جواب: که هغه قرضداره نه وي او بر سر روزګار وي، نو هغې له زکات اخستل پکار نه دي، بیا هم که هغه د نصاب خاونده نه وي، نو هغې ته ورکولو سره به زکات اداشي.[۱]

د خاوند ورونړو او وریرونو ته زکات ورکول

سوال: زما د خاوند څلور وروڼه او یوه خورده چې د سابقه خاوندنه طلاق اخیستلو نه وروسته په بل ځای کې واده شوې ده، خود سابقه خاوندنه یې درې بچي دي چې زما د بل لیورسره اوسیږي او زیر تعلیم دي، په دومره ګراني کوم چې د کور خرچې نه پوره کیږي هغوی ته خرچې ورکول هم یوه مسئله ده، ددې نه پرته زما مشر لیوروفات شوی دی، او د هغه بچي هم زیر تعلیم دي، پوښتنه داده چې ایا مونږ ددې ماشومانو په تعلیم یا واده باندې د زکات په مد کې خرچ کولی شو؟ او زمونږ زکات به اداشي؟ خو چې دې ماشومانو ته معلومه نه شي چې دا زکات دی.

جواب: ته د خپل خاوند ورونړو، وریرونو ته زکات ورکولی شې، ستا خاوند یې ورکولی شي[۲] او د زکات دادا ییګي له پاره هغوی ته ویل ضروري نه دي، چې دا د زکات روپۍ دي، په خپله نیت کول کافي دي، که څه هم هغوی ته د هدیې یا تحفې په نوم سره ورکړل شي، بیا هم زکات ادا کیږي.[۳]

غیر مستحق ته زکات ورکول

سوال: که صدقه، خیرات یا زکات یو چا ته مستحق ګڼلو سره ورکړل شي او په حقیقت کې هغه مستحق نه وي، بلکې خپله مسکیني ظاهروي، لکه څنګه چې د نن سباسوال کونکي دي، نو خیرات یا زکات ورکونکی به ثواب ومومي؟

۱] ویجوز د فعها الیٰ من یملک أقل من ذٰلک وان کان صحیحا مکتسبا لأنه فقیر والفقراء هم المصارف، ولأن حقیقة الحاجة لا یوقف علیها فادیر الحکم عليٰ دلیلها و هو فقد النصاب (هدایة ج : ۱ ص : ۲۰۷، کتاب الزکاة، باب المصرف)۔

۲] و لا الیٰ من بینهما ولاد .... الخ وفی الشرح : و قید بالولاد لجوازه لبقیة الأقارب کالاخوة والأعمام ولأخوال الفقراء بل هم أولی لأنه صلة و صد قة (شامی ج : ۲ ص : ۳۴۶) و الأفضل فی الزکوٰة .... الصرف أولا الی الاخوة والأخوات ثم الی أولادهم . الخ (عالمگیری ج:۱ ص :۱۹۰ کتاب الزکاة، الباب السابع)

۳] د فع الزکوٰة الی صبیان أقاربه برسم عید أو الیٰ مبشر أو مهدی الباکورة جاز (الدر المختار ج : ۲ ص : ۳۵۶، قبیل باب صد قة الفطر)۔

جواب: دزکات ورکولوپه وخت کې که غالب گمان و چې داکس د زکات مستحق دی، نوزکات اداشو،[١] خوسوالگروته ورکول پکارنه دي.[٢]

د کاروبارنه کونکي کس کفالت زکات سره کول جائزدي

سوال: یوکس چې قصداً کار وبارنه کوي ،خپلوانوسره دوکې کوي،هغوی مجبوراً دده کفالت کوي ایازکات سره دهغه کفالت جائزده،اوزکات به اداشي؟

جواب: زکات به اداشي.[٣]

د کار نه کونکي سړي ماشوما نواو ښځې ته زکات ورکول

سوال: یو سړی چې قصدا کار نه کوي، په کور کې پروت وي، حالانکه دهغه درې زامن او یوه ښځه ده، خپل ذاتي کور یې هم نه شته ، دهغه د ښځې او ماشومانو څه قصور دی؟ کور د کرایه دی، ایا داسې تنگ لاسو ماشومانو او ښځې ته زکات ورکول کیدای شي؟ دا هم ده چې کله مورِ دهغه ښځې ماشومانو ته پیسې ورکړو، نو هغه به یې هم خوري، حالانکې صحت مندکیدو باوجود بې کاره گرځي راگرځي، ښځه او بچي په تنگي سره ژوند تیروي، په دې صورت کې تاسو واضحه کړئ چې د زکات په پیسو سره دهغوی مدد کیدلی شي؟ د بچیو په دې کې څه قصور دی؟

جواب: دهغه بچیو او ښځې ته دې زکات ورکړل شي.[٤]

گټه نه کونکي ته زکات ورکول

سوال: زما خسر وفات شوی دی او زما د ښځې ورونه که څه هم ځوانان دي،خو کار نه کوي، حالانکې هغوی سره ځمکه وغیره موجوده ده،خو نغدې پیسې ورسره نه شته ، آیا زه هغوی ته زکات ورکولی شم؟

---

[١] أما لو تحری فدفع لمن ظنه غیر مصرف أو شک و لم یتحر لم یجز حتی یظهر أنه مصرف فیجز به فی الصحیح خلافا لمن ظن عدمه و تمامه فی النهر : و فیه : واعلم أن المدفوع الیه لو کان جالسا فی صف الفقراء یصنع صنعهم أو کان علیه زیهم أو سأله فأعطاه کانت هذه الأسباب بمنزلة التحری .. الخ (رد المحتار ج : ٢ ص : ٣٥٢، مطلب فی الحوائج الأصلیة)۔

[٢] و لا یحل أن یسأل شیئا من القوت من له قوت یومه بالفعل أو بالقوة کالصحیح المکتسب و یأثم معطیه ان علم بحاله لاعانته علی المحرم (الدرالمختار ج : ٢ ص : ٣٥٤، ٣٥٥، طبع ایچ ایم سعید)۔

[٣] ایضاً تیره شوی حاشیه (ویجوز دفعها الیٰ من یملک اقل من ذٰلک...الخ) او وړمبی بله حاشیه (أما لو تحری فدفع لمن ظنه...الخ) اوگورئ!)۔

[٤] (منها الفقیر) و هو من له ادنیٰ شیٔ و هو ما دون النصاب (عالمگیری باب المصارف ج:١ ص : ١٨٧)

جواب: که چیرته هغوی سره دومره مالیت نه وي چې هغوی باندې زکات واجب شي، نو هغوی ته زکات ورکول جائز دي.خو هغوی ته دخپل محنت گټه پکار ده [۱]

د نصاب خاوند قرضدار باندې زکات فرض دی اوکه نه؟

سوال: که دنصاب خاوند قرضداری وي، نودهغه له پاره څه حکم دی؟موږ اوریدلي دي چې په قرضداري باندې په هیڅ صورت کې زکات نه واجبیږي،ترڅوپورې چې قرض ادانه کړي. که څه هم دهغه سره دومره روپۍ وي چې قرض پرې اداکولی شي. خوپه قرض کې ټال اچونکی وي

جواب: اصول دادي چې که دچاسره مال هم وي اوقرضداری هم وي، نو اودې کتل شي چې دقرض پرې کولونه وروسته له هغه سره دنصاب برابر مالیت پاتې کیږي اوکه نه؟که دقرض پرې کولونه وروسته ورسره دنصاب برابرمالیت پاتې کیده،نوپه هغه باندې ددې پاتې شوي مال زکات واجب دی. برابره ده که هغه قرض اداکوي یایې نه اداکوي اوکه دقرض پرې کولونه وروسته دنصاب برابرمالیت پورې نه رسیږي، نوپه هغه باندې زکات فرض نه دی[۲]،په دې اصول باندې ښهٔ ځان پوه کړئ!

ایضاً

سوال: زیداوبکردوه ورونه دي،زیدبکرته په مختلفو وختونوکې دکاروبارښې کافي روپۍ دقرض په طوروکړې،خود ځینو وجوهاتوپه وجه په کاروبارکې نقصان کیده.زیددې پروخت نه د خپلو روپیو غوښتونکی دی، خودبکرله پاره دروپیو پرې کول په نظرنه راځي اوکاروبارهم یوازې دنامه دی،نو ایادهغه له پاره زکات اخیستل اوپه قرض کې ورکول شرعاً مناسب دي؟ نورداچې په خپلوکې څوک دومره یا ددې نه کمې روپۍ زکات اوباسي اوبکرته ورکول وغواړي چې هغه پرې خپل قرض خلاص کړای شي، نوایادهغوی له پاره شرعاً جائزدي اوکه نه؟

جواب: که دبکراثاثه دومره نه وي چې هغه پرې قرض اداکړای شي، نوهغه ته دزکات روپۍ ورکول کیدای شي.[۳]

---

[۱] ویجوز دفعها الیٰ من یملک اقل من النصاب وان کان صحیحا مکتسبا(عالمگیری باب المصارف ج:۱ ص:۱۸۹)

[۲] ومن کان علیه د ین محیط بماله فلا زکوٰة .... و ان کان ماله اکثر من د ینه زکی الفاضل اذ ا بلغ نصابا بالفراغة عن الحاجة (هد ایة ج : ۱ ص : ۱۸۶، کتاب الزکاة)۔

[۳] ومنها الغارم و هو من لزمه دین ولا یملک نصابا فاضلا عن د ینه أو کان له مال علی الناس لا یمکنه اخذه کذافی التبیین والدفع الیٰ من علیه الدین أولی من الدفع الی الفقیر کذا فی المضمرات(عالمگیری ج:۱ ص:۱۸۸)

قرضداري ته زکات ورکول او قرض ترې اخیستل

سوال: زموږ په یو کس باندې (۳۳۰۰) روپۍ قرض و، هغه کس ډیر غریب دی، موږ هغه کس ته بطورزکات دومره روپۍ ورکړې او هغه یادې روپۍ په قرض کې واپس کړې، ایا زموږ زکات اداشو؟

جواب: ستاسو زکات اداشو او د هغه قرضه اداشوه.[1]

قرضدار سړي ته زکات ورکول که څه هم د هغه زامن ګټه کوي

سوال: یو سړی بهرملک ته تللو سره د چاسره یې په شراکت باندې کاروبار کړی و. دلته هغه خپل کور او ګینه خرڅ کړي دي او د خلکو نه یې پنځه لکه روپۍ قرض کولو سره په کاروبار کې ولګولې او چیرته یې چې کاروبار کاو هغه دکان دده د شریک په نوم و، چې کله کار وچلیده. نو هغه ملګري ورته وویل چې ستا په دې دکان کې هیڅ برخه نشته ، ته پاکستان ته واپس لاړ شه. څه لیکل وغیره شوي نه وو، دکان د ملګري پخپل نوم باندې و، هغه سړی واپس پاکستان ته راغی. حالانکه د هغه په ذمه د لاکونو روپیو قرض دی، اخیستلو والا یې شپه او ورځ پریشانه او بې عزته کوي، حالانکه د هغه یو زوی اوس ملازم شوی دی او درې زامن یې معمولي دکان داري کوي او هغه پخپله هم دیوبل چا په دکان کې کار کوي، کور د کرایې دی. چې لږ څه راوړي هغه قرض والا په دروازه باندې ولاړ وي، ایا داسې سړي ته زکات ورکول سهي دي؟ د هغه دکان خپل ذاتی دی چې په هغه کې یې زامن کاروبار کوي، چې د لکونو روپیو سودا پکې کیږي. ددې وجه نه یې نه کوي چې بیا به یې د زامنو د کاروبار څخه څه جوړشي. داسې کورنۍ ته زکات ورکول سهي دي؟

جواب: د قرض ادا کولو له پاره زکات ورکول سهي دي.[2]

قرضدار ته زکات ورکولو سره د هغه نه خپل قرض واپس اخیستل

سوال: زما ترور چې به امریکا کې مقیمه ده، هغې ماته (۷۰۰۰) روپۍ په زکات کې را اولیږلې چې دا یو مستحق ته ورکړه، څه موده مخکې یوې ښځې څه پیسې مانه قرض اخیستي وې. خو اوس هغه په داسې حالت کې نه ده چې زما پیسې ماته واپس راکړای شي، تاسو ماته د قران او سنتو په رڼا کې ووایئ که چیرته زه خپلې د قرض پیسې واپس وانه اخلم

---

[1] و حیلة الجواز ان یعطی مد یونه الفقیر زکوته ثم یأخذ ها عن د ینه (الدر المختار ج : ۲ ص : ۲۷۱)۔

[2] و منها الغارم وهو من لزمه دین ولا یملک نصابا فاضلا عن دینه (عالمگیری باب المصارف ج :۱ ص :۱۸۸)

(ځکه چې دهغې حالت د ورکولو قابل نه دی) اود خپلې ترور په رالیږل شویو پیسو کې زه بدلې کړم نو ایا دا به مناسب وي حالانکې هغه زنانه زکات هم اخل. زه غواړم چې هغې باندې د قرضې بوج هم ختم شي او زه به هم خپل قرض واخلم. یعنې د ترور امانت مستحق کس پورې ورسوم.

جواب: هغې ته د زکات پیسې ورکړه، او بیا یې دهغې نه خپل قرض کې وصول کړه، [۱] د زکات ادا کولو له پاره دا شرط دی چې د زکات ادا کولو په وخت کې د زکات په نیت سره ورکړل شي.[۲] که چیرته پیسې دې بطور قرض ورکړې وي، نو وروسته د زکات نیت کولو سره زکات نه ادا کیږي، کومې زنانه چې تانه پیسې قرض اخیستې دي، دهغې حل دادی چې تاسو د یوې ښځې په ذریعې هغې ته دزکات پیسې ورکړه،(د وینا ضرورت نشته دې چې دا د زکات پیسې دي) چې کله هغه ستا په وړاندې هغې ته دزکات پیسې ورکړي، نوتاسو هغې ښځې ته ووایئ چې هغه ستاقرض اداکړي.

د یو قرض دار قرض د زکات نه ادا کول

سوال: د زکات د پیسو نه دخپلې ملګرې د خاوند قرض یا د بل خپلوان قرض ورکولی شم؟

جواب... که چیرته هغوی محتاج وي، نو هغوی ته د قرض ادا کولو له پاره د زکات پیسې ورکول صحیح دي.[۳]

په قرض باندې ورکړل شویو پیسو کې د زکات نیت کیدلی شي؟

سوال: څه خلک قرض اخیستلوسره لاړ شي، کافي وخت تیریدو نه وروسته د ملاویدو امید نه وي،که موږ هغه قرض باندې ورکړل شویو پیسو کې د زکات نیت وکړو،نو زکات ادا کیږي؟**جواب:** د زکات ادا کیدو شرط دادی چې دپیسو ورکولو وخت کې د زکات نیت وکړل شي، [۴] یا کله پورې چې فقیرسره هغه پیسې بعینه محفوظې وي هغه وخت پورې نیت کیدلی شي،خو که چیرته د قرض په نیت سره دې پیسې ورکړې او قرض اخیستونکي هغه پیسې خرچ کړې اوس د زکات نیت کولوسره زکات نه ادا کیږي،خو دا صورت کیدای

---

[۱] حیلة الجواز ان یعطی المد یون الفقیر خمسة زکوٰة ثم یأخذ ها منه قضاء عن د ینه (بحرالرائق ج : ۲ ص : ۲۲۶کتاب الزکاة)

[۲] وشرط ادائها نیة مقارنة للاداء او لعزل ما وجب...الخ (بحرالرائق ج۲ ص۲۲۶، کتاب الزکاة)

[۳] فان کان مد یونا فد فع الیه مقدار ما لوقضی به د ینه لا یبقی له شيء أو یبقی دون المائتین لا بأس به (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۸۸کتاب الزکاة، الباب السابع فی المصارف)

[۴] و أما شرط ادائها فنیة مقارنة للأدا ء أو لعزل ما وجب (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۷۰کتاب الزکاة)

شي چې که چیرته قرضدار محتاج وي، نو هغه ته دې د زکات پیسې ورکړل شي، او د ورکولو نه دې پخپل قرض کې وصول کړل شي [۱]

د پګړۍ کور او په کور کې د پنځلس شلو زرو روپیو شیانو لرونکي ته د لور د واده له پاره زکات ورکول

سوال: یوسړي د زکات په پیسو سره د لور د واده له پاره د مدد درخواست کړی دی. دهغه په کور کې د پنځلس شلو زور روپیو شیان دي، اود پګړۍ کور یې هم دی، خو په نن سبا دور کې چې د واده له پاره کم ازکم کوم ضروریات دي هغه سړی یې د پوره کولو نه قاصر اوعاجز دی. مثلاً فرنیچر. لوښي، جامې. د بهر نه د میلمنو په راتللو باندې دهغوی له پاره د طعام او قیام بندوبست او داسې نور... ایا دا سړی د زکات مستحق دی؟

جواب: د استعمال شیانو نه پرته که چیرته هغه سره سامان د دوه پنځوس نیمو تولو چاندي مالیت ته رسیدلی وي، که څه هم دګینې اویا روپیوپه شکل کې وي، هغه د زکات مستحق نه دی. داسړی چې د لور واده کول غواړي دچانه دې قرض اخیستلوسره خرچه کړي. وروسته د قرض د ادا کولو له پاره هغه ته د زکات پیسې ورکول کیدای شي. [۲]

مستحق ته په زکات کې کورجوړول او د واپسي طمع ترې ساتل

سوال: بحمدالله نن سبا دعشراوزکات دنفاذاودسودپه خاتمې باندې کار روان دی اوپه دې سلسله کې شرعي قوانین په عمل کې راوستل کیږي، دزکات اوعشردتقسیم په سلسله کې، دمستحقینوپه باره کې صدرصاحب او وزیر خزانه په مختلفو موقعوباندې ویلي و چې دزکات دتقسیمولوبهترینه طریقه داده چې دې سره دمستحق عزت نفس مجروح نه شي اوداداسې تقسیم کړل شي چې په مستقبل کې هغه دزکات مستحق پاتې نه شي، یعنی په لږ صورت کې نه، بلکې داسې امداد وي چې دمستحق مستقبل پرې ښائسته شي.

لهذا آیا په داسې کسانوباندې زکات تقسیمیدای شي، چې د غریب الوطن، ژوندتیروي، یعنی دهغوی سره تراوسه پورې دمستقلې هستوګنې له پاره خپل کورنه وي، دزمکې ټوټه ورسره وي. خو دملازمت په ژوندکې په کمه آمدنې کې یوازې دخوراک څښاک کارېږې په مشکله سره پوره کیږي، یادبلې څه وجې نه دومره غریب وي، چې دخپل ذاتي کور له پاره حاصل شوې ځمکې باندې دموجوده دور په ګرانۍ کې دجوړولو عملاً تصورهم نه شي کېدای.

---

[۱] حیلة الجواز ان یعطی مد یونه الفقیر زکوته ثم یأخذ ها عن د ینه (الدر المختار ج : ۲ ص : ۲۷۱)

[۲] المصارف :الخ منها الفقیر هو من له ادنیٰ شيء و هو ما دون النصاب أو قدر نصاب غیرنام وهو مستغرق فی الحاجة فلا یخرجه عن الفقر (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۸۷ کتاب الزکاة، الباب السابع فی المصارف)

آيا په داسې صورت کې د کور د جوړولو له پاره د تخمين مطابق په يوځای دزکات روپۍ ورکول کيدای شي چې دپوره کورنۍ سرونه پټ شی؟ ددې نه پرته زکات اخستونکی د تعميراتي مراحلو پوره کولو نه وروسته دزکات روپۍ په مناسبو قسطونو کې رضاکارانه طورسره واپس اداکولی شي؟

جواب: داسې غريب او نادار ه خلک چې دنصاب برابر مال نه لري، هغوی ته زکات ورکول جائزدي[۱]. اوددې صورت داکيدای شي چې دزکات په روپيو کورجوړکړل شي اوهغوی ته ورکړل شي اوداسې غريب او نادار نه دزکات دروپيو دواپسي طمع کول عبث دي، له دې وجې نه درضاکارانه واپسي سوال دبحث نه خارج دی.

د نصاب دخاوند له پاره د زکات د مد نه خوراک کول

سوال: زه په مدرسه کې قرآن پاک حفظ کوم اوزما عمرتقريباً شلو کلونو ته رسيدلی دی، او زموږ کورني حالات هم ډيرښه دي او د کور ټول اخراجات اوآمدني زمانه مشرانو دروڼو په لاسوکې دي. هرکله چې زما په مدرسه کې خوراک څښاک اواوسيدل دي او تاسو ته به معلومه وي چې ددينې مدرسو ګزاره اکثر په زکات خيرات اودقربانۍ په څرمنو باندې وي، مهرباني وکړئ اوداراته ووايئ چې دمدرسې خوراک زماله پاره جائزدی اوکه نه؟

جواب: که دموږ پلار دجائدادنه تاته دومره برخه ملاوشوې وي چې ته دنصاب خاوند يې نودزکات دمدنه ستاله پاره خوراک کول جائزنه دي.[۲]

د معذور هلک پلار ته زکات ورکول

سوال: ديوسرکاري (حکومتي) ملازم ګريډنمبر۱ يو زوی چې عمريې تقريباً لس کاله دی په دماغي بيماري کې مبتلا دی، پلار دهغه کفالت کوي اوخومره پورې چې کيدای شي علاج او درملنه يې کوي، ددې هلک ددماغي بيمارۍ په وجه زموږ دزکات کميټۍ دزکات دفنډ نه د هلک له پاره ماهانه وظيفه مقررکړې ده او هره مياشت ورته ورکول کيږي دمريض هلک پلار د سرکاري (حکومتي) نوکري (وظيفې) سره سره دحکومت دطرف نه ورکړل شوي کوارټر (کور) کې اوسيږي ايا په داسې حالت کې دهلک پلار دزکات مستحق دی؟

۱] ويجوز د فعها الیٰ من يملک أقل من ذٰلک وان کان صحيحا مکتسبا لأنه فقير والفقراء هم المصارف، ولأن حقيقة الحاجة لايوقف عليها فادير الحکم عليٰ دليلها وهو فقدالنصاب (هداية ج:۱ ص:۲۰۷، کتاب الزکاة، باب المصرف)

۲] ولايجوز د فع الزکاة الی من يمک نصابا .... الخ (عالمگيری ج : ۱ ص : ۱۸۹)۔

جواب: که دهلک پلار غریب وي نو دزکات حقداردی[۱]، ځینې اولاد داره خلک داسې وي چې هغوی دنصاب خاوندان نه وي اودهغوی روزګارهم دهغوی دخرچې له پاره نه کافي کیږي، داسې خلکوته زکات ورکول جائزدي.[۲]

غریب ته زکات ورکول او نیت

سوال: زمونږ یو پیژندګلودی،مالي اعتبارسره ډیرکمزوری دی،ړیږی لګوي، ښځه یې دتبې مریضه ده،هغه ورته په کورکې چنې، کباب اوداسې نور...شیان جوړ وي اوهغه یې خرڅوي او دوه درې واړه واړه بچي یې هم دي،دهغوی ذاتي کوردی،ایاداسې کس ته زکات ورکول کیدای شي؟ اوکه هغه زکات اخیستل نه خوښوي، نو هغه ته دویلونه پرته زکات ورکولی شو؟

جواب: ذاتي کور اوړیږی لګولوباوجودکه هغه فقیر اوضرورت مند وي،نوهغه ته زکات ورکول صحیح دي[۳] اودزکات داداکولوله پاره هغهٔ ته داویل شرط نه دي چې دازکات دی، تحفه اوهدیه ویلو سره یې هم ورکولی شئ،نیت دې دزکات وکړل شي.[۴]

آیا د نصاب د قیمت برابر میښې لرونکی زکات اخستلی شي؟

سوال: که دیوکس سره یوساعت ،یایوه غوااویایوه میښه وي چې قیمت یې دنصاب له کچې سره برابروي، ددې کس له پاره دزکات روپۍ اودفطرانې(سرسایې) روپۍ اخیستل جائزدي اوکه نه؟

جواب: داشیان چې په سوال کې ذکر شوي دي په اصلي ضرورتونو کې شامل دي، له دې وجې نه داکس زکات اخیستلی شي.[۵]

امام ته زکات ورکول

سوال: دمسجد دامام له پاره زکات اخیستل جائزدي؟

۱] تیره شوی حاشیه (ویجوز د فعها الیٰ من یملک أقل من ذٰلک....الخ) اوګورئ!۔

۲] وکذ ا لو کان له حوانیت أو د ار غلة تساوی ثلاثة الاف درهم وغلتها لا تکفی لقوته و قوت عیاله یجوز صرف الزکاة فی قول محمدرحمه الله تعالیٰ (عالمگیری ج:۱ ص: ۱۸۹کتاب الزکاة، الباب السابع فی المصارف)

۳]ویجوز د فعها الیٰ من یملک أقل من النصاب وان کان صحیحا مکتسبا کذ ا فی الزاهدی (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۸۹، کتاب الزکاة، الباب السابع فی المصارف)۔

٤] قوله فیه أشار الیٰ أنه لا اعتبار للتسمیة فلوسماها هبة أو قرضا تجز یه (رد المحتار ج : ۲ ص : ۲۶۸)۔

۵] و فارغ عن حاجته الأصلیة و هو ما ید فع الهلاک عن الانسان تحقیقا کالنفقة و دور السکنیٰ و الات الحرب والثیاب المحتاج الیها لد فع الحر أو البرد .... و کالات الحرفة و أثاث المنزل و دواب الرکوب ... الخ (شامی ج : ۲ ص: ۲۶۲)۔

جواب: که هغه محتاج اوفقیروي، نوجائزدي، که نه ،یوازې دمسجد دامام کیدوسره څوک دزکات مستحق کیږي نه[۱] اودامامت داجرت په طورسره هم زکات ورکول جائزنه دي.[۲]

د مسجد امام ته تنخوا د زکات له روپیو نه ورکول جائز نه دي.

سوال: زموږ په علاقه کې دادستوردی چې کله یوعالم پیش امام جوړوي، نو دهغه له پاره څه تنخواه یانفقه نه ټاکي،بلکې دعلاقې رسم دادی چې خلک یعنې محلې والا امام ته زکات ورکوي، دی مخکې دافیصله نه کوي چې زه امامت کوم، نوتاسوماته زکات راکوئ،له دې وجې نه پیش امام ته زکات ورکول امام ته هم معلوم وي چې دادرسم له وجې نه دي اوقوم ته هم،ایاداسې امامت کولوسره دزکات رقم اداکیږي اوکه نه؟اوډپیش امام له پاره داسې امامت کولو کې څه قباحت شته یانه؟

جواب: اګرچې دامام صاحب سره داخبره ټاکل شوې نه ده چې هغه ته به دزکات درقم نه تنخوا ورکړل کیږي، خو چونکه,,المعروف کالمشروط،،داصولومطابق کوم شی دمخکې په ذهن کې فیصله شوی وي هغه داسې دی لکه چې ددې شرط ولګول شي،چنانچې کله چې دامام صاحب اوزکات ورکونکوپه ذهن کې داخبره دمخکې نه ده چې دامام صاحب تنخوا به نه مقرریږي اوهغه ته به دزکات روپۍ ورکول کیږي، لهذادزکات په روپیو سره امام ته تنخوا یاپه نورو الفاظو سره دامامت اجرت ورکول جائزنه دي[۳]خو که هغه ته دامامت اجرت جداورکول کیږي اوبیادغریبۍ له وجې نه هغه ته زکات ورکړل شي، نوصحیح ده.[۴]

په جیل کې زکات ورکول

سوال: جیل کې دننه دجمعې مونځ کول اوزکات ورکول جائزدی اوکه نه؟ اوکه جائزدي نوجیل کې دننه مستحق قیدي ته زکات ورکول کیدای شي اوکه نه؟

جواب: په جیل کې لمونځ خوپه جماعت کول پکاردي،مګردجمعې په ځاب دماسپخین لمونځ

۱] منها الفقیر هو من له ادنیٰ شيء و هو ما دون النصاب أو قدر نصاب غیرنام وهو مستغرق فی الحاجة فلا یخرجه عن الفقرملک نصب کثیرة غیر نامیة اذ اکانت مستغرقة بالحاجة کذ ا فی فتح القد یر (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۸۷ کتاب الزکاة، الباب السابع)۔

۲] ولاتحسب أجرة العمال و نفقة البقر و کری الأنهار و أجرة الحافظ وغیرذالک .. الخ (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۸۷ کتاب الزکاة، الباب السادس فی زکوٰة الزرع والثمار)۔

۳] تیره شوی حاشیه (ولاتحسب أجرة العمال و نفقة البقر...الخ) اوګورئ!۔

٤] و لو نوی الزکاة بما لم یدفع المعلم الی الخلیفة و لم یستاجره ان کان الخلیفة بحال لولم یدفعه یعلم الصبیان أیضا أجزاه و الا فلا (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۹۰ کتاب الزکاة، الباب السابع فی المصارف)۔

کول پکاردي[۱] دجیل په قیدیانوکې چې کوم کسان دزکات مستحق وي، هغوی ته زکات ورکول صحیح دي.[۲]

خیر غوښتونکو ته زکات ورکول

سوال: په رمضان المبارک کې کراچۍ ته دملک دمختلفوبرخو نه ګڼ شمیر خانه بدوش راځي داخلک دکراچۍ په علاقه کې خیرات زکات غواړي،په شرعی نقطه نظرسره راته ووایئ چې دې خلکوته زکات او فطرانه(سرسایه) ورکول جائزدي اوکه نه؟

جواب: ډیرخیرغوښتونکي په خپله دنصاب خاوندان وي،له دې وجې نه ترڅوپورې چې دا اطمینان نه وي شوی چې دوی واقعي محتاج دي، زکات اوصدقه فطرورکول صحیح نه دي.[۳]

د مدرسې چنده غوښتونکي ته له تحقیق پرته زکات ورکول

سوال: دا چې په کوڅو کې ګرځي اود مدرسې په نوم چنده غواړي، هغوی ته له تحقیق پرته زکات یا څه پیسې ورکول جائز دي اوکه نه؟

جواب: ماته معلومه نه ده چې دا څنګه خلک وي؟ ترڅوپورې چې تحقیق نه وي، څه ویلی شم؟

د څلورنیمو زرو روپیو سرو زرو دمالیت مالک ته زکات ورکول

سوال: که چیرته د نصاب مالیت مثلاً ۴۵۰۰ روپۍ وي. نو ایا داسې سړي ته زکات ورکول سهي دي چې هغه سره دومره پیسې یا ددې نه زیاته ګینه وغیره وي؟ له دې پرته فریج، وي سي آر، ټي وي وغیره هم ورسره وي؟

جواب: داسې سړي ته زکات نه ورکول نه سهي کیږي. [۴]

چې په کوم کورکې ټي وي، وي سي آر وي، هغوی ته زکات ورکول جائز نه دي

سوال: نن سبا عام طور باندې چې کومو خلکو ته زکات ورکول کیږي. دهغوی په کورنو کې

۱] ومنها الاذ ن العام و هو أن تفتح أبواب الجامع فيؤذ ن للناس حتى ان جماعة لو اجتمعوا فى الجامع و أغلقوا أبواب المسجدعلى أنفسهم وجمعوا لم يجز..الخ (عالمگیری ج:۱ ص:۱۴۸کتاب الصلاة، الباب السادس عشر)

۲] تیره شوی حاشیه (ولاتحسب أجرة العمال و نفقة البقر...الخ اوګورئ)۔

۳] و لا يحل أن يسأل شيئا من القوت من له قوت يومه بالفعل أو بالقوة كالصحيح المكتسب و يأثم معطيه ان علم بحاله لاعانته على المحرم (الدرالمختار ج : ۲ ص : ۳۵۴، ۳۵۵، طبع ایچ ایم سعید)۔

۴]المصارف..الخ، منها الفقير هو من له ادنىٰ شيء و هو ما دون النصاب أو قدر نصاب غيرنام وهو مستغرق فى الحاجة (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۸۷کتاب الزكاة، الباب السابع فى المصارف)

تې وي. فريج، وي سي آر وغيره اونور ډېر شيان وي، حالانکې يوازې تې وي د څلورو پنځو زرو روپيو وي، چې د دوو پنځوس نيمو تولو چاندي برابر دی، په داسې صورت کې هغو خلکو ته زکات ورکول صحيح دي؟

جواب: د چا په کورونو کې چې تې وي او وي سي آر وي، هغوی ته زکات ورکول صحيح نه دي. [۱]

غيرمسلم ته زکات ورکول

سوال: اياغيرمسلم يعنې عيسايي ښځې چې په کورونوکې کارکوي دزکات خيرات يا د صدقې مستحق کيدای شي؟ځکه چې دا خلک هم غريبان وي اومحنت مزدوري سره يې په مشکله ګزاره کيږي.

جواب: غيرمسلم ته زکات ورکول صحيح نه دي، نفلي صدقه ورکولی شئ[۲] خوهغه هم په اجرت کې دې نه ور کول کيږي. [۳]

غيرمسلم ته زکات اوصدقه فطر ورکول صحيح نه دي

سوال: دډيروخت نه اخترونوته نژدې ورځوکې قافلې قافلې غيرمسلم خانه بدوش کراچۍ او نورو ښارونوته دزکات اوفطرانې دوصولولوله پاره راځي، په دې خانه بدوشانوکې اکثريت د غير مسلمو وي آيادې غيرمسلموته زکات يافطرانه ورکول سهي دي؟ او آيادا د مسلمانو فقيرانوحق نه دی؟ او آيا ددی زکات او فطرانه اداکيږي؟

جواب: زکات اوصدقه فطريوازې مسلمان فقير ته ورکول کيدايشي[۴]

کوموخلکوچې غيرمسلموته ورکړي وي، هغوی دې دوباره اداکړي.

غيرمسلم ته زکات ورکول

سوال: آيا غيرمسلم ته زکات اوخيرات ورکول سهي کيږي؟ ځکه چې نن سبا په جمعه او

---

[۱] و لا يجوز دفع الزكوٰة الى من يملک نصابا أى مال كان .... فاضلا عن حاجته (عالمگيرى ج : ۱ ص : ۱۸۹ كتاب الزكاة، الباب السابع فى المصارف)

[۲] و أما أهل الذمة فلا يجوز صرف الزكاة اليهم بالا تفاق و يجوز صرف صدقة التطوع اليهم بالا تفاق .... و أما الحربى المستأمن فلا يجوز دفع الزكوٰة و الصدقة الواجبة اليه بالاجماع ويجوز صرف التطوع اليه كذا فى السراج الوهاج (عالمگيرى ج : ۱ ص : ۱۸۸ كتاب الزكاة، الباب السابع فى المصارف)۔

[۳] ولاتحسب أجرة العمال و نفقة البقر و كرى الأنهار و أجرة الحافظ وغيرذالک .. الخ (عالمگيرى ج : ۱ ص : ۱۸۷ كتاب الزكاة، الباب السادس فى زكوٰة الزرع والثمار)۔

[۴] تيره شوى حاشيه (و أما أهل الذمة فلا يجوز صرف الزكاة اليهم...الخ) اوګورئ!۔

اخترونو کې غیرمسلم هم خیرات زکات غواړي

جواب: غیر مسلم ته زکات ورکول جائز نه دي، خو صدقه او خیرات ورکول جائز دي. [۱]

د زکات نه کرایه، د ډاکټر فیس ادا کولو سره د زکات ادا کول

سوال: زما د یو مفت ډسپنسرۍ خلاصولو اراده ده، چې په هغې کې به ټولې دوایانې، کرایه او د ډاکټرانو تنخواګانې د زکات د پیسو نه ورکول کیږي، یوازې په ډسپنسرۍ باندې به لیکل کیږي چې دا دې ځائ نه به یوازې هغه خلک دوایې اخلي چې د زکات مستحق وي. آیا یوازې دومره لیکل کافي دي؟ ډسپنسرۍ ته هرقسمه خلک راځي، آیا داسې کولو سره به زکات ادا شي؟

جواب: کومې دوایانې چې مستحقو کسانو ته ورکړل شي، په هغو کې د زکات نیت صحیح دی، کرایه او د ډاکټر فیس دې وټاکل شي او غریبانانو ته دې د فیس پیسې په زکات کې نغدې ورکړل شي، هغوی دې ډاکټر ته ورکړي. دا جائز ده. والله اعلم [۲]

که چیرته د ډاکټر فیس د زکات نه ادا کړل شي نو آیا زکات به ادا شي؟

سوال: که چیرته د چا علاج وکړل شي او د هسپتال بل او د ډاکټر فیس په هسپتال کې جمع کړل شي. او مریض ته په ملکیت کې ورنه کړل شي نو آیا زکات به نه ادا کیږي؟

جواب: نه جي! مریض دې مالک جوړ کړل شي نو زکات به ادا کیږي، که نه ، نه، هغه هم په دې شرط چې مریض د زکات مستحق وي. [۳]

د زکات د فنډ نه مریضانو ته دوایې اخیستل او ورکول

سوال: د انجمن دهلی راعیان زیرِ اهتمام یو میډیکل سینټر نیوکراچۍ کې امدادي بنیادونو باندې کار کوي. دلته غریبانو مریضانو ته دوایې د زکات د فنډ نه ورکول کیږي، آیا دا جائز دي؟ هرمریض نه د ټوکن منی په طور باندې ۵روپۍ اخستل کیږي، ایا هغه پیسو سره د ډاکټر او د کمپاؤنډر تنخواه ورکول کیدای شي؟

جواب: کوم غریبانان چې د زکات مستحق دي، هغوی ته د زکات د پیسو نه دوایانې اخیستلو سره ورکول کیدای شي او د اکټر او د کمپاؤنډر د فیس د پاره هغوی ته د نغدې

---

[۱] ولا يجوز أن يدفع الزكوٰة الیٰ ذمی و يدفع اليه ما سویٰ ذالک من الصدقة (هدایة ج : ۱ ص : ۱۸۵، كتاب الزكاة)

[۲] اذا دفع الزكوٰة الى الفقيرلا يتم الدفع ما لم يقبضه (عالمگیری ج:۱ ص: ۱۹۰ كتاب الزكاة، الباب السابع)

[۳] ولا يجوز ان يبنى بالزكوة المسجد......وكل مالا تمليك فيه. (عالمگیری ج۱ ص۱۸۸، كتاب الزكاة)

پیسې ورکړل شي. او بیا دې هغوی ډاکټر او کمپاؤنډر ته فیس ادا کړي. [۱]

غیر مسلمو ته زکات

سوال: ایا غیر مسلمه (هندو، سک، عیسایي، قادیاني، پارسي او داسې نورو...) ته زکات ورکول جائز دي؟ هر کله چې په سوونو مسلمانان حقدار موجود وي.

سوال: حکومت په بینکونو کې جمع شویو روپیو نه یوازې د مسلمانانو د اکاونټونو نه جدا کوي هر کله چې د دې زکات نه څه برخه د کالجونو زده کونکو ته بطور مدد ورکول کیږي په دې طلباوو کې د مسلمانانو زده کونکو نه پرته قادیاني، هندو ټول شامل وي، ستاسو نه دا پوښتنه کوم چې د زکات دا مصرف عین د اسلام مطابق دی یا په دې کې اختلاف دی؟

جواب: د زکات مصرف صرف مسلمانان دي، هیڅ یو غیر مسلم ته زکات ورکول جائز نه دي[۲] که حکومت د زکات رقم غیر مسلموته ورکوي او صحیح مصرف باندې یې نه خرچ کوي، نو د اهل زکات زکات به ادا نه شي.

زکات او څرمنې هغو تنظیمونو ته ورکړئ چې صحیح استعمال یې کوي

سوال: مختلف تنظیمونه زکات او د قربانۍ څرمنې جمع کوي. کله چې هغوی ته د دې په ذریعه روپۍ حاصلې شي، نو د هغو حساب هم نه پیش کوي، او نه د اخراجاتو، نو آیا په دې صورت کې دوی ته د قربانۍ څرمنې او زکات ورکولو سره به زکات او قرباني ادا شي؟

جواب: د زکات او د قربانۍ د څرمنې څوک محتاج مالک جوړول ضروري دي، له دې پرته به زکات ادا نه شي[۳] او د قربانۍ ثواب به ورسره ضائع شي، نو د کومو تنظیمونو په باره کې چې موږ پوره اطمینان وي چې هغوی د زکات پیسې په صحیحې طریقې په صحیح مصرف باندې خرچ کوي هغوی ته زکات ورکول پکار دي. او د چا په باره کې چې دا اطمینان نه وي هغوی ته ورکړل شوی زکات ادا نه شو دې خلکو ته پکار دي چې خپل زکات په دویم ځل ادا کړي.

دیني مدرسې ته زکات ورکول غوره دي

سوال: مدارس عربیه ته زکات ورکول جائز دي او که نه؟

---

[۱] اذا دفع الزکوٰة الی الفقیر لا یتم الدفع ما لم یقبضه (عالمگیری ج:۱ ص:۱۹۰ کتاب الزکاة، الباب السابع)

[۲] و أما أهل الذ مة فلا یجوز صرف الزکاة الیهم بالا تفاق و یجوز صرف صد قة التطوع الیهم بالا تفاق .... و أما الحر بی المستأمن فلا یجوز د فع الزکوٰة و الصد قة الواجبة الیه بالاجماع ویجوز صرف التطوع الیه کذ ا فی السراج الوهاج (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۸۸ کتاب الزکاة، الباب السابع فی المصارف)۔

[۳] أما تفسیرها فهی تملیک المال من فقیر مسلم غیرهاشمی و لا مولاه بشرط قطع المنفعة عن المملک من کل وجه لله تعالیٰ هٰذ ا فی الشرع کذ ا فی التبیین (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۷۰ کتاب الزکاة)۔

جواب: زکات ورکول جائزنه بلکې بهتردي[۱].ځکه چې دغریبانو د مدد سره سره ددیني علمونو سرپرستي هم ورسره وشي.

آیا زکات او د قرباني څرمني مدرسې ته ورکول جائزدي؟

سوال: دزکات مال اوقرباني څرمنې دمدارس عربیه په جوړولواو استاذانو ته تنخوا ورکولو وغیره باندې صرف کیدای شي اوکه نه؟ځکه چې دلته یوخطیب صاحب دجمعې دورځې په تقریرکې خلکو ته وویل چې تعمیرمدارس اوتنخوا مدرسین باندې دامال صرف کول ناجائز دي، چې دهغې له وجې نه دخلکوشک شو،ځکه چې دډیروخت نه خلک دزکات مال او د قربانۍ څرمنې ددین دخدمت له وجې نه مدرسو ته ورکوي اواوس هغوی نورومسکینانوته ورکول شروع کړل،دځه په وجه چې مدرسوته په ظاهري طورسره نقصان وشو،ددې وجې نه مهرباني وکړئ اووضاحت وفرمایئ چې دعوامودزړو نه شک لرې شي اومهتمَمین حضرات هم په صحیحې طریقې سره دامال صرف کړي.

جواب: زکات، دقرباني څرمنې اوصدقات واجبه نه ،نه مدرسې تعمیر کیدې شی[۲]اونه ددې نه مدرسینوته تنخواه ورکول جائزدي[۳].

خو چونکه مدارس عربیه ته زیاته آمدني هم ددې نه کیږي ددې وجې نه دتملیک په ذریعه دا رقم استعمالیږي دتملیک صحیح صورت د صاحب علم نه معلوم کړئ.

د زکات په روپیو دمدرسې او هسپتال چلولو صورت

سوال: زموږ یودوست په اورنګي ټاون کې یوه مدرسه جوړول غواړي،چې پکې به مقامي ماشومانوته دقران دحفظ اوناظرې درس ورکول کیږي اوددې نه وروسته په دې کې رعایتي مطب (خیراتي هسپتال)جوړولواراده یې ده،پوښتنه داده چې ایادمدرسې توسیع او تعمیر اود معلم تنخوا دزکات اوصدقاتونه اداکیدای شي؟ ایا دهسپتال په مدکې دزکات او صدقات، او عطیات روپۍ اخیستل کیدای شي؟

جواب: له تملیک پرته دزکات روپۍ په مسجد، مدرسه،اودمدرسینوپه تنخوا کې نه شي استعمالیدای ،ددې تدبیر دادی چې یومحتاج کس دې قرضه واخلي اوپه جومات کې دې ورکړي اودزکات روپیو سره دې دهغه قرضه خلاصه کړل شي،یعنی د زکات روپۍ دې هغه ته

۱] التصدق علی الفقیر العالم أفضل من التصدق علی الجاهل کذا ف الزاهدی (عالمگیری ج: ۱ ص : ۱۸۷)

۲] و لا یجوز أن یبنی بالزکوٰة المسجد وکذ ا القناطر والسقایات و اصلاح الطرقات و کری الأنهار و الحج و الجهاد وکل ما لا تملیک فیه (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۸۸ کتاب الزکاة، الباب السابع فی المصارف)_

۳] ولا یجوز ان یبنی بالزکوة المسجد.......وکل مالا تملیك فیه. (عالمگیری ج۱ ص۱۸۸، کتاب الزکاة)_

ورکړل شي، چې هغو سره هغه قرض اداکړي او د مطب (هسپتال) هم دغه حکم دی.[۱]

د زکات په پیسو برستنې اخیستل او طلباوو ته یوازې د استعمال له پاره ورکول

سوال: د یوې دینی مدرسې سفیر (ناظم) ماته راغی، او په خپله مدرسه کې یې د یخنی له وجې د برستنو ضرورت بیان کړ او د زکات پیسې یې وغوښتلې، ما دهغه نه پوښتنه وکړه چې د زکات پیسې به د برستنو د پاره څنګه استعمالوې؟ نو هغوی وضاحت وکړ چې د زکات په پیسو سره برستنې جوړوو او په مدرسه کې به یې ایږدو. د یخنی په موسم کې طلباوو ته د استعمال له پاره ورکول کیږي، بیا واپس اخستل کیږي، چې کله طلباء د مدرسې نه فارغ شي، نو هغوی ته دخپل ځان سره د برستنو وړلو اجازت هم نه شته.
محترم مولانا صاحب! تاسو وضاحت وکړئ چې آیا په داسې صورت کې به زکات ادا شي؟ ځکه چې ما اوریدلي دي چې د زکات اداکولو په وخت کې دیوچا مالک جوړول ضروري دي.

جواب: هو! د زکات د پیسو فقیر مالک جوړول ضروري دي،، له دې وجې د برستنو کوم صورت چې تاسو لیکلی دی، په هغه سره به زکات نه ادا کیږي، خو که چیرته غریبان طالبان د هغو برستنو مالک جوړ کړل شي نو زکات به ادا شي.[۲]

د زکات په روپیو د شفاخانې (هسپتال) جوړول

سوال: دیوې خیریه ادارې خلک دزکات د وصولولو دفنډنه ډسپنسرۍ (شفاخانه) جوړول غواړي، دوایانې به دزکات دفنډنه اخستل کیږي، دډاکټر فیس، دځای کرایه، اونوراخراجات به دزکات نه خرچ کیږي، هرکله چې د ډسپنسرۍ (شفاخانې)نه هرکس امیر او غریب دوایي اخستلی شي.
یو مسئله داهم ده چې څنګه چې اداره زکات وصولوي، نوهغه زکات په مستحقینوکې دتقسیمولو وروسته هم پاتې شي، نوایاداداره دې هغه زکات په هماغه کال کې ختم کړي یا

---

[۱] و لو قضی د ین الفقیر بز کوٰة ماله ان کان بامره جاز وان کان بغیر امره لا یجوز و سقط الد ین (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۹۰) و فی الفتاوی الظهیر یة : والدفع الی من علیه الد ین اولی من الدفع الی الفقیر (البحر الرائق ج : ۲ ص : ۲۶۰) و حیلة التکفین بها التصد ق علی فقیر ثم هو یکفن فیکون الثواب لهما و کذ ا فی تعمیرالمسجد ..... الخ قوله لیکن الثواب لهما ای ثواب الزکوٰة للمزکی و ثواب التکفین للفقیر (شامی ج : ۲ ص : ۲۷۱، مطلب فی زکاة ثمن المبیع وفاء)۔

[۲] اذ ا د فع الزکوٰة الی الفقیرلا یتم الدفع ما لم یقبضه (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۹۰ کتاب الزکاة، الباب السابع فی المصارف)

هغه آینده کال هم تقسیمولی شي مهرباني وکړئ او ددې جواب ضرور راکړئ؟

جواب: دزکات په روپیو دچا مستحق مالک جوړول ضروري دي[۱] له دې وجې نه نه خود دسپینسرۍ (شفاخانې) تعمیرجائزدی[۲] اونه دډاکټرانوفیس[۳]، نه د الاتو خرید[۴]، اونه حیثیت لرونکوخلکوته دهغې نه دوایانې ورکول جائزدي[۵] خو مستحقو خلکوته دوایانې ورکول کیدای شي[۶]

ترکومې پورې چې دکال دختیمدوپورې دزکات دروپیو خرچ کولوسوال دی، نودا اصول په ذهن کې ساتل پکاردي چې ترڅوپورې داروپۍ تاسومستحقینوته ورنکړئ ترهغې پورې دمالکانوزکات نه اداکیږي، له دې وجې نه ترکومې پورې چې ممکن وي داروپۍ ژرخرچ کول پکاردي

جوماتونو کې دزکات پیسه لګولوسره زکات نه اداکیږي

سوال: یوجومات دی چې دهوې کمیټۍ د سرپرستي لاندې چلیږي، نوددې کمیټۍ دزکات مال قبضه کول اودزکات مال په جومات کې خرچ کول څنګه دي؟

جواب: دزکات روپۍ په جومات کې لګولوسره به زکات ادانه شي.[۷]

د تبلیغ دله پاره هم دیوچا مالک جوړولو نه پرته زکات نه اداکیږي

سوال: د زکات په روپیو دتبلیغ په کارونوکې څه معاونت کیدای شي؟

جواب: دزکات په روپیو کې تملیک شرط دی[۸] یعنې کوم کس چې د زکات مستحق وي

۱] أیضاً۔

۲] و لا یجوز ان یبنی بالزکوٰۃ المسجد وکذا القناطر والسقایات و اصلاح الطرقات و کری الأنهار و الحج و الجهاد وکل ما لا تملیک فیه (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۸۸ کتاب الزکاۃ، الباب السابع فی المصارف)۔

۳] ایضاً تیره شوی حاشیه)۔

٤] أیضاً۔

۵] ولا یجوز دفع الزکوٰۃ الی من یملک نصابا ای مال کان......(عالمگیری ج:۱ ص: ۱۸۹ کتاب الزکاۃ)

٦] ویجوز دفعها الیٰ من یملک أقل من النصاب (عالمگیری ج: ۱ ص: ۱۸۹، کتاب الزکاۃ، الباب السابع)

۷] و لا یجوز ان یبنی بالزکوٰۃ المسجد وکذا القناطر والسقایات و اصلاح الطرقات و کری الأنهار و الحج و الجهاد وکل ما لا تملیک فیه (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۸۸ کتاب الزکاۃ، الباب السابع فی المصارف)۔

۸] و اما أهل الذمة فلا یجوز صرف الزکاۃ الیهم بالاتفاق و یجوز صرف صدقة التطوع الیهم بالاتفاق .... و أما الحربی المستأمن فلا یجوز دفع الزکوٰۃ و الصدقة الواجبة الیه بالاجماع ویجوز صرف التطوع الیه کذا فی السراج الوهاج (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۸۸ کتاب الزکاۃ، الباب السابع فی المصارف)۔

دهغومره روپیږ مالک دې جوړ کړل شي، دتملیک نه پرته دخیرپه کارونوکې خرچ کولوسره زکات نه ادا کیږي.

د زکات روپیو سره د حشراتو یا مرغوله پاره دانه اخیستلو سره زکات نه ادا کیږي

سوال: آیا دزکات روپیو سره مرغانوچنچړوو اوداسې نورو...ته دانه اچولی شو؟ ایا د چنچړو ،مرغو، دخوراک شیان دزکات په روپیو اخستلی اوهغوی ته اچولی شو؟ داسې کولوسره زکات ادا کیږي؟

جواب: دې سره زکات نه اداکیږي، دزکات داداکیدوشرط دادی چې د زکات دروپیو څوک مسلمان مالک جوړ کړل شي[1] اوکه دزکات په روپیو سره خوراک پوخ کړل شي اوغریبانواو محتاجوته دعوت ورکړل شي چې دچاڅومره خواهش وي ودې خوري، مګردځان سره وړلو اجازت نه وي دې سره هم زکات نه ادا کیږي.[2]

د حکومت په ذریعه د زکات تقسیم

سوال: موجوده حکومت چې دزکات په نامه کومې روپۍ تقسیموي شرعاً ددې څه حیثیت دی؟ ځینې وخت نصاب لرونکي خلک هم ځانونه مسکینان ظاهرکړي اودا روپۍ حاصلې کړي، دهغوی له پاره څه حکم دی؟
جناب عالي! مهرباني وکړئ او ووایئ چې ددې روپیواخیستل دچاله پاره جائز او دچا له پاره ناجائز دي؟

جواب: صاحب نصاب خلک دزکات مصرف نه دي[3] هغوی ته زکات اخیستل حرام دي[4] اوکه څوک فقیر وګڼل شي او زکات ورکړل شي،وروسته معلومه شي چې هغه مالدارو، نو زکات اداشو.[5]

۱] ایضاً_

۲] قوله تملیکا فلا یکفی فیها الاطعام الا بطر یق التملیک و لو أطعمه عند ه ناویا الزکوٰة لا تکفی (شامی ج: ۲ ص : ۳۴۴، کتاب الزکاة، باب المصارف)_

۳] ولا یجوز د فع الزکوٰة الی من یملک نصابا أی مال کان ......(عالمگیری ج: ۱ ص : ۱۸۹کتاب الزکاة)

٤]قوله فاد فع عن حاجته .... فان کان له فضل عن ذالک تبلغ قیمته مائتی درهم حرم علیه أخذ الصدقة (شامی ج : ۲ ص : ۳۴۷، کتاب الزکاة، باب المصرف)_

۵] اذ ا شک و تحری فوقع فی أکبررأیه أنه محل الصد قة فد فع الیه أو سأل منه فد فع أو راه فی صف الفقراء فد فع فان ظهر أنه محل الصد قة جاز بالاجماع و کذ ا ان لم یظهرحاله عند ه و أما اذ ا ظهرأنه غنی أو هاشمی .... فانه یجوز و تسقط عنه الزکوٰة...الخ (عالمگیری ج:۱ ص:۱۹۰کتاب الزکاة الباب السابع فی المصارف)

د وزیراعظم ریلیف فنډ کې زکات ورکول

سوال: د وزیراعظم صاحب په ریلیف فنډ کې د زکات پیسې ورکول کیدای شي؟

جواب: که چیرته ددې خبرې اطمینان وي چې د زکات پیسې مستحقینو ته رسیږي، نو صحیح ده. که نه، پخپله ادا کول یې ضروري دي.

د زکات پیسې په ملکي قرض او مهم کې ورکول

سوال: د قرضدار قرض خلاصولو له پاره په زکات سره مدد کیدلی شي، نو ایا د نوازشریف قرض خلاص کړئ او ملک ښائسته کړئ په مهم کې د زکات په پیسو سره عطیه ورکول کیدای شي؟

جواب: د هغه له پاره دې د زکات نه پرته نورې پیسې ورکړل شي، اود زکات پیسې دې د غریبانو او محتاجو له پاره پریښودل شي. [1]

د زکات مال دیني جماعتونو ته ورکول

سوال: یو سړی د زکات مال دیني جماعتونو (ډلو) ته ورکولی شي؟

جواب: د زکات د پاره ضروري ده چې یو محتاج دهغه مالک کړل شي،د کومو ادارو په باره کې چې اطمینان وي چې هغوی به د زکات پیسې په صحیح مصرف کې خرج کړي، هغوی ته زکات ورکول جائز دي اود کومو په باره کې چې اطمینان نه وي، هغوی ته دزکات ورکول جائز نه دي. [2]

زکات اود مدرسې تعمیر

سوال: د یو صاحبې تمنا او خواهش و چې هغه یوه دینې مدرسه د طالباتو له پاره د حیدرآباد په ښار کې جوړه کړي، چې په هغې کې جینکۍ د قرآن شریف حفظ او ناظره ووایي، یادې میرمنې خپلې ذاتي خرچې باندې یو پلاټ واخیست اود مدرسې د تعمیر له پاره یې پخپل لاس باندې بنیاد کیښود او مدرسه تراوسه پورې زیرِتعمیرده، ځینې اهل خیر حضرات په هغه مدرسه کې دخپل زکات په پیسو سره اعانت کول غواړي، د پوښتنې خبرې دا ده چې د مدرسې نګران د زکات دا پیسې په کومه طریقه باندې قبولې کړي او په کومه طریقه دا پیسې د مدرسې په مزید تعمیر باندې خرچه کړي، دې د پاره چې د زکات

---

[1] المصارف الخ منها الفقیر .... و هو ما دون النصاب ومنها المسکین وهو من لاشيء له ... الخ و لا یجوز أن یبنی بالزکوٰة المسجد ...... وکل مالا تملیک فیه (عالمگیری ج:۱ ص: ۱۸۷، ۱۸۸ کتاب الزکاة)

[2] اذا دفع الزکوٰة الی الفقیرلایتم الدفع مالم یقبضها أویقبضها للفقیرمن له ولایة علیه(عالمگیری ج:۱ ص:۱۹۰)

ورکوونکيو زکات هم ادا شي او د مدرسې تعمير هم مکمل شي؟

جواب: د زکات د پيسو يو محتاج کس مالک جوړول ضروري دي،[۱] په تعمير کې د زکات پيسې خرج کولو سره زکات نه ادا کيږي، په تعميراتو کې دې د غيرزکات پيسې وصول کړل شي. [۲]

د زکات په پيسو سره د کوهي جوړول

سوال: د کچي په علاقه کې يو مسجد دی، د مسجد له پاره د کوهي دجوړولو ضرورت دی، دې له پاره چې خلک په آساني سره اودس وکړل شي، ايا د زکات په پيسو سره دکوهي جوړول جائز دي؟

جواب: د زکات په پيسو سره دکوهي جوړول جائز نه دي. [۳]

مستحقينو ته د زکات په پيسو عينکې (چشمې) جوړول او ورکول

سوال: طارق دخپل د زکات پيسې الف. ب، ج کمپنۍ ته ورکړې چې دا پيسې د زکات مستحقينو په علاج باندې خرج کړي، يا د زکات مستحقينو ته چشمې جوړولوسره ورکړي الف. ب، ج کمپنۍ پخپلو کارکنانو باندې دا کار وکړ، مهرباني وکړئ خبر راکړئ چې ايا زکات ادا شو؟

جواب: د کومې ادارې په حواله کې چې د زکات دا پيسې ورکړل شوي دي، که چيرته هغوی واقعي مستحقينو ته ادا کوي، نو زکات به ادا شی، او چې مستحقينو ته نه ورکول کيږي ، نو زکات نه ادا کيږي. [۴]

واجب صدقات په غلطو مصارفو باندې خرچ کول

سوال: کراچۍ کې نن سبا الهي عذاب راغلی دی، قرآن مجيد کې ډيرو ځايونو کې تيرشويو قومونو باندې دالهي عذاب يادونې موجودې دي،چې کله قومونه د الله تعالی نافرماني کوي، نو په هغوی باندې عذاب راليږل کيږي، موږ هم نافرمان يو او شپه ورځ د الله تعالی په نافرمانيو کې مصروف يو،خو دتيرو ډيرو کلونو راهسې موږ په اجتماعي

---

[۱] اذا دفع الزكوٰة الى الفقير لا يتم الدفع مالم يقبضها(عالمگيرى ج : ١ ص : ١٩٠ كتاب الزكوٰة)

[۲] ولا يجوز أن يبنى بالزكوٰة المسجد وكذا القناطر والسقايات و اصلاح الطرقات و كرى الأنهار و الحج و الجهاد وكل ما لا تمليك فيه (عالمگيرى ج : ١ ص : ١٨٨ كتاب الزكاة، الباب السابع فى المصارف)

[۳] ايضا_

[۴] اذا دفع الزكوٰة الى الفقير لا يتم الدفع مالم يقبضها(عالمگيرى ج : ١ ص : ١٩٠ كتاب الزكوٰة)

نافرماني کې مصروف یو. تیرشوو څو کلونو راهسي مختلفو سیاسي پارټیانو خپلو ملګرو نه چندې سره سره، فطرانه، صدقه، زکات، خیرات وغیره هم وصولول شروع کړي دي او دهغې لږ برخه مستحقینو ته او لویه برخه خپلو فضول خرچو اود اسحلې وغیره اخیستلو باندې صرف کول شروع کړي دي، د کراچۍ هغه خلک چې په پردي وطن یعنې دبۍ، سعودي عرب، مسقط کې دي، هغوی هم دې کارِ خیر ګڼلوسره په دې کې برخه واخیسته او اوس هم په دې باندې عمل کوي، حالانکې د صدقې، زکات، خیرات وغیره د پاره الله تعالی اود هغه رسول ﷺ باقاعده احکامات واضح طور باندې بیان کړي دي، په دې فعل باندې یو عالم هم څه توجه ورنه کړه، ستاسو نه درخواست دی، تاسو ددې په باره کې واضحه طور باندې ووایئ او تیرشوي عمل باندې به د توبې او استغفار څه طریقه وي؟ بله داچې هغه زکات، خیرات، صدقه، فطرانه ایا دوباره به ورکول کیږي؟

جواب: صدقه، زکات، اود څرمنو پیسې که چیرته په صحیح مصرف باندې صرف نه کړل شي، نو هغه زکات او صدقات واجبه نه ادا کیږي، اود صدقې ثواب نه ملاویږي.

ستاسو دا خبره صحیح ده چې د څه مودې راهیسې دزکات، صدقاتو اود قربانۍ د څرمنو پیسې د نااهلو په لاسونو کې ورکول کیږي او هغوی یې په بې دردي او بې پرواهي سره بې ځایه خرچ کوي حدیث شریف کې دې ته د قیامت په علامو کې شمیر کړل شوي دي،[۱] ښکاره خبره ده چې ددې بې احتیاطۍ په نتیجه کې الهي عذاب خو به نازلیږي، ددې نه پرته نور ډیر ګناهونه دي چې په هغو کې موږ اجتماعی طور باندې مبتلا یو، دهغو نه په خاص طور باندې توبه وکړئ.

د زکات پیسې د جومات خانې په تزیین باندې خرچ کول

سوال: زه د یو کلي د جومات خانې انچارج (مشر) یم، جومات خانه کې د خاندان د واده او غم پروګرامونه کیږي، په هغې کې د څه وخت له پاره د قرآن ناظره هم قائمه ده، د قوم خلک د چندې نه پرته زکات، صدقات، د قربانۍ څرمنې هم په هغې کې ورکوي، چې دهغې د پاره د اکثرو علماوو په نزد جائز نه ده. دهغو پیسو استعمال د جومات خانې به تزیین کې خرچ کیږي، ماته د خرچ کولو پوره اجازت دی، او څنګه چې وغواړم هغسې یې خرچ کولی شم، دا د قوم اعتماد دی، زه غواړم چې د زکات پیسې مسکینو او مستحق خلکو ته د مدد په طور باندې ورکړم.خوقوم به ماته په دې سلسله کې اجازت رانه کړي، آیا زه پخپله د قوم له اجازې پرته دا پیسې مستحق خلکو ته ورکولی شم؟

---

[۱] عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: اذا اتخذ الفئ دولا و الأمانة مغنما والزكوٰة مغرما.... الخ (مشکوٰة، باب اشراط الساعة ص: ۴۷۰، طبع قديمي كتب خانه)

جواب: زكات او د قرباني څرمني د جومات خاني په تزيين باندې استعمالول جائز نه دي، د خلكو زكات او قربانياني به صحيح نه وي، تاسو خپل خاندان ته مسئله وښايئ. كه چيرته هغوى نه مني نود جومات خاني د كار نه استعفاء وركولو سره بري الذمه شئ، دې له پاره چې د جومات د خلكو سره د قيامت په ورځ تاسو هم ونه نيول شئ. [1]

د زكات په پيسو اخيستل شوي پلاټ باندې پلازه جوړولو سره څه پلاټ غريبانا نوته وركول او څه خرڅول

سوال: زمونږ ډلې له نن نه درې كاله مخكې يو پلاټ په يوولس (۱۱)لكه روپۍ باندې واخست. چې په هغې كې رجسټري خرچې او مزيد وركړل شوې پيسې يوځاى كولو سره تقريباً ۱۹ نه ۲۰ لكه روپۍ دي چې ټولې پيسې هم د زكات د فنډ نه وركړل شوې وې، واخستل شو نن د هغه پلاټ قيمت (۴۰) نه (۴۵) لكو روپيو پورې دى.،

اوس هغه پلاټ باندې زمونږه ډله يوه پلازه جوړوي، چې په هغې كې به ټول ۹۰ كورونه جوړوي. چې څلويښت كورونه به د زكات مستحقو افرادو ته په زكات كې د جمع شويو پيسو نه جوړولو سره وركول كيږي، او پنځوس كورونه به داسې كسانو ته وركول كيږي چې هره مياشت به د قسطونو په صورت كې زمونږ ډلې ته پيسې ادا كوي او دهغوى په هغه پيسو سره به دهغوى پنځوس كورونه جوړيږي.

محترم! تاسو نه داپوښتنه ده چې كوم پلاټ ټول د زكات په پيسو سره اخستل شوى دى اودهغه قيمت هم د اول په دوه چنده شوى دى، درې كاله مخكې د (۱۹)نه تر (۲۰)پورې واخستل شو پلاټ نن د (۴۰)نه تر (۴۵)لكو روپيونه زيات دى، په داسې صورت كې دهغو (۵۰)فليټونو چې دهغو پيسې به مالكان ادا كولو سره بيا قبضه حاصلوي، د زكات نه د حاصل شويو پيسو ځمكه دهغوى د تعمير مسئله اود خرچې مسئله چې آيا (د پلاټ د دريو كالو مخكنۍ پيسې به لګيږي يا ننۍ پيسې به لګيږي) ځكه چې د ځمكې خريداري د زكات د پيسو نه شوې ده، په دې صورت كې به د (۵۰) فليټونو د مالكانو به ذمه څه پيسې وي؟ حالانكه د جماعت عهديدارانو (۴۰) كورونه په زكات كې او (۵۰) كورونه به پيسې ادا كولو والو ته وركوي.

جواب: د زكات په پيسو سره كه د اخستل شويو شيانو محتاج خلك مالكان جوړ كړل شي، نو زكات ادا كيږي، كه نه، زكات نه كيږي، ستاسو جماعت چې د (۱۹) نه تر (۲۰) شلو

[1] و لا يجوز أن يبنى بالزكوٰة المسجد وكذا القناطر والسقايات .... وكل ما لا تمليك فيه (عالمگيرى ج ۱ ص: ۱۸۸ كتاب الزكاة، الباب السابع فى المصارف)

لکو پورې چې کوم پلاټ د زکات په پیسو سره اخستی دی. چونکې محتاج دهغه مالکان جوړ نه کړای شو. ددې وجې نه د زکات ادا کونکو زکات ادا نه شو.[١]

د امدادي ټولي په ذریعې د زکات تقسیم

سوال: زموږه یو وړوکی غونډې خانداني ټولی دی. موږ دخپلو ممبرانو نه زکات وصولولو سره د خاندان په ضرورت مندو خلکو کې تقسیموو. زیات خلک په رمضان المبارک کې زکات وباسي. اودهغوی خواهش هم دا وي چې دا زکات هم په دې میاشت ضرورت مندو نه ورکړل شي. فی الحال هم دا طریقه اختیاریږي،خو ځیني خلک دا غواړي چې دیوځای ورکولو په ځائ د هغوی له پاره میاشتنی پیسې مقرر کړل شي.
لومړی سوال د قرآن کریم اود شریعت په رڼا کې دادی چې که چیرته موږ په زکات کې جمع شوې پیسې خپل ځان سره یعنې انجمن سره کیښودوسره پوره کال تقسیم کړو نو په داسې کولو سره به رمضان المبارک کې ثواب ملاویدلو باندې څه اثر نه پریوځي؟ ځکه چې د زکات ادا کونکو خو یوځای پیسې په رمضان المبارک کې ادا کړي دي.
جواب: زکات ادا کونکو زکات ویستلو سره انجمن وکیل جوړ کړی دی، له دې وجې نه هغوی نه ثواب ملاو شو. وړاندې د انجمن ذمه داري ده چې هغوی یې صحیح خرچ کړي.[٢]

د زکات پیسې په کاروبار کې لګولوسره دهغې په ګټې د غریبانو مدد کول

سوال: آیا دا به صحیح ددشریعت مطابق وي، چې د زکات پیسې یو مناسب ځای کې په کاروبار کې ولګول شي، یا این ائي ټي یونټس واخستل شي او حاصل شوې ګټې سره د مستحقینو مدد وکړل شي؟
جواب: د یو سړي زکات به هغه وخت ادا کیږي چې کله هغه پیسې په مستحقینو باندې تقسیم کړل شي، [٣] د زکات پیسې که چیرته په یو اداره کې کیښودل شي نو په هغې سره زکات نه ادا کیږي ترڅو پورې چې په مستحقینو باندې تقسیم نه شي، او که چیرته دا سړی د

---

[١]و لا یجوز أن یبنی بالزکوٰة المسجد وکذ ا القناطر والسقایات .... وکل ما لا تملیک فیه (عالمگیری ج : ١ ص : ١٨٨ کتاب الزکاة، الباب السابع فی المصارف)
[٢]فلو د فع الزکوٰة الی رجل وامرأ ة ان ید فع الی الفقراء فد فع ولم ینو عند الدفع جاز (عالمگیری ج : ١ ص : ١٧١)
[٣]اذ ا دفع الزکوٰة الی الفقیر لا یتم الدفع مالم یقبضها(عالمگیری ج : ١ ص : ١٩٠ کتاب الزکوٰة)

زکات د تقسیم نه مخکې مړ شي، نو زکات به دهغه په ذمه باندې پاتې وي، او وروسته د وارثانو له اجازې نه پرته هغه زکات نه شي ادا کیدای. خو وارث که چیرته عاقل بالغ وي، نو دهغه د تقسیم اجازه ورکولی شي، چونکې دا مسئله ډیره نازکه ده. له دې وجې نه زما په خیال کې د زکات د فرضیت نه ازادیدو د پاره ضروري دي چې د زکات پیسې مستحقینو ته فوراً ورکړل شي.

زکات او صدقات وصولونکي امدادي اداري څخه سید ته شیان اخیستل

سوال: زموږ په علاقه کې یو ویلفیئر شاپ دی چې هلته د خوراک څښاک اود ژوند د ضروریاتو نور شیان خرڅیږي، داشیان چې عام دکان دار خرڅوي، دهغې په مقابله کې نهایت کمې ګټې باندې خرڅیږي، داسې وګڼئ چې دا خلک ددې ګراني په دور کې نهایت کمې ګټې باندې شیان خرڅولوسره دخلکو خدمت کوي،، هغه ویلفیئر والو ته فنډ، ډونیشن، خیرات او زکات هم ملاویږي، د زکات مسئله هم ده. او زما تعلق چونکې د سید کورنۍ سره دی. نو ایا موږ هم هغه ویلفیئر شاپ نه سامان اخستلی شو؟ زیات سامان که واخستل شي نود عام دکان دارو په نسبت کافي بچت کیږي، موږ هم په دې نیت سره رمضان المبارک کې سامان واخست، حالانکه د والد صاحب وینا ده چې موږ دهغه ویلفیئر شاپ نه سامان اخستلی شو. ځکه چې موږ د هغه مال قیمت ادا کوو، دهغوی وینا ده چې که چیرته دا ویلفیئر والا هم هغه قیمت باندې مال خرڅوي په کوم قیمت چې هغوی پخپله اخیستی دی، نو بیا موږ ددې مال د اخیستلو مستحق نه وو، زما ستاسو نه دا پوښتنه ده چې موږ هم د هغه ویلفیئر شاپ نه سامان اخستلی شو اوکه نه؟ که چیرته یې نه شو اخستی نو د کوم مال په اخیستلو سره چې موږ ګناهګار شو دهغې کفاره څنګه ادا کړو؟

جواب: د زکات پیسې که چیرته په هغه اداره کې جمع کیږي، نو سیدانو ته دهغه ځای نه شیان اخیستل صحیح نه دي،[۱] او داسې ادارو کې پیسې جمع کول هم صحیح نه دي، یعنې د زکات او واجبو صدقاتو پیسې په داسې ادارو کې جمع کول صحیح نه دي. [۲]

فلاحی ادارې او د زکات پیسې

سوال: زیاتې فلاحی ادارې د زکات او صدقو ملاو شوې پیسې په بینکونو کې جمع کوي او په هغه پیسو کې د سود اضافه هم کیږي، دا خبره موږ ته داسې معلومه شوه چې په اخبارونو کې دا خبر راغی چې دهغو ادارو په بینک کاتو کې چې کوم سود ملاویږي په هغې

---

[۱] و لا یدفع الی بنی هاشم (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۸۹ کتاب الزکوٰة، الباب السابع فی المصارف)
[۲] و لا یجوز أن یبنی بالزکوٰة المسجد.......... وکل ما لا تملیک فیه (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۸۸)

باندې حکومت ټیکس نافذ کړی دی، له دې وروسته معلومه شوه چې خبرو اترو باندې انکم ټیکس ختم شو، آیا داسې ادارو ته د زکات او صدقو پیسې ورکول صحیح دي،حالانکې دا فلاحی ادارې پیسې په بینک کې کیښودو باندې سود سره دا فلاحي ادارې چلوي؟

جواب: دلته د یو څو مسائلو پیژندل ضروري دي:

۱ د زکات له پاره تملیک شرط دی، چې د زکات د پیسو یو محتاج مالک جوړ کړل شي. که نه زکات نه ادا کیږي. بلکې د مالک په ذمه باندې به باقي پاتې وي، نوکه چیرته یو سړی قرضدار مړشي، نو د مرګ نه وروسته دهغه قرضه د زکات د پیسو نه ادا کیږي، ځکه چې مړی د مالک جوړیدو اهل نه دی، همدغه شان که چیرته د زکات په پیسو سره هسپتال جوړ کړل شي.یوابادی یې جوړه کړه، یا یوې امدادي ادارې ته یې ګاډی اخیستو سره ورکړ، یا نور سامان یې هغه ته اخیستوسره ورکړ، نو زکات نه ادا کیږي.

۲ کومو امدادي ادارو ته چې زکات ورکول کیږي، هغوی دهغو پیسو خپله نه مالک کیږي، بلکې هغوی د زکات ادا کونکو وکیلان دي، که چیرته دا ادارې محتاج او مستحق افراد دهغو پیسو مالک جوړوي نو زکات ادا شو، اوکه چیرته هغوی فقیرو او محتاجو خلکو ته دا پیسې نه ورکوي، بلکې خپل سرباندې یې یو امدادي کار کې خرچ کوي، مثلاً: د امدادي ادارې له پاره ګاډی یا امبولانس یې واخیست، چیرته یې هسپتال جوړ کړ، چیرته یې کور جوړ کړ، نو زکات نه ادا کیږی، بلکې زکات به د مالک په ذمه باندې باقي پاتې وي.

۳ همدغه شان که چیرته امدادي ادارې دزکات پیسې په بینک کې کیښودې نو ترڅو پورې چې هغه پیسې په بینک کې دي، ترهغې پورې زکات نه دی اداشوی ، هغه مهال به ادا کیږي چې کله دا پیسې د بینک نهراخیستلو سره یو مستحق محتاج ته حواله کړل شي. [1]

د زکات پیسې په امدادي کارونو کې استعمالول

سوال: تقریبا د سلو نه زیاتو کسانو په یو ځای یو ویلفیئرسوسائټي جوړ کړی دی، دا په قریش او شیخ خاندان باندې مشتمله ده، دا خالصتا سماجي تنظیم دی او هم د خپل خاندان دهغو کسانو له پاره چې معذور، فقیر، کونډې، یتیم وي، زکات، صدقات، د قرباني څرمنې او فطرانه(سرسایه) اخلي او هره میاشت یې دوظیفې په طور باندې د مستحقینو کورونو ته رسوي، علاج معالجه هم کوي اود واده په موقع باندې مالي امداد هم کوي.

---

[1] اذا دفع الزکوٰة الی الفقیر لا یتم الدفع مالم یقبضها(عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۹۰ کتاب الزکوٰة) و لا یجوز أن یبنی بالزکوٰة المسجد و کذا القناطر...وکل ما لا تملیک فیه و لایقضی بها دین المیت (عالمگیری ج:۱ ص:۱۸۸)

طريقه کار دادی چې عهده داران کورپه کور ګرځيدوسره دا عطيات وصولوي او همدغه شان د محتاط اندازې مطابق اويا زره روپۍ په دې اوس وختونو کې جمع شوي دي، اوس نوی صورت دا مخې ته راغلی دی چې خلک زمونږ نه کور اخيستلو له پاره يا وړوکي کاروبار له پاره د زکات کميټۍ اراکينو باندې د خاندان د بااثر افرادو دباو هم اچوي، ايا مونږ د زکات په پيسو سره تجارت، کاروبار ياکور اخيستو له پاره قرض حسنه مياشتني قسطونوباندې ورکولی شو؟

جواب: د زکات پيسې دې په قرض کې ورنه کړل شي. بلکې چاته چې ورکول کيږي اوهغه ضرورت مند وي. هغه دې د زکات د پيسو مالک جوړکړل شي، که چيرته وړوکی کور اخيستوسره هغه مالک جوړ کړل شي. نو هم صحيح ده، په هرحال د زکات پيسې دې په قرض کې نه ورکول کيږي. والله اعلم![1]

فلاحي ادارې د زکات وکيل دی ترڅو پورې چې مستحق ته ادا نه کړي

سوال: څه خدمتي اداره ياوقف ټرسټ يافاونډيشن ته زکات ورکولو سره به زکات اداشي؟

جواب: کومې فلاحي ادارې چې زکات جمع کوي، هغوی دزکات د روپيو مالکان نه وي، بلکې دزکات ورکونکو وکيل اونماينده وي، ترڅوپورې چې دهغوی سره دزکات پيسې جمع وي، هغه به دمخکې په شان دزکات ورکونکوملکيت وي[2] که هغوی يې په صحيح مصرف باندې خرچ کړي، نودزکات ورکونکوزکات به اداشي، که نه،نه اداکيږي، له دې وجې نه ترڅوپورې چې ديوې فلاحي ادارې له طرف نه درته مکمل اطمينان نه وي چې هغوی دزکات روپۍ دشريعت مطابق په صحيح مصرف باندې خرچ کوي، ترهغه وخته پورې دې هغوی ته زکات نه ور کول کيږي.

سوال: دغه شان دزکات راجمع کونکې ادارې دزکات دجمع شويو روپيو په خپله مالکان جوړشي اوکه نه؟ همدغه شان جمع شوې دزکات روپۍ هغوی په خپله خوښه دداقسمه خلکوپه خيرښيګړه باندې خرچ کولی شي مثلاً ددې مال نه صاحب مال اوصاحب زکات کس ته او ددرمياني طبقې صاحب مال کس له پاره دکور داخيستويا کاروبار کولوله پاره په منافع باندې په اسان قسطونوکې واپس کولوسره بطورقرض ورکولی شو؟ ځکه چې ددرمياني طبقې صاحب مال د زکات مستحق نه وي اوهغوی زکات اخيستل هم نه غواړي ددې مطابق هغوی

---

[1] و لا يجوز أن يبنى بالزكوٰة المسجد و كذا القناطر........... وكل ما لا تمليک فيه (عالمگيرى ج : ۱ ص : ۱۸۸) و لو دفع اليه دارا ليسكنها عن الزكوٰة لا يجوز (عالمگيرى ج : ۱ ص : ۱۹۰ كتاب الزكاة)

[2] و اما اذا لم يكن الاخذ وكيلا عنهم فتجزى و ان بلغ المقبوض نصابا كثيرة لأنهم لم يملكوا شيئا مما فى يده (شامى ج : ۲ ص : ۲۶۹، كتاب الزكاة، باب المصرف)۔

ته دزکات روپۍ دقرض په طورسره ورکول مناسب دي؟

جواب: دا اداري په دې روپیوکې دمالکانه تصرف مجازنه دي، بلکې یوازې په فقیرانو او مسکینانو کې دتقسیمولومجازدي، له دې وجې نه دقرض ورکولومجازنه دي[۱]،خو که دمالکانو له طرف نه اجازه وي، نو صحیح ده، خو صاحب مال ته دکورداخیستوله پاره روپۍ ورکولو سره به زکات ادانه شي،[۲] خو داصورت کېدای شي چې هغه دې له چانه قرض واخلي اوکوردې پرې واخلي اوس هغه ته دقرض داداکولو له پاره زکات ورکول صحیح دي.[۳]

دزکات نه چنده راټولونکوته ټاکلې برخه ورکول جائزنه دي

سوال: ددیني مدرسودچندې له پاره ځیني ماشومان ورې ورې صندوقچې واخلي، په نورو ښارونو کې چنده غواړي، په دوی کې اکثرکسان دچندې دروپیو نه په ټاکلې برخه کې چنده غواړي د ځینو تنخوا وي،که څوک دزکات روپۍ دوی ته ورکړي، نوایادزکات فرض به اداشي اوکه نه؟ځکه چنده جمع کونکوکې دځینوبرخه (نیمه، دریمه او څلورمه برخه) وي، نوپوره روپۍ مدرسې ته نه رسیږي، ددې له وجې نه مهرباني وکړ ئ اوپه تفصیل سره په دې مسئله باندې رڼاواچوئ.

جواب: دچندې په روپیو باندې سفیرمقررول جائزنه دي[۴]مدرسوته چې کوم زکات ورکول کیږي که هغوی یې په صحیح مصرف باندې خرچه کوي، نوزکات به اداشي،که نه،نه اداکیږي له دې وجې نه زکات دې یوازې هغو مدرسو ته ورکړل شي دچا په باره کې چې اطمینان وي چې هغوی په صحیح صحیح مصرف باندې خرچه کوي، دکومومدرسوپه نوم چې ماشومان چنده جمع کوي هغوی یې دزکات په صحیح مصرف کې نه خرچه کوي ددې له وجې نه داسې مدرسوته دې دزکات روپۍ نه ورکول کیږي.

۱] تیره شوی حاشیه (و أما اذ ا لم یکن الاخذ وکیلا...الخ) اوګورئ!۔

۲]و لا یملک دفع الزکوٰة الی من یملک نصابا أی مال کان....(عالمگیری ج:۱ ص : ۱۸۹کتاب الزکاة)

۳] و منها الغارم و هو من لزمه د ین ولا یملک نصابا فاضلا عن د ینه أو کان له مال علی الناس لا یمکنه أخذه کذا فی التبیین (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۸۸کتاب الزکاة، الباب السابع فی المصارف)۔

٤]اوګورئ: نظام الفتاویٰ ج : ۲ ص : ۳۶۱ طبع مکتبه رحمانیه)۔

❖ د پیداوار عشر ❖

دعُشر تعریف

سوال: ۱ دعشر تعریف څه دی؟ ۲: ایا دزکات په شان دعُشرهم نصاب وي؟
۳: ایاعشر په ټولو زمیدارو باندې برابروي؟ ۴: دا کومو خلکوته ورکول کیږي؟
۵: یوکس که دخپل مال زکات اداکړي، نوایا عشربه هم ورکوي؟
۶: ایادا په کال کې یوځل ورکول کیږي یاپه هرنوي فصل باندې؟
۷: ایا د څارویو له پاره کرل شوي فصل باندې هم عشروي؟

جواب: عشردځمکې دپیداوار زکات دی،[۱] که ځمکه باراني وي چې دباران اوبو سره اوبه کیږي،نود پیداوار اخیستو په وخت کې ددې لسمه برخه دالله تعالی په لاره کې ورکول واجب دي[۲] اوکه ځمکه په خپل محنت اوبه کوي، نودهغې دپیداوار شلمه برخه صدقه کول واجب دي.[۳]
۲: زموږ دامام ابوحنیفه رحمه الله په نزد ددې هیڅ نصاب نشته، بلکې پیداورکم وي یازیات په دې کې عشرواجب دی.[۴]

۱] الباب السادس فى زكوٰة الزرع والثمار، وهو فرض وسببه الأرض النامية بالخارج حقيقة .... الخ (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۸۵ كتاب الزكاة، الباب السادس فى زكاة الزرع والثمار)۔

۲]و ما سقى بالدولاب والد الية ففيه نصف العشر وان سقى سيحا و بد الية يعتبراكثرالسنة .... الخ (فتاویٰ عالمگیری ج:۱ ص:۱۸۶ كتاب الزكاة، الباب السادس) و أيضا : وما سقى بغرب أو د الية أو سافية ففيه نصف العشر، الد اليه، الدولاب والسانية البعير الذى يستقى به الماء (الجوهر النيرة ج : ۱ ص : ۱۵۴، باب العشر)۔

۳] يجب العشر فى مسقى سماء و سيح و نصفه فى مسقى غرب ود الية (شامى ج : ۲ ص : ۳۲۷، باب العشر أيضا ج : ۲ ص : ۳۲۵) أيضا : ثم ماء العشرى ماء السماء والأبار والبحار التى لا تدخل تحت ولاية أحد (هداية مع فتح القدير ج: ۲ ص : ۱۹۹، باب الزكاة الزرع والثمار، وكذ ا فى رد المحتار ج: ۲ ص : ۳۳۰ باب العشر)

٤] ويجب العشر عند أبى حنيفة رحمه الله تعالىٰ فى كل ماتخرجه الأرض من الحنطة والشعير........ قل أو كثير ..... الخ (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۸۶) والحجة لأبى حنيفة فى ايجاب الحق فى جميع الأصناف خلا ما ذكرنا، قول الله تعالىٰ : يٰايها الذين أمنوا أنفقوا من طيبٰت ما كسبتم ومما أخرجنالكم من الأرض وعمومه يوجب الحق فى كل خارج الا ما قام دليله، و يدل عليه أيضا قوله تعالىٰ : والنخل والزرع مختلفا أكله .... وأتوا حقه يوم حصاده، و ذ الک عام فى كل ثمرة فى جميع ما يقع فيه الحصاد، والد ليل أن هٰذ ا لحق هو العشر، اتفق الجميع من فقهاء الأمصار علىٰ أنه لا حق يجب فى الخارج من الأرض عند الحصاد الا العشر (شرح مختصر الطحاوى ج : ۲ ص : ۲۸۸، ۲۸۹، باب زكاة الثمار والزروع)۔

۳..... هو! کوم کس چې هم د ځمکې نه پیداوار اوچت کړي د هغه په ذمه عشر واجب دی.[۱]
۴..... د عشر حق دار هغه خلک دي کوم چې د زکات حق دار دي.[۲]
۵..... عشر د پیداوار زکات دی، د دې له وجې نه د نور مال زکات ادا کولو باوجود په پیداوار باندې عشر واجبیږي.[۳]
۶ په کال چې څومره فصلونه راشي په هرنوي فصل باندې عشر واجب دی.[۴]
۷ هو! د ځارویو له پاره کرل شوې ګیا په فصل باندې هم د حضرت امام ابوحنیفه رحمه الله په نزد عشر واجب دی.[۵]

د ځمکې په هر پیداوار باندې عشر شته زکات نه شته

سوال: د عشر نصاب څه دی؟ او د کوموکوموشیانو عشر ورکول کیږي؟ په زرعي پیداوار باندې ۵ فیصده زکات ورکول کیږي، نو آیا په زرعي پیداوار باندې عشر او زکات دواړه اداکول وي؟

جواب: د حضرت امام ابوحنیفه رحمه الله په نزد باندې د عشري ځمکې په هر پیداوار باندې عشر واجب دی، که کم وي او که زیات[۶] که ځمکه باراني وي، نو د هغه په پیداوار باندې لسمه برخه

۱] أن ملک الأرض ليس بشرط لوجوب العشر و انما الشرط ملک الخارج لأنه يجب فى الخارج لا فى الأرض فكان ملكه لها و عد مه سواء بد ا نع (شامي ج : ۲ ص : ۳۲۶، باب العشر)۔

۲] مصرف الزكوٰة والعشر .... هو فقير و هو من له أدنىٰ شيء أى دون نصاب ... الخ (الدر المختار ج : ۲ ص : ۳۳۹باب المصرف)۔

۳]الباب السادس فى زكوٰة الزرع والثمار، وهو فرض وسببه الأرض النامية بالخارج حقيقة .... الخ (عالمگيرى ج : ۱ ص : ۱۸۵كتاب الزكاة، الباب السادس فى زكاة الزرع والثمار)۔

٤] بلاشرط نصاب .... و بلا شرط بناء و حولان حول .... الخ وفى الشرح : حتى لوأخرجت الأرض مرارا وجب فى كل مرة لاطلاق النصوص عن قيد الحول...الخ (شامى ج:۲ ص: ۳۲۶، باب العشر)

٥] (و فى الخضروات التى لا تبقى وهٰذ ا قول الأمام وهوالصحيح كما فى التحفة (شامى ج : ۲ ص : ۳۲۶، باب العشر) أما الحطب والقصب والحشيش لا تستنبت فى الجنان عاد ة بل تنقى عنها حتى لو اتخذ ها مقصبة او مشجرة أو منبتا يجب فيها العشر (هد اية ج:۱ص:۲۰۱كتاب الزكاة، باب زكاة الزروع والثمار)

٦]قال أبوجعفر : كان أبوحنيفة يقول : فى قليل الثمار والزروع، وفى كثيرها الصد قة، فان كانت مما سقته السماء أو سقى فتحا، فالعشر، وان سقى بدالية او سانية : فنصف العشر .... والحجة لأبى حنيفة فى ايجاب الحق فى جميع الأصناف خلاماذكرنا، قوله الله تعالىٰ : يٰأيها الذين أمنوا أنفقوا من طيبٰت ما كسبتم ومما أخرجنالكم من الأرض وعمومه يوجب الحق فى كل خارج الا ما قام دليله، و يدل عليه أيضا قوله تعالىٰ : والنخل والزرع مختلفا أكله والز يتون والرمان مشتبها وغيرمتشابه كلوا من ثمره اذ ا أثمر وأتوا حقه يوم حصاده، و ذ الک عام فى كل ثمرة فى جميع ما يقع فيه الحصاد (شرح مختصر الطحطاوى ج : ۲ ص : ۲۸۷، ۲۸۸، باب الزكاة)۔

واجب ده او که د کوهي په اوبو باندې اوبه کيږي يانهري اوبو باندې اوبه کيږي، نو په هغه کې شلمه برخه واجب ده.[۱] د حضرت امام صاحب په نزد په ميوو، سبزيو، ترکاريو او څارويو په ګيا (واښه) باندې هم کوم چې کرل کيږي عشر واجب دی، په زرعي پيداوار باندې زکات نه وي يوازې عشر واجب دی دکوم تفصيل چې پورته ذکر شوی دی.

عشر په څومره امدنۍ باندې دی

سوال: ګزارش دادی چې تاسو ديوسوال په جواب کې ويلي دي چې کوم کس چې دځمکې نه پيداوار اوچت کړي که کم وي يازيات دهغه په ذمه عشرواجب دی، په دې سلسله دا وضاحت هم وکړئ چې که ديو کس سره لږه شان ځمکه وي او په هغه باندې کښت کوي، فصل هم ښه نه کيږي، دسرې، اوبو اوچينجو وژلو دوايانو باندې اخراجات په مشکله سره پوره کيږي، کوم فصل چې راځي دهغه د ضرورياتونه ډيرکم دی، دغه شان هغه صاحب نصاب نه دی او مستحق زکات دی،نوايا په داسې صورت کې هغه دخپل فصل عشرپه خپله استعمالولی شي؟

جواب: دهغه دذاتي پيداوار عشر دهغه په ذمه واجب دی داهغه په خپله نه شي استعمالولی.[۲]

عُشر د چا په ذمه دی

سوال: که چيرته د ځمکې مالک خپله ځمکه دهقان ته ورکړي، نو عشر به د چا په ذمه باندې واجب الاداء وي؟ که چيرته د مالک په ذمه وي، نو کوم وخت؟

جواب: عشر دهغه سړي په ذمه دی دچا کورته چې غله لاړه شي، ددې له وجې نه به د ځمکې عشر د مستاجر په ذمه وي.[۳]

د پيداوار عشر څومره وي

سوال: له ځمکې نه پيدا کيدونکي فصل باندې څومره عشر فرض دی؟

جواب: که چيرته ځمکه په اوبو سره اوبه کيږي، نو شلمه برخه فرض ده او که چيرته د باران په اوبو اوبه کيږي، نو لسمه برخه فرض ده.[۴]

---

[۱] ويجب العشر عند أبي حنيفة رحمه الله تعالىٰ في كل ماتخرجه الأرض من الحنطة والشعيرو البطيخ القثاء والخيار والباذنجان والعصفر و أشباه ذالک مماله ثمرة باقية أوباقية قل أو كثر هٰكذ ا في فتاوى قاضيخان (عالمگيرى ج: ۱ ص :۱۸۶، كتاب الزكاة، الباب السادس في زكاة الزروع والثمار)۔

[۲] د تير مخ حاشيې اوګورئ، أيضا : و لا يأكل شيئا من طعام العشر حتى يؤدى عشرة كذ ا في الظهير ية (عالمگيرى ج : ۱ ص :۱۸۷، كتاب الزكاة، الباب السادس في زكاة الزروع والثمار)۔

[۳] ايضاً، نزدى تيرى شوى درى حاشيې اوګورئ!

[۴] قوله يجب العشرثبت ذالک بالكتاب والسنة والاجماع والمعقول: اى يفترض.. [بقيه حاشيه په راروانه صفحه

سوال: په فصل باندې چې کومه خرچه کیږي هغه خرچ ویستلو سره عشرادا کړل شي یا پرته د خرچه ویستلو نه؟

جواب: له خرچ ویستلونه دې پرته ادا کړل شي. [۱]

د پیداوارد عشر نه وروسته د هغه په روپیو باندې د زکات مسئله

سوال: د باغ خرڅولونه یوه میاشت وروسته څوک خپل سالانه زکات وباسي ایا د باغ په روپیو باندې د کوم چې هغه عشرورکړی دی زکات راځي او که نه؟

جواب: په دې روپیو باندې زکات راځي، کله چې د نور روپیو زکات ورکوي، نو د هغه سره دې هم ورکړي.[۲]

د غلې او میوې په پیداوار باندې د عُشر ادائیګي

سوال: ایا د غلې یا میوې په بدله کې د هغه قیمت د زکات په شکل کې وصولیدای شي یا هم جنس وصولول ضروري دي؟ یو صاحب فرمایل چې که د جنس قیمت ورکړل شو، نو زکات ادا نه شو، حالانکې د عشر په اړه ننس کې هم قیمت وصولیږي.

دویمه خبره دا چې ایا په زرعي پیداوار کې څه نصاب شته؟ څه خلک وایي چې په دې کې د نصاب قید نه شته، څه خلک وایي چې د کم نه کم یووسق کېدل ضروري دي، دیووسق څومره وزن وي، موږ ته معلوم نه دی، مهرباني وکړئ او په فقه حنفي سره جواب راکړئ موږ به ستاسو ډیر شکرګزار یو.

جواب: د عشر پیداوار که باراني وي، نو په هغه باندې عشر (یعني لسمه برخه واجب ده) او د هغه په پیداوار باندې د اوبو خرچې راځي، نو شلمه برخه واجب ده[۳] اصل واجب د پیداوار برخه ده،

...بقیه د تیرمخ]... لقوله تعالیٰ : وأتوا حقه یوم حصاده، فان عامة المفسر ین علیٰ أنه العشر أو نصفه وهو مجمل بینه قوله صلی الله علیه وسلم : ماسقت السماء ففیه العشر، وما سقی بغرب أو د الیة ففیه نصف العشر (ردالمحتار ج : ۲ ص : ۳۲۵، باب العشر)

[۱] و لا ترفع المؤن ای لا تحسب أجرة العمال و نفقة البقروکری الأنهار وأجرة الحافظ وغیرذالک (البحرالرائق ج : ۲ ص : ۲۵۶)

[۲] ومن کان له نصاب فاستفاد فی أثناء الحول مالا من جنسه ضمه الیٰ ماله و زکاه سواء کان المستفاد من نمائه أو لا وبأی وجه استفاد ضمه سواء کان بمیراث أو هبة أو غیرذالک (الجواهرالنیرة ج:۲ ص: ۱۲۳، باب زکوٰة الابل)

[۳] قوله یجب العشر ثبت ذالک بالکتاب والسنة والاجماع والمعقول : ای یفترض لقوله تعالیٰ : وأتوا حقه یوم حصاده، فان عامة المفسر ین علیٰ أنه العشر أو نصفه وهو مجمل بینه قوله صلی الله علیه وسلم : ماسقت السماء ففیه العشر، وما سقی بغرب أو د الیة ففیه نصف العشر (ردالمحتار ج : ۲ ص : ۳۲۵، باب العشر)

خو دا هم اختیارشته چې د دومره غلې قیمت دې ورکړل شي[1] حکومت چې کوم دفې ایکړ په حساب سره عشروصولوي داصحیح نه دی داپکارده چې څومره پیداواروي دهغه لسمه یاشلمه برخه واخیستل شي دپوره علاقې له پاره دعشرفي ایکړ قیمت مقررول غلط دي.[2]

د عشر اداکولو نه وروسته تر خرڅېدو پورې په غلې نه عشرشته او نه زکات

سوال: دغنمو نه موږه وخت باندې عشرویستلی دی، غله پوره کال پرته وه یعني نه په خپل څه ضرورت باندې استعمالیږي اونه په مارکیټ دهغه طلب شته، ایا دکال په تیریدوباندې په هغو باندې عشر ورکول واجب دي یاڅلویښتمه برخه زکات؟

جواب: یوځل عشراداکولونه وروسته چې ترڅوپورې یې هغه خرڅه کړې نه وي په هغې باندې دویم ځل نه عشرشته اونه زکات[3] اوکله چې یې دعشرداداکولونه وروسته غله خرڅه کړه، نودهغه نه حاصل شویو روپیو باندې به هغه وخت زکات واجب شي کله چې په هغه باندې کال تیرشي. یاکه داکس دمخکې نه دنصاب خاوند وي، نوچې کله په نصاب باندې کال پوره شي هغه وخت به په دې روپیو باندې زکات اداکوي.[4]

د کروندې په ځمکه باندې عشر

سوال: زه دیوزمیدارځمکه کرم اوسږکال په ټوله ځمکه باندې دلسو زروکپاس (پنبه) شوې ده او زماپه برخه کې پنځه زره راغلي ده، اوس ایادپوره لسوزروعشریازکات وباسم یادخپلې برخې دپنځو زرو عشر یازکات وباسم؟

جواب: ته دخپلې برخې دپیداوارعشر وباسه، ځکه چې اصول دادي چې د ځمکې پیداوار دچا کورته راشي دځمکې عشربه دهماغه په ذمه وي، دکرونده گر (زمیندار) په برخه کې چې څومره پیداوارراشي عشرد هغه په ذمه دی، دمالک په برخې ته چې څومره لاړشي دهغه عشرپه هغه باندې لازم دی.[5]

---

[1] المال الذی تجب فیه الزکاۃ ان ادی زکاته من خلاف جنسه أدی قدر قیمة الواجب اجماعا (عالمگیری ج: ۱ ص: ۱۸۰، کتاب الزکاۃ، الباب االثالث فی زکوٰۃ الذ هب والفضة والعروض)۔

[2] لأنه فی الخارج لا فی الأرض (شامی ج: ۲ ص: ۳۲۶، باب العشر)۔

[3] ووقته وقت خروج الزرع وظهور الثمر عند أبی حنیفة رحمه الله تعالیٰ کذ ا فی البحرالرائق (عالمگیری ج: ۱ ص: ۱۸۶، کتاب الزکاۃ، الباب السادس فی زکوٰۃ الزرع والثمار)۔

[4] ومن کان له نصاب فاستفاد فی أثناء الحول مالا من جنسه ضمه الیٰ ماله و زکاه سواء کان المستفاد من نمائه أو لا وبأی وجه استفاد ضمه سواء کان بمیراث أو هبة أو غیرذالک (الجواهرالنیرۃ ج:۲ ص: ۱۲۳، باب زکوٰۃ الابل)

[5] تیری شوی حاشیې(بلاشرط نصاب..الخ)او وړیسی حاشیه (ولی الخضروات التی لاتبقی..الخ) اوگورئ!

ټریکټر او داسې نور.. چلولو سره د زراعت عشر شلمه برخه دی

سوال: په مخکینی زمانه کې خلکوزمینداري کوله، نویوازې یوې به یې پکې وکړه اواوبه کولونه وروسته به پیداوارحاصلولو، خو په موجوده دورکې دټریکټرونو په ذریعه پکې یوې کیږي اوپه ځمکه کې سرې اچول وي اوګوډ وغیره هم پکې کول وي، نودداسې ځمکې عشرورکول خوچې په ځمکه باندې ځومره خرچې راځي دهغه نه عشر وویستل شي یادټول پیداوارپرته دخرچې ویستلوعشربه اداکول وي؟ نورداچې دعشرویستلوپه وخت کې تخم ترې وباسو اویادتخم ویستلونه پرته اداکړو؟

جواب: دداسې ځمکې په پیداواربانديې نیم عشریعنې دپیداوارشلمه برخه واجب ده[۱] اخراجات به نه وضع کیږي، بلکې دپوره پیداوارشلمه برخه به اداکیږي، تخم به هم په اخراجاتوکې شماریږي.[۲]

د کټې قابل دمیوې باغ خرڅول جائزدي او ددې عشربه د مالک په ذمه وي

سوال: یوکس خپل باغ د میوو قابل کېدونه وروسته خرڅ کړ، ایا عشر هغه ورکړی یا اخیستونکي باندې به عشرراځي؟

جواب: په دې صورت کې په اخیستونکي باندې عشرنه شته، بلکې دباغ په خرڅونکي باندې دی.[۳]

د عشرروپۍ د رفاه عامه له پاره نه دي، بلکې دفقیرانوله پاره دي

سوال: دپاکستان حکومت چې کومې دزکات اوعشرکمیټۍ جوړې کړي دي، دهغوی سره دعشرکافي روپۍ جمع دي، ایاعشربه رفاه عامه باندې خرچ کېدای شي؟ مثلاً: دسکول په عمارت، یا چار دیواري یا کوڅو وغیره باندې؟

جواب: دزکات اوعشر روپۍ یوازې فقیرانوته ورکول کېدای شي[۴] رفاه عامه باندې یې خرچ

۱] حوالی دپاره اوګورئ تیره شوی حاشیه (قال أبوجعفر : كان أبوحنيفة يقول : فى قليل الثمار...الخ) او وروستی حاشیه (قوله يجب العشر ثبت ذالك بالكتاب والسنة...الخ)۔

۲] قوله بلا رفع مؤن أى يجب العشرفى الأول ونصفه فى الثانى بلا رفع أجرة العمال و نفقة البقروكرى الأنهار وأجرة الحافظ ونحوذالك .... بل يجب العشر فى الكل (شامى ج : ۲ ص : ۳۲۸، باب العشر)

۳] و اذا باع الأرض العشرية و فيها زرع قد أدرك مع زرعها أو باع الزرع خاص فعشره على البائع دون المشترى (عالمگيرى ج : ۱ ص :۱۸۷، كتاب الزكاة، الباب السادس فى زكوٰة الزرع والثمار)۔

۴] مصرف الزكاة والعشر .... (هو فقير و هو من له أدنى شيء) ...[بقيه حاشيه په راروانه صفحه...

کول جائز نه دي.[۱]

قرض دار ته د قرض پیسې په عشر او زکات کې پرېښودل

سوال: ایا قرض دار ته د قرض روپۍ (قرض باندې ورکړل شوې روپۍ) عشر یا زکات کې پرېښودل کېږي او که نه؟

جواب: د عشر او زکات ادا کولو په وخت کې نیت کول ضروري دي، ددې له وجې هغه قرضه چې مخکې دې ورکړې وه، هغه ته په عشر، زکات کې نه شي پرېښودل کېدلی،[۲] البته دا کېدلی شي چې هغه ته زکات ورکولو سره دا پیسې پخپل قرض کې دهغه نه واپس واخیستل شي.

که چېرته حکومت کم عشر اخیستی وي، نو پاتې سره څه وکړو

سوال: په زید باندې لس زره روپۍ عشر جوړېږي اود حکومت د قوانینو مطابق درې زره روپۍ عشر جوړېږي، زید حکومت ته درې زره روپۍ ادا کړې، اوس به زید اوو زره روپۍ ادا کوي یا لس زره؟ او حکومت ته یې چې کوم عشر ادا کړ، هغه جائز دی او که ناجائز؟

جواب: څومره چې پاتې دی، هغه دې پخپله ادا کړي.[۳]

د عشر د ادائیګي په باره کې متفرق مسائل

سوال: ایا دعشر د زکات په شان نصاب دی؟ ځکه چې حکومت یومقدار مقرر کړی دی، که فصل دهغه مقدار نه زیات وي، نو ورکول لازمي دي، که نه، نه دي لازم.

جواب: دحضرت امام ابوحنیفه رحمه الله په نزد باندې دعشر نصاب نه شته، بلکې په هرقلیل او کثیر باندې عشر واجب دی[۴] حکومت په یوخاص مقدار باندې عشر وصولوي، ددې د کم عشر مالک ته په خپله ادا کول پکار دي.

...بقیه د تیرمخ]... أی دون نصاب .... (ومسکین، من لاشيء له) علی المذ هب .... الخ (در مختار ج : ۲ ص : ۲۳۹ باب المصرف، أیضاً: اللباب فی شرح الکتاب ج : ۱ ص : ۱۴۸)۔

[۱] و لا یجوز أن یبنی بالزکوٰة المسجد وکذ ا القناطر والسقایات .... (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۸۸)۔

[۲] وأما رکنه فالتملیک کالزکاة وشرائط الأد اء ما قد مناه فی الزکاة (البحرالرائق ج:۲ص:۲۵۵باب العشر)

[۳] فیجب اخراج الواجب من جمیع ما أخرجته الأرض عشرا أو نصفا البحرالرائق ج:۲ص:۲۵۶ باب العشر)

[۴] کان أبوحنیفة یقول : فی قلیل الثمار والز روع، وفی کثیرها الصد قة .... والحجة لأبی حنیفة فی ایجاب الحق فی جمیع الأصناف خلاما ذکرنا، قوله الله تعالیٰ : یٰأیها الذین اٰمنوا أنفقوا من طیبٰت ما کسبتم ومما أخرجنا لکم من الأرض وعمومه یوجب الحق فی کل خارج ... الخ (شرح مختصر الطحاوی ج : ۲ ص : ۲۸۷) قال أبوحنیفة رحمه الله تعالیٰ : فی قلیل ما أخرجته الأرض وکثیره العشر ..... الخ (اللباب فی شرح الکتاب ج : ۱ ص : ۱۴۶، باب زکاة الزروع)۔

سوال: حکومت ته عشرورکول جائزدي اوکه نه؟ځکه چې تصرف ډير مشکوک دی.

جواب: که اعتمادنه وي، نومه يې ورکوئ، خوايا داسې ممکنه هم ده چې حکومت عشروصول کړي اوکسان ادانه کړي؟

سوال: دباراني ځمکې په پيداوار باندې دعشرلسمه برخه ده اوپه نيهري او کوهي وغيره باندې شلمه برخه ده، ايا شلمه برخه ځکه مقرره چې په مؤخرالذکر باندې اخراجات ډير شي،که داصحيح ده، نونن سبا دچينجو وژلودواياني او سرې اضافي خرچې په کروندې برداشت کول وي، ايا د سرې وغيره خرچې دفصل دامدني نه کمولو سره عشرورکول دي يابه دټول پيداوارعشرورکول وي ؟

جواب: شريعت په اخراجاتوباندې نصف عشر(يعني لسمې برخې په ځای شلمه برخه)کړې ده، ددې له وجې اخراجات به ترې نه ويستل کيږي، بلکې دتمام پيداوارعشربه ورکول کيږي.[1]

سوال: فرض کړئ چې دوه نيم ايکړه ځمکې نه (۱۰۰)منه غنم پيدا کيږي، ددې ځمکې دکتايي خرچې تقريبا پنځه منه ده، دغنموکتايي دوه منه في ايکړپه حساب سره کوي اود تريشر خرچې ۱۵منه وي، بچت امدني(۸۰)منه شوه،اياعشربه په (۱۰۰)منو ورکول وي ياپه ۸۰ منو کې.

جواب: عشر په (۱۰۰) منو راځي.[2]

سوال: دغنمودفصل دربيلو(لو) مزدوري په غنموکې ورکول جائزدي اوکه نه؟ ځکه چې دغنمودفصل دکتايي مزدوري مزدوران يوازې دغنمو په صورت کې اخلي.

جواب: دصاحبينو په نزدجائزده اوفتوا هم په دې ده.[3]

---

[1] و كل شيء اخرجته الأرض مما فيه العشر لا يحتسب فيه اجر العمال ونفقة البقر، لأن النبى صلى الله عليه وسلم حكم بتفاوت الواجب لتفاوت المؤنة فلا معنى لرفعها (هد ا ية ج : ۱ ص : ۲۰۳، كتاب الزكاة، باب زكاة الزروع والثمار، أيضا : فتاوي شامي ج : ۲ ص : ۳۲۸ باب العشر) دغه شان اوګورئ ټوره شوی حاشيه (قال أبوجعفر: كان أبوحنيفة يقول....الخ) او بله حاشيه (قوله بلا رفع مؤن أى يجب العشر...الخ)۔

[2] بلا رفع مؤن .... بلا رفع أجرة العمال و نفقة البقر وكرى الأنهار وأجرة الحافظ ونحوذالك .... بل يجب فى الكل (شامي ج : ۲ ص : ۳۲۸، باب العشر) وكل شيء أخرجته الأرض مما فيه العشر لا يحتسب فيه أجر العمال ونفقة البقر لأن النبى صلى الله عليه وسلم حكم بتفاوت الواجب لتفاوت المؤنة فلا معنى لرفعها (هد ا ية ج : ۱ ص : ۲۰۳، كتاب الزكاة، باب زكاة الزروع والثمار)۔

[3] ولا تصح عند الامام لأنها كقفيزالطحان وعند هما تصح وبه يفتى للحاجة وقياسا على المضاربة (الد رالمختار ج : ۶ ص : ۲۷۵، كتاب المزارعة، طبع سعيد)۔

❖ د زکات متفرق مسائل ❖

زکات ورکونکی چې په کوم ملک کې وي د هماغه ملک د کرنسي اعتبار وي

سوال: ځوملګري په یوځای دخپل ملک د مستحقینوله پاره دزکات په مد کې څه پیسې رالیږل غواړي، خو دهغه ځای اوزموږ په کرنسي کې فرق دی مثلا دلته (۵۰۰۰۰)روپۍ راولیږي، نو دوی ته به (۴۰۰۰۰)روپۍ ملاوشي، اوس پوښتنه داده چې دزکات (۵۰۰۰۰) روپۍ اداشولې یا (۴۰۰۰۰) اداشوې؟ ځکه چې دهغه ځای اوددې ځای په قیمت کې دغه فرق چلیږي، همدغه شان موږ خپل ملک ته زکات راولیږودکوم ځای دکرنسي قیمت چې ددې ځای نه کم وي یعنې که موږ دلته (۵۰۰۰۰) روپۍ راولیږو، نوهلته به (۲۰۰۰۰)روپۍ ملاوشي، نوپه دې صورت کې زکات د(۵۰۰۰۰) روپیو شو که د (۲۰۰۰۰) روپیو؟ ددواړومسئلوجواب ډیرضروري دی، ځکه چې په دواړو ملکونو کې زموږ دبرادري څه کسان اوسیږي داکه په جنګ اخبارکې شائع کړئ، نود ډیره ښیګړه به ورسره وشي، ځکه چې ډیرکسان داسې پیسې لیږي رالیږي، نوهغوی ته به هم ددې مسئلې معلومات وشي.

جواب: زکات ورکونکی چې دکوم ملک په پیسوکې زکات اداکړي، دهغه ځای دپیسو اعتبار به وي، دهغه ملک په کرنسي کې چې څومره زکات اداکړ، دهماغومره مال زکات به شماریږي، ددویم ملک کرنسي (روپۍ) که کمې وي یازیاتې.

په نورو الفاظو کې په دې باندې پوه شئ چې کومې روپۍ چامحتاج یامحتاجانوته ورکړل شوي وي هغه دزکات ورکونکي دمال ځلویښتمه برخه کېدل پکاردي، په کومه کرنسي کې چې زکات ادا شوی وي دکرنسي په حساب سره دځلویښتمې برخې اعتباربه وي.[1]

امریکا کې اوسېدونکي کومې کرنسي سره زکات ادا کړي

سوال: امریکا کې اوسیدونکي خلک په کومې کرنسي سره زکات ادا کړي؟

جواب: هغوی به د ډالرو په حساب سره د زکات تعین کوي، که د هغه نه وروسته دهغه مالیت ته په پاکستاني روپیو کې بدلولوسره زکات ورکړي. [2]

---

[1] المال الذی تجب فیه الزکوٰة ان ادی زکاته من خلاف جنسه أی قدر قیمة الواجب اجماعا (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۸۰، کتاب الزکاة، الباب الثالث فی زکوٰة الذهب والفضة والعروض طبع رشیدیه کوئته)۔

[2] هم دغه پورته حواله_

د زکات په کېښودل شویو پیسو کې لوټ ماتول، د ضرورت له پاره اخیستل

سوال: ایا د زکات په جدا کېښودل شویو پیسو کې لوټ ماتولی شو؟ یا عارضي ضرورت له پاره د هغه نه پیسې ویستلی شو؟

جواب: کومې پیسې چې تا د زکات له پاره جدا ایښې وي، هغه چې ترڅوپورې فقیر ته ادا نه کړې، هغه پیسې ستا په ملکیت کې دي، هغه بدلولی هم شئ، خرچه کولی یې هم شئ، خو کله چې فقیر ته ورکول کیږي، نو د زکات نیت به ضروري وي. [۱]

د زکات له پاره ویستل شوې روپۍ یا د سود استعمال

سوال: یوکس د زکات روپۍ یا د سود روپۍ مستحق ته ورکولو له پاره وویستې، خو په عین وخت باندې هغه ته د څه روپیو ضرورت پیښ شو، نو ایا هغه د زکات یا سود د پیسو نه د قرض په طور سره اخیستی شي؟

جواب: د زکات روپۍ خو د هغه ملکیت دی ترڅوپورې چې یې ادا کړې نه وي د هغه له پاره د دې استعمالول صحیح دي، د سود د روپیو استعمال صحیح نه دی. [۲]

د سود په روپیو باندې زکات

سوال: د یوکس په بینک کې اکاونټ دی او د کال په اخره کې چې د هغه په اکاونټ کې څومره منافع ملاویږي صحیح هم هغومره چیک کټ کړي او وې باسي او بیا غریبانو کې د اسې ګڼلو سره یې تقسیم کړي چې ثواب به ملاویږي یا زکات تقسیموم، نو ایا هغه ته به واقعي ثواب ملاوشي او که نه؟ په اسلامي شریعت کې جائز دي او که نه؟

جواب: د سود روپۍ د صدقې په نیت سره چا ته هم ورکول پکار نه دي، بلکې د ثواب د نیت نه پرته چا محتاج ته ورکول پکار دي[۳] صدقه خو د پاک شي ورکول کیږي، د سود نه وروسته د سود د روپیو سره زکات نه شي اداکېدای. [۴]

---

[۱] اذا دفع الزکوٰة الی الفقیر لا یتم الدفع مالم یقبضها(عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۹۰کتاب الزکوٰة الباب السابع فی المصارف) و اما شرط اد ائها فنية مقارنة للأداء او لعزل ماوجب (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۷۰، شامی ج : ۲ ص : ۲۷۰)

[۲] عن جابر رضی الله عنه قال : لعن رسول الله صلی الله علیه وسلم اکل الربا و موکله و کاتبه و شاهد یه و قال هم سواء رواه مسلم (مشکوٰة ص : ۲۴۴، طبع قدیمی) أیضا : أن ما وجب التصدق بکله لا یفید التصدق ببعضه لأن المغصوب ان علمت أصحابه أو ورثتهم وجب رده علیهم و الا وجب التصدق به (شامی ج : ۲ ص : ۲۹۱، باب زکاة الغنم)۔

[۳] انما یکفر اذا تصدق بالحرام القطعی، أی مع رجاء الثواب النا شی استحلاله (شامی ج : ۲ ص : ۲۹۲)

[۴] عن أبی هریرة رضی الله عنه قال : قال رسول الله صلی الله علیه وسلم...[بقیه حاشیه په راروانه صفحه.

❖ صدقه فطر (سر سايه) ❖

د صدقه فطر مسئلې

سوال: صدقه فطر په چا باندې واجب ده؟ او ددې مسئلې څه دي؟

جواب: د صدقه فطر مسائل په لاندې ډول دي:

۱ صدقه فطر په هر مسلمان باندې چې د نصاب په کچه د مال مالک وي واجب ده.[1]

۲ د کوم سړه چې د خپل استعمال او ضروریاتو نه زیات دومره شیان وي چې که د هغو قیمت ولګول شي د دوه پنځوس نیمې تولې چاندي (سپین زر) اندازې ته ورسیږي، نو دې کس ته د نصاب خاوند ویل کیږي او د هغه په ذمه صدقه فطر واجب ده (د چاندي (سپین زر) قیمت دې د بازار نه معلوم شي)[2]

۳...... هر کس چې د نصاب خاوند وي هغه ته د خپل طرف نه او د خپل نابالغه اولاد له طرف نه صدقه فطر ادا کول واجب دي او که د نابالغو خپل مال وي، نو د هغو نه دې ادا کړل شي.[3]

۴...... کوم کسان چې د سفر له وجې نه یا هسې د غفلت او کوتاهي له وجې نه روژې نه وي نیولې صدقه فطر په هغوی باندې هم واجب ده، چې کله د نصاب خاوند وي.[4]

۵...... کوم ماشوم چې د اختر په شپه د صبح صادق نه مخکې پیدا شي، د هغه صدقه فطر لازمه ده او که صبح صادق نه وروسته پیدا شو، نو لازمه نه ده.

۶...... کوم کس چې د اختر په شپه د صبح صادق نه مخکې وفات شي، د هغه صدقه فطر نه شته او که د صبح صادق نه وروسته وفات شو، نو صدقه فطر یې واجب ده.[5]

...بقيه د تیرمخ]...ان الله طيب لا يقبل الا طيبا ...... الخ (مشكوٰة ص : ۲۴۱)، أيضا : في القنية لوكان الخبيث نصابا لايلزمه الزكوٰة لأن الكل واجب التصدق عليه فلا يفيد ايجاب التصد ق ببعضه ١هـ و مثله في البزازية (رد المحتار ج : ۲ ص : ۲۹۱، باب زكاة الغنم)۔

۱] وهي واجبة على الحرالمسلم المالک لمقد ارالنصاب فاضلا عن حوائجه الأصلية(عالمگیری ج:۱ص:۱۹۱)

۲] و لا يعتبر فيه وصف النماء ويتعلق بهذ ا النصاب وجوب الأضحية (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۹۱، كتاب الزكاة، الباب الثامن في صد قة الفطر) ذى نصاب فاضل عن حاجته الأصلية كد ينه وجوائج عياله .... الخ (الدر المختار ج : ۲ ص : ۳۶۰)۔

۳] وتجب عن نفسه وطفله الفقير كذ ا في الكافي .... ثم اذ ا كان للولد الصغير أو المجنون مال .... يخرج صد قة فطر .... من مالهما ... الخ (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۹۲، كتاب الزكاة، الباب الثامن في صد قة الفطر)۔

٤] وهي واجبة على الحرالمسلم المالک لمقد ارالنصاب فاضلا عن حوائجه الأصلية (عالمگیری ج:۱ص:۱۹۱)

٥] ووقت الوجوب بعدطلوع الفجرالثاني من يوم الفطرفمن مات قبل ذالک...[بقيه حاشيه په راروانه صفحه

۷...... داختر په ورځ داختر لمونځ ته دتللونه مخکې صدقه فطر اداکول غوره دي،[۱] خو که اول يې ادا نه کړي، نو وروسته اداکول يې هم جائز دي اوترڅوپورې چې يې اداکړې نه وي دهغه په ذمه به واجب الاداوي.[۲]

۸ صدقه فطردهرکس له طرف نه پاوکم دوه سيره غنم يادهغو قيمت دی اودهمدومره قيمت نور شيان هم ورکولی شي.[۳]

۹ ديو کس صدقه فطر د يو نه زياتو فقيرانو او محتاجو ته ورکول هم جائزدي او د څو کسانوصدقه

يوفقيرمحتاج ته ورکول هم صحيح دي.[۴]

۱۰...... کوم خلک چې دنصاب خاوندنه وي، هغوی ته صدقه فطرورکول صحيح دي.[۵]

۱۱...... خپل سکه ورور، خور، تره، ترور، ته صدقه فطرورکول جائزدي، ښځه خاونديوبل ته صدقه فطر نه شي ورکولی، همدغه شان مورو پلار اولاد ته اواولادمور وپلارته نيانيکه ته صدقه فطر نه شي ورکولی.[۶]

۱۲...... دصدقه فطرڅوک محتاج اوفقيرمالک جوړول ضروري دي، له دې وجې نه دصدقه فطر روپۍ په جومات کې لګول اوبل څه د ښيګړې په کارکې لګول صحيح نه دي.[۷]

محتاجې دتره ښځې ته صدقه فطر(سرسايه) ورکول

سوال: بله خبره داده چې وړوکی اختر تير شو په هغه اختر چې ماباندې فطرانه(سرسايه) ورکول و، هغه ما خپلې دتره ښځې ته ورکړه، اوس کلي وال وايي چې ستا ورکړل شوې

...بقيه د تيرمخ]... لم تجب عليه الصد قة ومن له ولد أو أسلم قبله وجبت ومن ولد أو أسلم بعده لم تجب .. الخ (عالمگيرى ج:۱ ص:۱۹۲، کتاب الزکاة، الباب الثامن)

[۱] والمستحب للناس أن يخرجوا الفطرة بعد طلوع الفجر يوم الفطر قبل الخروج الى المصلى کذ ا فى الجوهرة النيرة (عالمگيرى ج : ۱ ص : ۱۹۲، کتاب الزکاة، الباب الثامن فى صد قة الفطر)۔

[۲] وأما وقت أدائها فجميع العمرعند عامة مشائخنا رحمهم الله کذاقى البد ائع(عالمگيرى ج :۱ ص : ۱۹۲)

[۳] وهي نصف صاع من بر أو صاع من شعير أو تمر و د قيق الحنطة والشعير وسو يقهما مثلهما والخبز لا يجوز الا باعتبار القيمة وهوالأصح (عالمگيرى ج:۱ص:۱۹۱،کتاب الزکاة، الباب الثامن فى صد قة الفطر)۔

[۴] ويجوز أن يعطى ما يجب فى صد قة الفطر عن أنسان واحد جماعة مساکين و يعطى مايجب عن جماعة مسکينا واحدا لأن الواجب زکوٰة فجاز جمعها وتفر يقها کزکوٰة المال (بد ا ئع الصنائع ج : ۲ ص : ۷۵، أيضا الدرالمختارمع الرد ج : ۲ ص : ۳۶۷، باب صد قة الفطر)۔

[۵] ومصرف هٰذه الصدقة ماهومصرف الزکوٰة کذ ا فى الخلاصة (عالمگيرى ج:۱ص:۱۹۴، کتاب الزکاة)۔

[۶] أيضا۔

[۷] أيضا۔

فطرانه ناجائز ده، ځکه چې د هغې خاوند ژوندی دی، ما مخکې هم عرض وکړ چې د هغې خاوند بالکل څه نه ورکوي، اوس تاسو ووایئ چې دا ورکړل شوې فطرانه جائز ده او که ناجائز؟

جواب: که چیرته ستا دا تره ښځه محتاجه وي، نو هغې ته صدقه فطر ورکول صحیح دي.[۱]

د اختر نه وروسته فطرانه (سرسایه) ادا کول

سوال: څه موده وړاندې مې د خپلې ښځې سره جګړه وشوه او هغه ناراضه کیدو سره د مور کور ته لاړه، په رمضان کې چې کله ما زکات، صدقه او داسې نور... ورکول شروع کړه، نو په غوسه کې مې د ښځې په نوم فطرانه ورنه کړه، باقي د ټولو بچیو وغیره مې ادا کړه، زما میرمن شپږ میاشتې وروسته کور ته بیرته راغله او په دې وخت کې ماسره او سیږي، اوس زه په کومه طریقه د هغې غلطۍ تدارک کولی شم؟

جواب: د ښځې خاوند په مینځ کې خو جنګ جګړه راځي، خو تاسو په ناراضتیا کې د ماشومانو خبره وکړه، په هرحال د ښځې په اجازت سره صدقه فطر اوس ادا کړه.[۲]

صدقه فطر غیرمسلم ته ورکول جائز دي

د مسئلې تصحیح او تحقیق

سوال: جناب مولاناصاحب! ,,اپ کے مسائل اوران کاحل،، ۲۱ اگست د جمعې په ایډیشن کې ستاسو نه په یوه مسئله کې خطا شوې ده، چونکه ستاسو په واسطې سره عوام د دینی مسائلو نه خبرداری حاصلیږي او زه د دې مسائلو د تصحیح له پاره تاسو ته تکلیف درکوم چې عوامو ته صحیح خبر حاصل شي او تاسو ته ګزارش دی چې مسائل د تحقیق او تدقیق نه وروسته زیرقلم راولئ، ذمه داري او فرض پوره کوئ، په کومه مسئله کې چې خطا شوې ده هغه وګورئ:

صدقه فطر غیرمسلم ته ورکول صحیح دي، زه په اول کې د بهشتی زیور حواله راوړم ،،زکات کوموخلکو ته ورکول جائز دي،، په بیان کې سوم بهشتي زیور مسئله نمبر ۸ داسې ده:

مسئله :دزکات پیسه کافر ته ورکول صحیح نه دي، هر مسلمان ته دې ورکړل شي، زکات او عشر او صدقه فطر او نذر او کفارې نه پرته خیر خیرات کافر ته ورکول صحیح دي.،،

هغه کتابونه کوم چې ماسره موجود دي هغوی هم دې قول ته مختار ویلي دي، درمختار، بهارشریعت، قانون شریعت، عمدة الفقه، شامي.

---

[۱] ومصرف هذه الصدقة ماهومصرف الزكوٰة (عالمگیری باب صدقة الفطر ج: ۱ ص: ۱۹۴ کتاب الزكوٰة)

[۲] وان اخروها عن يوم الفطر لم تسقط وكان عليهم اخراجها. (عالمگیری، باب صدقة الفطر ج۱ ص۱۹۲)

جواب: دجناب تصحيح ډيره ډيره مننه، الله تعالى دې ډيرجزاء خير درکړي، زه تاسوته هم اونورو دعلم خاوندانو ته هم درخواست کوم چې زمايه تحريرکې که څه غلطي په نظرراشي، نوپه هغې ضرورخبر راکوئ، اوس په دې مسئله کې خپل تحقيق درته عرض کوم، دکومو حضراتوچې دې تحقيق سره اتفاق نه وي هغوی په خپل تحقيق باندې عمل کولی شي.

فتاوی عالمگيری (ج: ۱ ص: ۱۸۸ جديد کوئټه) کې دي: ,,

ذمي کافرانوته زکات ورکول بالاتفاق جائزنه دي، نفلي صدقه ورکول بالاتفاق جائز دي، خوپه صدقه فطر، نذر، اوکفاراتو کې اختلاف دی، امام ابوحنيفه رحمه الله اوامام محمد رحمه الله فرمايي چې جائزدی، مگر مسلمانانو فقيرانو ته ورکول مونږ ته زيات محبوب دي، په شرح طحاوي کې داسې دي.[۱]

,,درمختارمع شامي (ج: ۲ ص: ۳۵۱ طبع جديد مصر) کې دی.،،

,,دزکات، عشراوخراج نه پرته نورصدقات، که څه هم واجب وي لکه نذر، کفاره، قطر ذمي ته ورکول جائزدي، په دې کې دامام ابويوسف رحمه الله اختلاف دی، اوهم دهغه په قول باندې فتوا ده، ,,حاوي قدسي.،[۲]

علامه شامي رحمه الله په دې باندې ليکي:

,,په هدايه وغيره کې تصريح ده چې داد امام ابويوسف رحمه الله يو روايت دی، دکوم نه چې ظاهريږي چې دامام ابويوسف رحمه الله مشهورقول دامام ابوحنيفه رحمه الله اومحمد رحمه الله مطابق دی.،،

,,خيررملي دحاشيه طحاوي نه چې کوم نقل کړی دی، هغه دادي چې دامام ابويوسف رحمه الله قول اخستل کيږي (خو دهدايه وغيره دکلام مفاد دادي چې دامام ابوحنيفه رحمه الله قول راجح دی، اوعام متون په دې باندې دي.[۳]

,,فتاوی قاضي خان بحاشيه عالمگيري (ج: ۱ ص: ۳۲۱) کې دي.

,,چې صدقه فطر ذمي ته ورکړل شي روا دي، خومکروه دي،،[۴]

۱] وأما اهل الذمة فلا يجوزصرف الزكوٰة اليهم بالا تفاق و يجوزصرف صدقة التطوع اليهم بالا تفاق واختلفوا فى الصد قة الفطر والنذر والكفارات قال أبوحنيفة ومحمد رحمهما الله تعالىٰ يجوز الا أن فقراء المسلمين أحب الينا كذا فى شرح الطحاوى (عالمگيرى ج:۱ ص:۱۸۸ كتاب الزكوٰة، الباب السابع فى المصارف)

۲] وجاز دفع غيرها وغيرالعشر والخراج اليه أى الذ مى ولو واجبا كنذ ر وكفارة وفطرة خلا فا للثانى و بقوله يفتى حاوى القد سى (الد رالمختار مع الشامى ج : ۲ ص : ۳۵۱، باب المصرف)۔

۳] وصرح فى الهد اية وغيرها بأن هٰذ الرواية عن الثانى، وظاهر أن قوله المشهور كقولهما (قوله و بقوله يفتى) الذى فى حاشية الخيرالرملى عن الحاوى و بقوله نأخذ، قلت لكن كلام الهد ا ية وغيرها يفيد ترجيح قولهما وعليه المتون (شامى ج : ۲ ص : ۳۵۲)۔

٤] ويجوز أن يعطى فقراء اهل الذ مة ويكره (فتاوى قاضيخان برحاشيه عالمگيرى ج : ۱ ص : ۳۲۱)۔

له دې عباراتونه دا لاندې نتائج حاصل شول ،،

۱ ... امام اعظم ابوحنیفه رحمه الله اوامام محمد رحمه الله په نزد صدقه فطراو داسې نور... صدقات ذمي کافرته ورکول جائزدي، خوبهتردادي چې مسلمان ته ورکړل شي، ذمي ته ورکول غوره نه دي.

۲ ... دامام ابویوسف رحمه الله مشهورقول همدغه دی، خودهغوی نه یو روایت دادی چې صدقات واجبه کافرته ورکول صحیح نه دي.

۳ ... حاوی قدسي دامام ابویوسف رحمه الله روایت اخستی دی، خو هدایه اودحنفي فقهې تمام متون دامام محمد رحمه الله قول اخستی دی.

۴ ... کوموحضراتوچې دعدم جوازفتوا ورکړه، هغوی غالباًدحاوي قدسي په قول باندې اعتماد وکړ، بهشتي زیورپه متن کې هم هغه اخستل شوې ده، اوماهم د,,جنګ،، په یوتیرشوې اشاعت کې هماغه اختیارکړی و، خو دامام ابوحنیفه رحمه الله اوامام محمد رحمه الله فتوا دجواز ده او: حاوي قدسي نه پرته ټولو اکابرو دغه اختیارکړی دی، بهشتي زیورپه حاشیه کې همدغه نقل کړی دی، له دې وجې نه ماځپلې مسئلې ته رجوع کول ضروري وګڼل ،،

❖ نذر اوصدقه ❖

د صدقې تعریف او قسمونه

سوال: دصدقې تعریف څه دی؟ اوددې څومره قسمونه دي؟

جواب: کوم مال چې دالله تعالی درضاله پاره دالله تعالی په لاره کې غریبانواومسکینانوته ورکول کیږي، دخیرپه څه کارکې خرچ کړل شي هغه ته,,صدقه،، وایي[1]، دصدقې درې قسمونه دي. ۱: فرض، لکه زکات. ۲: واجب، لکه نذر، صدقه فطراوقرباني وغیره. ۳: نفلي صدقات لکه عام خیرخیرات.

خیرات، صدقه او نذرکې فرق

سوال: خیرات، صدقه اونذرنیازکې څه فرق دی؟

جواب: صدقه اوخیرخیرات خویوڅیزدی، یعنی کوم مال چې دالله تعالی د رضاله پاره دڅه خیرپه کار کې ولګول شي هغې ته صدقه او خیرات ویل کیږي[2] اودڅه کارپه کیدوباندې دڅه

۱] الصد قة : هی العطية التی تبتغى بها المثوبة من الله تعالىٰ (قواعد الفقه ص : ۳۴۸) والصد قة العطية التی يراد بها المثوبة عند ه تعالىٰ سميت بها لأنها تظهر صدق رغبة الرجل فی تلک المثوبة (حاشيه الطحطاوی علی الدرالمختار ج : ۱ ص : ۴۳۲، طبع رشيد ية كوئته)_

۲] أيضا_

صدقه کول او یا د څه عبادت د کولو نذر وکړي، نو هغه ته نذر ویل کیږي[1] د نذر حکم د زکات حکم دی. دا یوازې غریبان خوړلی شي، غني یې نه شي خوړلی[2]، او د نیاز معنا هم د نذر ده.

په صدقه او نذر کې فرق

سوال: صدقه او نذر کې څه فرق دی؟

جواب: نذر او د څه څیز په خپله ذمه د کولو نامه ده،[3] مثلاً: یو کس نذر وکړي چې که زما فلانی کار وشو، نو زه به دومره صدقه کوم، په کار کیدو باندې منل شوی شی واجب شي او که یو کس له لازم کولو پرته د الله تعالیٰ په لاره کې خیرخیرات وکړي هغې ته صدقه وایي، ګویا منت هم صدقه ده، خو هغه صدقه واجب ده، هر کله چې عام صدقات واجب نه وي.

د نذر او منښتې تعریف

سوال: د نذر او منښتې تعریف څه دی؟ او که په دې کې څه فرق وي، نو واضحه یې کړئ؟

جواب: د نذر معنا داده: په څه شرط باندې څه عبادت په خپله ذمه اخیستل[4]، مثلاً: که فلانی کار وشو، نو زه به دومره نفل کوم، دومره روژې به نیسم، د بیت الله شریف حج به کوم، یا دومره روپۍ به فقیرانو ته ورکوم او داسې نور... دې ته منښته هم وایي.

د نذر غوښه نه په خپله استعمالیږي او نه مالدارانو ته ورکول کیږي، بلکې د دې غوښه په فقیرانو کې تقسیمول ضروري دي.[5]

د نذر شرطونه

سوال: زموږ په مذهب کې نذر کول څنګه دي؟ او د دې الفاظ څنګه پکار دي؟ او په کومو کومو صورتونو کې نذر کول جائز دي؟

---

[1] ومن نذر نذرا مطلقا أو معلقا بشرط وكان من جنسه واجب .... لزم الناذر لحد يث من نذر وسمى فعليه الوفاء بما سمى كصوم وصلاة وصدقة .... الخ (الدرالمختار مع الرد ج : ۳ ص ۷۳۵، كتاب الأيمان)۔

[2] ولا يجوز لهم النذور والكفارات ولاصد قة الفطر ولا جزاء الصيد لأنها صد قة واجبة ... الخ (الجوهرة النيرة ج : ۱ ص : ۱۳۳، كتاب الزكاة، باب من يجوز د فع الصد قة اليه ومن لا يجوز)۔

[3] ولوجعل عليه حجة أو عمرة أو صوما أوصلاة أو صدقة أو ما أشبه ذ الک مماهو طاعة ان فعل كذ ا ففعل لزمه ذالک الذی جعله على نفسه (عالمگیری ج :۲ ص : ۶۵ کتاب الأيمان، الباب الثانی فيما يكون يمينا و لا يكون يمينا)

[4] أيضا)۔

[5] ولا يجوز لهم النذور والكفارات ولاصد قة الفطر ولا جزاء الصيد لأنها صد قة واجبة ... الخ (الجوهرالنيرة ج : ۱ ص : ۱۳۳، كتاب الزكاة، باب من يجوز د فع الصد قة اليه ومن لا يجوز)۔

جواب: شرعاً نذر منل جائز دي، خو د نذر منلو شرطونه دي اول دا چې نذر دالله تعالى په نوم ومنل شي، دغیرالله په نامه نذر منل جائز نه دي، بلکې ګناه ده،[۱] دویمه دا چې نذر یوازې دعبادت دکار صحیح ده، کوم کار چې عبادت نه وي دهغه نذر منل صحیح نه دي[۲] دریم دا عبادت هم داسې وي چې ددې په شان عبادت کله فرض وي اوکله واجب وي، لکه: لمونځ، روژه، حج، قرباني اوداسې نور... داسې عبادت چې دهغې جنس کله فرض یاواجب نه وي دهغه نذر هم صحیح نه دی، دبېلګې په ډول که یو چا قرآن خواني ومنله، نو هغه نه لازمیږي.[۳]

یوازې خیال راتلوسره نذر نه لازمیږي

سوال: محترمه! زمایودوست دی، واده یې نه دی کړی، دهغه دترور واده ډیره موده شوې ده اوتراوسه پورې داولاد دنعمت نه محرومه ده، یوه ورځ زماددوست په ذهن کې داخیال راغی چې ترورمې داووایې چې ماکره(ترورکره) اولاد وشو، نوزه به دماشومانوسامان چاته ورکړم، له دې نه وروسته دهغه په ذهن کې خیال راغي چې داندر تا دخپل ځان له پاره منلی دی، خو دا خیال راتلوسره زمادوست الله تعالى ته توبه وایستله اودهغه ذهن داتول شیان نه قبلوي، زما دوست نن سبا ډیر زیات پریشان دی، مهرباني وکړئ مولاناصاحب! تاسودا وفرمایئ چې یوازې په ذهن کې خیال راتلوسره نذر کیږي اوکه نه؟ هرکله چې خلک وایي چې یوازې خیال راتلوسره نذر نه کیږي.

جواب: یوازې دخه خبرې خیال راتلوسره نذر نه کیږي، بلکې په ژبې سره اداکول ورسره ضروري دي.[۴]

د ماشومتوب په حالت کې د روژه نیولو نذر وما نه نو د بلوغ نه ورسته واجب نه دي

سوال: ما باندې د پنځلسو کلونو په عمر کې روژې فرض شوې. ما د دیارلسو کلونو په عمرکې هرکله چې ماباندې روژې نه وې فرض شوې. نو نذر مې منلی و چې زما د پېشو

۱] (قوله باطل وحرام) بوجوه، منها أنه نذر لمخلوق والنذر للمخلوق لا یجوز لأنه عبادة والعبادة لا تکون لمخلوق (شامي ج : ۲ ص : ۴۳۹، مطلب فی النذر الذی یقع للأموات من أکثر العوام ... الخ)۔

۲] وفی البدائع : ومن شروطه أن یکون قربة مقصودة فلا یصح النذر بعیادة المریض والوضوء والاغتسال ... الخ (شامي ج : ۳ ص : ۷۳۵، کتاب الأیمان)۔

۳] وکان من جنسه واجب أی فرض ...... کصوم وصلاة وصدقة ...... ولم یلزم الناذر مالیس من جنسه فرض ...الخ (الدر المختار مع الرد ج : ۳ ص : ۷۳۵، کتاب الأیمان)۔

٤] واجب بالنذر بلسانه قوله بلسانه فلا یکفی لایجابه النیة (شامي ج : ۲ ص : ۴۴۱، باب الاعتکاف)۔

ورک شوی بچی بیرته پیدا شي. نو روژې به نیسم. دا نذر پوره شو، خو ما روژې ونه نیولې او اومې ویل چې څه مې نیولې دي نه هغه کې به حساب شي. راروان رمضان کې هم روژې فرض نه وي. خو ما نو څو روژې ونیولې، خو د روژو نیولو په وخت کې مې د نذر نیت ونه کړ. اوس پوښتنه داده چې د نذر روژې ادا شوې یا به یې دوباره نیول ضروري وي؟

جواب: د نذر ستا په ذمه باندې لازم نه دی [۱]

ماشومتوب کې منل شوی نذر بالغ کیدو نه وروسته واجب نه دی

سوال: که چیرته نابالغه هلک نذر ومني او هغه کار وشي. نو هغه نابالغه باندې د نذر پوره کول لازم دي او که نه؟ که چیرته د نابالغه نذر شرعاً معتبر وي. خو هغه پوره نه کړ. نو بالغ کیدو نه وروسته یې هم پوره کول ضروري دي او که نه؟

جواب: د نابالغه نذر لازم نه دی. او بالغ کیدو نه وروسته هم د هغه پوره کول ضروري نه دي [۲]

نذر منل شرعاً څنګه دي او تعریف یې څه دی؟

سوال: یو اهمه خبره داده چې رسول الله ﷺ فرمایلي دي چې نذر مه منئ. ځکه چې نذر تقدیري امورو کې هیڅ ګټه ورکوونکی نه دی. بس په هغه سره یوازې دومره کیږي چې د بخیل نه مال ځي. حواله صحیح مسلم. کتاب النذر. او صحیح بخاري. کتاب الایمان والنذر. له دې احادیثو معلومه شوه چې داسې قسم نذر بې معنا او ممنوع دی. مهرباني وکړې په اسلامی صفحې د راروانې جمعې په ایډیشن کې صحیح جواب شائع کړئ. او که چیرته زما په خبرو کې څه غلطي وي. نو زما اصلاح وکړئ!

جواب: د نذر معنا دیو داسې عبادت پخپله ذمه باندې لازمول دي چې په هغه باندې لازم نه و. او ((پخپله ذمه باندې لازم کول)) د ژبې فعل دی. یوازې زړه کې خیال کولو سره هغه شی دهغه په ذمه لازمیږي نه، ترڅو پورې چې په ژبې سره الفاظ ادا نه کړي.هم دا وجه ده چې د لمونځ نیت کولو سره لمونځ شروع کیږي نه، ترڅو پورې چې تکبیرِتحریمه ونه وایي. د حج او عمرې په نیت سره حج او عمره شروع کیږي نه. ترڅو پورې چې د تلبیې الفاظ ونه وایي.

---

[۱] عن علی رضی الله عنه قال : قال رسول الله صلی الله علیه وسلم : رفع القلم عن ثلاثة : عن النائم حتی یستیقظ. وعن الصبی حتی یبلغ. وعن المعتوه حتی یعقل (رواه الترمذی و أبو داؤد ورواه الدارمی عن عائشة وابن ماجة عنهما (مشکوٰة ص : ۲۸۴، باب الخلع والطلاق، الفصل الثانی)

[۲] اماالذی یتعلق بالناذر فشرائط الأهلیة منها العقل ومنهاالبلوغ فلا یصح نذرالمجنون والصبی الذی لا یعقل لأن حکم النذر وجوب المنذور به وهما لیسا من أهل الوجوب وکذا الصبی العاقل لأنه لیس من أهل وجوب الشرائع (بدائع الصنائع ج : ۵ ص : ۸۱، طبع ایچ ایم سعید)

د طلاق خیال په زړه کې راتلو سره طلاق نه واقع کیږي، ترڅوپورې چې د طلاق الفاظ په ژبې سره ونه وایي او د نکاح په نیت کولو سره نکاح نه کیږي، ترڅوپورې چې د ایجاب او قبول الفاظ ونه ویل شي، همدغه شان د نذر خیال په زړه کې راتلو سره نذر هم نه کیږي، ترڅو پورې چې د نذر الفاظ په ژبې ونه ویل شي، چنانچې علامه شامي رحمه الله په کتاب الصوم کې نقل کړي دي چې نذر د ژبې عمل دی.[1]

تاسو چې د قرآن پاک کوم آیت نقل کړ، په هغه وویل شو چې: «چې تاسو نذر ومنئ» ما ویلي دي چې دنذر منل په ژبې سره کیږی، ددې وجې نه دا آیت ددې مسئلې خلاف نه دی، تاسو چې کوم حدیث نقل کړی دی چې: «د اعمالو دارمدار په نیت باندې دی» په هغه کې عمل او نیت جدا جدا ذکر شوي دي، چې دهغه نه معلومیږی چې یوازې نیت کولو سره عمل نه کیږي، بلکې عمل کې د نیت صحیح کیدل دقبولیت شرط دی، لهذا دهغه حدیث په رڼا کې هم یوازې په نیت او خیال سره نذر نه کیږي، ترڅو پورې چې د ژبې عمل موجود نه شي.

بل حدیث کې هم زړونه او عملونه جدا جدا ذکر کړل شو، چې دهغې نه معلومیږي چې یوازې د زړه د خیال نوم عمل نه دی، خود عمل د پاره د زړه د نیت صحیح کیدل ضروري دي، او تاسو چې کوم حدیث نقل کړې دي چې: «نذر مه منئ» دا حدیث صحیح دی، خو تاسو چې ددې نه څه نتیجه اخذ کړې ده چې: «داسې قسم نذر بې معنا او ممنوع دی» دا نتیجه غلطه ده، ځکه چې که چیرته د حدیث شریف همدا مطلب وي چې نذر بې معنا او ممنوع دی، نوپه شریعت کې به د نذر پوره کولو حکم نه ورکول کیدای، سره له دې چې ټول د امت اکابر متفق دي چې د مقصود عبادت نذر
صحیح دی، او د هغه پوره کول لازم دي.

په حدیث کې د نذر نه چې کوم ممانعت شوی دی، علماوو دهغه څه ډیر توجیهات کړي دي: یوداچې ځینې جاهل دا ګڼي چې نذر منلوسره هغه کار ضروري شي، حدیث کې ددې خیال دتردید له پاره فرمایل شوي دي چې په نذر سره د الله تقدیر نه بدلیږي، دویم داچې د بنده دا ویل چې که چیرته زما مریض ته شفاء ملاو شي، نو زه به دومره روژې نیسم، یا دومره مال به صدقه کوم. په ښکاره صورت کې د الله تعالی سره سودا کول دي، اودا د عبدیت شان نه دی. [2]

---

[1]]واجب بالنذر بلسانه قوله بلسانه فلا يكفى لايجاب النية (شامى ج : ۲ ص : ۴۴۱، باب الاعتكاف)

[2]] لأن غيرالبخيل يعطى باختياره بلا واسطة النذور قال القاضى عادة الناس تعليق النذور عليٰ حصول المنافع و د فع المضار فنهى عنه فان ذالک فعل البخلاء اذ ا السخى اذ ا أراد أن يتقرب الى الله تعاليٰ استعجل فيه و أتى به ف الحال والبخيل لا تطاوعه نفسه باخراج شيء من يد ه الا ف مقابلة عوض يستوف أوله فيلتزمه ف مقابلته........ قال ويحتمل أن يكون سببه كونه يأتى بالقرابة التى التزمها...[بقيه حاشيه په راروانه صفحه..

حلال مال صدقه کولوسره بلا ګانې لرې کیږي نه د حرام مال صدقې سره

سوال: دعالمانونه مواوریدلي دي چې صدقه دهرمرض درمل دی،ایا دا صحیح دی؟
په یوکس باندې دسوري دوره راځي،دجادوتکلیف دی،نو ایا صدقه کولوسره به دهغهٔ تکلیف یاپه دوره کې فرق راشي؟دځه تکلیف له پاره څنګه صدقه کول پکاردي؟ایادصدقې نذر کول هم جائزدي؟مثلاً اې الله!که فلانی تکلیف په دومره موده کې لرې شو، نوزه به دومره صدقه کوم.جائزدي؟که صدقه دهرمرض علاج وي،صدقه کولوسره تکلیف پریشاني لرې کیږي، نو (یك توب) هم یوه بیماري ده،نوأیاصدقې کولوسره به په سرباندې ویښته راوخیژي؟ صدقه یوازې دغریبانوخلکوحق دی، که په جومات کې هم ورکول کیدای شي؟ مهرباني وکړئ او د صدقې په باره کې دپورتنو سوالونو په تفصیل سره جواب راکړئ، ،صدقې سره کومې بیماری او تکلیفونه لرې کیدای شي اوڅنګه کول پکاردي؟

جواب: صدقه د ردبلا ذریعه ده،خو,,دهرمرض علاج ده،،دامې نه دي اوریدلي چې کوم مصیبتونه اوتکلیفونه چې دالله تعالی د ناراضتیا له وجې راپیښیږي،هغه صدقې سره لرې کیږي، ځکه چې صدقه دالله تعالی غوسه لرې کوي[۱] ،نذرمنل جائزدي،خو حضورﷺ ناخوښه ګرځولی دی[۲]له دې وجې نه دنذر منلوپه ځای صدقه کول پکار دي، د غریبانو محتاجو خدمت هم صدقه ده او دجومات خدمت هم صدقه ده،مخوصدقه دپاک مال نه پکارده. ناپاکه او حرام مال نه شوې صدقه دالله تعالی په دربارکې قابل قبول نه ده.[۳]

دغیرالله د نیازمسئله

سوال: آیا دامام جعفرؒ نیازاودیولسمې خوراک خوړل حرام دي؟ ځکه چې دالله تعالی نه

...بقیه د تیرمخ]... فی نذ ره علی صورة المعارضة للأمر الذ ی طلبه فینقض أجره و شان العبادة أن تکون متمحضا للّٰه تعالیٰ ۱هـ (مرقاة شرح مشکوٰة ج : ۳ ص : ۵۶۳ طبع بمبئی)

۱]و روی عن رافع بن خد یج رضی الله عنه قال : قال رسول الله صلی الله علیه وسلم : الصدقة تسد سبعین بابا من السوء رواه الطبرانی فی الکبیر و عن أنس بن مالک رضی الله عنه قال : قال رسول الله صلی الله علیه وسلم : باکروا بالصد قة فان البلاء لایتخطی الصد قة رواه البیهقی مرفوعا وموقوفا (الترغیب والترهیب ج : ۲ ص : ۱۹) و عن أنس رضی الله عنه قال : قال رسول الله صلی الله علیه وسلم:ان الصد قة لتطفیء غضب الرب و تدفع میتة السوء رواه الترمذی (مشکوٰة ص : ۱۶۸)

۲]عن أبی هریرة وابن عمر رضی الله عنهما قالا: قال رسول الله صلی الله علیه وسلم : لا تنذروا فان النذر لا یغنی من القدر شیئا و انما یستخرج به من البخیل متفق علیه(مشکوٰة ص:۲۹۷،باب النذ ور، الفصل الأول)

۳] عن أبی هر یرة رضی الله عنه قال : قال رسول الله صلی الله علیه وسلم : ان الله طیب لا یقبل الا طیبا ... الخ (مشکوٰة : ۲۴۱، کتاب البیوع، باب الکسب وطلب الحلال، الفصل الأول)۔

پرته دغیرنیازنه کیږي

جواب: دغیرالله په نامه کې چې کوم نیازورکول کیږي، که دهغې نه مقصوددهغه بزرگ روح ته ایصال ثواب وي یعني دالله تعالی درضا له پاره چې کومه صدقه ورکړل شی دهغې ثواب هغه بزرگ ته ببنىل مقصودوي، نوداصورت جائزدی[۱]اوکه یوازې دهغه بزرگ درضا حاصلولوله پاره دهغه دنامې نیازورکړل شي، چې هغه خوشحال شي اوزموږ کارونه جوړکړي، نوداناجائز اوشرک دی.[۲]

دغیرالله نذرمنل جائز نه دي

سوال: اکثر خلک په معمولی خبرو باندې هم نذر مني او خپل مسائل اولیاوو او انبیاوو ته سپاري. آیا داسې کول د گناه باعث خو به نه وي؟ ځکه چې د الله تعالی نه پرته دهیچا له پاره هم نذر منل نه دي پکار، او نذر منل یو ولي ته د لالچ ورکولو مترادف خو نه دي، مثلاً: په نذر کې ویل کیږي چې که چیرته فلانکی کار پوره شي، نو دا به کوو، هغه به کوو او داسې نور....

جواب: د غیرالله نذر منل گناه اوشرک دی. ددې نه توبه ویستل پکار دي، اود الله تعالی په نوم نذر منل جائز دي.[۳]

وزه (چیلی) د چاڅوندي یا وفات شوي په نامه کول

سوال: آیادا صحیح ده چې یوه بیزه دژوندي یاوفات شوي په نامه کړل شي، اوبیاهغه ذبح کړل شي نودهغې خوړل جائزدي؟یاداسې وویل شي چې که زمافلانی کاروشونوزه به دا بیزه ددې ولی الله په نامه ذبح کومه؟

---

[۱] صرح علماؤنا فی باب الحج عن الغیر بأن للانسان أن یجعل ثواب عمله لغیره صلاة أو صوما أو صد قة أو غیرها کذ ا فی الهد ایة (شامي ج : ۲ ص : ۲۴۳، مطلب فی القراء ة للمیت و اهد اء ثوابها له)_

[۲] واعلم أن النذر الذی یقع فی الأموات من أکثر العوام وما یؤکد من الدراهم والشمع ونحوهما الیٰ ضرائح الأولیاء الکرام تقر با فهو بالأجماع باطل وحرام مالم یقصدوا صرفها لفقراء الأنام وفی رد المحتار : قوله باطل وحرام بوجوه منها أنه نذر لمخلوق والنذر للمخلوق لا یجوز لأنه عبادة والعبادة لاتکون لمخلوق، ومنها أن المنذور له میت والمیت لا یملک ومنها أنه ظن أن المیت یتصرف فی الأمور دون الله تعالیٰ و اعتقاده ذالک کفر (الدرالمختار مع الرد المحتار ج : ۲ ص : ۴۳۹)_

[۳] و اعلم أن النذر الذی یقع للأموات من أکثرالعوام ومایؤکد من الدراهم والشمع والز یت ولحوهما الیٰ ضرا نح الأولیاء الکرام تقر با الیهم فهو بالاجماع باطل وحرام و فی الشرح : بوجوه منها أنه نذر لمخلوق والنذر للمخلوق لا یجوز لأنه عبادة والعبادة لا تکون لمخلوق (الدرالمختار مع الرد المحتار ج : ۲ ص : ۴۳۹، فصل فی العوارض المبیحة لعدم الصوم)

جواب: که دبزرگ په نامه کولونه که دامرادوي چې ددې صدقې ثواب دې هغه بزرگ ته ورسیږي. نوصحیح ده،اوددې بیزې غوښه حلاله ده،هرکله چې هغه دالله تعالی په نامه ذبح شوې وي[۱]اوکه دهغه بزرگ په نامه ورکول مقصودوي، نوداشرک دی اوهغه بیزه حرامه ده،تردې پورې چې هغه نذرمنونکی دخپل فعل نه توبه وباسی اودخپل نذرنه منع شي.[۲]

د جنتي ښځې کيسه له ځان نه جوړه شوې ده او د هغې نذر منل جائز نه دي

سوال: که یوه زنانه دا نذروکړي چې که زمافلانی کارپوره شي. نودجنتي ښځې کیسې به اورم،ماهم درې سوه ځله دجنتي ښځې کیسې نذر کړې ده،خو درې سوه ځله اوریدل راته گران شوي دي.تاسوددې حل وښایئ!

جواب: دجنتي ښځې کیسه ځان نه جوړه شوې ده،نه ددې نذر صحیح دی اونه ددې پوره کول جائزدي،ددې نذر نه توبه اوباسه،اوددې پوره کولوباندې مه پریشانه کیږه.[۳]

نه خوپه مزاربا ندې د سلامي نذر جائزدی او نه ددې پوره كول

سوال: زمامورنیت کړی و چې زماواده وشي، نوهغه به مااوزماناوې دلعل شهبازقلندرمزارته دسلامي له پاره بیایي،اوس واده شوی دی، خو زه دښځومزارونوته دتگ خلاف یم،دشریعت په رڼاکې ماته څه کول پکاردي ؟

جواب: داسې نذر منل صحیح نه دي اوددې پوره کول صحیح نه دي، له دې وجې ته دسلامي له پاره خپله ښځه هیڅ کله مزارته بونه ځې.[۴]

د قرآن مجيد په هره كرښه با ندې گوته كيښودو سره د ((بسم الله الرحمن الرحيم)) ويلو نذر منل

سوال: د بسم الله قرآن ختمول څنگه دي؟ چې په هغې کې د قرآن مجید په هره کرښه باندې

۱] اللهم الا ان قال یا الله انی نذرت لک ان شفیت مر یضی أو رددت غائبی أو قضیت حاجتی أن أطعم الفقراء الذ ین بباب السید ة نفیسة أو الامام الشافعی أو الامام اللیث أو أشتری حصیر المساجد أو ز یتا لوقود ها أو دراهم لمن یقوم بشعائرها الی غیر ذ الک مما یکون فیه نفع للفقراء والنذر لله عز وجل (رد المحتار ج : ۲ ص : ۴۳۹، فصل فی العوارض المبیحة لعدم الصوم)۔

۲] ایضاً تیره شوی حاشیه (واعلم أن النذر الذی یقع فی الأموات...الخ) اوگورئ!)۔

۳] وفی البحر شرائطه خمس فزاد أن لا یکون معصیة لذ اته اخ قال فی الفتح وأما کون المنذور معصیة یمنع انعقاد النذر فیجب أن یکون معناه اذ ا کان حراما لعینه أو لیس فیه جهة قربة (شامی ج : ۳ ص : ۷۳۶، مطلب فی أحکام النذر)۔

۴] هم دغه پورته حواله اوگورئ!)۔

ګوته ګرځولو سره «بسم الله الرحمن الرحيم» ويل کيږي، ايا دا د قرآن مجيد بې حرمتي نه ده چې په قرآن مجيد کې ليکلي څه دي او موږ بسم الله وايو. اکثر خلک دا نذر مني چې زما فلانکی کار وشي نو زه به د بسم الله ختم کوم.

جواب: بسم الله شريف سره د ختم کولو چې کوم صورت په سوال کې ليکلی دی دا طريقه صحيح نه ده. او ددې نذر منل باطل دي. [١]

له ناروغی نه د صحت له پاره نذر منل

سوال: زه په يو حادثه کې سوځيدلی وم، او چې کله زما ښځې ته ددې اطلاع ملاو شوه، نو هغوی نذر ومانه، چې که زما خاوند په خيريت سره کور ته راشي، نو يو عدد نوې قرآن مجيد به په جمات کې ايږدم، او (۴۱) ځله به يسن شريف وايم، او چې کله زه د هسپتال نه کور ته په خيرخيريت سره راغلم، نو زما ښځې ماته د نذر منلو وويل، او چې کله ما خپلو بزرګانو ته د نذر مسئله وويله، نو هغوی ووئيل چې د مرګ نه پس د مرحوم ايصال ثواب د پاره خو قرآن مجيد په جومات کې کيښودل کيږي، له وفات مخکې نه، زما دا پوښتنه داده چې ايا زه قرآن مجيد په جومات کې کيږدم يا بيا دهغه کفاره ادا کړم؟ که چيرته کفاره وي نو څومره به وي؟ ايا زه (۴۱) ځلې يسن شريف چاباندې ووايم؟ په دې کې څه حرج خو نه شته؟

جواب: په جومات کې قرآن مجيد کيښودل خو د نذر له وجې نه لازم دي،[٢] او دا تصور غلط دی چې قرآن مجيد يوازې د مړي له پاره کيښودل کيږي، د سورت يسن په چا باندې د وئيلو نذر منل لازم نه دي.او که چيرته پخپله د ويلو نذر وي، نو ويل به يې لازم وي،[٣] خو بيا هم که چا باندې يې ووايې نو ښه ده.

دانشورنس (بيمه کونکې کمپنی) ملازمت ملاويدلو باندې نذر

سوال: که چيرته يو سړي يو ځای کې د ملازمت ملاويدو په باره کې نذر منلی وي، نوآياهغه ملازم ته دانشورنس کمپنئ ملازمت ملاويدوباندې به هغه نذرواجبيږي اوکه نه؟

---

[١] وفي القياس لا يلزمه شيء لأنه التزم ماليس بقربة واجبة ولا مقصودة في الأصل (هد ا ية ج : ٢ ص : ٥٠٢، باب اليمين في الحج والصلاة والصوم)، وفي البد ا ئع : ومن شروطه أن يكون قربة مقصودة فلا يصح النذر بعيادة المر يض و تشييع ا لجنازة والوضوء والاغتسال و دخول المسجد و مس المصحف .. الخ (رد المحتار ج : ٣ ص : ٧٣٥، كتاب الأيمان)

[٢] ومن نذر نذرا مطلقا .... لزم الناذ ر .... كصوم وصلاة وصد قة و وقف .. الخ (الدرالمختار ج : ٣ ص : ٧٣٥، كتاب الأيمان)

[٣] قوله لم يلزمه وكذ ا لو نذر قراء ة القران، قلت وهو مشكل فان القراء ة عبادة مقصودة ومن جنسها واجب وكذ ا الطواف فانه عبادة مقصودة أيضا(رد المحتار ج : ٣ ص : ٧٣٨، كتاب الأيمان)

جواب: نذر واجبيږي. [۱] خو حلال مال سره دې ادا کړي. [۲] والله اعلم!

نهم او لسم محرم با ندې د څپليو نه اچولو نذر

سوال: مسئله داده چې زما دوست نذر منلى و چې که چيرته الله تعالى زما فلانکې کار وکړي، نو زه به ټول ژوند ترڅوپورې چې زه ژوندى يم په (۹) او (۱۰) محرم باندې څپلۍ او چپلې نه اچوم. او دا دواړه ورځې به پښې ابله يم. ايا دهغه دا نذر منل صحيح دي او که نه؟

جواب: دا نذر صحيح نه دى، او ددې پوره کول هم ضروري نه دي. [۳]

سوال: د پورته ذکر شوي سوال په رڼا کې يو سوال داهم دى چې هغه ته کتو سره ما هم نذر ومانه چې که چيرته الله تعالى زما فلانکى فلانکى کار وکړي، يا فلانکى فلانکى شى ماته ملاوشي. نو زه به ان شاء الله په دې کال د محرم الحرام په (۹) او (۱۰) تاريخ باندې له څپليو پرته ګرځمه. او الله تعالى زما دعا قبوله کړه، ما د محرم الحرام په (۹) او (۱۰) تاريخ باندې له څپليوپرته ورځ تيره کړه او په هغه کال ما نذر ومانه چې که چيرته الله تعالى زما دا کار وکړي، نو زه به ټول عمر ترڅوپورې چې ژوندى يم ترهغې پورې به د محرم الحرام په (۹) او (۱۰) تاريخ له څپلي پرته ورځ تيرومه، اوس مسئله داده چې ماته ډيرو خلکو دې طرف ته توجه راکړه چې دا نذر منل جائز نه دي، اوس تاسو ووايئ چې زما د پاره څه حکم دى؟ او ايا ددې نذر پوره کول ضروري دي؟

جواب: پورته مې ليکلى دى چې دا نذر صحيح نه دى، او ددې پوره کول هم ضرورى نه دي. [۴]

د صحت له پاره له الله تعالى نه نذر منل جائز دي

سوال: که دناروغۍ دشفاله پاره نذر دالله تعالى له پاره ومنل شي، نو ايا داصحيح او جائز دي؟ آيا دابه دالله تعالى سره شرط کول نه وي؟

جواب: دصحت له پاره دالله تعالى نه نذر منل جائزدي [۵] خو ددې نه غوره داده چې له نذر پرته

---

[۱] و ان علق النذر بشرط فوجد الشرط فعليه الوفاء بنفس النذر لاطلاق الحديث (فتح القد ير ج : ۴ ص : ۲۷، طبع دار صادر بيروت، کتاب الأيمان، فصل فى الكفارة)

[۲] عن أبى هر يرة رضى الله عنه قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : ان الله طيب لا يقبل الا طيبا ... الا الخ (مشکوٰة : ۲۴۱، کتاب البيوع، باب الکسب وطلب الحلال، الفصل الأول)

[۳] وفى القياس لايلزمه شيء لأنه التزم ماليس بقربة مقصودة ولا مقصودة فى الأصل (هداية ج:ص: ۵۰۲)

[۴] وفى القياس لايلزمه شيء لأنه التزم ما ليس بقربة مقصودة ولا مقصودة فى الأصل (هداية ج : ص :۵۰۲)

[۵] و قد روى عن محمد رحمه الله تعالىٰ قال : ان علق النذر بشرط ير يد کونه کقوله ان شفى الله مر يضى أو رد غائبى .... يلزمه عين ماسمى (عالمگيرى ج : ۲ ص : ۶۵،...[بقيه حاشيه په راروانه صفحه...

صدقه اوخیرات ورکړل شي اوالله تعالی څخه دصحت دعا وغوښتل شي.

پردو لرګیو باندې پوخ شوی شی جائز نه دی

سوال: موږ دالله تعالی په نامه څه پخول اودهغو دتقسیمولو اراده وکړه، هغه دالله تعالی په حکم سره پوره شو، دپخولوپه دوران کې لرګي کم شول،دپریشاني یا بل څه وجې نه لرګي ملاونه شو،نو د یومیدان نه مو څه لرګي راواخیستل اوکارپوره شو، دلرګیو مالک معلومول ګران و، له دې وجې نه دلرګیو دوزن برابرچې څومره قیمت جوړېده هغه موخیرات کړ،نوایاداتقسیم شوی شی حرام شو؟

جواب: دالله تعالی په نامه چې څه شی ورکول وي، هغومره پیسې دې په خاموشي سره چامستحق ته ورکړل شي، دپخولواوخوړلو څه ضرورت نه شته[۱].اوپردي لرګي راوړل اودالله تعالی دنامې شی پرې پخول جائزنه دي[۲] دلرګیو خاوندولټوئ اودلرګیوقیمت دې اداکړل شي یادې له هغه نه معافي وغوښتل شي.[۳]

د حرام مال صدقه ناجائزه اودوبال سبب دی

سوال: ډیرخلک مولیدلي دي چې هغوی رشوت،سود ،ناجائزه تجارت،حرام کاروبارو سره روپۍ جمع کوي اوبیادهغهٔ مال نه صدقه ، خیرات اوحج هم کوي، پوښتنه داده چې حرامې روپۍ ګټل خوګناه ده،اوبیاله دې روپیوصدقه وغیره جائز دي.

جواب: د حرام مال صدقه قابل قبول نه ده، بلکې برعکس (چپه) د وبال موجب ده.

حدیث شریف کې دی چې:,,الله تعالی پاک دی اوهم پاک شی قبلوي.،،[۴]

دحرام اوناجائز مال صدقه کولومثال داسې دی،لکه یو کس چې دګندګي ټوکرۍ دبادشاه په خدمت کې پیش کړي،ظاهره ده چې بادشاه په دې نه خوشحالیږي بلکې ناراضه کیږي.

...بقیه د تیرمخ]...كتاب الأيمان، الباب الثاني فيما يكون يمينا و ما لا يكون يمينا، الباب الثاني، طبع رشيدية)

۱]وجاز دفع القيمة في زكوٰة وعشر وخراج وفطر ونذر... الخ (الدر المختار مع الرد ج : ۲ ص : ۲۸۵)۔

۲]عن أبي حرة الرقاشي عن عمه قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : الا لا تظلموا الا لا يحل مال أمرء الا بطيب نفس منه رواه البيهقي (مشكوٰة ص : ۲۵۵، باب الغصب والعارية، الفصل الثاني)۔

۳] و قسم يحتاج الى التراد وهو حق الادمي والقرار ما في الد نيا بالاستحلال أو رد العين أو بدله (مرقاة المفاتيح، باب الكبائر ج : ۱ ص : ۱۰۲)۔

٤] عن أبي هر يرة رضى الله عنه قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : ان الله طيب لا يقبل الا طيبا ... الا الخ (مشكوٰة : ۲۴۱، كتاب البيوع، باب الكسب وطلب الحلال، الفصل الأول)۔

د ،، یولاس سره صدقه ورکړل شي چې بل لاس ته معلومه نه شي ، ، مطلب

سوال: دصدقې په باره کې مودعالمانوصاحبانونه اوریدلي دي چې داسې دې ورکړل شي چې بل لاس ته معلومات ونه شي، ددویم لاس نه مراددویم کس دی؟یاکه یوکس صدقه ورکول غواړي اوپه خپله هغه دملک نه بهرکاروبارکوي،کوم کس ته چې صدقه ورکول غواړي دهغه څه معلومات ورسره نه شته.(کوندہ ښځه ده)هغه به څنګه اداکوي؟که د صدقې روپۍ دخپلې ښځې په ذریعه ورکول غواړي، نوپه داسې صدقه کې څه نقصان خونه شته؟هرکله چې دښځې خاوندحقوق یوشان دي، داسې به صدقه وشي او که نه؟اوددې متبادل حل راته ووایئ!

جواب: کوم صورت چې تاسولیکلی دی دهغه مطابق دښځې په ذریعه صدقه ورکولوکې هیڅ نقصان نه شته. ،، په یولاس چې ورکړل شی اوبل ته معلومات ونه شي، ،نه مقصوددادی چې نمود او نمائش اوریاکاری پکې پکارنه ده[۱] اودکوردقابل اعتمادکس په ذریعه صدقه کول ریا کاری نه ده.

په صدقه کې ډیر قیدونه لګول صحیح نه دي

سوال: آیا په صدقه کې دتوررنګ چرګ ورکول یادڅه رنګ اونسل چرګ ورکول جائزدي؟ ددې شرعی حیثیت څه دی؟

جواب: کوم شی چې دالله تعالی درضاله پاره فی سبیل الله ورکړل شي، هغه ته صدقه ویل کیږي، نفلي صدقه کمه یازیاته بنده دخپل وس مطابق ورکولی شي، صدقې سره بلاګانې لرې کیږي[۲]، په صدقه کې دچیلي یاچرګ ذبح کول شرط نه دي اونه دڅه رنګ اونسل قیدشته، ځینې خلک څوک چې دا ډول قیدونه لګوي، هغوی اکثربددین وي.

نذرپوره کول ضروری دي او مستحق یې غریب خلک او د مدرسې طالبان دي

سوال: زما موربي بي زمادنوکرۍ (وظیفې) په سلسله کې نذر کړی و چې که زمازوی ته په مطلوب ځای کې نوکري ملاوشوه، نوزه به دالله تعالی په نوم قرباني کوم، الحمدلله نوکري ملاو شوه،دالله تعالی شکردی، خو ډیروخت تیرشواوتراوسه پورې مو نذر پوره نه کړ، په دې

---

[۱] عن أنس رضی الله عنه قال : قال رسول الله صلی الله علیه وسلم .... قال : نعم ابن ادم تصدق صدقة بیمینه یخفیها من شماله رواه الترمذی (مشکوٰة ص : ۱۷۰) وفی شرح المشکوٰة : حیث منعها عن اظهار الصدقة ایثار للسمعة وحبا للثناء أو باعتبار أنه قهر الشیطان أو باعتبار أنه حصل رضا الرحمٰن (مرقاة المفاتیح، باب فضل الصدقة ج : ۲ ص : ۴۸۳)۔

[۲] عن علی رضی الله عنه قال : قال رسول الله صلی الله علیه وسلم : بادروا بالصدقة فان البلاء لا یتخطاها (رواه رزین (مشکوٰة ص : ۱۶۷، باب الانفاق وکراهیة الامساک، الفصل الثالث)۔

کې سستي ضرور شوې ده،خو دې کې زموږ په نیت کې څه فتورنه شته،یوازې مطلوب مودادی چې ددې طریقه کارڅه وي؟چې صحیح اوعین اسلامی وي اوپه دې کې اختلاف رایه داده چې د کوم څناور قرباني وکړل شي دهغه غوښه رشته دارانو،دکورکسانوله پاره ناجائزده،داپوره پوره په غریبانواومسکینانانوته ورکول پکاردي.

جواب: ستادمورپه ذمه دقرباني په ورځوکې قرباني کول واجب دي[۱].اوددې غوښه په فقیرانو کې تقسیمول لازم دي، دنذر شی غني اومالداره کسان نه شي خوړلی،څنګه چې زکات او صدقه فطر(سرسایه)دمالدارانوله پاره حلاله نه ده.[۲]

د یو کار نذر منلو سره هغه کار ونه شو، نو نذر نه لازمیږي

سوال: که چیرته څوک نذر ومني چې که دهغه کار وشي، خو دهغه کار ونه شي، بیا هغه د هغه کار له پاره یوعمل وکړي او عمل د پاره هم نذر ومني،خو هغه عمل دڅه وجې نه بند شي، آیا داسې صورت کې نذر پوره کول واجب دي؟

جواب: چې کاروشي، نو د نذر پوره کول لازم دي،که نه، لازم نه دي. [۳]

سوال: بیا هم داعمل هغه اضافي کار سره وکړي،خو عمل مکمل کیدو نه وروسته هم دهغه کار ونه شي، نو ایا په هغه صورت کې نذر پوره کول واجب دي؟

جواب: کار ونه شي، نو نذر واجب نه دی. [۴]

سوال: د کوم کار له پاره چې عمل کیده، که چیرته هغه کار د پوره کولو له پاره لومړی عمل پریښودل شي او بل روحاني عمل یا بله طریقه شروع کړل شي او هغې دویمې طریقې سره کار وشي، نو ایا نذر پوره کول واجب دي؟

جواب: چې کار وشي، نو نذر پوره کول واجب دي. [۵]

۱]فی الدر المختار : من نذر وسمی فعلیه الوفاء بما سمی .... الخ وفی شرحه : والمراد أنه یلزمه الوفاء بأصل القربة التی التزمها (شامی ج : ۳ ص : ۷۳۵، مطلب فی احکام النذر)_

۲] فی الدر المختار : مصرف الزکوٰة ..... هو الفقیر... الخ وفی رد المحتار : وهو مصرف أیضا لصدقة الفطر والکفارة والنذر وغیرذ الک من الصدقات الواجبة کما فی القهستانی(شامی ج:۲ص: ۳۳۹، باب المصرف)

۳]اذ ا نذ ر شیئا من القربات لزمه الوفاء به لقوله تعالیٰ : ولیوفوا نذ ورهم، و قوله صلی الله علیه وسلم : من نذر أن یطیع الله فلیطعه ومن نذ ر أن یعصی الله فلا یعصه رواه البخاری والاجماع علی وجوب الایفاء به وبه استدل القا ئلون بالفتراضه (حاشیه طحطاوی علی مراقی الفلاح ص : ۳۷۸)

۴]هم دغه پورته حواله اوګوری !

۵]فان نذر مکلف نذرا بشیء مما یصح نذ ره وکان مطلقا غیرمقید بوجود شیء کقوله : لله علی أو نذ ر لله علی صلاة رکعتین أو معلقا بشرط یر ید کونه کقوله: ان رزقنی الله غلاما...[بقیه حاشیه په راروانه صفحه..

سوال: د کار نه مخکې یې ډېر نذرونه منلي وي، ایا دهغو ټولو پوره کول لازم دي؟

جواب: کار کیدو باندې د نذر پوره کول ضروري دي.خو که چیرته یې میعاد (وخت) مقرر کړی و او په هغه میعاد کې کار ونه شو، نو نذر لازم نه شو. [۱]

د کار کیدو د پاره د کوم شي نذر چې شوی و که هغه هیرشي نوڅه وکړي

سوال: ما نذر کړی و چې که زمامرادپوره شو، نوزه به روژې نیسم.او صدقه به ورکوم وغیره به. پوښتنه داده چې ماته صحیح طریقې سره یادنه دي چې مادوڅومره روژو نذر کړی و، اوپه صدقه کې څه ورکول دي؟نوایازه دوباره دڅه شي نیت کولی شم؟ (یعنی صدقه وغیره یا نفل لمونځ یاروژې وغیره چې تعدادیاپیسې یا مقداردوباره متعین کولی شم اوکه نه؟)دادې واضحه وي چې زماتراوسه پورې مرادپوره شوی نه دی، زه غواړم چې ما کوم نذر کړی هغه پوره کړم. له دې وجې نه دځان سره لیکل شوې کیږدم،چې راته یادوی، یابه بیاهم په ما دلومړي نذرپوره کول لازم وي؟

جواب: دکوم کارله پاره چې تا نذر منلی و، که هغه پوره شوی نه وي، نو نذر لازم نه دی.که تا داسې ویلي و چې دومره روژې به نیسم،یا دومره صدقه به ورکوم،نوبیادکارپوره کیدوپه صورت کې به تا باندې خپلې روژې نیول لازم وي،اوصدقه به ورکول وی[۲]،اوکه درته یادنه وي نود غور او فکر کولونه وروسته چې کوم مقداردې په ذهن کې راشي دهغه پوره کول به وي اوکه داسې دې ویلي و چې څه روژې به نیسم یاصدقه به ورکوم نواوس تعین کولی شې.

که د صدقې امانت ورک شو نو اداکول یې لازم نه دي

سوال: خوورځې مخکې زمامشرې خور(چې واده شوې نه ده) ماته څلور سوه روپۍ دچیلی صدقه کولوله پاره راکړې وې،اوورسره یې راته دا نصیحت کړې وچې داروپۍ ستاپه روپیوکې شاملې نه شي،ما دا روپۍ د جدا کیښودوپه نیت سره راتاو کړلې اوپه جیب کې مې کیښودلې،چې سحربه پرې چیلې صدقه کړم،خو اتفاق سره داروپۍ په هماغه شپه زمادجیب نه ووتلې، زماداندازې مطابق داروپۍ په موټرسائیکل باندې دتلوپه وخت کې زمادجیب نه وغوځېدې اوورکې شوې، دغه شان زما خورچې کومې روپۍ دصدقې له پاره ویستلې وې

...بقیه د تیرمخ]... فعلی اطعام عشرة مساکین ووجد الشرط لزمه الوفاء به (حاشیه طحطاوی علی مراقی الفلاح ص : ۳۷۹، باب ما یلزم الوفاء به)

[۱] أیضا_

[۲] ومن نذر نذرا مطلقاأو معلقا بشرط .... و وجه الشرط المعلق به لزم الناذر الحد یث من نذر وسمیٰ فعلیه الوفاء بما سمیٰ (الدرالمختار مع الرد ج : ۳ ص : ۷۳۵، کتاب الأیمان، طبع سعید)_

هغه دهغه مقصدله پاره استعمال نه شوي، ستاسونه پوښتنه داده چې په داسې صورت کې صدقه وشوه اوکه نه؟هر کله چې نيت بالکل صفا و اوپه حديث کې دي چې الله تعالى ستاسو نيتونوته ګوري، که زه وغواړم نوهمدومره روپۍ دخپل جيب خرچې نه بچ کولی شم او دومره روپۍ جمع کولی اوصدقه کولی شم. مهرباني وکړئ اوپه دې سلسله کې زمارهنمايي وکړئ، ځکه چې دکومې ورځې نه رانه روپۍ ورکې شوې دي په ډېره ذهني پريشاني کې ګيريم.

جواب: ستا په ذمه د پيسو ادا کول لازم نه دي[۱] که ستا خور د نفلې صدقې له پاره درکړې وي، نودهغې په ذمه هيڅ لازم نه دي اوکه نذريې منلې و، نودهغې په ذمه ددې نذرپوره کول لازم دي[۲]

که د شيريني نذر منل شوي وي ، نو دهمدومره روپيو صدقه صحيح کيږي

سوال: مايه يومشکل وخت کې دالله تعالى په حضوردکاميابي له پاره د يوولسو روپيو د شيريني نذر منلى و. اوس زه هغه روپۍ د جومات په تعمير کې خرچ کول غواړم آيا دا صحيح دی، يا ماته متهايی وغيره تقسيمول پکار دي؟

جواب: چامحتاج ته دې همدومره روپۍ ورکړل شي.[۳]

د مړي د ثواب له پاره شوې صدقه په جومات کې استعمالول

سوال: زموږ علاقه کې چې مړی وشي، نوهغې پيسې وروسته چې کومه صدقه کيږي، هغه په جومات کې استعمالوي. آيا داسې کول جائزدي اوکه نه؟ موږ دا صدقه دجومات په ضرورياتو باندې خرچ کولی شو؟

جواب: که مړي په جومات کې دخرچ کولووصيت کړی وي، يادهغه وارثان (په دې شرط چې عاقل اوبالغ وي)په خپله دمړي له طرف نه په جومات کې خرچه کوي، نوداصحيح دی اوپه صدقه جاريه کې شماريږي.[۴]

نذرپوره کول د کارکيدو نه وروسته ضروری دي له کيدو مخکې نه

سوال: که يوکس نذر ومني چې که زمافلانی کار وشو، نو زه به روژې نيسم،يا به نفل کوم،

۱] قال : في المنح ان الأمانة علم لما هو غيرمضمون، فشمل جميع الصورالتي لا ضمان فيهاكالعارية والمستأجرة ...... الخ (رد المحتار ج : ۵ ص : ۶۶۲، كتاب الايداع، طبع ايچ ايم سعيد)۔

۲] تيره شوی حاشيه (ومن نذر نذرا مطلقا أو معلقا...الخ) اوګورئ)۔

۳] تيره شوی حاشيه (فان نذر مكلف نذرا بشيء مما يصح نذره ...الخ) اوګورئ)۔

٤] بوصيته من الثلث .... وان لم يوص وتبرع وليه به جاز ان شاء الله ويكون الثواب للولي .. الخ (الدرالمختار مع الرد ج : ۲ ص : ۴۲۴، فصل في العوارض المبيحة لعدم الصوم)۔

نوهغه کس خپل نذر د کار پوره کیدونه مخکې پوره کړي که وروسته؟

جواب: د الله تعالی په نوم نذر کول جائزدي او کار کیدونه وروسته د نذر پوره کول لازم دي له کار کېدو وړاندې نه. اود کارد پوره کیدونه مخکې ددې نذر اداکول صحیح نه دي، که دنذر روژه یې مخکې ونیوله اوکا وروسته پوره شو، نو د کار کیدونه وروسته به دویم ځل روژه نیول لازم وي.[1]

د نذر به یوه روژه نیول وي اوکه دوه؟

سوال: یوکس نذر کړی و چې که زمافلانی کاروشو، نوزه به هرکال د محرم په میاشت کې یاپه بله میاشت کې روژه نیسم، دهغه کار پوره شوه،روژه خوهرکال په خپل مقرره وخت باندې نیسم، خودځینو خلکووینا ده چې دنذر روژه یوه نه نیول کیږي دوه مسلسل نیسه؛مهرباني وکړه اوپه دې سلسله کې د شریعت له مخې پرې رڼاواچوه چې زماشک لرې شي اوکه دوه پرله پسې روژې نیول وي، نوچې دتیرشویوکلونوځومره روژې نیول شوي دي دهغو کفاره څنګه اداکړل شي؟

جواب: که دیوې روژې نذر دې کړی و، نویوه روژه واجب ده[2]دویمه مستحب ده،ددې د قضانیولوضرورت نه شته.

په نذرکې تاخیر کول بد دي

سوال: ما یو دوه میاشتې وړاندې د دوو روژو نذر منلې و، چې تراوسه پورې ما د مختلفو مصروفیاتو له وجې نه دي نیولي، ستاسو نه پوښتنه داده چې ماته دا ووایئ چې که چیرته زه روژې اوس ونیسم نوځه ګناه خو به نه وي؟

جواب: ترڅوچې ممکن وي، هغه زر اونیسه. په نذر کې تاخیر کول بد کاردی.[3]

د روژو نذرپوره کول ضروري دي

سوال: مولانا صاحب ! زما د خور د واده تقریباً یوولس کاله وشو، دهغې اولاد نه شته ، هغې د نن نه تقریباً څلور کاله مخکې نذر منلی و چې که چیرته زما اولاد وشو، نو زه به

---

[1] بخلاف النذر المعلق فانه لایجوزتعجیله قبل وجودالشرط (شامی ج:۳ ص:۷۴۱ مطلب النذرغیرمعلق .. الخ)

[2] ولو جعل علیه .... صوما أو صلاة أو صد قة .... لزمه ذالک الذ ی جعله علیٰ نفسه (عالمگیری ج : ۲ ص : ۶۵، کتاب الأیمان، الباب الثانی فیما یکون یمینا و ما لایکون یمینا)۔

[3] لو مات قبل الأد اء یأثم بترکه و هو الصحیح،لأ ن الأمر بالفعل مطلق عن الوقت فلا یجوز تقیید ه الا بد لیل فکذ الک النذر (بد انع الصنائع ج:۵ ص : ۹۴، کتاب النذ ر، فصل و أما أحکام النذ ر، طبع سعید)

څلوېښت روژې نيسم، د الله په فضل سره لومړی يې يو هلک پيدا شو چې نامکمل و، دهغې نه وروسته يې يو بل زوی پيدا شو چې صحيح نه و، او اوس يې لور شوې ده، هغه هم صحيح نه ده، زما خور اوس ووېل چې کوم نذر مې منلې و هغه ما نه هېر شو، مولانا صاحب هره پرېشاني مې ليدلې ده، اوس پوښتنه داده چې د کومو څلوېښتو ورځو نذر مې منلې و دهغې کفاره څنګه ادا کړل شي؟

جواب: د څلوېښتو ورځو نذر پوره کول ضروري دي. [۱]

د نذر پاو باندې يوې مياشتې روژې که پرلپسې نه شې نيولی نو وقفه په وقفه دې و نيسي

سوال: زما د ملګري مور دخپل خاوند په مصيبت باندې پاو باندې يوه مياشت د روژو نيولو نذر منلی و، د الله تعالی لوی احسان دی چې هغه صحيح شو، اوس تاسو نه پوښتنه داده چې هغه روژې پرلپسې ونيسي يا وقفه په وقفه باندې يې هم نيولی شي؟ ځکه چې هغه د بلډ پريشر مريضه ده اودهغې په ګردو کې انفکشن (درد) هم دی، چې په وجه يې د رمضان په روژو کې هم په ګردو کې تکليف وي.

جواب: هغې محترمې چې څومره روژې نذر منلې وې، هغه يې په ذمه لازمې دي، که چيرته د پرلپسې نيولو طاقت نه لري، نو وقفه په وقفه باندې دې ونيسي. [۲]

د قرباني منل شوې غوا د لوی اختر په ورځ ذبحه او غوښه يې په فقيرانو باندې تقسيم کړه

سوال: ما نذر منلی و چې که چيرته الله تعالی زما مراد پوره کړ، نو زه به يوه غوا قرباني کوم، الله تعالی زما هغه مراد پوره کړ، اوس چونکې خبره ډيره زړه شوې ده، نو ماته ياد نه دي چې ما د صدقې غوا په نذر کې منلې وه يا د خيرات، يعنې پخپله غوښه خوړلی شم او که نه؟ اوس اصل مسئله داده چې ايا زه دهغې غوا قيمت په قسطونو کې ورکولی شم چې په يو ځای باندې د کولو استطاعت نه شته ؟ يعنې زه دا غواړم چې هرکال په لوی اختر کې په غوا

---

[۱] النذرالذ ی لا تسميه فيه فحکمه وجوب مانوی أن کان الناذر نوی شيئا سواء کان مطلقا عن شرط أومعلقا بشرط بأن قال لله علی نذ ر أو قال ان فعلت کذ ا فلله علی نذ ر فان نوی صوما أوصلاة أو حجا أو عمرة لزمه الوفاء به فی المطلق للحال وفی المعلق بالشرط عند وجود الشرط ولا تجز يه الکفارة (بد ائع الصنا نع ج : ۵ ص : ۹۲، کتاب النذر)

[۲] أيضا_

کې یوه برخه ونیسم او نیت دنذر شوې غوا وکړم. داسې به په چاباندې یعنې کور والو باندې ښکاره نه شي او نذر به هم پوره شي

جواب: عیدالاضحی کې د غوا قرباني وکړئ. [۱] اوهغه پخپله مه خوره. بلکې دهغې غوښه مسکینانو او فقیرانو ته ورکړه. اودهغې څرمنه یوې دیني اداري ته ورکړه![۲]

آیا د الله په نوم د نذرشوې چیلی خرڅولوسره غریب ته پیسې ورکول سهي دي؟ بله داچې دهغې غوښه څوک خوړلی شي؟

سوال: ما د الله تعالی په نوم باندې نذر منلې و چې اې الله که زما فلانکې کار وشي. نو زه به ستا په لاره کې یوه چیلۍ ورکوم. اوس الله تعالی زما هغه خواهش پوره کړی دی. نو زه دا نذر څنګه پوره کړم؟

۱. آیا د چیلۍ غوښه په خلکو کې تقسیم کړل شي؟

۲ آیا دهغې غوښه پخپله هم خوړل کیدای شي؟

جواب: د نذر غوښه دې په فقیرانو تقسیم کړل شي. پخپله دې هم نه خوري او مالدارو ته دې هم نه ورکوي.

سوال: چیلۍ زما سره ده. هغې خرڅولو سره روپۍ په غریبانانو کې یا یو زیرِ تعمیر جومات کې ورکړل شي؟

جواب: هماغه چیلۍ دې یو فقیر محتاج ته ورکړل شي. [۳]

د صدقې غوښه په کورکې استعمالول ناجائزدي

سوال: یوکس په صدقه کې چیلۍ ذبحه کړه اوهغه غوښه په خواوشا ګاونډیانو(همسایه ګانو) کې ویشي ایاهغه غوښه په کورکې هم خوړلی شي اوکه نه؟تاسوشرعي دلیل پیش کړئ چې دصدقې دچیلۍ غوښه په کورکې استعمالیدای شي اوکه نه؟

جواب: چیلۍ ذبحه کولوسره صدقه نه کیږي،بلکې فقیرانو او مسکینانوته ورکولوسره صدقه کیږي . له دې وجې څومره غوښه دې چې په محتاجوکې تقسیم کړله دهغې صدقه وشوه،

---

[۱] الأضحية اسم لما يذ بح ف وقت مخصوص لم يكن فيها الغاء الوقت فاذ ا أنذرها يلزم فعلها فيه والا لم يكن اتيا بالمنذ ور ..... الخ (رد المحتار ج : ۶ ص :۳۳۳، كتاب الأضحية)

[۲] اذ مصرف النذر الفقراء .... الخ (البحرالرائق ج : ۲ ص : ۲۳۱، قبيل باب الاعتكاف)

[۳] اذ مصرف النذر الفقراء .... ولا يجوز أن يصرف ذ الک لغنى غير محتاج ولا لشر يف منصب لأنه لا يحل له الأخذ ما لم يكن محتاجا فقيرا (البحرالرائق ج : ۲ ص : ۲۳۱، قبيل باب الاعتكاف)

او کومه دې چې په کورکې وخوړه دهغې ونه شوه[۱]،خو که نذر دې منلی و، نو ددې پوره چیلي په محتاجو باندې صدقه کول واجب دي،نه مالداره ګاونډیانو (همسایه ګانو) ته ورکول جائزدي اونه په خپله کورکې خوړل جائزدي [۲]

کومه غوښه دې چې په فقیرانو کې تقسیم کړه هغه صدقه ده او کومه چې دې په کورکې کېښوده هغه صدقه نه ده

سوال: دفرنټیرپه کلي والوعلاقوکې رسومات جاري دي، په کومو کې چې تعلیم یافته خلک هم شامل دي. زموږ په کلي کې چې کوم خلک په بهرملکونوکې نوکري کوي یادنوکري (وظیفې) نه بهرته په رخصتي باندې راتلوپه دوران کې یوه یادوه غواګانې یاغویان صدقه کوي.خوهغوی وایي چې ماګشتي منلې وه،چې ددې تقسیم دغه شان وي چې غوښه په دریو برخو وویشل شي، چې څه پیمانه او وزن یې مقررنه ده،اندازې سره وي، یوه برخه دکورله پاره کېښودل شي،اوپاتې دوه برخې یوځای کړل شي اووړه وړه کټ کړل شي.اوپه خپلوانوکې په هرکس ته دیو کس نیم کلوپه حساب سره ورکوي، ډیرو نژدې خپلوانوته له حساب پرته ورکول کیږي، دغه وخت کې چې کوم غیرخلک موجودوي هغوی ته صرف دنیم کلوپه حساب سره ورکول کیږي.باقي غوښه دکورله پاره کېښودل شي،هرکله چې دغوا یا غویي څرمن (پوستکی)، سر اودننه غوښه مثلاً:زړه، کلیجی (ینه)،ګردې،سګی ،کولمې اولړه شان ښه غوښه دمخکې نه دخپل کورله پاره کېښودل کیږي، زموږ اختلاف دی که هغه صدقه ده نودې ته دګشتي نامه ولې ورکول کیږي؟ اوبیاکه صدقه خیال کولوسره ورکول کیږي نوایاددې داطریقه صحیح ده؟ الله تعالی به دا منظوره کړي؟

جواب: ،،ګشتي،، مطلب باندې خوزه په خپله هم پوه نه شوم، که دا نذروي نوبیاپوره صدقه کول ضروري دي[۳]په خپله خوړل اومالدارانو ته ورکول جائزنه دي[۴] اوکه دغه شان صدقه وي

۱]عن عائشة رضی الله عنها أنهم ذبحوا شاة فقال النبی صلی الله علیه وسلم : ما بقی منها؟ قالت ما بقی منها الا کتفها قال : بقی کلها غیر کتفها رواه الترمذی(مشکوٰة ص : ۱۶۹، باب فضل الصد قة، الفصل الثانی)

۲] مصرف الزکاة .... هو الفقیر والمسکین .... الخ وهو مصرف أیضا لصد قة الفطر والکفارة والنذر وغیر ذالک من الصدقات الواجبة (رد المحتار علی الدرالمختارج : ۲ ص : ۳۳۹ و فی البحر ج : ۲ ص : ۳۲۱ مثله)_

۳]النذ رالذ ی لا تسمیة فیه فحکمه وجوب مانوی أن کان الناذر نوی شینا سواء کان مطلقا عن شرط أومعلقا بشرط بأن قال لله علی نذ ر أو قال ان فعلت کذ ا فلله علی نذ ر فان نوی صوما أوصلاة أو حجا أو عمرة لزمه الوفاء به فی المطلق للحال وفی المعلق بالشرط عند وجود الشرط ولا تجز یه الکفارة (بد ائع الصنائع ج : ۵ ص : ۹۲، کتاب النذر)_

۴]اذ مصرف النذر الفقراء .... ولا یجوز أن یصرف ذالک...[بقیه حاشیه په راروانه صفحه...

نو چې څومره غوښه یې فقیرانو ته ورکړې وي هغه صدقه ده اوکومه یې چې په کورکې کېښودله هغه صدقه نه ده.[۱]

د نذر غوښه یوازې غریبان خوړلی شي

سوال: زما خور دا نذرکړی و چې که زماکاروشو، نوزه به دالله تعالی په نامه چیلۍ ذبحه کوم. لهذا اوس کارشوی دی اوهغه خپل نذر پوره کول غواړي اودالله تعالی دنامه چیلۍ ذبح کول غواړي. نوایا ددې چیلی غوښه خپلوان اوکوروالا استعمالولی شي او که نه؟ مهرباني وکړئ او رهبري مو وکړئ!

جواب: دنذر شی یوازې غریبان خوړلی شي،خپلوخپلوانو اومالدارو خلکوته یې خوړل جائزنه دي،که نه،نذر به موپوره نه شي.[۲]

سوال: تاسودجمعې په ایډیشن (چهاپ شوي مضمون) کې دیوسوال په جواب کې فرمایلي و چې دنذر غوښه ټول په ټوله دالله تعالی په لارکې تقسیمول پکاردي، په خپله یا خپلوانو باندې خوړل یې جائزنه دي.ایادنورو شیانو په باره کې هم دغه حکم دی؟مثلاً:که یوکس د چیلۍ نه پرته دبل شي نذر وکړي، نوایاهغه به هم ټول دالله تعالی په لاره کې تقسیمول لازم وي؟

جواب: هو! دنذردټولوشیانو همدغه حکم دی. هغه دې په غریبانوباندې تقسیم کړل شي، مالدارانو ته یې خوړل جائزنه دي اود نذر منونکي اودهغه کورنۍ یې هم نه شي خوړلې.[۳]

د نذر نفلونه پوره کول واجب دي

سوال: زما مورسخته ناروغه وه،مانذر کړی و که دموراپریشن (عملیات کیدل) مې صحیح وشو نو سل رکعاته نفل به کوم،خو ما(۴۸)نفل وکړل،اوباقي مې ونه کړل،اوس دا وواییئ چې زه څه وکړم؟

جواب: که ستادموراپریشن صحیح شوی وي، نوسل نفلونه ستاپه ذمه واجب شول، خپل نذر پوره کول واجب دي.له دې وجې نه باقي نفل هم وکړه.[۴]

...بقیه د تیرمخ]... لغنی غیر محتاج ولا لشر یف منصب لأنه لا یحل له الأخذ ما لم یکن محتاجا فقیرا (البحرالرائق ج : ۲ ص : ۳۲۱، قبیل باب الاعتکاف)ـ

[۱] عن عائشة رضی الله عنها أنهم ذ بحوا شاة فقال النبی صلی الله علیه وسلم : ما بقی منها؟ قالت ما بقی منها الا کتفها قال : بقی کلها غیر کتفها (مشکوٰة ص : ۱۶۹، باب فضل الصد قة، الفصل الثانی)ـ

[۲] تیره شوی حاشیه (اذمصرف النذر الفقراء....الخ) او وروستی حاشیه (مصرف الزکاة ....الخ) اوګورئ!

[۳] ایضاًـ

[۴] ومن نذر نذرا مطلقا أو معلقا بشرط...... و وجد الشرط المعلق به لزم الناذر لحد یث من نذر وسمیٰ فعلیه الوفاء بما سمیٰ کصوم وصلاة وصد قة .... الخ (الدرالمختار مع الرد ج : ۳ ص : ۷۳۵، کتاب الأیمان)ـ

د نذر نفل چې څومره یاد وی هغومره دې اوکړې شی

سوال: که څه مشکل کې نفل منلې شوې وی او دانسان داهیرشی چې معلوم نه ده چې څومره نفل مې منلې وو؟ او دڅه مقصدله پاره مې منلې وو؟ اوکه اوس کول وی نو دهغې نیت څنګه اوکړې شی او تعداد به څنګه معلوم شی؟ آیا مونږ ددې نفلونوپه ځائې څه صدقه وغیره کولې شو؟

جواب: هم هغومره نفل دې اوکړې شی لګ شان په خپله حافظه باندې زور واچولې شی او یا ددې کړې شی چې دڅومره نفلوغالب خیال وی هم هغومره کول واجب دی.دهغې په ځائې صدقه ورکولوسره به هغه منخته پوره نه شی.[۱]

د قرآن مجید د ختمولو منخته لازم نه ده

سوال: کله چې مونږ دڅه کاردپوره کیدوله پاره منخته کووچې فلانې کارپوره کیدوباندې به مونږ دقرآن کریم ختم کوو.ددې وجې دمحلې واله راوغوښتلې شی اوپه حافظانوباندې دقرآن شریف ختم اوکړې شی.زه ستاسونه دامعلومول غواړم چې یواځې ‹ځانله› کس قرآن پاک ختمولې شی؟په څومره ورځوکې دننه دننه قرآن پاک ختمول پکاردی؟

جواب: دنذر دپوره کیدوفقهاوو ‹رحمهم الله›خاص شرطونه لیکلي دي،که هغه شرطونه په کې ونه موندل شي، نو نذر لازم نه وي،ددې شرطونومطابق که چاداندر وکړ چې زمافلانی کاروشي، نوزه به دقرآن شریف ختم کوم.نودې سره نذر نه لازمیږي او پوره کول یې واجب نه دي،[۲] ځکه که هغه دا وایي چې زه به قرآن وایم، نوبیا خو واجبیږي،[۳] خو چونکې په نورو باندې قرآن ویل یو داسې امردی چې دا پخپله عبادت نه دی، ددې مثال داسې دې لکه چې څوك دبل چا د روژې نیولو نذر ومني نوپه هغه باندې نذر نه واجبیږي.

د قرآن کریم او نفل کولو نذرپوره نه شي، نو کفاره یې

سوال: ما څه نذر د کار پوره کیدو له پاره منلی و، اوس هغه مانه هیر شوی دی، نو زه هغه نذر څنګه پوره کړم؟ ځکه چې زما کار شوی دی. بله داچې نذر کې د قرآن مجید ختم،

۱] هم دغه پورته حواله_

۲] و لم یلزم الناذ ر مالیس من جنسه فرض کعیادة مر یض وتشییع جنازة و دخول مسجد ... الخ (الدرالمختار ج : ۳ ص : ۷۳۶، کتاب الأیمان)_

۳] ولونذر التسبیحات دبر الصلاة لم یلزمه وفی الشرح : قوله لم یلزمه وکذ ا لو نذر قراءة القران وعلله القهستانی فی باب الاعتکاف بأنها للصلاة وفی الخانیة و لو قال علی الطواف بالبیت والسعی بین الصفا والمروة أو عليّ أن قراء ة القران ان فعلت کذ ا لا یلزمه شيء قلت وهو مشکل فان القراء ة عبادة مقصودة ومن جنسها واجب و کذ ا الطواف فانه عبادة مقصود ة أیضا (رد المحتار ج : ۳ ص : ۷۳۸ کتاب الأیمان)_

نفلونه وغيره هم شامل دي. ايا دهغو كفاره هم وركول كيداى شي او كه پوره كول يې ضروري دي؟

جواب: د نذر منلو نه وروسته دهغه پوره كول لازميږي.[1] د قرآن مجيد ويلو چې كوم نذر دى منلې و هغه خو لازم دى. [2] همدغه شان د نفل كولو يا د روژو نيولو چې كوم نذر دې منلى و دهغه پوره كول هم لازم دي. تاسو سوچ كولو سره هغو مره نفلونه ادا كړئ. له دې پرته بې څه كفا ره نه شته [3]

د چا په وفات باندې ټينګې ارادې سره ويل چې زه به يو ختم كوم خو ونه شي نو څه حكم دى؟

سوال: ما د يو سړي په وفا ت باندې مضبوطې ارادې سره ويلي و چې زه به د هغه له پاره ديو قرآن كريم ختم كوم.خو اوس يې زه نه شم ويلى. نو ايا دا ويل په ما باندې واجب شو. حالانكه مايوازې اراده كړې وه. نذر وغيره مې نه و منلي؟

جواب: واجب خو نه شو. [4] خو د مسلمان د خولې نه يو خبره وځي. نو دهغې نه پوره كول ډيره د كمزورۍ خبره ده. يو ځلې قرآن كريم ختمول څه مشكل كار نه دى؟ لږ د همت نه كار اخيستل پكار دي.....!

قرآن مجيد ختميدو باندې د چيلى دذبحې نذر منل كه دقرآن ختمولو نه مخكې پوره شي، نوآيا دويم ځل به يې پوره كول واجب وي؟

سوال: يوسړي نذر منلى و چې كله زما وړوكى ورور قرآن كريم ختم كړي، نو زه به د الله له

---

[1] ومن نذر نذرا مطلقا أومعلقا بشرط ...... و وجد الشرط المعلق به لزم الناذر لحد يث من نذر وسمىٰ فعليه الوفاء بما سمىٰ كصوم وصلاة وصد قة .... الخ (الدرالمختار مع الرد ج : ۳ ص : ۷۳۵، كتاب الأيمان)

[2] ولونذر التسبيحات دبر الصلاة لم يلزمه وفى الشرح : قوله لم يلزمه وكذ ا لو نذر قراءة القران وعلله القهستانى فى باب الاعتكاف بأنها للصلاة وفى الخانية ز لو قال على الطواف بالبيت والسعى بين الصفا والمروة أو عليّ أن قراء ة القران ان فعلت كذ ا لا يلزمه شيء قلت وهو مشكل فان القراء ة عبادة مقصودة ومن جنسها واجب و كذ ا الطواف فانه عبادة مقصود ة أيضا (رد المحتار ج : ۳ ص : ۷۳۸ كتاب الأيمان)_

[3] ومن نذر نذرا مطلقا أو معلقا بشرط ..... و وجد الشرط المعلق به لزم الناذر لحد يث من نذر وسمىٰ فعليه الوفاء بما سمىٰ كصوم وصلاة وصد قة .... الخ (الدرالمختار مع الرد ج : ۳ ص : ۷۳۵، كتاب الأيمان)_

[4]فركن النذ ر هو الصيغة الد الة عليه وهو قوله عز شانه على كذ ا أو على كذ ا أو هذ ا هد ى أو هذ ا صد قة أو مالى صد قة أو ما أملك صدقة ونحوذ الك (بدائع الصنا ئع ج : ۵ ص : ۸۱ طبع ايچ ايم سعيد)

پاره یوه چیلۍ ذبح کوم. یوه ورځ هغه د وړوکی ورور نه پوښتنه کوي چې قران کریم به کله ختمیږي؟ نو وړوکې ورور د مشبر ورور د خوشحالو له پاره وایي چې قرآن کریم خو ختم شوی دی، حالانکې ختم ته دوه سپارې پاتې وي او وړوکی ورور ته د مشر ورور د نذر منلو علم هم نه و، نو خبر راکړئ چې د قرآن شریف د ختم نه مخکې نذر قبول شو یا د قرآن کریم د ختم نه پس یوبله چیلي ذبح کړي؟

جواب: د وړوکی ورور په وینا باندې چې کله دې ګمان سره چیلۍ ذبح کړه چې زما ورور قرآن مجید په حفظ پوره کړی دی، خوهغه نه وي خلاص کړی، او زه نذر پوره کوم. نو نذر پوره نه شو. وروسته به دوباره چیلۍ ذبح کول ضروري وي. [۱]

یوولسمه دولسمه باندې نذر نیاز کول

سوال: ...ایاپه یوولسمه دولسمه باندې رڼاګانې کول، په دغو ورځو کې فاتحه کول، یانذر نیاز کول وثواب اوخیروبرکت سبب دی؟ اوکه نه وي، نوګناه خو به نه وي؟

جواب: لنډه داچې شریعت دصدقې خیرات اوایصال ثواب ترغیب ورکړی دی، خوداطریقې خلکودخپل ځان نه جوړې کړې دي، نوځکه ددې کارونوکول جائزنه دي[۲] اوناجائز شی نذرمنل هم ګناه ده اود غلط نذرپوره کول هم ګناه ده.[۳]

خیرات د فقیر په ځای سپي ته اچول جائز نه دي

سوال: زه روزانه هرماښام یوه روټۍ اویوپلیټ وریژې سپي ته اچوم، فقیرته یې نه ورکوم، ځکه چې دنن سبافقیران ټول دروغ وایي، زه چې سپي ته داخوراک اچوم نوښه کوم؟

جواب: کوم فرق چې په انسان اوسپي کې دی، هماغه فرق سپي او انسان ته ورکړل شوي خیرات کې هم دی اوستاداخیال چې دنن سبا فقیران بناوټي دي بالکل غلط دی، د الله تعالی ډیربندګان محتاج او ضرورت منددي، خودچاپه وړاندې دخپلې حاجت مندي اظهارنه کوي،

---

[۱] اجمع أصحابنا أن النذ ر بالعبادات اذ اكان معلقا بالشرط و أد اها قبل وجودها لا يجوز سواء كانت العبادة بد نية أو مالية (فتاويٰ تاتارخانية ج : ۵ ص : ۵۰، طبع ادارة القران كراچی)

[۲] وفي البزازية : و يكره اتخاذ الطعام في اليوم الأول والثالث و بعد الأسبوع ونقل الطعام الى القبر في المواسم واتخاذ الدعوة لقراء ة القران وجمع الصلحاء والقراء للختم ... الخ (رد المحتار على الدرالمختارج : ۲ ص : ۲۴۰، باب صلاة الجنازة، مطلب في كراهية الضيافة من أهل الميت، طبع سعيد كراچی)۔

[۳] وفي البحر شرا نطه .... أن لا يكون معصية لذ اته .... الخ قال في الفتح : وأما كون المنذ ور معصية يمنع انعقاد النذ ر فيجب أن يكون معناه اذ ا كان حراما لعينه أو ليس فيه جهة قربة (رد المحتار على الدرالمختارج : ۳ ص : ۷۳۶ كتاب الأيمان، طبع ايچ ايم سعيد)۔

داسې خلکوته صدقه ورکول پکاردي.دد ینې مدرسې طالبانوته ورکول پکاردي.همدغه شان دفی سبیل الله ډیر صورتونه دي.خو ستا دصدقې مستحق یواز سپي پاتې شوي دي؟

❖ نفلي صدقې ❖

دصدقې او خیرات تعریف

سوال: صدقه اوخیرات دیو شي دوه نومونه دي او که څه فرق په کې شته؟

جواب: په اردومحاوره کې دادواړه لفظونه په یوه معنا استعمالیږي په قرآن پاک کې دصدقې لفظ دزکات له پاره ویل شوی دی[1].او خیرات ټولونیکوکارونوته ویل شوی دی.

د صدقې طریقه

سوال: ۱ دصدقې څه معنا ده؟

۲ ځینې خلک دځپل سرومال صدقه ورکوي.ددې څه مقصد دی؟

۳ آیا صدقه څه خاص قسم خیرات دی کوم چې ورکول کیږي؟

۴ په صدقه کې څه ورکول پکاردي اوکوموخلکوته ورکول پکاردي؟

۵ آیا سیدته صدقه ورکول جائزدي؟ که موږ دهغوی مالي خدمت کول غواړو، نوڅه نیت کول پکاردي؟

۶ ډیرخلک لړه شان غوښه راوغواړي اوپه مارغانوباندې یې وخوری او وایي چې دادسرصدقه ده، آیا دا طریقه صحیح ده؟ که نغدې روپۍ غریبانو ته ورکړل شي، نوداعمل څنګه دی؟یاهغه غوښه په غریبانوکې تقسیم کړل شي

۷ اکثر لیدل شوي دي چې ډیرخلک یوازې توره چیلۍ یاتوره چرګه دصدقې په طورورکوي، ایا دتورشي ورکول ضروري دي؟

جواب: دصدقې معنادالله تعالی درضا اوخوشحالولو له پاره دخیرپه کارونوکې مال خرچ کول دي[2].دصدقې په قرآن پاک اواحادیثوکې ډیر لوی فضیلت اوترغیب راغلی دی[3].

---

[1] انما الصّدقات للفقراء والمساکین والعاملین علیها (التوبة : ۶۰)_

[2] الصدقة : هی العطیة التی تبتغی بها المثوبة من الله تعالیٰ (قواعد الفقه ص : ۳۴۸)_

[3] خذ من أموالهم صد قة تطهرهم وتزکیهم بها (التوبة: ۱۰۳) عن أبی هریرة رضی الله عنه قال : قال رسول الله صلی الله علیه وسلم : من تصدق بعدل تمرة من کسب طیب ولا یقبل الله الا الطیب فان الله یقبلها بیمینه ثم یربیها لصاحبها کما یر بی أحدکم فلوه حتی تکون مثل الجبل رواه البخاری ومسلم (الترغیب والترهیب ج : ۲ ص : ۳ طبع بیروت)_

د مصیبتونو او تکلیفونو د لرې کولو له پاره صدقه ډېره موثر شی دی.[۱]

دالله تعالی په لارکې چې کوم مال هم خرچ کړل شي هغه صدقه ده، هغه چامحتاج ته نغدې روپۍ ورکول، یا خوراک پرې خوړل، یا جامې ورکول یا بل څه شی ورکول، د تورچیلي یا چرګې څه خصوصیت نه شته، نه د صدقې له پاره د تورچیلي یا تورې چرګې ذبح کول څه خاص شرط دی، بلکې د هغې نغد قیمت که چامحتاج ته ورکړل شی نو هغومره ثواب یې دی، مرغانو ته غوښه اچول او هغه د سرصدقه ګڼل فضول خبره ده.

اوکه یو څناور وږی وي، نو هغه باندې خوراک څښاک کول د اجرسبب دی، خو ضرورت مند انسان له نظره غوځول او غوښه مرغانو ته اچول بې فیدې حرکت دی، صدقه غریبانو او محتاجو ته ورکول کیږي، سید ته صدقه ورکول پکار نه دي، بلکې د هدیې او تحفې په نیت سره د هغه مدد کول پکار دي، بیاهم هغوی ته نفلی صدقه ورکول جائز دي، زکات او صدقه فطر نه شئ ورکولی[۲]، همدغه شان عالمانو او صالحانو ته هم د صدقې په نیت سره نه بلکې د هدیې په نیت سره ورکړه پکار ده.

د صدقې یو قسم صدقه جاریه ده، کومه چې د بنده د مرګ نه پس هم جاري وي، مثلاً: یوځای کې داوبو کمی و، هلته یې کوهی وکنیسته، یا مسافرو له پاره یې مسافرخانه جوړه کړه، جومات یې جوړ کړ، یا په جومات جوړلو کې یې برخه واخیسته، یا څه دیني مدرسه یې جوړه کړه، یا په څه دیني مدرسه کې دلوستونکوله پاره یې دخوراک، لباس، او کتابونو وغیره انتظام وکړ، یاد یوې دیني مدرسې ماشومانوله پاره یې دقرآن مجید نسخې واخستلې، یا اهل علم ته یې د هغوی دضرورت له پاره دیني کتابونه واخیستل او وریې کړل او داسې نور... ترڅوپورې چې ددې شیانو فیض جاري وي، دې کس ته به د مرګ نه وروسته هم ددې ثواب ملاویږي.[۳]

د زکات مستحق ته صدقه هم ورکول کیږي

سوال: چاته چې زکات ورکول کیږي، هغه ته د صدقې پیسې هم ورکول کیږي؟

جواب: چاته چې زکات ورکول جائز دي، هغه ته عامه صدقه په اولی درجه ورکول جائز دي.[۴]

---

[۱] عن رافع بن خدیج رضی الله عنه قال: قال رسول الله صلی الله علیه وسلم: الصدقة تسد سبعین بابا من السوء رواه الطبرانی فی الکبیر (الترغیب والترهیب ج: ۲ ص: ۱۹ طبع احیاء التراث العربی)۔

[۲] ولا یدفع الی بنی هاشم .... هذا فی الواجبات کالزکوٰة والنذر والعشر والکفارة فاماالتطوع فیجوزالصرف الیهم کذا فی الکافی (عالمگیری ج: ۱ ص ۱۸۹ الباب السابع فی المصارف)۔

[۳] عن انس بن مالک رضی الله عنه قال: قال رسول الله صلی الله وسلم: سبع تجری للعبد بعد موته وهو فی قبره من علم علما أو حفر بئرا أو غرس نخلا أو بنی مسجدا أو ورث مصحفا أو ترک ولدا یستغفرله بعدموته رواه البزار (الترغیب والترهیب ج: ۲ ص: ۷۲، داراحیاء التراث العربي، بیروت)۔

[۴] انماالصدقات للفقراء والمسٰکین والعاملین علیها (التوبه: ۶۰)

صدقه کله لازمیږي؟

سوال: صدقه په کوموو ختونوکې لازمیږي؟اوهغه شی چې په صدقه کې ورکول کیږي، دهغه صحیح مصرف څه پکار دی؟

جواب: زکات،عشر،صدقه فطر،قرباني،نذر،کفاره،یاخوفرض دي یا واجب دي،له دې نه پرته هیڅ صدقه لازمي نه ده[۱]اوکه یوکس ډیرزیات ضرورتمندوي اوتاسوسره گنجائش وي، نودهغه مدد کول لازمي دي،عام طورسره نفلي صدقه مشکلات اومصیبتونه لرې کولو له پاره ورکول کیږي،ځکه چې په حدیث کې دي چې صدقه مصیبت لرې کوي.[۲]

د خیرات د خوراک د ورکولو صحیح طریقه

سوال: زموږ په محله کې جومات دی،دې ته دمحلې خلک دهرې جمعې په شپه دمابنام په وخت کې ډوډۍ راوړي،دخیرات په نیت سره،ملونځ گزار گوله دوه واخلي اوبورته شي،همدغه شان هریو لمونځ گزار گوله دوه اخلي اوروان شي،څوک یې هم په مړه خیټه نه شي خوړلی،ځکه چې هغه دومره نه وي چې دټولولمونځ کونکو پرې خیټه ډکه شي آیا غوره نه ده چې هغوی په یوځای کورته (۵)کسان راوغواړي اوپه مړه خیټه پرې ډوډۍ وخوري؟

جواب: له دې نه غوره داده چې که په محله کې څوک غریب وي، نودهغه کورته دې ډوډۍ ولیږل شي،یادومره نغدې پیسې دې ورکړل شي[۳]ځینې خلک یوازې خوراک خوړل صدقه گڼي،که ضرورتمندته نغدمال ورکړل شي یاورته غله ورکړې شي،دابالکل صدقه نه گڼي، همدغه شان ځینې خلک دهرې جمعې په شپه جومات ته ډوډۍ لیږل ضروري گڼي،حالانکې دصدقې له پاره نه دجمعې شپه شرط ده اونه جومات ته لیږل،چې ترڅوپورې په خوراک باندې دعا ونه کړې شي هغه سره ایصال ثواب نه کیږي،داهم غلطه ده.تاچې په اخلاص سره د الله تعالی په لارکې هرڅه ورکړل هغه قبلیږي اوکه تاسوددې ثواب چا عزیزیا بزرگ ته رسول غواړئ، نودایصال ثواب په نیت سره هغه ته ثواب رسیږي.[۴]

۱]ولا یدفع الی بنی هاشم .... هذا فی الواجبات کالزکوٰة والنذر والعشر والکفارة فاماالتطوع فیجوزالصرف الیهم کذا فی الکافی (عالمگیری ج :۱ ص ۱۸۹الباب السابع فی المصارف)۔

۲] عن انس بن مالک رضی الله عنه قال: قال رسول الله صلی الله علیه وسلم : باکروا بالصدقة فان البلاء لا یتخطی الصدقة رواه البیهقی (الترغیب والترهیب ج :۲ ص : ۱۹)۔

۳]ذکرفی الفتاویٰ ان أداء القیمة أفضل من عین المنصوص علیه وعلیه الفتویٰ کذ افی الجوهرالنیرة (عالمگیری ج : ۱ ص : ۱۹۲، الباب السابع فی المصارف)۔

۴] وفی التتارخانیة عن المحیط الأفضل لمن یتصدق نفلا أن ینوی لجمیع...[بقیه حاشیه په راروانه صفحه...

د غلا د مال واپسي یا د هغه برابر صدقه

سوال: یوکس څه شی پټ کړ او د غلا کولو وروسته خیال ورته راغی چې داسې کول نه و پکار خود کوم ځای نه چې هغه شی په ناجائزې طریقې سره حاصل کړی و، هلته د هغه شي رسول هم ممکن نه وي، نو ایا د هغه د قیمت مساوي روپۍ خیرات کولو سره وروسته په هغه مال کې تصرف کې کولی شي؟

جواب: که د هغه کس ځای معلوم وي، نو هغه شی یا د هغه قیمت هغه ته رسول لازمي دي، په روپۍ لیږلو کې څوڅه شک نشته، په هرحال که د هغه کس پته معلومه وي، نو د هغه له طرف نه قیمت صدقه کول کافي نه دي، بلکې هغه ته رسول ضروري دي، او که هغه کس مړشوی وي او د هغه وارثان معلوم وي، نو هر وارث ته د هغه برخه رسول لازم دي او که د هغوی پته معلومه نه وي، نو د هغه له طرف نه دې هغه شی صدقه کړل شي.[۱]

د داسې شي صدقه چې مالک یې نامعلوم وي

سوال: د څوورځو مخکې خبره ده چې سخت باران شروع و، په هغه کې یوه بیزه په منډه موږ کره راغله او زموږ د بیزې سره ودرېده کله چې باران ودرید، نو موږ هغه بهر ووېستله، چې له کوم ځای نه راغلې وي هلته لاړه شي، خو هغه به باربار موږ کره راتله او زموږ بزې (چیلی) سره به یوځای کېده، اخر موږ مجبور شوا و هغه مو بهر وویستله او دروازه مو بنده کړله، داسې حالت کې زموږ د محلې هرکس داغوښتل چې بیزه موږ ته ملاوشي او د هغوی اصرار هم دغه و، چې بیزه دې هغوی ته ورکړل شي، خو موږ ورنه کړله، هغه موځان سره کړه په علاقه کې موترلیرې لیرې پوزې وګرځوله، چې د مالک پته یې ولګیږي، خو پته یې ونه لګیده، په اخر کې موږ بیزه له ځان سره کړه، چې که مالک یې راشي، نو هغه ته به یې ورکړو، د دوه میاشتې کېدو باوجود د مالک پته ونه لګیده او نه هغه په خپله راغی، اوس موږ بیزه خرڅول غواړو او د خرڅولو نه وروسته روپۍ د مطلوبه کس په نوم سره خیرات یا دیني اداري ته ورکول غواړو، پوښتنه داده چې زموږ دا عمل صحیح دی او که غلط؟ او که غلط دی، نو موږ څه وکړو؟

....بقیه د تیرمخ]... المؤمنين والمؤمنات لأنها تصل اليهم ولا ينقص من أجره شيء (ردالمحتار على الدرالمختار ج : ۲ ص : ۳۵۷، مطلب الأفضل على أن ينوى بالصدقة جميع المؤمنين والمؤمنات)۔

[۱] عليه ديون ومظالم جهل اربابها و أيس من عليه ذالک من معرفتهم فعليه التصدق بقدرها من ماله وان استغرقت جميع ماله هذا مذهب أصحابنا.... .. وسقط عنه المطالبة من أصحاب الديون فى العقبى وفى الشرح قوله جهل أربابها يشمل ورثتهم فلوعلمهم لزمه الدفع اليهم لأن الدين صارحقهم (شامى ج : ۴ ص : ۲۸۳، كتاب اللقطه)۔

جواب: ستاسو عمل صحیح دی، همدغه کول پکاردي، خو چې دا نیت هم ورسره وي چې که وروسته ددې مالک معلوم شواوزموږ نه یې د بیزې دقیمت مطالبه وکړ، نوموږ به هغه ته روپۍ واپس ورکوو اودا صدقه به زموږ له طرف نه شماریږي.[1]

ورک شوی شی صدقه کول

سوال: عرض دادی چې ماته د دفترپه تشناب (بیت الخلاء) کې یوه ګړۍ (ساعت) لاس ته راغله. ما دهغې ګړۍ اطلاع نزدې ټولو دفترونوته وکړه. نزدې جومات کې مې اعلان وکړ، له دې نه پرته مې اشتهار ولیکه اومناسبو ځایونو کې مې ولګاو، چې خلکوته معلومه شي اودساعت اصلي مالک پیداشي، چې امانت یې ورته وسپارم ، ددې واقعې تقریبا یوه نیمه میاشت شوې ده. خو مالک یې پیدانه شو، تاسوته خواست دی چې دشریعت مطابق ددې حل وښیئ چې په دې ساعت څه وکړم؟

جواب: که چیرې دهغې دمالک دپیدا کېدو امکان نه وي، نودمالک له طرف نه یې صدقه کړه، بیاکه چیرې مالک پیداشو، نوهغه ته اختیار دی چې هغه ددغې صدقې اجازه وکړي اویاتاسونه دګړۍ قیمت حاصل کړي، دغه صدقه بیابه ستاسوله طرف نه ګڼل کیږي.

دوکان کې د پرېښودل شویو شیانو سره څه وکړو

سوال: زمادوکان ته ګاک راځي، کله ناکله یو څوک زموږ په دوکان کې د خوراک څښاک شیان چې هغه میوې وغیره وي دهیریدو له وجې پریږدي، پوښتنه داده چې دغو شیانوباندې څه وکړو؟

(۱) که چیرې دغه شیان دامانت په طورکېښودل شي، دډیروخت کېښودو له وجې هغه خراب شي. (۲) ایایوغریب ته یې ورکول جائزدي اوکه پخپله یې اخیستلی شو؟
(۳) یاهغه خرابیدوته پرېښودل پکاردي؟

جواب: ددغو میوو دخرابیدوپورې دهغه دمالک انتظارکول پکار دي، کله چې دخرابیدو ویره وي. نودمالک له طرف نه یې محتاج ته ورکول پکاردي، که چیرته یې بیامالک راشي، نوهغه ته صحیح خبره کول پکاردي، که چیرته مالک دهغې صدقې اجازه ورکړي خوصحیح ده، که نه. مالک ته دهغو میووقیمت ورکړئ اودغه صدقه به ستاسو له طرف نه ګڼل کیږي.

---

[1] فينتفع الرافع بها لوفقيرا والا تصدق بها على فقيرولو على أصله وفرعه وعرسه ... فان جاء مالكها بعد التصدق خيربين اجازة فعله ولوبعد هلاكها وله ثوابها أو تضمينه . الخ (الدرالمختار مع الرد ج : ۴ ص : ۲۷۹، ۲۸۰)

د چیلي په ورک شوي بچي باندې څه وکړو

سوال: یو پلاټ ته د سهار په وخت کې د چیلي یو بچی (چې عمریې تقریباً دوه میاشتې دی) راغی. هغه ځوځو وارې وشړل شو، خونه خي. د ګاونډیانو نه پوښتنه وشوه، خود هیچا هم نه و، د هغې علاقې د شپونکي نه پوښتنه وشوه، هغه هم انکار وکړ، جومات کې په لاؤډ سپیکر باندې اعلان وشو. خو څوک ورپسې رانغلل. اوس هغه تقریباً دلسو میاشتو شوی ده، د شریعت مطابق څه قانون پرې لازمیږي؟

جواب: که چیرته د پلټنې باوجود د هغه مالک نه پیدا کیږي، نو د هغه حکم د ورک شوي شي دی. چې د مالک له طرف نه د صدقې په نیت باندې غریب محتاج ته ورکړل شي او که چیرته مالک یې پیدا شي، نو هغه ته به اختیار وي چې صدقه جاري وساتي یا له تاسو نه د هغه نغد قیمت واخلي. دویم صورت کې به دا صدقه ستاسو له طرف نه وي.

❖ د صدقې او فقیرانو متعلق مسئلې ❖

د مجبورۍ له وجې خلکو نه د غوښتنې باره کې شرعي حکم

سوال: زه د شپږم ټولګي زده کوونکی وم، چې زما پلار ناروغ شو او د ګټې کولو قابل پاتې نه شو، زمانه مشر ورور شته او نه مې خاندان کې څوک مدد کوونکي، چې د هغو په ذریعه باندې زموږ د کور نظام وچلیږي، زموږ مور د خلکو په کورونو کې کارونو کولو سره مونږ ساتي، خو زموږ کور کې اته کسان وو او د ګراني له وجې مو ګذاره نه کېده، نو د مجبورۍ له وجه زموږ مور خلکو کره کارکولو سره خپل حالات ورته بیانولو او مدد خواست به یې ورته کاو، زما پلار دري کاله ناروغ و او بیا وفات شو، ما سبق پرېښود او مزدوري مې شروع کړه، اوس د الله تعالی فضل او کرم دی چې ما دوو خویندو ودونه هم وکړل، خپل واده مې هم کړی دی، د مور خدمت هم کوم، اوس مسئله داده چې ما د خلکو نه اوریدلي دي چې د خیر ټولونکي په تندی باندې به د خیر غوښتلو داغ وي او خیر ټولونکي جنت ته نه شي تللی، زه د خپلې مور باره کې ډیر زیات خفه یم، خکه چې څه ورځې هغې هم د مجبورۍ له وجې د خلکونه خیر غوښتی و، مهرباني وکړئ او وضاحت وکړئ چې دا خبره صحیح ده چې خیر غوښتونکی جنت ته نه شي تللی؟

جواب: کوم خلک چې خیر غوښتل د پیشې په ډول خپل کړي، د هغوی باره کې سخت وعید راغلی دی[1]. خو کوم شریف خلک چې د مجبورۍ له وجې سوال کوي، هغه د دې وعید

---

[1] عن قبیصة ابن مخارق رضی الله عنه قال: تحملت حمالة فاتیت ...[بقیه حاشیه په راروانه صفحه...

مستحق نه دي. ستاسو مور که چیرته سوال کړی دی. نو د پیښې په ډول باندې یې نه دی کړی. بلکې د مجبورۍ له وجې یې کړی دی، له دې وجې د هغې باره کې د خفه کېدو ضرورت نه شته. الله تعالی دې توفیق درکړي چې څومره مو د خلکو نه اخیستي دي چې د هغو نه یې زیاتو خلکو ته ورکړئ.

ایا صدقې سره مرګ وروسته کیږي

سوال: حضرت امام جعفر صادق رحمه الله ته یو روایت منسوب دی چې د صدقې له وجې مرګ هم وروسته کیږي. ایا دا صحیح دی؟ او په ام الکتاب کې د مرګ وخت مقرر او نه بدلیدونکی بنودل شوی دی، نو دا څنګه ممکن دي؟ وضاحت وکړئ!

جواب: د روایت کوم الفاظ چې تاسو نقل کړي دي، هغه خو چیرته په نظر نه دي راغلي. خو د ترمذي شریف روایت کې دي چې صدقه د الله تعالی غضب منع کوي او غلط مرګ وروسته کوي[۱] او د طبراني روایت کې دي چې د مسلمان عمر صدقې له وجې زیاتیږي او غلط مرګ یې وروسته کیږي او الله تعالی د صدقې د برکت له وجې کبر، فقر او فخر لرې کوي[۲] کله چې د مرګ وخت راشي، نو بیا هغه نه وروسته کیږي، خو ځینې اعمال او اسباب د عمر زیاتولو والا بنودل شوي دي، که چیرته څوک دغه اعمال شروع کړي، نو عمر به یې ضرور زیاتیږي او د الله تعالی په علم کې دا خبره د مخکې نه وي چې دا کس به دغه عملونه کوي او که نه؟ د الله تعالی په علم کې د مرګ وخت مقرر دی.[۳]

...بقیه د تیرمخ]... رسول الله صلی اللّٰه علیه وسلم أسئله فیها، فقال أقم حتی تأتینا الصدقة فنأمرلک بها ثم قال : یاقبیصة ! ان المسئلة لاتحل الا لأحد ثلاثة رجل تحمل حمالة فحلت له المسئلة حتی یصیبها ثم یمسک و رجل اصابته جائحة اجتاحت ماله فحلت له المسئلة حتی یصیب قواما من عیش أو قال سدادا من عیش ورجل أصابته فاقة حتی یقوم ثلاثة من ذوی الحجة من قومه لقد أصابت فلانا فاقة فحلت له المسئلة حتی یصیب قواما من عیش أو قال سدادا من عیش فما سواهم من المسئلة یا قبیصة سحت یأکلهاصاحبها سحتا (مشکوٰة ص : ۱۶۲، باب من لاتحل له المسئلة من تحل له، طبع قدیمی کتب خانه)_

[۱]عن أنس بن مالک رضی الله تعالیٰ عنه قال : قال رسول الله صلی الله علیه وسلم : ان الصدقة لتطفی غضب الرب وتدفع میتة السوء (ترمذی ج : ۱ ص : ۱۴۴، باب فضل الصدقة)_

[۲]صدقة المرء المسلم تزید فی العمر وتمنع میتة السوء ویذهب بهاالله الفخروالکبر (کنزالعمال ج:۶ ص:۳۶۱)

[۳] عن انس رضی الله عنه قال : قال رسول الله صلی الله وسلم: من احب ان یبسط له فی رزقه و ینساله فی أثره فلیصل رحمه متفق علیه (مشکوٰة ص:۴۱۹، باب البر والصلة) وفی شرحه: انه بالنسبة الیٰ ما یظهر للملائکة فی اللوح المحفوظ ونحو ذالک فیظهر لهم فی اللوح ان عمره ستون سنة الا ان یصل رحمه فان وصلها زید له اربعون وقد علم الله تعالی ما یسقع له من ذلک وهو من معنی قوله تعالیٰ: یمحوالله ما یشاء ویثبت ...... الخ (المرقاة ج:۴ ص: ۶۶۷)_

ایا په سړکونو سوال کونکیو ته صدقه ورکول غوره دي او که نه

سوال: ډیری په سړکونو او بازارونو کې باځای په ځای ناست فقیران په نظر راځي او هغوی د هر یوکس نه سوال کوي. هغوی کې څه ضرورت مندوي او اکثرېکې دپیشې په ډول خیر غواړي. خو مسافرو او لارویانو ته ددې معلومات نه وي چې اصلي کوم دي او نقلي کوم دي؟ له دې وجې ځینې خیرات ورکونکي غیرحق دارو خلکوته ورکړي. له همدې وجې ځینې خلک خیرات ورکوي اوځینې یې نه ورکوي. نودې صورت کې دخیرات ورکونکي ثواب کیږي او که نه؟ اوس که هغه ضرورت مندته ورکړي وي او که پیشه دار ته. ځکه چې دې باره کې خیرات کونکي نه معلوم نه وي اوځینې خلک خیرات نه ورکوي، که هغه ضرورت مندوي او که پیشه دار. ځکه چې نه ورکونکي ته هم دا معلومات نه وي، نوایادې صورت کې به هغه ته عذاب وي؟

جواب: د خیرات ټولولو کسب کونکي ته خیرات ورکول جائزنه دي[1]، هغوی کې اکثر مالدار وي. دهغوی له پاره سوال کول حرام دي او هغوی ته خیرات ورکولوسره دهغوی په پیشه کې دهغوی مدد کیږي. له دې وجې دا هم جائزنه دي او هغوی ته زکات ورکولوسره زکات هم نه اداکیږي[2] که چیرته دیوکس باره کې دایقین وي چې دی په ریښتیا باندې مستحق دی. نوهغه ته خیرات ورکولی شئ اودورکولوثواب به هم وي، خوزکات هم هغو خلکوته ورکول پکاردي کوم چې ریښتیا باندې محتاج وي، دخیرغوښتلوپیشه یې نه وي.

پیشه ورخیرماروته خیرات ورکول نه دي پکار

سوال: تاسونه معلومول غواړم چې دشریعت لحاظ سره خیرات ورکول جائزدي؟ ځکه چې دنن سبا دورکې داسې خلک هم خیرات غواړي کوم چې بالکل جوړ وي او هغوی ته خیرات ورکول جائزدي او که ناجائز؟ که چیرته ورکړل شي، نوڅه ګناه خوبه نه وي؟ ځکه چې موږ ته دا معلومه نه وي چې دوی کې یتیمان. مسکینان یاکونډې شته او که نه؟ ایادوی کې یتیمان، مسکینان اوکونډې کېدای شي؟ په شکل باندې نه ښکاري او که چیرې ورنه کړل شي. نوویره وي چې چیرته موږ دالله تعالی دحکم نافرماني خوونه کړه، چې دهغه له وجې به موږته سزاراکړل شي

---

[1] ولا يحل أن يسال شيئا من القوت (من له قوت يومه) بالفعل او بالقوة كالصحيح المكتسب .... الخ وفي الشامية و ياثم معطيه ...الخ قال الاكمل في شرح المشارق: وأما الدفع الى مثل هذا السائل عالما بحاله فحكمه في القياس الاثم به لانه اعانة على الحرام لكنه يجعل هبة وبالهبة للغنى أو لمن لا يكون محتاجا اليه لايكون اثما. اى لان الصدقة على الغنى هبة كما ان الهبة للفقير صدقة (شامى ج: ۲ ص: ۳۵۵، مطلب في الحوائج الاصلية)۔

[2] ولا يجوز دفع الزكوة الى من يملك نصابا اى مال كان دنانير أو دراهم أو سوائم...الخ (عالمگیری ج: ۱ ص: ۱۸۹،الباب السابع في المصارف)۔

جواب: پیشه ور خیر ماروته نه دي ورکول پکار او که چیرته د هغوی نه پرته یقین وي چې یوکس په رښتیا باندې محتاج دی. نو ورکول پکار دي. که نه. نه [۱]

ایا د پیشه ور خیرګر په باره کې تنبیه راغلې ده

سوال: ما په یو کتاب کې لوستلي دي چې د پیشه ور سائل په اعانت باندې تنبیه راغلې ده. په دې صورت کې ماته د سائل اعانت کول پکار دي او که نه؟

جواب: د پیشه ور سائل په باره کې چې کومه تنبیه ده. هغه صحیح ده. خوکه چیرته څوک په رښتیا حاجت مند وي. نو د هغه اعانت ضرور کول پکار دي. خوکه چیرته د حالاتو نه ثرګندیږي چې دا سړی پیشه ور سائل دی. نو د هغه اعانت دې ونه شي. [۲]

پیشه ور سائل ته خیرات ورکول، بل داچې په جوماتکې سوال کول او هغه ته ورکول

سوال: د خیرات متعلق د حضور ﷺ فرمان دی چې خیرات مه بندوئ تاسو نه به رزق بند کړل شي. یو عالم د ټي وي پروګرام کې وویل چې عامو خیرګرو ته خیرات ورکول جائز نه دي او یوازې داسې سړي ته ورکول کېدای شي چې هغه سره د یو وخت خوراک له پاره څه نه وي او هغه هم تصدیق شده خبره وي. حالانکې د نن سبا د خیرګرو متعلق دا معلومول ناممکن دي. بلکې شاید یو خیرګر او غوښتونکی داسې نه وي چې هغه سره د یو وخت د خوراک له پاره څه نه وي. تاسو مزید وضاحت وکړئ چې خیرات چاچا ته ورکول کېدلی شي ددې له پاره چې خیرات ورکونکي د ثواب په ځای ګناهګار نه شي؟

په جوماتونو کې د فرض جمعې نه فورا وروسته ځینې خلک په لوړ اواز سره امداد او خیرات غواړي او په تفصیل سره خپل حالات بیانوي. چې په هغه سره ځان ته لمونځ کوونکو

---

[۱] عن ابی هریرة رضی الله عنه ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال: لیس المسکین الذی یطوف علی الناس ترده اللقمة واللقمتان والتمر والتمران ولکن المسکین الذی لا یجد غنی یغنیه ولا یفطن به فیصدق علیه ولا یقوم فیسال الناسبخاری ج: ۱ ص: ۲۰۰، کتاب الزکوٰة) ایضا: ویجوز دفعها الیٰ من یملک أقل من النصاب وان کان صحیحا مکتسبا کذا فی الزاهدی (عالمگیری ج: ۱ ص: ۱۸۹،الباب السابع فی المصارف)۔

[۲] ولا یحل ان یسال شیئا من القوت (من له قوت یومه) بالفعل أو بالقوة کالصحیح المکتسب ... الخ وفی الشامیة : ویأثم معطیه ... الخ قال الأکمل فی شرح المشارق: واما الدفع الیٰ مثل هذا السائل عالما بحاله فحکمه فی القیاس الاثم به لانه اعانة علی الحرام لکنه یجعل هبه و بالهبة للغنی أو لمن لا یکون محتاجا الیه لا یکون اثما، ای لان الصدقة علی الغنی هبة کما ان الهبة للفقیر صدقة(شامی ج:۲ ص:۳۵۵، مطلب فی الحوائج الاصلیة)

په لمونځ کې خلل واقع کيږي. ايا په جومات کې خير غوښتل جائز دي؟ او هغه ته ورکولو والا ګناهګار خو به نه وي؟

جواب: پيشه ور خيرګر عام طور باندې محتاج نه وي. هغه ته خيرات ورکول نه دي پکار، که په جومات کې يې غواړي يا بهر. خو دچا په باره کې چې زړه ګواهي ورکړي چې بيچاره ضرورت مند محتاج دی، هغه ته ورکول پکار دي. [1]

د پيشه ور خيرګرو مستحق کيدل به څنګه معلوميږي

سوال: اکثره وختونو کې خاص طور باندې د زيارت او جمعې په ورځ فقيران راځي. چې مختلفو تکليفونو بيانولو سره خير او امداد غواړي او د ځينو خلکو نه مې اوريدلي دي چې دا فقير خو د پيشې په طور باندې خيرغواړي، دی زمونږ نه هم ښه ژوند تيروي. خير د زړونو له حاله خو الله خبر دی. پوښتنه داوه چې ديو عام مسلمان ته دهغو فقيرانو په اوازونو باندې څه ردعمل پکار دی؟ ايا هغوی ته خيرات ورکول پکار دي اودهغه اوازونه اوريدلو سره زړه ته څه سوچ کول پکار دي؟ يا په زړه کې تمنا پيدا کېدل پکار دي؟ تفصيل سره د قرآن اوحديث په رڼا کې ووايئ!

جواب: په هغوی کې ځينې په رښتيا ضرورت مند هم کېدای شي، خو عام طور باندې دا خلک پيشه ور وي او خير غوښتو سره نشه کوي. په هغوی کې ډيرخلک د پوډرو وغيره عادي شي. له دې وجې پيشه ور خيرمارو ته صدقه ورکول جائز نه دي، خو که چيرته د چا په باره کې زړه ګواهي درکړي چې دی په رښتيا مستحق دی، هغه ته ضرور ورکول پکار دي. [2]

پيشه ورسائل ته ورکول

سوال: ما د علماء کرامو نه اوريدلي دي چې حضور ﷺ کله هم يوسائل واپس کړی نه دی، خودمولانا اشرف علي تهانوي رحمه الله تصنيف «دين ودنيا» کې د پيشه ور سائل په اعانت باندې تنبيه راغلې ده. په دې صورت کې ماته د سائل اعانت کول پکار دي او که نه؟

جواب: د پيشه ورسائل په باره کې حضرت تهانوي رحمه الله چې څه ليکلي دي، هغه صحيح دي. ددې له وجې که چيرته په رښتيا څوک حاجت مند وي، نودهغه اعانت ضرور کول پکار

---

[1] ايضا تيرد شوی حواله)

[2] ولا يحل ان يسال شينا من القوت (من له قوت يومه) بالفعل أو بالقوة كالصحيح المكتسب ... الخ وفى الشامية : ويأثم معطيه ... الخ قال الاكمل فى شرح المشارق: واما الدفع الى مثل هذا السائل عالما بحاله فحكمه فى القياس الاثم به لانه اعانة على الحرام لكنه يجعل هبه و بالهبة للغنى أو لمن لا يكون محتاجا اليه لا يكون اثما، اى لان الصدقة على الغنى هبة كما ان الهبة للفقير صدقة(شامى ج:۲ ص:۳۵۵، مطلب فى الحوائج الاصلية)

دي. خو که چیرته دحالاتونه محسوسه شي چې دا سړی پیشه ورسائل دی. نودهغه اعانت دې ونه شي [۱]

په خیرات کې د مالدارو شاملیدل

سوال: هریو خیرات چې وي چې د غریبانانو حق دی، که چیرته امیر شامل شي. نو ایا خیرات به صحیح وي؟

جواب: صدقه وخیرات د فقیرانو حق دی، مالدارو ته تلل نه دي پکار. [۲]

ایا خیرات او نذر، ګاونډي ته ورکول کېدای شي

سوال: خیرات. نذر. ګاونډي یا عام سړي ته ورکول کېدلی شي اوکه نه؟

جواب: یوازې مستحقو غریبانو ته ورکول کېدلی شي. [۳]

له نفلي صدقې شوي دعوت کې د مالدار سړي شرکت

سوال: له نفلي صدقې شوي دعوت کې دمالدار شرکت د مالک په اجازې سره جائز دی؟

جواب: نفلي صدقه کې د مالدار سړي شرکت جائز دی اود ثواب فیصله به د قیامت په ورځ الله تعالی کوي. [۴]

که چیرته د شپې خوراک د کمپنۍ په ذمه وي، نو ملازمینو باندې به خوړل شوې غوښه صدقه نه وي

سوال: تاسو ماته د شرعي صدقې د حیثیت په باره کې ووایئ، یعني د صدقې په غوښه کې د چا چا حق دی؟ زه چې په کومه کمپنۍ کې کار کوم، هلته مونږ خلکو ته د شپې خوراک راکول کیږي. اوس څه مودې راهیسې دا سلسله شروع شوې ده، د کمپنۍ مالکان چیلۍ راغواړي او ذبح کوي یې او دا غوښه د شپې په خوراک کې مزدورانو ته ورکول کیږي،

---

[۱] ولا یحل ان یسال شیئا من القوت (من له قوت یومه) بالفعل أو بالقوة کالصحیح المکتسب ... الخ وفی الشامیة : ویأثم معطیه ... الخ قال الکمل فی شرح المشارق: واما الدفع الیٰ مثل هذا السائل عالما بحاله فحکمه فی القیاس الاثم به لانه اعانة علی الحرام لکنه یجعل هبه و بالهبة للغنی أو لمن لا یکون محتاجا الیه لا یکون اثما، ای لان الصدقة علی الغنی هبة کما ان الهبة للفقیر صدقة(شامی ج:۲ ص:۳۵۵، مطلب فی الحوائج الاصلیة)

[۲] انماالصدقات للفقراء والمسٰکین ..... الخ (التوبة : ۶۰)

[۳] ایضاً_)

[۴] لأن الصدقة علی الغنی هبة(شامی ج: ۲ ص: ۳۵۵، مطلب فی الحوئج الاصلیة، طبع ایچ ایم سعید)

ځينې خلکو نه مې پوښتنه کولو سره پته ولګيده چې دا دصدقې غوښه ده او ځينې وايي دا د الله له پاره ده

سوال دادی هرکله چې د شپې خوراک په کمپنۍ والا دی. نو داسې د صدقې غوښه په استهاف والو (مزدورانو) باندې خوړل جائز دي او که نه؟ اود استهاف (مزدورانو) چې په هغوی کې سيد حضرات هم شامل دي، دا خوراک خوړل جائز دي؟ زموږ د ملګري وينا ده ځکه چې د شپې روټۍ د کمپنۍ په ذمه ده. نو ددې له وجې دهغوی صدقه نه ده شوې او زموږ دا خوراک جائز دی

جواب: ستاسود ملګري دا وينا صحيح ده د شپې روټۍ د کمپنۍ په ذمه ده. له دې وجې دا ډوډۍ هم ګويا په مزدورۍ کې شامله ده او په مزدورۍ کې د ورکړل شوي شي صدقه نه کيږي [۱] له دې له وجې تاسو ته دهغه خوړل جائز دي.

صدقه نغدې ورکړل شي يا د خوراک په شکل کې

سوال: د صدقې ورکولو اصل صورت څه دی؟ د خوراک په صورت کې صدقه ورکړو يا يو ضرورت مند ته نغدې روپۍ ورکړل شي؟ په دې دواړو صورتونوکې ثواب په کوم يو کې زيات دی؟

جواب: که نغدې ورکړل شي، نو ډيره ښه ده. پخولو سره يې هم ورکولی شئ. [۲]

ايا ځارويو باندې صدقه کول غوره دي که انسانانو باندې

سوال: صدقه څنګه ادا کول پکار دي؟ ايا مرغانو باندې غوښه خوړل جائز دي؟

جواب: مرغان خپل رزق پخپله لټوي، انسانانو باندې خوړل غوره دي. [۳]

د صدقې ځاروي نه پخپله خوراک کول

سوال: که چيرته يو سړی يو ځاروی صدقه کړي او هغه ذبح کولو سره دهغه غوښه په خلکو کې تقسيم کړي، نو ايا هغه پخپله يا دهغه دکورنۍ کسان په هغه غوښه کې غوښه اخيستلی شي او که نه؟

---

[۱] ولا تحسب أجرة العامل ونفقة البقروكرى الأنهار وأجرالحفاظ وغيرذ الك (عالمگيرى ج : ۱ ص : ۱۸۷)

[۲] ودفع القيمة أى الدراهم أفضل من د فع العين على المذ هب المفتيٰ به جوهرة .. الخ (وفى الشامية :لأن العلة فى أفضلية القيمة كونها أعون عليٰ د فع حاجة الفقير لاحتمال أنه يحتاج غيرالحنطة .... الخ (شامى ج : ۲ ص : ۳۶۶)

[۳] انماالصدقات للفقراء والمسٰكين ..... الخ (التوبة : ۶۰)

جواب: څاروي ذبح کولو سره صدقه نه کیږي. بلکې چې څومره برخه خیرات کړل شي هغه به صدقه وي او څومره بې چې خپله وخوړله هغه به صدقه نه وي. [1]

د صدقې له پاره د تورې چیلۍ تخصیص

سوال: زموږ په معاشره کې ځینې رسوماتو باندې عمل ضروري ګڼل کیږي. مثلاً: د صدقې له پاره باید توره چیلۍ ورکړل شي. بله داچې د چا له طرف نه چې صدقه ورکول کیږي. هغه دې د صدقې په څاروي باندې لاس راکاږي. ایا ددې یو شرعي حیثیت شته؟

جواب: د صدقې کولو حکم شته او صدقې کولو سره افتونه او مصیبتونه لیرې کیږي. خو دا نورې خبرې چې تاسو لیکلي دي چې چیلۍ توره وي. په هغې باندې لاس راکاږل کیږي. هغه ټولې خبرې له ځانه جوړې شوي دي. [2]

د الله تعالی د نوم په ځای د سر صدقه ورکول

سوال: یو عامل صاحب ویلي دي چې کوم خلک په مصیبتونو کې مبتلا وي، هغوی ته پکار دي چې په ځای د یو نوم طرف ته منسوب کولو یوازې دخپل سر صدقه ورکړي، صدقه ادا کولو سره مصائب لیرې کیږي او هغه وایي چې صدقه یوازې دخپل سر کیږي. خو موږ تراوسه پورې چې کله صدقه ورکوو، نو د الله په نوم باندې یې ورکوو اې الله! دا خیرات ستا د نوم دی. زموږ په حال باندې رحم وکړه.

حضرت! ایا د عامل وینا صحیح ده که غلطه؟ صحیح طریقه څه ده؟ او که چیرته غلطه ده څنګه چې زموږ ګمان دی. نو دهغه وضاحت وکړئ. ډیره مهرباني به مو وي.

جواب: دخپل سر د صدقې مطلب هم د الله په نوم باندې وي. له دې وجې صحیح دی. خپل طرف نه صدقه کول. دا صدقه هم في سبیل الله وي. [3] د عامل دا وینا هم صحیح ده چې صدقې سره مصیبتونه لیرې کیږي. [4]

---

[1] کما فی الحدیث: وروی عن عائشة رضی الله عنها أنهم ذبحوا شاة. فقال النبی صلی الله علیه وسلم: ما بقی منها قالت مابقی منها الا کتفها،قال: بقی کلها غیرکتفها رواه الترمذی، و قال: حد یث حسن صحیح، ومعناه أنهم تصدقوا بها الا کتفها (الترغیب والترهیب ج: ۲ ص: ۶، طبع دار احیاء التراث العربی)

[2] وروی عن أبی بکرالصد یق رضی الله عنه قال: سمعت رسول الله صلی الله علیه وسلم علی اعواد المنبریقول: ا تقوا النار ولو بشق تمرة فانها تقیم العوج و تد فع میتة السوء وتقع من الجائع موقعها من الشعبان رواه أبویعلی والبزار (الترغیب والترهیب ج: ۲ ص: ۱۱، طبع دار احیاء التراث العربی، بیروت)

[3] وروی عن میمونة بنت سعد أنها قالت: یا رسول الله! افتنا عن الصدقة؟ فقال: انها حجاب من النار لمن احتسبها یبتغی بها وجه الله عزوجل رواه الطبرانی (الترغیب والترهیب ج: ۲ ص: ۱۷، طبع دار احیاء التراث العربی، بیروت)

[4] و روی عن رافع بن خد یج رضی الله عنه قال: قال... [بقیه حاشیه په راروانه صفحه...

د صدقې پیسې چیرته خرچه شي

سوال: زه اکثر د صدقې پیسې جدا کوم او ځان سره یې ږدم، چې کله یو فقیر راشي، نو یو دوه روپۍ هغه ته ورکوم او سل پنځوس روپۍ یو امدادي ادارې ته لیږم. ایا دا طریقه صحیح ده؟ ځکه چې فوري طور باندې څوک نه پیداکیږي چې پیسې ورکړل شي. د کور والاوو وینا ده چې د صدقې پیسې هغه وخت ورکول پکار دي، کوم وخت چې صدقه ادا کوې.

جواب: هرکله چې تاسو سره د صدقې پیسې جمع شي، نو یوې دیني مدرسې ته یې لیږه! دې له پاره چې تاته د دیني علومو ویلو او ښودلو ثواب ملاو شي. [۱]

د قرآن کریم د ختم نه وروسته صدقه او خیرات کول

سوال: ایا ختم قرآن او ایت کریمه ختمولو نه وروسته صدقه وخیرات یا زکات ادا کول ضروري دي او هغه په کومو خلکو باندې خرچه کېدلی شي ؟

جواب: د ختم قرآن یاد ایت کریمې په ختم باندې زکات ویستل ضروري نه دي، هغسې صدقه او خیرات سړی چې کله هم کوي ښه خبره ده. [۲]

پخپل ژوند کې د صدقه جاریه اهتمام کول

سوال: که چیرته یو سړی د اخرت ذخیره کولو په خیال یو نیک کار وکړي، مثلاً: یو جومات یې جوړ کړ، په یو مدرسه کې یې برخه واچوله، سپارې یې په جومات کې کېښودلې، همدغه شان دیو غریب اعانت یې وکړ، نو ایا دهغه له پاره جائز ده؟ ځکه چې د وارثانو نه خو توقع نه شته چې دهغه په مال کې د صدقه جاریه له پاره څه خرچه کړي.

جواب: دا نه یوازې جائز ده، بلکې غوره او افضل ده چې سړی پخپل ژوند کې دخپل ځان له پاره د اخرت ذخیره جمع کولو اهتمام وکړي. [۳]

...بقیه د تیرمخ]... رسول الله صلی الله علیه وسلم : الصد قة تسد سبعین بابا من السوء رواه الطبرانی فی الکبیر (الترغیب والترهیب ج :۲ ص: ۱۹ طبع احیاء التراث العربی بیروت)

[۱]وفی المعراج : التصدق علی العالم الفقیر أفضل (الدرالمختار ج : ۲ ص : ۳۵۴، باب المصرف)

[۲]وفی روایة : من استطاع منکم أن یستترمن النار ولو بشق تمرة فلیفعل رواه البخاری ومسلم (الترغیب والترهیب ج :۲ ص: ۱۰ طبع احیاء التراث العربی بیروت)

[۳]حدثنا أبوهر یرة قال : جاء رجل الی النبی صلی الله علیه وسلم فقال : یا رسول الله ! أی صدقة أعظم أجرا؟ قال : أن تصدق و أنت صحیح شحیح تخشی الفقر و تأمل الغنی و لا تمهل حتی بلغت الحلقوم ... الخ (بخاری ج : ۱ ص : ۱۹۱)

د حکومت نه غلا شويو پاتې پيسو باندې خيرات کول

سوال: هرڅوک چې وي چې د حکومت نه غلا کوي. لکه بجلي. شوه يا بل کوم يو شی وي چې حکومت ته معلوم نه دی، مګر الله تعالی يېويني. نو تاسو ووايئ چې دا پيسې چې کومې بچ کړي. هغه جائز شوې؟ صفا صفا وليکئ او حلال رزق هم ګڼې. هغه سره خو يو ځای کېږي نه؟ او درود . فاتحه وغيره هم په اهتمام سره وايي. نو ايا دا ټول ثواب هغه خلکو ته رسيږي دچا په نوم چې کوي؟ او کولو والا ته هم ثواب ملاويږي اوکه نه؟

جواب: د حکومت د غلا پيسې ناجائز دي، په هغه کې چې کومه صدقه وکړل شي، دهغه ثواب نه ملاويږي. [۱]

د رشوت د پيسو اود ځمکې د پيداوار د خاوند صدقه او خيرات کول

سوال: زيد خپله ځمکه چې په هغې کې زيد کرونده کوي خپل نژدې خپلوان ته په اجاره باندې ورکړه، د زيد هغه خپلوان د پوليس ډي ايس پي عهدې باندې دی. هغه ته په کثرت سره د رشوت پيسې راځي،خو هغه سره دخپلې کروندې له پاره ځمکه هم شته چې تقريباً ۱۲۰۰ ايکړ ده چې هغه ته خپل پلار پخپل ژوند کې د جدابرخې په طور ورکړې ده. اوهغه د رشوت په پيسو باندې نه ده اخستې، اوس د غالب ګمان مطابق هغه سره يعنې د زيد د رشته دار سره حرام مال زيات دی په نسبت د حلال مال. ځکه چې رشوت زيات ملاويږي. اوس پوښتنه دا ده چې ايا زيد ته چې د اجارې پيسې دخپلې حلالې ځمکې په عوض کې ملاويږي هغه حلالې دي يا حرامې؟ هغه زيد پخپل ذاتي استعمال کې راوستلی شي اوکه نه؟ يو ديني مصرف يعنې جومات کې چنده يا مدرسه کې چنده ورکولی شي اوکه نه؟ او زيد ته ددې پوره علم و چې دهغه خپلوان سره حرام مال زيات موجود دی، نو د زيد داعمل صحيح دی اوکه غلط؟

جواب: دکوم سړي ګټه چې د حلالو او حرامو نه مخلوطه وي. په هغه کې د غالب اعتبار دی، حلال غالب وي، نودهغه د کور خوراک جائز دی که نه ، نه، همدا حکم دهغه سره دمعاملې کولو هم ګڼل پکار دي. ځينې خلک خپله حلاله ګټه جدا ايږدي. له دې وجه نه که چيرته زيد خپله ځمکه هغه ته په اجاره باندې ورکوي. نو هغه ته دې ووايي چې ماته دې دا

---

[۱] عن أبي هر يرة رضی الله عه قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : ان الله طيب لا يقبل الا طيبا .... الخ (مشكوٰة ص : ۲٤۱) وعن أبي هريرة قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : من تصدق بعد له تمرة من كسب طيب ولا يقبل الله الا الطيب... الخ (مشكوٰة ص: ۱٦۷، باب فضل الصدقة، الفصل الأول، طبع قد يمی)

اجاره د حلال مال نه راکړل شي. که چیرته هغه داسې نه کوي، نو هغه ته دې نه ورکول کیږي، په هر حال که چیرته حرام مال نه اجاره ادا کړل شوې ده نو زید ته پکار دی چې دهغې نه صدقه نه کوي. بلکې د یو غیرمسلم نه دې قرض اخیستلو سره په هغې کې خرچ کړي او دا پیسې دې غیرمسلم ته په قرض کې ورکړي. [۱]

د خیرات کونکي په زړه کې د خپل تعریف خیال راتلل او توبه کول

سوال: که چیرته یو انسان نیک کار کوي، مثلاً: خیرات وغیره ورکوی، دهغه په زړه کې دا خیال راشی چې خلک به زما تعریف کوي، خو سمدلاسه د الله د ویرې نه دا خبره د خپل زړه نه اوباسي او توبه وکړي. نو دهغه سړي نیک عمل قبلیږی او که نه؟

جواب: ضرور به قبلیږي. ان شاء الله ! [۲]

❖ د حج او عمرې فضیلت ❖

حج سره د ګناهونو معافي او نیکۍ باقي پاتې کیدل

سوال: اوریدلی مودي چې دحج اداکولو نه وروسته چې دکوم کس حج قبول شي، هغه دګناه نه داسې پاک شي، لکه دپیداکیدونه وروسته ماشوم، ایاداخبره صحیح ده؟ که چیرې داخبره صحیح وي، نوایادهغه کس نیکي چې هغه اوسه پورې کړي دي هغه هم ختمې شوې؟

جواب: دګناهونومعاف کیدونه تاسوداځنګه وګڼل چې نیکي به یې هم ختمې شي، حج ډیر غټ عبادت دی چې دهغه په ذریعه باندې ګناهونه معاف کیږي، خودعبادت په وجه باندې نیکي نه ضائع کیږي اوداچې فرمایل شوي دي لکه چې هغه ماشوم نن دموردخیټې نه پیدا شو[۳] دا دګناهونونه پاکیدوباندې پوهاوي له پاره ویل شوي دي، چې ځنګه یوماشوم دګناهونو نه پاک اوصفاوي، دغه شان دقبول شوي حج نه وروسته انسان دګناهونو نه پاک اوصفاشي. [۴]

---

[۱] اهدى الى رجل شيئا أو أضافه ان كان غالب ماله من الحلال فلا بأس الا أن يعلم بأنه حرام فان كان الغالب هوالحرام ينبغى لايقبل الهد ية ولا يأكل الطعام الا أن يخبره بأنه حلال و رثته أو استقرضته من رجل كذ ا فى الينابيع (عالمگيرى ج : ۵ ص : ۳۴۲، كتاب الكراهية، الباب الثانى عشر فى الهد ايا والضيافات)

[۲] انما الأعمال بالنيات الحد يث (مشكوٰة ص : ۱۱، مقدمة)

[۳] عن أبى هريرة قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : من حج لله فلم يرفث ولم يفسق رجع كيوم ولد ته امه متفق عليه (مشكوٰة ص : ۲۲۱، كتاب المناسک، الفصل الأول، طبع قديمى)۔

[٤] قال الطيبى:اى مشابها فى البراءة عن الذنوب بنفسه فى يوم ولدته امه فيه (مرقات ج:۳ ص:۱۶۸ طبع بمبئ)

آیا حاجی ته قضا شوې روژې او لمونځونه هم معافیږي؟

سوال: آیا دحاجي قضا لمونځونه او روژې هم معافیږي؟

جواب: حج سره فرائض او حقوق العباد نه معافیږي. بلکې څوک چې د فرائضو د پریښودو اود حقوق العباد د تلف کولو توبه ونه باسي دهغه حج نه قبلیږي. داسې سړی د دنیا به نظر کې حاجی دی. خو د الله په دفتر کې حاجی نه دی بلکې فاسق دی. [۱]

د حج د اداکولو نه مخکې د واجب حقونو اداکول

سوال: ځینې نارینه دخپلې ښځې، ورور، والدینو یا نورو محارمو له خفګان سره، او همدغه شان ځینې زنانه دخپل خاوند، والدینو یا نورو محارمو خفګان سره ، له معافي غوښتلو پرته د حج مبرور اود زیارت رسول ﷺ د سعادت د حصول اود فریضې د اداکولو له پاره حرمین شریفین ته ځي، ایا داسې ناراضګي اودمعافی غوښتلو نه پرته اود صله رحمي سلوک نه کولوسره دحدیث شریف خلاف ورزي کولوسره دهغو خلکو د داسې مقدسې فریضې د اداکولو له پاره تلل تر کومه حده پورې صحیح دي، اودهغوی د حج اود نورو عباداتو په قبولیت څه فرق پریوځي او که نه؟

جواب: کوم څوک چې دحج په سفر ځي، که څه هم حج فرضي وي یا نفلي، دهغه له پاره ضروري ده چې د ټولو متعلقینو واجب حقوق ادا کړي اوله ټولو نه معافی وغواړي [۲] ځکه چې اوږد سفر دی اود واپسې پته نه شته . له دې وجه داسې تلل پکار دي ګویا د آخرت په سفر روان دی. خو کوم خلک چې د حقوقو ادا کولو نه پرته اود والدینو له اجازې پرته ځي، یا ښځه د خاوند د اجازې نه پرته ځي، نودهغوی حج خو به وشي ،خو دا به حج مبرور نه وي او الله تعالی ښه پوهیږي چې په دې باندې څه سزا ملاویږي....؟

---

[۱] ان من جملة بعض حقوق الله كترک الصلوة والصوم مما أجمع العلماء علىٰ أنه لابد من قضائهما ولو بعد التوبة التى هى أقوىٰ أنواع الكفارة، ومن جملتها بعض حقوق العباد كقتل النفس و أخذ مال الناس ظلما فى البلاد ولاريب فى أن مجرد أداء الحج لا يكفر نحوهما من غير تمكين للنفس ورد مال المظلومين أو الاستحلال من أصحابهما الموجودين (ارشاد السارى ص: ۳۲۲) ويجب أن يتوب من جميع الذنوب توبة نصوحا ... وان كانت عما ترک فيه من حقوق الله تعالىٰ كصلاة فلا تنفعه التوبة ما لم يقض ما فاته ثم يندم و يستغفرالله تعالىٰ وان كانت عن ذنب يتعلق بالعباد فان من مظالم الاموال فتوقف التوبة منها مع قدمناق حقوق الله تعالىٰ على الخروج عن الأموال وارضاء الخصم اما بأن يتحلل من أهلها أويردها اليهم أو الىٰ من يقوم مقامهم من وكيل أو وارث ... الخ (ارشاد السارى ص : ۳، طبع دارالفكر بيروت)

[۲] يبدا بالتوبة و اخلاص النية ورد الظالم والاستحلال من خصومه ومن كل عامله .... ويتجرد عن الرياء والسمعة (عالمگيرى ج: ۱.ص: ۲۱۹، كتاب المناسک، الباب الأول، طبع رشيديه كوئته)

د قبول شوي حج پېژندنه

سوال: له ډېرو خلکو نه مو اورېدلي دي چې مونږ حج خو اداکړو خو دا راته معلومات نه شته چې الله تعالی قبول کړ او که نه؟ ما اورېدلي دي که چېرې مسلمان د حج کولو نه بیرته راشي او وا پس راتلو نه پس بیا ګناه کوي. یعنی دروغ، غلا، غیبت د چارزړه ازارول او داسې نور.....، نو دا د هغه خلکو نښه ده د چا عبادت چې الله تعالی نه وي قبول کړی، ځکه چې انسان کله حج کولو نه وروسته راشي، نو الله تعالی د هغه زړه د موم (شمعې) په شان نرم کړي او د نیکیو نه پرته هغه بل کار نه کوي. دا تر کومه حده پورې صحیح دي؟

جواب: قبول شوی حج هغه وي چې د هغه په ذریعه باندې ژوند بدل شي، د بیا له پاره ځان د ګناهونو نه ساتل او د طاعاتو پابندي کول پکار دي، د حج نه وروسته چې د کوم سړي په ژوند کې انقلاب رانه شي د هغه معامله شک کې ده.[۱]

ډیر ځلې د ((عمرې)) په ادا کولو باندې د اعتراض جواب

سوال: په مونږ کې اکثر د مال خاوندان په کال کې دیو دوو عمرو کولو معمول لري، دا حقیقت د هر عقلمند پاکستاني په علم کې دی چې د عمرې د سفر د پاره د زر مبادله (هغه سکه چې د هغې په ذریعې سره بین الاقوامی تجارت کیږي) ضرورت وي، او دا زرِ مبادله حکومت پاکستان مختلفو ادارو نه په سود باندې حاصلوي، زما د معلوماتو مطابق د فرض حج نه وروسته څومره حجونه او عمرې چې وکړل شي د هغې شمیر په نفلی عباداتو کې کیږي، زمونږ په ملک کې د زرِمبادله د حصول چې کوم صورت حال دی د هغې پیشِ نظر آیا نفلي عمره باربار جائز ده؟

جواب: سرکاري افسران او ارباب حل وعقد که چیرته ټول مصارف بند کړي، غیرملکي دورې ونه کړي او د یوې یوې پیسې بچت وکړي، نو زه به هم خلکو ته مشوره ورکوم چې هغوی دې عمرو یا نفلي حج باندې پیسې نه خرچ کوي، خو هرکله چې دا خلک په عیش وعشرت کې زرِمبادله خرچ کوي، نو الله او رسول سره څه دښمني ده چې د هغوی د پاره خرچ نه کړل شي.....؟ [۲]

۱] أن الحج المبرور عليٰ ما نقله العسقلانی عن ابن خالويه المقبول وهو كما ترى أمره مجهول وقال غيره هوالذى لايخالطه شيء من المعاصى ورجحه النووى وهٰذا هو الأقرب والى قواعد الفقة أنسب لكن مع هٰذا لا يخلوا عن نوع من الابهام لعدم الجزم أحد بخلوه عن نوع من الاثار، وقيل الذى لارياء فيه ولا سمعة ولا رفث ولافسوق وهٰذا داخل فيما قبله، وقيل الذى لا معصية بعده، وقال الحسن البصرى : الحج المبرور ان يرجع زاهدا فى الدنيا راغبا فى العقبيٰ (ارشاد السارى ص : ۳۲۲، باب المتفرقات، طبع دارالفكر بيروت)۔

۲]العمرة فى العمر مرة سنة مؤكدة ...... فلا يكره الاكثارمنها ...[بقيه حاشيه په راروانه صفحه...

نفلي حج زيات ضروري دی اوکه د غريبانو مدد کول

سوال: حج داسلام يواهم رکن دی، دحج په دوران کې داسلامی يووالي اواجتماعيت يوه عظيم الشانه مظاهره کيږي،چې دهغې دفائدونه څوک هم انکارنه شي کولي، خود پوښتنې کولومسئله داده چې نن سبانفلي حج جائزدی اوکه نه؟ خاص طورباندې دهغه ملکونو اوسيدونکوله پاره دکوم ځای نه چې حج ته تلوله پاره په زرګونوروپۍ خرچ کيږي اويومولاناصاحب روزنامه جنګ ته انټرويوورکولوکې وفرمايل چې کميونزم اوسوشلزم يعنی لادينيت دحملودمقابلې له پاره ضروري دی چې دانسان دډوډۍ مسئله حل کړل شي، پاکستان او نورډيرو مسلمانو ملکونوکې په لکونوخلک يوازې دخيټې د مجبوري په وجه باندې عيسائيت اختياروي،که نه داخلک هم زموږ په شان مسلمانان دي اوضرورت راتلوسره داسلام له پاره خپل ځان هم قربانولی شي،په نفلي حج باندې پيسې خرچ کولوپه ځای دپاکستان په غريبانوکې تقسيم کړل شي،نوزماخيال دی چې دملک د غربت مسئله به ډيرحدپورې حل شي اود اسلامی نظام په لاره کې چې کوم بندونه دي هغه به پخپله ختم شي، تيرشوي کال کې مې دې باره کې يوبل مولاناصاحب ته ليکلي و،نوهغوی زماپه تايدکې ليکلي و چې اوسنيو حالاتوکې نفلي حج له پاره تلل ګناه ده، داپيسې دملک په يتيمانو اوغريبانوتقسيم کولوباندې به زيات ثواب ملاويږي، تاسوته خواست دی چې دې باره کې نوروضاحت هم وفرمايئ اودپاکستان دکروړونو مسلمانان ددې حقيقت نه خبرکړئ چې داسلامي نظام لارآسانې نه آسانه شي.

جواب: ديومولاناصاحب دفتوا نه وروسته دبل مولانا دتاييداوتصديق نه وروسته زموږ د ليکلو څه ضرورت پاتې شو.خوزماپه خيال کې نفلي حج ته حرام ويل نه دي پکار[1]،خو زکات که چيرې دمالدارونه په صحيح طريقه باندې وصول کړل شي اوپه مستحقينوکې په صحيح طريقه باندې تقسيم کړل شي نودغربت مسئله حل کيدای شي، خودا څوک وکړي؟

...بقيه د تيرمخ]... (حاشيه ردالمحتار ج : ۲ص : ٤۷۲، مطلب احكام العمرة، طبع ايچ ايم سعيد) يجوز تكرارها فى السنة الواحدة (عالمگيری ج : ۱ ص : ۲۳۷، طبع رسيدية كوئته)

۱] ذكرفى القنية أن أباحنيفة كان يقول الصدقة أفضل من حج التطوع فلماحج وعرف مشاقه قال : الحج أفضل (وقيل الحج أفضل) وهو رواية عن أبى حنيفة ان الحج تطوعا أفضل من الصدقة والصدقة أفضل من العتق والوصية بالصدقة أفضل ثم بالحج ثم بالعتق وفى النوازل أن الحج أفضل من الصدقة عند الامام وعندمحمد الصدقة أفضل منه انتهى وتبين بماذكرنا أن ماعندالمصنف عنه بقيل هوالأولى كمالايخفيٰ (ارشادالسارى ص:۳۱۶،طبع دارالفكربيروت)

د حج اوعمرې په شان مقدس عملونه
د ګناهونو نه پاک ساتل پکاردي

سوال: دلته په سعودي عرب کې کورونو کې وي سي ار باندې ګنده فلمونه کتل کیږي اوهره میاشت عمرې اومسجدنبوي ﷺ ته حاضري هم کیږي،ایاددې په وجه دعمرې اود مسجدنبوي ﷺ فضلیت نه ختمیږي؟ خلک عمره دثواب په نیت اومسجد نبوي ﷺ ته دحضور ﷺ دقبرمبارک دزیارت په غرض ځي، فلمونه کتل بد نه ګڼي، عام خیال دی چې دمکې مدینې والې په وجه باندې د وخت پاس کولو له پاره يې ګورو اودلته دوخت تیرولوبله [illegible]

جواب: عمرې اود مسجدنبوي ﷺ په زیارت کې خلک داسې غلطي کوي چې دالله تعالی پناه، ددې دمسئلو نه له ځانه پوښتنه کوي اونه ددې ضرورت ګڼي[1] کوم کس چې دتېي وي سویږون په شان حرام څیزنه پرهیز نه کوي، الله تعالی ته دهغه دعمرې اوحج څه ضرورت دی؟[2] دیوعارف قول دی

بطواف کعبه رفتم ز حرم ندا بر آمد   که بیرون درچې کردی که درون خانه آئی

ترجمه چې زه دکعبې طواف ته لاړم نودحرم نه آواز راغی چې تا بهرڅه وکړل،چې په دروازه دننه راځې

خلک ډیره خرڅلونه وروسته روضې مبارکې ته ځي اوهغوی ته لږ شان شرم هم نه ورځي چې حضور ﷺ سره دمینې کولودعوه کوي، خوشکل دحضور ﷺ ددښمنانوپه شان جوړوي له دې نیکلونه مې مقصددانه دی چې خلک دې عمرې او حج نه کوي، بلکې مقصددادې چې دا مقدس عملونه د ګناهونو او غلطیونه پاک ساتل پکاردي دغه شان حج اوعمرې باندې پوره ثواب ملاویږي[3]

آیا د لمانځه اهتمام سره نه کونکي په عمره کې څه نقص پیدا کیږي؟

سوال: زموږ کور والا په کال کې یوځل او څینې وخت دوه ځلې د عمرې سعادت حاصلوي، خو دلته راتلوسره د لمونځ اهتمام نه کوي اود سحر خو داسې حال معلومیږي چې زموږ په

---

[1] اولیعلم مایحتاج الیه فی سفره من أمرالصلاة وکذالک یتعلم کیفیة الحج وصفة المناسک(ارشادالساری ص:۴)

[2] لأنه مشروط بعدم وجودالفسق سابقا ولاحقا وحالا ... ولاشک ان المصر علی المعصیة فاسق وصاحب کبیرة فلا یکون داخلا فی اجزاء علی أداء الحجة (ارشاد الساری ص : ۳۲۳، باب المتفرقات، طبع دارالفکر بیروت)۔

[3] ایضا۔

ذمه باندې بالکل فرض نه دی. پوښتنه داده چې دهغوی د لمونځ اهتمام نه کولو له وجې نه په عمره کې خو څه نقص نه راځي؟ که چیرتهې نو دهغې ضمان څه دی او آیا دا عمره به قبوله وي اوکه نه؟

جواب: لمونځ فرض دی. [۱] او عمره سنت ده. [۲] کوم سړی چې د فرض تارک وي او هیڅ پروا یې نه کوي. هغه ته به د یو سنت په ادا کولو سره څه فائده وي...؟

د عمرې د ادا کولو تقاضې

سوال: زموږه کور والا هرکال د الله په فضل اوکرم سره رمضان المبارک کې عمرې ته ځي. او اکثر د مابښام پنځه بجېد طیارې پرواز وي. دهغه سفر په بناء باندې دهغې ورځې فرض روژه کوروالا نه نیسي، او وایي چې په سفر کې روژه نه وي، سفر خو د شپې وي او روژه د سحر نه. نه نیسي. پوښتنه داده چې آیا دهغوی دا عمل ترکومه حده پورې صحیح دی؟ آیا هغوی باندې به د روژې قضا وي اوکه نه؟ دا هم ووایئ چې په سفر کې چې کومه روژه معاف ده هغه کوم یو سفر دی؟ ځکه چې د هوایي جهاز سفر خو د مشقت نه بالکل خالي وي.

جواب: ځوک چې د صبح صادق نه مخکې د سفر په حالت کې وي هغه ته د روژې نه نیولو رخصت دی،خو دچا چې سفر وروسته شروع کیږي ، په هغه باندې روژه نیول فرض دي، او پریښودل یې حرام دي. [۳] عجیبه خبره ده چې ستاسو کورنۍ د نفلو له وجې فرض پریږدي، اود حرامو ارتکاب کوی او بیا...... چشم بدور... ! د حج او عمرې شوقین هم ویل کیږي، ځومره روژې چې ستا کور والو پریښي دي، دهغو قضا لازمه ده، د روژې نه نیولو رخصت هرمسافر د پآره دی.خو په کوم سَفرکې چې مشقت نه وي، په هغه کې روژه نیول غوره دي،

---

[۱] عن عبادة الصامت رضی الله عنه قال : قال رسول الله صلی الله علیه وسلم : خمس صلوات افترضهن الله تعالیٰ، من احسن وضوئهن وصلاهن لوقتهن وأتم رکوعهن وخشوعهن کان له عهد أن یغفرله، ومن لم یفعله فلیس علی الله عهد ان شاء غفرله وان شاء عذ به رواه احمد و أبوداؤد و روی مالک والنسائی وغیره (مشکوٰة ص : ۵۸ طبع قد یمی) عن أبی هریرة رضی الله عنه أن رسول الله صلی الله علیه وسلم قال : الصلوات الخمس والجمعة الی الجمعة کفارات لما بینهن مالم یغش الکبائر (ترمذی، باب فی فضل صلوات الخمس ج : ۱ ص : ۳۰)

[۲] عن جابررضی الله عنه أن النبی صلی الله علیه وسلم : سئل عن العمرة أ واجبة هی؟ قال : لا : وان یعتمروا هو أفضل (ترمذی ج : ۱ ص : ۱۱۲، أبواب الحج، طبع د هلی) العمرة فی العمر سنة مؤکدة ...الخ (ردالمحتار ج : ۲ ص : ۴۷۲)

[۳] بخلاف الیوم الذی سافرفیه لأنه کان مقیما فی أول الیوم فدخل تحت خطاب المقیمین فی ذالک الیوم فلزمه اتمامه حتما (بدائع الصنائع ج:۲ ص۹۵) فلو سافر نهارا لا یباح له الفطرفی ذ الک الیوم (عالمگیری ج : ۱ ص : ۲۰۶)

که نه وروسته به قضا راوړل وي. [۱]

د مکې اوسېدونکوته طواف غوره دی که عمره؟

سوال: مکه مکرمه کې طواف کول افضل دي او که عمره، چې دعائشې دجومات (مسجد عائشه رضی الله عنها) نه احرام تړلو سره کيږي؟ ځکه چې زموږ امام وايي چې مکه مکرمه کې طواف دټولونه افضل دی او دليل دا بيانوي چې قرآن کې دبيت الله شريف دطواف حکم دی نه دعمرې. په دې وجه باندې مکې کې داوسيدونکوله پاره دعمرې نه طواف افضل دی. پوښتنه داکول غواړم چې دامام داخبرې صحيح دي او که نه؟

جواب: طواف کول ډيرافضل دي، خوشرط دادی چې عمره کولوباندې څومره وخت خرچ کيږي، هغومره وخت يادهغې نه زيات وخت په طواف باندې خرچ کړل شي، که نه، دعمرې په ځای باندې يويادوه طوافونه کولو ته افضل نه شي ويل کيدای. [۲]

کوم خلک چې دمدينې منورې نه دمکې مکرمې ته دتلواراده کوی هغوی ته ذوالحليفه نه (کوم چې دمدينې شريفې په خواؤشا کې دی) احرام تړل لازم دی او دهغوی دميقات دمقام نه بغيراحرام نه تيريدل جائزنه دي[۳]، او که چيرې دمدينې منورې نه مکې مکرمې ته دتلوقصدنه وی کړې بلکه جدې ته تلل غواړی نو دهغوی له پاره احرام تړلوسوال نشته. [۴]

کعبې باندې لومړي نظر پريوتو نه څه مراد دي؟ ايا هغه وخت دعاخامخا قبليږي

سوال: لومړی نظر کعبې شريفې باندې پريوتوسره کومه دعا چې وغوښتل شي قبليږي، سترګې رپولوسره لومړی نظر ختميږي. (الف) د لومړي نظر نه څه مراد دي؟ (ب) دا موقع به ژوند کې يوازې يو ځل راځي يا هرځل؟ مثلاً: په دويم ځل حج ته لاړو يا منی نه طواف زيارت له پاره راغلو بيا نظر پريوتو، يا پنځه وخته لمونځ ته حرم شريف ته داخل شو لومړی نظر پريوت. وضاحت وکړئ ډيره مهرباني به مو وي.

---

[۱] ولكن الصوم أفضل ان لم يضره (حاشيه رد المحتار ج: ۲ ص: ۴۲۱، كتاب الحج)

[۲] ونظيره ما أجاب به العلامة القاضي ابراهيم بن ظهيرالمكي حيث سئل هل الأفضل الطواف أو العمرة من ان الأرجح تفضيل الطواف على العمرة اذاشغل به مقدارزمن العمرة (فتاويٰ شامي ج:۲ ص:۵۰۲، طبع ايچ ايم سعيد)

[۳] المواقيت التي لايجوز أن يجاوزها الانسان الامحرما خمسة لأهل المدينة ذو الحليفة ... الخ (هداية ج: ۱ ص: ۲۳۴، كتاب الحج، طبع شركت علميه ملتان)۔

[۴] ولوجاوزالميقات و يريدبستان بني عامر دون مكة فلاشيء عليه (عالمگيری ج:۱ ص:۲۵۳، طبع رشيدية كوئته)

جواب: د لومړي نظر نه مراد دادی چې څنګه بیت الله شریف باندې نظر پریوځي دعا وکړئ.[۱] هغه ته په عمر کې یوځل باندې ولې حمل شي؟ چې کله هم لومړی نظر په بیت الله شریف باندې پریوځي دعا دې وکړل شي اود قبولیت یقین دې وساتل شي.

ایا غریبان خلک به د حج اود زکات د ثواب نه محروم پاتې وي

سوال: د اسلام په پنځو ارکانو کې دوه ارکانه زکات او حج په غریبانو باندې فرض نه دي. خو دهغه له وجې هغه غریب سړی د دې دواړو د بې انتها ثواب او فضلیت نه محروم وي. د اسلام نظام انصاف ایا د دې له وجې متاثره کیږي نه؟

جواب: الله تعالی د ثواب او فضلیت د حاصلولو له پاره بې شمیره صورتونه ښودلي دي او هغه صورتونو بې پخپلو بندګانو باندې تقسیم کړي دي. دچاله پاره یې یو صورت خوښ کړ او دچا د پاره بل. د ټولو شیانو په یو وخت کې په یوانسان کې جمع کیدل ډیر مشکل دي، چې کله دا مقدمه په پوهه کې راغله. نو که چیرته د مالدارو له پاره الله تعالی د مالي عباداتو صورتونه پیدا کړي دي چې دهغه نه غریب خلک محروم دي، نو دغریبانو له پاره یې هغه صورتونه پیدا کړي دي چې دهغو نه مالدار محروم دي، مثلا یو سړی مالدار دی او هغه خپل مال د الله تعالی د رضا له پاره په نیکو کارونو کې خرچ کوي، څومره ثواب چې ده ته ورکول کیږي هغومره ثواب به هغه غریب ته هم ورکول کیږي چې دا نیت ساتي چې که چیرته ماسره مال وای. نو ما به هم ددې سړي په شان په نیکو کارونو کې خرچ کاو. وګورئ یو سړي له پاره الله تعالی د قرب الهي لاره دمال خرچ کول وګرځوله اود دویم له پاره یې یوازې ددې نیت کول.[۲]

یوازې مالدارسړی حج له وجې د جنت مستحق نه دی بلکې غریب انسان هم د نیک عملونو له وجې دجنت مستحق کیدای شي

سوال: حج کولوسره یوازې مالدارسړی جنت اخیستی شي،چې هغه سره حج ته دتلو پیسې

---

[۱] فاذا دخل مكة ووقع بصره على الكعبة و وصل المسجد، استحب له أن يرفع يديه ويدعو، فقد جاء أنه يستجاب دعاء المسلم عندرؤية الكعبة،ويقول اللهم زد هٰذا البيت تشريفا وتعظيما وتكريما الخ (الأذكارالنووية ص : ۱۶۵)

[۲] عن أبي كبشة الانماری رضی الله عنه أنه سمع رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: ...... عبد رزقه الله مالا وعلما فهو يتقي فيه ربه ويصل رحمه ويعمل لله منه بحقه فهذا بأفضل المنازل، وعبد رزقه الله علما ولم يرزقه مالا فهو صادق النية يقول : لو ان لی مالا لعملت بعمل فلا ن فأجرهما سواء ... الخ (مشكوٰة، باب استحباب الاعمال والعمر للطاعة ص: ۴۵۱ طبع قديمى)

موجودې وي او هغه د زړګونو او لکونو لمونځو ثواب حاصلولی شي او غريب محروم دی او د الله تعالی فضل په مالدارو باندې دی، په نن سبا زمانه کې د هیڅ چا هم حج نه قبلیږي، ځکه چې د عرفات په میدان کې په لکونو مسلمانان (خاص طور باندې اسرائیل، امریکې او روس) د تباه کېدو له پاره ډیر په خشوع او خضوع باندې دعاګانې کوي. خو حقیقت کې هغوی ته هیڅ نقصان هم نه شي رسولی. د نیانه د غلطیو د ختمیدو دعا کوي. خو غلطي زیاتیږي، داد هغوی د دې دعاګانو د نه قبلېدو نښې دي؟

جواب: حج یوازې په مالدارو خلکو باندې فرض دی[1] خو جنت یوازې په حج کولو باندې نه ملاویږي، ډیر عملونه داسې دي چې غریب سړی د هغه په ذریعه باندې جنت ګټلی شي، حدیث شریف کې خو دا راغلي دي چې فقیران او مهاجرین به د مالدارو نه نیمه ورځ مخکې جنت ته ځي[2] حج د چا قبلیږي او د چا نه قبلیږي؟ دا فیصله خو یوازې قبلونکی کولی شي، دا کار زما او ستاسو د کولو نه دی. خو موږ داویلی شو چې چا شرطونو او پابندي سره د حج ارکان اداکړل د هغه حج وشو[3] پاتې شو د دعاګانو قبلیدل او نه قبلیدل، دا د حج د قبلیدو او نه قبلیدو نښه نه ده، اکثر د نیکانو خلکو دعاګانې نه قبلیږي او د بدکارو خلکو دعاګانې قبلیږي، د دې حکمتونه او مصلحتونه هم الله تعالی ته معلوم دي او کله داسې هم کیږي چې د بدي او د شر د غلبې له وجې د نیکانو خلکو دعاګانې هم نه قبلیږي حدیث کې راځي چې یو وخت به راځي چې نیک سړی به د عامو خلکو له پاره دعا کوي، الله تعالی به فرمايي چې که ته د ځان له پاره څه غواړې وغواړه، زه به تاته درکړم خود عامو خلکو له پاره نه، ځکه چې هغوی زه خفه کړی یم. (کتاب الرقائق صفحه ١٥٥. ٣٨٤)

او دا مضمون هم احادیثو کې راځي چې تاسو د نیکیو حکم کوئ او د بدیو منع کوئ، که نه. نږدې ده چې الله تعالی به تاسو باندې عام عذاب نازل کړي، بیا به تاسو دعاګانې کوئ او ستاسو دعاګانې به نه قبلیږي. (ترمذی صفحه ٣٩ جلد ٢)[4]

د دې وخت کې امت کې ګناهونه ډیر عام شوي دي او د الله تعالی نیک بندګان ډیر کم پاتې دي،

---

[1] ولله علی الناس حج البيت من استطاع اليه سبيلا (ال عمران : ٩٧)۔

[2] عن ابی هريره رضی الله عنه قال: قال رسول الله صلی الله وسلم: يدخل الفقراء الجنة قبل الاغنياء بخمس ماة عام نصف يوم رواه الترمذی (مشكوٰة ص:٤٤٧، باب فضل الفقراء وماكان من عيش النبی صلی الله وسلم، طبع قديمی)

[3] الامكان قبوله حيث وجدت شرائطه واركانه (ارشاد الساری ص: ٣٢٤ طبع دار الفكر بيروت)۔

[4] عن حذيفة بن اليمان رضی الله عنه عن النبی صلی الله عليه وسلم قال: والذی نفسی بيده ! لتأمرن بالمعروف و لتنهون عن المنكر او ليوشكن الله ان يبعث عليكم عذابا منه فتدعونه فلا يستجيب لكم (ترمذی ج:٢، ص:٣٩، ابواب الفتن، باب ما جاء فی الامر بالمعروف والنهی عن المنكر، طبع كتب خانه رشيديه دهلی)

چې د ګناهونو نه منع کوي، له دې وجې که چیرې دې زمانه کې دنیکانو خلکو دعاګانې هم نه قبلیږي. نو دې کې قصور د هغه نیکو خلکو یا د هغه دعاګانو نه دی، بلکې دامت د بدو عملونه قصور دی، الله تعالی دې موږ معاف کړي

❖ حج او عمرې فرضیت ❖

ایا د نصاب په خاوند حج فرض دی

سوال: یو مولاناصاحب وایي، چې چاسره اوونیم تولې سره زر یادوه پنځوس نیم تولې سپین زروي، هغه مالدار دی او هغه باندې حج فرض کیږي، یعنې کوم کس باندې چې زکات وي هغه باندې حج فرض دی، د اسلام په رڼاکې جواب راکړئ!

جواب: دې باندې حج نه فرض کیږي، بلکې حج هغه کس باندې فرض دی چاسره چې د حج د سفر خرچه وي او د هغه په غیرموجودګي کې دکور والوخرچه هم وي[۱] نورتفصیل په ,,معلم الحجاج،، کې وګورئ!

د حج فرضیت او د کوروالوکفالت

سوال: زید دنوکري (وظیفې) نه ریټائرډ (متقاعد) شو. لس زره روپۍ ورته په یوځای باندې حکومت ورکړې، اوس داپیسې دحج کولوله پاره او دهغه وخت له پاره دهغه کوروالودخرچ له پاره کافي دي، خوکله چې دحج نه واپس راشي، نودروزګارله پاره به زید سره هیڅ نه وي، ایا داسې صورت کې زید باندې به حج فرض وي او که نه؟

۲ دقاسم دوکان دی او هغه کې داته زرو روپیو سامان دی، هغه دتجارت په ذریعه باندې خپل ځان او خپل بچي ساتي او که چیرته قاسم دوکان خرڅ کړي او حج ته لاړشي. نو وروسته دهغه د بچیوله پاره هم ددغې پیسونه دهغه دبچیودخوراک څښاک بندوبست هم کېدای شي، ایا داسې صورت کې به هغه باندې حج فرض وي او که نه او هغه ته حج له پاره تلل پکاردي او که نه؟

جواب: ددواړوسوالونوجواب یودی چې دحج نه واپس هغه سره دومره پیسې پکاردي چې هغو باندې دهغه کوروالاد ضرورت مطابق کفالت وشي.[۲]

---

[۱] عن ابن عمر رضی الله عنهما قال : جاء رجل الی النبی صلی الله علیه وسلم فقال : یا رسول الله ! ما یوجب الحج؟ قال الزاد والراحلة رواه الترمذی و ابن ماجه (مشکوٰة ص: ۲۲۲) الحج واجب علی الاحرار .... الاصحاء اذا قدروا علی الزاد والراحله فاضلا عن المسکن و ما لابد منه، و عن نفقة عیاله الی حین عوده .....الخ (الهدایة مع البنایة ج: ۵ ص: ۱، ۲)۔

[۲] (ومنها القدرة علی الزاد والراحلة) بطر یق الملک أوالاجازة دون الاعارة والاباحة ..... وتفسیرملک الزاد والراحلة أن یکون له مال فاضل عن حاجته وهوماسوی مسکنه...[بقیه حاشیه په راروانه صفحه...

پورته ذکرشویو دواړو حالتونوکې به حج فرض نه وي، ښه به داوي چې تاسو نورو عالمانونه هم پوښتنه وکړئ

په فرض حج کې تلوار وکړئ !

سوال: زما والد محترم چې دهغه عمر تقریبا (۷۰) کلونو ته نژدې دی، د حج ته د تللو خواهش نه لري، حالانکه زموږه او د مور خواهش دی چې هغه حج ادا کړي، مور مې د نن نه دیارلس کاله مخکې دماما سره د حج فریضه ادا کړې ده، د والد صاحب موقف په دې سلسله کې دادی چې د الله له طرف نه په قسمت کې وي، نو هغه به پخپله مابانديې حج وکړي ددې نه پرته په نورو معاملو کې مثلا د رشتو وغیره په سلسله کې هم د والد صاحب دا وینا ده چې الله به پخپله څه اسباب پیدا کړي، د انسان په طاقت هیڅ نه شته . لهذا انسان ته په کلاره باندې کیناستوسره دهغه د رحمت انتظار کول پکار دي، حالانکې موږه پلار ددې پوهولو کوشش کووچې مخکې انسان ته کوشش کول پکار دي بیا دعا کول پکار دي اودهغه نه وروسته د الله تعالی د رحمت انتظار کول پکار دي او بیا دا پوره امید ساتل پکار دي چې الله تعالی هماغه څه د بنده له پاره مقرر کړي چې دهغه په حق کې غوره وي.

جواب: په چاباندې چې حج فرض وي او ادایې نه کړي دهغه په باره کې حدیث کې فرمایل شوي دي چې الله تعالی ته پروا نه شته چې هغه یهودي مړ شي یا عیسایي کېدو سره مړ شي.[1] که چیرته ستا پلار محترم باندې حج فرض وي. نو هغه ته فورا ادا کول پکار دي او که چیرته پخپله د تللو طاقت نه لري، نو پخپل ځای دې بل څوك د حج بدل له پاره ولیږي، الله تعالی پخپل رحمت سره پیسه ورکړې ده، پخپل رحمت سره حج ته د تلو له پاره یې د سورلی انتظام کړی دی، له دې نه وروسته هغه دکوم رحمت په انتظار کې دی...؟

...بقیه د تیرمخ]... ولبسه وخدمه وأثاث بیته قدرما یبلغه الیٰ مكة ذاهبا وجائیاراكبا لا ماشیا و سوی ما یقضي به دیونه ویمسک لنفقة عیاله ومرمة مسكنه ونحوه .... الیٰ وقت انصرافه كذا فی المحیط السرخسی (عالمگیری ج : ۱ ص : ۲۱۷، كتاب المناسک، الباب الأول) قال بعض العلماء ان كان الرجل تاجرا یعیش بالتجارة فملک مالا مقدارمالورفع منه الزاد والراحلة لذهابه وایابه ونفقة أولاده وعیاله من وقت خروجه الیٰ وقت رجوعه ویبقی له بعد رجوعه رأس المال مال التجارة التی كان یتجربها كان علیه الحج والافلا ....الخ (عالمگیری ج : ۱ ص : ۲۱۸، كتاب المناسک، رد المحتارج : ۲ ص : ۴۶۲، كتاب الحج)۔

[1] عن علی رضی الله عنه قال : قال رسول الله صلی الله علیه وسلم : من ملک زاد وراحلة تبلغه الیٰ بیت الله ولم یحج فلا علیه أن یموت یهودیا أو نصرانیا وذالک ان الله یقول فی كتابه ولله علی الناس حج البیت من استطاع الیه سبیلا (ترمذی، باب ماجاء فی التغلیظ فی ترک الحج ج : ۱ ص : ۱۰۰)

حج مخکې دی که د لور واده

سوال: یو سړی سره دومره پیسې دي چې هغه یا حج وکړي یا د خپلې پیغلې لور واده. مهرباني وکړئ د دې په رڼا کې چې هغه مخکې حج وکړي او که د لور واده. که چیرته هغه د خپلې لور واده وکړي نو بیا هغه حج نه شي کولی؟

جواب: هغه باندې حج فرض دی، که چیرته یې نه کوي، نو ګناهګار به وي[1]

مخکې د خور او ورونو ودونه وکړم که حج

سوال: زه د خپل کور مشر یم. زما والدصاحب وفات شوی دی. ما واده کړی دی او زما دوه زامن دي. زه خپلې مور باندې په راروان کال د حج کولو اراده لرم. حالانکې زما خور خوانه دا چې د هغې عمر (۲۴) کاله دی او دوه ورونه مې بالترتیب د (۲۷)، (۳۰) کلونو دي. دا دې وارد ترا او سه ناواده دي. یو ورور مې په کور کې دی او بل ما سره په دبۍ کې کار کوي. زمونږه خپل دکان دی. زه ستاسو نه پوښتنه دا کوم چې لومړی په مور باندې حج وکړم یا د خور او ورونو ودونه وکړم؟ ایا که په مور باندې لومړی حج وکړم. نو هغه حج به قابل قبول وي؟ ځکه چې زه په یو کال کې دواړه کارونه یوځای نه شم کولی. یا د ورونو ودونه کولی شم یا په مور باندې حج کولی شم. اکثر خلک وایي چې مخکې د خور او ورونو ودونه وکړه. که نه. حج به نه قبلیږي. د مور عمر مې (۵۵) کاله دی. تاسو ووایئ چې دا مسئله څنګه حل کړو؟

جواب: که چیرته ستا په مور باندې حج فرض نه وي. یعنې د هغې ذاتي ملکیت دومره نه وي چې په هغې باندې حج فرض وي. نو لومړی د ودونو مسئله حل کول غوره دي. خو ودونه دې په سادګۍ سره وشي. په هغه باندې دې بې ځایه پیسې نه خرچ کیږي.

په لرشان کټه کې د جینکو واده نه مخکې حج

سوال: یو کس مالداردی او هغه باندې حج فرض دی. خو هغه سړي اولاد دی. د هغوی ودونه نه دي شوي. هغوکې دوه پیغلې لوڼه هم دي. پیسې دومره دي که چیرته هغه دې باندې حج وکړي. نو بیا دیوې انجیلۍ واده هم ممکن نه دی. ځکه چې نن سبا په ودونو باندې تقریباً دیرش څلویښت زره روپۍ خرچه کیږي. داسې صورت کې چې یو سړي داسې حالات وي هغه

---

[1] وهو فرض على الفور وهو الأصح فلا يباح له التأخير بعد الامكان الى العام الثانى كذا فى خزانة المفتين (عالمگیری ج : ۱ ص : ۲۱۶. کتاب المناسک) .... و فى التجريد .... عنده دراهم يبلغ بها الحج او يبلغ ثمن مسكن وخادم وطعام وقوت فعليه الحج فان جعلها فى غير الحج أثم كذا فى الخلاصة (عالمگیری ج : ۱ ص : ۲۱۷. کتاب المناسک)

باندې څه فرض دي؟ حج که واده؟

جواب: فقهاوو ليکلي دي که چيرته يوکس سره دومره پيسې وي چې هغه ياخپل واده کولی شي ياحج کولی شي، نوکه چيرته دحج ورځې وي، نودهغه په ذمه حج فرض دی[۱] ددې نه دخپلې مسئلې په جواب باندې پوه شئ، دې باره کې نوروعالمانوته هم رجوع وکړئ!

د پنشن په پيسو باندې حج کول ضروري دي يا کور جوړول

سوال: په پنشن باندې د تلو په وخت مونږ ته پنشن خرڅولو سره تقريبا درې نيم يا درې لاکه روپۍ ملاويږي، زمونږ څه جائداد (ځمکه وغيره) نه وي، بچيو له پاره مو کور جوړول هم وي او نورې خرچې هم وي، ايا په دې پيسو کې به حج ضروري وي؟

جواب: که د حج موقع وي، نوحج وکړئ که نه يو وړوکی شان کور جوړکړئ.[۲]

د کرايې کور، مهرمؤجل والا باندې د حج فرضيت

سوال: د حج په مسائلو باندې مبني چې کوم کتاب دحج دوزارت له لورې ورکول کيږي په هغه کې يې ليکلي دي چې چاسره دخپل حاجت نه زيات مال وي، يعنې د اوسيدو کور، جامې، د کور د اسبابو نه پرته د تلو راتلو اود اهل عيال خرچه وي او دا سرمايه دهغه د قرض مستثنی کولو نه وروسته وي، که څه هم هغه قرض مهرمعجل يا مهرمؤجل ولې نه وي. په هغه باندې حج فرض دی.

الف... سوال دادی چې که چيرته کور د کرايې وي، نو هغه باندې حج فرض دی اوکه نه؟

ب..... له مهر پرته يو قرض هم نه وي او مهر دومره زيات وي چې دهغه ادا کول ناممکن وي، ښځه يې نه معاف کوي، نو هغه حج ته لاړ شي اوکه نه؟

ج..... که چيرته ښځه مهر پرته د معاف کولو نه مړه شوي وي، نو هغه باندې هم ايا حج فرض نه دی؟ که چيرته جائيداد دومره وي چې هغې ته خرڅولوسره مهر ادا کيږي، خو وخت کم وي چې دهغې له وجې نه فوري خرڅول ناممکن وي، نو هغه حج ته تللی شي اوکه نه؟ که چيرته لاړ شي، نو دهغه به حج کيږي اوکه نه؟

---

[۱] اذ ا وجد ما يحج به و قد قصد التزوج يحج به ولا يتزوج، لأن الحج فر يضة أوجبهاالله تعالیٰ عليٰ عبده كذ ا فى التبيين (عالمگيری ج:۱ ص:۲۱۷، كتاب المناسک، طبع رشيدية كوئته، رد المحتار ج : ۲ ص : ۴۶۲، كتاب الحج)

[۲] من شرائط الحج القدرة على الزاد والراحلة .... وهو أن يكون له مال فاضل عن حاجته و هو ما سوى مسكنه وأثاث بيته (عالمگيری ج : ۱ ص : ۲۱۷، كتاب المناسک، الباب الأول، طبع رشيد ية)

جواب: د کرایه کور وي. نو د کرایه پیسې به په حوائج اصلیه کې شماروي، هغو مره پیسې مستثنی کولو نه وروسته به وکتل شي چې هغه باندې حج فرض دی او که نه؟ [۱]
مهرمعجل خو بالاتفاق مانع وجوب دی او د مهرمؤجل مانع کېدو کې اختلاف دی. داکثرو حضراتو فتوا داده چې دا هم مانع دی. [۲]
د ښځې دین مهر چې ترڅو پورې وصول نه وي هغه باندې حج فرض نه دی.[۳]

د حج فریضه او د ښځې مهر

سوال: زما یودوست دی هغه دې کال کې دحج کولواراده لري، هغه دمور و پلار نه اجازه اخیستې ده، خودهغه په ذمه باندې دهغه دښځې دمهر(۵۰۰۰۰) روپۍ قرض دی، ایاهغه به دښځې نه اجازه اخلي یا معاف به یې کړي، ځکه چې دهغه ښځه په پاکستان کې ده اوهغه په دبۍ کې دی. اوس به دهغه مهرڅنګه معاف کیږي؟

جواب: ستاسودوست دې ضرورحج وکړي[۴] دښځې نه مهرمعاف کول دحج له پاره څه شرط نه دي.[۵]

د کاروبارپه نیت باندې حج کول

سوال: هرمسلمان باندې ژوندکې یوځل حج فرض دی، اوسني دورکې ځینې حضرات داسې دي کوم چې تقریبا هرکال حج ته ځي اویوازې دانه چې هرکال حج ته ځي، بلکې دهغوی حج یوقسمه کاروباري حج وي،ځکه چې دغه خلک مختلف دوایانې اونورسامانونه له ځان سره وړي اوسعودي عرب کې هغه په ګټه باندې خرڅوي، دغه شان سعودي عرب نه واپسي کې هغوی دځان سره ټیپ ریکارډر، وي سي آر(ویسیار) وکپړې وغیره ډیرزیات راوړي اودلته یې

---

[۱] وأما تفسیرالزاد والراحلة فهوأن یملک من المال مقدارما یبلغه الیٰ مکة ....فاضلا عن مسکنه وخادمه و فرسه وسلاحه وثیابه ...الخ (بدائع الصنائع ج : ۲ ص : ۱۲۲، کتاب الزکاة، طبع سعید)

[۲] وفی الدرالمختار فضلاً عما لابد منه کمامر فی الزکاة و فی رد المحتار : قوله کما مرفی الزکاة أی من بیان مالابد منه من الحوائج الأصلیة کفرسه وسلاحه ..... وقضاء دیونه وأصدقته و لو مؤجلة کما فی اللباب وغیره والمراد قضاء د یون العباد رد المحتار، کتاب الحج ج : ۲ ص : ۴۶۱) فارغ عن دین له مطالب من جهة العباد سواء کان لله کزکاة .... ولو صداق المؤجل (الدرالمختار، کتاب الزکاة ج : ۲ ص : ۲۶۰، ۲۶۱ طبع سعید)

[۳] فی الدرالمختار: لأن الد ین لیس بمال بل وصف فی الذ مة لا یتصورقبضه حقیقة (الدرالمختار ج:۳ ص:۸۴۸)

[۴] الحج واجب علی الأحرار . الیٰ حین عوده..الخ (الهد ایة مع البنایة ج:۵ ص : ۱ ۲، کتاب الحج،حقانیه)

[۵] وقضاء دیونه أی المعجلة والمؤجلة و أصدقة نسائه أی ومهورهن ولومؤجلة أی فضلا عن المعجلة وقیل لا یشترط کونه فاضلا عن أصد قة نسائه یعنی المؤجلة دون المعجلة (ارشاد الساری ص:۲۹،طبع دار الفکر، بیروت)

خرڅوي، تاسونه دا پوښتنه کول غواړم چې ددې کاروباري حج څه حیثیت دی؟ ایاهرکال پخپله باندې حج ته تلونه به دابهترنه وي چې څوک خپلوان په خپله خرچې باندې حج اداکولوته ولیږي، کوم چې دحج خرچې نه شي برداشت کولی

جواب: دحج دوران کې دکاروبارکولواجازه، خوقرآن مجید ورکړې ده[۱]، خوکه دحج دسفرنه مقصدکاروباروي، نوبیابښکاره خبره ده چې هغه ته به دخپل نیت مطابق بدله ورکول کیږي[۲] پاتې شوه داخبره چې په خپل ځای باندې نوروخلکوباندې حج وکړي ،دادخپلې حوصلې او ذوق خبره ده،ددې په فضیلت کې خوهیڅ شک نه شته، خوموږددې حکم چاته نه شوکولی

د غریبي نه وروسته مالدارۍ کې دویم حج

سوال: ماباندې حج بیت الله فرض نه و اوچاماباندې دځان سره حج بیت الله وکړ،اوس چې کله واپس وطن ته راغلم، نوالله تعالی ماته مال راکړ اوغني یې کړم، اوس تاسو ووایئ چې په دویم ځل حج ته لاړشم، نوداحج به زمانفلي حج وي اوکه فرضي؟

جواب: لومړی حج اداکولوسره دحج فرضیت ختم شو[۳] اودمالداره کېدو نه وروسته چې کوم دویم حج وکړل شي هغه به فرضي حج نه وي، بلکې نفلي به ګڼل کیږي[۴].(فتاوی دارالعلوم ص۵۳۱ ج۶)

ښځې باندې د حج فرضیت

سوال: ایاحج یوازې سړیوباندې فرض دی اوکه په ښځوباندې هم؟

جواب: ښځو باندې هم فرض دی که چیرته ورسره محرم وي[۵] اوکه چیرته محرم ورسره نه

۱]" لیس علیکم جناح ان تبتغوا فضلا من ربکم " (البقره : ۱۹۸) ویستحب ان یفرغ قلبه من طلب التجارة فان احتاج الیها ولم یکن له غنی عنها فلا بأس بها لکن لا یجعلها مقصوده الأکبربل یجعلها ضمنا وتبعا (ارشاد الساری ص : ۴)۔

۲]عن عمربن الخطاب رضی الله عنه قال :قال رسول الله صلی الله علیه وسلم :انما الأعمال بالنیات، وانما لامرئ مانویٰ، فمن کانت هجرته الی الله ورسوله فهجرته الی الله ورسوله، ومن کانت هجرته الیٰ دنیا یصیبها أو امرأة یتزوجها فهجرته الیٰ ماهاجر الیه متفق علیه(مشکوٰة ص: ۱۱، کتاب الایمان، طبع قد یمی کتب خانه)

۳]أنه لایجب فی العمرالا مرة واحدة (بدائع الصنائع ج : ۲ ص : ۱۱۹)، فالحج فر یضة محکمة ثبتت فرضیتهابدلائل مقطوعة حتی یکفرجاحدها و أن لا یجب فی العمرالا مرة کذا فی محیط السرخسی (عالمگیری ج :۱ ص : ۲۱۶)۔

۴]الفقیرفانه لا یجب علیه ابتداء لکن ان أد اه صح منه وسقط عنه فرضه حتی لوصار غنیا بعده لایجب علیه ثانیا (ارشاد الساری ص : ۲۱)۔

۵]ویعتبر فی ان المرأة تکون محرم تحج به أو زوج (فتح القدیرمع الهدایة ج : ۲ ص : ۱۲۸، کتاب الحج)۔

وي. نو د مرګ نه مخکې دې د حج بدل وصيت وکړي [١]

ايا ښځې ته پخپلو پيسو سره حج کول پکار دي

سوال: زه په يوه اداره کې ملازمه يم. خپله تنخوا پخپلې مرضۍ سره خرچه کوم. د خاوند په ګټه کې نه شاملومه. د خاوند وينا ده چې زه ملازمت پرېږدم. خو زه اوس ملازمت پرېښودل نه غواړم. زه حج ته تلل غواړم. خاوند وايي چې خپلې خرچې باندې لاړه شه زموږ له پاره د قرآن او سنت څه حکم دی؟

جواب: ستا د خوراک څښاک مصارف د خاوند په ذمه دي. [٢]حج ته د تلو له پاره که چيرته تاسره پيسې وي. نو خپلې پيسې خرچ کړه. [٣]

د کوېژدن شوې انجيلۍ حج ته تلل

سوال: که چيرته دحج تياري مکمل وي اوذانجيلئې کوېژدن وشي، نو ايا هغه دخپل موروپلار سره حج کولی شي؟

جواب: ضرور تللی شي. [۴]

کونډه څنګه حج وکړي

سوال: خاوند که چيرته داسې وخت کې مړشي چې دحج وخت پورې دهغې عدت نه پوره کيږي، نو هغه دحج باره کې څه وکړي؟

جواب: دعدت پوره کېدو نه مخکې دې دحج سفر نه کوي. [۵]

١] واختلفوا الخ ثمرته تظهرفى وجوب الوصية بالحج اذامات مثلاقبل أمن الطريق أوهى قبل وجود المحرم ...... ومن قال بأنهاشرط الأداء قال يجب لأن الموت بعد الوجوب (فتح القديرج : ٢ ص : ١٣٠، كتاب الحج، عالمگيرى ج:١ ص : ٢١٩، كتاب المناسک، الباب الأول، طبع رشيدية)۔

٢]النفقة واجبة للزوجة عليٰ زوجها مسلمة كانت أوكافرة اذا سلمت نفسهاالىٰ منزله فعليه نفقتهاوكسوتها وسكناها (هداية : ١ ص : ۴٣٧، باب النفقه، طبع شركت علميه ملتان)

٣]وتجب عليهاالنفقة والراحلة فى مالها للمحرم ليحج بها (عالمگيرى ج:١ ص : ٢١٩) وفى الدرالمختار : مع وجوب النفقة لمحرمها وفى رد المحتار: أى فيشترط أن تكون قادرة عليٰ نفقتها ونفقته (ردالمحتار ج:٢ ص:۴۶۴، طبع سعيد)

۴] ولها أن تخرج مع كل محرم الاأن يكون مجوسيالأنه يعتقد اباحة مناكحتها (هداية ج:١ص:٢٣٣طبع ملتان)

۵] ومن شرائط وجوب الحج عليهاخلوها عن العدة أى عدة كانت ... الخ (البناية فى شرح الهداية ج : ۵ ص : ٢٠، كتاب الحج، طبع حقانيه)۔

خپله حج نه کونکي زوی له لوري والدینو حج ته لیږل

سوال: زوی خپل مورو پلار پخپله خرچه باندې دحج د سعادت له پاره لیږلی شي اوکه نه؟ حالانکه زوی پخپله د حج سعادت نه دی حاصل کړی او ایا داسې د والدینو حج به وشي؟

جواب: که چیرته زوی والدین د پیسو مالکان جوړ کړي، نودهغوی حج به وشي او که چیرته هلک سره مزید نور گنجائش وي، نو هغه ته هم د والدینو سره تلل پکار دي. [۱]

د لورپه گټه باندې حج کول

سوال: که چیرته لورپه خپله گټه خپلې مورباندې حج کول غواړي، نوایاداجائزدي،چې دهغې زامن ددې قابل نه وي.

جواب: بې شکه جائزدي ،خودښځې دمحرم نه پرته حج ته تلل جائزنه دي، حرام دي. [۲]

د حاملې ښځې حج

سوال: ایاحامله ښځې حج ته تللی شي؟ که چیرته هغه حج کولی شي، نوایاهغه ماشوم یاماشومه کوم چې دهغې په خیټه کې دی دهغه هم حج وشو؟

جواب: حامله ښځه حج کولی شي[۳] اودهغې په خیټه کې دماشوم حج ونه شو. [۴]

د طاقت لرلو باوجود د حج نه مخکې عمره کول

سوال: واپسي نه وروسته حالات مناسب نه و اودرې کاله تیرولونه وروسته هم بې روزگاریم اویو بزرگ راته یوه خاص خبره وکړه، دهغه له پاره تاسوته رجوع کوم، فرمایي چې دعمرې شرطونه دادي، لومړی خودحج نه مخکې عمره جائزنه ده اوکه چیرته وکړل شي، نوهغه کال باندې حج هم لازم شي اوکه چیرته ونه کړل شي، نوگناهگاربه وي اوهم له دې وجې زه خفه یم، مهرباني وکړئ او دا راته ووایئ چې عمره دحج نه پرته نه کیږي، زمادې ویلوسره چې

---

[۱] وفي الدرالمختار:ولووهب الأب لابنه مالايحج به لم يجب قبوله وفي رد المحتار: وكذا عكسه...ومراده افادة أن القدرة على الزاد والراحلة لابد فيها من الملك دون الاباحة والعارية كماقدمناه (ردالمحتار ج:۲ص:۴٦۱)

[۲] قال ويعتبرفي المرأة أن تكون لهامحرم تحج به أو زوج ولا يجوز لها أن تحج بغيرهما (الهداية مع البناية ج : ۵ ص : ۱۳، ۱۴، كتاب الحج، طبع حقانية)_

[۳] لأن النبي صلى الله عليه وسلم فسرالاستطاعة بالزاد والراحلة لاغيرقال ويعتبرفي المرأة أن يكون لهامحرم تحج به أوزوج (هداية ج : ۱ ص : ۲۳۳، كتاب الحج)_

[۴] وانماشرط الحرية والبلوغ لقوله عليه السلام .... ايماصبي حج عشرحجج ثم بلغ فعليه حجة الاسلام (البناية مع الهداية ج : ۵ ص : ۵، كتاب الحج)_

حضور ﷺ خوشحاله عمره کړې وه او حج يې يوازې يوځل په اخر کې کړی و، دا هغه برزګ ونه منل ويې ويل چې حضور ﷺ عمره نه وه کړې.

جواب: کوم کس چې دحج په ورځو کې بيت الله شريف ته ورسيږي، نو دحج پورې ورته دهغه ځای کې داوسيدو طاقت وي، نو هغه باندې حج فرض دی [۱] او دا فرضيت هغه باندې هميشه قائم وي، له دې وجې داسې کس کوم چې يوځل بيت الله شريف ته درسيدو طاقت لري، حج نه تلل پکار دي، عمرې له پاره سفر کول او دفرضيت باوجود حج نه کول ډيره غلطه خبره ده، په هرحال تاسو باندې حج فرض دی، حضور ﷺ د حج نه مخکې دحديبيه په کال باندې عمره کړې وه، خو دمکې کافرانو مخکې تلو ته نه وې‌پرېښی، بل کال يې عمرة القضاء اداکړه.[۲]

حج يا د مور خدمت

سوال: زه حج کول غواړم، خو زما مور کمزورې ده او زما نه پرته دهغې څوک نه شته ، کومو خلکو سره چې زه د تللو اراده لرم هغوی بالکل پردي دي، زما تسلي وکړئ چې زه څه وکړم؟

جواب: که چيرته ستا په ذمه باندې حج فرض وي، نو مور الله ته وسپاره او خپله ضرور حج ته لاړه شه او که چيرته تا باندې حج فرض نه وي، نو ستا له پاره د مور خدمت افضل دی.[۳]

د پلار د نافرمان زوی حج

سوال: زما مشرزوی ماته ډير بد وايي، داسې خبرې کوي لکه چې زه دهغه زوې يم او هغه زما پلاروي، زما زړه دهغه له وجې ډير کمزوری شوی دی او ماته ډير سخت تکليف دی، زه هروخت هغه ته بددعا کوم او خاص طور باندې دهراذان په وخت کې هغه ته بد دعا کوم، چې الله تعالی دې هغه باندې فالج راولي او دهغه بيړه دې غرقه کړي، دهغه دکارونوله وجې ډير سخت خفه يم، دروغ ډير زيات وايي، جواب راکړئ چې دهغه به دالله تعالی په کورکې څه حال وي؟ او دی حج کولوله پاره هم روان دی، نو زه به هغه معاف کوم او که نه؟ د پلار دخفګان له وجې به

---

[۱] عن علی رضی الله عنه قال : قال رسول الله صلی الله عليه وسلم : من ملک زادا وراحلة تبلغه الیٰ بيت الله ولم يحج فلاعليه أن يموت يهوديا أو نصرانياوذالک ان الله تبارک وتعالیٰ يقول : ولله علی الناس حج البيت من ستطاع اليه سبيلا رواه الترمذی (مشکوٰة ص : ۲۲۲،کتاب المناسک، الباب الأول) وهوفرض علی الفوروهوالأصح فلايباح له التأخيربعد الامکان الی العام الثانی کذا فی خزانة المفتين) (عالمگيری ج : ۱ ص : ۲۱۶، کتاب المناسک، طبع رسيدية کوئته)۔

[۲] ان رسول الله صلی الله عليه وسلم وأصحابه أحصروا بالعمرة بالحديبية فقضوهامن القابل وکانت تسمی عمرة القضاء (البناية شرح الهداية ج : ۵ ص : ۳۷۹، کتاب الحج، باب الاحصار)۔

[۳] حج الفرض أولیٰ من طاعة الوالدين وطاعتهما اولیٰ من حج النفل (عالمگيری ج:۱ ص:۲۲۱ کتاب الحج)

ایا دهغه حج وشي اوکه نه؟ اوریدلي مې دادي که چیرته پلاریې معاف نه کړي، نوحج یې نه کیږي؟ زه به هغه کله هم نه معاف کوم.

جواب: که چیرته دهغه په ذمه باندې حج فرض وي. نوهغه ته حج له پاره تلل لازم دي[۱] اودهغه فرض به هم اداشي. خوحج ته تلونکي له پاره ضروري ده چې حج ته تلونه مخکې دټولو خپلوانو حقونه اداکړي اودټولونه حقونه معاف کړي[۲] ستاسوزوی ته پکاردي چې هغه تاسوراضي کړي او معافي وغواړي، که چیرته تاسوهغه معاف نه کړئ، نوله دې وجې به دهغه نقصان وشي اوتاسوته به هم څه فائده ونه شي اوکه چیرته یې معاف کړئ، نوکېداې شي چې دهغه حالات صحیح شي. دې سره ستاسوهم فائده اودهغه هم.

عمره اداکولوسره حج نه لازمیږي کله چې دوه شرطونه وي

سوال: یوکس دخپل پلارصاحب دحج له پاره شل زره روپۍ جمع کړې وي، دحج دپالیسۍ مطابق دسمندري جهاز (طیاره) دډیک کرایه (۲۴۹۸۰) روپۍ تقریبا پنځویشت زره روپۍ ده، عالمانوسره مشوره وشوه چې څومره پیسې کمې دي هغه قرض اخیستلوسره فارم ډک کړل شي؟ نو عالمانوپه قرض باندې دحج اداکولونه منع وکړه، بیا ترې نه پوښتنه وشوه چې عمره وکړي؟ نوجواب ملاوشوچې د عمرې کولونه وروسته حج اداکول ضروري ګرځیږي، پوښتنه داکول غواړم که چیرته دحج په اداکولوکې دحکومت دقانون مطابق بندیز وي چې پیسې نه پوره کیږي، خوپه موجوده پیسوباندې عمره کېداې شي، نو ایا داصحیح ده اوکه غلط؟ اوایاعمره کولونه وروسته به حج لازم وي اوکله چې فرضیت کې کمی وي؟ داسې صورت کې څه کول پکاردي؟ په ژوند هیڅ اعتبار نه شته، تاسوته خواست دی چې دې پیسو باندې عمره و شي، نوحج به لازم وي اوکه نه؟ څنګه چې شریعت اجازه ورکوي، جواب راکړئ، چې راتلونکې روژې کې عمره وکړل شي؟

جواب: که چیرته دحج په ورځوکې سړی مکې مکرمې ته ورسیږي اوهلته دحج پورې اوسیداې شي، نوحج به فرض شي اوکه چیرته دا دواړه شرطونه پکې نه وي، نوحج نه فرض کیږي.[۳]

۱] وهوفرض علی الفور وهوالأصح فلا یباح له التأخیربعد الامکان الی العام الثانی کذا فی خزانة المفتین (عالمگیری ج : ۱ ص : ۲۱٦، کتاب المناسک،الباب الأول)۔

۲] اذا أراد الرجل أن یحج ....یبدأ بالتوبة واخلاص النیة ورد المظالم والاستحلال من خصومه ومن کل من عامله کذ افی فتح القدیر (عالمگیری ج : ۱ ص : ۲۱۹، کتاب المناسک،الباب الأول)۔

۳] ومن کان داخل المواقیت فهوکالمکی فی عدم اشتراط الراحلة أی اذا قدروا علی المشی ...... و أما الزاد فلا بد منه فی أیام اشتغالهم بنسک الحج کما صرح به غیرواحد ففی الینابیع لا بد لهم من الزاد و قدر مایکفیهم وعیالهم بالمعروف وزاد فی السراج الوهاج الی عودهم ...[بقیه حاشیه په راروانه صفحه...

سوال: که یو سړی د حج په میاشت کې داخل شي یعني په روژه کې عمرې ته لاړشي او د شوال میاشت شروع شي، نو آیا هغه کس باندې حج لازم شو؟ که چیرته هغه کس مخکې حج کړی وي، نو څه حکم یې دی او که چیرته حج یې نه وي کړی، نو بیا یې څه حکم دی؟

جواب: که چیرته حج یې کړی وي، نو په دویم ځل باندې حج فرض نه دی[۱] او که یې نه وي کړی، نو هغه باندې حج فرض شو، دې شرط سره چې هغه د حج پورې هلته اوسیدای شي او بیا واپس راتلو سره بیا حج ته د تلو طاقت لري، په دواړو شرطونو کې که چیرته یو شرط هم نه وي، نو هغه باندې حج فرض نه دی.[۲]

د چا له طرف نه چې عمره وکړل شي هغه باندې حج نه فرض کیږي

سوال: آیا سعودي عرب کې اوسیدو سره د خپلو خپلوانو له طرف نه چې ژوندي وي، مثلاً د ورور له پاره، مور پلار له پاره، د ښځې بچیو له پاره عمره کیږي؟ او ریدلي مو دي چې د چا په نوم باندې عمره و شي هغه باندې حج فرضیږي. آیا دا صحیح دي چې یوازې د مړو له پاره عمره کیدای شي؟

جواب: عمره د ژوندیو د طرف نه هم کیدای شي[۳] د چا له طرف نه چې وکړل شي، هغوی باندې حج نه فرضیږي، تر څو پورې چې هغوی طاقت و نه لري.[۴]

چې حج فرض وي نو ښځې ته د خپل خاوند نه او هلک ته د خپل پلار نه اجازه اخیستل ضروري نه دي

سوال: زما پلار د حج فریضه ادا کړې ده، زه او زما مور د دې پروخت راهیسې پلار نه د حج ادا کولو اجازه غواړو، خو هغه په دې وجه باندې انکار کوي چې پیسې به خرچ شي، په دې وجه باندې

...بقیه د تیرمخ]... (ارشاد الساری ص : ۳۲، مبحث فی تحقیق الراحلة، عالمگیری ج : ۱ ص : ۲۱۷)۔

۱] ولا یجب فی العمر الا مرة واحدة......فما زاد فهو تطوع (الهدایة مع البنایة ج : ۵ ص : ۳، کتاب الحج)۔

۲] أیضا پورته حاشیه (ومن کان داخل المواقیت...الخ) اوګورئ!)۔

۳] وفی الحج النفل تجوز الانابة حالة القدرة لأن باب النفل أوسع (هدایة ج : ۱ ص : ۲۷۷) أیضا : وفی البحر: من صام أوصلی أوتصدق وجعل ثوابه لغیره من الأموات والأحیاء جاز، ویصل ثوابها الیهم عند أهل السنة والجماعة كذافی البدائع ثم قال : وبهذا علم أنه لافرق بین أن یكون المجعول له میتا أوحیا، والظاهرأنه لافرق بین أن ینوی به عند الفعل للغیرأویفعله لنفسه ثم بعد ذالک یجعل ثوابه لغیره (رد المحتارج : ۲ ص : ۲۴۳، باب صلاة الجنازة، مطلب فی القراة .... الخ)۔

۴] الحج واجب .... اذا قدروا علی الزاد والراحلة (هدایة ج : ۱ ص : ۲۱۱، کتاب الحج)۔

هغه خبره وروسته کړي، مور ته الله تعالی دومره طاقت راکړی دی چې مور د پلار نه پیسې غوښتلونه پرته حج ته لاړ شو. یوازې د هغوی اجازه ضروری ده. ایا مونږ د حج تیاری وکړو او که نه؟

جواب: که چیرې تاسو باندې او ستاسو مور باندې حج فرض وي، نو تاسو حج ته ضرور لاړ شئ! دفرض حج له پاره ښځې ته دخاوندنه اجازه اخیستل (دې شرط باندې چې هغې سره محرم روان وي)[1] او زوی ته له پلار نه اجازه اخیستل ضروري نه دي.[2]

د مور پلار اجازه او حج

سوال: آیا حج کولو نه مخکې د مور پلار نه اجازه اخیستل ضروري دي؟

جواب: د فرض حج له پاره د مور پلار نه اجازه اخیستل شرط نه دي، خو د نفل حج له پاره د مور پلار نه د اجازې اخیستو نه پرته تلل نه دي پکار.[3]

د ناواده کړي کس له پاره د مور پلار د له اجازې پرته حج ته تلل

سوال: کوم کس چې واده نه وي کړی او د هغه مور پلار ژوندي وي او مور پلار یې حج نه وي اداکړی، او د غه سړې حج کول غواړي، نو د هغه حج کیږي؟

۲. که چیرې مور پلار هغه ته حج ته د تلو اجازه ورکړي نو ایا هغه حج ته تلی شي؟

جواب: که چیرې د غه سړې مالداروي، برابره خبره ده که د هغه مور و پلار حج هم نه وي کړی، د هغه په ذمه باندې حج فرض دی[4] او دفرض حج له پاره د مور پلار اجازه شرط نه ده.[5]

---

[1] ولیس لزوجها منعهاعن حجة الاسلام وفی رد المحتار: أی اذا کان معهامحرم والافله منعهاکمایمنعهامن غیرحجة الاسلام (فتاویٰ شامی ج : ۲ص : ۴۶۵، مطلب فی قولهم یقدم حق العبد .... الخ) وعند وجود المحرم کان علیها أن تحج حجة الاسلام وان لم یأذن لهازوجها (عالمگیری ج : ۱ ص : ۲۱۹، کتاب المناسک، الباب الأول)۔

[2] ویکره الخروج الی الحج اذا کره أحد أبویه ان کان الوالد محتاجا الی خد مة الولد وان کان مستغنیا عن خد مته فلا بأس (عالمگیری ج : ۱ ص: ۲۲۰، کتاب المناسک، الباب الاول)۔

[3] ویستأذن أبویه الخ أی اذا لم یکونا محتاجین الیه والا فیکره(ردالمحتار ج:۲ ص:۴۷۱ کتاب الحج) فی الملتقط حج الفرض أولیٰ من طاعة الوالدین و طاعتهما أولیٰ من حج النفل (عالمگیری ج : ۱ ص:۲۲۱، کتاب المناسک) و فی المضمرات الاتیان بحج الفرض أولیٰ من طاعة الوالدین (ارشاد الساری ص:۳، مقدمة، طبع دار الفکر)۔

[4] ''وَ لِلّٰه عَلَی النَّاسِ حِجّ البَیت مَنِ استَطَاعَ اِلَیه سَبِیلا،، (ال عمران : ۹۷)۔

[5] تیره شوی حاشیه (و یستأذن أبویه الخ أی اذا لم یکونا محتاجین الیه...الخ) اوگورئ!۔

د بالغ حج

سوال: که چیرې یوکس په خپلې بالغې لور یا زوی باندې حج وکړي، نوایاداحج به دهغه نفلي وي؟

جواب: که پیسې دلور یا زوی ملکیت جوړې شوې وي، نوهغوی باندې هم حج فرض شو اودهغوی فرض حج هم اداشو.[۱]

د نابالغ حج نفل وي

سوال: زه دحج کولواراده لرم.ماسره زمادوه بچي،ددیارلسو کلو زوی،او دیوولسوکلولورده. تاسونه زه دا پوښتنه کول غواړم چې زما بچي چې نابالغ دي،دهغوی له پاره به داحج فرضي وي اوکه نفلي؟

جواب: دنابالغ حج نفلي وي، دبالغیدونه وروسته که چیرې دهغوی طاقت وي، نوهغوی باندې به حج فرض وي.[۲]

که چاته څلورلکه روپۍ په یوځای ملاو شي نوهغه باندې حج فرض دی

سوال: ماته د ایئر فورس نه تقریباً څلور لکه روپۍ راروانه میاشت باندې د ملاویدو امید دی. ایا ماته فوراً حج ته تلل پکار دي؟ یا هغه پیسې په کاروبار باندې لګولوسره چې کله دهغې ګټه ملاؤ شي، نو بیا حج ته تلل پکار دي؟

جواب: حج خو تاباندې فرض شو. دحج د پیسو نه چې زیاتې کومې روپۍ دي هغه په کاروبار کې ولګوه! [۳]

سعودی عرب کې د نوکري کونکیو حج اوعمره

سوال: کوم خلک چې دنوکرۍ له پاره جده یادسعودي عرب نورو ځایونو ته ځي،دهغه ځای نه هغوی حج اوعمرې اداکولوته ځي،دحدیث شریف په نزد باندې ددې ثواب څه دی؟ اودلرې نه خلک یعنې پاکستان نه خلک عمرې اوحج اداکولوله پاره ځي،یاغریب سړی چې پیسې

۱] ولو وهب الأب لابنه ....الخ وکذا عکسه .... و مراده الفادة أن القدرة علی الزاد والراحلة لابد فیها من الملک دون الاباحة والعارية (رد المحتار ج :۲ ص:۴۶۱)۔

۲] و انما شرط الحرية والبلوغ لقوله علیه السلام .... ايما صبی حج عشر حجج ثم بلغ فعليه حجة الاسلام (البناية مع الهداية ج :۵ ص :۵ کتاب الحج)۔

۳]من شرائط الحج القدرة علی الزاد والراحلة .... أن يكون له مال فاضل عن حاجته....... قدر ما يبلغه الی المكة ذاهباً وجائياً(عالمگیری ج : ۱ ص : ۲۱۷. کتاب المناسک، الباب الاوّل)

جمع کوي اونیت یې هم وی چې زه به دعمرې یاحج ثواب حاصلوم، دویم کس چې هغه دنوکرۍ په سلسله کې سعودي عرب ته تللی وي. هغه هم دحج سعادت حاصل کړ. آیا دواړو صورتونو کې څه فرق نه شته؟

جواب: کوم خلک چې دنوکرۍ په سلسله کې سعودی عرب ته تللي وي اودحج په ورځو کې بیت الله شریف ته رسیدای شي، هغوی باندې حج فرض دی[1] اودهغوی حج اوعمره وغیره صحیح دي، که چیرې اخلاص وي اودحج اوعمرې ارکان هم صحیح اداکړي، نوان شاء الله هغوی ته به هم دحج اوعمرې هغومره ثواب ملاویږی څومره چې دوطن نه تلونکوته ملاویږي اوکوم غریب سړی چې پیسې جمع کولوسره دحج تلواراده کوي، خودومره پیسې جمع نه کړای شي چې دحج له پاره لاړشي، ان شاء الله هغه ته به په نیت کولوباندې دحج ثواب ملاویږي.[2]

حج باندې ډیوټۍ ته تلونکی که چیرې حج هم اداکړي نود هغه حج به وشي؟

سوال: زه دلته ریاض کې دحج په مقاماتوباندې ډیوټۍ له پاره حکومت رالیږلی یم، زماافسرماته وویل چې ته ډیوټۍ سره سره حج هم اداکولی شې، دغه شان دخپل افسرسره ماهم دحج ارکان اداکړل اوس واپس راتلووخت کې ماته خپلوڅه دوستانوو ویل چې داسې ډیوټۍ کولوسره حج ادانه شو اوموږسره ډیرملایان حضرات هم وو، هغوی هم په ډیوټۍ وو، کوم کارچې موږته حکومت حواله کړی و، هغه موږپوره کړاودافسرانوداجازې نه وروسته مودحج ارکان اداکړل، ستاسوپه خیال کې دداسې حج شرعي حیثیت څه دی؟

جواب: ستاسوحج هم خرما او هم ثواب په شان (مصداق) دی، تاسوته دوه چنده ثواب ملاوشو، دحج هم اودحاجیانوخدمت کولوهم.[3]

دسیل (سیاحت) په ویزه باندې حج کول

سوال: دیندارحضرات خپلې ښځې عمرې اوحج اداکولوله پاره په ویزې (دسیل په ویزه باندې) راغواړي چې دلته به هم راشي اوحج یاعمره به هم اداکړي، کله ناکله دویزې حاصلولوله پاره

---

[1] و في الينابيع يجب الحج علىٰ أهل مكة ومن حولها ممن كان بينه وبين مكة أقل من ثلاثة ايام اذا كانوا قادرين على المشى وان لم يقدروا على الراحلة ولكن لا بد ان يكون لهم من الطعام مقدار ما يكفيهم وعيالهم بالمعروف الىٰ عودهم كذا فى السراج الوهاج (عالمگيرى ج: ١ ص: ٢١٧، كتاب المناسک، الباب الأول)۔

[2] وقد روى أيضا من حديث أبي موسى الاشعرى رضى الله عنه نية المؤمن خير من عمله ان الله عز وجل ليعطى العبد علىٰ نيته ما لا يعطيه علىٰ عمله وذٰلک ان النية لا رياء فيها والعمل يخالطه الرياء (اتحاف السادة ج: ١٠ ص: ١٥ طبع دار الفكر بيروت)۔

[3] الحج المبرور ليس له جزاء الا الجنة، قالوا يارسول الله ! ما بر الحج؟ قال: اطعام الطعام وافشاء السلام (كنز العمال ج: ٥ ص: ١٣، حديث نمبر: ١١٨٣٤، طبع مؤسسة الرسالة بيروت)۔

رشوت هم ورکړل شي، نو آیا دا حج کول صحیح دي او که نه؟
جواب: دسیل(سیاحت) په ویزه باندې حج کول صحیح دي، خودې له پاره رشوت ورکول صحیح نه دي [۱]

د فوج له طرف نه د حج اداکونکي فرض حج به اداشي

سوال: که یوکس دفوج له طرف نه حج اداکولوته لاړشي، نودهغه فرض اداکیږي؟(فوجیان هرکال دحج اداکولوله پاره خي)
جواب: هو! فرض حج ادا کیږي. [۲]

آیا د ښځې په ګټې سره حج کول جائز دي؟

سوال: زه او زما خاوند ډاکټران یو. کور سره ذاتي کلینک هم دې، د لیډي ډاکټر د زیات ضرورت کیدو د وجې نه زما ګټه زما د خاوند د ګټې نه زیاته ده. اوس زموږ حج ته د تللو اراده ده. د کور اخراجات درمیانه چال سره د پوره کولو نه وروسته زما د خاوند په ګټې سره دحج اخراجات پوره کول ممکن نه دي. ماچیرته ویلي و چې د ښځې زامنو اود کور ټول اخراجات د خاوند په ذمه وي، نن سبا د ګراني په دور کې که چیرته خاوند ایمانداري سره ګټې. نو په عزت سره خو ژوند تیریدای شي، خو نور سهولتونه مثلا: ذاتي کور اود حج اخراجات تقریبا ناممکن دي، زما د زړه نه خواهش و چې زه دخپل خاوند د ګټې نه حج وکړم. خو فی الحال دا ممکنه نه ده، کیدای شي څو کاله پس دا ممکن وي. آیا زه او زما خاوند. زما د ګټې نه په دې کال حج ته تللی شو. حالانکه ماته په دې باندې هیڅ اعتراض نه شته ؟آیا د ښځې په ګټې سره حج جائز دی؟ او آیا موږ ته به د حج ثواب ملاویږي او که نه؟
جواب: که چیرته تاسو دواړه ښځه خاوند، ستاسو په ګټې سره حج ته لاړ شئ. نوله شک پرته جائز دی او تاته به دوچنده ثواب ملاویږي. [۳]

۱] عن عبدالله بن عمر وقال: لعن رسول الله صلی الله علیه وسلم الراشي والمرتشي رواه ابوداؤد و ابن ماجه و رواه الترمذی (مشکوٰة ص: ۳۲۶،باب الربا، طبع قدیمی کتب خانه)۔

۲] ولو تکلف هٰولاء الحج بأنفسهم سقط عنهم(عالمگیری ج :۱ ص : ۲۱۸) أیضا الفقیراذا حج ماشیاثم أیسر لا حج علیه هٰکذا فی فتاويٰ قاضیخان (عالمگیری ج:۱ ص:۲۱۷) فاذا بلغ مکة وهویملک منافع بدنه فقد قدرعلی الحج بالمشی وقلیل زادفوجب علیه الحج فاذا أدی وقع عن حجة الاسلام (بدائع الصنائع ج:۲ ص:۱۲۰طبع سعید)

۳]ومنهاالقدرة علی الزاد والراحلة بطریق الملک اوالاجارة (عالمگیری ج :۱ ص : ۲۱۷)

د پلار او خاوند شریک دکان خرڅولو سره د دواړو حج ته تلل

سوال: زما په صدر کې یو دکان دی. چې ما د پلار په پیسو سره واخیست په هغې کې مې د خاوند پیسې هم لګیدلي دي. هغه خرڅولو سره حج کولی شو؟ هغه دکان زما په نوم باندې دی. او پیسې به جدا جدا کوو،

جواب: دا هم صحیح ده. (هیڅ خبره نشته حج ته لاړه شه) [۱]

د حج پیسې په بل کاربا ندې لګول

سوال: ما خپلې مورته دوه کاله مخکې دهغې له پاره اودخپل پلار له پاره دحج پیسې ورکړې،او هغه پیسې هغوی په څه بل کارباندې ولګولې،دهغه نه پیسې په کال دووکې په یوځای باندې نه شي واپس کیدای،ماهغوی نه دحج تقاضاوکړه نوهغوی وویل چې که چیرې قسمت کې مو و نو وبه شي،ستافرض اداشو،مولوی صاحب راته ووایئ چې ماپه کوم نیت باندې هغوی ته پیسې ورکړې وې دهغې ثواب ماته ملاؤشو؟ اومورمې دحج نه اداکولوپه وجه باندې ګناهګاره خونه ده؟

جواب: تاسوته ثواب ملاؤشواوستاسومورباندې حج فرض شو،که چیرې دحج اداکولونه پرته هغه وفات شوه نوګناهګاره به وی،اوهغې باندې لازم دي چې مرګ نه مخکې وصیت وکړي چې دهغې دطرف نه حج اداکړل شي.[۲]

د فرض حج له پاره قرض اخیستل

سوال: قرض اخیستلوسره زیدحج کولی شي اوکه نه اوقرضه ورکونکی په خوشحالي باندې داوایي چې تاسوحج ته لاړشئ! زه پیسې درکوم، بیابه یې راکړئ!

جواب: که چیرې حج فرض وي اوقرض ملاویدای شي نوخامخا تلل پکاردي اوکه فرض نه وي نوبیاهم قرض اخیستوسره حج ته تلل جائزدي.[۳]

---

[۱] ومنهاالقدرة على الزاد والراحلة بطريق الملک ......أن يكون له مال فاضل عن حاجته ...... وقدرمايبلغه الى مكة ذاهبا وجائيا (عالمگيرى ج :۱ ص : ۲۱۷، كتاب المناسک، الباب الأول، طبع رشيدية كوئته)

[۲] من عليه الحج اذا مات قبل أدائه فان مات من غيروصية يأثم بلاخلاف وان أحب الوارث أن يحج عنه حج وأرجوا أن يجزنه ذالک ان شاء الله تعاليٰ كذا ذكرأبوحنيفة رحمه الله تعاليٰ وان مات عن وصية لايسقط الحج عنه وان حج عنه يجوزعندنا (عالمگيرى ج:۱ص:۲۵۸ كتاب المناسک، الباب الخامس عشرفى الوصية بالحج)

[۳] ولذا قلنالا يستقرض لحج الا اذا قدرعلى الوفاء كمامر (فتاويٰ شامي ج : ۲ ص : ۴۶۲، كتاب الحج،مطلب فى قولهم يقدم حق العبدعلى حق الشرع، طبع ايچ ايم سعيد)

قرض اخیستو سره حج او عمره کول

سوال: زما اراده د عمرې کولو ده، ما یوه کمیټی اچولې وه. خیال مې و چې د دې پیسې به را اوځي خو هغه را نه وتې. امید دې چې بله میاشت پورې به را اوځي. پوښتنه دا ده چې ایا زه د چا نه پیسې اخیستو سره عمره کولی شم. واپس راتلو سره به یې ورته واپس ورکړم. نو تاسو وایئ چې قرض حسنه باندې عمره اداکیدای شي؟

جواب: که چیرې د قرض سهولت سره دواپس کیدو امید وي. نو قرض اخیستو سره عمرې وحج ته تلل صحیح دي.[1]

د قرض دار سړي حج کول جائز دي. خو د قرضې اداکولو ته دې هم فکر کوي

سوال: یو سړي باندې قرض دی. خو پیسې راتلو سره د قرض اداکولو په ځای باندې هغه د پاکستان (یا افغانستان) نه خپل مور پلار راوغوښتل او پخپله ورسره هم حج ته لاړ، د داسې حج په شریعت کې څه حیثیت دی؟

جواب: حج خو وشو خو د چا قرض نه ورکول ډیره بده خبره ده، د کبیره ګناهونو نه وروسته د ټولو نه غټه ګناه ده چې انسان قرض دار له دنیانه لاړشي او د ومره مال پرینږدي چې د هغه نه د هغه قرض اداشي، د مړي قرض چې ترڅو پورې ادا نه شي هغه بندوي، په دې وجه باندې د قرض اداکول ډیر زیات ضروري دي.[2]

مخکې قرض ادا کړم او که نفلي حج؟

سوال: ما په (۱۹۹۲ء) کې د حج بیت الله سعادت حاصل کړ، ما هلته خصوصي طور باندې دا دعا وکړه. اې الله ماته توفیق راکړې چې آینده کال زه د حضور ﷺ د طرف نه حج کولو له پاره راشم. چونکې زه یو معمولي ملازم یم. او زما خپل حیثیت هیڅ نه دی. په دې کال (۱۹۹۷ء) کې ما یو کور اخستی دی، چې د درې نیمو لکو روپیو دی. یوه نیم لک مې ادا کړي دي. او باقي پیسې دوه کاله پس ادا کول دي (دوه لکه روپې) شپږ میاشتې مخکې ما د کور ادائیګي له پاره قسط اچولی و، چې په دې اګست میاشت (۱۹۹۷ء) راوتی دی. د هغه مالیت شپته زره روپې دی او اوس ماته شپږ میاشتې مزید د قسط ادائیګي کول دي،

---

[1] ایضاً پورتنۍ حاشیه)۔

[2] عن أبي هريرة رضي الله عنه قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : نفس المؤمن معلقة بدينه حتى يقضى عنه (ترمذى باب ماجاء ان نفس المؤمن معلقة بدينه ج : ۱ ص : ۱۲۸، طبع رشيدية)۔

مسئله داده چې اوس زه څه وکړم؟ هغه شپته زره روپۍ د حج بدل له پاره جمع کړم؟ یا د کور په قرضه کې يې ورکړم؟

جواب: د نفلي حج په ځای قرضه ادا کول غوره دي. [۱] کله چې الله تعالی توفيق درکړي، نو دحضور ﷺ د طرف نه حج ادا کړه!

د قرض په پیسو سره، صدقه، حج او قرباني کول

سوال: ما د بچیو له وجې نوکري پرينبوده اوس کورکې د ښځې د مدد له پاره اوسیږم. موږ هره میاشت قرض اخلو. چې هغې باندې سود وغيره به نه وي، چې کله زه واپس په نوکري باندې شم. نو ادا به يې کړم. پوښتنه داده چې ایا ددې (قرض په پیسو سره) ۱: موږ قرباني کولی شو اوکه نه؟ ۲: خیرات (د جومات په چنده، یا یو سړي ته) موږ ورکولی شو اوکه نه؟ ۳: مورپلار باندې په دې پیسو سره حج کولی شو اوکه نه؟ ۴: په دې پیسو کې زکات ورکولی شو؟ ۵: که خیرات ورکړو نو قبلیږي او که نه؟

جواب: هرکله چې تاسره خپلې پیسې نه شته نو ښکاره خبره ده چې تاباندې نه زکات واجب دی، نه قرباني ،خو ته د قرض پیسو دخپل مصلحت مطابق دخرچ کولو اختیارمند یې، قرباني غواړې نو قرباني کولې شې، صدقه خیرات کولی شې، حج کولې شې والدينو باندې یې هم کولی شې! [۲]

❖ په ناجائزه ذریعه حج کول ❖

غصب شويو پيسو باندې حج کول

سوال: دچاذاتي شي باندې بل سړی قبضه وکړي، دهغه شي قیمت پنځوس زره روپۍ وي اوخان دهغې مالک کړي، نوایاهغه حج کولی شي؟ دالله تعالی اودحضور ﷺ دې باره کې څه حکم دی؟

جواب: دبل په شي باندې دپه ناجائزطريقې سره قبضه کول اودهغې مالک جوړيدل کبیره ګناه او سخت جرم دی[۳] که چیرې داسې کس حج ته لاړشي، نودحج نه چې کومې فائدې

---

[۱] اذا أراد الرجل أن يحج قالوا ينبغي أن يقضي ديونه (عالمگیری ج :۱ ص : ۲۱۹، کتاب المناسک)

[۲] من شرائط الحج القدرة على الزاد والراحلة ...... أن يكون له مال فاضل عن حاجته ..... قدر ما يبلغه الى مكة ذاهبا وجائيا (عالمگیری ج :۱ ص : ۲۱۷، کتاب المناسک الباب الأول)

[۳] عن أبي حرة الرقاشي عن عمه قال:قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: ألا لاتظلموا! ألا لا يحل مال امري الابطيب نفس منه (مشکوٰة ص:۲۵۵باب الغصب والعارية،طبع قد یمی) ...[بقیه حاشیه په راروانه صفحه...

حاصلیږي، هغه به هغه ته حاصلې نه شي، حج ته تلونه مخکې انسان ته ددې خبرې اهتمام کول پکار دي چې دهغه په ذمه باندې دچاواجب حق وي دهغه نه دې ځان خلاص کړي، که چیرې دچاامانت هغه سره وي، نوهغه دې واپس کړي، که دچاڅه شی یې غصب کړی وي، نوهغه دې ورته واپس کړي، که چیرې دچاحق یې نیولی وي هغه دې اداکړي، له دې نه پرته که چیرې هغه حج ته لاړشي، نویوازې دنوم حج به وي[۱]، حدیث شریف کې دي چې یوکس دلرې نه دبیت الله په سفر باندې ځي، دهغه دسرویښته ګډ وډ وي، بدن یې خیرن خچن وي، هغه په چیغو چیغوباندې الله تعالی ته یارب یارب وایي، حالانکې دهغه خوراک حرام، جامې حرامې، دهغه خوراک څښاک حرام وي، نودهغه دعابه څنګه قبوله شي؟![۲]

د رشوت اخستونکي په حلاله ګټه حج کول

سوال: زه چې کوم ځای کارکوم هلته درشوت پیسې ډیرې زیاتې دي، خوخپله تنخواه کومه چې حلاله ده جداایږدم، ایازه په دغه ګټه باندې پخپله اوپه خپلې ښځې باندې حج کولی شم، اوزماتنخوا کې یوه پیسه هم حرامه نه شته.

جواب: کله چې ستاسوتنخواه حلاله ده نوبیاحج کولوکې څه مشکل دی؟ که دپورته آمدن نه ستاسو مراد دحراموګټه وي، نودې باره کې تاسوته دا پوښتنه کول پکارو وچې حلالې پیسې خوزه جمع کوم او حرامې پیسې خورم، زماداکارڅنګه دی؟
حدیث شریف کې دي چې دکوم بدن خوراک دحرامو وي، د دوزخ اوردهغه زیات مستحق دی.[۳] یوبل حدیث شریف کې دي چې یوکس دلرې نه دبیت الله په سفر باندې ځي، دهغه د سر ویښته ګډوډ وي، بدن یې خیرن خچن وی، هغه په چیغوچیغوباندې الله تعالی ته یارب یارب وایي حالانکې دهغه خوراک حرام، جامې حرامې، دهغه خوراک څښاک حرام وي، نودهغه دعابه څنګه قبوله شي؟![۴] غرض دا چې حج باندې تلل غواړې نود حرامې ګټې نه توبه اوباسه!

...بقیه د تیرمخ]... وعن عمران بن حصین رضی الله عنه عن النبی صلی الله علیه وسلم انه قال:....ومن انتهب نهبة فلیس منا رواه الترمذی (مشکوٰة : ص ۲۵۵)

۱] کمالوصلی مرائیاأوصام واغتاب فان الفعل صحیح لکنه بلاثواب والله تعالٰی أعلم(ردالمحتار:ج۲ ص: ۴۵۶)

۲] عن أبی هریرة رضی الله عنه قال : قال رسول الله صلی الله علیه وسلم : ان الله طیب لایقبل الا طیبا ....ثم ذکرالرجل یطیل السفرأشعث أغبر یمد یدیه الی السماء : یارب ! یارب ! ومطعمه حرام ومشربه حرام وملبسه حرام وغذی بالحرام فانی یستجاب لذالک رواه مسلم (مشکوٰة ص : ۲۴۱، باب الکسب والحلال. طبع قدیمی)۔

۳] عن جابررضی الله عنه قال : قال رسول الله صلی الله علیه وسلم لایدخل الجنة لحم نبت من السحت، وکل لحم نبت من السحت کانت النارأولی به (مشکوٰة، باب الکسب وطلب الحلال ص:۲۴۲، طبع قدیمی)

۴] عن أبی هریرة رضی الله عنه .... رجل یطیل السفرأشعث أغبر یمد...[بقیه حاشیه په راروانه صفحه...

آیا د رشوت اخیستونکو په جائزو پیسو سره حج، حج مقبول دی؟

سوال: آیا د هغو حضرانو حج او عمره کولو سره مخکیني او وروستني گناهونه معاف کیږي چې پاک وطن پاکستان کې د حکومت په ملازمت کې پاتې کیدوسره ټول عمر د عوامو په جیبونو باندې ډاکې اچوي، په رشوتونو باندې خیټه ډکوي، بنگله، موټر، بینک بیلنس، جائیدادونه جوړوي؟ ریټائر کیدو نه پس د پنشن پیسې ملاؤ شوې یا زوی، ورور، وراره د بهر ملک نه پیسې رااولیږلې چې دا پیسې حلالې دي، حرامې نه دي. د حج عمرې د بره لاړ شي دې له پاره چې ټول عمرمې حقوق العباد هضم کړي دي، رشوتونه مې خوړلي دي چې الله تعالی یې راته معاف کړي اود «حاجی» لقب هم حاصل کړم. ایا د الله په دربار کې دهغه حج او عمره قبلیږي؟

جواب: د الله تعالی په دربار کې دچا حج قبلیږي اودچا نه؟ دا خو هغه مالک ته معلومه ده، موږ ته دهغه په معاملاتو کې د وینا کولو حق نه شته .خو رسول الله ﷺ د «حج مقبول» څه نښې بیان کړي دي. هغه مخامخ کولوسره هرسړي ته فیصله کول پکار دي چې دهغه په حج کې د «حج مقبول» نښې موندل کیږي اوکه نه؟

یو نښه داده چې په حج کې یې حلال مال خرچ کړی وي، حرام مال سره چې کوم حج وکړل شي هغه قبول نه دی. بلکې مردود دی. د صحیح مسلم په حدیث کې دي چې حضور ﷺ وفرمایل چې «الله تعالی پخپله هم پاک دی او پاک شی هم قبلوي، او الله تعالی ایمان والاوو ته هم هغه حکم کړی دی چې رسولانو ته یې وکړ، څکه د الله تعالی ارشاد دی. (اې رسولانو! پاک شیان خورئ او نیک عمل کوئ (المؤمنون: ۵۱) او ویې فرمایل: دهغو پاکو شیانو څخه خوراک کوئ چې موږه تاسو ته درکړي دي (البقرة: ۱۷۲) بیا حضور ﷺ دهغه سړي ذکر وکړ چې په اوږد سفر (حج ته) ځي، دهغه د سر ویښتان ببر وي، بدن اوجامې یې گنده وي. هغه اسمان طرف ته لاس نیولوسره وایي: «اې زما ربه! اې زما ربه!! حالانکې دهغه خوراک حرام وي، دهغه څښاک حرام وي، دهغه د جامې د حرامو نه وي، اود حرامو په غذا سره دهغه پالنه وشوه.نو دهغه دعا به څنگه قبوله وي؟!.[۱]

بقیه د نېرمخ| يديه الى السماء : يارب ! يارب ! ومطعمه حرام ومشربه حرام وملبسه حرام وغذى بالحرام فانى يستجاب لذلك رواه مسلم (مشكوٰة ص: ۲٤۱ باب الكسب)

[۱] عن أبي هريرة رضى الله عنه قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : ان الله طيب لايقبل الا طيبا، وان الله تعالىٰ أمرالمؤمنين بماأمربه المرسلين فقال: يٰايها الرسل كلوامن الطيبٰت واعملوا صالحا انى بما تعملون عليم وقال: يٰايها الذين أمنواكلوامن طيبٰت مارزقنٰكم ثم ذكرالرجل يطيل السفرأشعث اغبر يمد يديه الى السماء : يارب ! يارب ! ومطعمه حرام ومشربه حرام وملبسه حرام وغذى بالحرام فانى يستجاب لذالك رواه مسلم (مشكوٰة ص : ۲٤۱، باب الكسب وطلب الحلال)

نو کوم سړی چې غواړي چې هغه ته د ((حج مقبول)) سعادت نصیب وي، هغه باندې لازم دي چې حلال او پاک مال سره حج وکړي. یوه علامه دادې چې، حج ته د ټللو نه مخکې د ټولو ګناهونو نه یې توبه ویستلې وي. اودکومو خلکو چې مالي، جاني حقوق دهغه په ذمه دي هغه خو یا ادا کړي یا یې وربانديې معاف کړي، چې دخلکو حقوق یې په ذمه باندې وي نو حج نه قبلیږي [۱]

یوه علامه یې داده چې د حج ارکان یې صحیح ادا کړي وي، که چیرته یې د حج ارکان صحیح ادا کړی نه وي نو قبولیت د حج یې مشکل دی. [۲]

په حرامو پیسو باندې حج

سوال: داخومتفقه فیصله ده چې په حرامو پیسو باندې حج قبول نه وي، خوماد یوملاصاحب نه اوریدلي دي.که چیرې دغه کس دیوغیرمسلم نه قرض واخلي اودحج واجبات دهغې نه اداکړي نوامیددی چې الله تعالی به دهغه حج قبول کړي، پوښتنه داده چې دغیرمسلم مال خومخکې نه حرام دی.داحج به څنګه اداشي.مهرباني وکړئ ددې وضاحت وکړئ!

جواب: غیرمسلم خودحلال اوحرام قائل نه وي،په دې وجه باندې حلال اوحرام دهغه په حق کې یوشان دي اوکله چې مسلمان دهغه نه قرض واخلي، نوهغه پیسې به دمسلمان له پاره حلالې وي.دهغې نه صدقه کولی شي،حج کولی شي.بیاکه دهغه قرض دحرام پیسونه اداکړي نوداګناه به وي خوحج کې به حرامې پیسې استعمال نه شي.[۳]

حرامو پیسو باندې حج ته تلل

سوال: آیا حرامو پیسو باندې حج ته تلل پکاردي؟ حالانکې د یو جومات د امام فتوا ده چې تلل پکار دي؟ خود ډیرو خلکو په دې کې اختلاف دی.

جواب: حرامو پیسو سره شوی حج نه قبلیږي. والله اعلم![۴]

حرامې ګټې نه چاباندې حج کول نه قبلیږي

سوال: که چیرته یو مالدار سړی یو غریب باندې حج کوي، دهغه مالداره سړي ګټه په ناجائزې طریقې سره وي، نودهغه غریب سړي حج کیږي اوکه نه؟

---

[۱] یبدأ بالتوبة .... وردالمظالم واستحلال من کل خصومه ومن کل عامله (عالمگیری ج : ۱ ص : ۲۱۹)

[۲] قال النووی : انه (ای الحج المبرور) الذی لایخالطه شئ من الاثم (معارف السنن ج : ۶ص : ۱۲)

[۳] والحلیة لمن لیس معه الامال حرام أوفیه شبهة أن یستدین للحج من مال حلال ...... ویحج به ثم یقضی دینه من ماله (غنیة الناسک ص : ۲۱. باب شرائط الحج، طبع ادارة القران)_

[۴] فان الله لا یقبل الحج بالنفقة الحرام مع انه یسقط الفرض معها (عالمگیری ج:۱ص:۲۲۰، کتاب المناسک)

جواب: حرامو پیسو باندې شوي حج نه قبلیږي.[1]

د تحفې یا رشوت په پیسو باندې حج کول

سوال: مسئله داده چې زه یو مقامي دفترکې نوکر یم. زما کتبه دومره نه ده چې زه او زما ښځه بچت سیم، وکړو او حج ته لاړ شو. د هر مسلمان دا خواهش وي، بلکې فرض دی، موږ زرترزره حج ادا کول غواړو. که چیرې ما سره څه پیسې جمع شي کومې چې ماته دفترکې په تحفوکې لږ لږ ملاؤشوي وي. نو ایا هغه پیسې موږ حج باندې خرچ کولو سره دافرض اداکولی شو؟ یقین وکړئ چې ما کله هم د حکومت سره بې ایماني یادوکه کولو سره پیسې نه دي اخستي. بلکې په زور باندې راته پیسې راکړل شوي دي یا د تحفې په طورباندې. آیا داسې پیسو باندې حج کول جائز دي؟ مهرباني وکړئ دې مسئلې نه مو خبرکړئ!

جواب: حج یوه مقدسه فریضه ده، خو په هغه کس باندې فرض دی، چې طاقت یې لري[2] تاسو ته چې کومې پیسې په تحفه کې ملاو شوي دي که چیرې تاسو نوکر نه وئ نو بیا به هم تاسو ته هغه پیسې ملاؤشوې وې؟ که چیرې جواب په نه! (نفې) وي، نو دا تحفه نه ده، بلکې رشوت دی او دې باندې حج کول جائزنه دي، بلکې د کوموخلکو نه مو چې اخستي دي هغوی ته داپیسې واپس کول ضروري دي.[3]

د سود پیسې که نوروسره یوځای شوې وي نو دې باندې حج کول څنګه دي؟

سوال: مهرباني وکړئ د شرعي اصولو مطابق دا ووایئ چې حلال او جائز پیسې د سود پیسو سره په قصد باندې ګډې کړل شي. نو ایا داسې پیسو باندې حج کیدای شي او که نه؟

جواب: حج یوازې په حلالو پیسو باندې کیدای شي.[4]

---

[1] یجتهد فی تحصیل نفقة حلال فان الله لایقبل الحج بالنفقة الحرام (عالمگیری ج:۱ص:۲۲۰، کتاب المناسک)

[2] وهوواجب أی فرض فی العمرمرة علی الأحرار البالغین العقلاء الأصحاء اذا قدروا علی الزاد ذهابا وایابا والراحلة ....فاضلا أی زائدا ذالک عن مسکنه ومالابدله منه کالثیاب وأثاث المنزل والخادم ونحوذالک .....عن نفقة عیاله ....الیٰ حین عوده..الخ (اللباب فی شرح الکتاب ج:۱ص:۱۶۴، کتاب الحج، طبع قدیمی)

[3] عن أبی أمامة أن رسول الله صلی الله علیه وسلم قال : من شفع لأحد شفاعة فاهدی له هدیة علیها فقبلها فقد أتی بابا عظیما من أبواب الربا (مشکوٰة ص : ۳۲۶، باب رزق الولاة وهدایاهم)۔

[4] ولابمال حرام، ولوحج به سقط عنه الفرض لکن لاتقبل حجته (غنیة الناسک ص : ۲۱، باب شرائط الحج)، عن أبی هریرة رضی الله عنه .. ان الله طیب لایقبل الاطیبا (مشکوٰة ج :۱ ص : ۲۴۱، باب الکسب وطلب الحلال)

د زوی د سودي کاروبار په پیسو سره حج کیږي؟

سوال: د بینک سره د کاروبار کیدو په وجه زما د زوی په ګټه کې د سود ګډون دی. عالمان وايي چې سودي پیسو سره حج او عمره نه کیږي. دهغوی فرمان دی چې دیو غیرمسلم نه قرض اخستلو سره دې حج او عمره ادا کړل شي او بیا دې په سودي پیسو سره قرض ادا شي.خو اول اشکال دادی چې د قرضدار حج نه کیږي. دویم داچې زما زوی قرض غوښتی و. قرض ورکونکی غیرمسلم د قرض په پیسو باندې سود غواړي. زما زوی ماته نغدې روپۍ راکړې دي. دې ویلو سره چې ته پوهه شه او ستا کار. دهغه دا هم وینا ده چې په دې سودي پیسو سره زموږ ټول کاروبار چلیږي. نو دهغې تدارک به څه وی؟ ماته د جواب تلوار ځکه ده چې په دې کال دحج په نیت سره دلته لندن ته زوی ته راغلي یو، اود حج درخواست موورکړی دی. رهنمايي وکړئ. بله داچې همدا زوی زموږ واحد کفیل دی او موږ د شلو پنځه ویشت کالو راهیسې د زوی د ګټې نه زکات ادا کوو او قرباني کوو، آینده څه وکړو؟

جواب: هرکله چې ستا په ذمه باندې حج فرض نه دی، نو تاسو مهرباني وکړئ مه ځئ! تاته به په نه تللو باندې ثواب ملاویږي، او پیسې خپل زوی ته واپس کړه! [۱]

د کوم دکان د بجلۍ بل چې کله هم نه وي ورکړل شوی، دهغه په ګټې حج کول

سوال: زما په کلي کې دکان دی، په هغه کې له میټر پرته بجلۍ ده، د بجلۍ بل کله هم نه دی ورکړل شوی، دهغه دکان په ګټې سره حج ته تلل غواړم، ایاهغو پیسو سره به زما حج وشي؟

جواب: تراوسه پورې دې چې څومره بجلۍ غلا کړې ده، دهغې قیمت ادا کړه. او آینده د غلا نه توبه وکړه، بیا شوق سره حج ته لاړ شه! که نه، هماغه مثال به وي چې: نهه سوه مږې يې وخوړې. نو پیشو حج ته لاړه. [۲]

د حاجیانو له پاره د بینک تحفې

سوال: د کوم بینک په ذریعې چې موږ د حج پیسې جمع کړې اود حج له پاره مو کار وکړ. له هغه وروسته بینک موږ ته د تحفې په طور د اوبو یو ترماس(ترموس) او یو عدد بیګ راکړ، چونکې د بینک کار سودي وي، ایا دا تحفې موږ له پاره حج ته وړل جائز دي؟ یا بیا موږ دا تحفې واپس کړو؟ مهرباني کولوسره ددې مسئلې په باره کې خپلې رايې سره مو مستفید کړئ!

---

[۱] وأماشرائط وجوبه الخ منهاالقدرة على الزاد والراحلة بطريق الملک والاجارة (عالمگیری ج:۱ص: ۲۱۷)

[۲] ...... فان الله لا يقبل الحج بالنفقة الحرام (فتاویٰ عالمگیری ج : ۱ ص : ۲۲۰ کتاب المناسک)

جواب: د حاجیانو چې کومې پیسې جمع کیږي، بینک په هغو باندې سود اخلي اودا سود د حکومت په کار راځي یاد بینک والا. ددې ماته علم نه شته اوهم دهغه سود په پیسو سره څه تحفې هم ورکول کیږي، اوس پخپله غور وکړئ چې دهغې اخستل به د حاجیانو د پاره ترکومه حده پورې صحیح وي....؟ [۱]

د بینک له طرف نه حاجیانو ته تحفه ورکول

سوال: د کومو درخواست کوونکو چې د حج درخواست قبول شي، هغوی ته متعلقه بینک د تحفې په طور باندې څه څیزونه ورکوي، مثلاً: د اوبو له پاره ترماس، هینډبیګ (لاس بیګ) او داسې نور.... په دې کال یو بینک والا احرامونه رالیږلي دي، پوښتنه داده چې ایا داپه سود کې راځي او که نه؟ او په هغه احرام سره په حج کې خو څه نقص نه راځي؟

جواب: ددې وضاحت بینک والا ته کول پکار دي، که چیرته د حاجیانو د پیسونه څه برخه بطورِ تحفه پیش کیږی نو جائز دي، اوکه چیرته د بینک له طرف نه تحفه ورکول کیږي (ځکه چې بینک څلور پنځه میاشتې د حاجیانو د پیسو سود خوړلی وي، له دې وجې نه بینک د شکریه په طورباندې دحاجیانو په خدمت کې دا وړوکې تحفه پیش کوي) نو دا حلال نه دي، ځکه چې دا د سود د پیسو نه درکړل شوي دي. [۲]

آیا د عربو شیخانو په ذریعې سره شوی حج قبلیږي؟

سوال: زموږخلک د عربو شیخانوپه توسط سره حج کوي. عرب حضرات چونکې بلوچستان ته د ښکار په غرض راځي، دلته د معتبرو خلکو سره واسطه وي، دهغه معتبرو خلکو په ذریعې سره دسلو دوه سوو کسانو له پاره د هوایي سفر دوه طرفه ټکټ رالیږي. له دې پرته دهغو کسانو له پاره د قیام او طعام خرچه هم ورسره رالیږي، حالانکې هغه خرچ معتبرین اخوا دیخوا کړي، یوازې ټکټ متعلقه سړي ته ورکوي، الا ماشاء الله کله کله یو نیم غریب سړي ته ټکټ ملاویږي، دهغه ځای قیام، طعام، خرچې، اود پاسپورټ وغیره خرچې متعلقه سړي ته پخپله برداشت کول وي، سوال دادی چې داسې حج کول جائز دي اوکه ناجائز؟ ځینې شتمن کسان همدا طریقه اختیاروي چې دهغوی حج به ادا کیږي او که نه؟

---

[۱] عن علی رضی الله عنه قال:لعن رسول الله صلی الله علیه وسلم اکل الربوا ومؤکله(مسندامام اعظم ص:۱۶۴)

[۲] عن أبي جحیفة ان النبی صلی الله علیه وسلم نهیٰ عن ثمن الدم وثمن الکلب وکسب البغی ولعن اکل الربا وموکله والواشمة والمستوشمة والمصور رواه البخاری (مشکوٰة ص : ۲۴۱، باب الکسب وطلب الحلال) عن جابرقال لعن رسول الله صلی الله علیه وسلم اکل الربا وموکله وکاتبه وشاهدیه وقال هم سواء رواه مسلم (مشکوٰة ص : ۲۴۴)

جواب: دهغوی حج ادا کیږي.خو کومو خلکو چې پیسې خوړلي دي. هغوی باندې به دددې ګناه راځي او آخرت کې به هغوی ته دا پیسې ورکول وي. [1]

سعودی عرب نه ډیرو پیسو باندې ډرافټ (تحریري درخواست) راغوښتلو سره حج ته تلل

سوال: د حج سپانسر سکیم (حج ته د لیږلو پروګرام) ۱۹۸۷ء تر لومړۍ مۍ پورې وغځول شو. حاجیان صاحبان دسعودي عرب نه ډرافټ راغواړي. دکوموحضراتو خپلوان چې هلته موجود دي. هغوی ته دقانون مطابق ډرافټ ملاو شي. له دې پرته ډیرپاکستاني حضرات دخلکونه د۲۸ زرو پاکستاني روپیو ډرافټ راغواړي او دهغه له پاره هغوی ته (۳۲)زره یاددې نه زیاتې پیسې ورکوي یعنی تقریباً څلورزره روپۍ زیاتې ورکوي.اوس پوښتنه داده چې دغه شان زیاتې پیسې ورکولوسره ډرافټ راغوښتل جائزدي؟ که یو څوک داسې ډرافټ راغوښتلو سره حج ته لاړشي اوحج اداکړي، نو ایافرض به اداشي؟ دې کې څه نقص خونشته عام طور باندې پاکستاني روپۍ ورکول کیږي اوهغه هلته دریال په شکل کې ملاویږي، بیاهم هغه بینک کې ورکول کیږي اودپاکستاني پیسو ډرافټ ملاو شي، هغه دلته دحج درخواست سره یوځای کړل شي،نوبیادحج درخواست منظورشي، نو داسې به حج اداشي که څه نقص یا کراهت به پکې وي؟

جواب: په (۳۲)زره روپۍ باندې د(۲۸)زرو روپیوډرآفت اخیستل خود سود کاروباردی[2] اوکه د(۳۲) زرو په بدله کې دریالونوډرافټ راوغوښتل شي، نوهغه کرنسۍ (روپۍ) چونکې جداده. نوبیایې ګنجائش کیدای شي[3]اوکه څوک ډرافټ راغواړي، نواضافي پیسې دمحنت په طورباندې اخلي، نوبیاداهم جائزدی.[4]

---

[1]عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال : اتدرون من المفلس؟ قالوا المفلس فينامن لا درهم له ولامتاع ! فقال ان المفلس من امتى من يأتى يوم القيٰمة بصلوة وصيام و زكوٰة، ويأتى قد شتم هٰذا، وقذف هٰذا، وأكل مال هٰذا، وسفک دم هٰذا، وضرب هٰذا، فيعطى هٰذا من حسناته، وهٰذا من حسناته، فان فنيت حسناته قبل أن يقضى ماعليه، اخذ من خطاياهم فطرحت عليه، ثم طرح فى النار رواه مسلم (مشكوٰة ص : ۴۳۵، باب الظلم، الباب الأول)

[2]الربا.... وفى الشرع فضل مال بلاعوض فى معاوضة مال بمال (البناية ج : ۱۰ص : ۳۸۶، باب الربا)_

[3]واذا اختلف هٰذاالأصناف فبيعوا كيف شئتم اذا كان يدا بيد (البناية ص : ۴۲۷، باب الربا)_

[4]والبيعان أى المرابحة وبيع التولية جائزان لاستجماع شرائط الجواز .... ماراه المسلمون حسنافهوعند الله حسن (البناية مع الهداية ج : ۱۰ص : ۳۵۰، باب المرابحة والتولية، كتاب البيوع)_

حج د پاره په ډرافټ باندې زياتې پيسې اخيستل

سوال: نن سبا د حج له پاره د دلال په ذريعه ډرافټ راغوښتل کيږي، هغه د ديرش زرو وي، خو راغوښتونکي ته د هغه له پاره پنځه زره روپۍ اضافي ورکول وي. يعنې په پنځه ديرش زره باندې غورزځيږي، پوښتنه داده چې ايا داپنځه زره روپۍ د کميشن يا ذهغه دمزدورۍ په طور باندې ورکول کيداى شي اوکه نه؟ ايا داسې معامله حلاله ده او که حرامه؟ دغه شان که چيرې هغه ته د پاکستاني پيسوپه ځاى باندې ډالر ياد بل ملک پيسې ورکړل شي، نوآيا دا به جائزوي اوکه ناجائز، ځکه چې دې کې خوجنسيت بدل شو.

جواب: د ډرافټ راغوښتلو کوم صورت چې تاسوبيان کړى دى يعنې د ديريش زرو ډرافټ په پنځه ديريش باندې راغوښتل داخو مې عقل ته نه پريوځي اوکه چيرې پنځۀ زره روپۍ ايجنټ ته د کميشن په طور باندې ورکړل شي، نوبياځه گنجائش شته[1]، دروپۍ په بدله کې ډالريابله کرنسۍ (روپۍ) ورکړل شي، نوجائزدي.[2]

د حج له پاره جمع شوې د حج کميټۍ پيسې دې واپس کړل شي

سوال: موږ ديوې ادارې ملازمان يو، چې په هغې کې د ټولو ملازمينو له پاره يو قسط (کشت) اچول شوى ده، چې په هغه کې (۲۰۰) روپۍ هره مياشت ورکوي، چې په هغو سره هر کال په دولسو ملازمينو باندې د قرعه اندازۍ په ذريعې سره حج کيږي. دا سلسله د پنځه کلونو راهيسې جاري ده، په دې کې د شموليت په وخت ويل شوي و چې کوم ملازمين ريټائرډ (متقاعد) شي هغوى باندې به عمره کيږي (که چيرته په هغه موده کې دهغوى نوم په قرعه اندازۍ کې راووځي) خواوس د گولډن شيک هينډ په ذريعې ډير ملازمين ريټائرډ شوي دي، نو په هغوى باندې عمره وکړل شوه اونه دهغوى پيسې واپس کړل شوې، دحج کميټۍ انتظاميه دا جواب ورکوي چې هغه ملازمينو ته پنځه ځلې چانس ورکړل شوى وو، دهغوى نوم راونه ووت، لهذا اوس دهغوى ممبرشپ (دنمبربرخه) ختمه گڼل کيږي، زموږ سوال دادى چې آيا داسې صورت کې دنورو کسانو حج به جائز وي هرکله چې د ريټائرډ (گوښه) ملازمينو پيسې په هغې کې شاملې وي اوهغوى ته نه وي واپس شوې؟

جواب: د کومو ملازمينو چې دحج په سلسله کې پيسې جمع وې، د ادارې د حج د کميټۍ په ذمه فرض دي چې کوم ملازم دهغه اسکيم (پروگرام) لاندې ريټائر (گوښه) شوى دى، هغه باقاعده د حج په اسکيم (پروگرام) کې شامل وساتي اوچې کله دهغه نوم راشي، نوهغه د حج

---

[1] وفي التحفة وأما أجرة السمسار في ظاهر الرواية تلحق برأس المال .... الخ (البناية ج : ۱۰ص :۳۵۵)_

[2] أيضا پورته حاشيه (واذا اختلف هذاالأصناف فبيعوا...الخ) اوگورى!)_

له پاره ولیږي. او که چیرته ممکن نه وي. نو دهغه چې څومره پیسې د حج د پاره جمع شوي دي. هغه ته واپس کړل شي ، دادحقوق العباد معامله ده.که نه. دهیڅا حج به هم نه قبلیږي [۱]

د پنځوس روپیو ټکټ خرڅولو سره په قرعه اندازۍ سره یو کس حج ته دلیږلو د پروګرام شرعي حیثیت

سوال: زموږ یودوه دوستان د یو پروګرام افتتاح کوي. چې دهغه مطابق به څه ټکټونه خرڅیږي. فی ټکټ پنځوس روپۍ. په هغه کې چې څومره ممبران ټکټ اخلي. د هغو ټولو د نومونو پرچې جوړولو سره یوه پرچه له کتلوپرته راخیستل کیږي. دچا نوم چې راووت هغه به حج ته لیږل کیږي. چې دهغه خرچ به د ملاو شویو پیسو نه وي او باقی پیسې به زموږ ملکري چې داپروګرام چلوي. هغوی اخل

جواب: ما دا پروګرام مطالعه کړی دی، دابښکاره سود دی، که څه هم ستا دوستانو دا جاري کړی وي، یا دښمنانو. [۲]

د حج له پاره داخستل شوي قرض د بونډ انعام په پیسو سره د ادا کولو په حج باندې اثر

سوال: د یو سړي د حج د درخواست سره پیسو جمع کولو کې دشلو پنځه ویشتو زرو روپیو کمی راته. هغه سره د بونډدانعام پیسې وې، هغه یې محفوظ کړې اودچانه یې قرض اخستوسره پنځه ویشت زره روپۍ پوره.او فارم یې جمع کړ او حج ته ولاړ، د حج نه په واپسي باندې جائزپیسو نه د قرض د واپسي کوشش کوي، جائز پیسې نه پیدا کیدو په صورت کې د بونډ د انعام په پیسو سره قرض ادا کوي، پوښتنه داده چې دهغه حج به ادا شي یا حج نه واپسي باندې هم په جائز پیسو سره قرض ادا کولو باندې به حج جائز شي؟

جواب: دهغه حج صحیح دی، اوس قرض ادا کول په جائزو پیسو سره کوي یا ناجائزو سره؟ دهغې ګناه او ثواب به جدا وي، دحج سره ددې هیڅ تعلق نه شته، والله اعلم [۳]

---

[۱] یبدأ بالتوبة........ ورد المظالم واستحلال من کل خصومه ومن کل عامله (عالمگیری ج : ۱ ص : ۲۱۹)

[۲] عن أبي هريرة رضی الله عنه قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : ان الله طيب لايقبل الا طيبا ..... الخ (مشکوٰة باب الکسب وطلب الحلال ج:۱ ص:۲۴۱ فان الحج عبادة مرکبة من عمل البدن والمال کما قدمناه، ولذا قال فی البحرويجتهد فی تحصيل نفقة حلال، فانه لايقبل بالنفقة الحرام کما وردفی الحديث(رد المحتارج :۲ ص: ۴۵۶)

[۳] فان الله لايقبل الحج بالنفقة الحرام مع أنه يسقط الفرض معها (عالمگیری ج:۱ص:۲۲۰، کتاب المناسک)

د بینک د نوکرانو نه په زوره چنده اخیستل او د حج قرعه اندازيې کول

سوال: موږ په مسلم کمرشل بینک کې نوکران یو، زموږ یونین (اتحادیه) یو حج سکیم (منصوبه) شروع کړې ده او د هر ممبر نه پنځویش روپۍ هره میاشت اخلي او دغه پیسو باندې دقرعه اندازي په ذریعه باندې دوه ممبران حج له پاره لیږي، ایا دې چندې باندې هغه هم دیوکال له پاره، دې پیسو باندې حج کول جائزدي؟ اکثرممبران داخلاص نه چنده نه ورکوي، خو دیونین له ویرې نه هغوی پنځویش روپۍ میاشت کې ورکوي، ایا داسې کله چې یوکارله زړه نه کیږي دچادویرې نه چنده ورکوي، نو داسې حج جائزدی؟

جواب: کوم صورت چې تاسولیکلی دی داسې حج کول جائزنه دي، اول خودبینک نه حاصلیدونکې تنخوا حلاله نه ده[۱] اوبیاپه زورباندې پیسې جمع کول اوهغې باندې قرعه اندازي کول، دادواړه شیان ناجائزدي[۲]

د بانډ (انعامی رسید) په انعام باندې حج کول

سوال: دټی وي (تلویزون) په یوپروګرام کې پروفیسرحسنین کاظمي صاحب دکوربه په حیثیت باندې دپروفیسرعلي رضاشاه نقوي اومولانا صلاح الدین صاحب جورنالست سره یوځو مسئلو باندې خبرې کولې، په هغو سوالونوکې یوسوال دا و چې ایادپرائزبانډ (انعامی بانډ) په انعام باندې حج یا عمرې ته تلل جائزدي اوکه نه؟ ددې جواب پروفیسرعلي رضاشاه نقوي صاحب دا ورکړ، چې د پرائز بانډ (انعامی بانډ) دانعام په پیسوباندې حج اوعمرې ته تلل جائزدي، ددې تشریح هغوی داسې وکړه:
که چیرې څوک دلسورپوبانډاخلي، نوهغه سره لس روپۍ دي، هغه هروخت هغه بینک ته ورلی شي اوخپلې لس روپۍ حاصلولی شي، له دې پرته یې داسې تشریح وکړه چې مثلاً: زر کسان دلس لس روپیوبانډونه اخلي، دقرعه اندازي (پچې) په ذریعه باندې چې کله یوکس ته انعام ملاویږي، خو باقي (۹۹۹) کسان دخپلوپیسونه نه محرومیږي، بلکې دهغوی پیسې هغوی سره محفوې وي اوهغه انعام اداره ورکوي دکومې په سرپرستي کې چې بانډونوسکیم (منصوبه) شروع وي، نو دې پیسو باندې حج اوعمره اداکول جائزدي ، دا پروګرام به ډیرو خلکوپه تي وي (تلویزون) باندې کتلی او اوریدلی وي، مولانا صاحب تاسوته خواستی چې تاسودقرآن اوحدیث رڼاپه دې مسئله باندې واچوئ چې ایادبانډپه ذریعه باندې دحاصل شوي

۱] عن جابرقال لعن رسول الله صلى الله عليه وسلم اكل الربا وموكله وكاتبه وشاهديه وقال هم سواء رواه مسلم (مشكوٰة ص : ۲۴۴باب الربا، طبع قديمى كتب خانه)۔

۲] عن أبي حرة الرقاشي عن عمه قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : ألا لاتظلموا ! ألا لايحل مال امرئ الا بطيب نفس منه (مشكوٰة ج : ۱ ص : ۲۵۵، باب الغصب والعارية)۔

انعام په پیسو باندې عمره یا حج کول جائز دي او که نه؟

جواب: پرائزبانډ (انعامی بانډ) باندې چې کومې پیسې ملاویږي هغه جواري (قیمار) ده او سود هم دی، جواري داسې ده چې بانډاخستونکوکې چاته هم معلومه نه وي چې ددې بانډ په بدله کې به هم لس روپۍ ملاویږي او که مثلاً پنځوس زره اوسود داسې دی چې پرائزبانډ (انعامی بانډ) اخیستوسره هغه سړی لس روپۍ دغې ادارې ته قرض ورکړي اوهغه اداره دلسو روپیوپه بدله کې هغه ته پنځوس زره روپۍ واپس کړي ، اوس دااضافي پیسې کومې چې هغه ته دانعام په شکل کې ملاوشوې، خالص سود دی[1] اودسودپه پیسو باندې حج کول جائزنه دي.[2]

د سرکاري حج شرعي حکم

سوال: زموږ په ملک کې هرکال صدرصاحب، وزیراعظم صاحب، ایم این اې، افسران اوداسې نور. چې پخپله دومره مالداره دي چې په سوونو غریبانوباندې حج کولی شي، خوپخپله سرکاري خرچې باندې سره د باډي ګارډ حج ته ځي، ایا د الله په دربارکې به داسې حج د قبولیت شرف حاصل کړي؟

۲: کوم خلک چې زموږ سره ځي اوپخپله د حج اخراجات برداشت کوي، آیا دهغوی حج به قبلیږي؟

۳: ډیر عام کلي وال چې هغوی پیسې جمع کړي وي، هغوی لاړ نه شي، بلکې دهغوی په ځای نور مخور کسان حج ته ولیږل شي، آیا د صحیح صورت حال تللو والا حج به قبلیږي؟

۴: د ناقص په رایه موږ په دین، بلکې په هرډول معاملاتو کې دومره پاتې یو چې دومره موږ په اهمو دیني معاملاتو کې هم بدګماني کوو.

جواب: ستاسو د استفتاء او زما د فتوا ورکولو په هغو کسانو باندې هیڅ اثر نه پریوځي او دا ښکاره خبره ده چې هرکله چې په ناجائزو پیسو سره حج وکړل شي، نو د الله تعالی د نژدې والي ذریعه نه شي جوړېدای.

۲:.کوم خلک چې د نورو مال خوري او بیا حج ته هم ځي، دهغوی حج هم موجب د رضاءالهي نه شي کیدلی.

سرکاري خرچې باندې حج کول

سوال: سږکال یوځل بیا سرکاري محکمونه خلک سرکاري سطحه باندې حج ته ولیږل شو ، حالانکې سرکاری خزانې کې د پاکستان د ځوارلسو کروړو عوامو برخه ده، ستاسو نه دا

---

[1] کل قرض جرنفعا فهوربا (فتاویٰ شامي ج : ۵ ص : ۱۶۶، ج : ۶ ص : ۳۹۴)۔

[2] یجتهدفی تحصیل نفقة حلال فان الله لایقبل الحج بالنفقة الحرام (عالمگیری ج:۱ص:۲۲۰، کتاب المناسک)

پوښتنه ده چې

۱ دغه شان د یوې محکمې له لوري خپل ملازمین سرکاري حج ته لیږل جائز دي؟

۲ ایا داسې به دهغو خلکو حج ادا شي؟

۳ که چیرته شرعاً دا جائز نه وي، نو ایا اینده کال حکومت ته دا سلسله بندول پکار دي؟

جواب: محکمې دوه قسمه دي، یو نجي او بله سرکاري، نجي محکمو کې که چیرته ځینې خلک د قرعه اندازي په ذریعې حج ته لیږل کیږي، نو دا لیږل هم صحیح دي او دهغوی حج به هم ادا کیږي شرط دادی چې دحج له پاره چې کومې پیسې جمع کړل شي، هغه یوازې دهغوی په ملکیت کې ورکړل شي او بل شرط دادی چې هغه قرعه اندازي کې غبن ونه کړل شي. که نه. دهغوی حج به صحیح نه وي.

۲: او دویمه طریقه د سرکاري ملازمینو حج ته لیږل دي، که چیرته حکومت سره داسې فنډ موجود وي چې په هغه سره هغوی یو داسې ځای کې پیسې خرچ کړل شي، بیا خو صحیح ده، د داسې خلکو حج به ادا شي، که چیرته سرکاری خزانې نه د حج د عازمینو مصارف برداشت کیږي. نو د داسې خلکو حج نه کیږي او هغوی به پخپله هم ګناهګاریږي او هغوی حج ته لیږونکي داختیارخاوندان هم ګناهګاریږي،خو دا چې څوک سړی خپلو پیسو باندې د حج خرچه وکړي. والله اعلم!

د حج داراده کونکو بیمه کول

سوال: حکومت یوې مقامي کمپنۍ ته د حاجیانو د پاکستان نه بوولو سره صحیح سلامت واپسي پورې د بیمې ژوند اجازه ورکړې ده، عازم حج ته شاید د زرو روپیو په عوض د حادثاتي مرګ په صورت کې دهغه وارثانو ته تقریبا پنځه لکه روپۍ د بیمې پیسې ادا کیږي. مسئله داده چې د حاجیانو په داسې طریقې بیمه کول، ترغیب ورکول، یادشت کول، شرعا څنګه دي؟

جواب: د بیمې ژوند ناجائز او حرام دی، خصوصاً د حج په شان مقدس عبادت هغې ګندې سره ګنده کول نور هم ګنده دی، له دې وجې حاجیانو ته پکار دي چې هغوی په دې سلسله کې زر روپۍ ورکولو سره ژوند بیمه نه کړي، که نه دهغوی حج کول د نیکۍ بربادولو اود ګناه لازم کیدو مصداق جوړ نه شي، د حکومت دا کار کول او حاجیانو ته ددې ترغیب ورکول ناجائز دي، اود ګناه د دعوت ورکولو مرادف دی، له دې وجې سرکاري کسانو ته ددې نه ډډه (پرهیز) پکار ده.[1]

---

[1] کل قرض جرنفعا فهوربا (فقه السنة ج : ۳ ص : ۱۴۸، طبع دارالکتاب العربي، بیروت) أیضا : کل قرض جرمنفعة فهوربا (فتح القدیر ج:۹ ص:۴۴۸ طبع ریاض) القرض...[بقیه حاشیه په راروانه صفحه...

د حج له پاره دروغ ویل

سوال: سعودي حکومت تیر کال د حج نه مخکې یو قانون نافذ کړی و چې هغه غیر ملکي کس چې سعودي کې نوکري کوي، که چیرې هغه یو ځل حج اداکړي. نو هغه په دویم ځل باندې د پنځو کالو پورې حج نه شي کولی.

زموږ کمپنۍ هر هغه کس ته یو فارم ورکوي چې هغه باندې لیکل شوي وي چې ما تیر شویو پنځو کالو کې حج نه دی کړی، ما ته دې د حج اداکولو اجازت راکړل شي. لاندې د هغه کس د دستخط نه پرته د دو ګواهانو نومونه او دستخطونه هم وي.

اوس که چیرې زه په خپله موریانېځه باندې دې کال حج کول غواړم، نو ما ته به هغوی سره د محرم په طور باندې حج اداکول وي. او هغې له پاره به ما ته پورته ذکر شوی فارم کولو سره دروغ ویل وي او خپل دفتر کې به یې جمع کوي، ځکه دوه کاله مخکې ما حج ادا کړی و. تاسو نه پوښتنه داده چې دروغ لیکلو سره حج اداکول جائز دي؟ او داسې به حج اداشي یا داسې حج کونکی به ګناهګار وي؟

جواب: تاسو دروغ ولې وایئ تاسو دا ولیکئ چې ما خو حج کړی دی، خو خپلې موریانېځې باندې حج اداکول غواړم د دې له پاره اجازت راکړئ.[1]

د افغانستان په پاسپورټ باندې حج او عمره کول

سوال: زموږ دلته ځینې خلک د افغانستان په پاسپورټ باندې د حج او عمرې له پاره ځي، هغه خلک د دې دا تاویل پیش کوي چې دا ټول د انګریزانو قانون دی، د مسلمان د پاره سرحدبندي وغیره نه شته او د تاریخ په کتابونو کې پیښور هم د افغانستان یوه برخه ده، د افغانستان په جوړ شوي پاسپورټ باندې د افغانستان پته لیکل شوې وي. حالانکې تلونکی د پیښور او سیدونکی وي، ایا دا طریقه صحیح ده؟

جواب: که چیرته د هغه صاحب دا تقریر نور حکومتونه تسلیموي نو سبحان الله ! (بیا خو ډیره ښه ده) که نه، د دروغو ویلو سره د حج د پاره تلل جائز نه دي.

...بقیه د تیرمخ]... بالشرط حرام والشرط لیس بلازم (خلاصة الفتاویٰ ج : ۳ ص : ۵۴) وان تأجیله لا یصح (الیٰ قوله) وعلی اعتبارالانتهاء لا یصح لأنه یصیربیع الدراهم بالدراهم نسیئة وهو ربوا (هدایة ج : ۳ ص : ۷۲) " وتعاونوا علی البر والتقویٰ ولاتعاونوا علی الاثم والعدوان " (المائده : ۱)

[1] وفی الصحیحین عن أبی بکرة قال : قال رسول الله صلی الله علیه وسلم : ألا أنبئکم بأکبرالکبائر؟ ثلاثا، قلنا : بلیٰ یا رسول الله ! قال : الشرک بالله وعقوق الوالدین، وکان متکئا. فجلس فقال : ألا وقول الزور، ألا وشهادة الزور، فمازال یکررها حتی قلنا: لیته سکت(تفسیرابن کثیرج:۴ ص:۶۱۵، طبع رشیدیة کوئته)

له اجازې پرته د حج له پاره د عزت او نوکرۍ خطره

سوال: ان شاء الله زما موراو پلار دې کال ته حج له پاره راروان دي، سعودی حکومت قانون جوړکړی دې که چیرې دلته کارکونکو یو ځل حج کړی وي، نوبیابه دویم حج پنځه کاله پس کوي، ما څلور کاله مخکې حج کړی دی، یوکال پاتې دی اوس زما مورپلار بوډاګان دي، ایا چې زه حج ته لاړشم نوګناه به وي؟ زما په خیال چې زه د اطلاع ورکولو نه پرته لاړشم اوزه چې کوم ځای کې کارکوم هغوی به ماته اجازه هم رانه کړي، دې معامله کې به دسعودي دحکومت خلاف ورزي وي، خوبل طرف ته زما د مورپلار مجبوري ده.

جواب: ستاسو مورپلار سره حج کول له څه شک پرته صحیح دي، خو دقانون خلاف ورزي کولو کې دعزت اونوکري (وظیفې) خطره کیدای شي، دا تاسو پخپله باندې وګورئ؛ دې باره کې د رته مشوره نه شم درکولی، خو شرعي طورباندې به داسې حج اداشي اوثواب به هم ملاویږي.

حج له پاره رخصتي حاصلول

سوال: زه دقطر په حکومت کې نوکریم، دحج باره کې دمسئلې پوښتنه کول غواړم، دقطر حکومت دحج له پاره هریونوکرته کال کې یوه میاشت رخصتي دتنخواه سره ورکوي، او لومړی حج فرض وي. زه دحج کولو طاقت لرم اوحج کول غواړم، ایازه دقطر دحکومت دحج رخصتیو کې یا خپلو سالانه رخصتیو کې حج ته لاړشم؟ ایا دې دواړو رخصتیو کې دفرق په وجې باندې به ثواب کې فرق راځي؟ زما دوست د قطر دحکومت په رخصتیانوکې حج کړی دی که چیرې ثواب کې فرق وي، نو په دویم ځل باندې حج کولو ته تیاریم؟

جواب: که چیرې دقانون په نزد باندې رخصتي ملاویږي اوهغه له پاره دې دروغ نه وي ویلي[1] نو دحج په ثواب کې هیڅ کمی نه دی راغلی.

د حکومت له اجازې پرته حج ته تلل

سوال: دحکومت دپابندي باوجود کوم خلک چې په غلایعنی په غلطو لاروباندې حج ته ځي اوحج هم نفلي کوي، دهغوی باره کې ستاسو څه خیال دی؟

جواب: دحکومت دقانون خلاف کولو کې یوطرف ته دعزت ویره ده که چیرې ونیول شي ،نوبې عزتي به یې وشي، دویم اکثر دشرعي حکمونو خلاف ورزي هم کیږي، مثلاً اکثرمیقات نه له احرام پرته تیریدل وي، دهغه په وجه باندې دم لازمیږي، که چیرې دقانون دنیولو (ګرفت) اودشرعي حکمونو دخلاف کولو ویره نه وي، نو هیڅ بده خبره نه شته، که نه، دنفلي حج له پاره

---

[1] ''یاایها الذین أمنوا اتقوا الله وقولوا قولا سدیدا '' (سورة ۳۳، الأحزاب : ۷۰)_

ګناه په سربانديِ اخيستل صحيح نه دي.[1]

د عمرې په ويزې باندې تللو سره حج کولو سره راتلل

سوال: که چيرته يوڅوک د عمرې په ويزه باندې لاړشي او حج کولو سره راشي. نو داسې کول به صحيح وي او که نه؟

جواب: که د عزت خطره نه وي نو جائز ده.

د رشوت په ذريعه باندې سعودي عرب کې
د نوکرسرې خپل مور پلار باندې حج کول

سوال: يوکس د ملک نه بهرد ګټې کولوکوشش کوي اويوې (ريکروټنګ ايجنسی) يا (داخله ورکولو) ادارې ته د رشوت په طورباندې لس دولس زره روپۍ ورکړې اوسعودي ته کارکولوله پاره لاړشي.هغه يويادوه کاله پس داسپانسرشپ اسکيم په ذريعه باندې په خپل پلاريامور باندې حج کوي.دې باره کې ووايئ چې داسې حج داسلام مطابق دی؟ ځکه چې هغه کس محنت کولوسره خوپيسې ګټي، خوبه کومه طريقه باندې چې هغه بهرتللی دی، يعنی رشوت ورکولو سره.نو د هغه د مورپلارحج به قبول شي اوکه نه؟

جواب: رشوت ورکولوسره نوکري اخيستل ناجائزدي[2]، خونوکري ملاويدو نه وروسته چې هغه په خپل محنت باندې کومې پيسې ګټي هغه حلالې دي اوپه هغو باندې پخپله ياپه مور پلار. يا نورو خپلوانو باندې حج کول جائزدي.

ځان د بل چا ښځه ښودلو سره حج کول

سوال: زما مسئله داسې ده چې زمانوم محمداکرم دی زمايودوست چې د هغه نوم محمد اشرف دی، زماددوست محمداشرف دخپل کفيل سره لږه شان جګړه وه. هغه خپله ښځه دلته حج کولوله پاره راغوښته. هغه زماپه نوم باندې خپله ښځه حج کولوته راوغوښتله ،هغه په نکاح نامه باندې هم زما نوم وليکه اوکاغذونوکې هم هغه زما ښځه جوړه شوه، هغه ائيرپورټ (هوايي ميدان) نه راوستوله پاره هم زه لاړم.ائيرپورټ (هوايي ميدان) باندې زماداقامې کاغذونه وکتل شواوهغه زماښځه ګڼل کيدو سره دائيرپورټ (هوايي ميدان) نه بهراپريښودل شوه.اوس هغه ښځه خپل اصلي خاوندسره ده.اوهغې حج هم اوکړ.اوس تاسووواياست چې داحج

---

[1] الافاقی مسلم مکلف أراد دخول مکة أوالحرم ..... جاوز اخرمواقيته غيرمحرم .... أثم ولزمه دم " (غنية الناسک ص : ۶۰، فصل فی مجاوزة الافاقی وقته، طبع ادارة القران)۔

[2] عن عبدالله بن عمرولعن رسول الله صلى الله عليه وسلم الراشی والمرتشی (مشکوٰة ص:۳۲۶ باب الأقضية)

صحيح دي او که نه؟او که چيرې دا صحيح نه وي. نو دې ګناه کې زه ترکومه حده پورې شريک يم؟

جواب: دحج فريضه خو دهغې محترمې اداشوه. خو دجعل سازي په ګناه کې درې واړه شريک يئ، هغه ښځه، خاوندېې او تاسو [۱]

مکه کې او سيدو سره عمره

سوال: د حج په دوران کې مکه مکرمه کې کې زياتې عمرې کيداى شي. هرکله چې څلور ښځه ورځې وروسته مدينې منورې ته تلل وي. هغه ځاى نه بيرته راتګ باندې د حج فريضه اداکول هم دي؟

جواب: جائز ده.

❖ عمره ❖

عمره د حج بدل نه ده

سوال: داسلام پنځم رکن(دمالدارکس له پاره) دحج فريضه اداکول دي، خواکثرسوداګران حضرات کله چې هغوى يورپ ياامريکې ته دسوداګري له پاره لاړشي، نوهغوى واپسي کې مکې مکرمې ته لاړشي اوعمره اداکړي اوهمدغه حال دپاکستان داعلى افسرانوهم دى، کوم چې دحکومت په خرچې باندې يورپ ته دټرنينګ (تربيت) يا دحکومت څه دکارله پاره لاړشي. نوهغه حضرات هم واپسي کې عمره اداکړي، خودحج اداکولوکوشش نه کوي.غالباً چې دهغوى خيال وي چې عمره اداکول دحج نعم البدل دى، دعرض کولومقصددادى چې دعمرې کولوشرعي حيثيت څه دى؟ اياعمره کول دحج نعم البدل کيداى شي؟

جواب: يورپ او امريکې ته تلو وخت کې که چيرې دعمرې سعادت نصيب شي، نوعمره خو کول ښکاردي،خوعمره دحج بدل نه ده، [۲] په کوم کس باندې چې حج فرض وي،دهغه له پاره

۱] ان الاعانة على المعصية حرام مطلقا بنص القران، أعنى قوله تعالىٰ: ”ولاتعاونوا على الاثم والعدوان“ (أحكام القران، مفتى محمد شفيع ج : ۳ ص : ۷۴) عن أبى هريرة رضى الله عنه أن رسول الله صلىٰ الله عليه وسلم قال .... من غشنا فليس منا (الترغيب والترهيب ج : ۲ ص : ۵۷۱، الترهيب من الغش، طبع بيروت) وعن أبى هريرة قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : اية المنافق ثلاث، زاد مسلم : وان صام وصلى وزعم أنه مسلم، ثم اتفقا : اذا حدث كذب، واذا وعد أخلف، واذا أئتمن خان (مشكوٰة ص : ۱۷، باب الكبائر وعلامات النفاق)۔

۲] ان العمرة واجبة ولكنها ليست بفرضية وتسميتهاحجة صغرى فى الحديث يحتمل أن يكون فى حكم الثواب (بدائع الصنائع ج : ۲ ص : ۲۲۶، كتاب الحج، فصل وأماالعمرة. طبع سعيد كراچى)۔

حج کول ضروري دي، بوازې عمره کولوسره فرض نه اداکيږي[۱]

دعمرې او قرباني له پاره عقيقه شرط نه ده

سوال: آیا هغه کس عمره کولی شي چې عقيقه يې نه وي شوې؟ اودغه شان ایاهغه کس قرباني کولی شي چې عقيقه يې نه وي شوې؟ خکه چې موږدتيرو ځلوروکالوراهیسې دالله تعالی په فضل اوکرم باندې قرباني کووااوموږکې يوکس هم عقيقه نه وي شوي.او زما مشر وروړتيرکال سعودي عرب ته وظيفې له پاره تللی و.نوالله تعالی په هغه باندې رحم وکړ اودخانه کعبې زيارت اوعمره يې هماغه اختر باندې وکړل

جواب: عقيقه کول دقرباني اوعمرې له پاره شرط نه دي.نو دکوم کس چې عقيقه نه وي شوې، دهغه قرباني اوعمره صحيح ده.

احرام تړلو نه وروسته که د ناروغۍ په وجه عمره ادا نه شي نو د عمرې قضا اودم واجب دی

سوال: عمرې له پاره مايه اوويشتمې روژې باندې دجدې نه احرام وتاړه . خوزماطبيعت ډيرزيات خراب شو.زه بالکل ګرځيدای نه شوم اوماته به تول عمرافسوس وي چې مايه اوويشتمې روژې عمره ادانه شوه کړای اوماهغه احرام دعمرې کولونه پرته خلاص کړ. ما دمجبورۍ په وجه باندې عمره ادانه کړه،ددې ګناه معافي به څنګه کيږي؟

جواب: ستاسو په ذمه باندې داحرام خلاصولو په وجه باندې دم هم واجب دی[۲] اودعمرې قضاهم لازم ده.[۳]

ذی الحجه کې دحج نه مخکې څوعمرې اداکيدای شي؟

سوال: دحج دورځو نه مخکې(دذی الحجه دلومړي تاريخ نه اتم تاريخ پورې) خلک چې وطن نه احرام تړلوسره ځي، نوبيو عمرې کولونه وروسته فارغ شي،سوال دادی چې دغه دوران کې نورې عمرې کيدای شي اوکه نه؟

جواب: حج پورې نورې عمرې کول نه دي پکار، حج نه فارغيدو نه وروسته دې وکړل شي، دحج نه مخکې چې څومره طواف کول غواړي ودې کړي.[۴]

۱] ولله على الناس حج البيت من استطاع اليه سبيلا " (ال عمران : ۹۷)_

۲] اذا أحصرالمحرم بعدو أو أصابه مرض فمنعه من المضى جازله التحلل .... ويقال له ابعث شاة تذبح فى الحرم ....الخ (هداية، كتاب الحج، باب الاحصار ص : ۳۱۲ طبع رحمانيه)_

۳] وعلى المحصربالعمرة القضاء (هداية ص : ۳۱۳، كتاب الحج، باب الاحصار)_

۴] وأما شرائط الركن فماذكرنا فى الحج الاالوقت فان السنة كلها ...[بقيه حاشيه په راروانه صفحه...

د عرفې له ورځې نه تر۱۳ ذی الحجه پورې عمره کول مکروه تحریمي دي

سوال: زمونږ دوستان وايي چې دحج يواهم رکن دعرفې دورځې نه تر۱۳ ذی الحجه پورې عمره کول منع دي.که چيرې منع وي. نوددې څه وجه ده؟ دقرآن اوحديث په رڼاکې ددې سوال جواب راکړئ

جواب: دعرفې له ورځې نه تر(۱۳)ذی الحجه پورې پنځه ورځې دحج دي. دې ورځوکې دعمرې اجازه نه شته. په دې وجه باندې دې ورځوکې عمره کول مکروه تحريمي دي.[1]

د عمرې ثواب ببښل

سوال: که چيرې يوکس دعمرې کولووخت کې نيت وکړي چې ددې عمرې ثواب دې زمافلانکي دوست ياخپلوان ته ورسيږي.يعنې زما داعمره دې دفلانکي خپلوان په نوم وليکل شي.نوآيا داسې کيدای شي؟

جواب: څنګه چې دنورونيکو کارونوثواب بل کس ته ببښل کيدای شي،دغه شان دعمرې ثواب هم ببښل کيدای شي[2]

مرحومې مورته د عمرې ثواب څه ډول رسيږي؟

سوال: دشوال په مياشت کې مې دمورله طرف نه ديوې عمرې ادا کولو اراده ده،زه دخپل طرف نه عمره کولوسره ثواب هغې ته وبښم. ياعمره دهغې له طرف نه وکړم؟ ددې به څه طريقه وي او نيت يې څنګه دی؟

...بقيه د تيرمخ]... وقت العمرة وتجوز فى غير اشهرالحج وفى أشهرالحج. لكنه يكره فعلهافى يوم عرفة ويوم النحروأيام التشريق، أماالجواز فى الأوقات كلهافلقوله تعالى : وأتموا الحج والعمرة لله، مطلقاعن الوقت، وقد ورد عن عائشة رضى الله عنها انها قالت: ما اعتمر رسول الله صلى الله عليه وسلم عمرة الاشهدتها،وما اعتمرالا فى ذى القعدة وعن عمران بن حصين رضى الله عنه أن النبى صلى الله عليه وسلم اعتمرمع طائفة من أهله فى عشرذى الحجة فدل الحديثان عليٰ أن جوازهافى أشهرالحج، وما روى عن عمررضى الله عنه انه كان ينهيٰ عنها فى أشهرالحج فهومحمول على نهى الشفقة على أهل الحرم لئلا يكون الموسم فى وقت واحد من السنة بل فى وقتين لتوسع المعيشة على أهل الحرم (بدائع الصنائع ج:۲ ص:۲۲۷فصل فى العمرة، طبع ايچ ايم سعيد)

۱] العمرة ..... وجازت فى كل سنة ..... وكرهت تحريمايوم عرفة وأربعة أيام بعدها ... الخ (درمختارج : ۲ ص : ۴۷۳، كتاب الحج، طبع ايچ ايم سعيد كراچى)۔

۲] الأصل أن كل من أتى بعبادة ماله جعل ثوابهالغيره .... الخ (وفى الشامية) أى سواء كانت صلاة أوصوما.... أوحجا أوعمرة (الفتاويٰ الشامية ج:۲ ص: ۵۹۵، باب الحج عن الغير، مطلب فى اهداء ثواب الأعمال للغير)۔

جواب: دواړه صورتونه صحيح دي،ستاسوله پاره آسان دادی چې عمره دخپل طرف نه وکړئ اوثواب هغې ته وبښئ[۱] اوکه چيرې دهغې دطرف نه عمره اداکول وي. نوداحرام تړلووخت کې دانيت وکړئ چې دخپلې مرحومې مورد طرف نه احرام تړم.اې الله! داعمره زماله پاره آسانه کړه اوزمادمورله طرف نه يې قبول کړه![۲]

د نوکري سفر او عمره

سوال: مورډنوکري(وظيفې) له پاره سعودی عرب ته راغلواوجده کې کوز شو اوبياتقريباً زرميله لرې کارکولوله پاره لاړو،دې کې موږته مخکې عمره کول پکار و اوکه وروسته؟

جواب: چونکه ستاسوداسفردعمرې له پاره نه و،بلکې دنوکرې (وظيفې) له پاره و . په دې وجه چې تاسوکله عمره کول غواړئ کولی يې شئ، مخکې تاسوله پاره عمره کول ضروري نه و،خاص طورباندې کله چې تاسوته مکې مکرمې ته د تلواجازت نه درکول کېده.[۳]

آيا د حج په مياشت کې عمره کونکی نورې عمرې کولی شي؟

سوال: يوکس دحج په مياشت کې عمره وکړه،اوس هغه دحج تروختـه هلتـه اوسيږي، نو آيا هغه دغه وخت کې نورې عمرې اداکولی شي؟

جواب: دمتمتع له پاره دحج اوعمرې په مينځ کې نورې عمرې کول جائزدي.[۴]

۱] ايضاً۔

۲] ولجوازالنيابة فی الحج شرائط .... ومنها نية المحجوج عنه عند الاحرام والأفضل أن يقول بلسانه لبيک عن فلان (الفتاوی الهندية ج : ۱ ص: ۲۵۷، کتاب المناسک، الباب الرابع عشرفی الحج عن الغير)۔

۳] وقتها أی العمرة جميع السنة الا خمسة أيام...الخ (عالمگيری ج : ۱ ص : ۲۳۷، الباب السادس فی العمرة)

٤] العمرة ..... وجازت فی کل سنة ..... وکرهت تحريمايوم عرفة وأربعة أيام بعدها ... الخ (درمختارج : ۲ ص : ۴۷۳، کتاب الحج، طبع ايچ ايم سعيد کراچی)۔

❖ د حج او عمرې اصطلاحات ❖

....

﴿دحج په مسئلوکې ځينې دعربي الفاظ استعماليږي، دځينې دوستانو غوښتنه ده چې شروع کې دهغو معنا وليکئ،په دې وجه باندې د,,معلم الحجاج،،[1] نه نقل کولوسره ديوځو الفاظو معنا دلته ليکل کيږي:

استلام: حجراسود ښکلول اولاس ور وړل،ياحجر اسوداورکن يماني ته يوازې لاس وړل.[2]

اضطباع: داحرام څادردښي ترخ ﴿څنګ﴾ نه لاندې ويستلوسره په ګسه ﴿چپه﴾ اوږه باندې اچول.[3]

آفاقي: هغه کس دى چې دميقات دحدودونه بَهروي. لکه: هندوستاني، پاکستاني، مصري، شامي، عراقي ﴿افغاني﴾، ايراني او داسې نور....[4]

ايام تشريق: دذالحجه يوولسم.دولسم اوديارلسم تاريخونوته ايام تشريق ويل کيږي،[5]ځکه دې کې هم د﴿نهم اولسم ذى الحجه په شان﴾ دهرلمونځ نه وروسته تکبيرات تشريق ويل کيږي.يعنې: **الله اکبرالله کبرلااله الاالله والله اکبرالله اکبرولله الحمد.**

ايام نحر: دلسمې ذي الحجې نه دولسمې پورې.[6]

اِفراد: يوازې دحج احرام تړل اويوازې دحج رکنونه اداکول.[7]

تسبيح: ``سبحان الله،، ويل.[8]

۱] معلم الحجاج ص : ۷۳ تا ۷۹، مؤلفه مولانا سعيد احمد مظاهرى، طبع مکتبه ڤانوى)_

۲] (واستلمه) أى مس الحجرباليد والقبلة (جامع الرموزج :۲ ص:۴۵۵، طبع ايران) وأيضا: الاستلام: صفته أن يضع كفيه على الحجرالأسود ويضع فمه بين كفيه يقبله من غيرصوت ان تيسروالا يمسحه بالكف ويقبل كفه بدل تقبيل الحجركذا فى شرح المناسک (قواعدالفقه، التعريفات الفقهية ص : ۱۷۵، طبع صدف پبلشرز)

۳] الاضطباع:أن يجعل رداءه تحت ابطه الأيمن ويلقيه عليٰ كتفه الأيسر(هداية ج:۱ ص:۲۴۱، باب الاحرام)

٤] الافاقى:أريدبه الخارجى أى خارج المواقيت (فتاويٰ شامى ج:۲ ص: ۴۶۸ مطلب فى فروض الحج و واجباته)

۵]و أيام النحرثلاثة، وأيام التشريق ثلاثة ويمضى ذالک كله فى أربعة أيام، فاليوم العاشرمن ذى الحجة للنحرخاصة. واليوم الثالث عشرللتشريق خاصة واليومان فيمابينهما للنحروالتشريق جميعا (بدائع الصنائع ج : ۱ ص : ۲۷۶، فصل فى صلاة العيدين)_

٦] ايضاً پورتنى حاشيه)_

۷] الافراد أن يحرم بالحج وحده (الفقه الاسلامى وأدلته ج : ۳ ص : ۲۱۵)_

۸] التسبيح : هوان يقول سبحان الله (قواعد الفقه ص : ۲۳۸)_

تمتع دحج په میاشتو کې مخکې عمره کول اوبیاهماغه کال دحج له پاره هم احرام تړل [۱]

تلبیه لبیک پوره لوستل [۲]

تهلیل لااله الاالله لوستل [۳]

جمرات باجمار منی کې درې ځایونه دي چې هغو کې دانسان دقد برابرستنې جوړې شوي دي .دلته کاڼي ویشتل کیږي،دلته کې مسجدخیف چې دمشرق طرف ته دی. هغې ته جمرة اُولی ویل کیږي اوله هغې نه وروسته دمکې مکرمې دمینځ والاته جمرة الوسطی او له هغې نه وروسته ته جمرة الکبری اوجمرة العقبه اوجمرة الاخری ویل کیږي. [۴]

رمل دطواف په لومړیو دریوچکرونوکې اوږې خوځیږي،اوواړه واړه قدمونه ایښودوسره تیزتیزتلل وي [۵]

رمی کاڼي (تیږې) ویشتل. [۶]

زمزم مسجدحرام کې بیت الله شریف ته نژدې یوه مشهوره چینه ده، هغې اوس دکوهي شکل اختیارکړی دی، دغه چشمه الله تعالی په خپل قدرت باندې دحضرت اسماعیل علیه السلام اودهغه مور له پاره جاري کړې وه. [۷]

۱] التمتع هوالجمع بين أفعال الحج والعمرة فى أشهرالحج فى سنة واحدة باحرامين بتقديم أفعال العمرة من غير يلم بأهله الماما صحيحا (قواعد الفقه ص : ۲۳۷، و أيضا هداية ج : ۱ ص : ۲۴۱)_

۲] التلبية : هى لبيک اللهم لبيک، لاشريک لک لبيک، ان الحمد والنعمة لک والملک لاشريک لک لبيک(قواعد الفقه ص : ۲۳۵) التلبية : هى لبيک اللهم لبيک، لاشريک لک لبيک، ان الحمد والنعمة لک والملک لاشريک لک (الجوهرة النيرة ج : ۱ص : ۱۵۵، طبع مجتبائى دهلي)_

۳] التهليل : هوأن يقول لااله الاالله، وهومأخوذ من الهيلا (قواعد الفقه ص : ۲۴۲، صدف پبلشرز کراچي)

۴] الجمار والجمرات : هى الحصاة يعنى الصغارمن الأحجارجمع الجمرة وسموا المواضع التى ترمى جمارا وجمرات الجمارالثلاث : هى العقبة والوسطى والقصويٰ بمنيٰ (قواعد الفقه ص : ۲۵۱طبع صدف)_

۵] الرمل بفتحتين سرعة المشى مع تقارب الخطى وهزالكفين مع الاضطباع (الجوهرة النيرة ج : ۱ص : ۱۵۸، طبع مجتبائى دهلي) الرمل: فى الطواف هوأن يمشى فى الطواف سريعاويهز فى مشيته الكتفين كالمبارزين بين الصفين)(قواعد الفقه ص : ۳۱۰، وكذا التعريفات ص : ۹۹)_

۶] فرمى الجمارفى اللغة هوالقذف بالأحجارالصغار و هى الحصيٰ (البدائع الصنائع ج : ۲ ص : ۱۳۷)_

۷] زمزم : بيرعند الكعبة غيرمنصرف، وماء زمزم أى كثير (قواعد الفقه ص : ۳۱۴) وأيضا : و زمزم : بئرمشهورة بمكة بجوارالكعبة يتبرک بها ويشرب مائها وينقل الى الجهات (المعجم الوسيط ج : ۱ ص : ۴۰۰) دغه شان د تفصيل دپاره اوګورئ : فتح البارى، كتاب الأنبياء ج : ۶ ص : ۳۹۶ تا ۴۰۷، طبع دارنشرالكتب الاسلاميه لاهورپاكستان)_

سعي دصفا اومروه ترمنځ په خاص طريقې باندې اووه خله ځکر وهل [۱]

شوط دبيت الله شريف څلورو طرفو نه يو ځکر لګول [۲]

صفا بيت الله سره خواه کې دشمال طرف ته يووړوکی شان غردی. دهغه نه سعي شروع کيږي [۳]

طواف دبيت الله څلورو طرفو ته خاص طريقې باندې اووه ځکرونه لګول [٤]

عمره حل يا ميقات نه د احرام تړلو سره دبيت الله طواف کول او دصفا مروه سعي کول [۵]

عرفات يا عرفه دمکې مکرمې نه مشرق طرف ته تقريباً نهه ميله لرې يو ميدان دی. هلته حاجيان صاحبان په نهم ذي الحجه باندې قيام کوي [٦]

قران دحج اوعمرې احرام دواړه په يوځای باندې تړل اومخکې عمره اوبيا حج کول [٧]

قارن دحج قران کونکي ته وايي.

قرن مکې مکرمې نه تقريباً دوه څلويښت ميله لرې يوغردی، نجد، يمن اونجد، حجاز او نجد تهامه نه راتلونکوله پاره ميقات دی [۸]

۱| السعی . الاسراع فی المشی وهودون العدو .... قال الراغب وخص السعی فیمابین الصفاوالمروة (قواعدالفقه ص : الفقه : ۳۲۲)_

۲| الشوط : هوالجری مرة الی الغاية ويراد به عند الفقهاء الطواف مرة جمعه اشواط (قواعد الفقه ص : ۳٤۲) وفی الجوهرالنيرة ج : ۱ ص : ۱۵۸ فيطوف بالبيت سبعة أشواط، الشوط من الحجرالی الحجر)_

۳| ثم يخرج الی الصفا فيصعد عليه ...... فيطوف سبعة أشواط يبدأ بالصفا ويختم بالمروة (هداية ج : ۱ص : ۲٤۲ ۲٤۳- كتاب الحج)_

٤| الطواف : لغة : الدوران حول الشیء، وشرعا : هوالدوران حول البيت الحرام (قواعد الفقه ص : ۳٦۵)

۵| العمرة. اسم من الاعتمار، هی لغة الزيارة والقصد الی مكان عامر، وشرعا قصد بيت الله بافعال مخصوصة. وتسمی بالحج الأصغر، وأفعالها أربعة : الاحرام، والطواف، والسعی، والحلق ... الخ (قواعد الفقه ص . ۳۹۰)_

٦| العرفات:اسم للموقوف المعروف ويتم الحج بالوقوف بها (المنجد ص : ٦٤۵، وقواعد الفقه ص: ۳۷۸)

۷| صفة القرآن. أن يهل بالعمرة والحج من الميقات، قدم العمرة لأن الله قدمها....... ولأن أفعالهامتقدمة علی أفعال الحج (الجوهرة النيرة ج : ۱ ص : ۱٦۷ طبع دهلی) وأيضا: القرآن هوالجمع بين العمرة والحج باحرام واحد فی سفرواحد (قواعد الفقه ص : ٤۲٦)_

۸| والمواقيت .... ولاهل نجد قرن المنازل. بسكون الراء. معرب علیٰ مرحلتين من مكة، وفی الحاشية (٤) تبعد عن مكة ۹٤كيلومترا وهوجبل شرقی مكة يطل علی عرفات (اللباب فی شرح الكتاب. كتاب الحج. ج : ۱ ص : ۱٦۵طبع قديمی كتب خانه)_

قصر ویښته کمول.[۱]

محرم احرام تړونکی.[۲]

مفرد هغه حج کونکی چاچې دمیقات نه یوازې دحج له پاره احرام تړلی وي.[۳]

میقات هغه ځای له کوم ځای نه چې مکې مکرمې ته تلونکي له پاره احرام تړل واجب دي.[۴]

جحفه رابغ سره نژدې دمکې مکرمې نه درې میله لرې یوځای دی، دشام نه راتلونکوله پاره میقات دی.[۵]

جنت المعلی: دمکې مکرمې هدیره(مقبره).

جبل رحمت: عرفات کې یوغردی.[۶]

حجر اسود: تورکانړی،دادجنت کانړی دی،جنت نه راتلووخت کې دا د پیو (شیدو) په شان سپین و، خود انسانانودګناهونوپه وجه باندې دا تورشو.دادبیت الله شریف جنوب شرق طرف ته دانسان د اوږدوالي والي په برابر دبیت الله په دیوال کې خښ کړل شوی دی،ددې څلورو واړو طرفوته دسپینوزروحلقه جوړه شوې ده.[۷]

حرم: دمکې مکرمې څلوروطرفوته دځه لرې پورې ځمکې ته حرم ویلی کیږي، ددې په حدودو باندې ننبې لګول شوي دي،دې کې ښکار کول،ونه کټ کول،اوخاروي څړول حرام دي.[۸]

۱] التقصیرفی الحج : أن یقطع روؤس شعر رأسه قدر أنملة ونحوه عند الاحلال (قواعد الفقه ص : ۲۳۴، طبع صدف پبلشرزکراچي، المنجد ص : ۸۰۸ طبع دارالاشاعت کراچي)_

۲] المحرم : من أحرم بالعمرة أوبالحج أوبهما (قواعد الفقه ص : ۴۷۰)_

۳] الاحرام أربعة أوجه : ۱- احرام الحجة المفردة .... أماالاحرام بحجة مفردة فهوان یقول عندالمیقات : اللهم انی أرید الحج والعمرة فیسره لی وتقبله منی (خزانة الفقه، کتاب وجوه الاحرام ص : ۸۸) وأیضا: المفرد ...... بکسرالراء هومن أفرد باحرام الحج (قواعد الفقه ص : ۴۹۹)_

٤] المواقیت : جمع میقات وهی المواضع اللتی لایجاوزها مرید مکة الامحرما ....الخ (قواعد الفقه ص : ۵۱۲، الجوهرةالنیرة ج : ۱ص ۱۵۴)_

٥] جحفة : موضع بین مکة المکرمة والمدینة المنورة، وهی میقات أهل الشام (قواعد الفقه ص : ۲۴۶) وأیضا ولأهل الشام الجحفة، علیٰ ثلاث مراحل من مکة بقرب رابغ (اللباب فی شرح الکتاب ج : ۱ص : ۱۶۵)

٦] اللباب فی شرح الکتاب، کتاب الحج، فصل یوم الترویة وعرفة ج:۱ ص: ۱۷۱، طبع قدیمی کتب خانه)

٧] وعنه (أی ابن عباس رضی الله عنهما) قال : قال رسول الله صلی الله علیه وسلم : نزل الحجرالأسود من الجنة وهوأشد بیاضا من اللبن، فسودته خطایا بنی ادم (مشکوٰة باب دخول مکة، والطواف، الفصل الثانی ص : ۲۲۷، طبع قدیمی، وکذا فی البحرالعمیق ج : ۱ ص: ۱۷۳، طبع مؤسسة الریان، المکتبة المکیة، مصر)_

٨] الحرم : بالتحریک اذا أطلق أرید به مکة المکرمة وهومواضع...[بقیه حاشیه په راروانه صفحه...

حل: دحرم څلورو واړو طرفو ته میقات پورې چې کومه ځمکه ده، هغې ته حل ویل کیږي، ځکه چې دې کې هغه شیان حلال دي کوم چې په حرم کې حرام وو.[۱]

حلق: سر خریل، ګنجی کول.[۲]

حطیم دبیت الله شریف شمال طرف ته بیت الله سره نژدې دانسان دقد برابر دیوال نه څه برخه ځمکه کې ختبه شوې ده، دې ته حطیم اوحظیره هم ویل کیږي،[۳] جناب رسول اللهﷺ ته دنبوت ملاویدونه لږشان مخکې کله چې قریشوخانه کعبه جوړه کړه نوټولوداتفاق وکړچې یوازې حلاله ګټه به دې کې استعمالیږي، خوپیسې کمې وې په دې وجه باندې دشمال طرف ته اصل پخواني بیت الله کې تقریباً شپږشرعي ګزه ځای پریښودل شو، دې پریښودل شوي ځای ته حطیم ویل کیږي[۴]. اصل حطیم تقریباً شپږ شرعي ګزه دی، اوس څه ځای پکې زیات رانیول شوی دی.

دم: داحرام په حالت کې دځینې منع شویو کارونوکولوپه وجه باندې چې دچیلۍ وغیره ذبح کول واجب شي، دې ته دم ویل کیږي.[۵]

ذوالحلیفه: دادیوځای نوم دی، مدینې منورې نه تقریباً شپږمیله لرې دی، دمدینې منورې نه دمکې طرف ته راتلونکوله پاره میقات دی، دې ته نن سبابیرعلي ویل کیږي.[۶]

...بقیه د تیرمخ]... معروفة محددة بنوع من العلاقة، وخارجهاالحل (قواعد الفقه ص : ٢٦٣)_

١] الحل : بالفتح ضد العقد وبالكسر، ماجاوز الحرم من أرض مكة ويقابله الحرم (قواعد الفقه ص : ٢٦٧)_

٢] المنجد مترجم ص : ٢٣٣)_

٣]الحطيم : ويسمیٰ الحجر و حظيرة اسماعيل عليه السلام وهى البقعة التى تحت الميزاب به حاجز كنصف دائرة بينه وبين البيت فرجه ستة ذراع (قواعد الفقه ص : ٢٦٦)_

٤]عن عائشة رضى الله عنهاقالت : سألت النبى صلى الله عليه وسلم عن الجدارأمن البيت هو؟ قال : نعم ! قلت فمالهم لم يدخلوه فى البيت؟ قال : ان قومک قصرت بهم النفقة قلت : فما شان بابه مرتفعا؟ قال : فعل ذالک قومک ليدخلوا من شاء وا ولولا ان قومک حديث عهدهم بالجاهلية فأخاف أن تنكرقلوبهم ان ادخل الجدرفى البيت وأن الصق بابه بالأرض (الصحيح للبخارى، باب فضل مكة وبنيانها ج: ١ ص : ٢١٥) وفى الفتح : (قصرت بهم النفقة) ويوضحه ماذكرابن اسحاق فى "السيرة" عن عبد الله بن أبى نجيح انه أخبرعن عبد الله بن صفوان بن أمية أن أبا وهب .... قال لقريش : لاتدخلوا فيه من كسبكم الاالطيب. ولاتدخلوا فيه محصربغى ولا بيع ربا ولامظلمة أحد من الناس عن عبدالله بن أبى يزيد عن أبيه أنه شهد عمربن الخطاب ..... فسأله عمر عن بناء الكعبة فقال : ان قريشا تقربت لبناء الكعبة – أى بالنفقة الطيبة – فعجزت فتركوا البيت فى الحجر، فقال عمر: صدقت (فتح البارى ج : ٣ ص : ٥٦٦ طبع قديمى كتب خانه كراچى)_

٥] الدم فى جناية الحج : هوذبح حيوان من الابل والبقر والغنم، وحيثما أطلق فالمراد به ذبح شاة ... الخ (قواعد الفقه ص : ٢٩٤، طبع صدف پبلشرز كراچى)_

٦] ولاهل المدينة ذوالحليفة، بضم ففتح، موضع على ستة أميال من المدينة...[بقيه حاشيه په راروانه صفحه.

ذات عرق دیوځای نوم دی چې نن سبا ویران (شاړ) دی. دمکې مکرمې نه تقریباً د دریو ورځو دسفر مطابق لرې دی، دعراق نه مکې طرف ته راتلونکوله پاره میقات دی.[۱]

رکن یمانی دبیت الله شریف جنوب غرب برخې ته وایي، دادیمن طرف ته دی.[۲]

مطاف دطواف کولوځای چې دبیت الله شریف څلورو واړوطرفوته دی، اودې کې سنګ مرمرلګیدلی دي.

مقام ابراهیم جنتي کاڼی دی، حضرت ابراهیم علیه السلام دې باندې دریدوسره بیت الله جوړ کړې وه. دمطاف مشرق طرف ته منبراود زمزم په مینځ کې یوه جالی داره قبی کې ایښودل شوې ده.[۳]

ملتزم: دحجراسود اوبیت الله شریف په مینځ کې یودیوال دی چې هغه سره ځان یا غاړه لګول اودعاغوښتل سنت دي.[۴]

مسجد خیف: د منٰی د غټې جومات نوم دی، چې د منٰی شمال طرف غرسره خواکې دی.[۵]

مسجدنمره: دعرفات په خواکې یوجومات دی.

مدعی: ددعاغوښتلوځای، ددې نه مراد مسجدحرام اودمکې مکرمې د هدیرې (قبرستان) په مینځ کې یوځای دی، دلته مکې مکرمې ته داخلیدو په وخت کې دعاغوښتل مستحب دي.

...بقیه د تیرمخ]... وعشرمراحل من مكة، وتعرف الان بابارعلى (اللباب فى شرح الكتاب، كتاب الحج، المواقيت ج : ۱ص: ۱۶۵، طبع قديمى كتب خانه)_

۱] ذات عرق ميقات أهل العراق (قواعد الفقه ص: ۲۹۸) أيضا : ولأهل العراق ذات عرق، بكسرفسكون، على مرحلتين من مكة، وفى الحاشية ۲: تبعد عن مكة ۹۴كلومترا، وهى فى الشمال الشرقى لمكة (اللباب فى شرح الكتاب ج : ۱ ص : ۱۶۵، كتاب الحج، المواقيت، طبع قديمى، خزانة الفقه ص : ۸۹، طبع المكتبة العاصمية الغفورية)_

۲] وعن ابن عمران رسول الله صلى الله عليه وسلم قال : مسح الحجر والركن اليمانى يحط الخطاياحطا ... وانما سمى الركن اليمانى فيماذكرالقعنبى : لأن رجلا من اليمن بناه (البحرالعميق ج : ۱ ص : ۱۷۷- ۱۷۸ طبع مؤسسة الريان، المكتبة المكية)_

۳] عن سعيدبن جبير: " واتخذوا من مقام ابراهيم مصلى " قال : الحجرمقام ابراهيم نبى الله، قد جعله الله رحمة، فكان يقوم عليه ويناوله اسماعيل الحجارة (تفسيرابن كثير، سورة البقرة اية : ۱۲۵، ج : ۱ ص : ۳۶۱ طبع رشيدية) أيضا تفسيرمدارک ج : ۱ ص : ۱۲۸ طبع دار ابن كثير، بيروت)_

۴] الملتزم : هومابين الحجرالأسود الى باب الكعبة الشريفة من حائط الكعبة الشريفة (قواعد الفقه ص : ۵۰۵، أيضاالبحرالعميق ج : ۱ ص : ۱۸۵ طبع مكة)_

۵] قال ابن فارس اللغوى : الخيف ارتفع من الأرض والحدرمن الجبل، ومسجد منٰى يسمى مسجد الخيف لأنه فى سفح جبلها (البحر العميق،فصل مسجد الخيف، ج : ۱ ص : ۲۳۶ طبع مؤسسة الريان، المكتبة المكية)

مزدلفه: د منى او عرفات په مينځ کې يو ميدان دى، داد منى نه د مشرق طرف ته درې ميله لرې دى.[۱]

محسر: مزدلفه سره نژدې يو ميدان دى، دلته تيريدو وخت کې منډه وهل وي، دې ځاى کې په اصحاب فيل باندې، کوموچې په بيت الله شريف باندې حمله کړې وه عذاب نازل شوى و.[۲]

مروه: دبيت الله شمال مشرق طرف ته يووړوکى شان غردى، دلته سعې ختميږي.[۳]

ميلين اخضرين: دصفااومروه په مينځ کې دمسجدحرام په ديوال کې دوه شنه ميلونه لګيدلى دي. ددې په مينځ کې دسعې له پاره په منډه تلل وي.[۴]

موقف: داد دريدوځاى دى. دحج په کارونوکې ددې نه مراد دعرفات يادمزدلفې ميدان کې ددريدوځاى دى.[۵]

ميقاتي: دميقات اوسيدونکي.

وقوف: دوقوف معنا دريدل دى، اودحج په کارونوکې ددې نه مراددعرفات اومزدلفه په ميدان کې خاص وخت کې دريدل دي.[۶]

هدى: هغه څاروي چې حاجي يې حرم ته دقرباني له پاره ځان سره بيايي.[۷]

۱] المزدلفة : موضع بين منى و عرفات و فيها المشعر الحرام و هو المعلم أى موضع علامة الحرم (قواعد الفقه ص: ۴۸۰)

۲] قوله : الابطن محسر وهو واد باسفل مزدلفة عن يسارها، وقف فيه ابليس متحسرا (الجوهرة النيرة، كتاب الحج ج : ۱ص : ۱۶۲) وأول محسر من القرن المشرف من الجبل الذى على يسارالذاهب الى منى، سمي به لأنه فيل أصحاب الفيل أعيافيه (فتح القدير، كتاب الحج ج : ۲ ص : ۱۷۳ طبع دارصادر، بيروت)_

۳] المروة ..... وف الحج جبل بمكة (قواعدالفقة ص : ۴۷۹، طبع صدف پبلشرزكراچي)_

۴] (قوله: فاذا بلغ الى بطن الوادى سعيٰ بين الميلين الأخضرين) وهما علامتان لموضع الهرولة، وهما شيئان منحوتان من جدارالمسجد لا انهما مفصلاً عن الجدار، وسماها أخضرين على طريق الأغلب والا فأحدهما أخضر والاخرأحمر ... فجعل هناک ميلان علامة لموضع الهرولة. ليعرف أنه بطن الوادى (الجوهرة النيرة، كتاب الحج ج :۱ ص :۱۵۹)

۵] الموقف: الموقف اثنان،۱- وقوف بعرفات:يقف الحاج بقرب الجبل بعدالظهروالعصرالى أن تغرب الشمس ... ۲-وأماالموقف الثانى فبالمزدلفة، يقف الامام والناس معه بعد ما صلى صلاة الفجرمن يوم النحربغلس الى أن ترتفع الشمس ...الخ (خزانة الفقه لأبى الليث ص : ۹۱كتاب الحج، الموقف، طبع المكتبة العاصمية)_

۶] أيضا)_

۷] الهدى : بالفتح ... اسم لما أهدى الى الحرم من النعم أوما ينقل للذبح من النعم الى الحرم، والهدى من ثلاثة، من الابل والبقروالغنم (قواعد الفقه ص : ۵۵۱، وأيضا فتاويٰ شامي ج: ۲ ص : ۶۱۴، باب الهدى)

يوم عرفه نهم ذی الحجه په کومه ورځ چې حج وي اوحاجي صاحبان دعرفات په ميدان کې قيام کوي.[1]

يلملم دمکې مکرمې نه جنوب طرف ته دوه منزله باندې يوغردی.دې ته نن سباسعديه هم ويل کيږي،داديمن،هندوستان اوپاکستان نه راتلونکوله پاره ميقات دی.[2]

حج کونکيوله پاره هدايات

سوال: داسلام په ارکانوکې دحج څه اهميت دی؟ په لکونو مسلمانان هرکال حج ته ځي. بياهم دهغوی په ژوندکې ديني انقلاب نه راځي.ددې څه وجه ده؟ دې موضوع باندې رڼا واچوئ؟

جواب: حج داسلام يوعظيم الشان رکن دی، داسلام دمکمل کيدو اعلان دحجة الوداع په موقع باندې شوی و اوهم په حج باندې د اسلام ارکان مکمل کيږي. په احاديثوکې دحج اوعمرې فضيلتونه ډيرزيات فرمايل شوي دي:

يوحديث شريف کې دي چې **قال رسول الله ﷺ من حج لله فلم يرفث ولم يفسق رجع كيوم ولدته أمه. متفق عليه.** (مشكوة ص ۲۲۱)

ترجمه: چاچې يوازې دالله تعالی درضاله پاره حج وکړ اوهغه کې يې نه څه فحش خبره وکړه اونه يې نافرماني وکړه ، نوهغه دهغه ځای نه داسې پاک اوصفاراځي،لکه څنګه چې دپيدائش په ورځ باندې وي.

يوبل حديث شريف کې دي چې:

سئل رسول الله ﷺ اى العمل افضل.قال ايمان بالله ورسوله.قيل.ثم ماذا؟ قال الجهادفى سبيل الله.قيل: ثمّ ماذا؟ قال: حج مبرور. متفق عليه (مشكوة ص ۲۲۱)

دحضور ﷺ نه پوښتنه وشوه چې دټولونه غوره عمل کوم يودی؟ حضور ﷺ وفرمايل الله تعالی اودهغه په رسول ﷺ باندې ايمان راوړل،عرض وشو:له هغه نه وروسته، حضور ﷺ وفرمايل: د الله تعالی په لارکې جهادکول،عرض وشو: له هغه نه وروسته، حضور ﷺ وفرمايل: مبرور حج.

---

[1] يوم الحج يوم العرفة : هو التاسع من ذى الحجة، وسمى بيوم عرفة لأن ادم وحواء بعد ما أهبطا الى الأرض وافترقا فلم يجتمعا سنين ثم التقيا يوم عرفة بعرفات قاله النسفى - الخ (قواعد الفقه ص : ۵۵۸، المنجد ص : ۶۴۵)

[2] يلملم : ميقات أهل اليمن ومن فى جهتهم من أهل باكستان والهند واندونيسية وغيرهم (قواعد الفقه ص : ۵۵۵)، وأيضا : وهوجبل من جبال تهامة مشهورة فى زماننا بالسعدية (حاشية هداية ج : ۱ ص : ۲۱۴، طبع ملتان)_

قال رسول الله ﷺ: العمرة الى العمرة كفارة لما بينهما والحج المبرور ليس له جزاء الا الجنة. متفق عليه. (ايضا) د يوې عمرې نه وروسته بله عمره د دې په مينځ کې د شويو ګناهونو کفاره ده او د مبرور حج جزا له جنت نه پرته بل څه نه شي کيداى.

يو بل حديث شريف کې دي چې: **وعن ابن مسعود قال قال رسول الله ﷺ تابعوا بين الحج والعمرة فانهما ينفيان الفقر والذنوب كما ينفى الكير خبث الحديد والذهب والفضة و ليس للحجة المبرور ثواب الا الجنة.** (مشكوة ص ۲۲۲)

پرلپسې حجونه او عمرې کوئ ځکه چې دا دواړه د فقر او ګناهونو نه داسې صفايي کوي، څنګه چې بټۍ د اوسپنې، سرو زرو او سپينو زرو نه ګندلرې کوي او د مبرور حج ثواب يوازې جنت دى.

حج د الله تعالى سره د عشق اظهار دى او بيت الله شريف د تجلياتو مرکز دى، په دې وجه باندې د بيت الله شريف زيارت او د حضور ﷺ په بارګاه کې حاضري کول د هر مسلمان خواهش وي. که چيرې د چا په زړه کې دا خواهش نه پيداکيږي، نو پوهيدل پکار دي چې د هغه د ايمان جرړې وچې دي.

يو بل حديث شريف کې دي چې: **وعن على قال قال رسول الله ﷺ من ملك زادا وراحلة تبلغه الى بيت الله ولم يحج فلا عليه ان يموت يهوديا او نصرانيا الخ.** (مشكوة ص۲۲۲)

کوم کس چې بيت الله ته رسيدو له پاره زاد او راحله لري او د دې باوجود هغه حج و نه کړي نو د هغه په حق کې هيڅ فرق نه پريوځي چې هغه يهودي يا نصراني مرشي.

يو بل حديث شريف کې دي چې:

وعن ابى امامة قال قال رسول الله ﷺ من لم يمنعه من الحج حاجة ظاهرة او سلطان جائر او مرض حابس فمات ولم يحج فليمت ان شاء يهوديا وان شاء نصرانيا. (مشكوة ص۲۲۲)

د کوم کس په حج کولو کې چې نه ظاهري طور باندې څه بنديز وي، نه ورته ظالم پاچا او نه د بيمارۍ عذر وي، نو هغه ته اختيار دى چې هغه يهودي مرکيږي او يا نصراني.

د سفر د سهولت او د زيات مال په وجه به هر کال په حاجيانو صاحبانو کې اضافه کيږي. خو ډير د غم او تکليف خبره ده چې د حج نور او برکت ختميږي او د حج چې کومې ګټې دي د هغو نه امت محروميږي، د الله تعالى ډير کم بندګان داسې پاتې شوي دي چې د حج فريضه د دې شرائطو او آدابو سره پوره پوره اداکوي، که نه، اکثر حاجيان صاحبان خپل حج برباد کړي او ..نيکي برباد ګناه لازم،، په شان شي، نه د حج صحيح مقصد د هغوى مطلب وي او نه د حج د مسئلو او حکمونو نه هغه خبروي او نه دا زده کوي چې حج څنګه کيږي ؟ او نه د هغه پاکو مقاماتو د عظمت او حرمت پوره لحاظ ساتي، بلکې اوس خو داسې مناظر ليدل کيږي چې د حج دوران کې حرام کارونه کول فيشن جوړ شوي دي او دا امت د ګناه ګناه ګڼلو له پاره تيار هم نه

دی (انالله وانااليه راجعون) ښکاره خبره ده چې دالله تعالی اودهغه د رسول ﷺ دحکمونونه بغاوت کولوسره چې کوم حج وکړل شي، هغه کې به نوراوبرکت څنګه وي؟ اودالله تعالی رحمت دځان طرف ته څنګه متوجه کولی شي؟

دټولونه مخکې خودحکومت دطرف نه په حج درخواست کې د فوټو(عکس) لګولو حکم شوی دی اودې باندې غټ غضب اوستم داچې پرده کونکې ښځې مخکې ددې قیدنه ازادې وې، خوداسلام نافذکولو د جذبې په وجه باندې هغوی باندې هم دفوټو(عکس) لګولوپابندي ولګول شوه، بیادحاجیانودتربیت له پاره هغوی ته دحج فلمونه ښودل کیږي، دکوم عبادت شروع چې دفوټو (عکس)اودفلم په شان لعنت نه وشي،دهغه انجام به څه وي یاڅنګه به وی؟ اوچونکې حاجیان صاحبان پخپله باندې دحج فلمونه کتلوسره حج کول زده کوي په دې وجه باندې هغوی ته دحج دمسئلودکتاب دلوستلوضرورت یااحساس نه وي اونه دعالم نه دمسئلو د پوښتنې کولو ضرورت محسوسوي،نتیجه داچې دچاپه زړه کې څه راځي هغه کوي.

دحاجیانوصاحبانوقافلې چې کله دکورنه رخصتیږي، نود ګلونو هارونه هغوی ته اچول لکه چې دحج لازمه برخه وي.اوددې نه پرته دحاجي صاحب تلل بدګڼل کیږي، دتلوپه وخت کې چې کوم خشیت اوتقوی،دحقونواداکول،دمعاملاتوصفایي اودسفرشروع کولو دآدابواهتمام کول پکاروي هغه دلرې لرې پورې په نظرنه راځي، دمبارک سفرشروع دآدابونه پرته یوازې ځان ښودنې اوریاپه ماحول کې وشي، اوس دڅه وخت نه دصدرمملکت، ګورنر (والي) یا د مشرانو دطرف نه په جهاز (طیاره)کې حاجیانوصاحبانوته دالوداع ویلو رواج شروع شوی دی،دې موقع باندې بینډ، باجې (ډهول، توله)،تصویران ویستل اونعرې وهل سرکاري (حکومتی) طور باندې کیږي. غور وکړئ چې دا د څومره حرامو مجموعه ده.

دحج په سفرکې دجماعت سره لمونځ کول خوڅه چې په زرګونوکې به یوحاجی داسې وي چې هغه سره دلمونځ کولوخیال وي.چې ددې مقدس سفردوران کې کوم لمونځ قضانه شي.که نه، حاجیان صاحبان خودکورنه ځان ته لمونځونو معاف کولوسره روان شي. اواکثروخت بې وخته چې څنګه ورته آسانه وي لمونځونه کوي.خود لمونځونو اهتمام دهغوی په نزدباندې هیڅ اهمیت نه لري.اوځینې خو حرمین شریفین ته رسیدونه پس هم دلمونځونوپه وخت کې بازارونو کې ګرځي. قرآن کریم کې چې دحج باره کې کوم هدایات ورکړل شوي دي هغه دادي:

۱. دحج دوران کې فحش خبرې نه وي، نه نافرماني اونه جنګونه کول.[۱]

اواحادیثوکې هم دقبول شوي حج همدانښې ښودل شوي دي چې هغه دفحش خبرو او نافرماني نه پاک وي،خوحاجیانو صاحبانوکې ډیرکم خلک داسې وي چې دې هدایاتو باندې عمل کوي اودخپل حج دبربادولو نه ځان ساتي،بدلې ویل (ساز او سرود) او ډیره خریل، له څه

۱] " فمن فرض فیهن الحج فلارفث ولافسوق ولاجدال فی الحج " (البقرة : ۱۹۷)_

اختلاف پرته حرام اوکبیره ګناهونه دي.خوحاجیانو صاحبانو دابالکل دګناه دفهرست نه ویستلي دي، دحج سفرشروع کیږي او ډیر اهتمام سره ډیرې خریل کیږي اوریډیو (رادو) اوټیپ ریکارډرباندې نغمې اوریدل کیږي انالله وانا الیه راجعون.

دغه شان ډیرکبیره ګناهونه نورهم دي دکوموچې حاجیان صاحبان عادت وي اودالله تعالی بارګاه ته تلووخت کې یې هم هغه نه پریږدي، دحاجیانوصاحبانوداحالت لیدوسره راته دومره تکلیف وي چې دهغه دلیکلوله پاره راسره الفاظ نه شته، دغه شان دحج دسفردوران کې دښځوبې پردګي هم عامه ده، ډیروسړیوسره ښځې هم بربنډسرېه نظرراځي،اوغضب دادی چې ډیرې ښځې دشرعي محرم نه بغیردحج په سفرروانې وي،اوددروغوځوک محرم ولیکي، ددې نه چې کومه ګندګي پیداکیږي،هغه "که څه وایم نوژبه مې سوزي،، په شان دی.

دکوم حدیورې چې ددې ارشادتعلق دی چې دحج دوران کې جنګ جګړه کول نه دي پکار. ددې مقصددادی چې دې سفرکې چونکې خلک ډیرزیات وي اوسفرهم ډیرزیات اوږد وي،په دې وجه باندې دسفردوران کې یوبل سره خفګان راتلی شي اوخپلوکې د جذباتوجنګ کیدای شي اود سفر تکلیفونه برداشت کول اود خلکو په مصیبتونو باندې خفګان نه کول بلکې دصبرنه کاراخیستل هم ددې سفردټولونه غټ کرامت دی،ددې حل همداکیدای شي چې هر حاجي دخپلوجذباتواحترام وکړي،دنورو دطرف نه خپل زړه د شیشې په شان صفاکړي اوپه لاره کې چې کومه ناخوښي (تکلیف) راشي،هغه خوشحالي سره برداشت کړي، پخپله ددې اهتمام وکړي چې دهغه دطرف نه چاته څه تکلیف ونه رسیږي اودنورودطرف نه چې هغه ته څه تکلیف ورسیږي، هغه باندې غوسه ونه ښیي.د نورو له پاره دخپلو جذباتو قرباني ورکول ددې مبارک سفر دټولونه غټه تحفه ده،اوددې دولت حاصلولوله پاره دډیرې غټې مجاهدې اولوړې حوصلې ضرورت دی اوداشی دالله تعالی دبندګانو دصحبت نه پرته نه شې نصیب کیدای.

دحج کونکوپه خدمت کې ډیرخیرخواهي اودل سوزي سره خواست دی چې خپل دا مبارک سفرزیات نه زیات دبرکت اوسعادت ذریعه جوړولوله پاره دامعروضات نظرکې ساتل پکاردي:

۱ چونکې تاسودحقیقی محبوب په لارکې وتلي یئ،په دې وجه باندې ستاسوددې مقدس سفر هره یوه لمحه قیمتی ده،اوشیطان به ستاسودوخت ضائع کولوکوشش کوي.

۲. خنګه چې دحج دسفرله پاره دسامان اوضروریاتوله پاره اهتمام کیږي، دې نه ډیرزیات دحج دحکمونواومسئلوزده کولواهتمام کول پکاردي اوکه چیرې دسفرنه مخکې ددې موقع ملاونه شي نوکم ازکم دسفردوران کې ددې اهتمام کول پکاردي،چې دیوعالم نه هروخت ددې مسئلو پوښتنه کول اوهغې باندې عمل وکړل شي، دې باره کې داکتابونه ځان سره ساتل پکار دي اودا باربارلوستل پکار دي.خاص طورباندې په هرموقع باندې دهغو خاصه برخه غور

سره لوستل پکار دي. کتابونه دادي

۱ فضائل حج از حضرت شیخ الحدیث حضرت مولانا محمد زکریا نور الله مرقده
۲ آپ حج کیسے کریں از مولانا محمد منظور نعماني مد ظله
۳ معلم الحجاج از مولانا مفتي سعید احمد مرحوم
۴. مسائل حج از مولانا مفتي محمد فرید صاحب نور الله مرقده
۵ مجموع الفتاوی از مولانا مفتي محمد رفعت قاسمي صاحب مد ظله

د دې مبارک سفر دوران کې د ټولو ګناهونو نه پرهیز وکړئ او د ټول عمر له پاره د ګناهونو نه د بچ کېدو عزم وکړئ او دې له پاره دالله تعالی په دربار کې خاص طور باندې دعاګانې وغواړئ" دا خبره خاص طور باندې ذهن کې ساتل پکار دي، چې د قبول شوي حج نښه داده چې د حج نه وروسته دانسان په ژوند کې دیني انقلاب راشي، کوم کس چې د حج نه وروسته هم فرائض نه اداکوي او ناجائز کارونه کوي. د هغه حج قبول نه دی. ستاسو زیات وخت په حرم شریف کې تیرېدل پکار دي او د سخت ضرورت نه پرته بازارونو کې بالکل ګرځېدل نه دي پکار. د دنیا سامانونه تاسو ته ګران او ارزان. ښه او خراب په خپل ملک کې هم پیدا کېږي. خو د حرم شریف نه ملاوېدونکي سعادتونه تاسو ته بل ځای کې نه شي پیداکېدای. هلته اخیستل مه کوئ. خاص طور باندې د هغه ځای نه ریډیو. ټی وی (تلویزون) او داسې شیان راوړل ډېر د افسوس خبره ده، چې یوه زمانه کې به حج او عمره کې، کجوري (خرما)، او آب زم زم د حرمین شریفین تحفې وې او اوس ریډیو، ټي وي (تلویزون) او داسې نور... ناپاک شیان د حرمین شریفین نه د تحفې په طور باندې راوړل کېږي.

چونکې د حج دوران کې د مختلف طرفونو نه د مختلف مسلکونو خلک جمع شوي وي، په دې وجه باندې یو عمل لیدو سره هغه عمل شروع کول نه دي پکار، بلکې تحقیق کول پکار دي چې آیا دا عمل ستاسو د حنفي مسلک مطابق صحیح دی او که نه؟ د لته د مثال په طور باندې دوه مسئلې ذکر کوم:

۱ د سحر د لمونځ نه وروسته اشراق پورې او د مازیګر د لمونځ نه وروسته د لمر پریوتو پورې دوګانه طواف لمونځ کولو اجازه نه شته.[۱] د غه شان په مکروه وختونو کې هم اجازه نه شته. خو ډېر خلک نورو ته کتلو په وجه باندې کوي.

۲ احرام خلاصولو نه وروسته سر خریل افضل دي او داسې خلکو له پاره حضور ﷺ درې خله دعا کړې ده[۲] او قینچي یا مشین باندې د وېښتو کمول هم جائز دي. احرام نه د وتو له پاره

۱ او کره تحریما صلاة ولو قضاء أو واجبة أو نفلا .... مع شروق واستواء، وغروب الاعصر یومه (الدر المختار، کتاب الصلاة ج : ۱ ص : ۳۷۰، ۳۷۱، کتاب الصلاة، طبع سعید)_

۲ اللهم ارحم المحلقین، قالوا :والمقصرین یارسول الله! قال : اللهم ارحم... [بقیه حاشیه په راروانه صفحه...

دسرکم ازکم څلورمه برخه صفاکول ضروري دي، له دې نه پرته احرام نه خلاصیږي[۱] خوبې شمیره خلک چې هغوی ته دصحیح مسئلې علم نه وي.هغوی نوروته کتلوسره دغوږونونه پورته لرشان ویښته کټ کړي اوداګنې چې هغوی احرام خلاص کړ. حالانکې دې سره احرام نه خلاصیږي.اوجامې اغوستلواوداحرام خلاف کارکولوپه وجه باندې هغوی باندې دم واجب شي[۲]غرض داچې یوازې خلکوته دکتوپه وجه باندې څه کارنه دي کول پکار.بلکې دعالمانونه دمسئلوباره کې تحقیق کول پکاردي.

د حج د قسمونو تفصیل او اسان حج

سوال: مایودمولاناصاحب نه اوریدلي دي چې دحج درې قسمونه دي:(۱) قِران،(۲) تمتع،(۳) افراد. پوښتنه داده چې ددې دریوواړوڅه تعریف دی؟ داکوم قسمه حجونه دي اودې کې افضل او اسانه حج کوم یو دی؟ چاباندې چې حج فرض وي هغه کوم اداکړي؟ مهرباني وکړئ تفصیل سره ددریوواړوحکمونه هم واضح کړئ!

جواب: حج قِران دادې چې میقات نه تیریدووخت کې دحج اوعمرې دواړوله پاره په یوځای باندې احرام وتړل شي.مخکې دعمرې کارونه وشي اوبیا حج اداکړل شي اوبه لسم ذي الحجه باندې د رمې اوقرباني کولونه وروسته ددواړو احرام په یوځای باندې خلاص کړل شي.[۳]

حج تمتع دادې چې دمیقات نه دعمرې احرام وتړل شي اودعمرې کولونه وروسته احرام خلاص کړل شي اواتم تاریخ باندې دحج احرام وتړل شي اولسم ذي الحجه باندې درمې او

...بقیه د تیرمخ]... المحلقين ! قالوا: والمقصرين يارسول الله ! قال : والمقصرين متفق عليه (مشكوٰة، باب الحلق ص : ۲۳۲) وعن يحيى ابن الحصين عن جدته أنهاسمعت النبى صلى الله عليه وسلم فى حجة الوداع دعا للمحلقين ثلاثا والمقصرين مرة واحدة رواه مسلم (مشكوٰة ص : ۲۳۲، باب الحلق)_

۱]ثم قصربأن يأخذ من كل شعرقدر الأنملة وجوبا وتقصيرالكل مندوب والرابع واجب .... وحلقه الكل أفضل (قوله ثم قصر) أى أوحلق كمادل عليه قوله وحلقه أفضل ... (قوله بأن يأخذ الخ) قال فى البحر: والمراد بالتقصيرأن يأخذ الرجل والمرأة من روؤس شعر ربع الرأس مقدارالأنملة ... الخ (ردالمحتارمع الدرالمختار، كتاب الحج، مطلب فى رمى جمرة العقبة ج :۲ ص : ۵۱۵)_

۲]مايوجب الدم على المحرم : خمسون شيئا يوجب الدم على المحرم ....ولبس الثوب المخيط يوما كاملا أوليلة كاملة ... الخ (خزانة الفقه، كتاب مناسک الحج ص: ۹۳، طبع المكتبة العاصمية الغفورية)_

۳] باب القرآن .... قوله : وصفة القرآن أن يهل بالعمرة والحج معا من الميقات، قدم العمرة لأن الله تعالىٰ قدمها بقوله : " فمن تمتع بالعمرة الى الحج " ولأن أفعالهامتقدمة على افعال الحج (الجوهرة النيرة، باب القرآن ج :۱ ص : ۱۶۷) أما الاحرام بحجة وعمرة فهوأن يقول عند الميقات اللهم ....فيؤديهما جميعا باحرام واحد، ثم يذبح شاة بعدالرمى من جمرة العقبة فى يوم النحرأومن يوم الغد الخ (خزانة الفقه، كتاب المناسک والحج ص : ۸۸)_

قرباني كولونه وروسته احرام خلاص كړل شي.[۱]

حج افراددادې چې دميقات نه يوازې دحج احرام وتړل شي او لسم ذي الحجه باندې درمي نه وروسته احرام خلاص كړل شي،(دې صورت كې قرباني واجب نه ده)[۲]

لومړی صورت افضل دی اودويم اسهل دی،اودواړه صورتونه ددريم صورت افضل هم دي اواسهل هم دي،په كوم كس باندې چې حج فرض وي دهغه له پاره همداترتيب دی.[۳]

عمرې نه وروسته حج ته كوم حج ويل كيږي؟

سوال: زه به شوال كې يوه عمره اداكوم،له هغه نه وروسته مې دحج اراده ده،دهغه نيت به څنګه وي اودابه كوم قسمه حج وي؟

جواب: نيت چې څنګه دجداعمرې اوجداحج له پاره وي،هماغه شان به وي،مسئلې هماغه دي،خو دابه حج تمتع شي اولسم ذی الحجه باندې سرخريلو نه مخكې به قرباني لازمه وي،دې ته دم تمتع ويل كيږي.[۴]

د حج تمتع طريقه

سوال: موږدواړه ډيرزيات پريشان يو،كله چې ستاسومشوره راغلې وه چې حاجيانو حضراتو ته دعالمانونه زده كولونه وروسته حج كول پكار دي، په دې وجه باندې موږتاسونه پوښتنه كووچې تاسودتمتع طريقه لږ وښيئ چې دحج هغه پنځه ورځې به څنګه تيروو. او مسنونه طريقه څه ده اوكوم عمل پرېښودوباندې دم واجبيږي،ددې وضاحت هم وكړئ!

جواب: دتمتع طريقه داده چې تاسودميقات نه مخكې(بلكې جهاز (طياره) ته ختلونه مخكې) يوازې دعمرې احرام وتړئ،مكې مكرمې ته رسيدو سره دعمرې اركان(طواف اوسعي)

۱] التمتع لغة الجمع بين العمرة والحج باحرامين .... وهو أن يحرم بعمرة من الميقات أوقبله فى أشهرالحج ويطوف .... وليسعٰى ويحلق أويقصركالمفرد بالعمرة، ويقطع التلبية فى أول طوافه .... ثم يحرم بالحج من الحرم ان كان بمكة أومن الحل ان كان بالمواقيت .... يوم التروية وحج كالمفرد .... وذبح بعد الرمى فى أيام النحر.... الخ (جامع رموز الرواية فى شرح مختصرالوقاية، كتاب الحج، ج ۲ص: ۴۱۸ طبع مكتبه اسلامية گنبد قابوس ايران)۔

۲]كيفية الافراد : الافراد أن يحرم بالحج وحده، ثم لايعتمرحتى لايفرغ من حجه ... الخ (الفقه الاسلامى وأدلته، كتاب الحج ج : ۳ ص : ۲۱۵ طبع دارالفكر)۔

۳] القرآن عندنا أفضل من التمتع والافراد .... قال رحمه الله تعالىٰ : التمتع عندناأفضل من الافراد هٰذا هو الصحيح (الجوهرة النيرة، باب القرآن ج :۱ ص : ۱۶۷، ۱۶۹كتاب الحج، طبع مجتبائى دهلي)۔

۴] (فاذا دخل مكة وطاف وسعٰى) وطوافه وسعيه هٰذا للعمرة ...... عليه دم وهودم التمتع ...... فاذا حلق يوم النحرفقد حل ... الخ (الجوهرة النيرة ج :۱ ص : ۱۷۱، كتاب الحج، طبع مجتبائى دهلي)۔

اداکولونه وروسته احرام خلاص کړئ اوس تاسو باندي داحرام پابندي نه شته.اتم ذي الحجه باندې حج ته تلونه مخکې دحج احرام وتړئ اودعرفات اومزدلفه نه بيرته راتلوسره مخکې دغټ شيطان رمې وکړئ بياقرباني وکړئ بياويښتهٔ صفاکړئ(اوښځې دې دګوتې د سر برابر ويښته کټ کړي) اواحرام خلاص کړئ،بيادطواف زيارت له پاره بيت الله شريف ته لاړشئ اود طواف نه وروسته دحج سعي وکړئ اوکه چيرې منی ته تلونه مخکې احرام تړلوسره نفلي طواف وکړل شي اودهغه نه وروسته دحج سعي وکړئ نوداهم جائزدي.[1]

د حج په مياشتو(شوال ، ذی القعده ، ذی الحجه)
کې عمره اداکونکي باندې حج

سوال: شوال،ذي القعده اوذی الحجه دحج مياشتې دي،مسئله داده که چيرې دې مياشتوکې يوسړی عمره اداکړي، نودهغه له پاره ضروري دی چې حج هم اداکړي،که چيرې موږدشوال ياذي القعده په مياشت کې عمره اداکولونه وروسته رياض ته راشو(يعنی دحرم دحدودونه بهر ووځو) اوبيادحج په موقع کې لاړشو، نوهغه وخت کې به نيت دتمتع حج وي اوکه دمفرد حج، دتمتع حج له پاره به په دويم ځل دعمرې ضرورت وي اوکه لومړۍ عمره به کافي وي؟

جواب: آفاقي سړی که چيرې دحج په مياشتوکې عمره کولونه وروسته خپل وطن ته لاړشي، نوپه دويم ځل هغه ته حج ياعمرې له پاره راتلل ضروري نه دي،که چيرې هغه همدغه کال باندې حج وکړي، نودهغه لومړۍ عمرې په وجه باندې به متمتع نه وي اونه به دهغه په ذمه باندې دتمتع دم لازم وي، که چيرې داسې کس تمتع کول غواړي، نوهغه ته به په دويم ځل دعمرې احرام تړل پکاروي.[2]

---

[1] وصفته (أی التمتع) أن يبتدي من الميقات فی أشهرالحج فيحرم بالعمرة ويدخل مكة فيطوف لها ويسعٰى لها ويحلق أويقصر وقد حل من عمرته ...... ويقطع التلبية اذا ابتدء بالطواف .... ويقيم بمكة حلالا لأنه حل من العمرة، قال : فاذا كان يوم التروية أحرم بالحج من المسجد، والشرط أن يحرم من الحرم .... وفعل ما يفعله الحاج المفرد .... وعليه دم التمتع (فتح القديرمع الهداية ج : ۲ ص : ۲۱۰تا ۲۱۲) وأيضا : أما الاحرام بالعمرة فی الحج فهوالتمتع، وصورته أن يحرم بالعمرة فی أيام الحج (شوال وذی القعدة وعشرة من ذی الحجة) ويأتی بأفعال العمرة فاذا حل من عمرته يقيم بمكة حلالا من غيرأن يرجع الیٰ أهله، ثم يحرم بالحج من المسجد فی يوم التروية ويفعل مايفعل الحاج المفرد، عليه دم التمتع ...الخ (خزانة الفقه ص : ۸۹، كتاب الحج، الاحرام بعمرة فی الحج)۔

[2] ومعنی التمتع الترفق بأداء النسكين فی سفر واحد من غيرأن يلم بأهله بينهما الماما صحيحا وفی الفتح : فتحريرالضابط للمتمتع أن يفعل العمرة أو أكثرطوافها فی أشهرالحج عن احرام قبلها أو فيها ثم حج من عامة بوصف الصحة من غيرأن يلم بأهله بينهما الماما صحيحا (فتح القدير، كتاب الحج، باب التمتع،ج : ۲ ص: ۲۱۰، ۲۱۱)

❖ حج بدل ❖

د حج بدل شرطونه

سوال: دحج بدل څه شرطونه دي؟ آیا سعودی عرب کې نوکرسړی، دیو پاکستاني (یا افغانی) له طرف نه حج بدل کولی شي اوکه نه؟

جواب: په کوم سړی باندې چې حج فرض وي اوهغه دحج داداکولو له پاره وصیت هم کړی وي ،نودهغه حج بدل دهغه دوطن نه کیدای شي،دسعودي عرب نه جائزنه دی[1] اوکه چیرې له وصیت پرته یا د فرضیت نه پرته که څوک دخپلوانوله پاره حج بدل کوي، نوهغه حج نفلي دثواب له پاره دی.هغه دهرځای نه صحیح دی.[2]

د حج بدل شرعي حیثیت

سوال: د حج بدل نه څه مراد دی؟ اود دې څه حکم دی؟

جواب: د حج درې صورتونه دي:

۱... یو سړی دومره کمزورې دی چې هغه پخپله حج ته نه شي تللی، دهغه سره دومره مال دی چې حج د هغه په ذمه فرض دی. نودهغه په ذمه لازم دي چې بل سړی دخپل ځان په ځای دحج له پاره ولیږي.[3]

۲:. د یو سړي په ذمه باندې حج فرض و. هغه پخپل ژوند کې ونه کړ،خو د مرګ نه مخکې یې وصیت کړ چې زما له طرفه حج وکړئ. او په دریمه برخه دمال کې دومره ګنجائش و چې دهغه حج کیدای شي. نو کوم سړی چې داسې وصیت کولو سره مړ شي، د هغه د وارثانو په ذمه لازم دي چې دهغه له طرفه حج بدل وکړي.[4]

---

[1] (سئل) فی الحاج عن الغیرهل الأفضل فی حقه أن یعود الیٰ بلدامره؟ (الجواب) نعم علی الأظهر، فیکون أدء ه علی طبق أداء المیت لوفرض أداء ه، فان الغالب منه أنه کان یعود الی بلده، والمسئلة فی مناسک القاری (الفتاویٰ تنقیح الحامدیة، کتاب الحج ج : ۱ ص : ۱۴طبع ایچ ایم سعید) و أیضا : الحادی عشرأن یحج عنه من وطنه ان اتسع الثلث. الخ (فتاویٰ شامی، مطلب شروط الحج، ج : ۲ ص : ۶۰۰، أیضا الفقه الاسلامی وأدلته ج : ۳ ص : ۵۵)

[2] الحج النفل عن الغیر: هٰذه الشرائط کلها عند الحنفیة فی الحج الفرض، اما الحج النفل عن الغیر، فلا یشترط فیه شيء منها الا الاسلام والعقل والتمیز (الفقه الاسلامی وأدلته ج: ۳ ص:۵۶ الحج النفل عن الغیر)

[3] قال الحنفیة : من لم یجب علیه الحج بنفسه لعذرکالمریض ونحوه، وله مال، یلزمه أن یحج رجلا عنه، ویجزأه عن حجة الاسلام (الفقه الاسلامی وأدلته کتاب الحج، مشروعیة النیابة فی الحج،ج : ۳ ص : ۴۰، ۴۱)

[4] وان مات عن وصیة لا یسقط الحج عنه واذا حج عنه یجوز عندنا باستجماع شرائط الجواز، وهی نیة الحج وأن یکون بمال الموصی....ویحج عنه من ثلث ماله سواء قید الوصیة بالثلث... [بقیه حاشیه په راروانه صفحه

۳: يو سړي وصيت نه دی کړی،خو دومره مال يې پريښی دی چې دهغه حج بدل کيدای شي.[۱] همدغه شان که چيرته چا مال خو نه وي پريښي،خو دهغه اولاد او نور وارثان ماشاءالله دحيثيت خاوندان وي او حج بدل ورته کولی شي. نو الله تعالی نه اميد دی چې د هغه حج قبول کړي [۲]

د حج بدل جواز

سوال: زه ديوې ډيرې ضروري خبرې له پاره دمسئلې پوښتنه کوم، ما دخپل پلارصاحب نه حج بدل کړی و.يوصاحب راته وفرمايل چې حج بدل خوهيڅ شی نه دی اوداناجائزدی،ځکه چې قرآن شريف کې دحج بدل هيڅ ذکرنه شته،دکله نه مې چې دهغه صاحب نه داخبره اوريدلې ده زمازړه ډيرزيات خفه دی چې زماپيسې ضائع شوې اوماته سکون نه ملاويږي، ستاسو دجواب راته ډيرزيات انتظار دی چې زمافکرختم شي.

جواب: حج بدل صحيح دی، تاسوته دپريشانه کيدوضرورت نه شته او کوم صاحب چې داوايي چې چونکه پ په قرآن مجيدکې حج بدل نه شته،په دې وجه باندې حج بدل هيڅ شی نه دی، دهغه داخبره بالکل فضول اوبې کاره ده، حج بدل باره کې احاديث موجوددي[۳]اودامت ددې په صحيح کيدوباندې اجماع ده.[۴]

حج بدل څوک کولی شي؟

سوال: حج بدل کوم کس اداکولی شي؟ ځينې خلک وايي چې حج بدل يوازې هغه کس کولی شي چې خپل حج يې کړی وي،که چيرې دچاپه ذمه باندې حج فرض نه وي، نو آيا هغه کس حج بدل اداکولی شي اوکه نه؟

جواب: د احنافو مسلک باندې کوم کس چې خپل حج نه وي ادا کړی دهغه دبل چاله پاره حج

...بقيه د تيرمخ]... أو أطلق بأن أوصٰى أن يحج عنه (فتاويٰ عالمگيری ج : ۱ ص : ۲۵۸، کتاب الحج، الباب الخامس عشر، طبع رشيدية کوئته)

[۱]من عليه الحج اذا مات قبل ادائه فان مات عن غيروصية يأثم بلاخلاف، وان أحب الوارث أن يحج عنه، حج وأرجوا أن يجزئه ذٰلک ان شاء الله تعاليٰ (فتاويٰ عالمگيری ج : ۱ ص : ۲۵۸، کتاب الحج، الباب الخامس عشر، طبع رشيدية)

[۲]أيضا۔

[۳]أتی رجل النبی صلی الله عليه وسلم فقال : ان اختی نذرت أن تحج و انها ماتت،فقال النبی صلی الله عليه وسلم : لوکان عليهادين أکنت قاضيه؟ قال: نعم! قال: فاقض دين الله فهوأحق بالقضاء (مشکوٰة ص:۲۲۱، کتاب المناسک)

[۴] والحاصل أن من قدرعلی الحج وهوصحيح ثم عجزلزمه الاحجاج اتفاقا (رد المحتار ج : ۲ ص : ۵۹۸)۔

بدل اداکول له کراهیت سره جائز دي [۱]

حج بدل د چا له طرف نه کول ضروري دي؟

سوال: حج بدل چې د چاله طرف نه کيږي ، آيا هغه (مرحوم) باندې چې حج فرض وي، نو هغه وخت کې حج بدل وکړل شي يا چې کوم مرحوم باندې چې حج فرض نه وي د هغه له طرف نه هم حج بدل کيږي ؟

جواب: په کوم کس باندې چې حج فرض وي او هغه دومره مال پريښې وي، چې د هغه په ذريعه برحه کې حج کيدای شي او هغه د حج بدل وصيت هم کړی وي. نو د هغه د طرف نه د هغه په وارثانو باندې حج بدل کول فرض دي [۲]

د کوم کس په ذمه چې حج فرض و، خو هغه دومره مال پرې نه ښود يا هغه د حج بدل وصيت نه وي کړی، نو د هغه له طرف نه حج بدل کول په وارثانو باندې لازم نه دي. خو که چيرې وارث د هغه له طرف نه پخپله باندې حج بدل وکړي يا بل څوک د حج بدل له پاره وليږي، نو د الله تعالی د رحمت نه اميد دی چې د مرحوم فرض به اداشي. [۳]

او د کوم کس په ذمه چې حج فرض نه و او وارث د هغه له طرف نه حج بدل اداکړي، نو دا به نفلي

---

[۱] والذی يقتضيه النظران حج الصرورة (الذى لم يحج عن نفسه) عن غيره فهومكروه كراهة تحريم .... ومع ذلک يصح لأن النهى ليس لعين الحج ...... قال فى البحر: والحق انها تنزيهية على الامر (فتاوى شامى. مطلب فى حج الصرورة ج : ۲ ص : ۶۰۳) أيضا : ثم المصنف رحمه الله تعالىٰ لم يقيدالحاج عن الغيربشيء يفيد انه يجوز احجاج الصرورة وهوالذى لم يحج أولا عن نفسه، لكنه مكروه كماصرحوا به ... الخ (البحرالرائق، كتاب الحج، باب الحج عن الغير، ج : ۳ ص : ۱۲۳ طبع رشيديه)۔

[۲] وان مات عن وصية لايسقط الحج عنه، ويجب أن يحج عنه، لأن الوصية بالحج قدصحت، واذا حج عنه يجوز عند استجماع شرائط الجواز ...... ويحج عنه من ثلث ماله سواء قيد الوصية بأن يحج عنه بثلث ماله أو أطلق بأن أوصىٰ أن يحج عنه (البدائع الصنائع، فصل وأما بيان حكم فوات الحج عن العمرة ج :۲ ص : ۲۲۲، طبع ايچ ايم سعيد) أيضا : وان مات عن وصية لا يسقط الحج عنه، واذا حج عنه يجوز عندنا باستجماع شرائط الجواز (الفتاوى العالمگيرية، كتاب المناسک، الباب الخامس عشرفى الوصية بالحج ج : ۲ ص : ۲۵۸ طبع رشيديه)۔

[۳] ولومات رجل بعد وجوب الحج ولم يوص به فحج رجل عنه أوحج عن أبيه أو أمه عن حجة الاسلام من غيروصية قال : ابوحنيفة : يجزيه ان شاء الله ....لأنه ايصال للثواب، وهولايختص باحد من قريب أوبعيد (فتاوىٰ شامى ج :۲ ص : ۶۰۰، باب الحج عن الغير، البدائع الصنائع، كتاب الحج ج:۲ ص:۲۲۱) أيضا: ومن مات وعليه فرض الحج، ولم يوص به، لم يلزم الوارث ان يحج عنه وان احب ان يحج عنه، حج وارجوا أن يجزيه ان شاء الله تعالىٰ (الفتاوىٰ التاتارخانية، كتاب المناسک،الوصية بالحج ج:۲ ص: ۵۶۴طبع ادارة القران، البدائع ج : ۲ ص : ۲۲۱)

حج وي او مرحوم ته به دديې ثواب ضرور ملاویږي ان شاءالله.[۱]

له وصيت پرته حج بدل کول

سوال: حج بدل کې دچاوصيت نه شته،يوسړی په خپله خوښه دخپل مرحوم مور، پلار، پير، استاذ يعني له چاطرف نه حج بدل کوي، طاقت هم لري، آيا هغه يوازې حج اداکولی شي؟ اوکه هغه قرباني کول هم غواړي نوکولی يې شي؟ وضاحت کولوسره دشکريې اداکولوموقع راکړئ!

جواب: که وصيت نه وي، نوچې څنګه حج کول غواړي کولی يې شي، هغه به حج بدل نه وي، بلکې دثواب ببنلوله پاره به وي اودهغه ثواب به الله تعالی هغوی ته ورسوي،له چاله طرف نه چې حج اداشوی وي، قرباني همدغه شان دثواب ببنلوله پاره کيدای شي.[۲]

د مړي له طرف نه حج بدل کېدای شي

سوال: يومرحوم باندې حج فرض و،خوهغه حج ادانه شو کړی،آيا اوس دهغه له طرف نه بل څوک حج اداکولی شي؟

جواب: دمرحوم له طرف نه حج بدل اداکيدای شي،که چيرې هغه وصيت کړی وي، نودهغه د مال په دريمه برخه کې دهغه له پاره حج بدل اداکول پکاردي اوکه چيرې دريمه برخه کې ممکن نه وي نوبياکه چيرې ټول وارثان بالغ اوحاضروي اودټول مال نه دحج اداکولواجازه ورکوي، نودټول مال نه هم دې صورت کې حج اداکيدای شي[۳]اوکه چيرې هغه وصيت نه وکړی، نو بيا

۱] الأصل أن كل من أتى بعبادة ماله جعل ثوابها لغيره وفى رد المحتار: قوله بعبادة ما، أى سواء كانت صلاة أو صوما أوصدقة أوقراءة أو ذكرا أوطوافا أو حجا أوعمرة أو غيرذالک .... لأنها تصل اليهم ولاينقص من أجره شيء ...... وبحث أيضا أن الظاهرانه لافرق بين أن ينوى به عندالفعل للغيراويفعله لنفسه ثم يجعل ثوابه لغيره لاطلاق كلامهم (رد المحتار ج : ۲ ص : ۵۹۵، باب الحج عن الغير، مطلب فى اهداء ثواب الأعمال للغير)_

۲] وأيضا: باب الحج عن الغير، الأصل أن كل من أتى بعبادة ما له جعل ثوابها لغيره، وفى الشامية (قوله بعبادة ما) أى سواء كانت صلاة أو صوما أوصدقة .... أوحجا أوعمرة أوغيرذالک ... الخ (درمختارمع رد المحتارج : ۲ ص : ۵۹۵) أيضا : عن أنس رضى الله عنه قال : يارسول الله ! انا نتصدق عن موتانا ولحج عنهم وندعوا لهم، فهل يصل ذالک لهم؟ قال : نعم ! انه ليصل اليهم، وانهم ليفرحون به كما يفرح أحدكم بالطبق اذا أهدى اليه (رد المحتار ج : ۲ ص : ۵۹۶، باب الحج عن الغير) أيضا : الحج النفل عن الغير، هذه الشرائط (أى المتقدمة) كلها عندالحنفية فى الحج الفرض، أماالحج النفل عن الغير، فلايشترط فيه شيء منها الا الاسلام، والعقل، والتميز.... الخ (الفقه الاسلامى وادلته، كتاب الحج ج : ۳ ص : ۵۶)_

۳]اشترط الحنفية عشرين شرطا للحج عن الغير لذكرها ....[بقيه حاشيه په راروانه صفحه...

د وارثانو تر خوښې او خوشحالۍ پوره اړه لري، امید دی چې الله تعالی به دې صورت کې د هغه حج قبول کړي او د هغه ګناهونه به معاف کړي.[۱]

د لور لخوا د مرحومې مور له طرف نه حج کول

سوال: زموږ په محله کې دیو زنانه وفات شوه، نو دهغې واده شوې لور دهغې په نوم باندې حج وکړ. واضحه دې وي چې دهغې د مرګ نه وروسته ما اوریدلي دي چې د مړو په نوم باندې عمره کیږي. آیا حج هم ادا کیږي ؟ او ایا هغه حج به دهغې د مور په نوم باندې مقبول شي؟ مهرباني وکړئ ددې جواب راکړئ!

جواب: هو! حج او عمره دواړه اداکیږي. [۲]

د حج بدل په سلسله کې د سوالونو جوابونه

سوال: دلته عام طورباندې دحج بدل نه دامفهوم اخستل کیږي چې حج بدل دهغه مرحوم له طرف نه کیږي په کوم باندې چې په ژوند کې حج فرض شوی وي، دهغه سره دومره مال جمع وي چې دهغه په ذریعه باندې اساني سره حج کیږي، هغه دحج اراده هم کړې وي، خودحج اداکولو نه مخکې هغه مړشي، اوس دهغه پریښودل شوي مال کې دهغه څوک خپلوان یازوی دهغه له طرف نه حج بدل کولی شي،دغه شان دژوندیوله طرف نه دحج بدل هم دامفهوم وړاندې کیږي ،که چیرې هغه باندې حج فرض شوی وي،خوهغه دناروغي یابوډاوالي په وجه باندې داسې حالت ته رسیدلی وي چې د ګرځیدو یاسورلۍ کولونه معذوروي،نوهغه خپل اولادکې چاته یابل چاته دحج ټوله خرچه ورکړي اودحج له پاره یې ولیږي، دې له پاره هم داشرط دي چې حج بدل کونکی کس همدهغه ځای نه لاړشي کوم ځای کې چې لیږونکی کس اوسیږي.

ددې ټول صراحت باوجودڅه سوالونه په ذهن کې داسې دي چې حل کول غواړي: سوال دادی

...بقیه د تیرمخ]... ان یحج النائب عن الأصیل من وطنه ان اتسع ثلث الترکة فی حالة الوصیة بالحج، و ان لم یتسع یحج عنه من حیث یبلغ (الفقه الاسلامی وادلته ج : ۳ ص : ۴۹،۵۵)_

۱] قلت : وقدمنا أن الوارث لیس له الحج بمال المیت الا أن تجیزالورثة وهم کبار، لأن هٰذا مثل التبرع بالمال (فتاوی شامی، باب الحج عن الغیرج : ۲ ص : ۶۰۶) أیضا : لومات رجل بعد وجوب الحج ولم یوص به فحج رجل عنه أوحج عن ابیه أو امه عن حجة الاسلام من غیروصیة قال : ابوحنیفة : یجزیه ان شاء الله (رد المحتار ج : ۲ ص : ۶۰۰) ولو أوصی المیت أن یحج عنه ولم یزد کان للوارث ان یحج عنه، فان کان الوصی وارث المیت أودفع المال الی وارث المیت لیحج عن المیت فان أجازت الورثة وهم کبارجاز والا فلا لأن هٰذا بمنزلة التبرع بالمال (فتاویٰ حامدیة ج : ۱ ص : ۱۴)_

۲]فلایجوزحج الغیربغیراذنه الا اذا حج أو أحج الوارث عن مورثه (حاشیه ردالمحتارج:۲ ص:۵۹۹ طبع سعید)

چې مړکیدونکی کس د مرګ په وخت کې د دې قابل نه وچې حج يې اداکړی وای، يا داسې
وواییې چې هغه باندې څه ذمه داري وي،چې هغې نه هغه دخپل مرګ پورې خلاص نه شو
او دولت ورسره نه و دځه په وجه باندې چې هغه باندې حج نه شي فرض کیدای،اوس دهغه
دمرګ نه شل کاله وروسته دهغه اولاد د دې قابل شواو دهغوی دومره طاقت هم شته چې
د هر فرض اداکولو نه وروسته خپل حج هم وکړي او دپلار حج هم، نواوس مورته دا وواییٔ چې
داولاد له طرف نه دخپل پلار له پاره داحج کول،حج بدل کیدای شي؟ (یاد ساتل پکاردي چې
پلار د مرګ په وخت کې د دې قابل نه وچې حج وکړي) اوچونکې چې دحج بدل له پاره دامضبوط
دلیل ګڼل کیږي چې دچا له پاره حج بدل وکړل شي،چې هغه باندې دې دمرګ نه مخکې حج
فرض شوی وي.نو آیا ذکرشوی کس دخپل پلار د طرف نه حج نه شي کولی؟ ځکه چې دمرګ نه
مخکې د هغه په پلار باندې حج فرض نه و.
اوس دژوندیو طرف ته راشئ،دژوندو د طرف نه هم حج بدل همدې صورت کې کیدای شي چې
کله هغوی د دې قابل نه وي چې حج وکړي،یعنی د دولت باوجود د بدني معذوري یا بوډا والي
په وجه باندې هغوی ګرځیدای نه شي، نو هغوی دحج خرچې خپل اولاد یا بل چا خپلوان ته
ورکړي او هغوی حج ته ولیږي اوس که چیرې پلار سره دولت نه وي او بدني طور باندې
معذور هم وي،یعنی هغه باندې دحج فرضیت لازم نه نه وي،نو دهغه زوی چې دهغه نه جدا
اوسیږي (دا یاد ساتل پکاردي چې دخفګان په وجه باندې نه بلکې دځای دتنګي په وجه باندې
جدا اوسیدو باندې مجبوردی) طاقت لري، پخپله یې حج کړی دی،نو آیا هغه دخپل پلار له
طرف نه حج کولی شي؟ جناب! اوس دویمه مسئله داده که چیرې مور و پلار سره پیسې نه
شته، یا پلار کاروزګارنه کوي (څنګه چې نن سبا عام طور باندې کیږي چې زوې دکار کولو
قابل شي، نو د احترام په وجه باندې هغه پلار کار کولو ته نه پریږدي) بدني طور باندې هم ټیک
(صحیح) دی، نو آیا هغه دخپل زوی په خرچ باندې حج ته تلی شي او که نه؟ اوحج کې دهغه
پیسې بالکل نشته.
اوس تاسو مونږ ته دا وواییٔ چې دزوی په پیسو باندې دمور و پلار حج کیږي او که نه؟ مهرباني
وکړئ د دې سوالونو جواب راکړئ چې ما ته دذهني پریشانئ نه خلاصی پیدا شي او که چیرې
بچی دطاقت لرلو باوجود دژوندي یا مړه شوي مور و پلار د طرف نه حج بدل نه کوي، نو هغوی به
ګناهګاروي او که نه؟اوداهم چې دعمره بدل له پاره هم،هماغه شرطونه دي کوم چې دحج بدل
له پاره دي؟

جواب: ۱. په کوم ژوندي یا مړي باندې چې حج فرض نه وي، دهغه له طرف نه حج بدل کیدای
شي،خو دا به نفلي حج وي.[۱]

۱] عن أنس رضی الله عنه قال : یارسول الله ! انا نتصدق عن موتانا...[بقیه حاشیه په راروانه صفحه...

۲ که چیرې پلار سره پیسې نه وي او زوی هغه ته د حج کولو پیسې ورکړي نو دد پیسو مالک جوړیدو سره، په دې شرط باندې چې هغه باندې څه قرض نه وي، هغه باندې حج فرض شي.[۱]

۳ داولاد په ذمه باندې په مورپلار باندې حج کول ضروري نه دي، خوکه چیرې الله تعالی هغوی ته دولت ورکړی وي، نو مورپلار باندې حج کول ډیر لوی سعادت دی.[۲]

۴ که چیرې مورپلار غریبان وي او هغوی باندې حج فرض نه وي، نو داولاد طرف نه د هغوی له پاره حج بدل کول ضروري نه دي.

۵ عمره بدل نه وي، خو د چاله طرف نه عمره کول صحیح دي، د ژوندی له طرف نه هم او د مړي د طرف نه هم، د دې ثواب به هغوی ته ملاویږي له چا د طرف نه چې عمره ادا کړل شي.[۳]

د مجبورۍ په وجه باندې حج بدل

سوال: زه دزړه مریض یم. ډیروخت نه مې دبیت الله شریف د زیارت خواهش دې، تکلیف د برداشت کولو نه بهر دی، ډیر زیات کمزوری یم، او زما عمر تقریباً پنځه شپیته کاله دی، دوینې بواسیر مې هم دي، دیو څو وجوهاتو په وجه باندې تکلیف کې اضافه کیږي، زه دخپل حالت د مجبورۍ په وجه باندې یو خپلوان حج بدل له پاره لیږم، آیا زما ثواب کې به کمی خونه کیږي؟ آیا زما د خواهش مطابق به ما ته ثواب ملاو شي؟ او دا هم ووایئ چې حج ته تلو نه مخکې چې کوم فرائض واجب وي د هغو فرائضو اداکول هم زما په ذمه باندې فرض دي او که نه؟ مثلاً خپلوانو سره ملاویدل، حقوق معاف کول او داسې نور شرعي فرائض ما باندې واجب دي او که نه؟

جواب: که چیرې تاسو په خپله تلو نه معذوریئ، نو بل څوک حج بدل له پاره لیږلی شئ، ستاسو حج به ادا شي، حقوق معاف کول پکار دي.[۴]

...بقیه د تیرمخ]... ونحج عنهم وندعوا لهم، فهل یصل ذالک لهم؟ قال : نعم ! انه لیصل الیهم .....الخ (رد المحتار ج : ۲ ص : ۵۹۶، باب الحج عن الغیر، مطلب فیمن أخذ بعبادته شیئا من الدنیا)_

۱] وأما شرائط وجوبه .... ومنها القدرة علی الزاد والراحلة بطریق الملک أوالاجارة .... وتفسیرملک الزاد والراحلة أن تکون له مال فاضل عن حاجته الأصلیة وهوماسوی سکنه .... وسوئ مایقضی به د یونه .... الخ (فتاویٰ عالمگیری، کتاب المناسک ج : ۱ ص : ۲۱۷)_

۲] عن ابن عباس رضی الله عنهماعن النبی صلی الله علیه وسلم : لمن حج عن أبویه أو قضی عنهما مغرما بعث یوم القیامة مع الأبرار(فتاویٰ شامی ج: ۲ ص: ۶۰۹، باب الحج عن الغیر، مطلب العمل علی القیاس دون الاستحسان)

۳] الأصل أن کل من أتی بعبادة مّا له جعل ثوابها لغیره وفی الشامیة (قوله بعبادة ما) أی سواء کانت صلاة .... أو طوافا أوحجا أو عمرة ....قوله لغیره أی من الأحیاء والأموات ... الخ (فتاویٰ شامی ج : ۲ ص : ۵۹۵، ۵۹۶)

۴] (سئل) فی المعذورالذی لایرجی برؤه اذا أمر بأن یحج عنه غیره،...[بقیه حاشیه په راروانه صفحه...

له وصيت پرته د مرحوم مورپلار له طرف نه حج اداکول

سوال: که چیرې د زید پلار د دې دنیانه رخصت شوی وي، نوزید د خپل مورپلار د وصیت نه پرته دهغوی له پاره حج او عمره اداکولی شي او که نه؟ که چیرې کولی یې شي، نو هغه د حج په دریو واړو قسمونو کې کوم قسم اداکړي؟

جواب: که چیرې د مورپلار په ذمه حج فرض و او هغوی د حج بدل وصیت نه وي کړی، او زید دهغوی د طرف نه حج بدل وکړي، نو امیددی چې دهغوی فرض به اداشي او دریو واړو قسمونو کې چې کوم قسم حج هم وکړي صحیح دی.[1]

سوال: ذکرشوی حاجی د حج نه مخکې عمره هم اداکولی شي او که یوازې حج به اداکوي؟

جواب: له وصیت نه پرته چې کوم حج اداکیږي، له هغه نه مخکې عمره هم کیږي.[2]

سوال: که چیرې مورپلار باندې حج فرض نه و، یعنی طاقت یې نه و، خو د زوی یې طاقت شته، نو هغه د مورپلار د طرف نه حج او عمره اداکولی شي او که نه؟ که چیرې کولی یې شي، نو حج به فرضي وي او که نفلي؟

جواب: حج کولی شي، خو دا حج به نفلي وي.[3]

د مور له طرف نه حج بدل ادا کول

سوال: زموږ د مرې مور د زړه خواهش و چې حج وکړي، خو شاید چې دهغې په نصیب کې به نه و، څه ورځې مخکې هغه وفات شوه، اوس زموږ غواړو چې پخپلې خور چې کونډه ده، یوازې جینکی یې دي، ځوی یې هم نشته، هیڅ قسمه ذریعه د ګټې یې هم نشته، باندې حج وکړو، ایا زموږه داسې کول صحیح دي؟ ایا د دې حج ثواب به زموږ مور ته ملاویږي؟

جواب: چاچې خپله فرض حج ادا کړی وي، هغه دهغې د طرف نه نفلی حج کولی شي.[4]،

...بقيه د تیرمخ]... وحج عنه فهل سقط الفرض عنه، استمرذلک العذر أم لا؟ (الجواب) اذا كان لايرجى برؤه يسقط الفرض عنه، استمرالعذر أولا، وان كان يرجى برؤه يشترط عجزه الى موته كما فى البحروغيره (الفتاوي تنقيح الحامدية، كتاب الحج ج :۱ ص : ۱۴، طبع رشيدية)_

[1] لومات رجل بعد وجوب الحج ولم يوص به فحج رجل عنه أوحج عن ابيه او أمه عن حجة الاسلام من غيروصية قال : ابوحنيفة : يجزيه ان شاء الله ....لأنه ايصال للثواب، وهولايختص بأحد من قريب أوبعيد (فتاوي شامی ج:۲ ص:۶۰۰، باب الحج عن الغير، قبيل مطلب شروط الحج عن الغيرعشرون، طبع سعيد)

[2] وهذه الشرائط كلها فى الحج الفرض، واما النفل فلا يشترط فيه شئ منها الا الاسلام والعقل والتميز.(ردالمحتارج۲ ص۶۰۰، باب الحج عن الغير، قبيل مطلب شروط الحج عن الغير عشرون، طبع سعيد)

[3] أيضا)_

[4] والأفضل للانسان اذا أراد ان يحج رجلا عن نفسه ان يحج رجلا قد حج...[بقيه حاشيه په راروانه صفحه

د مور له طرفه حج بدل ادا کول

سوال: زما مور محترمه تیر کال وفات شوې ده، آیا زه د هغې له طرف نه حج بدل کولی شم؟ او ما د ې نه مخکې حج نه دی کړی، آیا ماته به مخکې خپل حج او بیا د مور حج اداکول وي، یا یوازې د مور له طرف نه حج اداکولی شم؟

جواب: ښه خبره داده چې حج بدل هغه کس وکړي چې مخکې یې خپل حج کړی وي، کوم کس چې خپل حج نه وي کړی د هغه حج بدل کول مکروه دي.[۱]

د معذور پلار له پاره جده کې او سیدونکی زوی حج بدل کولی شي؟

سوال: لس کاله مخکې جده کې زما اوسیدونکي زوی زه د کراچۍ نه ځان سره بوتلم او ما باندې یې عمره اداکړه، تر اوسه پورې د حج د سعادت نه محروم یم، زوی مې د یار لس څوار لس حجونه کړي دي، که چیرې هغه یو حج ماته وبښي نو آیا زما حج به اداشي؟ زما عمر ۸۷ کاله دی، بل زوی مې هم دوه درې حجونه کړي دي، جده کې نوکر دی، رخصتي باندې یې کراچۍ ته دراتلو اراده ده، بیرته تلو کې د کراچۍ نه جدې ته رسیدو سره د حج په ورځو کې هغه زما له پاره حج بدل کولی شي؟ یو څو میاشتې مخکې تاسو د یو صاحب د سوال په جواب کې لیکلي وچې د حج بدل له پاره ښه دادي چې هغه خپل حج پخپله باندې کړی وي او بیا هم د هغه مقام یعنې کراچۍ نه سفر کولو سره جدې ته لاړ شي او حج بدل وکړي، زه د ګرځیدو قابل نه یم.

جواب: که چیرې ستاسو په ذمه باندې حج فرض وي، نو د حج بدل له پاره کراچۍ نه لیږل ضروري دي[۲] که ستاسو زوی ځي او که بل څوک او که تاسو باندې حج فرض نه وي نو ستاسو.

...بقیه د تیرمخ]... عن نفسه، ومع هٰذا لو أحج رجلالم يحج عن نفسه حجة الاسلام يجوزعندنا، وسقط الحج عن الامركذا فی المحيط (فتاوى عالمگيرى كتاب المناسک، الباب الرابع عشرفى الحج عن الغيرج : ١ ص : ٢٥٧، طبع رشيديه)

١](الجواب) يجوزلمن لم يكن حج عن نفسه أن يحج عن غيره لكنه خلاف الأفضل، ويسمّٰى حج الصرورة (الفتاویٰ تنقيح الحامدية، كتاب الحج ج :١ ص : ١٣) و أيضا : والذى يقتضيه النظرأن حج الصرورة (الذى لم يحج عن نفسه) عن غيره ان كان بعد تحقق الوجوب عليه بملک الزاد والراحلة والصحة فهومكروه كراهة تحريم .... ومع ذالک يصح لأن النهى ليس لعين الحج .... قال فی البحر والحق انها تنزيهية على الامر (فتاویٰ شامی، مطلب فی حج الصرورة ج : ٢ص : ٦٠٣)_

٢](فلوأحج الوصى عنه من غيره) أى من غيربلده فيمااذا وجب الاحجاج من بلده لم يصح ويضمن ويكون الحج له ويحج عن الميت ثانيا (رد المحتارج : ٢ ص : ٦٠٥، باب الحج عن الغير، طبع ايچ ايم سعيد) وأماالمقصرالذى مات فتصح منه بل تجب الوصية بالاحجاج عنه ويكون من بلده ان لم يعين مكانا اخرا (الفقه الاسلامى وأدلته، مشروعية فى الحج، ج : ٣ ص :٤١، طبع دارالفكربيروت)_

زوی دجدې نه هم ستاسوله پاره حج بدل کولی شي اوکه چیرې هغه خپل یوحج تاسوته وبښي، نو بیابه هم تاسوته د هغې ثواب ملاو شي[1]خوکه چیرې تاسوباندې حج فرض وي نو بیا د ادا شوي حج ثواب ښښلوسره هغه فرض نه اداکیږي،دغه شان هغه زوې چې دکراچۍ نه جدې ته ځي،که چیرې هغه ستاسوپه خرچې باندې دلته نه احرام تړلونه وروسته دحج په نیت باندې دحج په میاشتوکې لاړشي اوحج اداکړي، نوستاسوحج بدل به دعذرپه وجه باندې اداشي.[2]

د نیکه له طرف نه حج بدل

سوال: زمانیکه وفات شوی دی،اوهغه دحج فارمونه ډک کړي وو او دهغوی نمبرهم راغلی و.خوهغه دمرګ نه مخکې یې خپلې ښځې یعنی زمانیا ته ویلي وکه چیرې زه مړشم،نوته حج ته لاړ شه.اوس مسئله داده چې آیا زمانیادعدت په دوران کې حج ته تلی شي؟

جواب: ستاسونیاله پاره دعدت په دوران کې حج ته تلل جائزنه دي[3]دعدت نه وروسته که چیرې محرم سره تللی شي، نولاړه دې شی اوکه چیرې ورسره دتلوله پاره څوک محرم نه وي، نودحج بدل وصیت دې وکړي[4]دامسئله هغه صورت کې ده کله چې ستاسونیاباندې حج فرض وي اوکه چیرې ستاسونیکه دمرګ نه مخکې وصیت کړی وي، نوستاسوپه نیاباندې دنیکه دطرف نه حج بدل کول لازم دي،که هغه پخپله باندې ځي اوکه بل څوک لیږي.[5]

۱]باب الحج عن الغير: الأصل أن كل من أتى بعبادةما له جعل ثوابهالغيره، (وفى الشامية) قوله بعبادة ما له أى سواء كانت صلاة أوصوما أوصدقة ..... أوحجا أوعمرة أوغيرذٰلک (فتاويٰ شامى ج : ۲ ص : ۵۹۵) وأيضا : اتفق العلماء على وصول ثواب الدعاء والصدقة والهدى للميت للحديث السابق : اذا مات الانسان انقطع عمله الا من ثلث : صدقة جارية، أوعلم ينتفع به، أوولد صالح يدعوله وقال جمهوراهل السنة والجماعة : للانسان أن يجعل ثواب عمل لغيره صلاة أوصوما أوصدقة أو تلاوة قران .... الخ (قواعد الفقه الاسلامى وأدلته، اهداء ثواب الأعمال للميت ج : ۳ ص : ۳۸، ۳۹)_

۲] وللجوازالنيابة فى الحج شرائط منها أن يكون المحجوج عنه عاجزا عن الأداء بنفسه وله مال وان كان قادرا على الأداء بنفسه بأن كان صحيح البدن وله مال أوكان فقيرا صحيح البدن لايجوز حج غيره عنه، ومنها استدامة العجز من وقت الاحجاج الى وقت الموت كذافى البدائع(فتاويٰ هندية،الباب الرابع عشرفى الحج عن الغيرج:۱ ص: ۲۵۷)

۳]المعتدة لا تسافرلا للحج ولالغيره (فتاويٰ عالمگيرى ج :۱ص : ۵۳۵) ايضا : فلاتخرج المرأة الى الحج فى عدة طلاق أوموت (فتاويٰ هندية ج :۱ ص : ۲۱۹، أيضا الفقه الاسلامى وأدلته ج : ۳ ص : ۳۶ طبع دارالفكربيروت) (۴) والذى اختاره فى الفتح أنه مع الصحة وأمن الطريق شرط وجوب الأداء فيجب الايصاء ان منع المرض وخوف الطريق أولم يوجد زوج ولامحرم (رد المحتار ج : ۲ ص : ۴۶۵)_

۴]والذى اختاره فى الفتح انه مع الصحة وامن الطريق شرط وجوب الاداء فيجب الايصاء ان منع المرض وخوف الطريق او لم يوجد زوج ولا محرم. (ردالمحتار ج۲ ص۴۶۵)_

۵] ومنها أن يكون حج المأموربمال المحجوج عنه فان تطوع الحاج عنه...[بقيه حاشيه په راروانه صفحه...

د ښځې له طرف نه حج بدل

سوال: زما د مور د حج کولو ډیرارمان و. (الله تعالی دې هغې ته جنت نصیب کړي) اوس دې کال زما حج ته د تلو اراده ده (ان شاء الله) نو آیا زه دا نیت وکړم چې ددې ثواب دې ماسره زما مور ته هم ورسیږي؟ ددې له پاره څه نیت اوکړم؟ او ما سره به زما پلار هم ځي، هغوی یوځل حج مخکې هم کړی دی نو آیا هغوی د حج بدل نیت (زمونږ د مور له پاره) کولی شي؟

جواب: تاسو د خپل طرف نه حج وکړئ، او د هغې د طرف نه عمره وکړئ که چیرې ستاسو د پلار د هغې له طرف نه حج بدل وکړي، نو د هغې له طرف نه به حج وشي.[1]

د خسر له طرف نه حج بدل

سوال: آیا زوم د خپل خسر په ځای باندې حج بدل کولی شي؟ او خسر د ناروغی په وجه باندې دا کار نه شي کولی، هغه مالداردی او د هغه زوی هم مالداردی.

جواب: د خسر په حکم باندې زوم حج بدل کولی شي.[2]

د داسې ښځې له طرفه حج بدل په کومې چې حج فرض نه و

سوال: زما په ترور مرحومې (چې زه یې د مور په شان پاللې یم او ما د هغې هیڅ حق ادا نه کړای شو، ځکه چې زه کله ددې قابل شوم نو هغه وفات شوه) د مالي حالاتو په وجه باندې حج فرض نه و، آیا زه هغې ته ثواب بښلو له پاره څوک ښځه حج بدل ته لیږلی شم؟ آیا دا حج څوک سړی کولی شي؟

جواب: تاسو د مرحومې له طرف نه حج بدل کولی شئ، خو چونکې ستاسو په ترور باندې حج فرض نه و او نه د هغې له طرف نه څه وصیت و، په دې وجه باندې به چې تاسو د هغې له طرف نه کوم حج کوئ هغه به نفلي وي.[3]

...بقیه د تیرمخ]... بمال نفسه لم يجزعنه حتى يحج بماله وكذا اذا أوصى أن يحج بماله ومات فطوع عنه وارثه بمال نفسه، كذا فى البدائع (عالمگیری ج : ۱ ص : ۲۵۷)_

[1] ومن مات وعليه فرض الحج ولم يوص به، لم يلزم الوارث ان يحج عنه، وان أحب أن يحج عنه حج، وأرجو أن يجزيه ان شاء الله تعاليٰ (فتاويٰ تاتارخانية، كتاب المناسک ج:۲ص:۵۶۴ طبع ادارة القران کراچی) فلايجوز حج الغير عنه بغيرأمره الا الوارث يحج عن موروثه بغيرأمره فانه يجزيه (فتاويٰ عالمگیری باب الحج عن الغيرج:۱ ص : ۲۵۷)

[2] ومن شرائط الحج الأمربالحج فلا يجوزحج الغيرالا بأمره (فتاويٰ عالمگیری ج :۱ ص : ۲۵۷) ثم انما يسقط فرض الحج عن الانسان باحجاج غيره اذا كان المُحِجُّ وقت الأداء عاجزا عن الأداء بنفسه، ودام عجزه اليٰ أن مات...الخ (الفتاوى التاتارخانية، كتاب المناسک باب الحج عن الغيرج:۲ ص:۵۴۵ طبع ادارة القران)

[3] وان كانت (أى العبادة المركبة) نافلة كحج النفل وعمرة التطوع تجزي...[بقیه حاشیه په راروانه صفحه..

۲. دښځې په ذریعه باندې حج بدل کول ضروري نه دي، دښځې له طرف نه سړی هم حج بدل کولی شي او د سړي له طرف نه ښځه هم حج بدل کولی شي.[۱]

چا چې خپل حج نه وي کړی، هغه په حج بدل باندې لیږل مکروه دي

سوال: دوه وروڼه دي، چې دهغوی د پلار وفات شوی دی، دواړه وروڼه جدا جدا پخپل کور کې د بچیو سره اوسیږي، چې په هغوی کې یو ورور مالدار دی، او بل ورور ډیر غریب دی، وړوکی ورور چې مالدار دی دخپلې مور سره یې حج کړی دی، اوس هغه دخپل مرحوم پلار په نوم حج بدل په چا باندې کول غواړي، مشر ورور چونکې غریب دی او هغه یو ځل هم حج نه د کړی، وړوکی ورور پخپلو پیسو سره خپل مشر ورور د مرحوم پلار په نوم حج بدل باندې لیږل غواړي، نو سوال دادی چې مشر ورور چې تراوسه پورې یې پخپله حج نه دی کړی، ددې باوجود د بل چا د نوم حج بدل کولی شي؟

جواب: چا چې خپل حج نه وي کړی، دهغه په حج بدل باندې لیږل مکروه دي.[۲]

دخپل حج نه کونکي حج بدل کول او د حج بدل نه وروسته د بل حج فرضیت

سوال: زما پلار محترم څه موده مخکې وفات شوی دی، مرحوم ته دحج کولو ډیرخواهش و، همدا وجه ده چې هغه دخپلې ګټې نه څه برخه ویستلو سره کیښودله چې زه به حج ته ځمه، خو مرګ دهغه دا خواهش پوره نه کړ، آخري خواهش زما دمرحوم پلار همدا و، مونږ وروڼو مشوره وکړه چې دپلار خواهش په نظر کې ساتلو سره دهغه جمع شویو پیسونه دهغه له پاره حج بدل وکړو، زما مور هم دحج له پاره تیاره شوه، اوس هغې سره د محرم تلل هم ضروري دي، زمونږ په خاندان کې دمور په محرم کسانو کې څوک هم حاجي نشته. اوس زه دخپل پلار د حج بدل په طور باندې مورسره حج ته تلل غواړم، اوس مسائل دادي چې:

۱. چې زه د مخکې نه حاجي نه یم، نو ایا حج بدل کولی شم؟

...بقیه د تیرمخ]... فی الحالتین، ولایشترط فیه العجز، ولاغیره مما یشترط فی حج الفرض، وعمرة الاسلام الأهلیة النائب بالاسلام والعقل والتمیز،والنیة عنه فی الإحرام ان أمره بالحج، والافجعل ثوابه له بعدالأداء، اذ بدون الأمربه، یقع الحج عن الفاعل بالاتفاق، فهولیس حاجاعنه، بل هو جاعل ثواب حجه له...الخ(غنیة الناسک فی بغیة المناسک، باب الحج عن الغیرص: ۳۲۰طبع ادارة القرآن)

[۱] ولوأحج عنه امرأة أوعبدا أو أمة باذن السید جاز ویکره، هکذا فی محیط السرخسی (عالمگیری ج : ۱ ص : ۲۵۷کتاب الحج، الباب الرابع عشر فی الحج عن الغیر، طبع رشیدیه کوئته)

[۲]الأفضل احجاج الحرالعالم بالمناسک الذی حج عن نفسه وذکرفی البدائع کراهة احجاج الضرورة لأنه تارک فرض الحج (حاشیه رد المحتارج : ۲ ص : ۶۰۳) اذا أراد أن یحج رجلا عن نفسه أن یحج رجلا قد حج عن نفسه (عالمگیری ج : ۱ص: ۲۵۷، کتاب المناسک، الباب الرابع عشرفی الحج عن الغیر)

۲: دحج بدل نه وروسته به ما باندې دبل حج فرضيت وي اوکه نه؟

۳: بله داچې زما د مرحوم پلار د ترور لور چې دهغې عمر تقريباً ۲۵ کالو ته نژدې دی، هغه هم زما سره حج ته تلل غواړي، ايا هغه ماسره حج ته تللی شي؟ دهغې سره زما رشته به دمحرم وي يا دغيرمحرم؟

جواب: چاچې خپل حج نه وي کړی، دهغه حج بدل باندې تګ مکروه دی.خو که چيرته تاسولاړ شئ. نوستاسو د پلار حج به ادا شي. [۱]

۲ ستاسو حج به ستاسو په ذمه باندې پاتې وي، په دې شرط چې تاسو سره دومره پيسې وي چې تاسو حج ته لاړ شئ. [۲]

۳ ستاسو مور تاسره په حج ته تللی شي،خو ستا د پلار د ترور لور تاسره حج ته نه شي تللی، ځکه چې هغه ستا محرمه نه ده. [۳] والله اعلم!

آيا حج بدل کې يوازې حج افراد کيږي؟

سوال: ما اوريدلي دي چې حجِ بدل يوازې (افراد) کيږي ، آيا دا صحيح ده؟

ما او زما ورور حج بدل کړې دی، زموږ مشرتره و، دهغه له وفات نه وروسته ما دهغه د پاره حج بدل وکړ، هغه باندې حج فرض نه و، هغه نه عمره کړې وه او نه يې وصيت کړی و ما دهغه د طرف نه حج وکړ اوهغه هم قران.

مورمې پخپل ژوند کې ډيرحجونه کړي و، دهغې له وفات نه وروسته موږ دهغې له پاره حج وکړ، دهغې له وصيت نه پرته، او حج قران مو وکړ، ياد دې وي چې موږ خپل حج مخکې کړې دی، ايا زموږ حج دهغوی له پاره صحيح شو؟ جواب ضرور راکړئ!

جواب: تاسو چې د مشرتره له طرف نه اود مور له طرف نه چې کوم حجِ بدل وکړ، هغه صحيح دی، ځکه چې هغوی دواړو باندې حج فرض نه و، ګويا دا نفلي حج شو، اود نفلی حج له پاره هغه شرائط نشته چې د حج بدل له پاره ضروري دي. [۴]

---

[۱] والأفضل للانسان اذا أراد أن يحج رجلا عن نفسه أن يحج رجلا قد حج عن نفسه ومع هٰذا لوأحج رجلا لم يحج عن نفسه حجة الاسلام يجوزعندنا وسقط الحج عن الامر(عالمگيری ج : ۱ص: ۲۵۷، كتاب المناسک)

[۲] اتفقوا أن الفرض يسقط عن الامرولايسقط عن المأمور (بحرالرائق ج :۳ ص:۶۶، ۶۷باب الحج عن الغير) منها القدرة على الزاد والراحلة سواء كان بطريق الملک أو الاجارة (عالمگيری ج : ۱ ص : ۲۱۷)

[۳] عن ابن عباس عن النبی صلی الله عليه وسلم:ألا لاتحجن امرأة الا ومعهامحرم (بدائع الصنائع ج:۲ ص:۱۲۳)

[۴] وهٰذه الشرائط كلها فی الحج الفرض وأماالنفل فلايشترط فيه شيء منها الا الاسلام والعقل والتميز (حاشيه ردالمحتارج:۱ ص:۶۰۱) وان كانت (أی العبادة المركبة منهما) نافلة كحج النفل وعمرة التطوع تجزي فی الحالتين، ولايشترط فيه العجز، ولاغيره ممايشترط فی حج الفرض، وعمرة الاسلام الا أهلية النائب بالاسلام والعقل والتميز النية عنه فی الاحرام ان أمره بالحج(غنية الناسک، كتاب الحج،باب الحج عن الغير : ۳۲۰)

خپل حج نه کونکی حج بدل ته تلل

سوال: زما پلار صاحب وفات شوی دی او مور د خپل پلار صاحب حج بدل کول غواړو، مونږ چې کوم کس باندې حج بدل کول غواړو د هغه مالی حیثیت داسې نه دی چې هغه پخپله باندې حج وکړي، آیا مونږ دغه کس باندې حج بدل کولی شو، کوم چې خپل حج نه یې نه دی کړی؟ یا د حج بدل له پاره مخکې خپل حج کول لازمي دي، یا که بل څه صورت وي د حج بدل کولو؟ د دې تفصیلي جواب راکړئ!

جواب: کوم کس چې خپل حج نه وي کړی، د هغه حج بدل ته تلل مکروه تنزیهي، یعنی خلاف اولی دي، خو که چیرې هغه لاړ شي نو حج بدل به اداشي.[1]

سوال: دوه ورونه دي د هغوی پلار وفات شوی دی، دواړه ورونه جدا جدا د خپلو کورنیو سره اوسیږي، هغوی کې یو ورور مالدار دی او دویم ورور ډیر زیات غریب، کشر ورور کوم چې مالدار دی د خپلې مور سره حج کړی دی او اوس هغه د خپل پلار په نوم باندې حج بدل کول غواړي، مشر ورور چونکې غریب دی او هغه یو ځل هم حج نه دی کړی، کشر ورور په خپلو پیسو باندې خپل مشر ورور د پلار په نوم حج بدل ته لیږل غواړي، سوال دا دی چې مشر ورور چې خپل حج یې هم نه دی کړی، د دې باوجود د بل په نوم باندې حج بدل کولی شي؟

جواب: چاچې خپل حج نه وي کړی، د هغه حج بدل ته لیږل مکروه تنزیهي، یعنی خلاف اولی دي.[2]

سوال: د بل چا په پیسو باندې حج بدل کیدای شي؟

جواب: هغه حج بدل کوم چې د مړي له وصیت نه پرته وي، کوم ته چې عوام حج بدل وایې ځنګه چې سوال کې ذکر شوي دي، د بل چا په پیسو باندې هم کیدای شي.

سوال: مشر ورور کوم چې حج بدل کولو نه بیرته شی، هغه ته به حاجی ویل کیږي؟

جواب: هو! د خپل حج کولو نه پرته به هم هغه ته حاجی ویل کیږي.

۱] (الجواب) یجوزلمن لم یکن حج عن نفسه ان یحج عن غیره لکنه خلاف الأفضل ویسمی حج الصرورة (الفتاوي تنقیح الحامدیة، کتاب الحج ج : ۱ص : ۱۳طبع رشیدیة) وأیضا : والذی یقتضیه النظر ....أن حج الصرورة (الذی لم یحج عن نفسه) عن غیره ان کان بعد تحقق الواجب علیه یملک الزاد والراحلة والصحة، فهومکروه کراهة تحریم .... ومع ذالک یصح لأن النهی لیس لعین الحج ..... قال فی البحر : والحق انها تنزیهیة علی الامر(فتاوی شامی کتاب الحج، مطلب فی حج الصرورة ج:۲ ص: ۶۰۳، طبع سعید)

۲] تیره شوی حاشیه ((الجواب) یجوزلمن لم یکن حج عن نفسه...الخ) او □وری!)_

حج بدل هرڅوک کولی شي که مالداروي اوکه غريب

سوال: دحج بدل څه طريقه ده؟ کوم کس دحج بدل له پاره تلی شي؟ ډير خلک وايي چې کوم کس خپل حج نه وي کړی، هغه حج بدل ته ليږل نه دي پکار ،ځکه چې غريب سړي باندې حج فرض نه وي نو هغه حج بدل ته څنګه تلی شي؟ دمالدارليږل غوره دي اوکه دغريب؟

جواب: کوم کس چې خپل حج نه وي کړی، هغه حج بدل ته ليږلوسره به حج اداشي. خودداسې کس حج بدل ته ليږل مکروه دي[۱]، داسې کس ليږل پکاردي کوم چې دمخکې نه حج کړی وي، که هغه غريب وي اوکه مالداره، دغريب يامالدار بحث دې مسئله کې نه شته.

نابالغ حج بدل نه شي کولی

سوال: زمادزوی عمرديارلس کاله دی، ايا دی دپلار له طرفه حج بدل کولی شي؟

جواب: نابالغ حج بدل نه شي کولی.[۲]

حج بدل کې قرباني لازمه ده اوکه نه؟

سوال: حج بدل کې قرباني لازمه ده اوکه نه؟

جواب: قرباني تمتع اوقران کې واجبه وي،مفردحج کې قرباني لازمه نه وي،که دڅه غلطي په وجه باندې لازمه شي نوهغه جدا خبره ده.[۳]

دحج درې قسمونه دي: (۱) مفرد (۲) قران (۳) تمتع.

حج مفرد: مفردحج دادی چې دميقات نه تيريدو وخت کې يوازې دحج له پاره احرام وتړل شي، دې سره دعمرې احرام ونه تړل شي، دحج نه فارغيدوپورې به دا احرام وي.[۴]

حج قران: قران حج دادی چې دميقات نه عمرې اوحج دواړوله پاره احرام وتړل شي، مکې مکرمې ته رسيدوسره مخکې دعمرې ارکان اداکړل شي،له هغه نه وروسته دحج ارکان اداکړل

۱] أيضا)_

۲] التاسع عشر : تميزالمأمور، فلايصح احجاج صبي غيرمميز ويصح احجاج المراهق كماسيأتي (فتاوى شامى كتاب الحج، مطلب شروط الحج عن الغيرج :۲ ص : ۶۰۱) وأيضا : ولما جزاء النيابة فى حجة الاسلام ونحوها ..... عشرون شرطا ...... العشرون : تميزالمأمور لأعمال الحج فلايصح احجاج الصبى غيرمميز..... الخ (غنية الناسک، باب الحج عن الغيرص : ۳۲۰ تا ۳۳۶ كتاب الحج، طبع ادارة القران)_

۳] خمسون شيئا يوجب الدم على المحرم .... دم التمتع، دم القرآن، وهما دمان، دم لحجته ودم لعمرته (خزانة الفقه كتاب الحج، مايوجب الدم على المحرم ص : ۹۳، ۹۴ طبع المكتبة المكية الغفورية العاصمية)_

۴] كيفية الافراد : الافراد أن يحرم بالحج وحده ثم لايعتمرحتى لايفرغ من حجه ....الخ (الفقه الاسلامى وأدلته، كتاب الحج ج : ۳ ص : ۲۱۵ طبع دارالفكر)_

شي،لسم ذي الحجه بانديې درمي اوقرباني كولونه فارغيدوسره احرام خلاص كړل شي.[۱]

حج تمتع: تمتع حج دادب چې دحج په ورځوكې دميقات نه تيريدو وخت كې يوازې دعمرې احرام وتړل شي،اوددې اركان اداكولو سره احرام خلاص كړل شي، بياپه اتم ذي الحجه بانديې دحج احرام وتړل شي اودحج اركان اداكړل شي،اولسم ذي الحجه بانديې د رمى اوقرباني نه وروسته دحج احرام خلاص كړل شي.[۲]

حج بدل كې څومره قرباني ضروري دي؟

سوال: ۱: حج بدل والاكه چيرې قربانى كوي نويوه به كوى اوكه دوه؟ يعنى د آمر او مامور دواړو له طرف نه؟

سوال: ۲: موږنفلى حج بدل كوو،دې صورت كې قرباني وكړو اوكه نه؟ كه ويې كړو نوڅنګه يې وكړو؟

سوال: ۳: كوم خلك چې دپاكستان (افغانستان) يا نورو ملكونو نه راشي اوحج بدل كوي، عمره وكړي اوبيااحرام خلاص كړي اوبياتمتع حج كوي،دې باره كې تفصيل سره جواب راكړئ!

جواب: حج بدل كونكي ته دمفردحج يعني يوازې دحج احرام تړل پكاردي اومفردحج كې دحج په وجه بانديې قرباني نه وي، په دې وجه بانديې د امر دطرف نه دقرباني ضرورت نه شته،ماموركه چيرې مقيم اومالدار وي، نودخپل طرف نه دې عامه قربانى وكړي،او مسافر اوغيرمستطيع (څوك چې طاقت نه لرى) بانديې قرباني واجب نه ده.[۳]

۱] باب القرآن ..... قوله : وصفة القرآن أن يهل بالعمرة والحج معا من الميقات، قدم العمرة لأن الله تعالىٰ قدمها بقوله : '' فمن تمتع بالعمرة الى الحج '' ولأن أفعالها متقدمة على أفعال الحج (الجوهرة النيرة، باب القرآن ج :۱ ص : ۱۶۷، طبع مجتبائى دهلى) أيضا : أماالاحرام بحجة وعمرة، فهوأن يقول عند الميقات : اللهم لبيک ..... فيؤدى بهماجميعا باحرام واحد، ثم يذبح شاة بعد الرمى من جمرة العقبة فى يوم النحر أومن يوم الغد (خزانة الفقه،كتاب المناسک والحج ص : ۸۸)_

۲] التمتع لغة الجمع بين العمرة والحج باحرامين ..... وهوأن يحرم بعمرة من الميقات أوقبله فى أشهرالحج ويطوف .....ويسعى ويحلق أويقصركالمفرد بالعمرة، ويقطع التلبية فى أول طوافه .... ثم يحرم بالحج من الحرم ان كان بمكة أومن الحل ان كان بالمواقيت ....يوم التروية وحج كالمفرد ..... وذبح بعد الرمى فى أيام النحر... الخ (جامع الرموز الرواية فى شرح مختصرالوقاية، كتاب الحج، ج : ۲ ص : ۴۱۸، طبع مكتبه اسلاميه گنبد قابوس ايران، وكذا فى فتح القديرج:۲ص:۲۱۰، ۲۱۱، طبع دار صادر بيروت، وخزانة الفقه ص : ۸۹، طبع المكتبه الغفورية العاصمية)_

۳] وأما الأضحية فان كان مسافرا لا تجب عليه، والا كان كالمكى فتجب عليه (الفقه الحنفى فى ثوبه الجديد، كتاب الحج ج:۱ ص:۴۹۴) يجب على الغنى دون الفقير....... شكرا لنعمة الحياة واحياء الميراث الخليل حين أمره الله يذبح الكبش فى هٰذه الأيام كذا فى البدائع (عالمگيرى ج:۵ ص:۲۹۲،كتاب الأضحية، الباب الأول)

۲ ددې مسئله هم پورته ليکل شوې ده.

۳ څنګه چې پورته ليکل شوي دي، حج بدل کونکي ته دمفردحج يعني يوازې دحج احرام تړل پکاردي، که چيرې هغوی تمتع وکړي (يعني دميقات نه يوازې دعمرې احرام وتړي اودعمرې نه فارغيدونه وروسته بياپه اتم ذي الحجه باندې دحج احرام وتړي) نودتمتع د قرباني به دهغه دمال نه په هغه باندې لازمه شي، نه د آمردمال نه اوکه چيرې امر ورته ددې اجازه ورکړې وي، نودهغه دمال نه قرباني کولی شي.[۱]

❖ له محرم نه پرته حج ❖

محرم چا ته ويل کيږي؟

سوال: ښځه خاونديوځای حج ته ځي، سړی صالح اوپرهيزګار دی، دښځې يوخپلوانه ښځه دغه ښځې خاوندسره دحج له پاره تلل غواړي اوهغه خپلوانه ښځه داسې ده چې هغې سره نکاح دښځې په ژوندکې دهغې خاوندسره نه شي کيدای، مثلاً: دښځې وريره، د ښځې خورځه، دښځې خپله خور او داسې نور...

جواب: محرم هغه وي چاسره چې کله هم نکاح نه شي کيدای[۲] دښځې خورځه، وريره او خور دسړي له پاره نامحرم دي، هغوی سره تلل جائزنه دي.[۳]

کونډه اينګور د حج له پاره ځان سره بوول

سوال: زما يوه کونډه اينګور ده، زه بې خپل ځان سره د حج بيت الله شريف له پاره د بو ولو اراده لرم. زما ميرمن به هم زمونږ سره وي. زما د اينګور بل محرم داسې نه شته چې د حج استطاعت لري. زما عمر ۲۵ کاله دی، ايا زه هغه دخپل ځان سره د حج له پاره بو ولی شم؟

۱] ودم القرآن والتمتع والجناية على الحاج ان اذن له الامر بالقرآن والتمتع والا فيصيرمخالفا فيضمن (الدرالمختار، باب الحج عن الغير، مطلب العمل على القياس دون الاستحسان هنا، ج ۲ ص : ۶۱۱ طبع سعيد) أيضا : قال : فان أمره غيرأن يقرن عنه فالدم على من أحرم لأنه واجب شكرا بماوفقه الله تعاليٰ من الجمع بين النسكين، والمأمورهوالمختص، لهذه النعمة لأن حقيقة الفعل منه ... الخ (هداية، كتا ب الحج، باب الحج عن الغيرج : ۱ ص : ۲۹۸) أيضا : ودم التمتع والقرآن والجنايات على المأمور، فأما دم المتعة والقرآن فلأنه وجب شكرا وفق لأداء النسكين وهوالذى حصلت له هٰذه النعمة، وأما دم الجنايات فلأنه هوالجانى ....الخ (الفقه الحنفى، الحج عن الغيرج : ۱ ص : ۴۶۹ طبع بيروت)_

۲] والمحرم من لا يجوزله مناكحتها على التأبيد بقرابة أو رضاع أوصهرية...الخ (فتاويٰ شامى ج: ۲ ص: ۴۶۴)

۳] ويعتبر فى المرأة أن يكون لها محرم تحج به أو زوج ولا يجوز لها أن تحج بغيرهما ...الخ (هدايه ج: ۱ص: ۲۳۳)

جواب: ستاسو کونډه اينګور ستاسو له پاره محرم ده، [۱] له دې وجې نه تاسو سره دهغې دحج سفر صحيح دی. [۲] والله اعلم!

ښځو له پاره حج کې د محرم شرط ولې ضروري دی؟

اوخوله با ندې وروروېلي کس سره حج ته تلل

سوال: يوې انجيلۍ په خوله باندې ورورويل شوي کس سره حج اداکړ. آيا دی دهغې محرم دی؟ هغه سره نکاح جائزده اوکه نه؟ او دښځو له پاره حج کې دمحرم شرط ولې ضروري دی؟

جواب: يوناپيژانده ته ورور ويلوسره هغه محرم نه جوړيږي[۳]،په دې وجه باندې نکاح جائزده،زه شرعي مسئله بيانوم،دولې جواب نه ورکوم،خوستاسوداطمينان له پاره ليکم چې دمحرم نه بغيرښځه حضور ﷺ ددريوورځويادې نه دزيات سفرکولونه منع کړېده[۴]ځکه چې داسې اوږدسفرکې دهغې عزت اوعصمت بچ کول يوه مستقله مسئله ده اوزماناکاره په علم کې دي چې ځينې ښځې د محرم نه بغيرحج ته لاړې اوګندګي کې مبتلاکيدوسره بيرته راغلې، له دې نه پرته په اوږدسفرکې حادثې راتلای شي اودښځې د کينولواوپاڅولوضرورت راتلی شي،که څوک محرم ورسره نه وي، نو دښځې له پاره به داسختي راځي.[۵]

ښځې له پاره يوازې د عمرې سفر کول جائزنه دي، خوعمره به اداشي

سوال: زه دعمرې په اراده باندې وتل غواړم،ائيرپورټ (هوايي ميدان) پورې ماسره خاوند شته، جده ايرپورټ (هوايي ميدان) باندې به زماورورموجودوي،بيابه دهغه سره عمره اداکوم،بيابه مې جدې نه ورورجهاز (طياره)کې کينوي،اودلته به مې خاوندکوزه کړي،داسې

---

[۱]" وحلئـل ابنائكم الذين من اصلبكم " (النساء:۲۳) والمحرم من لا يجوزله مناكحتها على التأبيد بقرابة أو رضاع أوصهرية...الخ (فتاوىٰ شامى ج: ۲ ص: ۴۶۴)

[۲]عند وجود المحرم كان عليها أن تحج حجة الاسلام (عالمگيرى ج: ۱ ص: ۲۱۹، كتاب المناسک)

[۳]"وماجعل ادعياء كم ابنائكم ذٰلكم قولكم بافوٰهكم" (الأحزاب : ۴) وفى التفسير: يعنى تبنيكم له قول لا يقتضى أن يكون ابناحقيقيا فانه مخلوق من صلب رجل اخرفمايمكن أن له أبوان (تفسيرابن كثيرج : ۵ ص : ۱۴۳ طبع رشيدية كونته)_

[۴]عن أبى سعيدالخدرى رضى الله عنه قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : لا يحل لامرأة تؤمن بالله واليوم الاخرأن تسافرسفرا يكون ثلاثة أيام فصاعدا الا ومعها أبوها، أو ابنها، أوزوجها، أوأخوها، أوذومحرم منها (صحيح لمسلم ج : ۱ص : ۴۳۴ طبع بمبیٔ) أيضا عن ابن عباس عن النبى صلى الله عليه وسلم أنه قال : لاتحجن امرأة الاومعها محرم (بدائع الصنائع ج : ۲ ص : ۱۲۳، كتاب الحج، طبع سعيد)_

[۵] لأن المرأة لاتقدرعلى الركوب والنزول بنفسهاَفتحتاج الى من يركبها وينزلها ولايجوز ذالک لغيرالزوج والمحرم (بدائع الصنائع ج : ۲ ص : ۱۲۳، كتاب الحج،فصل وأماشرائط فرضيته نوعان)_

صورت کې به عمره اداشي؟

جواب: عمره به اداشي،[۱] خوستاسو په هوايي جهاز (طياره) کې يواځې سفرکول جائزنه دي.[۲]

کراچۍ نه جدې پورې د محرم نه پرته سفرکول

سوال: که چيرې يوه ښځه دحج له پاره دمکې مکرمې دسفراراده وکړي اودهغې سره محرم نه شي تلی، خوداچې دکراچۍ نه جهاز (طياره) کې کينوي، اودهغې ښځې وروريه جده ايرپورټ (هوايي ميدان) کې موجودوي، داسې ښځې له پاره شرعي څه حکم دی؟

جواب: دکراچۍ نه جدې پورې له محرم نه پرته سفرکولوګناه به دهغې په ذمه وي.

مطلقه ښځې باندې د حج فرضيت، بل داچې دهغې محرم څوک وي؟

سوال: يوه ښځه چې مطلقه وي (دهغې د وينا مطابق) دهغې ناواده کړې لورګانې او هلکان هم د ګټلو قابل وي، ايا داسې صورت کې په هغې باندې حج واجب دی؟ حالانکې د بچيو کفيل پلار دی، په دې وخت کې صورت حال دادی چې تول بچي زيرِتعليم دي.

۲: پورتنې صورت کې حج ته دتللو په وخت د ښځې محرم څوک کيدای شي؟

جواب: که چيرته هغې سره د تلو راتلو خرچ شته او يو محرم هم ورسره تلونکی وي، نو بيا خو په هغې باندې حج فرض دی، که چيرته خرچې نه وي، نوحج فرض نه دی، اوکه چيرته خرچې شته خو محرم نه شته، نو له محرم نه پرته دهغې حج ته تلل جائز نه دي، بلکې وصيت دې وکړي چې دهغې له طرف نه دې حج بدل وکړل شي.[۳]

۲: مطلقه ښځه دې دچا سره نکاح وکړي، هغه سره حج ته تلی شي.

دله محرم نه پرته د حج سفر

سوال: دمحرم نه پرته دحج دسفرشرعي حکم څه دی؟ دمحرم نه پرته دښځې حج جائزدی اوکه نه؟حکومت دحج درخواستونوسره دښځې دمحرم نوم اوپته (آدرس) وغيره ليکلوشرط ضروري کړی دی، کومې ښځې چې غيرمحرم، محرم ښودوسره حج ته لاړې شي، دهغوی له پاره څه حکم دی؟

۱] فان حجت بغيرمحرم أو زوج جازحجها مع الكراهة (الجوهرة النيرة ج : ۱ص : ۱۵۴)_

۲] ويؤده حديث الصحيحين :"لا يحل لامرأة تؤمن بالله واليوم الاخران تسافرمسيرة يوم وليلة الامع ذى محرم عليها" (فتاوىٰ شامى ج : ۲ ص : ۴۶۵)_

۳] ومنهاالمحرم للمرأة .... اذا كانت بينها وبين مكة مسيرة ثلاثة أيام .... وعلى القول الاخرين تلزمه الوصية (فتاوىٰ عالمگيرى ج : ۱ ص : ۲۱۹، كتاب المناسك)

جواب: دمحرم نه پرته دحج سفرجائزنه دی[۱] اونامحرم،محرم ښودوسره دحج سفرکول دوه چنده ګناه ده.[۲]

حج له پاره نامحرم، محرم جوړول ګناه ده

سوال: یوه ښځه چې هغې دوه ځله حج کړی دی اودهغې عمرهم د شپیتوکالونه پورته دی، په دریم ځل باندې حج کول غواړي،دې صورت کې ګروپ لیډر(د جماعت مشر) چې هغه شرعي محرم نه دی،هغه خپل محرم ښیي اودغه ګروپ کې پنځلس شل نورې ښځې هم دغه ګروپ لیډر (دجماعت مشر) خپل محرم ښودوسره(کوم چې شرعي طورباندې دهغوی محرم نه دی) حج ته رواني دي.دداسې ښځوحج به صحیح وي اوکه نه؟

جواب: دمحرم نه پرته سفرکول جائزنه دي،که څه هم حج به یې اداشي[۳]، خو د دروغو او د محرم نه پرته سفرکولوګناه به دهغوی په سروي.[۴]

نامحرم محرم ښودو سره حج کول

سوال: زمانیا او ترور په دې کال باندې حج ته تشریف وړی دی، هغوی سره محرم نه دی تللی، د تلو نه مخکې هغوی دخپل ښار د مولوي صاحب نه پوښتنه کړې ده، پته نه شته مولا صاحب هغوی ته څنګه د محرم نه پرته د تلو اجازت ورکړی دی، دویم زما نیا او ترور ویلي دي چې هغوی دخپل ګروپ یوسړی وررور جوړ کړی دی، حالانکې زه دهغوی وراره او لمسی یم، زه هم هغه سړی په مخ سره نه پیژنم، اوتردې پورې چې دهغوی زوی او وررور یعنې زما پلارصاحب هغه سړی نه پیژني.

جواب: ستا د نیا او ترور حج وشو،[۵] خو دهغوی دمحرم نه پرته سفر ګناه ده،د ګروپ یو سړی خپل وررور یا زوی جوړولو سره هغه محرم نه جوړیږي،[۶] او بیا درخواستونو کې هغه

۱]یکره تحریماعلیٰ المراۃ أن تحج بغیرهما أی المحرم والزوج (اللباب ج:۱ ص:۱۶۵، کتاب الحج، طبع قدیمی)

۲] عن عبدالله بن مسعود رضی الله عنه قال : قال رسول الله صلی الله علیه وسلم : من غشنا فلیس منا، والمکروالخداع فی النار (صحیح مسلم ج : ۱ ص : ۷۰، طبع قدیمی، حلیة الأولیاء ج : ۴ ص : ۱۸۹، طبع دارالکتب العلمیة بیروت، کنزالعمال ج : ۳ ص : ۵۴۵طبع مؤسسة الرسالة، بیروت)_

۳] حوالې دپاره تیره شوې حاشیه (عن أبی سعیدالخدری رضی الله عنه قال:...الخ) او وروستې حاشیه (فان حجت بغیرمحرم أو زوج جاز...الخ) اوګورئ!)_

۴] حوالې دپاره تیره شوې حاشیه (عن ابی سعیدالخدری رضی الله عنه قال:...الخ) او وروستې حاشیه (عن عبدالله بن مسعود رضی الله عنه قال:...الخ) اوګورئ!)_

۵]فان حجت بغیرمحرم أو زوج جاز حجهامع الکراهة (الجوهرة النیرة، کتاب الحج ج : ۱ ص : ۱۵۴)

۶]"وماجعل ادعیاء کم ابنائکم ذٰلکم قولکم بافواهکم" (الأحزاب:۴) ...[بقیه حاشیه په راروانه صفحه..

سړی خپل زوی یا ورور ښکاره کول جدا دروغ دي.

ښځې ته له محرم نه پرته حج ته تلل جائز نه دي

سوال: زه دحج سعادت حاصلول غواړم،اوداللہ تعالی شکردی چې دومره حیثیت مې شته چې دخپل حج خرچې پخپله باندې برداشت کړم، خومشکل دادی چې ماسره دتلوځوک نه شته، ماشاء الله زما ځلور زامن دي،هغوی کې دوو ودونه کړي دي اوخپل کاروباري اوکورني ژوندکې مصروف دي اویوسرکاري(حکومتي) نوکردی،هغوی ته رخصتي ملاویدل مشکل بلکې ناممکن دي، اوځلورم زوی مې اوس د دیارلسوکلودی،اودقرآن پاک حفظ کوي. آیا زه گروپ (جماعت) سره حج کولوته تلی شم یابله څه طریقه شته؟ مهرباني وکړئ جواب راکړئ!

جواب: دښځې له پاره له محرم نه پرته دحج په سفرباندې تلل جائزنه دي،[1] ستازامنوته پکاردي چې هغوی دخپل مصروفیات لږ شان اخوا دیخوا کړي اوتاسوسره دې حج ته لاړشي، تولې به دیریش پنځه دیریش ورځې لګیږي،ستازامنوته ستادحج له پاره دومره قرباني ورکول څه ګران دي؟

رضاعي وراره سره حج کول

سوال: سوال دادی چې زبیدې یو هلک ته خپل تی (سینه) ورکړ او اوس رضعیه له محرم نه پرته حج ته روانه ده، حالانکې دهغې تول محرم صاحب نصاب دي، یعنې حج ته د تللو استطاعت لري، جهاز کې هغه هلک هم ورسره دی، هغه دواړه جدا جدا اوسیږي، یوازې د حج په ورځو کې ملاویږي دې له پاره چې د رضعیه حج وشي، ځکه چې د رضاعت په رشتې سره هغه دهغه ترور ده، پوښتنه داده چې داسې د رضعې حج وشو اوکه نه، حالانکې ددغه هلک د رضعې سره بله رشته نه شته؟ موږه اوریدلي دي چې داسې حج نه کیږي او ځینې خلک وایي چې کیږي، جواب راکولوسره به مو ډیره ډیره مهرباني وي.

...بقیه د تیرمخ]...وفي التفسير: يعني تبنيكم له قول لا يقتضي أن يكون ابناحقيقيا ......ان له ابوان (تفسيرابن كثيرج : ۵ ص : ۱۴۳طبع رشيدية كوئته) ايضاً: عن أبي سعيدالخدري رضي الله عنه قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : لا يحل لامرأة تؤمن بالله واليوم الاخران تسافرسفرا...الى... اوذومحرم منها (صحيح لمسلم ج:۱ص:۴۳۴ طبع بمبي) ايضا عن ابن عباس عن النبي صلى الله عليه وسلم انه قال : لاتحجن امرأة الاومعها محرم (بدائع الصنائع ج : ۲ ص : ۱۲۳، كتاب الحج، طبع سعيد) ايضاً: لأن المرأة لاتقدرعلى الركوب والنزول .....لغيرالزوج والمحرم (بدائع الصنائع ج : ۲ ص : ۱۲۳، كتاب الحج،فصل واماشرائط فرضيته نوعان) ايضاً فان حجت بغيرمحرم أو زوج جازحجها مع الكراهة (الجوهرة النيرة ج : ۱ص : ۱۵۴)_

[1] حوالې دپاره تیره شوې حاشیه (وماجعل ادعياء كم ابنائكم...الخ) او ورپسې درې حاشیې اوګورئ!

جواب: رضعي وراره محرم دی، رضاعی ترور دهغه سره حج ته تلی شي. [۱]!

د محرم نه پرته حج

سوال: زماوالدصاحب په (۱۹۷۲ء) کې وفات شوی دی، زه دکورمشر یم، دهغه له وفات نه وروسته ټولې ذمه دارۍ په ماوې، اوهغه ډیرې زیاتې وې، دالله تعالی شکردی مادې دوران کې دپلارصاحب له وفات نه وروسته خپلې ذمه دارۍ پوره کړې، تیرکال مادخپلې کشرۍ خور واده هم وکړ، اوس ماباندې داسې څه ذمه داري نه وه اونه شته، زما مورصاحبه په کراچۍ کې اوسیږي، دې کال خلک په حج اسکیم باندې حج ته ځي، نوزمادوست اودهغه مورهم ځي، هغوی درافت جوړکړ، کوم چې دهریوکس له پاره (۲۵۱۲۰) روپیودی، مادخپلې مور له پاره حج ډرافټ (داخله فارم) جوړکړ اودهغوی سره مې ولیږه، درې واړه ډرافتونه (داخله فارمې) یوځای جمع شول اودحکومت نه منظوري هم راغله، چې حج ته تلی شي، اومورمې اوکوم صاحب سره چې ځي دیندار دی، یعنی د لمونځ وغیره مکمل پابنددی، زه دحکومت نوکر یم، ماته چونکې رخصتي نه ملاویږي، زه سوچ کوم چې رخصتي ملاویدوسره به زه دلته ریاض نه دګاډي په ذریعه باندې لاړشم اودجدې په ایرپورټ (هوایي میدان) باندې به هغې سره ملاقات وکړم، اوحج به هم ورسره وکړم، خومایوه ورځ دلمونځ نه وروسته دامام صاحب نه چې دبنګله دیش دی، پوښتنه وکړه، نو هغوی جواب راکړ چې حنفي مذهب کې له محرم نه پرته سفرباندې نه شي تلی، حج خودلرې خبره ده، اوس زه پریشان یم چې څه وکړم؟ آیا زمادمورحج کیږي اوکه نه؟ دلته بل عالم دکوم تعلق چې مصرسره دی، هغوی وویل چې کیږي، دهغوی تاریخ پیدائش (۱۹۲۲ء) دې اوعمریې اته پنځوس کاله جوړیږي، ما ځکه هم کوشش کړی وچې په ژوندهیڅ اعتبار نه شته اومعلومه نه ده چې حالات به سبا څنګه وي، سبابه نوکري وي یابه نه وي، دې وخت کې زما حالات ښه دي، دالله تعالی شکردی اوزماداخواهش وچې زه په خپلې مورباندې حج وکړم اوهم دا دعا کوم اوکوله به مې چې دټولو ورونو خویندو د ودونونه فارغ شم، نوبیابه په مورباندې حج کوم، دالله تعالی شکردی چې ماداذمه دارۍ پوره کړې، الله تعالی که زماد اخري خواهش هم پوره کړي نوښه ده، په هرحال ماته جواب راکړئ نو زه به ستاسو ډیر شکرګزار یم، چې زماتسلي وشي.

جواب: داحنافو په مذهب ښځې له پاره له محرم نه پرته دحج سفر کول جائزنه دي، خوکه چیرې لاړه شي، نوحج به یې اداشي اودیوازې سفر کولوګناه به وي، دشوافعو په مذهب کې د اعتباري ښځوسره دښځې له پاره حج ته تلل جائزدي، هغه مصری عالم به دشافعي مذهب وي. [۲]

---

[۱] یحرم من الرضاع مایحرم من النسب (هدایة ج : ۲ ص : ۳۰۸، کتاب النکاح، فصل فی بیان المحرمات)

[۲] ویعتبرفی المرأة أن یکون لهامحرم تحج به أو زوج ولایجوزلها ان تحج بغیرهما... [بقیه حاشیه په راروانه صفحه

له محرم نه پرته حج ته تلل

سوال: مسئله داده چې زما د پلار یونیم کال مخکې وفات شوی دی. زما مور ژوندۍ ده او هغه خپل پنشن او خپلې ذاتي پیسې جمع کولو سره حج کول غواړي. ماشاء الله دوه زامن دي، خو دومره مالي طاقت نه لري چې ددې ځای نه مور ځان سره د حج له پاره بوځي. زما خور، او د خور خاوندمې د ډیرو کالو راهیسې په ریاض کې مقیم دي. اوس د مور مې اراده د حج ده. بلکې زیات خواهش دی چې هغه د بیت الله دحج شرف حاصل کړي. نو پوښتنه داده چې ایا لور او زوم سره حج کول جائز دي؟ ددې ځای نه لور او زوم خپلو خپلو مورګانې د جاز په ذریعې ریاض یا جدې ته د حج له پاره راغوښتلی شي؟ مطلب زما د خور خاوند خپلې مور او خوابنې، دواړه له محرم نه پرته جاز کې یوازې غوښتلی شي؟ او هغه ځای نه به زما مور سره لور او زوم وي، ایا په دې صورت کې به حج جائز وي، یا بیا څه صورت حال کیدلی شي؟ تاسو مهرباني وکړئ زر ترزره ددې جواب راکړئ! ځکه چې حج ته د رابللو د پاره ډیرې میاشتې مخکې انتظام کول وي، یعنې چې د بهر نه راغواړې هغه د مخکې نه پیسې وغیره جمع کوي.

جواب: ددې ځای نه په جهاز کې یوازې سفر کول جائز نه دي،[1] که چیرته ستا د خور خاوند خپلې مور او ستاسو مور ته راشي او ځان سره یې بوځي او حج ته تلو کې هم ورسره وي، نو جائز ده، که نه، جائز نه دی. [2]

زړه (بوډۍ) ښځه او بوډا سړی یوځای حج ته تلل

سوال: زما کمزورې مور (کونډه عمر ۵۲ کاله) او یو ضعیفه ملګرې (عمر ۲۵ کاله) حج ته د تلو خواهش مندې دي، دواړه زنانه د حنفي مسلک دي، دیو خاندان یو سړی چې دهغه عمر ۷۰ کاله دی، اوخپلې مور د پاره حج بدل کوي، سره حج ته تلل غواړي دواړه کمزورې زنانه د عمر په آخري برخه کې دي، یوازې دومره حده پورې صاحب نصاب دي چې حج وکړای شي، ایا هغه دخپلې ملګرې چې کمزورې وي دهغه بزرګ سره حج تلی شي؟

....بقیه د تیرمخ]...وقال الشافعي : یجوزلها الحج إذا خرجت فی رفقة ومعهانساء ثقاة لحصول الأمن بالمرافقة (هدایة، کتاب الحج ج : ۱ ص : ۲۱۳، بدالع الصنائع ج : ۲ ص : ۱۲۳، کتاب الحج، طبع سعید)_

[1] عن ابن عباس رضی الله عنهماعن النبی صلی الله علیه وسلم أنه قال : : ألا لا تحجن امرأة الا ومعهامحرم وعن النبی صلی الله علیه وسلم أنه قال : لا تسافرإمرأة إلاومعهامحرم أوزوج، ولأنها إذا لم یکن معهازوج ولامحرم لایؤمن علیها اذ النساء لحم علی وضم إلاماذاب عنه (بدالع ج:۲ ص:۱۲۳، کتاب الحج، وأما شرائط فریضته، طبع سعید)

[2] ایضاً_

جواب: زنانه وو ته که څه هم هغه هرڅومره بوډۍ وي، له محرم نه پرته سفر باندې تلل جائز نه دي.[۱] که چیرته هغوی باندې حج فرض وي او څوک محرم هغو سره تلونکی نه وي، نو وصیت دې وکړي چې دهغې له طرفه حج بدل وکړل شي. والله اعلم![۲]

له محرم نه پرته د بوډۍ ښځې حج اداشو، خو ګناهګاره شوه

سوال: زموږ د یو دوست بوډۍ عبادت ګزاره نیا د محرم نه پرته دحج اداکولو له پاره د کراچۍ نه دجهاز (طیاره) په ذریعه باندې جدې ته روانه شوه، تاسونه پوښتنه داده چې کراچۍ نه دجدې پورې سفرله محرم نه پرته قبول دی یا داسې حج نه اداکیږي، اوکه دې کې څه رعایت شته؟ ځکه چې دمحترمې نه زوی شته اونه دهغې خاوندژوندی دی، اودهغې دحج کولوخواهش دی، نوآیا اسلام کې دې باره کې څه رعایت شته؟ اوپه زرګونوښځې چې دهغوی څوک محرم نه وي. نو آیا هغوی دې حج نه کوي؟

جواب: دمحرم نه پرته که چیرې ښځه لاړه شي، نودهغې حج به اداشي،[۳] خودمحرم نه پرته سفر کول د امام ابوحنیفه رحمه الله په نزدباندې جائزنه دي، نوددې ناجائزسفرګناه به جداوي،[۴] خو چونکې دبوډۍ ښځې سفر کې دفتنې ډیره ویره نه وي، په دې وجه باندې ممکن ده چې دالله تعالی دطرف نه ورته رعایت وشي، خوهغې ته په دې ناجائز سفر کولوباندې دالله تعالی نه استغفار کول پکاردي، پاتې شوه ستاسو دا خبره چې په زرګونوښځې چې دهغوی محرم نه وي، نوهغوی دې حج نه کوي؟ ددې جواب دادی چې ترڅوپورې محرم نه وي، ښځې باندې حج فرض نه وي، په دې وجه باندې دې نه کوي اوکه چیرې ډیرزیات یې شوق وي نونکاح دې وکړي، زماعلم کې داسې واقعات شته چې ښځه دمحرم نه پرته حج ته لاړه اوهلته دځان شرمولونه وروسته راغله، په ظاهره ماشاء الله حجانۍ ده (حج یې کړی دې)، خودننه حقیقت دا دی، په دې وجه باندې دالله تعالی قانون یوازې دخپل خیال اوخواهش په وجه باندې نه منل

---

[۱] ويعتبرفي المرأة أن يكون لهامحرم تحج به أو زوج سواء كانت عجوزة أوشابة ... الخ (الجوهرة النيرة ج : ۱ ص : ۱۵۴، كتاب الحج، طبع مجتبائى دهلى)

[۲] وهل المحرم من شرائط الوجوب أومن شرائط الأداء على الخلاف فى أمن الطريق (وهو قبل من شرائط الأداء حتى يجب الايصاء به قال فى النهاية وهوالصحيح) (الجوهرة النيرة ج : ۱ ص : ۱۵۴، كتاب الحج، طبع مجتبائى دهلي)

[۳] فإن حجت بغيرمحرم أو زوج جاز حجها مع الكراهة (الجوهرة النيرة ج : ۱ ص : ۱۵۴)_

[٤] عن ابن عباس رضى الله عنهماعن النبى صلى الله عليه وسلم أنه قال :ألا لا تحجن امرأة الا ومعهامحرم وعن النبى صلى الله عليه وسلم أنه قال : لا تسافرإمرأة ثلاثة ايام إلاومعهامحرم أوزوج، ولأنها إذا لم يكن معهازوج ولامحرم لايؤمن عليها اذ النساء لحم على وضم إلاماذاب عنه (بدائع ج : ۲ ص : ۱۲۳، كتاب الحج، وأما شرائط فريضته، طبع سعيد)_

اویو طرف ته نظر کولو سره نورتهولو طرفونو نه مخ اړول دکوم ځای عقل دی؟ افسوس چې نن سبا داخندا عامه شوې ده.

د ضعیفې ښځې د ضعیف نامحرم سړي سره حج

سوال: آیا د پنځوسو کالو،شپیتو کالو،یا اویا کالونامحرمه ښځه د اویا کالونامحرم سړي سره حج یا عمره کولی شي؟ که چیرې ښځې عمره وکړه، نوددې کفاره به څه وي؟

جواب: نامحرم سره دحج اوعمرې سفرکول دبوډۍ ښځې له پاره هم جائزنه دي،[۱] که چیرې یې وکړ، نودحج فرضیت اداشو،خوګناهګاره شوه، توبې اواستغفارنه پرته یې هیڅ کفاره نه شته.

د ماماني (ماما ښځې) دخاوند له خوریې سره حج کول

سوال: مسئله داده چې زمامور سږ کال حج ته تلل غواړي اوزماوالد صاحب وفات شوی دی. زمادترورزوې خپلې موراو تروسره روان دی او زمامورهغوی سره تلل غواړي،زمامورپه رشته کې زمادترور دزوی دماما ښځه ده، شرعي لحاظ سره دقرآن اوحدیث په رڼاکې ووایئ چې ماماني (دماما ښځه) دخاوندله خوریې سره حج ته تلی شي، یاددې بل څه صورت کیدای شي؟

جواب: ماماني (دماما ښځه) شرعي محرم نه دی،په دې وجه باندې هغه دخپل خاوند له حقیقي خوریې سره حج ته نه شي تلی.[۲]

اوښې سره حج ته تلل

سوال: داوښې سره دحج یابل داسې سفرباندې چې دمحرم وجود پکې ضروري دی تلی شو اوکه نه؟ اوکله چې خورهم راسره ځي.

جواب: اوښې سره سفرکول شرعي طورباندې صحیح نه دي.[۳]

سوال: مسئله داده که چیرې ښځه اوخاوندیوځای حج ته ځي، نودهغوی سره دښځې خورهم دمحرم په طورباندې تلی شي؟ شرعي طورباندې دیوې ښځې په موجودګې کې دهغې خورسره نکاح جائزنه ده،دې لحاظ سره ښینه محرم شوه،په هرحال که چیرې دپاکستان حکومت ددې

۱] ومع زوج اومحرم ...... لامرأة حرة ولوعجوزا فی سفر (فتاویٰ شامی ج : ۲ ص : ۴۶۴، کتاب الحج)، ویعتبر فی المرأة أن یکون لهامحرم تحج به أوزوج سواء کانت عجوزا أوشابة (الجوهرة النیرة ج : ۱ ص : ۱۵۴ کتاب الحج)

۲] وتعتبرفی المرأة ان یکون لهامحرم تحج به اوزوج ولا تجوزلها أن تجمع بغیرهما (هدایة ج : ۱ ص : ۲۳۳، کتاب الحج، طبع شرکت علمیة ملتان) دغه شان اوګورئ تیره شوی حاشیه (عن ابن عباس رضی الله عنهماعن النبی صلی الله علیه وسلم انه قال:...الخ)۔

۳] ایضاً پورتنئ حواله)۔

مسئلې وضاحت په اخبارونو کې چاپ کړي، نو ډیر خلک به د پریشانی نه بچ شي.
جواب: محرم هغه دی چاسره چې په هیڅ صورت کې نکاح جائز نه وي،[۱] ښینه محرم نه ده، که چیرې خاوند ښځې ته طلاق ورکړي، یا ښځه مړه شي، نو د ښینې سره نکاح کیدای شي او نامحرم ځان سره بوتلو په وجه باندې حاجي مجرم جوړ شي.

د خور له خاوند سره د حج په سفر باندې تلل

سوال: زه یوه کونډه او سکول استاذه یم، عمر مې تقریباً ۵۰ کاله دی، زه ل هخپل وړوکی ورور او د ورور د ښځې سره اوسیږم، پخپله کفیله یم، صاحب نصابه یم، اوما د عمرې سعادت هم حاصل کړی دی، دا ځل د حج کولو اراده لرم، زما لرې رشته دار او د خور خاوند (عمرونه یې تقریبا ۵۰ او ۷۰ کاله) هم سږ کال د حج کولو اراده لري، تاسو پوښتنه داده چې ایا زه د خور خاوند سره حج کولی شم؟ جواب راکړئ! ډیره ډیره مهربانی به مو وي.
جواب: د خور خاوند نامحرم دی، اوله محرم نه پرته حج ته تلل جائز نه دي، خپل ورور ځان سره بوځه! [۲]

د ماما زوی، د تره زوی، خور او د خور خاوند سره حج ته تلل

سوال: نن سبا عام رواج دی چې زنانه دخپل یو رشته دار مثلا: د ماما زوی، تره زوی وغیره (یاد هغوی بچو سره) حج ته ځي، چاسره چې ځی عموماً دهغه ښځه هم ورسره وي، ایا د داسې ښځو په دې طریقې سره حج کیږي؟
جواب: له محرم نه پرته تلل جائز نه دي. [۳]

سوال: که چیرته دوه درې خورګانې یوځای حج ته لاړې شي، په هغوی کې د یوې سره خاوند وي نو ایا د پاتې ښځو چې هغوی سره محرم نه شته، د خور او د خورد خاوند سره

---

[۱] والمحرم من لا يجوزله مناكحتها على التأبيد ... الخ (فتاويٰ شامي ج : ۲ ص : ۴۶۴، كتاب الحج)_

[۲] وتعتبرفي المرأة أن يكون لها محرم .... أن تحج بغيرهما (هداية ج : ۱ ص : ۲۳۳، كتاب الحج، طبع شركت علمية ملتان) ايضاً (عن ابن عباس رضى الله عنهماعن النبى صلى الله عليه وسلم أنه قال:...الخ) ايضاً:والمحرم من لا يجوزله مناكحتها على التأبيد ... الخ (فتاويٰ شامي ج : ۲ ص : ۴۶۴، كتاب الحج)_

[۳] عن ابن عباس رضى الله عنهماعن النبى صلى الله عليه وسلم أنه قال : الا لا تحجن امرأة الا ومعهامحرم وعن النبى صلى الله عليه وسلم أنه قال : لا تسافرامرأة ثلاثة أيام إلاومعهامحرم أوزوج، ولأنها إذا لم يكن معهازوج ولامحرم لايؤمن عليها (بدائع ج : ۲ ص : ۱۲۳، كتاب الحج، وأما شرائط فريضته، طبع سعيد) وتعتبرفي المرأة أن يكون لهامحرم تحج به أوزوج، ولايجوز لها أن تحج بغيرهما إذا كان بينهما وبين مكة ثلاثة أيام (هداية، كتاب الحج ج : ۱ ص : ۱۲۳، كتاب الحج، طبع شركت علميه ملتان)

حج کیږي او که نه؟

جواب: د خورخاوند محرم نه دی، له دې وجې د ښځې نه پرته ددې دنورو خورگانو دهغه سره تلل جائز نه دي [۱]

لیوریا بل نامحرم سره د حج سفر

سوال: زید اوعمر دوه ورونه دي، دکشر ورور **زید** ښځه **عمر** (دخاوند مشرورورسره) حج ته تلل غواړي،شرعی طورباندې څه حکم دی؟

جواب: دښځې لیورنامحرم دی اونامحرم سره دحج سفرباندې تلل جائزنه دي.[۲]

د خاوند حقیقي تره سره د حج سفرکول

سوال: زماښځه زماحقیقي تره سره زماپه خوښه باندې دحج سفرکول غواړي، کاغذونه یې داخل شوي دي، آیا زمادتره حیثیت خوبه دغیرمحرم په شان نه وي؟ شرعي طورباندې زماښځه دهغه سره تلی شي اوکه نه؟

جواب: که چیرې ستاسودښځې ستاسوتره سره نوره څه خپلولي نه وي، نودوی دواړه دیوبل له پاره غیرمحرم دي،اوستاسوښځې ته دهغه سره حج ته تلل جائزنه دي.[۳]

د ښځې له پاره دخپلې لوردخسر او خواښې سره د حج سفرکول

سوال: زما او زما د ښځې سږ کال حج ته دتلو اراده ده،ماسره زماداوښي ښځه کومه چې زما د زوی خواښې هم ده،هغه هم حج ته تلل غواړي اودهغې عمرشپیتهٔ کاله دې،اوزمااوښی دوه کاله مخکې مړشوی دی. . هغه ضدکوی چې تاسونه ماسره تلونکي بل څوک ښه نه شته،ډیر زیات خواهش مې دی چې دحضورﷺ د روضې مبارکې زیارت وکړم، په ژوندهیڅ اعتبار نه شته،زمافارم هم ځان سره جمع کړئ، زه به تاسوسره ځم،مسئله داده چې هغه ماسره په کوم صورت باندې حج ته تلی شي؟

---

[۱] ایضاً _

[۲] عن ابن عباس رضی الله عنهماعن النبی صلی الله علیه وسلم أنه قال : : ألا لا تحجن امرأة الا ومعهامحرم وعن النبی صلی الله علیه وسلم أنه قال : لا تسافرإمرأة ثلاثة أیام إلاومعهامحرم أوزوج، ولأنها إذا لم یکن معهازوج ولامحرم لایؤمن علیها (بدائع ج : ۲ ص : ۱۲۳، کتاب الحج، وأما شرائط فریضته، طبع سعید) وتعتبرفی المرأة أن یکون لهامحرم تحج به أوزوج، ولایجوز لها أن تحج بغیرهما إذا کان بینهما وبین مکة ثلاثة أیام (هدایة، کتاب الحج ج : ۱ ص : ۱۲۳، کتاب الحج، طبع شرکت علمیه ملتان)_

[۳] ایضاً پورتنۍ حواله)_

جواب: تاسو دهغې محرم نه يئ او دمحرم نه پرته دحج سفرجائزنه دی[۱] که چيرې لاړه نوحج به يې اداشي، خوګناهګاره به وي.[۲]

د خور ليورسره د حج او عمرې سفر

سوال: زمامسئله داده چې ماحج نه دی کړی، آيا زه عمره کولی شم؟ زمادخورليور سږ کال ته حج ته ځي هغه زموږخپلوان هم دی اوواده يې هم کړی دی،چونکې ماته دلته ډيروخلکو وويل چې پيغله انجيلۍ دپردي سړي سره نه شي تلی، آيا زه هغه سره حج ته تلی شم؟

جواب: دخورليورنامحرم وي،اوله محرم نه پرته حج ياعمرې ته تلل جائزنه دي.[۳]

د ښځې خوله باندې ويل شوي وروړسره حج کول

سوال: نامحرم سره حج ته تلل څنګه دي؟ که چيرې ښځه دمحرم نه پرته حج ته لاړه شي ياڅوک نامحرم، محرم جوړکړي اوهغه سره لاړه شي، نودهغې داعمل څنګه دی؟ زموږترور سږ کال حج ته لاړه،هغې دحج سفرديوخوله باندې ويل شوي وروړسره وکړ اوهغه يې محرم ښکاره کړ. حالانکې دهغې لونه اوزامن هم شته، خوهغه يوازې خوله باندې ويل شوي وروړسره لاړه، آيا خوله باندې ويل شوي وروړ محرم جوړيدای شي؟ آيا هغه سره دحج ارکان اداکيدای شي؟ آيا دهغوی حج وشو؟

جواب: دښځې له محرم نه پرته سفرکول ګناه ده،[۴]حج خوبه اداشي،خو ښځه به ګناهګاره وي[۵].

خوله باندې ويل شوي وروړمحرم نه وي،هغه محرم ښکاره کول دروغ دي.[۶]

د ښځې له پاره داسې ښځې سره د حج سفرکول چې هغې سره خپل خاوند موجود وي

سوال: يوه ښځه حج ته تلل غواړي،خاونديې وفات شوی دی،بل څوک محرم ورسره نه شي تلی، آيا دغه ښځه دداسې سړي سره تلی شي، چې هغه خپله ښځه وي،ياداسې ښځې سره تلی

۱] تيره شوی حاشيه (عن ابن عباس رضی الله عنهماعن النبی صلی الله عليه وسلم أنه قال:...الخ) اوګورئ!

۲] فإن حجت بغيرمحرم أوزوج جاز حجهامع الكراهة (الجوهرة النيرة ج: ۱ ص : ۱۵۴، كتاب الحج)_

۳] تيره شوی حاشيه (عن ابن عباس رضی الله عنهماعن النبی صلی الله عليه وسلم أنه قال:...الخ) اوګورئ!

٤] أيضا)_

۵] فإن حجت بغيرمحرم أوزوج جاز حجهامع الكراهة (الجوهرة النيرة ج: ۱ ص : ۱۵۴، كتاب الحج)_

٦] "وماجعل ادعياء كم ابناء كم ذلكم قولكم بافوٰهكم" (الأحزاب : ۴)_

شي چې هغې سره محرم وي؟

جواب: ښځې له پاره له محرم نه پرته حج ته تلل جائزنه دي،او ذکرشوي صورت کې تلل جائزنه دي.[1]

نوکرمحرم جوړولوسره حج کول

سوال: زه سرکاري (حکومتي) نوکر يم اوزماښځه دحج سعادت حاصلول غواړي، زه دخپل مصروفياتوپه وجه باندې دمحرم په طورباندې هغې سره نه شم تلی، آيا زه خپل نوکر(کوم چې ماته سرکاري (حکومتي) طورباندې ملاودی) دمحرم په حيثيت باندې دخپلې ښځې سره ليږلی شم؟

جواب: محرم داسې خپلوان ته ويل کيږي،چې هغه سره درشتې په وجه باندې نکاح نه شي کيدای،[2] لکه: دښځې پلار،ورور،وراره،خوريی، دکور نوکر محرم نه دی اوله محرم نه پرته حج ته تلل حرام دي،تاسوبه پخپله باندې هم ګناهګاريږئ،ستاسوښځه اونوکرهم.

که ښځې ته د مرګ پورې محرم پيدا نه شي نود حج وصيت دې وکړي

سوال: زموږموږباندې حج فرض شوی دی،اوهغې سره حج ته تلوله پاره محرم نه پيداکيږي،نو آيا دې صورت کې هغه دغيرمحرم سره حج ته تلی شي؟ اودهغې عمرتقريباً (۷۳) شپيته کاله دی.

جواب: ښځه له محرم نه پرته حج ته نه شي تلی،دې کې دعمرهيڅ قيد نه شته، که چيرې محرم نه وي، نوهغې باندې حج اداکول فرض نه دي،دې صورت کې نامحرم سره تلل جائزنه دي،که چيرې لاړه نوحج به يې اداشي،خوګناهګاره به وي، که چيرې دآخري وخت پورې هغې ته محرم پيدا نه شي ،نوهغې ته پکاردي چې وصيت وکړي،چې دمرګ نه وروسته دې دهغې له طرف نه حج بدل اداکړل شي.[3]

---

[1] "وماجعل ادعياء كم ابنائكم ذٰلكم قولكم بافوٰهكم" (الأحزاب : ۴) وفى التفسير: يعنى تبنيكم له قول لا يقتضى أن يكون ابناحقيقيا فانه مخلوق من صلب رجل اخرفمايمكن أن له أبوان (تفسيرابن كثيرج : ۵ ص : ۱۴۳طبع رشيدية كونته) ايضاً تيره شوى حاشيه (عن أبى سعيدالخدرى رضى الله عنه قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : لا يحل لامرأة...الخ) اوګورئ!)_

[2] والمحرم من لايجوزله مناكحتهاعلى التأبيد بقرابة أو رضاع أوصهرية (شامى ج : ۲ ص : ۴۶۴، مطلب فى قولهم يقدم حق العبد على حق الشرع، كتاب الحجر)_

[3] (قوله قولان) وهما مبنيان على أن وجود الزوج أوالمحرم شرط وجوب أوشرط وجوب أداء والذى اختاره فى الفتح ..... شرط وجوب الأداء فيجب الإيصاء إن منع المرض وخوف الطريق أولم يوجد الزوج، ولا محرم (فتاوىٰ شامى ج : ۲ ص : ۴۶۵، مطلب فى قولهم يقدم حق العبد على حق الشرع، كتاب الحج)_

د عدت په ورځو کې د حج ارکان ادا کول

سوال: سږ کال زما اوزما د ښځې حج ته د تلو اراده ده (ان شاءالله) يو سوال په ذهن کې راغلی دی چې که چيرته زه د الله پاک په خوښه او رضا د حج نه مخکې يا د حج په دوران کې وفات شم، د ښځې د پاره څلورمياشتې او لس ورځې عدت لازميږي، څنګه چې د کونډې د پاره په کور کې تيرول دي، تاسو جواب راکړئ چې:

۱ ايا ښځه د عدت په ورځو کې د حج ارکان ادا کړي؟

۲ له شرعي محرم نه پرته دومره موده په سعودي عرب کې څنګه تيره کړي؟ هرکله چې د حاجيانو د قيام موده يوازې (۳۵) ورځې وي، دهغې نه وروسته يې سعودي حکومت نه پريږدي، او ګروپ والا به پاکستان ته راشي.

۳ که چيرته حج کولو سره ارکان ادا کوي، نو بيا به مدينې منورې ته حاضري څنګه کيږي، له شرعی محرم نه پرته ؟

جواب: که چيرته تاسو حرمين شريفين ته لاړ شئ او هلته ستاسو وفات وشي. نو ښځې ته خو حکم دی چې دهغه ځای نه بيرته راشي ،خو د جازونو د وختونو مسئله ده، له دې وجه نه دې د معتبرو زنانه وو سره سفر وکړي. [1]

عدت به دهغه وخت شروع کيږي کله چې تاسو وفات شئ. [2]

❖ د احرام تړلو مسئلې ❖

له غسل وروسته اوله احرام تړلو نه مخکې خوشبويي اورانجه استعمالول

سوال: آيا دغسل نه وروسته داحرام تړلو نه مخکې بدن باندې اوداحرام په کپړوباندې خوشبويي لګول جائز دي؟ اوتيل اورانجه استعمالولی شي اوکه نه؟

جواب: داحرام تړلو نه مخکې تيل اورانجه لګول جائزدي اود خوشبويي باره کې داتفصيل

---

[1] (وإن كان مات عنها فى غيرمصرمن الأمصار، فإن شاء ت رجعت الى مصرها وإن شاء ت مضت فى سفرها) لأنها لايمكنها المقام هناک، فلم يلزمها الكون، ألا ترى انهالوطلقت فى المصر، ولم يكن المقام فى منزلهالخوف أوعذركان لها أن تنتقل، فإذا كانت فى غيرمصرفهى أحرىٰ، لايلزمهاالكون هناک (شرح مختصرالطحاوى ج : ۵ ص : ۲۴۸، باب العدة والإستبراء، طبع دارالسراج، بيروت)

[2] قال : والعدة واجبة من يوم الطلاق، ويوم الموت، وذالک لقول الله تعالیٰ .... والذين يتوفون منكم ويذرون أزواجايتربصن بأنفسهن أربعة أشهروعشرا، فأوجبها من يوم الموت (شرح مختصرالطحاوى ج : ۵ ص : ۲۴۸، ۲۴۹باب العدة والإستبراء)

دی که چیرې بدن باندې خوشبويي لګول وي، نومطلق جائزدي اوجاموباندې داسې خوشبويي لګول چې دهغې وجودباقي پاتې نه شي اوخوشبويي پاتې شي، هغه جامو باندې لګول منع دي.[۱]

د ميقات په بورډ (لوحه) او تنعيم کې فرق

سوال: دمکې دحدودونه مخکې کوم ځای چې دميقات بورډلګيدلی وي اوليکل شوي وي چې غيرمسلم مخکې نه شي داخليدای.هغه ځای نه احرام وتړل شي یاتنعیم ته تلوسره دمسجدعائشه نه احرام وتړل شي،دميقات په بورډاوتنعیم کې څه فرق دی؟

جواب: دادميقات بورډ (علامتي تخته) نه ده بلکې دحرم دحدودوبورډ (علامتي تخته)ده.[۲]

تنعيم هم دحرم دحدودونه بهردی،په دې وجه باندې دواړوکې څه فرق نه شته، دمکې اوسيدونکي چې دمسجدتنعيم نه کوم احرام تړي دهغه وجه داده چې هغه دحرم دحدودو نه بهرډیرلونه نژدې ځای دی[۳]اوام المؤمنين حضرت عائشه رضي الله عنها دهغه ځای نه احرام تړلوسره عمرې ته راغلې وه[۴]اوبعضې حضرات دعمرې احرام تړلوله پاره دمکې مکرمې نه جعرانه ته ځی،ځکه چې حضور ﷺ دغزوه حنين نه وروسته دهغه ځای نه احرام تړلوسره عمرې له پاره تشريف راوړی و.[۵] دمکې اوسيدونکوله پاره دعمرې داحرام له پاره ددې دواړوځايونوکې هيڅ فرق نه شته،هغوی دحرم دحدودونه بهردهرځای نه چې احرام وتړي،صحيح دی.[۶]

۱] ويدهن بأى دهن شاء مطيبا كان أوغيرمطيب وأجمعوا على أنه يجوز التطيب قبل الإحرام (عالمگيرى ج : ۱ ص : ۲۲۲، طبع مكتبه ماجديه كوئته، كذا فى فتاوىٰ قاضيخان) ولايجوزالتطيب فى الثوب لماتبقى عينه على قول الكل(عالمگيرى ج:۱ ص: ۲۲۲، هٰكذا فى فتاوى الشامى ج:۲ ص:۱۷۱طبع مكتبه ماجديه كوئته)

۲] قوله ولداخلهاالحل أى الحل ميقات من كان داخل المواقيت المواضع التى بين المواقيت والحرم ولافرق بين أن يكون فى نفس الميقات أوبعده كما نص عليه محمد فى كتبه (البحرالرائق ج :۲ ص : ۳۱۹) وأماالصنف الثالث فميقاتهم للحج الحرم وللعمرة الحل فيحرم المكى من دويرة أهله للحج أوحيث شاء فى الحرم ويحرم للعمرة من الحل وهوالتنعيم (بدائع ج: ۱، ۲ ص :۱۶۷) والتنعيم أفضل هوموضع قريب من مكة عند مسجد عائشة (الشامى ج : ۲ ص : ۱۶۹، طحطاوى ج : ۱ ص : ۴۸۹ طبع المكتبة العربية بيروت)_

۳]والميقات لمن بمكة يعنى بداخل الحرم للحج والعمرة الحل ....والتنعيم أفضل (وفى الشامية) والتنعيم أفضل وهوموضع قريب من مكة ... الخ (درمختارمع الرد ج : ۲ ص : ۴۷۸، كتاب الحج)_

۴]الأحرام منه أى التنعيم للعمرة أفضل ..... لأمره عليه السلام عبدالرحمٰن بأن يذهب بأخته عائشة إلى التنعيم .... الخ (فتاوى شامى ج : ۲ ص : ۴۷۹كتاب الحج، فصل فى الإحرام)_

۵]فإن ميقات المكى للعمرة الحل (ردالمحتار،مطلب لايجب الضمان بكسرالات اللهوج:۲ ص:۵۸۱طبع سعيد)

۶]والميقات لمن بمكة يعنى بداخل الحرم للحج والعمرة الحل .... والتنعيم أفضل (وفى الشامية) والتنعيم أفضل وهوموضع قريب من مكة ... الخ (درمختارمع الرد ج : ۲ ص : ۴۷۸، كتاب الحج)_

د احرام په حالت کې د مخ یا سر خوله اوچول

سوال: آیا د احرام په حالت کې د مخ یا سر خوله اوچول سهي دي، په جامه (تولیه) باندې یا په لاس باندې؟

جواب: مکروه دي.[۱]

سوال: آیا د احرام په حالت کې حجر اسود ښکلول کیدای شي؟ یا ملتزم باندې دریدای شي، ځکه چې زمونږ مولانا صاحب وایي چې کوم ځای باندې عطر لګیدلي وي هغه ته لاس نه شي ور وړلی.

جواب: حجر اسود یا ملتزم باندې که چیرې خوشبویي لګیدلي وي، نو د محرم له پاره هغه ته لاس وړل جائز نه دي.[۲]

د یخنۍ په وجه باندې د احرام په حالت کې سویټر (بنین) یا ګرم څادر استعمالول

سوال: که چیرې مکې مکرمې کې یخني وي او یو سړی عمرې ته لاړ شي، نو هغه د احرام د دوو څادرونو نه علاوه ګرمه کپړه، مثلاً سوئټر یا ګرم څادر استعمالولی شي؟ تفصیل سره جواب را کړئ!

جواب: ګرم څادر استعمالولی شي، خو سر نه شي پټولی، او کومې جامې چې بدن پورې نښتې وي، مثلاً: جرابې او داسې نور... د هغو استعمال جائز نه دی.[۳]

د زنانه وو احرام په کوم شکل وي؟

سوال: د سړیو له پاره احرام د دوو څادرو په شکل وي، د زنانه وو له پاره به د احرام څنګه شکل وي؟ او ا یا احرام به زما او زما د بچیو د کور نه تړل وي، هرکله چې زه د برقې په حالت کې یم؟

جواب: د حج احرام د میقات نه مخکې تړل ضروري دي،[۴] زنانه وو ته د احرام په حالت کې د مخ پټولو اجازه نشته.[۵]

۱] فصل فی مکروهاته ....(وتعصیب شيء من جسده) قال ابن الهمام : ویکره تعصیب رأسه ولوعصب غیرالرأس من بدنه یکره أیضا (إرشاد الساری ص : ۸۳)_

۲] وقالوافیمن إستلم الحجرفأصاب یده من طیبه ان علیه الکفارة (بدائع الصنائع ج: ۲ ص: ۱۹۱)_

۳] ولایلبس الجوربین کما لایلبس الخفین (عالمگیری ج : ۱ص : ۲۲۴، کذا فی المحیط) ولایلبس مخیطا قمیصا أوقباء أوسراویل أوعمامة أوقلنسوة أوخفا الا أن یقطع الخف أسفل من الکعبین (عالمگیری ج : ۱ص : ۲۲۴، الباب الرابع فیمایفعله المحرم بعد الإحرام، هٰکذا فی فتح القدیرج : ۲ ص : ۳۴۶)_

۴] المواقیت التی لایجوز أن یجاوزهاالإنسان إلامحرما خمسة : لأهل المدینة ذوالحلیفة ...... وفائدة التاقیت المنع عن تأخیرالإحرام عنها (عالمگیری ج : ۱ص: ۲۲۱)

۵] والمراة فی جمیع ذٰلک کالرجل غیرأنها لا تکشف رأسها، وتکشف... [بقیه حاشیه په راروانه صفحه..

د ښځو په احرام کې مخ نه خلاص ساتل

سوال: مااوريدلي دي چې حديث شريف کې راغلي دي چې دښځې احرام په مخ کې دی،ددې نه معلوميږي چې مخ ښکاره ساتل پکاردي، حالانکې قرآن اوحديثوکې ښځې دمخ ښکاره کولونه سختي سره منع شوې ده، داسې به څنګه صورت وي چې دې حديث شريف باندې عمل هم وشي اومخ هم پټ شي،ځکه چې زماامیددی چې شريعت به دې باره کې ضرورڅه طريقه ښودلې وي.

جواب: داصحيح دی چې داحرام په حالت کې مخ پټول جائزنه دي، خوددې معنا دانه ده چې داحرام په حالت کې ښځې ته دپردې نه ازادي ورکړل شوې ده،[1] بلکې دکوم حدپورې چې ممکن وي،پرده ضروري ده ياخو دې په سر چج شان ولګول شي اودهغه دپاسه دې کپړه واچول شي،چې پرده وشي خوکپړه دې مخ پورې نه لګوي،يادې ښځه لاس کې پکې وغيره ونيسي اوهغه دې مخې ته کوي،دې کې هيڅ شک نشته چې دحج په اوږدسفرکې دښځې له پاره دپردې پابندي کول مشکل دي،خودکوم حدپورې چې کيدای شي دپردې اهتمام کول ضروري دي اوڅه چې دخپل وس اوطاقت نه بهروي الله تعالی دې دهغې معافي وکړي.[2]

د ښځې د احرام څه حالت دی اوهغه به احرام د کوم ځای نه تړي

سوال: سړيوله پاره احرام ددوه څادرونوپه شکل کې وي،دښځوله پاره به داحرام څه شکل وي؟ اوآيا احرام به زه اوزمابچي دکورنه تړي،اوزه دبرقې په حالت کې يم.

جواب: سړيوته داحرام په حالت کې ګنډل شوې جامې (کپړې) منع دي،[3] په دې وجه باندې

...بقيه د تيرمخ]...وجهها ولوسدلت على وجهها شيئا وجافته عنه جاز (فتاوىٰ عالمگيرى ج :١ص: ٢٣٥)

١]ولأن المرأة لا تغطى وجهها إجماعا مع انها عورة مستورة وفى كشفه فتنة (بحرالرائق ج : ٢ ص : ٣٢٤، هٰكذا فى البدائع الصنائع ج : ٢-١ص: ١٨٦) والمرأة فى جميع ذٰلک كالرجل غيرأنها لا تكشف رأسها وتكشف وجهها ولوسدلت علىٰ وجهها شيئا وجافته عنه جاز (عالمگيرى ج : ١ ص: ٢٣٥، كذا فى الهداية، وكذا السنن الكبرىٰ للبيهقى ج : ٥ ص : ٤٨)_

٢] والمرأة فى جميع ذٰلک كالرجل......غيرأنها لا تكشف رأسها لأنه عورة وتكشف وجهها ......ولو سدلت شيئاعلىٰ وجهها وجافته عنه هٰكذا روى عن عائشة ولأنه بمنزلة الإستظلال بالمحمل (الهداية مع الفتح ج : ٢ ص : ١٩٣ تا ١٩٥، باب الإحرام) والمرأة كالرجل غيرأنها تكشف وجهها...... وانما لا تكشف رأسها لأنه عورة ولماكان وجهها خفيا لأن المتبادر إلى الفهم لاتكشفه لما أنه محل الفتنة نص عليه (بحرالرائق ج :٢ص : ٣٥٤، كذا فى فتاوى عالمگيرى ج : ١ ص : ٢٣٥، كتاب المناسک، الباب الخامس،كذا فى الهداية وكذا فى فتح القديرج : ٢ ص : ١٤٣، طبع دارصادر، بيروت)_

٣]يحرم بالإحرام أمور.... .. الثالث لبس المخيط على وجه لبس المخيط (فتح القديرج :٢ص: ١٤١)_

هغوی داحرام نه مخکې دوه څادرونه واغوندي، ښځوته داحرام تړلوله پاره څه خاص قسمه جامې اغوستل لازم نه دي. هغوی دې په عام جاموکې احرام وتړي،خو دښځې احرام دهغې په مخ کې وي،په دې وجه باندې داحرام په حالت کې دې هغوی مخ داسې نه پټوي چې جامه دهغوی مخ پورې ولګیږي،[۱]خودنامحرمو نه مخ پټول هم لازم دي،په دې وجه باندې هغوی ته پکاردي چې سر باندې څه شی وتړي چې هغه مخې ته راشي، په هغه باندې دې جامه واچوي چې دپردې جامه مخ پورې نه لګیږي اوپرده هم وشي[۲]دحج احرام دمیقات نه مخکې تړل ضروري دی،دکورنه تړل ضروري نه دي.[۳]

د ښځې د احرام له پاسه د سرمسح کول غلط دي

سوال: نن سبالیدل شوي دي چې ښځې کوم احرام تړي، نودهغه په وجه باندې ویښته بالکل پټ شي اودهغه له سرنه باربارکوزول مشکل وي، نو آیا دسرمسح هم هغې جامې باندې صحیح دی اوکه نه؟

جواب: ښځې چې سرباندې کوم دوسمال تړي شرعي طورباندې دهغې احرام سره هیڅ تعلق نه شته. دا رومال صرف دې له پاره تړي چې ویښته خراب نه شي، ښځوله پاره په دې رومال باندې مسح کول صحیح نه دي، بلکې رومال کوزولوسره سرباندې مسح کول لازم دي، که چیرې رومال باندې مسح وکړي اوسرباندې مسح ونه کړي، نونه یې اودس کیږي،نه لمونځ،نه طواف اونه حج اونه عمره،ځکه چې داکارونه داودس نه پرته جائزنه دي اوسرباندې مسح کول فرض دي،دمسح نه پرته اودس نه کیږي.[۴]

د ښځې د میاشتنی ناروغی په حالت کې احرام تړل

سوال: جدې ته روانیدونه مخکې دمیاشتنی ناروغی په حالت کې احرام تړل کیږي اوکه نه؟

جواب: دحیض په حالت کې ښځه احرام تړلی شي،ددوګانه (دوه رکعته)کولونه پرته دحج یاعمرې نیت دې وکړي اوتلبیه لوستلوسره دې احرام وتړي.[۵]

۱]وتكشف وجهها لقوله عليه السلام : إحرام المرأة فى وجهها ... الخ (الهداية مع الفتح ج: ۲ص: ۱۹۳)

۲]المستحب أن تسدل على وجههاشيئا وتجافيه .... ودلت المسئلة على أن المرأة منهية عن إبداء وجهها للأجانب بلاضرورة (فتح القدير ج : ۲ ص: ۱۹۵، باب الإحرام)_

۳] لايجاوز أحد الميقات إلامحرما ... الخ (الهداية مع الفتح ج : ۲ ص : ۱۳۲، كتاب الحج)_

۴] ولايجوزمسح المرأة على خمارها لما روى عن عائشة رضى الله عنهاأنها أدخلت يدها تحت الخمارومسحت برأسها وقالت:هٰذا أمرنى رسول الله صلى الله عليه وسلم (بدائع الصنائع ج:۱ ص:۵، عالمگیری ج:۱ ص:۶)

۵] انه عليه السلام قال : ان النفساء والحائض تغتسل وتحرم وتقضى المناسك كلها غيرأن لا تطوف بالبيت (فتح القدير ج : ۲ص: ۱۳۵، باب الإحرام، عالمگيری ج : ۱ص : ۲۲۲، كتاب المناسک، الباب الثالث)_

حج کې پرده

سوال: نن سبا خلک حج ته ځي، ښځو سره ځوک هم پرده نه کوي، داحرام په حالت کې داجواب ورکول کیږي که چیرې پرده وکړو، نوپه مخ باندې جامه لګیږي، نوددې له پاره څه وکړو؟

جواب: دپردې اهتمام کول خودحج دوران کې هم پکاردي، د احرام په حالت کې دې ښځې دتندې نه پورته څه ځجه شان ولګوي چې پرده هم وشي اوجامه هم مخ ته ونه لګیږي.[۱]

له طواف نه پرته اوږې ښکاره ساتل مکروه دي

سوال: حج یاعمر ه کې احرام تړل کیږي،اکثرخلک اوږې ښکاره ساتي، ددې له پاره شرعي مسئله څه ده؟

جواب: شرعي مسئله داده چې دحج اوعمرې کوم طواف نه وروسته چې دصفا مروه سعې وي،هغه طواف کې رمل اواضطباع کول دي[۲]،درمل نه مراد دپهلوانانوپه شان اوږې خوځول اوتیزتیزتلل اواضطباع نه مراد ښۍ اوږه ښکاره کول دي[۳] دداسې طواف نه پرته خاص طور باندې لمونځ کې اوږې ښکاره کول مکروه دي.[۴]

په یو احرام باندې څومره عمرې کیدای شي

سوال: دالله تعالی په فضل اوکرم باندې به سږ کال دحج زیارت ته ځم،مکه معظمه کې دقیام دوران کې زه دخپل موروپلاردطرف نه پنځه عمرې اداکول غواړم، دهغو عمرو له پاره دحرم دحدودونه بهر تنعیم یاجعرانه ته تلوسره دنفلي عمرې احرام وتړل شي، آیا پنځه ځله یعنې دهریوې عمرې له پاره به جداجد یا یوځل احرام تړلوسره ورځ کې یوځل عمره وکړل شي،یاهم هغه احرام باندې ورځ کې دوه درې عمرې کیدای شي؟

جواب: دهریوې عمرې له پاره جداجداحرام تړل کیږي،احرام تړلوسره سعي کولونه وروسته احرام خلاص کړل شي اوبیاتنعیم یا جعرانه تلوسره په دویم ځل باندې احرام وتړل شي،په یو احرام باندې دیوې نه زیاتې عمرې نه شي کیدای اوعمره(یعنې طواف اوسعي) کولونه وروسته کله چې ویښته خریلوسره احرام خلاص نه کړل شي،ددویمې عمرې احرام تړل جائزنه دي.[۵]

۱] والمرأة فی جمیع ذلک کالرجل غیرانها لا تکشف راسها وتکشف وجهها ولوسدلت علی وجهها شیئا وجافته عنه جاز (عالمگیری ج:۱ص:۲۳۵، کذا فی الهدایة وکذا فی السنن الکبری للبیهقی ج : ۵ ص : ۴۸)

۲] قید للإضطباع والرمل لکونهما من سنن طواف بعده سعی (إرشاد الساری ص : ۱۵۸)_

۳] الرمل أن یهزفی مشیته الکتفین کالمبارز .... الخ فتح مع الهدایة ج : ۲ ص : ۵۲)_

٤] یسترالکتفین لإن الصلاة مع کشفهماأوکشف أحدهمامکروهة (ارشاد الساری لملاعلی القاری ص: ۶۸)

۵] باب الجمع بین النسکین المتحدین أی حجتین أوعمرتین أوأکثر...[بقیه حاشیه په راروانه صفحه..

د عمرې احرام د کوم ځای نه تړل پکار دي

سوال: عمرې له پاره داحرام تړلو د مسئلې پوښتنه کول غواړم، یو معتبر کتاب کې د حج او عمرې فرق عنوان سره لیکلي دي چې د عمرې احرام د ټولو له پاره حِل (د حرم د حدودو نه بهر ځای) دی او که چیرې د بهر ملک نه د حج په اراده باندې راشي، نو د میقات نه به احرام تړل وي.

۱ که چیرې یو کس د حج په اراده نه، بلکې یوازې د عمرې په اراده لرې او د بهر ملک کیدو په وجود د حرم نه بهر مثلاً جده کې احرام تړل کیږي او که نه؟

۲ جده کې یو دوه ورځې د قیام نه وروسته که چیرې د عمرې عازم وي، نو هغه باندې به حِل اطلاق کیږي او که نه؟

جواب: کوم کس چې د حل نه بهر نه مکې مکرمې ته د تلو اراده ساتي، هغه له پاره د میقات نه له احرامه تیریدل جائز نه دي. بلکې د حج یا عمرې احرام تړل هغه باندې لازم دي[1] که چیرې د احرام نه پرته تیر شي. نو هغه به بیرته د میقات مقام ته راځي او احرام تړل ورته ضروري دي، که چیرې واپس نه شو، نو دم به پرې لازم وي.[2] کوم کس چې د مکې مکرمې په قصد باندې د کورنه لاړ، د هغه په جده کې یو دوه ورځې قیام د اعتبار قابل نه دی او هغه به په دې وجه په اهل حل کې نه شمیرل کیږي او که د چا اراده هم جدې ته د تللو وي، هلته رسیدو نه وروسته بیا مکې مکرمې ته د تلو اراده وکړه نو هغه باندې به د اهل حل اطلاق کیږي[3] والله اعلم.

دې مسئلې باندې پوهیدو له پاره یو څو خبرې ذهن کې وساتئ:

میقات: د مکې مکرمې څلور و طرف و ته یو څو ځایونه مقرر دي، مکې ته د بهر نه راتلونکیو کسانو

...بقیه د تیرمخ] ...من الثنتين إحراما والعالا ..... مكروه مطلقا (ارشاد السارى ص : ۱۹۴) ومن أتى بعمرة إلاالحلق فاحرم بأخرى ذبح الأصل أن الجمع بين إحرامين لعمرتين مكروه تحريما فيلزم الدم (الدرالمختارج : ۲ ص : ۵۸۷، كتاب الحج، باب الجنايات)_

۱] ثم الافاقى اذا انتهى إليها على قصد دخول مكة عليه أن يحرم (البناية فى شرح الهداية ج:۵ ص: ۲۸ كتاب الحج، طبع مكتبه حقانيه) ايضا : ولايجوز للافاقى أن يدخل مكة بغيرإحرام نوى النسك أولا ولودخلها فعليه حجة أوعمرة كذا فى محيط السرخسى (فتاوى هندية، كتاب الحج، الباب الثانى فى المواقيت ج:۱ص:۲۲۱)_

۲] فلوجاوز احد منهم ميقاته يريدالحج أوالعمرة فدخل الحرم من غيرإحرام فعليه دم ولوعاد إلى الميقات قبل أن يحرم أوبعد ما أحرم فهوعلى التفصيل ... الخ (بدائع ج: ۱، ۲ ص : ۱۶۶، إرشاد السارى إلى مناسك الملاعلى القارى ص:۵۸) أيضا: ومن جاوزميقا ته غيرمحرم ثم أتى ميقاتا اخر فاحرم منه أجزاه ... الخ (فتاوى هندية ج:۱ص :۲۲۱)

۳] ومن كان أهله فى الميقات أوداخل الميقات إلى الحرم فميقاتهم للحج والعمرة الحل الذى بين المواقيت والحرم ولوأخرالإحرام إلى الحرم جاز كذا فى المحيط (عالمگيرى ج : ۱ص: ۲۲۱، الباب الثانى فى المواقيت)_

بندې د غو ځایونو کې احرام تړل لازم دي او د احرام نه پرته د هغو ځایونو نه مخکې تلل منع دي.[1]

آفاقي کوم کس چې د میقات نه بهر اوسیږي.[2]

حرم د مکې مکرمې هغه حدود کوم ځایونو کې چې ښکار کول، ونه کټ کول وغیره منع دي.[3]

حل د حرم نه بهر او میقات کې د ننه برخې ته حل ویل کیږي.[4]

د مدینې نه مکې ته راتلو سره یا د مسجد عائشې رضی الله عنها د زیارت نه وروسته عمره ضروري ده؟

سوال: مدینې نه یا د مسجد عائشې د زیارت نه وروسته مکې ته بیرته راتګ باندې عمره ضروري ده او که مستحب؟ هرکله چې عام طور باندې خلک د مدینې نه مکې ته تلو نه وروسته لازماً عمره ادا کوي

جواب: چې د مدینې نه مکې ته راشي نو د عمرې احرام لازم دی[5] او د مسجد عائشې زیارت ته تګ نه وروسته لازم نه دی والله اعلم[6]

د مکې، حج یا عمرې احرام کوم ځای نه تړل کیږي؟

سوال: موږ د مکې مکرمې د میقات په حدودو کې اوسیږو، موږ د حج یا عمرې اداکولو له پاره د څپل کور نه احرام تړلی شو او که د میقات ځای ته به ورځو؟

جواب: کوم خلک چې د میقات او د حرم حدودو کې اوسیږي، د هغوی له پاره حل میقات دی، هغوی به د حج او عمرې دواړو احرام د حرم حدودو کې داخلیدو نه مخکې تړي[7] او کوم خلک

---

[1] والمواقيت التى لايجوز أن يجاوزها الإنسان إلا محرما خمسة .... قال الجوهرى رحمه الله : الميقات موضع الإحرام (البناية فى شرح الهداية ج : ٥ ص : ٢١، كتاب الحج)_

[2] (ثم الافاقي) هومن كان خارج المواقيت (البناية فى شرح الهداية ج : ٥ ص : ٢٨، كتاب الحج)_

[3] الحرم بالتحريک إذا أطلق أريد به حرم مكة المكرمة وهوموضع معروفة متحددة بنوع من العلامة (قواعد الفقه ص : ٢٦٣، طبع صدف پبلشرز كرچي)_

[4] الحل الذى بين المواقيت وبين الحرم (البناية فى شرح الهداية ج : ٥ ص : ٣٢، كتاب الحج)_

[5] ولوجاوز الميقات قاصدا مكة بغيرإحرام مرارا فإنه يجب عليه لكل مرة إماحجة أوعمرة (عالمگيرى ج : ١ص : ٢٥٣) ولوجاوزالميقات يريد دخول مكة أوالحرم من غيرإحرام يلزمه إما حجة أوعمرة (بدائع ج : ٢ ص : ١٦٥)

[6] المكى إذا خرج إلى الحل للإحتطاب أو الإحتشاش ثم دخل مكة يباح له الدخول بغيرإحرام .... كذا فى محيط السرخسى (عالمگيرى ج : ١ص : ٢٢١، كتاب المناسک، الباب الثانى فى المواقيت)

[7] ومن كان داخل الميقات فوقته الحل أى موضع إحرامه الحل ...[بقيه حاشيه په راروانه صفحه..

چې مکه مکرمه کې یا د حرم حدودو کې دننه اوسیږي، هغوی دې د حج احرام د حرم حدودو کې دننه وتړي او د عمرې احرام دې د حرم د حدودو نه بهر د حل نه وتړي. د مکې اوسیدونکي د حج احرام د مکې نه تړي او د عمرې احرام تړلو له پاره تنعیم مسجد عائشه رضی الله عنها ته ځي یا جعرانه ته ځي

یادونه د میقات دننه او د حرم د حدودو نه بهر علاقې ته حل ویل کیږي [۱]

د کراچۍ نه تلونکي احرام له کوم ځای نه وتړي؟

سوال: تیر کال زه او زما میرمن د عمرې په نیت په جهاز کې سعودي عرب ته تللي وو، جده کې زما خوریی اوسیږي، هغه موږ کور ته بوتللو، د شپې د قیام نه وروسته په دویمه ورځ سحر غسل کولو سره د جدې نه مو احرام وتړلو او بیا مکې ته روان شو، دلاندې پوښتنو ځوابول مطلوب دي.

۱ ایا موږ ته د کراچۍ نه د روانیدو په وخت احرام تړل پکار و؟

۲ ایا جده ائیرپورټ(هوایي میدان) باندې احرام تړل صحیح دي؟

۳ زه د جدې نه احرام تړلو سره د عمرې له پاره تللی وم؟ آیا زما د هغه ځای نه احرام تړل صحیح و؟ او زما عمره وشوه؟ او که ما باندې به دم لازم وي؟

جواب: ۱ تاسو ته د کراچۍ نه احرام تړل پکار و. [۲]

۲ د جدې نه احرام تړل د ځینې علماوو په نزد جائز نه دي او د ځینو په نزد جائز دي، [۳] په هرحال ستا عمره وشوه، خو تاسو ښه ونه کړل او په دې باندې دم نه لازمیږي.

عمره کونکی کس احرام له کوم ځای نه وتړي؟

سوال: عمرې له پاره له کور نه احرام تړل فرض دي او که جدې ته تلو سره؟

...بقیه د تیرمخ] ... (البنایة فی شرح الهدایة ج : ۵ ص : ۳۲) أیضا : ومن کان أهله فی المیقات أوداخل المیقات إلی الحرم فمیقاتهم للحج والعمرة الحل الذی بین المواقیت والحرم ولوأخرالإحرام إلی الحرم جاز (فتاوی عالمگیری، الباب الثانی فی المواقیت ج : ۱ ص : ۲۲۱)_

[۱] ووقت المکی للإحرام بالحج الحرم وللعمرة الحل کذافی الکافی فیخرج الذی یرید العمرة إلی الحل من أی جانب شاء کذافی المحیط والتنعیم أفضل کذا فی الهدایة (فتاوی عالمگیری ج : ۱ص: ۲۲۱، أیضا بدائع ج : ۱- ۲ ص : ۱۶۷ بحرالرائق ج : ۲ص : ۳۱۹، أرشاد الساری إلی مناسک الملاعلی القاری ص : ۱۲۳)_

[۲] فإن قدم الإحرام علی هذه المواقیت (أی الخمسة المتقدمة) جاز لقوله تعالی : " واتموا الحج والعمرة لله " .... والأفضل التقدیم علیها (هدایة، کتاب الحج ج : ۱ص : ۲۳۵)

[۳] وإن لم یعلم المحاذاة فعلی المرحلین من مکة کجدة المحروسة من طرف البحر (إرشاد الساری ص : ۵۶، طبع دارالفکر)

جواب: له میقات نه مخکې فرض دي.[۱] که سفر په هوایي جهاز (طیاره) کې وي، نو جهاز (طیاره) کې سوریدو نه مخکې احرام تړل پکاردي. جدې پورې احرام نه تړلو کې دعالمانو اختلاف دی. د احتیاط خبره داده چې احرام جدې نه مخکې تړل پکاردي.[۲]

هوایي جهاز (طیاره) کې سفر کونکی احرام له کوم ځای نه وتړي

سوال: ریاض نه چې کله عمرې یاحج اداکولو له پاره دهوایي جهاز (طیاره) په ذریعه باندې جدې ته ځي نو دسفردوران کې جهاز (طیاره) عمله اعلان کوي چې میقات راورسید احرام وتړئ! ځینې خلک جهاز (طیاره) کې اودس وکړي او احرام وتړي او ځینې خلک جدې ائیرپورټ (هوایي میدان) کې کوزیدو سره غسل یااودس وکړي او احرام وتړي او داحرام نفل کولو سره مکې مکرمې ته لاړشي. جدې نه چې مکې مکرمې ته ځي، نو لاره کې میقات راځي، کومو خلکو چې د ائیرپورټ (هوایي میدان) نه احرام تړلی وي، هغوی دجدې والامیقات باندې احرام وتړي، او س سوال داپیدا کیږي چې جهاز (طیاره) کې دکوم میقات اعلان کیږي، که چیرې هلته احرام ونه تړل شي، نو څه بده خبره شته؟ ځکه چې جهاز (طیاره) خودمکې مکرمې په ځای باندې جدې ته ځي، ډیرخلک دې شک کې وي چې احرام په جهاز (طیاره) کې تړل ضروري دي، دمیقات نه پرته داحرام نه تیریدل پکار نه دي، او جهاز (طیاره) کې داحرام نفل هم نه شي کیدای، مهرباني وکړئ وضاحت وفرمایئ!

جواب: داسې خلک کوم چې دمیقات نه تیریدوسره جدې ته راځي، هغوی ته دمیقات نه مخکې احرام تړل پکارډي[۳] احرام تړلوله پاره نفل کول سنت دي، که چیرې وخت نه وي، نو دنفلونه پرته هم احرام تړل صحیح دي،[۴] جدې نه مکې ته تلو وخت کې په لار باندې میقات نه راځي، خو دې کې اختلاف دی چې جده میقات کې دننه ده او که پخپله باندې میقات دی، کوم خلک چې هوایي جهاز (طیاره) کې سفر کوي، هغوی ته پکاردي چې جهاز (طیاره) ته ختلونه مخکې احرام وتړي او کم ازکم څادر په سرکړي او کله چې دمیقات اعلان وشي، نو جهاز (طیاره) کې دې احرام وتړي، جدې ته درسیدو انتظار دې نه کوي.[۵]

۱] وأماالصنف الأول فميقاقم ماوقت لهم رسول الله صلى الله عليه وسلم لايجوز لأحد منهم أن يجاوز ميقاته إذا أرادالحج أوالعمرة إلامحرما (بدائع الصنائع ج:۲ ص:۱۶۴، كتاب الحج، فصل وأما بيان مكان الإحرام)

۲] د تفصیل دپاره اوگوری: فتاویٰ بینات ج : ۳ ص : ۹۸تا ۱۱۱، طبع مکتبه بینات، جواهرالفقه ج : ۱ص : ۴۵۹ تا۴۹۳، طبع دارالعلوم کراچی)_

۳] وکذٰلک لوأراد بمجاوزة هٰذه المواقيت دخول مكة لايجوزله أن يجاوزها إلامحرما (بدائع الصنائع ج : ۲ ص : ۱۶۴، كتاب الحج، فصل وأمابيان مكان الإحرام)_

٤] ثم يصلى ركعتين بعد اللبس أى لبس الإزارين ...... ولوأحرم بغيرصلاة جاز (إرشاد السارى ص : ۶۸)

۵] ومن حج فى البحرفوقته إذا حاذى موضعا من البرلايتجاوزه إلامحرما...[بقیه حاشیه په راروانه صفحه..

که د سمندري بېړۍ نوکران حج کول غواړي نو له کوم ځای نه احرام وتړي؟

سوال: دسمندري بېړۍ نوکرانوته دحج کولواجازت ملاویږي، یلملم دغره(میقات) نه تیریدو وخت کې دخپلو فرائضواداکولوپه وجه باندې هغوی داحرام تړلونه معذوروي.

۱. که چیرې دحج اراده لرونکو(دجهازدنوکرانو) نیت له مخکې نه مکې مکرمې ته دتلو وي چې هغوی حج اوعمره اداکړي.

۲. دوخت دکمي په وجه باندې مخکې مدینې منورې ته دتلو نیت وي.

پورته ذکرشویو کارونوکې دغلطي کیدوپه وجه باندې دکفارې اداکولو به څه صورت وي؟

جواب: په دې باندې پوه نه شوم چې احرام دفرائضو اداکولونه څنګه منع کوي؟ په هرحال مسئله داده که چیرې نوکران یوازې جدې پورې ځي اوبیابه بیرته راځي، هغوی مکې مکرمې ته نه ځي نوهغوی به احرام نه تړي.

۲. که چیرې دهغوی اراده د مکې مکرمې نه مدینې منورې ته دتلووه، بیاهم هغوی ته داحرام تړلو ضرورت نشته.

۳. که چیرې هغوی دحج اراده لري اوجدې ته رسیدوسره هغوی مکې مکرمې ته ځي، نوهغوی له پاره یلملم نه احرام تړل لازم دي،[۱] په دې وجه باندې کوم خلک چې په ډیوټي (وظیفه) باندې وي هغوی دې دسفر په دوران کې یوازې جدې ته دتلواراده کوي، هلته رسیدوسره به هغوی ته مکې مکرمې ته دتلواجازت ملاوشي، بیادې هغوی دجدې نه احرام وتړي.[۲]

آیا د کراچۍ نه احرام تړل ضروري دي؟

سوال: زما اراده چې درواني میاشې په آخره کې د کراچۍ نه مدینې ته (جدې ته تللو نه پرته)لاړ شم ، ایا په دې صورت کې به هم د کراچۍ نه احرام تړل ضروري وي؟

جواب: که چیرته تاسو مکې مکرمې ته لومړی نه ځئ، نو ستا په ذمه باندې احرام تړل لازم نه دي. [۳]

...بقیه د تیرمخ]... (عالمگیری ج : ۱ص : ۲۲۱، طحطاوی ج : ۱ص: ۴۸۸، بحرالرائق ج : ۲ص : ۳۱۸) ومن کان فی بحر أوبر لایمرلواحدة من المیقات المذکور فعلیه أن یحرم (فتح القدیرج : ۲ص : ۳۳۴) د نور تفصیل دپاره اوګورئ : فتاوی بینات ج : ۳ ص : ۹۸ تا ۱۱۱، طبع مکتبه بینات، جواهرالفقه ج : ۱ ص : ۴۵۹ تا ۴۹۳ مکتبه دارالعلوم کراچی)_

۱]ثم الافاقی إذا انتهی إلیها علی قصد دخول مکة علیه أن یحرم (الهدایة مع البنایة ج : ۵ ص : ۲۸)_

۲] ومن کان أهله فی المیقات أوداخل المیقات إلی الحرم فمیقاتهم للحج والعمرة الحل الذی بین المواقیت والحرم ولوأخرالإحرام إلی الحرم جاز (فتاوی عالمگیری ج : ۱ص : ۲۲۱، الباب الثانی فی المواقیت)_

۳]لو جاوز المیقات ویرید بستان بنی عامر دون مکة فلا شیء علیه (عالمگیری ج : ۱ص : ۲۵۳)

کراچۍ نه عمرې ته تلونکی احرام له کوم ځای نه وتړي؟

سوال: مونږ راروانه میاشت کې عمرې ته تلل غواړو. پوښتنه داده چې آیا دکراچۍ نه احرام تړل ضروري دي، یاجدې ته رسیدوسره تړل کیږي؟ (سړیوله پاره).

جواب: چونکې جهازدمیقات نه تیریدوسره(بلکې کله ناکله دحرم حدودوکې) جدې ته رسیږي، په دې وجه باندې جهازکې کیناستونه مخکې احرام تړل پکاردي،په هرحال دمیقات حدنه تیریدونه مخکې احرام تړل لازمي دي،جدې ته رسیدوسره نه[1]اوکه چیرې جدې ته رسیدوسره احرام وتړل شي نوبیاهم دځینو عالمانوپه نزدباندې صحیح دی.[2]

پینټ پتلون اچولو سره د عمرې له پاره تلل

سوال: زموږه کورنۍ والا له دې ځای نه چې عمرې باندې ځي، نو پینټ پتلون اچولوسره ځي ځنګه چې امریکې ته د سیل کولو له پاره ځي، پوښتنه داده چې دهغوی له احرام نه پرته جدې ته رسیدل ځنګه دي؟ که چیرته ناجائز وي، نو تر ننه پورې چې یې ډیرې عمرې داسې کړې دي، دهغو تاوان به څه وي؟ ایا هغه عمرې به قبولې وي اوکه نه؟

جواب: حج اوعمره چې څومره غټ عمل دی، هغومره نازک هم زیات دی، د چا په حالت کې چې د حج او عمرې سره انقلاب نه راځي او هغه هماغسې د کافرانو وضع قطع او د هغوی لباس وغیره خپل کړي وي، دا دهغه د حج اود عمرې د مردود کیدو علامه ده،[3] دا خبرې خو د پینټ شرټ اچولوسره عمرې ته د تللو وې، پاتې شوه جدې ته رسیدوسره احرام تړل ؛ نو په دې کې دځینې اهلِ علمو رایه داده چې چونکې په مینځ کې دمیقات نه پرته د احرام نه تیریدل دي، له دې وجې نه دا جائز نه دي، او څوک چې د میقات نه احرام تړلو نه پرته مخکې لاړ شي، په هغه باندې دم لازم دی، خو داچې دوباره میقات طرف ته واپس وګرځي او دهغه ځای نه احرام تړلوسره لاړ شي، [4] او ځینې حضراتو فرمایلي دي چې که چیرته جدې ته تللو سره احرام وتړي، نو دم نه لازمیږي، لومړی قول زیات د اعتبار لایق دی، په هرحال جدې ته تللوسره احرام تړل غلط دي، احرام د میقات نه تړل ضروري دي، او چونکې هوایي جهاز کې د میقات پته نه لګیږي، له دې وجې نه په هوایي جهاز سره سفر کونکو ته

---

[1] لا يجوز لأحد منهم أن يجاوز ميقاته اذا أراد الحج أو العمرة الاّ محرما (بدائع ج : ۱۲ ص : ۱۶۴)_

[2] تفصیل دپاره اوګورئ: جواهر الفقه ص : ۴۵۹ تا ۴۹۳)_

[3] ومن علامة القبول أن يرجع خيرا مما كان ولا يعاود المعاصى (التعليق الصبيح على مشكوٰة المصابيح ج : ۳ ص:۱۷۳ ومن علامات القبول انه اذا رجع يكون حاله خيرامن حال الذى قبله (معارف السنن ج۶:ص۱۲)

[4] ومن جاوز الميقات.... فان عاد حلالاً ثم أحرم سقط عنه الدم (فتاويٰ علمگيرى ج:۱ص:۲۵۳طبع رشيديه)

هم په جهاز کې د سوریدو نه مخکې احرام تړل پکار دي. [۱]

دچا سفرچې یقیني نه وي هغه احرام له کوم ځای نه وتړي؟

سوال: زه پی ایي اے (د پاکستان هوایي شرکت) کې نوکر یم او دعمرې اراده مې ده، سوال دادی چې دپی ایي اے (د پاکستان هوایي شرکت) نوکرانو ته مفت ټکټ ملاویږي، خو دهغه سیټ (چوکۍ) معلومه نه وي، په کومه ورځ او کوم جهاز کې چې سیټ (چوکۍ) خالي وي، هغه کې نوکر ته سیټ ملاویدای شي، اکثردوه درې ورځې ائیرپورټ (هوائی میدان) ته تلل وي، په دې وجه باندې د کراچۍ نه احرام تړل مشکل دي، دداسې مجبورۍ حالت کې آیا دا صحیح دی چې جدې ته رسیدو سره هلته یوورځ دوه قیام کولو نه پس احرام وتړل شي؟

جواب: کله چې منزل جده نه دی، بلکه مکه مکرمه دی، نو احرام د میقات نه مخکې تړل لازمي دي[۲] دپی ائی اے (دپاکستان هوائی شرکت) نوکرانو ته پکاردي چې کله دهغوی سیټ (چوکۍ) معلومه شي او هغوی ته بورډنګ کارډ ورکول شي، نو بیا دې احرام وتړي، که انتظار ګاه کې د احرام تړلو وخت وي نو هلته دې وتړي، که نه، جهازکې کیناستو سره دې وتړي.[۳]

میقات نه له احرام پرته تیریدل

سوال: عمرې اداکولو له پاره موږ مدینې منورې ته روان شو، او د مازیګر او ماښام لمونځونه مو هلته اداکړل او واپس جدې ته راغلو، میقات نه تیرشو او شپه مو جده کې تیره کړه او سحر بیا مکې مکرمې ته لاړو اود عمرې د ادا کول له پاره لاړو، مکې مکرمې ته نږدې میقات نه مو احرام وتړلو او عمره مو اداکړه، آیا میقات نه له احرام نه پرته تیریدو سره چې موږ عمره اداکړه، دې کې څه بده خبره خو نه شته؟

جواب: که میقات نه تیریدو وخت کې تاسو اراده مکې مکرمې ته د تلو کړې وه، نو میقات باندې تاسو ته احرام تړل لازمي و او ددې د کفارې په طورباندې دم واجب دی[۴] او که چیرې هغه وخت کې مو اراده جدې ته د راتلو وه، جدې ته راتلو نه وروسته مو دعمرې اراده وکړه، نو ستاسو په ذمه باندې هیڅ لازم نه دي.[۵]

---

[۱] وتقديم الاحرام على الميقات جائز بالاجماع (بدائع الصنائع ج : ۲ ص: ۱۶۴، كتاب الحج)

[۲] وتقديم الاحرام على الميقات جائز بالاجماع (بدائع الصنائع ج : ۲ ص: ۱۶۴، كتاب الحج)۔

[۳] ايضاً۔

[۴] اذا دخل الآفاقى مكة بغير احرام وهو لا يريد الحج والعمرة فعليه لدخول مكة اما حجة أوعمرة، فان أحرم بالحج او العمرة من غيرأن يرجع الميقات فعليه دم لترک حق الميقات (عالمگيرى ج:۱ ص:۲۵۳، كتاب الحج)

[۵] (وحل لأهل داخلها) يعنى لكل من وجد فى داخل المواقيت (دخول مكة غيرمحرم) مالم يرد نسكا للحرج كمالوجاوزها حطابومكة فهٰذا (ميقاته الحل) الذى بين المواقيت والحرم...[بقيه حاشيه په راروانه صفحه..

سوال: دا ووایئ چې کوم پاکستاني خلک په جده اوطائف کې نوکران دي، که چیرې هغوی دعمرې په نیت باندې مکې مکرمې(خانه کعبې) ته ځي، نودمیقات نه احرام تړل وي، که چیرې یوکس یوازې د طواف په غرض باندې مکې مکرمې ته ځي، نو آیا احرام تړل لازمي دي؟ ځکه چې دلته اوسیدونکي اکثرخلک له احرام تړلو پرته طواف کولو له پاره مکې ته ځي، آیا دا طریقه صحیح ده؟ که نه ده؟نو تاسومورته صحیح مسئله بیان کړئ؛

جواب: ستاسوسوال دېرزیات اهم دی،دې باره کې یوڅومسئلو باندې ځان پوه کړئ:

۱ دمکې شریفې څلوروطرفو ته څه علاقې ته حرم ویل کیږي، هلته ښکارکول او ونه کټ کول منع دي، حرم نه مخکې څه فاصله باندې ځایونه مقررشوي دي،هغو ته میقات ویل کیږي اودهغه ځای نه حاجیان صاحبان احرام تړي.[۱]

۲. کوم خلک چې دحرم په علاقه کې اوسیږي یامیقات کې دننه وي،هغوی چې کله غواړي مکې مکرمې ته له احرام نه پرته تلی شي،[۲]خوکوم کس چې دمیقات دبهرنه ورځي،هغه له پاره میقات باندې دحج یاعمرې احرام تړل لازمي دي،[۳] داسې کس باندې حج یاعمره کول لازم شي، که دهغه کس مکې مکرمې ته تلل دحج یاعمرې په نیت نه وي،بلکې یوازې دضروري کارله پاره مکې مکرمې ته تلل غواړي یایوازې حرم شریف کې دجمعې لمونځ یاطواف کولوله پاره ځي، غرض داچې که هرمقصدله پاره مکې مکرمې ته ځي.هغه میقات نه له احرام تړلو پرته نه شي تلی.

...بقیه د تیرمخ]... (الدرالمختار ج : ۲ ص : ۴۷۸، کتاب الحج، طبع ایچ ایم سعید، هداية ج : ۱ص : ۲۳۵،کتاب الحج، طبع مکتبه شرکت علمية)_

۱] عن ابن عباس رضى الله عنهما قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم .... إن هٰذا البلد حرمه الله يوم خلق السماوات والأرض فهوحرام بحرمة الله إلى يوم القيامة ..... لايعضد شوكه ولاينفرصيده وفى رواية أبي هريرة : لايعضد شجرها ...الخ (مشكوٰة ص : ۲۳۷، ۲۳۸) أن على الحرم علامات منصوبة فى جميع جوانبه نصبهاإبراهيم الخليل عليه الصلاة والسلام، وكان جبريل يريه مواضعها ثم أمرالنبى صلى الله عليه وسلم بتجديدها، ثم عمر، ثم عثمان،ثم معاوية وهى إلى الان ثابتة فى جميع جوانبه .... الخ (رد المحتار ج : ۲ ص : ۴۷۹، قبيل فصل فى الإحرام، طبع ايچ ايم سعيد) والمواقيت التى لايجوزأن يجاوزهاالإنسان إلامحرما (هداية ج : ۱ص : ۲۳۴، كتاب الحج)_

۲]ولوخرج من مكة إلى الحل ولم يجاوزالميقات ثم أراد أن يعود إلى مكة له أن يعود إليها من غير إحرام لأن أهل مكة يحتاجون إلى الخروج إلى الحل ..... فلوألزمناهم الإحرام عند كل خروج لوقعوا فى الحرج (بدائع ج : ۱- ۲ ص : ۱۶۷ طبع ايچ ايم سعيدكراچى، بحرالرائق ج:۲ ص :۳۱، عالمگيرى ج :۱ ص:۲۲۱، فتح القدير ج:۲ص: ۳۳۵)

۳]المكى إذا خرج منهاوجاوزالمواقيت لايحل له العود بلاإحرام لكن إحرامه من الميقات (ردالمحتار ج : ۲ ص : ۴۷۸، مطلب فى المواقيت، طبع ايچ ايم سعيد كراچى)_

۳ که چیرې یو کس دمیقات نه له احرام نه پرته تیرشو، نوهغه باندې لازم دي چې مکې شریفې ته داخلیدو نه مخکې میقات ته واپس شي او دهغه ځای نه احرام وتړي.[۱]

۴ که چیرې هغه کس واپس نه شو، نو دهغه په ذمه باندې دم دی.[۲]

۵ کوم کس چې میقات نه له احرام تړلو پرته مکې مکرمې ته لاړ، هغه باندې حج یاعمره لازمه شوه. اوکه څوک دیوځل نه زیات داحرام نه پرته دمیقات نه تیرشو، نوهغه باندې هرځل یوحج یاعمره واجب شوه، ددې مسئلونه معلومه شوه چې کوم خلک دمیقات نه بهراوسیږي، هغوی یوازې دطواف له پاره مکې مکرمې ته نه شي تلی، بلکې دهغوی له پاره ضروری ده چې هغوی دمیقات نه دعمرې احرام تړلوسره ځي اوداهم معلومه شوه چې هغوی څومره ځله داحرام نه پرته تللي وي، هغوی باندې هغومره ځله دم اوهغومره عمرې واجب شوې.[۳]

۶ جده د میقات نه بهرنه ده، نو جدې نه مکې ته له احرام نه پرته راتلل صحیح دي اوطائف دمیقات نه بهردی، نودهغه ځای نه له احرام نه پرته راتلل صحیح نه دي.[۴]

میقات نه له احرام نه پرته تیریدل صحیح نه دي

سوال: ځینې خلک دروغ ویلوسره له احرام نه پرته دحرم حدودو ته داخل شي او بیا د مسجد عائشه نه احرام وتړي، آیا دې صورت کې دم لازم دی؟

جواب: داحرام نه پرته دحرم په حدودوکې داخلیدل ګناه ده اودداسې کس په ذمه باندې لازم دي چې بیرته میقات ته لاړشي اواحرام وتړي، که چیرې دغه کس بیرته میقات ته لاړ اوهلته احرام تړلوسره راغی، نودهغه دذمې نه دم ختم شواو که چیرې بیرته نه لاړ، نوهغه باندې دم واجب دی اودادم به همیشه دهغه په ذمه وي، ترڅوپورې چې هغه ادانه کړي اوواجب نه

۱] ولوجاوزميقاتا فى المواقيت الخمسة يريد الحج أوالعمرة فجاوزه بغيرإحرام ثم عاد قبل أن يحرم وأحرم من الميقات وجاوزه محرما لايجب عليه الدم بالإجماع (بدائع ج : ۲ ص :۱۶۵، كتاب الحج، بحرالرائق ج : ۳ ص : ۴۸) أيضا : ومن تجاوز الميقات دون إحرام وجب عليه الدم إلا إذا عاد إليه (الفقه الإسلامى وأدلته ج : ۳ ص : ۷۲، أحكام الحج والعمرة)_

۲] أيضا)_

۳] فإن دخل مكة بغيرإحرام ثم خرج فعاد إلى أهله ثم عاد إلى مكة فدخلها بغيرإحرام وجب عليه لكل واحد من الدخولين حجة أوعمرة (بدائع الصنائع ج : ۲ص : ۱۶۶، كتاب الحج، فصل وأما بيان مكان الإحرام)_

٤] وكذا المكى إذا خرج من مكة لحاجة فبلغ الوقت ولم يجاوزه يعنى له أن يدخل مكة راجعا بغير إحرام (فتح القدير ج : ۲ ص : ۱۳۳) ولو جاوز ميقاتا فى المواقيت الخمسة يريد الحج أوالعمرة فجاوزه بغير إحرام ثم عاد قبل أن يحرم وأحرم من الميقات وجاوزه محرما لا يجب عليه الدم بالاجماع (بدائع ج: ۲ ص : ۱۶۵بحرالرائق ج: ۳ ص : ۴۸) أيضا ومن تجاوز الميقات دون إحرام وجب عليه الدم إلا اذا عاد إليه (الفقه الاسلامى وادلته ج : ۳ ص : ۷۲)_

اداکولو گناه به هم د هغه په ذمه وي[1] نفلي حج له پاره کبیره گناه کول عبادت نه، بلکې د نفسي خواهشاتو پوره کول دي

يادونه کوم خلک چې د میقات د بهرنه راغلي وي، هغوی له پاره د مسجد عائشه نه احرام تړل کافي نه دي، بلکې هغوی ته بیرته بهرنی میقات ته تلل ضروري دي، که چیرې بهرنې میقات ته واپس نه لاړل او د مسجد عائشه رضی الله عنها نه یې احرام وتړلو، نو دم به لازم وي.[2]

میقات نه له احرام پرته تیریدو نکي باندې دم

سوال: یوه واقعه داسې وشوه چې یو سړی د حج په نیت باندې سعودی عرب ته لاړ، خو مخکې هغه په ریاض کې قیام وکړ او بیا مدینې منورې ته راغی، له دې نه وروسته احرام تړلو نه پس مکې مکرمې ته لاړ، عمره یې اداکړه او واپس ریاض ته لاړ، د هغې نه پس د حج نه یوه هفته مخکې د احرام نه بغیر مکې مکرمې ته راغې. چا هغه ته اووئیل چې تا غلطي اوکړه، تا ته د لته د احرام نه بغیر راتلل نه ووېکار، پس هغه تنعیم ته لاړ او عمره ئې اداکړه. آیا دا صحیح شوه او د غلطئ کفاره به څه وی؟ یا هغه باندې دم واجب شو؟

جواب: ذکر شوی صورت کې چونکه هغه کس د میقات نه تیریدو وخت کې مکې مکرمې ته د تلو نیت نه ووکړې، بلکه ریاض او بیا مدینې منورې ته تلو سره هلته د احرام تړلو اراده ئې وه، په دې وجه باندې هغه باندې میقات نه بغیر د احرام نه تیریدو دم واجب نه دې. په دویم ځل باندې چې دغه سړې د ریاض نه مکې مکرمې ته بغیر د احرام نه راغې، د هغې په وجه باندې په هغه باندې دم واجب شوې دې. تنعیم ته راتلو سره عمره اداکول د هغه غلطی نه ختموی. او دم ختم نه شو. او که چیرې دغه کس واپس میقات ته تلې وې او د هغه ځائې نه ئې د حج یا عمرې احرام تړلې وې نو دم به ساقط شوې وي.[3]

له احرام نه پرته که میقات نه تیرشي، نو دم واجبیږي، خو که بیرته میقات ته راغی او احرام یې وتړلو، نو دم ساقطیږي

سوال: زه په اوولسمې روژې باندې ریاض نه مکې مکرمې ته روان شوم، هلته زما یو ځوورځې

---

[1] ایضاً)_

[2] اذا تجاوز الميقات بنية الاقامة فى مكة غير الحرم جاز له ذلك .....ومن تجاوز الميقات دون إحرام وجب عليه الدم الا اذا عاد اليه (الفقه الاسلامى وادلته ج : ۳ ص : ۷۲) وأيضا : ولو جاوز ميقاتا من المواقيت الخمسة يريد الحج أوالعمرة فجاوزه بغير إحرام ثم عاد قبل أن يحرم وأحرم من الميقات وجاوزه محرما لا يجب عليه دم بالاجماع لانه لما عاد الى الميقات قبل أن يحرم وأحرم التحقت تلك المجاوزة بالعدم وصار هذا إبتداء إحرام منه (بدائع الصنائع ج : ۲ ص :۱۶۵)_

[3] أيضاً)_

د یوتې وظیفه وه. خود سفر په وجه باندې زما طبیعت خراب شو، په دې وجه باندې ما په میقات باندې احرام ونه شو تړلی. دوه ورځې مکې کې قیام کولونه وروسته زه بیرته د مدینې منورې په روډ (سړک) باندې د میقات نه مخکې لاړم او د عمرې له پاره مې احرام وتړلو او عمره مې اداکړه. زما څه دوستان وایي چې احرام په لومړۍ ورځ باندې تړل لازمي و، تاسو دې باره کې ما ته صحیح جواب راکړئ. ما نه چې کومه غلطي شوې ده د هغې کفاره څه ده؟

جواب: تاسو باندې میقات له احرام پرته تیریدو په وجه باندې دم لازم شوی و، که چیرې تاسو بیرته د میقات نه بهرتلو سره احرام کې راغلي یئ نو دم ختم شوی دی،[۱] خو ستاسو د سوال نه داسې محسوسیږي چې تاسو د عمرې اداکولو له پاره د آفاقي میقات طرف ته نه یئ تللي، بلکې یوازې د حرم د حدودو نه بهرتلو سره موا حرام تړلی دی او هماغه مو میقات ګڼړلی دی، ځکه چې مدینې روډ باندې میقات یا خو رابغ دی او یا ذوالحلیفه. غالباً تاسو دې دواړو ځایونو کې یو ځای ته هم نه یئ رسیدلي. په هرحال ستاسو په سوال چې زه څنګه پوه شوی یم، که چیرې دا صحیح وي نو ستاسو په ذمه باندې دم نه دی ختم شوی او که چیرې په رښتیا باندې تاسو د آفاقي میقات نه بهرتلو سره احرام تړلی وي. نو ستاسو د ذمې نه دم ختم شوی دی.[۲]

له احرام نه پرته مکې مکرمې ته داخلیدل

سوال: زه دلته طائف کې نوکري کوم. ما یو حج کړی دی او عمرې مې ډیرې زیاتې کړې دي، د تیرو اتو میاشتو نه زه هره جمعه مکې مکرمې ته ځم، هلته د جمعې لمونځ په بیت الله شریف کې اداکوم. زما مسر ورور په مکه مکرمه کې کارکوي. هغه سره ملاقات هم وکړم. زما یو ملګری دی هغه وایي چې مکې ته له احرام نه پرته داخلیدو په وجه باندې دم واجبیږي، یعنی ته چې څوځله تللی یې. هغومره ځله دم ورکول در باندې واجب دی، اوس تاسو ما ته ووایئ چې ما باندې به دم ورکول واجب وي؟ ځکه چې زه هم دې ارادې سره ځم چې مکې مکرمې ته به لاړشم. طواف به وکړم. د جمعې لمونځ به اداکړم او بیا به خپل رورسره ملاوشم.

جواب: کوم خلک چې میقات نه بهراوسیږي، که چیرې هغوی مکې مکرمې ته راځي، که د هغوی راتلل د خپل ذاتي (شخصي) کارله پاره هم وي. د هغوی په ذمه باندې د میقات نه د حج یا عمرې احرام تړل لازم دي، که چیرې هغوی د احرام نه پرته د میقات نه تیرشول، او بیرته راتلوسره یې د میقات نه احرام ونه تړلو، نو هغوی به ګناهګاروي او د هغوی په ذمه حج یا عمره واجب شوځ، د نورو امامانو په نزد باندې د اپابندي یوازې د هغو خلکو له پاره دي چې د حج او عمرې په نیت باندې میقات نه تیرشي، نورو خلکو له پاره احرام تړل لازم نه دي، د احنافو د

۱] تیره شوی حاشیه (اذا تجاوز المیقات بنیة الاقامة فی مکة غیر الحرم...الخ) اوګورئ!)_

۲] ایضاً_

مذهب مطابق تاسو چې څوځله داحرام نه پرته مکې مکرمې ته تللي يئ، ستاسو په ذمه باندې هغومره عمرې لازمې دي او کومه غلطي چې درنه شوې ده هغې له پاره استغفار کوئ.[1]

مکې مکرمې ته د داخليدو له پاره احرام ضروري دی؟

سوال: زما دوست لاندې فتوا دزيات تحقيق له پاره ليکلې ده، براه کرم دکتاب او سنت په رڼا کې ستاسو فتوا څه ده؟

فتوا رسول کريم ﷺ د ميقات په باره کې فرمايلي دي چې دا ميقات مقرر دی او دا د هغوخلکو له پاره دی چې د حج او عمرې په ارادې سره راتلل غواړي، (متفق عليه). خو هغه خلک چې د حج او عمرې له ارادې نه پرته، تجارتي غرض سره يا خپل رشته دار سره د ملاقات له پاره مکې مکرمې ته داخليدل غواړي، نو هغوی ته له احرام پرته مکې مکرمې ته داخله جائز ده، پخپله رسول الله ﷺ د مکې د فتحې په ورځ مکې مکرمې ته له احرام نه پرته داخل شو. حديث کې دي چې نبي ﷺ توره پګړۍ په سرمبارک باندې تړلې وه ، د احرام تړلو تعلق د نيت سره دی چې د ميقات تيريدو والا نيت څه دی؟ که چيرته يې د حج او عمرې نيت وي، نو بيا خو له احرام نه پرته ميقات باندې تيريدل جائز نه دي، په دې سره دم لازم راځي. او که چيرته ميقات باندې د تيريدونکي نيت د بيت الله د طواف يا حرم کې د لمونځ کولو يا چا سره د ملاقات وي، يا تجارتي غرض وي، نو ميقات باندې تيريدو او مکې ته د داخليدو له پاره احرام تړل ضروري نه دي.

ايا له ميقات نه د بهرنه راتلونکی مکې ته له احرام نه پرته داخليدای شي؟

جواب: دا فتوا دنورو امامانو مطابق ده، زمونږ په نزد ميقات نه بهراوسيدونکي اګرکه هغوی ذاتي کار له پاره ځي، مکې مکرمې ته له احرام نه پرته داخليدل جائز نه دي، په دې جواب کې د حضور ﷺ دعمل کومه حواله ورکړل شوې ده، زمونږ د امام په نزد صحيح نه ده. ځکه چې هغه ورځ مکه مکرمه د حضور ﷺ لپاره حلاله شوې وه او دا د حضور ﷺ خصوصيت و ، نه چې حرمِ مکه د هغه ورځې نه مخکې دچا له پاره حلاله وه اونه به ترقيامته

---

[1] وكذلک لو أراد بمجاوزة هذه المواقيت دخول مكة لا يجوز له أن يجاوزها الا محرما سواء أراد بدخول المكة النسک من الحج أوالعمرة أو التجارة أو حاجة اخريٰ عندنا وقال الشافعی : إن دخلها للنسک وجب عليه الاحرام،وإن دخلها لحاجة جازدخوله من غيرإحرام وجه قوله أنه تجوز السكنى بمكة من غيرإحرام فالدخول أولیٰ لأنه دون السكنى ولنا ما روى عن النبى صلى الله عليه وسلم أنه قال : ألا إن مكة حرام منذخلقها الله تعاليٰ لم تحل لأحد قبلى ولاتحل لأحد بعدى وإنما أحلت لى ساعة من نهارثم عادت حراما إلى يوم القيامة الحديث والإستدلال به من ثلاثة أوجه (بدائع الصنائع، فصل : وأمابيان مكان الإحرام ج : ۲ ص : ۱۶۴ طبع ايچ ايم سعيد)_

پورې وروستو دچا له پاره حلاله شی. الغرض ! حنفی مذهب حضراتو ته دهغوی په فتوی باندې عمل کول صحیح نه دی. حنبلی او شافعی حضرات که عمل وکړی نو صحیح ده. [۱]

ایا مدینې نه طائف ته راتلو سره د حرم له حدود نه تیریدو وخت کې احرام تړل ضروري دي؟

سوال: دمدینې منورې نه بیرته طائف ته راتلوسره مکې باندې تیریدل راځي. ایادحرم حدودو کې د داخلېدو له پاره احرام تړل او عمره کول هغه وخت هم ضروري دي؟ چې هر کله دسفردوران وي، شپه تیره شوي وي اوپاتې سفر دخپل ښار باقي وي او وخت کم وي او عمره کولو کې ډیروخت لګیږي.

جواب: احرام تړل دهغه سړي په ذمه لازم دي چې مکې مکرمې ته د داخلېدو اراده لري، ځوک چې دحرم له حدودو نه تیریږي. دهغه په ذمه لازم نه دي. [۲]

جدې ته خاوند ته تلونکې ښځې له پاره احرام تړل ضروري نه دي

سوال: زه دځلورنیموکلنو راهیسې په جده کې اوسیږم، هرکال یوه میاشت رخصتي باندې ځم، تیرشوي رمضان کې دمعمول مطابق رخصتي باندې پاکستان ته لاړم، خوتلونه مخکې مابښځې ته د ویزټ (سیل) ویزه ولیږله. ویزې لیږلووخت کې زمادوه مقصدونه وو:

(۱) ویزټ (سیل، سیاحت)

(۲) حج.... یعنې زماخیال و چې بچې به مې حج هم وکړي اوماسره به هم څه وخت تیرکړي او ویزه کې به لږوخت زیات کړم، ځکه چې دویزټ (د سیل) ویزه یوازې ددریومیاشتوويو، په هرحال په ۲۹ شوال باندې زه دخپل کوروالوسره روان شوم، زه خودنوکري (وظیفې) په سلسله کې اوسیدم اوکوروالوباندې مې حج او سیاحت مقصد و، نوکراچي ائیرپورټ (هوايي میدان) نه مو احرام ونه تړلو، ۲۹ شوال باندې جدې ته ورسیدو (۳۰) شوال ورځ مو هم جدې کې تیره شوه، یعنې په دریمه ورځ باندې مابچې عمرې ته بوتلل اوبیاموحج هم اداکړ اوبیادوه درې

---

[۱] لو أراد بمجاوزة هذه المواقيت دخول مكة لا يجوز له أن يجاوزها الا محرما سواء .... أراد الحج أوالعمرة أو التجارة أو حاجة اخريٰ قال الشافعي .... إن دخلها لحاجة جازدخوله من غيرإحرام ولنا ما روى عن النبى صلى الله عليه وسلم أنه قال : ألا إن مكة حرام منذخلقها الله تعاليٰ لم تحل لأحد قبلى ولاتحل لأحد بعدى وإنما أحلت لى ساعة من نهارثم عادت حراما إلى يوم القيامة الحديث والإستدلال به من ثلاثة أوجه (بدائع الصنائع، فصل : وأمابيان مكان الإحرام ج : ۲ ص : ۱۶۴ كتاب الحج)

[۲] لو أراد ....دخول مكة لا يجوز له أن يجاوزها الا محرما .... فإذا لم يرد البيت لم يصرملتزما للإحرام فلايلزمه شيء (بدائع الصنائع، ج:۲ ص:۱۶۴، ۱۶۶، كتاب الحج، فصل:وأمابيان مكان الإحرام)

[illegible] راغلل، [illegible] علیمه وه او ما خیال ونه کړ. ماویل چې [illegible] داحرام ضرورت نه شته، [illegible] مقصد حج و، یعني داسې نه و [illegible] راغلي وي او دلته یې د حج اراده کړې وي، یعني د [illegible] او س مسئله داده چې [illegible] دم واجب شو او که نه؟ [illegible] چې څومره وخت شوی دی، د هغه نه څه کمېږي [illegible] ته ذبح [illegible] قرباني کولی شم مکه مکرمه کې، او هغوی ته معلومات هم نه شته

جواب: [illegible] شوي صورت کې تاسو جده کې او سیدئ او ستاسو بنځه حقیقت کې تاسو ته [illegible] وه او د ورېږي مقصد هم داو اګرچې اصل مقصد یې حج اداکول و. له دې وجې [illegible] هغې ته د میقات نه احرام تړل لازم نه و او نه هغې باندې دم لازم شوی دی[1]

د حج او عمرې په اراده جدې ته دراتلونکي احرام

سوال: که چېرته یو کس پاکستان، امریکه، انګلینډ یا بل ملک نه حج او عمرې په اراده باندې روان شي او جدې ته داحرام نه پرته ورسېږي، نو

۱ اوس به هغه کوم مقام ته بیرته تلوسره احرام تړي؟

۲ که چیرته هغه له جدې نه احرام وتړي، نو بیا به څنګه وي؟

جواب: ۱ کوم کس چې داحرام نه پرته له میقات نه تیر شي هغه له پاره افضل دادی چې خپل میقات ته بیرته لاړ شي او له هغه ځای نه احرام وتړي او هر یو میقات ته واپس تلوسره د هغه د ذمې نه به دم ختم شي[2]

۲ او که د جدې نه احرام وتړي، نو بیا به هم دم نه لازمیږي.

ایا له جدې نه احرام تړل کیدای شي

سوال: د عمرې داحرام په سلسله کې یوه ضروري مسئله داده چې د پي ایي اې (د پاکستان هوایي شرکت) نوکرانو ته د عمرې مفت ټکټ ملاویږي. خو دا ټکټ مستقل (پوخ) نه وي. بلکې د جهاز روانیدو نه مخکې که چیرته جهاز کې سیټ (چوکۍ) خالي وي، نو د هغه ټکټ ملاویدای

---

[1] ولوجاور الميقات ويريد بستان بنى عامر دون مكة فلا شيء عليه (عالمگيرى ج : ١ ص : ٢٥٣، كتاب الحج. الباب العاشر فى مجاوزة الميقات بغير إحرام) أيضا : أما لو قصد موضعا من الحل كخليص وجدة حل له مجاورته بلا إحرام فإذا حل به التحق باهله فله دخول مكة بلا إحرام (درمختار ج:٢ ص: ٤٧٧، كتاب الحج مطلب فى المواقيت)

[2] ومن جاوز ميقاته غير محرم ثم أتى ميقاتا اخر فأحرم منه أجزاه إلا ان إحرامه من ميقاته أفضل (عالمگيرى ج ١ ص ٢٢١، كتاب الحج. كذا فى الجوهرة النيرة. شامى ج ٢ ص: ١٦٧، عالمگيرى ج : ١ ص : ٢٥٣)

شي، هغه وخت کې دومره موقع نه وي چې احرام وتړل شي، کله څوڅوورځې ټکټ نه ملاویږي اود نوکرانو رخصتیانې ختمې شي اوهغوی عمرې ته لاړنه شي، داسې صورت کې ایا هغوی جدې کې احرام تړلی شي؟دجهازپه غسل خانه کې هم دومره ګنجائش نه وي چې غسل کولو سره احرام وتړل شي اوکه چیرته کراچۍ کې احرام وتړي، نودټکټ نه ملاویدو له وجې به احرام خلاصول وي، نوڅه وکړي؟ نوکران بلکې ټول خلک جدې ته رسیدوسره احرام تړي.

جواب: احرام تړلو له پاره غسل اونفل کول شرط نه بلکې مستحب دي، دعذرپه صورت کې یوازې ګنډل شوي جامې وباسئ او څادرونه واغوندئ[1] اودعمرې نیت کولوسره تلبیه ولولئ بس احرام وتړل شو[2] اوداکارجهازکې ختلونه مخکې هم کیدای شي اوجهاز کې کیناستونه وروسته هم،جدې ته رسیدونه وروسته احرام تړل صحیح نه دي،ځکه چې اکثرجهازونه دحرم له پاسه تیریږي، له دې وجې جهازکې ختو نه مخکې احرام تړل ضروري دي اوددې طریقه پورته ذکر شوه.[3]

جدې ته رسیدوسره احرام تړل صحیح نه دي

سوال: اکثرخلک عمره کولوکې لیدل شوي دي چې پاکستان نه تلونکي خلک په جده ائیرپورټ (هوایي میدان) باندې احرام تړي، ایا جده کې احرام تړلو سره عمره اداکیږي اوکه نه؟ که نه کیږي، نوددې بدل څه دی؟ ایا دم یاصدقه چې دهغه له وجې ناقصه عمره صحیح شي.

جواب: که چیرته دپاکستان نه دعمرې په اراده باندې تللي وي، نوبیاجده کې احرام تړل صحیح نه دي، بلکې دکراچۍ نه احرام تړل پکاردي،یا جهازکې احرام تړل پکاردي[4]که چا جده کې احرام وتاړه، نودهغه په ذمه باندې دم واجب دی اوکه نه؟ دې باره کې د اکابرینو اختلاف

---

[1] والغسل هوسنة للإحرام مطلقا أو الوضوء (إرشاد السارى ص : ۶۳) وينزع المخيط والخف ويلبس ثوبين إزارا ورداء جديدين أوغسيلين والجديد أفضل (عالمگيرى ج:۱ ص:۲۲۲، كتاب الحج، الباب الثالث فى الإحرام) إذا أراد أن يحرم اغتسل أوتوضأ والغسل أفضل (بدائع ج : ۲ ص : ۱۴۳، كتاب الحج، فصل : وأمابيان سنن الحج) والأمر بالإغتسال فى الحديثين عليٰ وجه الإستحباب دون الإيجاب(بدائع ج :۲ ص : ۱۴۴، عالمگيرى ج : ۱ ص : ۲۲۲)

[2] وأما شرطه فالنية حق لا يصيرمحرما بالتلبية بدون نية الإحرام (عالمگيرى ج : ۱ ص : ۲۲۲، كتاب الحج، الباب الثالث فى الإحرام، إرشاد السارى ص : ۶۲، طبع دارالفكر)_

[3] لايجوزلإحد منهم أن يجاوزميقاته إذا أراد الحج أوالعمرة إلامحرما (بدائع ج: ۲ ص : ۱۶۴، كتاب الحج)

[4] ومن جاوزميقاته غيرمحرم ثم أتى ميقاتا اخر فأحرم منه أجزأه إلا ان إحرامه من ميقاته أفضل (عالمگيرى ج:۱ ص:۲۲۱،كتاب الحج، كذا فى الجوهرة النيرة، شامى ج:۲ ص: ۱۶۷، عالمگيرى ج : ۱ ص : ۲۵۳) لايجوز لإحد منهم أن يجاوز ميقاته إذا أراد الحج أوالعمرة إلامحرما (بدائع ج : ۲ ص : ۱۶۴، كتاب الحج)_

دی داحتیاط خبره داده که چیرته چاداسې کړي وي، نوبیاله پاره دې ددې نه پرهیز وکړي.[۱]

جدې نه احرام کله تړل کیږي

سوال: که دیوکس دعمرې اراده وي، خودهغه په جده کې څه کاروي، مثلا دخپلوانوسره ملاقات یاڅه کاروباري کار یې وي، نو ایا داسې کس د احرام نه پرته جدې ته تللی شي، چې مخکې یې دجدې اوبیایې دعمرې کولواراده وي؟

جواب: که چیرته هغه دکراچۍ نه دجدې سفردخپلوانوسره دملاقات له پاره کوي اودکراچۍ نه دهغه نیت دعمرې اداکولونه وي، نودهغه له پاره دمیقات نه احرام تړل ضروري نه دي[۲]، جدې ته رسیدوسره که چیرته دهغه نیت دعمرې اداکولووي، نوجدې نه دې احرام وتړي،که یوازې دعمرې له پاره سفرکوي، نودمیقات نه مخکې احرام تړل ضروري دي، ذکرشوي صورت کې کله چې مخکې جدې ته دتلو اراده ده، نواحرام تړل ضروري نه دی، دهغه نه وروسته کله چې جدې نه دعمرې اراده وکړي، نودهغه ځای نه دې احرام وتړي.

جدې نه مکې ته د راتلونکو احرام تړل

سوال: ایا جده کې مستقل اوسیدونکي یادچاچې دپنځلسو ورځو د قیام کولونیت وي،یاله دې څخه دکم وخت ، نو جدې نه مکې ته له احرام نه پرته راتللی شي اوکه نه؟

جواب: جده کې اوسیدونکوته داحرام نه پرته مکې ته دراتلواجازه شته،کله چې هغوی دحج یاعمرې په اراده باندې مکې مکرمې ته نه راځي[۳]همداحکم دهغه ټولوخلکوله پاره دی کوم چې دڅه کارله پاره جدې ته راغلي وي اوبیادهغه ځای نه دهغوی نیت مکې مکرمې ته دتلو وشي، هغوی له پاره هم داحرام نه پرته راتلل جائزدي.

سوال: یوکس جدې ته لاړ، هلته یې یوڅوورځې قیام وکړ، بیامکې مکرمې ته دعمرې په نیت باندې لاړ، خواحرام یې ونه تاړه، بلکې مخکې یې حرم شریف سره خواکې هوټل کې کمره واخیستله او بیا تنعیم ته تلوسره یې احرام وتاړه، داسې کول صحیح دي اوکه غلط؟

---

[۱] اوګورئ: جواهرالفقه ج : ۱ ص : ۴۷۴- ۴۸۰، طبع دارالعلوم کراچی)_

[۲]اما لوقصد موضعا من الحل كخليص وجدة حل له مجاوزته بلاإحرام فإذا حل به التحق بأهله فله دخول مكة بلا إحرام (الدرالمختارج : ۲ ص : ۴۷۷، كتاب الحج) وحل لأهل داخلها ...... دخول مكة غيرمحرم ......: مالم يرد نسكا .... فهٰذا ميقاته الحل الذى بين المواقيت والحرم (الدرالمختار ج : ۲ ص : ۴۷۸، كتاب الحج)_

[۳]ومن كان داخل الميقات كالبستانى له أن يدخل مكة لحاجة بلا إحرام إلا إذا أراد النسک فالنسک لا يتادى إلا بالإحرام كذا فى الكافى (عالمگیری ج : ۱ ص : ۲۲۱، كتاب المناسک، طبع رشيديه)_

جواب: غلط دي ځکه چې کله داکس دعمرې په نیت باندې مکې مکرمې ته لاړ، دحرم حدودو ته داخلیدونه مخکې دهغه له پاره د عمرې احرام تړل لازم و اودحرم حدودوکې له احرام نه پرته داخلیدل دهغه له پاره جائزنه و، له دې وجې پرته داحرام نه دحرم په حدودوکې داخلیدو له وجې ګناهګارشو اوکله چې هغه بیرته له تنعیم نه احرام وتاړه، نودم ختم شوخوګناه پاتې ده، توبه اواستغفاردې کوي.[۱]

سوال: که چیرته دغه کس دعمرې په نیت باندې مکې مکرمې ته لاړنه شي، بلکه هسې لاړشي یا طواف له پاره لاړشي اودحرم شریف نه بهر هوټل کې کمره واخلي اوبیاواپس شي، نوبیا یې په هوټل کې له قیام نه وروسته د عمرې اراده پیدا شوه او تنعیم ته لاړ احرام یې وتاړه، نو ایا په دې صورت کې هم ګناهګار شو؟

جواب: دې صورت کې به ګناهګارنه وي، ځکه چې داکس دعمرې په نیت باندې مکې مکرمې ته نه و راغلی، مکې مکرمې ته راتلونه وروسته که چیرته دهغه نیت وچې عمره هم وکړم، له دې وجې داحرام نه پرته حرم ته دراتلوګناه دهغه په ذمه باندې نه شته، اوس که چیرته دی عمره کول غواړي، نو دمکې داوسیدونکوپه شان دې مکې نه بهرتلوسره احرام وتړي.[۲]

داحرام خلاصولو طریقه

سوال: دحج یاعمرې احرام چې کله وتړل شي، څنګه چې داحرام تړلو شرطونه دي، دغه شان داحرام خلاصولوهم شرطونه دي، ویښته کټ کول، نودویښتودکټ کولوداصل طریقې اواصل مسئلې وضاحت وکړئ.

جواب: داحرام خلاصولوله پاره حلق (یعنې چاړه باندې د سرنه ویښته صفاکول) غوره دي او قصر جائزدی، دامام ابوحنیفه رحمه الله په نزد باندې داحرام خلاصولوله پاره دا شرط دی چې کم نه کم دسردڅلورمې برخې ویښته دیوبندپه اندازه کټ کړل شي[۳] اوکه چیرته دسرویښته واړه وي

---

[۱] وإذا تجاوزالميقات بنية الإقامة فى مكان غيرالحرم جازله ذلک.... ومن تجاوزالميقات دون إحرام وجب عليه الدم إلا إذا عاد اليه (الفقه الإسلامى وأدلته ج:۳ ص:۷۲) وأيضا: ولوجاوزميقاتا من المواقيت الخمسة يريدالحج أوالعمرة فجاوزه بغيرإحرام ثم عاد قبل أن يحرم وأحرم من الميقات وجاوزه محرمالايجب عليه دم بالإجماع لأنه لما عاد إلى الميقات قبل أن يحرم وأحرم التحقت تلک المجاوزة بالعدم وصارهذا إبتدا إحرام منه (بدائع الصنائع ج : ۲ ص : ۱۶۵)_

[۲] ايضاً پورته حواله)_

[۳] والحلق أفضل .... ويكتفى فى الحلق بربع الرأس إعتبارا بالمسح وحلق الكل الأولى والتقصير أن يأخذ من رؤس شعره مقدارالأنملة (بحرالرائق ج : ۲ ص : ۳۸۵، ۳۸۶، بدائع ج : ۲ص :۱۴۱، كتاب الحج، فصل : وأمامقدارالواجب)_

اوديوبندنه کم وي، نوپه چاړه باندې يې خريل ضروري دي، له دې نه پرته احرام نه خلاصيږي [۱]

عمرې نه فارغيدو سره حلق نه مخکې جامې اغوستل

سوال: دوه کاله مخکې عمرې له پاره تللی وم، تقريبا لس ورځې مې مکه کې تيرې کړې، اخري ورځ باندې مې چې کله عمره وکړه، نو ډير په بيړه(جلدي) کې وم، ځکه چې زمونږ دجهاز تللو کې يوازې څلور ګنټې پاتې وې، داويره راسره وه چې هسې نه جهاز رانه لاړ شي، دهمدغې بيړې له وجې مې دحلق کولونه مخکې جامې واغوستلې اواحرام مې خلاص کړ اوحلق مې وکړ

هغه وخت بيړه کې وم يادراته نه و چې ما غلط وکړل، دلته راتللوسره مې يودوست سره خبروکې ماته يادشوچې مااحرام خلاصولونه وروسته حلق کړی و، مهرباني وکړئ اوماته ووايئ چې ما باندې جزا (دم) واجب دی اوکه نه؟ اوکه چيرته واجب وي، نو ايا زه دمکې مکرمې نه بهردم کولی شم ، ياددې له پاره مکې مکرمې کې حاضريدل ضروري دي؟ ان شاء الله دې کال مې دحج اراده ده ايا دحج نه مخکې به دم واجب دی او که دحج قرباني سره به دجزا(دم) په طور باندې يوځيلی حلاله کړم، اميد دی چې تاسو به زر جواب راکړئ

جواب: ددې غلطي له وجې ستاسو په ذمه باندې دم لازم نه دی، بلکې دصدقه فطر دمقدار صدقه تاسو باندې لازمه ده اوداصدقه تاسو هرځای کې اداکولی شئ [۲]

احرام خلاصولو له پاره څومره ويښته کټ کول ضروري دي

سوال: دحج ياعمرې په وخت کې ويښته کټ کول دي، څه خلک يوڅو ويښته کټ کړي اودامام ابوحنيفه رحمه الله مقلددی، ايا داسې ويښته کټ کولوسره دهغوی احرام خلاص شي؟ احرام له پاره منع کړل شوي شيان حلال شي؟

جواب: دامام ابوحنيفه رحمه الله په نزدباندې داحرام خلاصولو له پاره کم نه کم دسرد څلورمې برخې ويښته دګوتې د يوبند په مقدارکټ کول شرط دي [۳] له دې وجې چې کوم خلک يوازې يوڅو ويښته کټ کوي، دهغوی احرام نه خلاصيږي اوهماغه حالت کې منع شوي کارونه کوي

---

[۱] هذا إذا كان على رأسه شعر، فأما إذا لم يكن أجرى الموسى عليٰ رأسه لما روى عن ابن عمرأنه قال : من جاء يوم النحر ولم يكن عليٰ رأسه شعر أجرى الموسى على رأسه .... الخ (بدائع الصنائع، فصل وأماالحلق أوالتقصير ج : ۲ص : ۱۴۰)۔

[۲] اذا لبس المحرم المخيط على وجه المعتاد يوما إلى الليل فعليه دم، وإن كان أقل من ذٰلک فصدقة (عالمگيرى ج:۱ ص : ۲۴۲، فتح القدير ج : ۲ ص : ۴۴۲، بحرالرائق ج : ۳ ص : ۶، شامی ج :۲ ص :۲۲۰)۔

[۳] فإن حلق أقل من الربع الرأس لم يجز وإن حلق ربع الرأس أجزأه ويكره (بدائع، ج:۲ ص:۱۴۱، كتاب الحج)

اودهغه له وجې هغوی باندې دم واجب شي [۱] دلته یاد ساتل پکاردي چې دسرد ځلورمې برخې پورې ویښته کټ کول شرط دي، خودسرڅه ویښته اخیستل اوڅه پرېښودل جائزنه دي، حدیث شریف کې له دې کارنه منع شوې ده [۲] له دې وجې که چادسر د ځلورمې برخې ویښته کټ کړل، نواحرام خو خلاص شو، خودپاتې ویښتو نه کټ کولو له وجې به ګناهګاروي.

سوال: دا خل مې عمره کې اکثره خلک ولیدل چې عمرې نه وروسته د ویښتو کټ کولونه پرته احرام خلاص کړي، یاځینې خلک دڅلورو طرفو نه معمولي معمولي ویښته کټ کړي اودا وایي چې دڅلورمې برخې کټ کولوحکم دی اوهغه پوره شواو ځینې خلک په مشین باندې کټ کوي، پوښتنه دا ده چې دداسې خلکوباره کې څه حکم دی؟ دهغوی احرام خلاصول ایا دم وغیره واجبوي اوکه نه اوسنت طریقه څه ده؟

جواب: دحج اوعمرې احرام خلاصولوله پاره څلورصورتونه اختیارېږي، دهریوحکم جداجدا لیکم:

لومړۍ صورت: داچې حلق وکړل شي یعني چاړه باندې ویښته صفا شي، داصورت له ټولونه غوره دی [۳] اودحلق کونکوله پاره حضورﷺ درې ځله درحمت دعاکړې ده [۴] کوم کس چې حج اوعمرې ته تلوسره دحضورﷺ ددعانه محروم پاتې شي، دهغه ځای محرومي! څومره د افسوس خبره ده؟! له دې وجې حج اوعمره کونکي ټولوخلکو ته مشوره ورکوم چې هغوی ځان دحضورﷺ ددعانه محروم نه کړي، بلکې حلق کولوسره دې احرام خلاص کړي.

دویم صورت: دادې چې په قینچي یامشین باندې دټول سرویښته کټ کړل شي، داصورت هم له کراهت پرته جائزدی. [۵]

---

[۱] لأن الحلق والتقصيرواجب لما ذكرنا ولايقع التحلل إلا بأحدهما ولم يوجد فكان إحرامه باقيا فإذا غسل رأسه بالخطمى فقد أزال التفث فى حال قيام الإحرام فيلزمه الدم والله أعلم (بدائع ج:۲ص:۱۴۰ كتاب الحج)

[۲] عن نافع عن ابن عمرقال : سمعت النبى صلى الله عليه وسلم ينهى عن القزع، قيل النافع : ماالقزع؟ قال : يحلق بعض رأس الصبى ويترک البعض متفق عليه وعن ابن عمرأن النبى صلى الله عليه وسلم رأى صبيا قد حلق بعض رأسه وترک بعضه فنهاهم عن ذلک وقال: إحلقوا كله أوتركوا كله رواه مسلم (مشكوٰة، باب الترجل ص : ۳۸۰)

[۳] فاما الحلق فالأفضل حلق جميع الرأس لقوله عزوجل : " محلقين رؤسكم " والرأس اسم للجميع وكذا روى أن رسول الله صلى الله عليه وسلم حلق جميع رأسه (بدائع ج : ۲ ص : ۱۴۱، كتاب الحج، فصل : وأمامقدارالواجب)

[۴] الحلق أفضل لأنه روى أن رسول الله صلى الله عليه وسلم دعا للمحلقين ثلاثا والمقصرين مرة واحدة فقال : اللهم اغفرللمحلقين والمقصرين (بدائع ج : ۲ ص : ۱۴۰، كتاب الحج،فصل : وأما الحلق أو التقصير)_

[۵] فالحلق أو التقصيرواجب عندنا إذا كان علىٰ رأسه شعر لا يتحلل بدونه (بدائع الصنائع ج : ۲ ص : ۱۴۰، كتاب الحج)_

دریم صورت دادی چې کم نه کم د سر د څلورمې برخې ویښته کم کړل شي، دا صورت مکروه تحریمي او ناجائز دی، ځکه چې یو حدیث شریف کې ددې منع راغلې ده[1]، خودې باندې احرام خلاص شي[2]، اوس پخپله باندې سوچ وکړئ چې حج او عمرې په شان مقدس عبادت ختمول په یو ناجائز کار باندې وشي، نو هغه حج یا عمره به څنګه قبول شي.

څلورم صورت دادی چې اخوا دیخوانه ویښته کټ کړل شي کوم چې د سر د څلورمې برخې نه کم وي، دې صورت کې به احرام نه خلاصیږي، بلکې انسان به د احرام په صورت کې وي[3] او د هغه باندې به احرام کې د منع شویو شیانو پابندي کول وي او ګنډل شوې جامې اونور منع کړل شوي کارونو کولو په صورت کې به هغه باندې دم لازم وي[4] نن سبا ډیرنا خبره خلک نوروته کتو سره دې څلورم صورت باندې عمل کوي، دغه خلک همیشه په احرام کې وي او د احرام په حالت کې منع شوي کارونه کوي او دخپلې بې خبرۍ له وجې ګڼي چې موږ یو څو ویښتو کټ کولو سره احرام خلاص کړ، حالانکې احرام خلاص شوی نه وي او د احرام په حالت کې د احرام خلاف کارونه کولو سره د الله تعالی قهر او عذاب ته دعوت ورکوي، هم دغه وجه ده چې زرګونو خلکو کې به یو کس نیم داسې وي چې د هغه حج او عمره به د شریعت مطابق وي، نور خلک یوازې د سیل کولو له پاره ځي او خلک ورته حاجی وایي، عوامو ته پکار دي چې د حج او عمرې مسئلې د عالمانو نه زده کړي او هغه باندې عمل وکړي، یوازې کتلو سره دې کارنه کوي.

د حج احرام که چیرته د طواف نه وروسته خلاص کړ، نو څه وکړي

سوال: ما له کراچۍ نه د ټولو خلکو سره د حج احرام وتاړه، مکې شریفې کې مې د طواف کولو نه وروسته خلاص کړ، نو اوس ما ته څه کول پکار دي؟

جواب: تاسو باندې د حج احرام خلاصولو له وجې دم لازم دی او د حج قضاء لازم شوه، حج خو

---

[1] عن نافع عن ابن عمرقال : سمعت النبی صلی الله علیه وسلم ینهی عن القزع، قیل لنافع : ماالقزع؟ قال : یحلق بعض رأس الصبی ویترک البعض متفق علیه وعن ابن عمرأن النبی صلی الله علیه وسلم رأی صبیا قد حلق بعض رأسه وترک بعضه فنهاهم عن ذٰلک وقال: إحلقوا کله أوترکوا کله رواه مسلم (مشکوٰة، باب الترجل ص : ۳۸۰)

[2] وإن حلق ربع الرأس أجزاه ویکره (بدائع ج : ۲ ص : ۱۴۱، کتاب الحج، فصل : وأمامقدار الواجب)_

[3] والحلق المطلق یقع علیٰ حلق جمیع الرأس ولوحلق بعض الرأس فإن حلق أقل من الربع لم یجزه (بدائع ج : ۲ ص : ۱۴۱، کتاب الحج، فصل : وأمامقدار الواجب)_

[4] لأن الحلق والتقصیرواجب لما ذکرنا ولایقع التحلل إلا بأحدهما ولم یوجد فکان إحرامه باقیا فإذا غسل رأسه بالخطمی فقد أزال التفث فی حال قیام الإحرام فیلزمه الدم والله أعلم (بدائع ج:۲ص: ۱۴۰ کتاب الحج)

تاسو وکړې، دم ستاسو په ذمه باندې پاتې دی[۱]. دې کارباندې دشرم کولونه پرته توبه او استغفار هم وکړئ، د الله تعالى نه معافي غواړئ.

دعمرې داحرام نه فارغېدو نه وروسته د حج احرام تړلو پورې پابندي نه شته

سوال: پاکستان کې دتمتع حج له پاره احرام تړلوسره لاړو، خومکې ته رسیدوسره مومخکې عمره اداکړه اواحرام مو خلاص کړ، اوس سوال دادی چې احرام خلاصولوسره چې یوطرف ته هغه پابندي ختمې شي کومې چې داحرام په حالت کې وي، ايا هلته داپابندي هم ختمه شي چې ښځه په خاوندباندې حلاله شي، ځکه چې داحرام په حالت کې حرامه وه، حج ته لس ورځې پاتې دي اوکه چیرته چاداسې وکړل، نو دهغه حج به قبلیږي اوکه نه؟ اوکه چیرته وشي، نوهغه به څه کوي؟که چیرته بل کال په دویم ځل دحج کولوحکم وي اوهغه مجبوري له وجې یعنی پیسې نه وي او ونه کړل شي، نوددې څه حکم دی؟

جواب: دعمرې داحرام فارغیدو نه وروسته دحج داحرام پورې چې څومره وقفه ده، دې کې چې څنګه دبل څه شي پابندي نه شته، دغه شان د ښځې اوخاوند دتعلق پابندي هم نه شته، دعمرې نه د فارغیدونه وروسته ښځې سره ملاویدل جائزدي، له دې وجې دحج ثواب نه ضائع کیږي اونه بل کال حج لازمیږي.[۲]

محرم له پاره ښځه کله حلاله وي

سوال: ايا داصحیح دي چې طواف زیارت نه کونکي باندې دهغه ښځه حرامه شي؟ حوالې سره جواب راکړئ او ايا دقرباني نه مخکې طواف زیارت کیدای شي؟

جواب: کله چې طواف زیارت ونه کړل شي ښځه حلاله نه وي، دښځې په حق کې احرام باقي وي[۳]

---

[۱] ان المحرم إذا نوى رفض الإحرام فجعل يصنع مايصنعه الحلال من لبس الثياب والتطيب .... وعليه أن يعود كماكان محرما ويجب دم لجميع ما ارتكب (شامي ج : ۲ ص : ۲۲۴، كتاب الحج)_

[۲] وصفة المتمتع الذى لايسوق الهدى أن يبتدي من الميقات فيحرم بعمرة ويدخل مكة ويطوف لها ويسعى ويحلق أويقصر وقدحل من عمرته(عالمگيرى ج:۱ ص:۲۳۸) ثم يقيم بمكة حلالا (عالمگيرى ج :۱ص :۲۳۸كذا فى الهداية)

[۳] ولولم يطف أصلا لم تحل له النساء وإن طال ومضت سنون وهذا باجماع (عالمگيرى ج :۱ص :۲۳۲) أربعة أشياء تحل به النساء للمحرمين ..... وللحاج بطواف الزيارة (خزانة الفقه ص : ۹۷، أيضا الفقه الإسلامى وأدلته : وأما طواف الزيارة ج : ۳ ص : ۱۴۶) (وإذا طاف) أى طواف الزيارة (حل له النساء) (إرشاد السارى ص :۱۵۵) وتحل له النساء بالحلق السابق لابالطواف وإذا طاف أربعة أشواط حلت له النساء (عالمگيرى ج :۱ص :۲۳۲، كتاب الحج، الباب الخامس فى كيفية أداء الحج، طبع مكتبه ماجديه كونته، بدائع ج : ۲ص :۱۴۰، كتاب الحج)_

قرباني نه مخکې طواف زيارت جائزدی، خو غوره داده چې وروسته يې وکړي.[۱]

احرام تړلو نه وروسته د حج کولو نه پرته د واپسي مسئلې

سوال: هوايي جازکې حج ته تلونکي حنفي مذهب والا د کورنه احرام تړلوسره ځي، که چيرته اتفاقي طور باندې يو حاجي(کوم چې کورنه احرام تړلی وي) دڅه مجبوري له وجې دايرپورټ ،هوايي ميدان، نه واپس شي اوحج ته لاړنه شي، نوايا هغه احرام نه شي خلاصولی ترڅوچې دقرباني پيسې دحرم حدودو ته ونه ليږي اودهغه ځای نه دقرباني خبر رانه شي،که څه هم دې کې لس پنځلس ورځې تيرې شي؟

جواب: کورنه داحرام څادرونه اغوستل پکاردي، خواحرام تړل نه دي پکار احرام دې هغه وخت کې وتړي،کله چې سيټ (چوکی) ملاوشي، د احرام تړلومطلب دی دحج ياعمرې نيت سره تلبيه لوستل اوکه چيرته احرام يې تړلی وي اودهغه نه وروسته لا نه ړو، نوڅنګه چې تاسوليکلي دي هغه به دقرباني پيسې دڅاپه لاس باندې مکې مکرمې ته وليږي او په خپلوکې به دافيصله وکړي چې په فلانکۍ ورځ به دقرباني څاروی حلاليږي، کله چې دقرباني څاروي حلال شي، دهغه نه وروسته به احرام خلاص کړي[۲] اوبيابه ددې حج قضاء راوړي.[۳]

له عمرې کولو پرته په احرام خلاصونکي

باندې دم واجب دی او که قضا لازمه ده

سوال: د دويمې عمرې له پاره ما د جدې نه احرام تړلی و، خو زما طبيعت ډير زيات خراب شوی و، زه بالکل تللی نه شوم، ماد عمرې اداکولو نه پرته احرام خلاص کړ، ماد مجبوري نه عمره ادا نه کړه، ددې ګناه بښنه څنګه کيږي؟

جواب: ستا په ذمه د احرام خلاصولو له وجې دم هم واجب دی او د عمرې قضا هم لازمه ده.[۴]

---

[۱] وظاهرانه لايجب الترتيب بينه وبين الرمى والذبح والحلق وفى الدرالمختارعند عد الواجبات والترتيب بين الرمى والحلق والذبح يوم النحروأما الترتيب بين الطواف وبين الرمى والحلق فسنة فلوطاف قبل الرمى والحلق لاشيء عليه ويكره لباب اه وبالأولى لوطاف القارن والمتمتع قبل الذبح لأن الذبح يجب قبل الرمى وقد علمت أن الطواف قبل الرمى لايجب فيه شيء فبالأولى قبل الذبح (منحة الخالق على هامش البحرالرائق ج : ۳ ص : ۲۶، باب الجنايات)_

[۲] وأراد التحلل يجب أن يبعث الهدى أوثمنه يشترى به الهدى فيذبح عنه ويجب أن يواعدهم يوما ..... الخ (بدائع ج: ۲ص : ۱۷۸، عالمگيرى ج:۱ ص:۲۵۵) لقوله تعالى:"ولاتحلقوا روؤسكم حتى يبلغ الهدى محله"

[۳] والحاصل أن يجب عند الحنفية على المحصرقضاء ماأحرم به بعدالتحلل(الفقه الإسلامى وأدلته ج:۳ ص:۲۹۳)

[۴] من أهل فى يوم النحر... لزمته ويرفضها فإن رفضها فعليه دم لرفضها وعمرة مكانها(هداية ج:۱ص:۲۷۲)

ايا د احرام په حالت کې جنابت با ندې دم واجب دی؟

سوال: داحرام په حالت کې که چيرته سړی ياښځه د ځه عذرله وجې جنب شي، نو دهغوی دپاکی طريقه به څه وي، ايا هغوی باندې به دم وغيره وي اوکه نه؟

جواب: دم وغيره پرې نه شته.[۱]

که چيرته ناپاکه احرام سره له عمرې کولو وروسته دم ورکړل شي نو ايا عمره وشوه

سوال: ماته د متيازو نه وروسته د ځاځکو ناروغي ده، زه چې کله د عمرې له پاره روان شوم. نو ما د احرام تړلو په وخت دا فيصله وکړه چې اوس عمرې پوره کولو پورې به متيازې نه کوم اودا مې ددې وجه نه فيصله کړې وه چې ځاځکي لاړ نه شي، حالانکې دومره مدې پورې متيازې تينګول ممکن نه دي، همدا و چې زما متيازې د احرام په حالت کې ووتلې، بيا ددې ګناه د پاسه يوبله ګناه وشوه چې په جاز کې د سترګو د زنا له وجې نه ناپاکې قطرې هم ووتلې، مکې ته رسيدوسره لومړی ما غسل وکړ، خو بله ګناه داهم شوه چې د غسل نه وروسته ما پرته د پاکوالي نه احرام وتاړه، په دې خيال سره چې هرڅه شوي دي اوچ شوي به وي، غرض ما هم په هغه احرام سره عمره وکړه، بيا د مدينې نه په واپسي باندې دويمه عمره وکړه، نو احرام وينځلو سره مې وکړه، دهغه نه وروسته شيطان ماته وسوسې اچول شروع کړې، دهغه ځای نه د راتللو نه وروسته ما ديو حاجي په لاس د چيلۍ ذبح کولو له پاره پيسې هم وليږلې، سوال دادی چې زما عمره وشوه اوکه نه؟ اوزه د ځومره ګناه مرتکب شوم؟

جواب: د پريشانه کېدو ضرورت نشته، ستاسو دواړه عمرې صحيح شوې، ځکه چې تاسو دم هم ورکړ، د شيطان په وسوسو کې رانه شئ، بلکې الله تعالی نه معافي وغواړه. والسلام!

د ناپاکې له وجې د احرام لاندينی ځادر بدلول

سوال: ماته د هر وخت دعمرې سعادت حاصليږي اوزه دکراچۍ نه احرام تړلو سره ځم، خو د ضعيفي له وجې ماته متيازې زر زر راځي اود هوايي جازد ځلورګنټوسفرکې درې ځله غسل خانې ته تلل وي، غسل خانه دومره وړه وي چې احرام پاک ساتل ډيرمشکل وي، ايا داسې حالت کې عمره خلاصه کړم يالاندينس احرام بدلولی شم، بل صورت ايا داهم کېدای شي چې

---

[۱] إذا حاضت المرأة أونفست عند الإحرام اغتسلت للإحرام وأحرمت وصنعت كما يصنعه الحاج غيرأنها لاتطوف بالبيت حتى تطهر وإذا حاضت المرأة أونفست فلاغسل عليها بعد الإحرام (الفقه الإسلامي وأدلته ج : ۳ ص : ۱٦۲، أحكام الحج والعمرة، حج المرأة الحائض، بحرالرائق ج : ۲ص : ۳۷۰، كتاب الحج)۔

جده کې زما یوه لوراوسیږي، هغې کره یوشپه قیام وکړم اوله هغه ځای نه احرام وتړم؟

جواب: احرام خوجازته ختونه مخکې یاوروسته تړل پکاردي، داحرام نه لاندینی ځادربدلوئ[۱]

که د احرام په حالت کې ویښته وغورځیږي نوایا قرباني وکړي؟

سوال: زمادسراو ږیرې ویښته ډیرزیات غورځیږي، اوریدلي مې دي چې داحرام په حالت کې څومره ویښته وغورځیږي، هغومره قرباني به ورکول وي، دحج په صورت کې اوزه معذوریم، مسئله واضحه کړئ؛

جواب: چې څومره ویښته غورځیږي هغومره قرباني به کوئ، دا مسئله غلطه ده،خو داحتیاط له پاره اودس کول پکاردي، چې ویښته ونه غورځیږي اوکه چیرې وغورځیږي، نوصدقه کول کافي دي.[۲]

ایا د احرام په حالت کې ګزار لګیدوسره دم واجب دی

سوال: که یوکس داحرام په حالت کې که په ګزار ولګید او وینه را ووځي، نو ایا دم واجب دی یا صدقه ورکول به واجب وي؟

جواب: په دې سره دم نه لازمیږي، نه څه صدقه واجب ده. [۳]

له عمرې کولو وروسته د حج له پاره احرام وینځل

سوال: که حج نه مخکې دتمتع احرام تړلوسره عمره اداکړل شي،(۸) ذوالحجه باندې داحرام وینځل پکاردي یادووینځلونه پرته یې استعمالول پکاردي؟

جواب: دتمتع عمره اداکولونه وروسته داحرام ځادرونه وینځل ضروري نه دي،که چیرته هغه پاک وي، نوهماغه ځادرونوکې احرام تړل کیږي.

که د احرام په حالت کې له غاښونو نه وینه را ووځي، نو څه حکم دی

سوال: زه حج ته روان یم او په احرام کې چې کوم احتیاط او اداب دی، په هغو کې یو احتیاط داهم دی چې له کوم ځای نه وینه راونو ځي، زما مسئله داده چې زما د غاښونو نه وینه ځي، خاص طورباندې د ویده کیدو په وخت یا لګیدوسره یادغاښونو صفا کولو په

---

[۱] عن ابن عمررضی الله عنهما أنه علیه السلام أهل حین استوت بهراحلته قائمة(فتح القدیرج:۲ ص : ۳۴۰)

[۲] إذا حک المحرم رأسه أولحیته فانتثرمنها شعرفعلیه صدقة (عالمگیری ج : ۱ص : ۲۴۳، کتاب المناسک، الباب الثامن فی الجنایات، الفصل الثالث فی حلق الشعر، وبدائع ج : ۲ص : ۱۹۳، کتاب الحج)_

[۳] ولاباس للمحرم أن یحتجم أویفتصد أویجبرالکسرأویختتن... الخ (عالمگیری ج : ۱ص : ۲۲۴، کتاب المناسک، الباب الرابع فیمایفعله المحرم)

وخت برش یا ګوته ولګیږي، په دې سره هم راووځي، که چیرته د احرام په حالت کې وینه راووځي. نو دهغه څه حکم دی؟

جواب: له دې سره احرام نه خرابیږي. خوکوشش دې وکړل شي چې د احرام په حالت کې برش ونه وهل شي [۱]

د احرام په سربا ندې لګیدل، بالښت باندې ویده کیدل، په احرام سره د سترګې اوبه صفا کولو احرام باندې اثر او د هغه ازاله

سوال: د روانیدو په وخت دې احرام وتاړه، سترګو کې اوبه راغلې، احرام سره دې صفا کړې، احرام اینښتلو،د سرنه دې کوز کړ، جامه په سرباندې ولګیدله، یوسړی د احرام پیسکې ووهلو، دهغه احرام سرباندې ولګیده، بالښت باندې ویده شو، په مخ باندې یې کپړه ولګیدله، یو صاحب وویل که چیرته سچپه هم څملې، نوسرلاندې لاس ږده، ددې غلطیو ازاله څنګه وشي؟ تاسو وواییٍ، ما به د ویده کېدو په وخت کله اخبار کله پلاسټک خلته بالښت باندې کینښودله ، دا کار زما صحیح و او که غلط؟

جواب: په دې شیانو سره هیڅ نه کیږي، نه ددې د ازالې څه ضرورت شته.[۲]

ایا هرځل عمرې له پاره احرام وینځل پکاردي

سوال: هرځل عمرې له پاره احرام وینځل پکاردي یاهماغه احرام دویم، دریم ځل باندې پنځه ورځوپورې پرته له وینځلونه استعمالولی شي؟

جواب: داحرام څادرونه هرځل وینځل ضروري نه دي.

د احرام څادرونه له استعمالولو وروسته هرچاته ورکولی شئ

سوال: یا مورېدحج نه وروسته احرام چا غریب ته ورکړو،چې هغه یې دخپل ضرورت له پاره استعمال کړي؟

جواب: داحرام څادرونه پخپله باندې هم استعمالولی شئ،اوکه چاته یې ورکول غواړئ نو هم ورکولی یې شئ.

---

[۱] ایضاً _

[۲] لابأس بأن يستظل بالبيت والمحمل .... وكذا لودخل تحت سترالكعبة حتى غطاه والسترلايصيب رأسه ولاوجهه لابأس به (عالمگیری ج : ۱ص : ۲۲۴، كتاب المناسک، الباب الرابع فيما يفعله المحرم بعد الإحرام)

احرام د تولیې (جان پاک) په ځای باندې استعمالول

سوال: احرام (چې د تولیې (جان پاك) د ټوکر دی، عام استعمال کې د تولیې (جان پاك) په ځای باندې استعمالیدای شي او که نه؟

جواب: هو، کولی شئ چې استعمال یې کړئ.

د احرام ټوکر وروسته بل ځای کې استعمالول

سوال: حج او عمرې کې چې کوم ټوکر د احرام په طور باندې استعمالیږي، آیا هغه د عامو ورځو په شان کورکې استعمالیدای شي؟ یعنی تولیه (جان پاك) د جان پاك په ځای او څادر نه قمیص پرتوګ جوړولو سره اغوستل کیږي او که نه؟

جواب: د احرام د جامې عام استعمال جائز دی.

❖ طواف ❖

د حرم شریف تحیة المسجد طواف دی

سوال: ایا د عمرې اداکولو نه وروسته د مکې مکرمې نه د رخصتیدو وخت کې طواف الوداع ضروري دی؟ او ایا عمرې ته تلونکي کس له پاره حرم شریف کې تحیة المسجد نفل کول ضروري دي؟

جواب: طواف الوداع یوازې حج کې واجب دی[1]، عمره کې نه[2]، د حرم شرف تحیة المسجد طواف دی.[3]

طواف نه مخکې سعی کول

سوال: حرمین شریفین کې لمونځ کولو له پاره د ښځو د میاشتني مرض (حیض) بندولو له پاره درمل استعمالول، آیا دا عمل له څه کراهت پرته صحیح دی او که نه؟

جواب: هیڅ بده خبره نه ده.

سوال: دویمه مسئله دا ده چې ښځه په خپلو خاصو ورځو (حیض) کې سعې (طواف نه) مخکې

---

[1] وأما واجبات الحج فخمسة : السعي بين الصفا والمروة .... وطواف الصدر (بدائع الصنائع ج : ۲ص : ۱۳۳، كتاب الحج) والطواف الوداع وهو واجب عندنا (فتح القديرج : ۲ ص: ۳۹۷، كتاب الحج)

[2] وأما طواف الصدر فلايجب على المعتمر (بدائع ج :۲ ص : ۲۲۷، كتاب الحج)_

[3] ان تحية هذا المسجد بخصوصه هوالطواف (شامی ج : ۲ ص : ۱۷۹، إرشاد الساری ص : ۱۲۶)_

کولی شي اوکه نه؟ اوکه نه شي يې کولی، نوعمره به څنګه اداکوي، آيا هغه به دپاکي حالت پورې انتظارکوي آيا احرام به خلاصوي؟

جواب: دې صورت کې سعی دطواف نه مخکې کول صحيح نه دي،پاکيدونه وروسته دې طواف اوسعی کولونه وروسته احرام خلاص کړي او هغه وخت پورې دې احرام کې وي.[۱]

اذان شروع کيدو نه وروسته طواف شروع کول

سوال: ايا اذان شروع کېدو نه وروسته طواف شروع کول جائزدي؟

جواب: که چيرته داذان اولمونځ په مينځ کې دومره وقفه وي، چې طواف په کې کيږي، نواذان په وخت کې طواف شروع کولوکې څه بده خبره نشته.[۲]

بيت الله کې د ماښام داذان اولمانځه په مينځ کې د طواف دوه رکعته نفل کول

سوال: حرم شريف کې د ماښام له اذان نه وروسته کافی وخت وي، ايا هغه وقفه کې د طواف دوه رکعته نفل يا قضا لمونځ وغيره کيږي اوکه نه؟

جواب: په هغه وقفه کې د طواف دوه رکعته نفل اود قضا لمونځ صحيح دی.

د طواف په دوران کې تکليف رسول

سوال: ليدل شوي دي چې ځينې خلک دطواف په دوران کې تيز ګرځي اومخې ته راتلونکي ته ديکه ورکولوسره دمخکې تلو کوشش کوي، آيا داصحيح دی؟

جواب: دطواف دوران کې خلکوته ديکې ورکول (تيلوهل) ډيره بده خبره ده.[۳]

د طواف په دوران کې د زنانه ووسره لګېدل

سوال: په طواف کې ښځې بالکل احتياط نه کوي او زموږ احتياط کولو نه باوجود مخکې وروسته، اخوا ديخوا جنګيږي.

---

[۱] ولوحاضت عند الإحرام أتت بغيرالطواف،لقوله عليه السلام لعائشة رضى الله عنها حين حاضت بسرف إفعلى ما يفعل الحاج غيرأن لا تطوفى (بحرالرائق ج:٢ص: ٣٧٠، طبع دارالمعرفة، والدليل لفقه الإسلامى ج : ٣ص : ١٦٦)

[۲] ولو أقيمت الصلوٰة والرجل يطوف أويسعى يترک الطواف والسعى ويصلى ثم يبنى بعد الفراغ من الصلوٰة (عالمگيرى ج:١ص:٢٢٧ كتاب المناسک، الباب الخامس: فى كيفية أداء الحج، هٰكذا فى فتح القدير)_

[۳] لقوله عليه السلام : وإيذاء المسلم حرام (بدائع ج : ٢ص : ١٤٦،كتاب الحج، شامى ج : ٢ص: ١٨٠)

جواب: حتی الوسع دې له احتیاط نه کار واخیستل شي

د حجراسود د استلام طریقه

سوال: څه حجاج چې طواف کوي او له حجراسود څخه شروع کوي، نو څه داسې کوي چې حجراسود استلام کوي او بیا لاسونه اوچتوي او ورسته دوهم ځل شروع کوي. ددې له وجې طواف کې بندیز راځي. ایا دهغوی دا عمل صحیح دی؟

جواب: اووه خله لاس اوچتول غلط دي، یوځل استلام کافي دی.

استلام د طواف کولو نه مخکې او د طواف د هرچکر نه وروسته د حجراسود ښکلول او که چیرته حجراسود ښکلول مشکل وي، نو د حجراسود طرف ته د لاس اشاره کول او د هغه ښکلول دي[1]

د حجراسود او رکن یماني ښکلول

سوال: مسئله داده چې اکثره خلک د طواف دوران کې لیدل شوي دي چې ښځې او سړي د رکن یماني او حجراسود د ښکلولو ډیرزیات اهتمام کوي او اکثر ددې عمل اداکولو کې ډیر زیات رش له وجې داسې حالت وي چې هغه دبیانولو نه دی، یعنې ښځې او سړي ګډوډ وي او ددې باوجود دا عمل نه پریښودل کیږي. پوښتنه داده چې دا عمل سنت دی او که واجب؟ چې ددې دومره اهتمام کیږي، که چیرته اداکول مشکل وي (یعنې د حجراسود وغیره ښکلول) نو ددې بدل څه دی؟ مهرباني وکړئ تفصیل سره جواب راکړئ!

جواب: د حجراسود استلام سنت دی، په دې شرط باندې چې ستاسو د ښکلولو له وجې بل چاته تکلیف نه وي او که چیرته دې کې غوبل جوړیږي او بل مسلمان ته تکلیف رسیږي، نو دا کار کول حرام دی او طواف کې حرام کار کول او نورخلک خطره کې اچول ډیره د کم عقلې خبره ده، که چیرته څوک اساني سره حجراسود ته رسیدای شي، نو هغه دې ښکل کړي، که نه، د لرې نه دې ورته د لاس اشاره وکړي او دا خیال دې وکړي چې ما حجراسود ته لاس یوړ او بیا دې لاسونه ښکل کړي، نو دهغه په ثواب کې به کمی نه راځي. ان شاء الله![2]

---

[1] (ثم ابتدأ بالحجر الأسود (فاستقبله وكبر وهلل) لما روى أن النبي صلى الله عليه وسلم دخل المسجد فابتدأ بالحجرفاستقبله وكبروهلل (ويرفع يديه) أى عند التكبير آفتتاح الطواف لقوله عليه السلام : لاترفع الأيدى إلا فى سبعة مواطن وذكرمن جملتها إستلام الحجر(واستلمه إن استطاع فى غيرأن يؤذى مسلما) يعنى بعد الرفع للآفتتاح والتكبير ....أن يضع يده ويقبله .... الخ فتح القديرج : ۲ ص : ۳۵۳، ۳۵۴، بدائع ج : ۲ص : ۱۴۶، عالمگیری ج : ۱ص : ۲۲۵)_

[2] الإستلام سنة والتحرزعن أذى المسلم واجب، وإن أمكنه أن يمس الحجرشيئا فى يده أويمسه بيده أويقبل مامس به .. الخ (فتح القديرج : ۲ص : ۳۵۳، ۳۵۴،كتاب الحج بدائع ج : ۲ ص: ۱۴۷، بحرالرائق ج : ۲ص : ۳۲۶)

او د رکن يماني نه ښکلول شته او نه د هغه له طرف ته اشاره، بلکې که چيرته روانه باندې هغه ته لاس يوړل شي، نو صحيح دی ،لاس دې ښکلوي هم نه، که نه له اشارې نه پرته دې ترې تيرشي[۱]

د حجراسود توهين

سوال: جناب تاسو نه ديوې مسئلې پوښتنه کول دي، هغه داچې يوه مالداره ښخه حج ته ولاړه، بيرته راتلوسره هغې وويل چې دحج دوران کې خلکوحجراسودڅنګه ښکلولو، نوماته د هغه نه کرکه راغله. ماښکل نه کړ، دې باره کې دقرآن اوحديث شريف په رڼاکې وفرمايئ چې شريعت کې دداسې ښځې له پاره څه حکم دی، هغه اسلام کې ده اوکه داسلام نه خارجه شوه؟

جواب: که چيرته هغې ښځې دحجراسوددبې عزتۍ اوتوهين کولوله پاره دا خبره کړې وي اودهغې مقصد دحجراسودتوهين کول وي اود حجراسودنه ښکلول دنفرت له وجې و، نودا دکفرکلمه ده [۲] هغې باندې دايمان تجديدکول واجب دي اودخاوندسره دهغې نکاح ماته شوه اوکه چيرته دهغې اراده داوي، چې حجراسودباندې دخلکولاړې وغيره پرتې وي اوهغه لاړې دنفرت قابل دي اويادهغې مقصد دکبرله وجې دخلکوتوهين کول و، نودکفرحکم نه دی، خوداکبيره ګناه ده، هغې ښځې ته توبه کول واجب دي[۳] اوکه چيرته دهغې ښځې ددې خبرې چې ماته کرکه راغله مطلب داوي چې ښځو اوسړيو يوځای حجراسودښکلولواوماته حياء راغله چې په سړيو کې دننه ورشم اوحجراسودښکل کړم، نودهغې داکارله څه شک پرته صحيح دی اوديومسلمان کاراوخبرې نه دځپل وس مطابق صحيح مطلب اخيستل پکاردي.

د طواف په هر چکرکې نوې دعا لوستل ضروري نه دي

سوال: طواف کې اووه چکرونه وي، هرچکرکې نوې دعالوستل ضروري دي اوکه هريوه دعا لوستل کيدای شي؟

جواب: هرچکرکې نوې دعالوستل ضروري نه دي، بلکې کومې دعا يا ذکرکې چې خشوع او خضوع زياته وي، هغه لولئ! حضور ﷺ نه دحجر اسود اورکن يماني په مينځ کې «**ربنا اتنا في الدنيا حسنة**» دعالوستل نقل شوي دي، دطواف داوو چکرونوکومې دعاګانې چې کتابونو

---

[۱] أما ركن اليمانى فإن استلمه فحسن وإن تركه لم يضره فى قول أبى حنيفة وأبى يوسف رحمهما الله ... الخ (البناية فى شرح الهداية ج : ۵ ص : ۷۷، كتاب الحج، طبع حقانيه ملتان)_

[۲] وفى تتمة الفتاوى : من استخف بالقران ......أوبنحوهما يعظم فى الشرع كفر (شرح فقه أكبر ص : ۲۰۵)

[۳] مايكون كفرا إتفاقا يبطل العمل والنكاح ......وما فيه خلاف يؤمر بالإستغفار والتوبة وتجديد النكاح (درمختار ج: ۴ ص : ۲۴۶ باب المرتد، طبع ايچ ايم سعيد)_

کې لیکل شوي دي، دا د حضور ﷺ نه نقل نه دي.له ځینې بزرګانونه نقل دي،عام خلک خونه دا صحیح طور باندې اداکولی شي اونه د دې د معنی اومفهوم نه خبروي اوبیا د طواف په دوران کې یې په چیغو چیغو(زوره زوره) لولي، له دې وجې نوروخلکوته هم پریشانی وي او ځینې د قرآن مجید تلاوت په تیز(لوړ) اوازکوي، داسې کول هم مناسب نه دي، دریمه کلمه، څلورمه کلمه.درودشریف یاداسې یوه دعاچې هغه زړه ته ښه لګیږي،په ارام باندې لوستل پکاردي.[1]

اضطباع اووه واړه چکرونوکې ده

سوال: ماته چې دکوم کتاب لوستلوموقع هم ملاؤشوې ده، هغه کې ما داسې لیدلي دي چې اضطباع "کوم طواف کې چې اضطباع مسنون ده، پوره طواف یعنې اووه واړوچکرونوکې مسنون ده،خو زموږ دجومات امام صاحب وایي چې درمل په شان داهم یوازې لومړیو دریې چکرونوکې مسنون ده، هغه ته خلکو وویل چې مسئله غلطه بیانوې، خوهغه په خپله خبره باندې قائم دی، مهرباني وکړئ او ووایئ چې حنفي فقه کې داسې څه روایت شته؟

جواب: مناسک ملاعلي قاري رحمه الله کې لیکلي دي چې اضطباع اووه واړو چکرونوکې مسنون ده[2]، علامه شامي ردالمختارکې لیکي:

وفی شرح اللباب واعلم ان الاضطباع سنة في جميع اشواط الطواف، كماصرح به ابن الضياء.

(ردالمختارص۴۹۵ ج۲) **ترجمه**: اضطباع په اووه واړوچکرونوکې مسنون ده، لکه څنګه چې ابن ضیاء د دې تصریح کړې ده.

سوال: ماکتابونوکې هم دالیدلي دي که چیرته یوکس په احرام کې مړشي، نودغیرمحرم په شان هغه ته کفن ورکول پکاردي، دهغه سرپټ کړئ،کافوراوخوشبویي وغیره پرې ولګوئ، خو زموږ د جومات امام صاحب وایي چې داحرام په کپړوکې یې خښ کړئ! مهرباني وکړئ او ووایئ چې دې معامله کې حنفي فقه څه وایي؟ ایا په رښتیاباندې سړي له پاره جداحکم دی اوښځې له پاره جدا؟

جواب: دحنفیه وو په نزد دمرګ له وجې احرام ختم شي، که چیرته یوکس داحرام په حالت کې وفات شي، نوهغه ته دعامو مړیو په شان مسنون کفن ورکول پکاردي، دهغه سرپټول پکاردي

---

[1] عن يحيى بن عبيد عن أبيه أنه سمع عبدالله بن السائب يقول : سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول : بين الركنين : ربنا اتنا فى الدنيا حسنة وفى الاخرة حسنة و قناعذاب النار (السنن الكبريٰ للبيهقى ج : ۵ ص : ۸۴، شامي ج : ۲ ص: ۱۸۴) يكره أن يرفع صوته بالقراء ة ولا بأس بقراء ته فى نفسه ...... وإن الذكر أفضل منها مأثورا أوّلا كما هو مقتضى الاطلاق (شامي ج : ۲ ص :۱۸۳، باب الكسوف، طبع سعيد)_

[2] واعلم ان الاضطباع سنة فى جميع أشواط الطواف كما صرح به ابن الضياء (مناسک لملاعلى القارى ص:۸۸)

او خوشبويي ورباندې لګول پکاردي[۱] داجداخبره ده چې دقيامت په ورځ به هغه داحرام په حالت کې راپاڅولی شي.[۲]

د طواف څوارلس چکرونه کول

سوال: موږعمرې ته لاړو اود طواف داووه چکرونوپه ځای موڅوارلس چکرونه وکړل، له دې وروسته موسعي وکړه، ايا داعمل صحيح دی؟

جواب: طواف خو اووه چکرونه دي، تاسومسلسل دوه طوافونه وکړل، داسې کول مناسب نه و، خو دې باندې کفاره ياجرمانه نه شته، خو ستاسوپه ذمه باندې ددوو طوافونو دوه دوه رکعته لازم شول، يعنې څلورركعتونه،که چيرته تاسونه وي کړي، نواوس يې وکړئ![۳]

د بيت الله شريف ديوال ښکلول مکروه او د ادب خلاف دي

سوال: دبيت الله ديوال ښکلول څنګه دي اوکه چاښکل کړ، نوګناهګاردی اوکه نه؟

جواب: يوازې حجراسودښکلول کيدای شي،له دې نه پرته بل ځای ښکلول مکروه اوادب خلاف دي.[۴]

د عمرې د طواف يو چکر که چيرته حطيم کې د ننه وکړل شي، نو دم واجب دی

سوال: زه اوزمادوست يو کال حج ته تلي وو، موږد قِران احرام تړلی وو،کله چې موږدعمرې طواف کولو، نوخلک ډيرزيات وو، له دې وجې موږپه دريم ياڅلورم چکرکې په حطيم کې دننه تيرشو، مخکې موږته معلومه نه وه،خوکله چې دحطيم نه بل طرف ته ووتو، نوموږته معلومه

---

[۱] والمحرم وغير المحرم فى ذالک سواء يطيب ويغطى وجهه وراسه...... هٰکذا فى المحيط (عالمگيرى ج :۱ ص : ۱۶۱، کتاب الصلاة، الباب الحادى والعشرون فى الجنائز، الفصل الثالث فى التکفين)_

[۲] عن جابر بن عبدالله قال : سمعت النبى صلى الله عليه وسلم يقول : يبعث کل عبد على ما مات عليه وعن ابن عباس أن رجلا کان مع رسول الله صلى الله عليه وسلم محرما فوقصته ناقته فمات، فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم :اغسلوه بماء وسدر وکفنوه فى ثوبه ولاتمسوه بطيب ولاتخمروا رأسه فإنه يبعث يوم القيامة ملبيا، وفى رواية : ملبها أخرجه البخارى (التذکرة ص:۲۱۱ فى أحوال الموتىٰ وامور الاخرة)_

[۳] (ثمانية أشواط) أى بزيادة واحدة على سبعة (إن کان) أى الطائف حين فى شرع فى هٰذا الشوط(على ظن ان الثامن سابع فلا شيء عليه کالمظنون) (إرشاد السارى ص:۱۱۳، طبع دار الفکر، بيروت) فعليه لکل اسبوع رکعتان على حدتين فى ضمن فرض أو سنة (إرشاد السارى ص:۱۱۳)_

[۴] (قوله ويکره إستلام غيرهما) وهو الرکن العراقى والشامى لأنهما ليسا رکنين حقيقة بل فى وسط البيت لأن بعض الحطيم فى البيت (بحرالرائق ج:۲ ص: ۳۳۰، کتاب الحج)_

شوه،له دې وجې زموږ دا چکر نامکمل شو، خو موږ دا چکر بیا ونه کړ، هغه وخت موخبره د ذهن نه ووتله،اوس دې باره کې ماته څه تسلي بخش خواب نه ملاویږي. موږ ډیر چکرونه وهلي دي، نوفرض خواداشو،اوس که چیرته دعمرې هریوچکر واجب دی، نوواجب پاتې شو، دم به راځي اود قران له پاره دوه دم دي.

په هر حال دا تحقیق ستاسو دی، چې ما باندې دم واجب دی او که نه؟ او که چیرته دی، نو د ادا کولو یې څه صورت دی؟ امید ساتم چې زرترزره به جواب راکړئ. الله تعالی دې ستاسو فیض تول عمر جاري ساتي. امین!

جواب: تاسو او ستاسو په دوست باندې دعمرې یو طواف نه مکمل کولو له وجې یو یو دم واجب دی[1]. دقران باره کې چې کوم اصول دي چې دې کې دوه دم وي، هغه دلته نه جاري کیږي، ددم ادا کولو صورت دادی چې څوک مکې مکرمې ته ځي تاسو هغه ته دومره پیسې ورکړئ چې هغو باندې یو چیلی اخیستل کیږي، هغه صاحب دې چیلی واخلي او د حرم حدودو کې دې هغه حلال کړي، اوغوښه دې فقیرانو او مسکینانو باندې تقسیم کړي، غنیان او مالدار خلک دې هغه غوښه نه خوري.

مقام ابراهیم باندې د طواف لمونځ اداکول

سوال: ځینې خلک د دې باوجود چې خلک ډیر زیات وي، مقام ابراهیم باندې واجب الطواف لمونځ اداکول شروع کړي، د هغه له وجې د هغوی دزخمي کیدو ویره وي اود ضعیفانو اود ښځو دزخمي کیدو ویره هم وي، ایا دا لمونځ درش نه یو طرف ته کیدو سره نه شي اداکیدای؟

جواب: ضرور کیدای شي او که چیرته مقام ابراهیم باندې خپل ځان ته یا بل چاته دتکلیف رسیدو ویره وي،نو مقام ابراهیم باندې دې لمونځ نه کوي،ځکه چې چاته تکلیف رسول حرام دي.[2]

ایا د طواف دوه رکعته نفل مقام ابراهیم باندې کول ضروري دي

سوال: د طواف اخر کې چې کوم دوه رکعته نفل اداکیږي، ایا هغه مقام ابراهیم کې اداکول ضروري دي او که نه؟ او چیرته چت (بام) وغیره باندې اداکیدای شي او که نه؟

---

[1] ولو طاف فی داخل الحجر فعليه أن يعيد لأن الحطيم لما كان من البيت فإذا طاف فی داخل الحطيم فقد ترک الطواف ببعض البيت والمفروض هو الطواف بكل البيت لقوله تعالى :(وليطوفو بالبيت العتيق)والأفضل أن يعيد الطواف ... ولو لم يعد حتى عاد إلى أهله يجب عليه الدم لأن الحطيم ربع البيت فقد ترک من طوافه ربعه (بدائع ج:۲ ص:۱۳۲،کتاب الحج، عالمگیری ج:۱ ص:۲۲۵، کتاب المناسک)_

[2] وإذا فرغ من الطواف يأتی مقام إبراهيم عليه السلام ويصلی ركعتين وإن لم يقدر على الصلوة فی المقام بسبب المزاحمة يصلی حيث...إلخ(عالمگیری ج: ۱ ص:۲۲۶، کتاب المناسک) ثم يأتی المقام (أی مقام إبراهيم عليه السلام) فيصلی عنده ركعتين أو حيث تيسر (هداية ج:۱ ص:۲۲۲، کتاب الحج)_

جواب: که ځای وي، نومقام ابراهيم باندې اداکول يې غوره دي، يا حطيم کې که ګنجائش وي نوهلته کول پکاردي. که نه، هرځای کې کيدای شي، بلکې دحرم شريف نه بهرکه خپل کور کې هم وشي، نوبياهم جائزدی،خو کراهت پکې نه شته.[١]

د هرطواف دوه نفل په غيرممنوع وخت کې اداکول

سوال: دبيت الله شريف دطواف نه وروسته دوه رکعته نفل(واجب الطواف) ممنوع وخت دسهار لمر راختلو پورې اودماښام دمازيګرنه دمغرب پورې) کول پکاردي اوکه نه؟ ډيرعالمان وايي چې ددې نفلوممنوع وختونه نه شته، داهروخت کيدای شي اوځه عالمان وايي چې دمنع شويو وختونونه وروسته کول پکاردي،که چيرته دمنع شويو وختونو نه وروسته وکړل شي، نوهغه وخت کې چې هرڅومره طوافونه وشي، دهغو ټولوله پاره يوځل دوه نفل وکړل شي يادوه دوه نفل دهريوطواف له پاره جداجدا کول پکاردي؟

جواب: دامام ابوحنيفه رحمه الله په نزدباندې منع شويو وختونو کې (يعنې دمازيګرنه وروسته تر ماښام پورې اودسهارنه وروسته تر اشراق پورې او د زوال وخت کې) دطواف دوه رکعته نفل اداکول جائزنه دي، دې دوران کې چې هرڅومره طوافونه شوي وي، دمکروه وخت ختميدونه وروسته دهغو له پاره دوه دوه رکعته جداجدا اداکړئ.[٢]

د طواف دوران کې که اودس مات شي نوڅه وکړي

سوال: دطواف دوران کې يادحج دنورو ارکان اداکولووخت کې که چيرته اودس مات شي، نو ايا په دويم ځل باندې اودس کولوسره به ارکان اداکول وي، عرفات کې دقيام دوران کې ياسعي کولووخت کې؟ مهرباني وکړئ تفصيل سره جواب راکړئ!

جواب: طواف له پاره اودس شرط دی،که چيرته دطواف دوران کې اودس مات شي، نوپه دويم ځل باندې طواف کول پکاردي اوکه چيرته څلور يا پنځه چکرونه پوره کړي وي، نواودس کولوسره دې پاتې چکرونه پوره کړي،که نه، بيادې دشروع نه طواف وکړي[٣]، البته دسعي

---

[١] وإذا فرغ من الطواف يأتي مقام إبراهيم عليه السلام ويصلي ركعتين وإن لم يقدر على الصلوة في المقام بسبب المزاحمة يصلي حيث لا يعسر عليه من المسجد كذا في الظهيرية وإن صلّى في غير المسجد جاز كذا في فتاوى قاضيخان (عالمگيری ج:١ ص:٢٢٦، فتح القدير ج:٢ ص:٣٥٩، بحرالرائق ج:٢ ص:٣٢١)_

[٢] ولو صلاها في وقت مكروه قيل صحت مع الكراهة ويجب قطعهافإن مضى فيها فالأحب أن يعيدها لباب ...... لا تنعقد في ثلاثة من الأوقات المنهية أعني الطلوع والإستواء والغروب ...إلخ(شامي ج:٢ ص:١٨٤) (ولا يصلي في وقت مكروه) أي للفرائض والنوافل لأئمتنا(إرشاد الساری ص:٦٨)_

[٣] إلا أنه يشترط أن يكون الطواف على الطهارة عن الجنابة والحيض،لأن السعي مرتب عليه ومن توابعه، والطواف مع الجنابة والحيض لا يعتد به حق إعادته ...إلخ...[بقيه حاشيه په راروانه صفحه..

دوران کې اودس شرط نه دی، که چیرته له اوداسه پرته سعي وکړل شي، نوادا به شي، همدغه حکم دعرفات دقیام باره کې هم دی [۱]

که په طواف کې باربار اودس مات شي، نو باید څه وکړل شي

سوال: مسئله داده چې زه د شوګر مریضه یمه، د ګیس له وجې زما اودس نه ټینګیږي، د لمونځ له پاره زه هروخت تازه اودس کوم، د طواف په دوران کې که چیرته داسې باربار اودس مات شي، نو زما طواف کیږي؟

جواب: کوشش وکړه چې تاسو طواف په اوداسه وکړئ او که چیرته د څلورو چکرو نه وروسته اودس مات شي، نو په دویم ځل اودس کولوسره پاتې چکرې پوره کړه اود یو ډاکټر نه دوا واخله چې په هغې سره ستا اودس نه ماتیږي او که چیرته په یو حالت کې هم ستا اودس نه ټینګیږي، نو تاسو معذوره یئ [۲]

د عمرې د طواف کولو دوران کې که انجیلۍ ته میاشنتۍ ناروغي (حیض) راشي، هغه څه وکړي

سوال: یوه انجیلۍ دخپل مورپلارسره عمرې اودمدینې منورې زیارت له پاره روانه شوه، دتلووخت کې ماشومه دبلوغ زمانې ته نه وه رسیدلې، دهغې عمرتقریبا دولس کاله و، مکې مکرمې ته رسیدو سره هغې دعمرې طواف وکړ اوبیایې سعې وکړه اودسعې نه وروسته ماشومې خپلې مورته دحیض راتلواطلاع دناواقفیت له وجې ډیر دپریشانې په حالت کې ورکړه، مورترې پوښتنه وکړه، چې دا دکله نه شروع شوې ده؟ هغې ورته وویل چې دطواف دوران کې شروع شوې ده، هغې دحیض په حالت کې دطواف زیاته برخه اداکړه اوبیایې هماغه حالت کې سعې هم وکړه، داسې صورت کې هغې ماشومې باندې ددې کارکوم چې دبې خبرې په حالت کې وشو، څه شی واجب شو؟ اوکه واجب وي، نودڅه شي اداکول واجب دي؟

...بقیه د تیرمخ]... (بدائع ج:۲ ص:۱۳۵، فتح القدیر ج:۲ ص:۴۵۸) عن عائشة رضی الله عنها، ان اول شيء بدا به حین قدم مکة أن توضأ ثم طاف بالبیت (السنن الکبریٰ للبیهقی ج:۵ ص:۸۶، البحر الرائق ج:۱ ص:۱۹۷)_

[۱] وإن سعی جنبا أوحائضا أو نفساء فسعیه صحیح (هندیة ج:۱ ص:۲۴۷ طبع رشیدیه)_

[۲] والمستحاضة ومن به سلس البول ......یتوضؤن لوقت کل صلاة ... وکذا کل من هو فی معناها وهو من ذکرناه ومن به إستطلاق البطن وانفلات ریح لأن الضرورة بهٰذا یتحقق وهی نعم الکل (هدایة، کتاب الطهارة ص:۵۰ تا ۵۲)

جواب: هغې ته پکار و چې دعمرې احرام يې نه خلاصولی، بلکې دپاکيدو نه وروسته به يې بياطواف اوسعې کړې وه، په هرحال چونکې هغې احرام دنابالغې په حالت کې تړلی و له دې وجې هغې باندې دجنابت دم نه شته، مناسک ملاعلي قاري رحمه الله کې دي:

(وان ارتكب) اى الصبي شيئاً من المحظورات(لاشئ عليه) اى ولوبعدبلوغة لعدم تكليفه قبله(ص٤٩)

ماشوم که چيرته داحرام په منع شويو کارونوکې يوکار وکړ، نو دهغه په ذمه باندې څه نه شته، که څه هم له بلوغ نه وروسته وي، ځکه چې هغه ددې نه مخکې مکلف نه و.

معذورکس له طواف او دوه رکعتو سره څه وکړي

سوال: معذورکس له پاره دطواف نه وروسته دوه رکعته نفل کول څنګه دي؟

جواب: څنګه چې فرض لمونځ کوي هغه شان دې دطواف دوه رکعته هم وکړي، يعنې ولاړه باندې، که چيرته دهغه طاقت نه وي، نوبيادې ناسته باندې وکړي[۱] اوطواف دې پخپله يا دچا په مرسته باندې وکړي، يا ډولۍ کې څنګه چې عام طورباندې يې هلته معذورخلک کوي.[۲]

دآب زم زم څښلوطريقه

سوال: دآب زم زم باره کې حديث شريف کې حکم دی چې په ولاړه باندې يې څښل پکاردي، پوښتنه داده چې اياداحکم يوازې دحج اوعمرې اداکولوپه وخت کې دی اوبل وخت اوبل ځای کې په ولاړه باندې قبلې طرف ته مخ کولوسره څښل پکاردي، يادقبلې طرف ته دمخ کولوپابندي نه شته؟ ځکه چې کله حاجيان دځان سره آب زم زم وړي، نوهلته يې هم ځينې خلک په ولاړه باندې څښي او ځينې يې په ناسته څښي.

جواب: اب زم زم په ولاړه باندې قبلې طرف ته مخ کولوسره څښل مستحب دي، دحج اوعمرې له پاره خاص نه دی.[۳]

---

[۱] تعذرعليه القيام أوخاف زيادة المرض صلّى قاعدايركع ويسجد(بحرالرائق ج:۲ ص:۱۱۲،عالمگيرى ج:۱ ص:۱۳۶)

[۲] ان طاؤسا اخبره ان رسول الله صلى الله عليه وسلم مر وهو يطوف بالكعبة برجل يقود رجلا......ثم أمره أن يقوده بيدهٖ (السنن الكبرٰى للبيهقى ج:۵ ص:۸۸ و ۹۹،عالمگيرى ج:۱ ص:۲۳۶)۔

[۳] عن ابن عباس رضى الله عنهما أن النبى رسول الله صلى الله عليه وسلم شرب من زمزم وهو قائم (ترمذى ج: ۲ ص:۱۰) وعن عمرو بن شعيب عن ابيه عن جده قال:رايت رسول الله صلى الله عليه وسلم يشرب قائما وقاعدا هٰذا حديث حسن صحيح (ترمذى ج:۲ ص:۱۰) وكيفيته أن يأتى زمزم فيستقى بنفسه الماء

❖ د حج اعمال ❖

د حج په ورځوکې نوروته تلبيه ويل

سوال: دحج په ورځوکې ځينې خلک ليدل شوي دي چې موټر کې ناست يوکس تلبيه لولي اونورد هغه تکرار کوي، ايا داجائزدي؟

جواب: که چيرته دعوامو خلکو داساني له پاره داسې کوي، نودې کې هيڅ خبره نه شته، که نه، اواز يوځاى کولو سره تلبيه لوستل نه دي پکار.[1]

بې تعليمه مورو پلاربا ندې حج څنګه وکړل شي

سوال: زيدحج کول غواړي اوله ځان سره په خپل مورا وپلارباندې هم حج کول غواړي، خومور و پلارې بالکل بې تعليمه دي، سورة فاتحه هم ورته صحيح نه ورځي، دکوشش باوجودې نه شي زده کولى، ايادې صورت کې زيددځان سره خپل مورو پلار بوولى شي؟ حج يوازې دنوم له پاره خونه وي، مهرباني وکړئ تفصيل باندې موپوه کړئ!

جواب: حج کې تلبيه لوستل فرض دي اوددې نه پرته احرام نه شي تړل کيداى[2] هغوى ته تلبيه ښودل پکاردي، دهغوى حج به اداشي او که چيرته هغوى دتلبيه الفاظ نه شي يادولى، نوکم نه کم دومره خو کېداى شي چې داحرام تړلووخت کې هغوى باندې دتلبيه الفاظ وويل شي اوهغوى به يې تاسوسره ووايئ، همدغه شان به دتلبې فرض اداشي.[3]

فيشربه مستقبل القبلة (عالمگيرى ج:١ س:٢٣٠، شامى ج:١ ص:٩٥ طبع مكتبه رشيديه كوئته) أيضا قوله شرب من ماء زمزم أى قائما مستقبلا القبلة...إلخ (شامى ج:٢ ص:٥٢٤)

[1] (وإذا كانوا جماعة) وأقلها هنااثنان ولذا قال (لا يمشى أحد على تلبية الاخر) لأنه يشوش الخواطر، ويفوت كمال سمع الحاضر (بل كل إنسان يلبى بنفسه) أى منفرد بصوته (دون أن يمشى على صوت غيره) أى على وجه المعية لا الشبهية...إلخ (المسلک المتقسط فى المنسک المتوسط ص:٧١ طبع دار الفكر بيروت، أيضا غنية الناسک، باب الإحرام ص:٧٦)_

[2] فصل وشرط التلبية أن تكون باللسان ... والتلبية مرة فرض وهو عند الشروع لا غير...إلخ (المسلک المتقسط فى المنسک المتوسط ص:٧١) أما فرائض الحج ...... فثلاث :الأول الإحرام قبل الوقوف بعرفة ......واية ثبوت هٰذا المعنى نية إلتزام نسک مع التلبية، أو ما يقوم مقامها كذا فى الفتح فله فرضان : النية والتلبية أو ما يقوم مقامها من الذكر (غنيةالناسک، باب فرائض الحج ص:٤٤)_

[3] ولو كان مكان التلبية تسبيح أو تحميد أو تحليل ...... وما أشبه ذٰلک ونوىٰ به الإحرام صار محرما سواء كان يحسن التلبية أو لا يحسنها بالإجماع وكذا إذا أتى بلسان اخر أجزاه سواء كان يحسن العربية أو لا يحسنها كذا فى شرح الطحاوى (فتاوى عالمگيرى، كتاب الحج، الباب الثالث فى الإحرام، ج:١ ص:٢٢٢،أيضا غنية الناسک ص:٧٦ طبع إدارة القرآن)_

حرم او د حرم نه د بهر صفونو شرعي حکم

سوال: حرم کې او د حرم نه بهر د لمانځه د صفونو باره کې څه حکم دی؟ حرم کې هم د صفونو په مینځ کې ښه فاصله وي او حرم کې د خالي ځای باوجود بهر هم لمونځ کیږي، د حرم نه بهر درې ځلور سوو ګزه بلکې زیاتې فاصلې پورې صف نه وي. په سرنګ مسفله (لاندې سورې) کې صفونه قائم کړل شي، ایا د غو صفونو کې شاملیدو سره لمونځ ادا کیږي؟

جواب: حرم شریف کې که چیرته د صفونو په مینځ کې فاصله وي، نو بیا به هم لمونځ اداشي[1]، او د حرم شریف نه بهر که چیرته صفونه نژدې وي، نو لمونځ صحیح دی او که چیرته مینځ کې سرک وي یا ډیره فاصله وي، نو بیا لمونځ صحیح نه دی.[2]

کومو خلکو ته چې د حج دعاګانې یادې نه وي، هغوی څه وکړي

سوال: څوک چې د حج د ارکانو دعاګانې نه شي یادولی. د هغوی له پاره څه حکم دی؟

جواب: دعاګانې یې چې یاد نه وي، نو کومې دعاګانې چې ورته یادې وي هغه دې وایي.

ایا ښځو ته حرم شریف او مسجد نبوي ته تلل جائز دي

سوال: جومات ته خو د ښځو داخلیدل ممنوع دي، حالانکې ښځې په حج او عمره کې مسجد نبوي او حرم شریف ته ځي، حالانکې عامو جوماتونو ته نه ځي، د دې څه وجه ده؟

جواب: غوره داده چې حرم شریف او مسجد نبوی ته دې هم نه ځي، په کور کې دې لمونځ کوي.[3]

د حج په دوران کې د ښځې او خاوند خفګان

سوال: یو سړي حج ته دروانیدو نه مخکې خپله ښځه د هغې د مور او پلار کور ته بوتله، خو ښځه د خپلې مور او د ورونو په وینا باندې د خاوند سره بیرته خپل کور ته د تللو نه انکاري

---

[1] فإن المسجدمكان واحد ولذا لم يعتبرفيه الفصل بالخلاء إلا إذا كان المسجدكبيرا جدا(ردالمحتار ج:١ص:٥٨٦)

[2] إذا كان بين الإمام وبين المقتدى طريق إن كان ضيّقا لايمرفيه العجلة لايمنع، وإن كان واسعا يمرفيه العجلة يمنع إذا لم تكن الصفوف متصلة على الطريق أما إذا اتصلت الصفوف لايمنع الإقتداء (عالمگیری ج :١ص: ٨٧) أيضا : وعند إتصال الصفوف يصيرالمكان واحدا حكما فلا يمنع كمامر (رد المحتار ج : ١ص : ٥٨٦)_

[3] صلاة المرأة فى بيتها خيرمن صلاتها فى حجرتها، وصلاتها فى حجرتها خيرمن صلاتها فى دارها وصلاتها فى دارهاخيرمن صلاتهاخارج (طس عن أم سلمة، كنزالعمال ج : ٧ رقم : ٢٠٨٦٩) خيرمساجدالنساء قعربيوتهن (ج : ٧ رقم : ٢٠٨٦٨)

شوه. د ښځې مور يې د هغې خاوند ته ووېل چې تاسو سامان يوسئ، زما لور به ورونو سره ائيرپورټ ته درشي. خاوند خفه کېدو سره لاړ. ښځه د خپلو ورونو سره کراچۍ ته راغله، خو د خاوند خفګان برقراره و. سعودي عرب کې خاوند د ښځې سره ښه سلوک وکړ. رهائش، سفر کې يې هرقسمه خيال وساته، خو دهغه په زړه کې د ښځې له پاره خفګان برقراره و، په دې حالت کې د ښځې حج قبليږي اوکه نه؟

جواب: د ښځې دا رويه د شريعت خلاف ده او د خاوند د خفګان له وجې هغه ګناهګاره ده، د حج فرضيت خو ادا شو. مګر د برکاتو نه د محرومه کېدو خطره ده. [۱]

د حج دوران کې د ښځو له پاره حکمونه

سوال: زما سږ کال د حج کولواراده ده، خوزه دې خبرې باندې پريشانه يم که چيرته د حج دوران کې د ښځوخاصه ناروغي (حيض) شروع شي، نوځه کول پکاردي؟ اومسجدنبوي ﷺ کې د ځلوېښتو لمونځونو حکم دی، که چيرته دغه دوران کې حيض شروع شي، نوځه کول پکاردي؟

جواب: ستاسوپريشاني دمسئلې دنه معلوميدوله وجې ده، د حج په کارونوکې د بيت الله شريف د طواف نه پرته بل يوشی هم داسې نه شته، چې هغو کې د ښځو د حيض ورځو کې بنديز وي. که چيرته د حج ياعمرې احرام تړلونه مخکې حيض شروع شي، نوښځه دې اودس ياغسل کولوسره د حج احرام وتړي[۲]، د احرام تړلونه مخکې چې کوم دوه رکعته نفل کيږي، هغه دې نه کوي. حاجي له پاره مکې مکرمې ته رسيدوسره لومړی طواف (چې طواف قدوم ورته ويل کيږي) سنت دی، که چيرته ښځه د حيض په ورځوکې وي، نود اطواف دې پريږدي، منی ته تلونه مخکې که چيرته پاکه شوې وي، نوطواف دې وکړي، که نه، ضرورت نه شته اونه هغې باندې د دې کفاره لازم ده.[۳]

---

[۱] وأما ادابه.... يبدأ بالتوبة وإخلاص النية واستحلال من خصومه ومن كل عامله (عالمگيرى ج:۱ص:۲۱۹)

[۲] مالک عن نافع أن عبدالله بن عمركان يقول : المرأة الحائض التى تهل بالحج أوالعمرة انها تسهل بحجها أوعمرتها إذا أرادت ولكن لاتطوف بالبيت ولابين الصفاوالمروة وهى تشهد المناسک كلهامع الناس غيرانها لا تطوف بالبيت ولابين الصفا والمروة ولاتقرب المسجد حتى تطهر (مؤطاإمام مالک ص : ۳۵۲ طبع ميرمحمد كتب خانه) أيضا : وإذا حاضت عند الإحرام اغتسلت وأحرمت وصنعت كما يصنعه الحاج غيرانها لا تطوف بالبيت حتى تطهر. لحديث عائشة رضى الله عنها حين حاضت بسرف، ولأن الطواف فى المسجد والوقوف فى المفازة وهٰذ الإغتسال للإحرام لاللصلوٰة فيكون مفيدا(الهداية مع فتح القدير،كتاب الحج،قبيل باب الجنايات ج:۲ص:۲۲۲ تا ۲۲۴)_

[۳] (ولوتركه) أى طواف القدوم (كله فلاشيء عليه لأنه ليس بواجب إلا أنه كره ... الخ (المسلک المتقسط ص: ۲۳۶) أيضا : ويسقط طواف القدوم عمن وقف بعرفة قبل دخول...[بقيه حاشيه په راروانه صفحه..

دويم طواف په لسم تاريخ باندې چې کوم طواف کيږي. هغه ته طواف زيارت ويل کيږي، دادحج فرض دی. که چيرته ښځه دې دوران کې په خاصو ورخو(حيض)کې وي. نودا طواف دې وروسته کړي، پاکيدونه وروسته دې طواف وکړي [1]

دريم طواف دمکې مکرمې نه درخصتېدو په وخت کې کيږي، داواجب دی. خوکه چيرته دې دوران کې ښځه خاصو ورخو(حيض)کې وي. نوداطواف دې پريږدي. له دې وجې داواجب ساقطيږي [2].

پاتې منی، عرفات او مزدلفه کې چې کوم کارونه کيږي، هغو له پاره دښځې پاکيدل ضروري نه دي [3] اوکه چيرته ښځې دعمرې احرام تړلی وي، نودپاکېدو پورې دې دعمرې طواف اوسعي نه کوي اوکه چيرته دې صورت کې هغې ته دعمرې دافعالواداکولوموقع ملاونه شوه، چې کله منی ته دروانيدو وخت راغی، نودعمرې احرام دې خلاص کړي اودحج احرام دې وتړي او کومه عمره يې چې ماته کړه، دهغې په ځای دې بياوروسته عمره اداکړي. [4]

...بقيه د تيرمخ] ..مکة ولاشيء عليه بترکه أو لايجب عليه شيء بترک السنة (شرح الوقاية ج:١ص:٢٦٧)

[1] وأما طواف الإفاضة أو الزيارة فهو رکن باتفاق الفقهاء، لايتم الحج إلا به لقوله عزوجل : وليطوفوا بالبيت العتيق قال ابن عبد البر: هومن فرائض الحج لاخلاف فی ذلک بين العلماء (الفقه الإسلامی وأدلته ج :٣ ص : ١٤٦) أيضا : ولوحاضت فی وقت تقدر علی أقل من ذلک لم يلزمها شيء ..... فقولهم أی مجملا (لاشيء علی الحائض وکذا النفساء لتأخيرالطواف أی طواف الزيارة کما فی الفتاوی السراجية وغيرها مقيد بما إذا حاضت فی وقت لم تقدرعلی أکثرالطواف أی قبل الحيض ..... إلخ (المسلک المتقسط فی المنسک المتوسط ص : ٢٣٥)_

[2] وأماطواف الوداع لمن أراد الخروج من مکة ...... وواجب عند باقی المذاهب (غيرالمالکية) يجبرترکه بدم لما قال ابن عباس : أمرالناس أن يکون اخرعهدهم بالبيت إلاأنه خفف عن الحائض ...... وأخرج الترمذی عن عمر: من حج البيت فليکن اخرعهده بالبيت،إلا الحيض، ورخص لهن رسول الله صلی الله عليه وسلم وليس فی سقوطه عن المعذورمايجوزسقوطه لغيره کالصلاة تسقط عن الحائض، وتجب علی غيرها، بل تخصيص الحائض بإسقاطه عنها دليل علی وجوبه علی غيرها (الفقه الإسلامی وأدلته، الحج والعمرة ج : ٣ ص : ١٤٧) أيضا : فمن أهم شرائط الوجوب إثنان .... ٢- الطهارة من الحيض والنفاس فلا تجب علی الحائض والنفساء، ولايجب عليهماالدم بترکه للحديث السابق ..... الخ (أيضا ج : ٣ص : ١٤٨)_

[3] حج المرأة الحائض : إذا حاضت المرأة أونفست عند الإحرام اغتسلت للإحرام واحرمت وصنعت کما يصنعه الحاج غيرالها لا تطوف بالبيت حتی تطهر... الخ (الفقه الإسلامی وأدلته، الحج والعمرة ج:٣ ص: ١٦٢) أيضا : وفی المؤطا لمالک ص:٣٥٢(طبع ميرمحمد) وهی (أی المرأة الحائض تشهد المناسک کلها مع الناس غيرالها لاتطوف بالبيت)

[4] إذا حاضت المرأة عند الإحرام صنعت کما يصنع الحاج غير الها لا تطوف بالبيت ترفض العمرة وتهل بالحج (الفقه الإسلامی وأدلته، ج : ٣ ص : ١٤٣،١٤٤)_

مسجدنبوي ﷺ کې څلوېښت لمونځونه کول دسرېوله پاره مستحب دي، دښځوله پاره نه، ښځوله پاره په مکه مکرمه اومدینه منوره کې لمونځونه کورکې کول غوره دي اوهغوی ته به د سړیو برابرثواب ورکول کیږي [۱]

د ښځې له پاره نري ټیکري په سرکولوسره حرمین شریفین ته راتلل

سوال: زموږ ځینې خویندې په حرمین شریفین کې لیدل شوي دي چې حرم ته لمونځ له پاره داسې حال کې راځي چې نری لوپټه (ټیکری) په سر کولوسره بې پردې وي. دغه حال کې لمونځ اوطواف وغیره کوي، کله چې هغوی ته وویل شي چې دامنع دي، نوهغوی وايي چې دلته هیڅ هم منع نه شته. الله تعالی زړونوته ګوري، نوپوښتنه داده چې ایا هلته پرده نه شته، ایا هلته داسې لمونځ اوطواف اداکیږي، چې هلته ویښته ښکاري؟

جواب: ستاسودسوال په جواب کې دیوڅومسئلومعلومول ضروري دي:

لومړۍ: دښځې له پاره داسې جامې اغوستلوسره بهر وتل حرام دي، چې هغوکې يې بدن ښکاري یايې ویښته ښکاري.[۲]

دویمه: داسې نرۍ لوپټه (ټیکري) کې لمونځ نه کیږي، چې هغه کې ویښته ښکاري.[۳]

دریمه: مکې اومدینې ته تلوسره عامې ښځې دجمعې سره لمونځ اداکوي اومسجدنبوي ﷺ کې څلوېښت لمونځونه اداکول ضروري ګڼي، دې مسئله باندې ځان پوهول پکاردي، چې حرمین شریفین کې دجمعې سره دلمونځ فضیلت یوازې دسړیوله پاره دی، ښځو له پاره هلته هم لمونځ کورکې داداکولوحکم دی اوکورکې يې لمونځ کول په جومات کې دجمعې سره لمونځ کولونه غوره دی، لرشان غوروکړئ، کله چې حضور ﷺ په خپله باندې لمونځ ورکاو، هغه وخت کې يې دافرمایل چې دښځې کورکې لمونځ کول په جومات کې دجمعې سره لمونځ کولونه غوره دي، په کوم لمونځ کې چې حضور ﷺ امام اوصحابه کرام رضي الله عنهم مقتدیان وي، کله چې دهغې جمعې په ځای دښځې کورکې لمونځ کول غوره وي، نودنن جمعې دښځې له پاره څنګه غوره کېدای شي؟ مقصدداچې مکې مکرمې اومدینې منورې ته تلوسره ښځوته خپلو

---

[۱] عن عبدالله بن عباس رضى الله عنهما عن النبى صلى الله عليه وسلم قال:صلوٰة المرأة فى بيتها أفضل من صلاتها فى حجرتها،وصلاتها فى مخدعها أفضل من صلاتها فى بيتها(ابوداؤد،باب التشديدفى خروج النساء الى المسجدج:۱ ص:۸۴)

[۲] (يدنين عليهن من جلابيبهن) قال أبوبكر فى هٰذا الاية دلالة على أن المرأة الشابة مأمورة بستر وجهها عن الأجنبين وإظهار الستر والعفاف عند الخروج (أحكام القران للجصاص ج:۳ ص : ۳۷۲)_

[۳] والثوب الرقيق الذى يصف ماتحته لاتجوزالصلاة بالإجماع(عالمگيرى ج:۱ص:۵۸)عن ابن عمررضى الله عنهما قال:قال رسول الله صلى الله عليه وسلم:لاتمنعوا نسائكم المساجد، وبيوتهن خيرلهن (أبوداؤد ج:۱ص:۸۴)

کورونو کې لمونځ اداکول پکاردي او د کور لمونځ هغوی له پاره د حرم دلمانځه نه غوره دی، حرم شریف ته د طواف کولو له پاره ورته راتلل پکاردي [۱]

د حج په مبارک سفر کې د ښځو له پاره پرده

سوال: اکثر لیدل شوي دي چې د حج په سفر کې د څلویښتو حاجیانو یو ګروپ وي، هغه کې محرم او نامحرم ټول وي، د داسې مبارک سفر کې بې پردې ښځې خو پریږده پرده دارې ښځې هم د پردې کولو اهتمام نه کوي، کله چې هغوی ته د پردې کولو وویل شي، نو دا جواب ورکوي چې دې مبارک سفر کې د پردې کولو ضرورت نه شته او مجبوري هم ده، دا هم لیدل شوي دي چې حرم کې ښځې د لمونځ او طواف له پاره نرۍ جامې اغوندي او د غه شان د حجراسود په ښکلولو کې د برخې اخیستو کوشش کوي، پوښتنه داده، چې ایا د مجبوري په داسې حال کې د شریعت په نزد باندې پرده کولو کې څه رعایت شته؟ پکارخو داو چې داسې مبارک سفر کې د حرامونه ځان وساتل شي، چې حج قبول شي، داسې جامې اغوستلو سره طواف او لمونځ له پاره راتلل په شریعت کې څه حیثیت لري؟

جواب: د احرام په حالت کې ښځې ته حکم دی چې جامه د هغې له مخ سره ونه لګیږي، خو د غه حال کې هم د خپل وس مطابق، د نامحرمونه پرده کول ضروري دي او کله چې احرام نه وي، نو د هغې مخ پټول لازم دي [۲] دا خبره غلطه ده چې مکه مکرمه یا د حج په سفر کې پرده ضروري نه ده، د ښځې نرۍ جامې اغوستلو سره (چې هغو کې د سرویښته ښکاري) لمونځ او طواف کولو ته راتلل حرام دي او داسې جامو کې د هغوی لمونځ نه کیږي [۳] طواف کې ښځوته پکاردي چې د سړیو رش ته ورننه نوځي او د حجراسود د ښکلولو کوشش دې نه کوي [۴] که نه. ګناهګارې به وي او نیکي برباد ګناه لازم. په شان به وي، ښځوته پکاردي چې د حج د دوران کې هم لمونځونه په کور کې اداکړي، کور کې لمونځ کولو سره به ورته پوره ثواب ورکول کیږي، د هغوی کور کې لمونځ کول په حرم شریف کې د لمونځ کولو نه غوره دي او د طواف له پاره دې د شپې ځي، هغه

---

[۱] عن عبدالله بن عباس رضی الله عنهما عن النبی صلی الله علیه وسلم قال : صلوٰة المرأة فی بیتها أفضل من صلاتها فی حجرتها، وصلاتها فی مخدعها أفضل من صلاتها فی بیتها (ابوداؤد، باب التشدید فی خروج النساء الی المسجد ج: ۱ ص : ۸۴)_

[۲] والمرأة فی جمیع ذٰلک کالرجل غیرانها لاتکشف رأسها وتکشف وجهها ولوسدلت عليٰ وجهها شیئا وجافته عنه جاز (عالمگیری ج : ۱ص : ۲۳۵، کذا فی الهدایة، إرشادالساری إلی مناسک ملاعلی القاری ص : ۳۸، السنن الکبريٰ للبیهقی ج : ۵ ص : ۴۸) أیضا : قال الله تعاليٰ : " ولیضربن بخمرهن عليٰ جیوبهن ولایبدین زینتهن " الاٰیة (سورة ۲۴، النور: ۳۱)_

[۳] والثوب الرقیق الذی یصف ماتحته لاتجوزالصلاة فیه کذا فی التبیین (عالمگیری ج : ۱ص : ۵۸)_

[۴] (ولاتستلم الحجر) الأسود (عندالمزاحمة) أی إذا کان هناک جمع من الرجال (المسلک المتقسط ص : ۷۹)_

وخت کې رش لږ شان کم وي

د حج او عمرې دوران کې حیض د دوا په ذریعه با ندې بندول

سوال: ایا شرعي طورباندې داجائزدي چې دعمرې یاحج دوران کې ښځې داسې دوایي استعمال کړي چې له امله یې حیض نه راځي اوهغوی خپله عمره یاحج صحیح طورباندې اداکړي؟

جواب: جائزدي، خوکله چې حیض دحج یاعمرې په اداکولوکې څه بندیزنه جوړوي. نوبیا دهغه دبندولواهتمام ولې وشي؟ دحیض په حال کې یوازې طواف جائزنه دی، باتې ټول کارونه جائزدي [۱]

حاجي به مکه، منی، عرفات او مزدلفه کې مقیم وي او که مسافر

سوال: حاجي به مکه کې مقیم وي اوکه مسافر، چې دهغه دپنځلسو ورځود قیام نیت وي. خو دې قیام کې هغه دپنځوورځوله پاره منی اوعرفات ته لاړشي اوراشي، داسې صورت کې به هغه مقیم وي او که مسافر؟ او منی اومکه د یو ښار په حکم کې دي، که جداجدا ښارونه دي؟

جواب: مکه، منی، عرفات اومزدلفه جداجداځایونه دي، دې کې د پنځلسو ورځو اوسیدو نیت کولوسره سړی نه مقیم کیږي[۲] کوم کس چې (۸)ذوالحجه باندې منی ته تلونه پنځلس

---

[۱] حج المرأة الحائض : إذا حاضت المرأة أونفست عندالإحرام إغتسلت للإحرام وأحرمت وصنعت كما يصنعه الحاج غيرها لاتطوف بالبيت حتى تطهر، وإذا حاضت المرأة أونفست فلا غسل عليها بعدالإحرام، وأنمايلزمها أن تشد الحفاظ الذى تضعه كل أنثى على محل الدم لمنع تسربه للخارج، ثم تفعل سائرمناسك الحج إلا الطواف بالبيت، لأن رسول الله صلى الله عليه وسلم أمرعائشة رضى الله عنها أن تصنع ما يصنع الحاج غير الطواف بالبيت (الفقه الإسلامى وأدلته ج:۳ ص:۱۶۲طبع دارالفكر، وكذا فى البحرالرائق ج:۱ ص:۱۹۶)

[۲] فالمسافريصيرمقيما بوجود الإقامة، والإقامة تثبت بأربعة أشياء، أحدها صريح نية الإقامة وهوأن ينوى الإقامة خمسة عشريوما فى مكان واحد صالح للإقامة فلابد من أربعة أشياء، نية الإقامة، ونية مدة الإقامة، واتحاد المكان، وصلاحيته للإقامة .... وأما إتحاد المكان فالشرط فيه نية مدة الإقامة فى مكان واحد ... وإذا عرف هذا فنقول : اذى المسافرالإقامة خمسة عشريوما فى موضعين فإن كان مصراواحدا أوقرية واحدة صارمقيما لأنهما متحدان حكما........ وإن كانا مصرين نحومكة ومنىٰ أوالكوفة والحيرة، أو قريتين أوأحدهما مصر والاخر قرية لايصيرمقيما، لأنهمامكانان متباينان حقيقة ... الخ (البدائع الصنائع، كتاب الصلاة، فصل : وأما بيان ما يصيرالمسافربه مقيما ج:۱ ص : ۹۷، ۹۸) أيضا: (قوله لا بمكة ومنى) أو لو نوى الإقامة بمكة ومنى خمسة عشريوما فإنه لا يتم الصلاة لأن الإقامة لاتكون فى مكانين إذ لوجازت فى مكانين لجازت فى أماكن فيؤدى إلى أن السفرلايتحقق ... الخ (البحرالرائق، باب المسافرج : ۲ص : ۱۴۳طبع دارالمعرفة) أيضا : وذكرفى كتاب المناسك : ان الحاج إذا دخل مكة فى أيام العشرونوى الإقامة نصف شهر لايصح لأنه لابد له من الخروج إلى عرفات فلا يتحقق الشرط (البحرالرائق، باب المسافرج : ۲ص : ۱۴۳، وكذافى البدائع الصنائع،كتاب الصلاة ج : ۱ص : ۹۸، إرشاد السارى مع المناسك ص : ۱۳۲)_

ورځې مخکې مکې مکرمې ته راغلی وي، هغه مکه مکرمه کې مقیم شو، اوس هغه منی، عرفات اومزدلفه کې هم مقیم دی اوپوره لمونځ به کوي، خوکه چیرته مکې مکرمې ته راتلو کې یې پنځلس ورځې نه وي شوې چې منی ته روان شو، نوداکس به مکه کې هم مسافر وي او منی، عرفات اومزدلفه کې به هم قصرلمونځ کوي، دیارلسم تاریخ باندې منی نه بیرته راتګ سره که چیرته دهغه اراده په مکې مکرمې کې دپنځلسو ورځوقیام کولو وي، نوبیابه داسړی په مکه مکرمه کې مقیم شي، خوکه چیرته منی نه واپسي نه وروسته هم مکې کې دپنځلسو ورځو قیام کولوموقع نه وي،نودغه کس مسافردی.[۱]

اتم ذوالحجه باندې منی ته څه وخت تلل پکاردي

سوال: اتم ذوالحجه باندې منی ته څه وخت کې تلل پکاردي؟ ایا دلمرختلونه مخکې منی ته تلل جائزدي؟

جواب: اتم ذوالحجه باندې هروخت منی ته تلل سنت دي،خو مستحب دادی چې دلمرختلونه وروسته لاړشي اودماسپښین لمونځ هلته اداکړي، دلمرختلونه مخکې تلل خلاف اولی دي، خو جائز دي.[۲]

د لسمې او یوولسمې ذوالحجه شپه د منی نه بهرکول د سنت خلاف دي

سوال: یوکس منی کې دقرباني اواحرام خلاصولونه وروسته دلسمې او یوولسمې ذوالحجه مکمل شپه اودیوولسم ذوالحجه نیمه ورځ مکه مکرمه کې تیره کړه اوباتې نیمه ورځ منی کې اوهلته د(۱۲) ذوالحجه رمې پورې وي، دداسې کس څه حکم دی؟

---

[۱] انه إذا نوى الإقامة بمكة شهرا ومن نيته أن يخرج الى عرفات ومنى قبل أن يمكث بمكة خمسة عشريوما لايصيرمقيما لأنه يكون ناويا بالإقامة مستقلة فلا تعتبرفإذا رجع من منىٰ وعرفات إلى مكة وهوعلى نيته السابقة صارمقيما لأن الباقى من الشهرأكثرمن خمسة عشروهنا كذٰلک لأن فرض المسئلة انه دخل فى أول العشرومعلوم ان الحاج يخرج فى اليوم الثامن إلى منٰى ويرجع إلى مكة فى اليوم الثانى عشرفلما دخل إلى مكة أول العشرونوى إقامة شهرثم تصح نيته أول المدة لأنه لايحصل له إقامة خمسة عشريوما إلا بعد رجوعه من منٰى فلذا أمره صاحب الإمام بالقصرأول المدة وبالإتمام بعد العودة (منحة الخالق على هامش البحرالرائق، باب المسافرج : ۲ ص : ۱۴۳ طبع دارالمعرفة، البدائع الصنائع ج : ۱ص : ۹۸طبع ایچ ایم سعید)_

[۲] ثم يروح مع الناس إلى منٰى يوم التروية بعد صلوة الفجر وطلوع الشمس كذا فى فتاوى قاضيخان، وهو الصحيح، ولوذهب قبل طلوع الشمس جاز والأول أولى كذا فى البدائع (عالمگیری،کتاب الحج،الباب الخامس ج:۱ ص:۲۲۷) قال المرغينانى : بعد طلوع الشمس وهوالصحيح (شامى ج : ۲ص : ۱۸۷) وفى المبسوط : يستحب أن يصلى الظهريوم التروية بمنىٰ (شامى ج:۲ ص :۱۸۷، طحطاوى ج : ۱ص : ۵۰۱، بحرالرائق ج : ۲ص : ۳۳۵)

جواب: منى کې شپه کول سنت دي، له دې وجې هغه دسنت خلاف وکړل، خودهغه په ذمه باندې دم وغيره واجب نه دی [۱]

که د منی د حدودونه يې بهرقيام وکړ نوحج اداشو اوکه نه

سوال: جده کې ډيرخلک دګروپ انتظام کوي، هغوی دمعاوضې په بدله کې خلکوته خيمې (رهائش) خوراک اوټرانسپورټ (موټر) انتظام کوي اوحج پرې اداکوي، دا خل مادخپلې کورنۍ سره يوې داسې ادارې سره په ټاکل شويو پيسوباندې بکنګ کړی دی، منی ته رسيدو باندې راته معلومه شوه چې دهغوی خيمې دحکومت له طرف نه د منی دښودل شوي حدودونه بهردي، اوس که داسې وخت کې هرڅومره بحث وشي خوپيسې نه واپس کيږي اود کوشش کولوباوجودبل ځای نه شي ملاويدای ، موږدحج ټول ارکان اداکړل او منی کې موهم هلته قيام وکړ، کوم چې د منی نه لرشان بهر و، دسعودي او نور قومونو نورو ډيرو خلکو هم هلته قيام کاوو اودحکومت نورسهوليات هم هلته ورکړي وو، څنګه چې منی کې دننه ځايونوکې و، بلکې دڅه ملکونولکه عراق وغيره دحکومت نه منظورشوي معلمانوله پاره هم هلته خيمې وې، اوس تاسوراته خپل خيال بيان کړئ چې داسې حالاتوکې د منی نه يوڅوقدمه بهرقيام کولوسره زموږحج کې څه نقص خوپاتې نه شو؟

جواب: د منی دحدودونه بهراوسيدو په صورت کې منی کې دشپې کولوسنت ادانه شو،حج اداشو [۲]

پاکستاني حاجيان به په منی او عرفات کې پوره لمونځ کوي اوکه قصر

سوال: د پاکستانيانو له پاره د حج په دوران کې منی اود عرفات په ميدان کې پوره لمونځ ادا کول پکار دي اوکه قصر؟

جواب: که چيرته په مکه کې د منی نه مخکې د پنځلسو ورځو قيام شوی وي، نو مقيم شو، پوره لمونځ به کوي او که چيرته په مکه کې پنځلس ورځې قيام يې نه و شوی چې منی ته روان شو، نو دی مسافر دی، منی، عرفات اومزدلفه کې به قصر لمونځ کوي او مکې مکرمې ته واپس کېدو نه وروسته که چيرته هلته د پنځلسو ورځو قيام نه وي، نو هلته به هم

---

[۱] كذلک فى حديث جابرالطويل وابن عمرمع إتفاق الرواية أنه صلى الظهربمنٰى فالبيتوتة بهاسنة والإقامة بها مندوبة كذا فى المحيط، ولولم يخرج من مكة إلا يوم عرفة أجزأه أيضا ولكن أساء لترک السنة (بحرالرائق ج : ۲ص : ۳۳۵) ويكره ان يبيت فى غيرمنيٰ فى أيام منٰى كذافى شرح الطحاوى (عالمگيرى ج : ۱ص : ۲۲۷ و ۲۳۲، فتح القديرج :۲ص : ۳۶۸، إرشاد السارى ص : ۵۱، بحرالرائق ج : ۲ص : ۲۴۸)۔

[۲] أيضاً)۔

مسافر وي او که چیرته د منی د واپسي نه وروسته مکه مکرمه کې پنځلس ورځې یا د هغه نه زیات ایسارېدل وي، نو اوس به مکه کې مقیم وي.[1]

حاجي منی او عرفات کې قصر لمونځ وکړي او که پوره

سوال: سږکال ما حج اداکړ، موږ مخکې د مدینې منورې زیارت وکړ، وروسته د حج وخت شو اوبیا موږ د مکې نه منی ته روان شو، منی کې داوسیدو دوران کې موږ ټول لمونځونه د قصر اداکړل، ایا زموږ لمونځونه قبول شول؟

جواب: که منی ته تلونه پنځلس ورځې مخکې مکې مکرمې ته راغلي وئ، نو تاسو مکه مکرمه کې مقیم شوئ او منی، عرفات او مزدلفه کې هم مقیم یئ، تاسو باندې پوره لمونځ کول لازم و، له دې وجې ستاسو دا لمونځونه ونه شول، دا بیا وکړئ او که چیرته منی ته تلونه پنځلس ورځې مخکې نه وئ راغلي، بلکې منی ته تلونه مخکې مو مکه کې لږ وخت تیرکړی وي، نو تاسو مکه مکرمه کې هم مسافریئ او منی او عرفات کې هم مسافریئ، له دې وجې ستاسو قصر صحیح دی.[2]

په حج او عمره کې قصر لمونځ

سوال: یو مسلمان چې کله د حج او عمرې په نیت باندې د سعودي عرب سفر کوي، نو ایا د سفر دوران کې هغه ته:

(**الف**) د فرضو پوره رکعتونه به اداکوي؟

(**ب**) قصر کول به ضروري وي؟ د یاد ساتلو خبره داده چې د دې سفر مقصد یوازې حج او عمره کول دي.

(**د**) کعبة الله او مسجد نبوي ﷺ کې به هم قصر کول ضروري وي؟

جواب: کراچۍ نه مکې مکرمې پورې خو سفر دی، له دې وجې به قصر کوي، که مکه مکرمه کې د پنځلسو ورځو یا د دې نه د زیات وخت قیام کولو موقع ملاوشي، نو مقیم به وي او پوره لمونځ به کوي او که چیرته مکې مکرمې کې د پنځلسو ورځو موقع نه وه، مثلاً په څوارلسمه

---

[1] ولایزال علیٰ حکم السفر حتی ینوی الإقامة فی بلدة أو قریة خمسة عشر یوما أو أکثر، وان نوی اقل من ذلک قصر لابد من إعتبار مدة .... الخ (هدایة ج : ۱ص : ۱۶۶، باب صلاة المسافر)

[2] قوله أیام العشر أی عشر ذی الحجة وهو تفریع علی عدم صحة الإقامة بمکة ومنٰی وأما إذا دخلها قبل العشر بحیث یتم له خمسة عشر یوما قبل الخروج وصحت نیة الإقامة ... الخ (حاشیة طحطاوی علی الدر المختار ج : ۱ ص : ۳۳۳، باب صلاة المسافر) انه إذا نوی الإقامة بمکة شهرا ومن نیته أن یخرج إلیٰ عرفات ومنٰی قبل ان یمکث بمکة خمسة عشر یوما لا یصیر مقیما (منحة الخالق علی البحر الرائق ج :۲ص : ۱۴۳، أیضا بدائع ج : ۱ص : ۹۸، شامی ج : ۱ص : ۵۸۱)_

ورځ باندې به منى ته تلل وي (يادهغه نه مخکې مدينې منورې ته تلل وي)، نومکه مکرمه کې به هم مسافروي اوقصربه کوي.[1]

عرفات، منى، مکه مکرمه کې لمونځ قصرکول

سوال: ستاسوپه خدمت کې يوه مسئله ليکم، دامسئله يوازې زمانه ده، بلکې د لکونو انسانانو ده، مهرباني وکړئ تفصيل سره جواب راکړئ، چې دلکونومسلمانانومسئله حل شي. دهوايي جازپه ذريعه باندې تلونکوله پاره دحکومت له طرف نه ديوې مياشتې اودوه ورځو دواپسي تاريخ ملاوشوى و، تقريبا نيمو حاجيانوته له روانيدونه وروسته اطلاع ملاوشوه چې مدينې منورې ته دتلواجازه دحج نه وروسته ده، مخکې نه شئ تللى، زموږ طياره چې په کومه ورځ باندې مکې مکرمې ته رسيدلې ده، نودهغه جاز ټولوحاجيانوته منى تلوکې يوازې لس ورځې پاتې وې اوهغو ټولو حاجيانوته (۲۲) ورځې مکې مکرمې کې اودحج په سفر کې تيرول دي اواخري لس ورځې مدينه منوره او جده کې تيرول دي، موږته دحج نه مخکې مدينې منورې ته دتلواجازه نه شته اوددې خبر راته دتلونه مخکې کراچۍ کې راکړل شوى و، اوس مسئله داده چې دحج په سفر کې کومې پنځه ورځې تيرې شوې کوم چې دمکې مکرمې نه تقريبا څلور شپږ ميله فاصله باندې دى، نودحج دسفردوران کې لمونځونه د مقيم په حيثيت باندې کول پکاردي اوکه قصر؟ اومکه شريفه کې که يو لمونځ دمجبوري له وجې دجمعې نه پاتې شي، نوهغه لمونځ به پوره وي اوکه قصر؟ مدينه شريفه اوجده کې خوبه هرحال قصر کول دي، ځکه چې دلته خودپنځلسوورځونه کم قيام دى.

جواب: مقيم کېدو له پاره شرط دادى چې يوځاى کې کم نه کم د پنځلسو ورځوقيام کولونيت وکړل شي اومکه مکرمه، منى او عرفات يوځاى نه دي، بلکې جداجدادرې ځايونه دي، له دې وجې چې کوموخلکوته منى ته تلونه مخکې مکه شريفه کې دپنځلسوورځوقيام کولووخت ملاوشي، نوهغه به مقيم وي او منى اوعرفات کې به هم پوره لمونځ کوي، دغه شان د منى دکارونونه فارغېدونه وروسته که چيرته مکې کې پنځلس ورځې قيام کول وي، نوبياهم مقيم دى[2]،خوکوموخلکوته چې د منى نه واپس راتلوسره هم مکه شريفه کې دپنځلسوورځوقيام کولوموقع ملاونه شي، هغه به مسافروي، تاسومسافر وئ.[3]

---

[1] ايضاً۔

[2] ايضاً۔

[3] انه إذا نوى الإقامة بمكة شهرا ومن نيته أن يخرج إلى عرفات ومنى قبل أن يمكث بمكة خمسة عشريوما لا يصيرمقيما (حاشية منحة الخالق على البحرالرائق ج :۲ص : ۱۴۳، کتاب الحج، شامى ج : ۱ص : ۵۸۱)۔

په عرفات دد رېدو (وقوف) نيت كله كول پكار دي

سوال: دعرفې په ورځ باندې دوقوف نيت كوم وخت كې كول پكار دي؟

جواب: دوقوف عرفه وخت له زوال نه شروع كيږي[1] دعرفې په ورځ باندې زوال نه وروسته چې هروخت دعرفات ميدان ته داخل شوئ دعرفې نيت وكړئ اوكه نيت ونه كړل شي اووقوف وشي، نوفرض به اداشي.[2]

د عرفات ميدان اوقصر لمونځ

سوال: حج كې د عرفات په ميدان كې چې كوم اما م مسجد نمره كې لمونځ وركوي، نو اوريدلي مې دي چې هغه بظاهر مقيم وي ددې له وجې دهغه لمونځ قصر كولو سره كول صحيح نه دي، لهذا حاجيان دې جدا جمعه كوي اواوس دا مې هم اوريدلي دي چې سعودي حكومت دا انتظام كړى دى چې هغه پيش امام د مسافر حيثيت لري، مهرباني وكړئ! په دې سلسله كې په تفصيل سره خبره وكړئ!

جواب: د احنافوپه نزد كه چيرته امام مقيم وي، نودهغه په اقتداء كې به پوره لمونځ كول وي او د سعودي حضراتو په نزد مسجد نمره كې قصركول دحج په مناسكو كې دي، له دې وجې امام مسافروي يا مقيم، هرحال كې به قصر كوي، اوريدلي مې دي چې امام د رياض نه راوستل كيږي، له دې وجې داحنافو هغه پسې قصر كول صحيح دي، خو ددې تحقيق نه شته او ترڅوپورې چې يقيني خبره نه وي په هغه باندې فتوا نه وركول كيږي، له دې وجې احنافو ته پكار دي چې ياخو دې د امام په باره كې تحقيق وكړي چې هغه مسافر دى اوكه مقيم؟ يا دې خپل لمونځ جدا كوي، دمسجد نمره امام پسې دې اقتداء نه كوي. [3]

---

[1] ثالثا : زمان الوقوف (أى العرفة) يقف الحاج بالإتفاق من حين زوال الشمس يوم عرفة الى طلوع الفجر الثانى من يوم النحر، لأن النبى صلى الله عليه وسلم وقف بعرفة بعد الزوال وقال : خذوا عنى مناسككم ....إلخ (الفقه الإسلامى وأدلته، المطلب الرابع الوقوف بعرفة ج: ۳ ص : ۱۷۵) أيضا: ومن أدرک الوقوف بعرفة ما بين زوال الشمس من يومها الى طلوع الفجر من يوم النحر فقد ادرک الحج فأول وقت الوقوف بعد الزوال عندنا (الهدايه مع البنايه ج: ۵ ص : ۱۶۰، باب الإحرام، طبع حقانيه)_

[2] ومن وقف بعرفات ولو مرورا أو نائما أو مغمى عليه، أو لم يعلم أنها عرفة فى هذا الوقت، أجزاه ذلک عند الحنفية عن الوقوف (الفقه الإسلامى و أدلته ج: ۳ ص: ۱۷۶طبع دارالفكر، ايضا فتح القدير، كتاب الحج ج: ۲ ص: ۱۹۲)_

[3] وإذا دخل المسافر فى صلاة المقيم مع بقاء الوقت أتم الصلاة سواء أدرک أولها أو اخرها لأنه التزام متابعة الإمام بالإقتداء (الجوهر النيرة ص: ۸۷،كتاب الصلاة، باب صلاة المقيم)

د عرفات په میدان کې د ماسپښین او مازدیګر لمونځ قصرولې کیږي

سوال: دحج په ورځ یعنې نهم ذوالحجې باندې دعرفات په مقام کې مسجدنمره کې چې د ماسپښین اومازدیګرلمونځونه چې یوځای کیږي، هغه همیشه قصرولې کوي؟ اومکې معظمې نه د عرفات دمیدان فاصله درې څلورمیله ده اودقصرله پاره قیام دمقام نه (۴۸ میله یا دغه شان څه فاصله ضروري ده.

جواب: زموږپه نزدباندې عرفات کې قصریوازې دمسافرله پاره دی مقیم به پوره لمونځ کوي، دسعودی داوسیدونکو حضراتوپه نزد باندې قصردحج دارکانوله وجې دی . له دې وجې امام که مقیم هم وي، نوقصربه اداکوي [۱] (په منی، عرفات او مزدلفه کې امام پسې (چې د سعودي حکومت له خوا وي) لمونځ مه کوئ، ځکه هغه ددې باوجود چې مسافرشرعي نه وي قصر کوي. لهذا جدا په خیمه کې جمعه وکړئ). (احسن الفتاوی ج۴ ص۵۷۷، حج کې بعض ضروري مسائل)

عرفات کې د ماسپښین او مازدیګر لمونځ یوځای کولوشرط

سوال: د عرفات په میدان کې دماسپښین اومازدیګرلمونځونه یوځای په جمعې سره اداکیږي، خوکه چیرته یوکس امام سره جمعه کې شریک نه شي اواوس یوائې ځان ته لمونځ کوي، نوهغه ته به دواړه لمونځونه په خپل خپل وخت باندې اداکول وي، یادواړه لمونځونه یوازې کولوصورت کې به هم یوځای کوي اوکه چیرته خپله خیمه کې دبل جمعې سره شریک شي، نوامام ته یوازې ماسپښین لمونځ کول پکار دي اوکه ماسپښین اومازدیګر لمونځونه په یوځای؟

جواب: عرفات کې دماسپښین اومازدیګر دلمونځونو یوځای کولوله پاره دامام اکبرسره چې مسجدنمره کې ماسپښین اومازدیګر لمونځ اداکوي، دهغه جمعې کې شرکت کول شرط دي، کوم خلک چې دمسجد نمره دواړو لمونځونو(ماسپښین اومازدیګر) یادیولمونځ په جمعه کې شریک نه وي، هغوی له پاره ماسپښین اومازدیګرپه خپل خپل وخت باندې کول لازم دي،که هغوی یې جمعې سره کوي اوکه یوازې، هغوی له پاره ماسپښین اومازدیګریوځای کول جائزنه دي.[۲]

---

[۱] ولا یجوز للمقیم أن یقصر الصلاة، ولا للمسافر أن یقتدی به إن قصر، وقال مالک رحمه الله تعالی : یقصر المقیم ویقتدی به المسافر فهو قصر نسک (غنیة الناسک، باب مناسک عرفات ص: ۱۵۰، طبع إدارة القران)

[۲] فصل فی شرائط جواز الجمع : ....الثانی : الجماعة فیهما فلو صلاهما، أو إحداهما منفردا لم یجز عند أبی حنیفة والجماعة شرط لازم فی حق غیر الإمام،فلا تسقط بحال ....الثالث: الإمام الأعظم أو نائبه فیهما ....والحاصل أن مکان الجمع هوالمسجد وما فی معناه اتفاقا ....ولو ...[بقیه حاشیه په راروانه صفحه.

ایا عرفات کې د ماسپښین او مازدیګر لمونځ ځانته کونکی دواړه جدا جدا وکړي

سوال: د عرفات په میدان کې په (۹) ذی الحجه باندې د حج خطبه ویل کیږي اود ماسپښین او مازدیګر لمونځ په یو وخت ادا کیږي. موږ سره یو څوکسان وو چې دین متعلق یې واقفیت لاره، هغوی موږ ته د ماسپښین د لمونځ د ماسپښین په وخت اود مازدیګرد لمونځ د مازدیګر په وخت کې د کولو وویل. لهذا پوښتنه داده چې موږ ته دا لمونځونه د عرفات په میدان کې په یو وخت کې ادا کول پکار وو او که پخپل پخپل وخت باندې ادا کول پکار و؟ ډیره مهرباني به مو وي چې د صحیح طریقې وضاحت وکړئ.

جواب: که چیرته یوحاجي په عرفات کې د ((امام الحج)) سره په مسجد نمره.کې لمونځ وکړي، هغه خو به د امام سره د ماسپښین او مازدیګر جمعه کوي اوکوم خلک چې پخپلو خپلو خیمو کې لمونځونه کوي، هغوی دې د ماسپښین لمونځ دماسپښین په وخت کې اود مازدیګر لمونځ دې د مازدیګر په وخت کې وکړي. [1]

له مازدیګر نه وروسته له عرفات نه وتل څنګه دي

سوال: د رش(ازدحام) له وجې له مازدیګر نه وروسته هم خلک د عرفات نه وتلوسره بهر په سرک باندې بس کې د کیناستو له پاره انتظار کوي، حالانکې وخت دماښام نه وروسته پورې دی، که چیرته د ماښام نه وروسته ووځي، نو د معلم بسونه هغه خلکو وتلوسره تللي وي چې دمخکې نه په سرکونو باندې ولاړ وي، د ماښام نه وروسته بیا په پرائیوټ (شخصي) موټرو کې تلل وي، لهذا مزدلفه کې دخپلو ملګرونه جدا کیږي، بیا دهغه ځای نه منی ته هم ځانته تګ وي.

...بقیه د تیرمخ]...فقد شرط منهما یصلی کل صلاة فی الخیمة علیٰحدة فی وقتها بجماعة أو غیرها (غنیة الناسک ص: ۱۵۱،۱۵۳، فصل فی شرائط جواز الجمع، طبع إدارة القران) أیضا : وشرط لصحة هذاالجمع الإمام الأعظم أو نائبه وإلا صلوا وحدانا......فلا تجوز العصر للمنفرد فی إحداهما فلو صلّی وحده لم یصل العصر مع الإمام وفی الشامیة : أی بل یصلیها فی وقتها ومثله ما لو صلی الظهر فقط مع الإمام لا یصلی العصر إلّا فی وقتها (ردالمحتار مع الدر المختار،مطلب فی الشروط الجمع بین الصلا تین بعرفة ج:۲ ص:۵۰۴، ۵۰۵، طبع سعید)_

[1] فإذا زالت الشمس من یوم عرفة صلّی الإمام بالناس الظهر والعصر بأذان وإقامتین ......ومن صلی فی رحله وحده صلی کل واحدة منها فی وقتها...الخ (الجوهرة النیرة ص: ۱۶۰، کتاب الحج، طبع دهلي) أیضا: والحاصل أن مکان الجمع هو المسجد... ولو فقد شرط منها (أی السنة) یصلی کل صلاة فی الخیمة علیحدة فی وقتها بجماعة أو غیرها (غنیة الناسک، فصل فی شرائط جواز الجمع ص:۱۵۳، طبع إدارة القران)

جواب: د ماښام نه مخکې د عرفات پرېښودل جائز نه دي، که چیرته څوک دلمر ډوبیدو نه مخکې د عرفات نه ووت او بیا بیرته رانغی، نو دم پرې لازمیږي.[1]

عرفات کې د ماسپښین اومازدیګر او مزدلفه کې د ماښام او ماسخوتن لمونځ یوځای کول

سوال: دحج دوران کې یومقام باندې ددوولمونځونه دیوځای کولو حکم دی، بیان کړئ چې هغه دوه لمونځونه کوم کوم دي؟ اوکه چیرته څوک دغه لمونځونه (قصدسره) یوځای ونه کړي، بلکې په خپل خپل وخت باندې یې اداکړي، نو ایا دهغه کس لمونځونه به قبلیږي؟

جواب: دعرفات په میدان کې دعرفې په ورځ باندې دماسپښین او مازدیګرلمونځونه، دماسپښین په وخت کې اداکیږي، دې شرط سره چې دمسجدنمره امام سره اداکړل شي، که چیرته هغه سره ادانه کړل شي، نودامام ابوحنیفه رحمه الله په نزدباندې دواړه لمونځونه په خپل خپل وخت باندې اداکول پکاردي اودهرلمونځ جمعه دې دهغه په وخت کې اداکړل شي[2] اودعرفې په ورځ باندې دماښام نه وروسته دعرفات نه مزدلفه ته تلل وي اودماښام اوماسخوتن دواړه لمونځونه مزدلفې ته رسیدوسره اداکیږي، که چادماښام لمونځ په عرفات کې یا د مزدلفه په لارکې اداکړ، نو جائزنه دی مزدلفې ته رسیدوسره دې دویم ځل باندې دماښام لمونځ وکړي، دهغه نه وروسته دې دماسخوتن لمونځ وکړي.[3]

سوال: ایا مزدلفه کې لمونځونه جمعې سره نه اداکیږي؟ یوازې یوازې کیږي؟

جواب: نه! بلکې جمعې سره اداکیږي.[4]

---

[1] قوله: فإذا غربت الشمس أفاض الإمام والناس معه......ولايدفع أحد قبل الغروب إن جاوز حد عرفة بعد الغروب فلا شيء عليه وإن جاوزها قبله فعليه دم...إلخ (الجوهرة النيرة، كتاب الحج ص:۱۶۱، طبع دهلي) فإذا وقف نهارا ودفع قبل الغروب، فإن جاوز عرفة بعد الغروب مع الإمام، أو قبله فلا شيء عليه، وإن جاوز قبل الغروب فعليه دم إماما كان أو غيره، ولو كان يخاف الزحام لنحو عجز، أو كانت امرأة تخاف الزحام، فإن لم يعد أو عاد بعد الغروب لا يسقط عنه الدم في ظاهر الرواية، وعليه الجمهور (غنية الناسک فی بغية المناسک، فصل فی ركن الوقوف وقدر الواجب ص:۱۶۰،۱۵۹)

[2] فإذا زالت الشمس من يوم عرفة صلّى الإمام بالناس الظهر والعصر بأذان وإقامتين ......إلخ (الجوهرة النيرة ص:۱۶۰، كتاب الحج، طبع دهلي) أيضا: والحاصل أن مكان الجمع هو المسجد.. الخ (غنية الناسک، فصل فی شرائط جواز الجمع ص:۱۵۳، طبع إدارة القران)۔

[3] إذا صلى المغرب فی يوم عرفة فی وقتها فی الطريق أو بعرفات يجب عليه الإعادة عندهما(إرشادالسارى ص: ۱۴۴، ۱۴۵، طبع دار الفكر، وأيضا فی الفتاوى الهندية ج:۱ ص:۲۳۰، الباب الخامس فی كيفيةأداء الحج)

[4] وإذا أتوا المزدلفة ... فإذا دخل وقت العشاء يؤذن المؤذن ويقيم ...[بقيه حاشيه په راروانه صفحه..

مزدلفه او عرفات کې دلمونځونه یوځای کولو او اداکولو طریقه

سوال: عرفات کې دماسپښین اومازدیګرلمونځونه دواړه یوځای کولوسره اداکیږي، دهغه له پاره څه شرطونه دي، څکه چې مایوځل دعرفې په جومات کې لمونځ وکړ، زموږدجومات ملاصاحب وایي چې هلته هغوی پسې لمونځ کول زموږدشرط مطابق نه دي، تاسونه داپوښتنه کول غواړم که چیرته یوکس ددې شرطونوخیال نه ساتلوسره لمونځ وکړي، نودهغه له پاره څه تاوان دی اوڅه حکم دی؟

جواب: دمسجدنمره امام سره دماسپښین اومازدیګرلمونځونه یوځای کول جائزدي،خوددې له پاره یوڅوشرطونه دي، هغو کې یودادی چې قصریوازې مسافرامام کولی شي،که چیرته امام مقیم وي،نوهغه به پوره لمونځ اداکوي، دامواوریدلي و چې دمسجدنمره امام دمقیم کېدو باوجود قصرکوي، له دې وجې حنفي مسلک والاخلک هغوی سره نه شي جمعه کېدای، خوکه چیرته دا تحقیق وشي چې امام مسافردی، نواحنافو له پاره دامام په دې لمونځونوکې شریکیدل صحیح دي،که نه، دواړه لمونځونه په خپل خپل وخت باندې خیموکې اداکړئ![1]

سوال: دغه شان مزدلفه کې دماښام اوماسختن لمونځونه یوځای کیږي، دې له پاره هم څه شرطونه دي اوددې دواړولمونځونویوځای کولوله پاره دکوموکوموشیانوخیال ساتل ضروري دي او ایا ښځو او سړیو ټولوله پاره ضروري دي، هیڅوک ترې مستثنی نه دي او څوک چې دا قصدا یاغلطي سره پریږدي، نوڅه حکم یې دی؟

جواب: مزدلفه کې حاجیانوله پاره دماښام اوماسختن لمونځونه یوځای کول ضروري دي، دماښام لمونځ دماښام په وخت کې اداکول جائزنه دي، دې کې دسړیواوښځودواړوله پاره یوحکم دی.[2]

...بقیه د تیرمخ]...فیصلی الإمام بهم صلاة المغرب فی وقت صلاة العشاء ثم یصلی بهم ثم یصلی بهم صلاة العشاء بأذان وإقامة واحدة فی قول أصحابناالثلاثة کذا فی البدائع (فتاوی عالمگیری، الباب الخامس فی کیفیة أداء الحج ج : ۱ص ۲۳۰) أیضا : (فإذا دخل وقت العشاء)أی تحقق دخوله (أذن المؤذن ویقیم) ...... (فیصلی الإمام المغرب) أی صلا ته (بجماعة فی وقت العشاء) أی أولا (ثم یتبعها) أی تعقب صلاة المغرب (العشاء)بجماعة أی ثانیا جمع تأخیر (مناسک ملاعلی القاری ص : ۱۴۳طبع دارالفکر، أیضا شرح الوقایة ج : ۱ص : ۲۶۵)_

[1] والحاصل ان الإمام أن کان مقیما فلایجوزالقصر للمسافرین والمقیمین وإن کان مسافرا فلایجوز القصر للمقیمین (إرشاد الساری ص : ۱۲۹ و ۱۳۱، شامی ج : ۲ ص ۱۸۸، ۱۸۹)_

[2] فیصلی الإمام المغرب أی صلوته بجماعة فی وقت العشاء أولا..... ..ثم یتبعها العشاء بجماعة (المسلک المتقسط ص : ۱۴۳)_

سوال: مزدلفه کې دماښام اوماسختن لمونځونه یوځای کول، ایا داجمعې سره اداکول ضروري دي یایوازې هم کېدای شي؟ یادادواړه لمونځونه به دوه اذانونواواقامت سره کیږي ؟ یایواذان اواقامت سره؟ داهم ووایئ چې دماښام اوماسختن په مینځ کې به د ماښام سنت اونفل هم کیږي، که یوازې فرض لمونځ کولو سره به سمدلاسه دماخوستن لمونځ کول وي؟

جواب: دماښام اوماسختن لمونځ به جمعې سره اداکول وي، که چیرته جمعه ملاونه شي، نوځان ته لمونځ وکړئ دواړه لمونځونه به یواذان اویو اقامت سره کوئ، ددواړولمونځونومینځ کې سنت کول نه دي پکار، بلکې سنت وروسته کوئ اوکه ماښام لمونځ کولو نه وروسته سنت وکړل شي، نو دماسختن له پاره بیااقامت پکاردی.[1]

ایا په مزدلفه کې د ماښام او ماسختن لمونځ یوځای کولو له پاره جمعه ضروري ده

سوال: مزدلفه کې چې د ماښام او ماسختن لمونځونه یوځای کیږي ایا هغه جمعې سره کول ضروري دي یا جدا جدا هم کیږي؟ ایا دا دواړه لمونځونه دوو اذانونو او دوو اقامتونو سره وکړو اوکه یو اذان اواقامت سره؟ دا هم ووایئ چې د ماښام او د ماسخوتن په مینځ کې د ماښام سنت او نوافل به کوو یا یوازې فرض لمونځ کولوسره د ماسخوتن لمونځ به کوو؟ واضحه دې وي چې زموږه تعلق د فقه حنفي سره دی.

جواب: مزدلفه کې دې دماسخوتن او ماښام دواړه لمونځونه په جمعې سره وکړل شي، که چیرته یو څو ملګري وي، نود دواړو لمونځونو دې جمعه وکړي اوکه چیرته چاته جمعه ملاو نه شي، نو خیر دې ځانته دې وکړي، دفقه حنفي مطابق دې دواړه لمونځونه یو اذان او یو اقامت سره وکړل شي، د دواړو لمونځونو په مینځ کې دې سنت ونه کړل شي، بلکې سنت دې وروسته وکړي او که چیرته د ماښام لمونځ کولوسره دهغه سنت وکړي، نو د عشاء له پاره دې دویم اقامت وکړل شي. [2]

---

[1] فإذا دخل وقت العشاء أذن المؤذن ويقيم فيصلى الإمام المغرب بجماعة فى وقت العشاء ثم يتبعهاالعشاء بجماعة، ولايعيد الأذان ولاالإقامة للعشاء بل يكتفى بأذان واحد وإقامة واحدة ولا يتطوع بينهما، أى بل يصلى سنة المغرب والعشاء والوتربعدهماكماصرح به مولاناعبدالرحمٰن الجامى قدس الله سبحانه وتعالىٰ سره السامى فى منسكه .... ولايشتغل بشيء اخرفإن تطوع أوتشاغل أعاد الإقامة للعشاء دون الأذان ....والجماعة سنة فى هذا الجمع وليس بشرط فلوصلاهما وحده جاز ... إلخ (لباب المناسک للسندی ص: ۱۴۳، ۱۴۴، أيضاً فتاويٰ عالمگيرى ج: ١ ص: ٢٣٠)_

[2] فيصلى الإمام بالناس المغرب ثم يتبعها العشاء بذٰلک الأذان والإقامة ولايتطوع بينهما، فإن تطوع بينهما... إلخ (الجوهرة النيرة ص : ۱۶۲) ايضاً: فإذا دخل وقت العشاء أذن المؤذن...[بقيه حاشيه په راروانه صفحه..

د رش له وجې مزدلفه کې د لسمې ذی الحجې د سهار په وخت رسیدوسره د ماښام او ماسخوتن لمونځ قضا شو، نو څه وکړي

سوال: د رش له وجې اکثره خلک مزدلفې ته د لسمې ذی الحجې د سهار د اذان په وخت کې یا سهار لمونځ نه وروسته رسیږي، داسې صورت کې د نهمې ذی الحجې د ماښام او ماسخوتن لمونځ قضاکیږي، د ماښام او ماسخوتن لمونځ په مزدلفه کې قضا ادا کول وي.

جواب: لمونځونه دې قضا نه کړل شي، بلکې په داسې صورت کې دې په لاره کې وکړل شي.[1]

مزدلفه کې دوترو او سنتو کولو حکم

سوال: مزدلفې ته رسیدوسره دماښام اوماسخوتن لمونځ کولونه وروسته سنت او واجب کول ضروري دي اوکه نه؟

جواب: دوترلمونځ خوواجب دی اوددې اداکول په هرمقیم او مسافر باندې لازم دي، پاتې شول سنت، نومؤکدسنت اداکول د مقیم له پاره ضروري دي مسافرته اختیاردی که کوي يې اوکه نه.[2]

د مزدلفې وقوف کله وي؟ او وادي محسر کې وقوف او لمونځ کول

سوال: مسئله داده چې مزدلفې ته دعرفې نه دشپې رارسیدل وي، له دې وروسته دلته وقوف کله شروع کیږي؟ چې هغه واجب دی اودکله پورې وي اودې کې (مزدلفه) دسهارلمونځ کوم وخت کې اداکړل شي، ایا لومړي وخت کې اوکه اخري وخت، داهم ووایئ که یوکس په دغه علاقه کې کومه چې مزدلفه سره نژدې ده، په کومه کې چې اصحاب فیل واقعه شوې وه لمونځ اداکړي اوبیاورته معلومه شي چې داخوهغه ځای دی له کوم ځای نه چې تیزي سره دوتلوحکم دی، نو ایا لمونځ به په دویم ځل کوي اوکه هغه به ادا شي؟

...بقيه د تيرمخ]...والوتر بعدهما كماصرح به مولاناعبدالرحمن الجامي قدس الله سبحانه وتعالیٰ سره السامی فی منسكه .... ولايشتغل بشيء اخر فإن تطوع أوتشاغل أعاد الإقامة للعشاء دون الأذان ....والجماعة سنة فی هذا الجمع وليس بشرط فلوصلاهما وحده جاز ... الخ (لباب المناسک للسندی ص: ۱۴۳، ۱۴۴، ایضاً فتاویٰ عالمگیری ج: ۱ ص: ۲۳۰)_

[1] ولوخشى أن يطلع الفجرقبل أن يصل الى مزدلفة صلى المغرب لأنه إذا طلع الفجرفات وقت الجمع (الجوهرة النيرة ص : ۱۶۲، كتاب الحج)

[2] فيصلي الإمام المغرب اى صلا ته بجماعة فی وقت العشاء أولا ثم يتبعها .... العشاء بجماعة ... الخ (المسلک المتقسط ص : ۱۴۳)_

جواب: مزدلفه کې د وقوف وخت د صبح صادق نه تر لمر ختلو پورې دی[۱] سنت دا دي چې صبح صادق شروع کېدو سره لومړي وخت کې لمونځ اداکړل شي، دلمانځه له فارغېدونه وروسته وقوف پکار دی او د لمر ختلونه مخکې دعا او استغفار او تضرع او ابتهال (عاجزي) کې مشغولېدل پکار دي[۲] کله چې لمر راخيژي. نو منى طرف ته روان شئ او په وادي محسر کې وقوف جائز نه دی.[۳]

د حج په دوران مزدلفه کې قيام ضروري دی

سوال: د عرفات نه منى ته راتلوسره د بسونو قافله د دوارو غرونو په مينځ کې د رش له وجې دريږي او سهار رش کمېدو له وجې روانيږي. بس مزدلفه کې نه دريږي ايا هغه صورت کې به دم ورکول وي؟

جواب: که چيرته دلمر راختلو نه مخکې تاسو مزدلفي ته ورسيدئ او هلته مو د ماښام او ماسخوتن لمونځ ادا کړ. نوستاسو په ذمه هيڅ نه شته ،که نه،تاسو باندې دم لازم دی.[۴]

د مزدلفې د وقوف پرېښودل

سوال: تير شوي کال کې د حج پرمهال زه د خپلې کورنۍ سره هلته د لارې بنديدو له وجې په وخت باندې و نه شوم رسيدلی ، يعنې مزدلفه کې د قيام موقع (د شپې) ملاو نه شوه، مهرباني کولوسره دا ووايئ چې: مزدلفه کې د قيام نه پرته حج وشو او که نه؟

۲: که چيرته نه وي شوی. نو په دې صورت کې دم واجب دی؟

۳: دم کوم ځای ورکول پکار دي؟

۴: ايا د سړيو او ښځو ټولو طرف نه به ورکول کيږي؟ او که يوازې دم به په سړي باندې واجب وي؟

---

[۱] وأول وقته طلوع الفجر الثانى من يوم النحر واخره طلوع الشمس منه (شامى ج:۲ص:۵۱۱وقوف المزدلفة)

[۲] فإذا طلع الفجر صلى الإمام بالناس الفجر بغلس ثم وقف و وقف الناس معه كذا فى القدورى ...... ويحمدالله تعالىٰ ويثنى عليه ويهلل ويكبر ويلبى ويصلى على النبى صلى الله عليه وسلم ويدعوا الله بحاجته رافعا يديه إلى السماء (فتاوىٰ هندية ج : ۱ص : ۲۳۰، الباب الخامس فى كيفية أداء الحج، شرح وقاية ج :۱ ص : ۲۶۶، كتاب الحج)_

[۳] والمزدلفة كلها موقف إلا بطن محسر كذا فى فتاوى قاضى خان، وإذا بلغ بطن محسر أسرع إن كان ماشيا وحرک دابته إن كان راكبا ....فإذا أسفر جدا دفع منها قبل طلوع الشمس والناس معه حتى يأتوا منىٰ كذا فى الزاد (فتاوى عالمگيرى، كتاب الحج، الباب الخامس فى كيفية أداء الحج ج : ۱ص : ۲۳۱،۲۳۰، طبع رشيدية، وهكذا فى اللباب فى شرح الكتاب ج : ۱ص : ۱۷۲، طبع قديمى كتب خانه)_

[۴] ومن ترک الوقوف بمزدلفة فعليه دم لأنه من الواجبات .... الخ (الجوهرة النيرة ص : ۱۷۷)

۵: ايا راروان كال دچا په معرفت دم وركول كيږي؟

جواب: كه چيرته داسې (غيراختياري) عذر له وجې د مزدلفه وقوف پاتې شي، نو دم واجب نه دی، تيرشوي كال باندې بې شميره خلكو ته دا واقعه مخې ته راغله.[۱]

د يوم النحر په كوموار كانوكې ترتيب واجب دی

سوال: دفضائل حج په (۲۱۴) او(۲۱۵) صفحه باندې دلسم تاريخ ذكر دی اوحضرت شيخ زكريا رحمه الله ليكلي دي،چې دې ورځ باندې څلوركارونه كول دی: رمی،ذبح،ويښته خريل اوطواف زيارت كول،همدا ددې ترتيب دی، دې كې ډيرحضرات دهيريدوپه وجه باندې ترتيب كې مخكې وروسته شي،هركس راشي داعرض كوي چې ما نه ددې په ځای باندې دا وشول.حضور صلی الله عليه وسلم به فرمايل دې كې ګناه نه شته، اوس كه چيرې دې ترتيب كې فرق راشي، نودم واجب ښودل كيږي.(معلم الحجاج صفحه ۲۵۳) كه چيرې مفردياقارن يامتمتع درمي نه مخكې ويښته وخريل،ياقارن يامتمتع دحلالې كولونه مخكې ويښته وخريل، قارن اومتمتع درمي نه مخكې حلاله وكړه، نودم به واجب وي، ځكه چې دې كارونوكې ترتيب واجب دی، دې فرق باندې پوه نه شوم، مهرباني وكړئ ددې وضاحت وكړئ!

جواب: ديوم النحرڅلوركارونه دي: رمي،ذبح،حلق اوطواف زيارت، لوميو ذكرشويو دريو شيانو كې ترتيب واجب دی، دمخكې وروسته كولوصورت كې به دم واجب وي، خوطواف زيارت اودرې ذكرشويو كارونوكې ترتيب واجب نه بلكې مستحب دی،نو كه چيرې طواف زيارت ددې دريو شيانو نه مخكې وكړل شي، نودم نه لازميږي[۲].حديث شريف كې چې ددې

---

[۱] لكن لوترک بعذر كزحمة لاشيء عليه وفی رد المحتار : وكذا كل واجب إذا ترک بعذرلاشيء عليه كما فی البحر (فتاوی شامي ج : ۲ ص : ۵۱۲)

[۲] قال فی معراج الدراية : إعلم ان ما يفعل فی أيام النحرأربعة أشياء : الرمی والنحروالحلق والطواف، وهٰذا الترتيب واجب عندأبی حنيفة ومالک واحمد لأثرابن مسعود وابن عباس رضی الله عنهما من قدم نسكا علی نسک لزمه دم، وظاهره أنه إذا قدم الطواف علی الحلق يلزمه دم عنده، وقد نص فی المعراج فی مسئلة حلق القارن قبل الذبح أنه إذا قدم الطواف علی الحلق لا يلزمه شيء فالحاصل : أنه إن حلق قبل الرمی لزمه دم مطلقا، وإن ذبح قبل الرمی لزمه دم إن كان قارنا أومتمتعا.... الخ (البحرالرائق، باب الجنايات ج : ۳ص : ۲۶ طبع دارالمعرفة بيروت) أيضا : (قوله وقد نص فی المعراج إلخ) قد ذكر المؤلف عنه قول المتن ثم الیٰ مكة ان اول وقت صحة الطواف اذا طلع الفجر يوم النحر ولوقبل الرمی والحلق وأما الواجب فهو فعله فی يوم من الايام الثلاثة عند ابی حنيفة رحمه الله وظاهره انه لايجب الترتيب بينه وبين الرمی والذبح والحلق وفی الدرالمختارعند عدا لواجبات، والترتيب بين الرمی والحلق والذبح يوم النحر، اما الترتيب بين الطواف وبين الرمی والحلق فسنة فلوطاف قبل الرمی والحلق لا شئ عليه ويكره لباب، الخ (منحة الخالق علیٰ هامش بحر الرائق ج :۳ ص: ۲۶، باب الجنايات، طبع دار المعرفة بيروت)_

دريو شيانو دمخکې وروسته کولوباره کې فرمايل شوي دي چې دې کې هيڅ بده خبره نه شته، احناف ددې له پاره دا تاويل وړاندې کوي چې هغه وخت کې دحج دکارونوتشريع کيدله، په دې وجه باندې خاص وخت کې خطاکيدوباندې به ګناه نه وه، خو چونکې نورو دليلونونه دې کارونوکې ترتيب ثابت شوی دی په دې وجه باندې به دم واجب وي.[1] والله اعلم.

دم کوم ځای کې اداکړل شي؟

سوال: عرض دادی چې موږ ټولونه دحج دوران کې احرام تړلوکې غلطي شوې وه اودهغې له وجې موږباندې دم اداکول لازم شوي و،خو موږادانه شوکړی،له دې نه پرته مکې مکرمې اومدينې منورې ته دتلوسعادت راته په دويم ځل نه دی حاصل شوی،څه وخت وروسته موږ رخصتي باندې کراچۍ ته ځو،نو عرض دادی چې داکوم دم چې موږ به يې اداکوو، کراچۍ کې يې کولی شواوکه نه؟

جواب: دحج اوعمرې په سلسله کې چې کوم دم واجب شي،دهغه دحرم په حدودوکې حلالول ضروري دي، بل ځای کې يې حلالول صحيح نه دي[2]تاسوديوحاجي په لاس باندې دومره پيسې وليږئ او هغه ته تاکيدوکړئ چې هلته چيلی واخلي اودحرم په حدودوکې يې حلال کړي،دهغه غوښه يوازې فقيران خوړلی شي،شتمن خلک يې نه شي خوړلی.[3]

---

[1] وله (اى لابى حنيفة رحمه الله) ان التاخير عن المكان يوجب الدم ......والمراد بالحرج المنفى الاثم بدليل أنه قال : لم اشعر فعذرهم لعدم العلم بالمناسک قبل ذالک (البحرالرائق، باب الجنايات ج :۳ ص :۲۶ طبع دارالمعرفة) أيضا: وأجاب أبوحنيفة عمااستدل به الشافعي وهوماروى البخارى ومسلم، واللفظ للبخارى : عن ابن عباس رضى الله عنهما قال قال رجل للنبى صلى الله عليه وسلم : زرت قبل أن أرمى، قال : لا حرج ! قال : حلقت قبل أن أذبح، قال : لا حرج ! قال : ذبحت قبل أن أرمى : قال لاحرج قال إن المراد بالحرج المنفى هوالإثم ولايستلزم من ذلک نفى الفدية ... الخ (الفقه الحنفى وأدلته، كتاب الحج، حكم التاخيروالتقديم فى الرمى والذبح والحلق ج : ۱ص : ۴۵۶طبع دارالكلم الطيب، بيروت)_

[2] ولايجزى دم القدية إلافى الحرم كدم الإحصارودم المتعة والقرآن (بدائع الصنائع،كتاب الحج، واماحكم الإحصارج :۲ ص : ۱۷۹) أيضا : ويذبح بقية الهدايا متى شاء، لأنها جنايات وكفارات فلا تتوقت بوقت، ومصرفها الفقراء، فلاياكل منها ..... وكل الذبائح تذبح فى الحرم، قال تعالىٰ فى جزاء الصيد : هديا بالغ الكعبة (سورة:۵، المائدة:۹۵) وفى دم الإحصار :حتى يبلغ الهدى محله (البقرة : ۱۹۶) (الفقه الحنفى وأدلته ج :۱ ص : ۴۵۰، الهدي) أيضا : (ويختص) أى جوازذبحه (بالمكان وهوالحرم) فلايجوز ذبحه فى غيره أصلا (المسلک المتقسط ص : ۱۷۵)_

[3] وأما بيان ما يتحلل به المحصرنوعان، نوع لايتحلل إلابالهدى ونوع يتحلل بغيرالهدى، أماالذى لايتحلل إلا بالهدى فكل من منع ممن مضى فى موجب الإحرام حقيقة ....فهذا لايتحلل إلا بالهدى وهوأن يبعث بالهدى أوبثمنه ويشترى به هديا فيذبح عنه ومالم يذبح لايحل وهذا قول عامة العلماء .... الخ (البدائع الصنائع، كتاب الحج، وأماحكم الإحصارج : ۲ص :۱۷۷، ۱۷۸)_

❖ رمي ❖

[شيطان په کاڼو ويشتل]

د شيطان په کاڼو ويشتلو څه وجه (علت) ده؟

سوال: دحج په مبارکه موقع باندې چې شيطان په کاڼو ويشتل کيږي، آيا ددې علت هغه دهاتيانو (فيل) والا لښکر دی کوم چې الله تعالى کاڼو وورولوسره ختم کړی و، يا دحضرت ابراهيم عليه السلام واقعه ده، کومې کې شيطان دابراهيم عليه السلام ددوکه کولوکوشش کړی و؟ کيدای شي چې ددې موقعې ډيرعلتونه وي، اميددی چې دعلت بيانولوسره به زموږمسئله حل کړئ!

جواب: غالباً دحضرت ابراهيم عليه السلام واقعه ددې وجه ده، خوداعلت نه دی[۱] دداسې کارونوعلت نه کتل کيږي، چې کوم حکم وشي دهغه تعميل کيږي اودحج اکثرکارونه اورکنونه دعاشقۍ دانداز دي او عقل لرونکي دهغو علتونه نه شي پيداکولی.

که څوک د جمرو ويشتلو له پاره له مزدلفې نه کاڼي راوانه خلي، نو څه وکړي؟

سوال: که چيرته يو سړی د جمرو ويشتلو له پاره له مزدلفې نه کاڼي راوا نه خلي، نو له کوم ځای نه يې راوا خلي؟

جواب: منی کې يې دهرځای نه را اخيستی شي، خو دجمرو سره دې نه را اخلي.[۲]

د شيطان په کاڼو باندې د ويشتو وخت

سوال: دشيطان په کاڼوباندې دويشتلووخت له کوم وخت نه شروع کيږي، اودکوم وخت پورې

---

[۱] وذكرفى مبسوط شيخ الإسلام انماسميت جمرة لأن إبراهيم عليه السلام لما أمربذبح الولد جاء الشيطان يوسوسه فكان إبراهيم عليه السلام يرمى إليه الجمارطردا له، وكان يجمربين يديه أى يسرع فى المشى والإجمارالإسراع فى المشى (البناية فى شرح الهداية، باب الإحرام ج :٥ص: ١٢٨طبع حقانية ملتان، وكذا فى الفقه الإسلامى وأدلته ج:٣ص: ١٩٢، المطلب الثانى، رمى الجمارفى منًى وحكم المبيت فيها، طبع دارالفكر)

[۲] يستحب أن يأخذ حصى الجمارمن المزدلفة أومن الطريق ولايرمى بحصاة أخذهامن عندالجمرة فإن رمى بها جاز وقد أساء (عالمگيرى ج :١ص:٢٣٣، الباب الخامس فى كيفية أداء الحج) مأخذها : وتؤخذ حصى الجمارمن مزدلفة أومن الطريق من محسروغيره أومن أى مكان غيرنجس، لماروى أن النبى صلى الله عليه وسلم أمرابن عباس رضى الله عنهما أن يأخذالحصى من مزدلفة،وعليه فعل المسلمين (الفقه الإسلامى وأدلته، كتاب الحج ج:٣ ص:١٩٨، طبع دارالفكر)

کاښي ويشتل جائزدي؟ مهرباني وکړئ تفصيل سره جواب راکړئ!

جواب: لومړی په لسم ذوالحجه باندې يوازې جمره عقبه(يعني دغټ شيطان) رمي کيږي[1] دهغې وخت دصبح صادق نه شروع کيږي، خوله لمر ختونه مخکې رمي کول دسنت خلاف دي، ددې مسنون وخت دلمرختونه زوال پورې دی،زوال نه غروب پورې له کراهت پرته د جوازوخت دی او د لمر پريوتونه دبلې ورځ صبح صادق پورې کراهت سره جائزدی، خوکه څه عذروي نودلمرپريوتونه وروسته هم له کراهت پرته جائزدی[2] يوولسمې اودولسمې ذوالحجه باندې درمي وخت له زوال نه وروسته شروع کيږي،دلمرپريوتوپورې له کراهت پرته اولمرپريوتونه ترصبح صادق پورې له کراهت سره جائزدی،خونن سبا که درش په وجه باندې دلمرپريوتونه مخکې رمي ونه کړل شي، نود لمر پريوتونه وروسته له کراهت پرته جائزدی[3].
دديارلسم تاريخ درمي مسنون وخت خودزوال نه وروسته شروع کيږي،خودصبح صادق نه وروسته او زوال نه مخکې دې ورځ باندې رمی کول دامام ابوحنيفه رحمه الله په نزدباندې کراهت سره جائزدي.[4]

د شپې رمي کول

سوال: دجمرو ويشتلو وخت کې ډيرزيات رش وي،اودحاجيانو دپښودلاندې کيدو ويره وي، نو آيا کمزوري سړي اوښځې دورځې په ځای دشپې څه وخت کې رمي کولی شي؟ اوهلته

---

[1] (الثانى عشر) انه فى اليوم الأول يرمى جمرة العقبة لاغيروفى بقية الأيام يرميها يبدأ بالأولى ثم بالوسطىٰ ثم بجمرة العقبة ... الخ (عالمگيرى ج :۱ص : ۲۳۴الباب الخامس فى كيفية أداء الحج) أيضا: ثالثا : وقت الرمى : رمى جمرة العقبة (أوالكبرى) .... و وقته عند المالكية والحنفية بعد طلوع الشمس يوم العيد، لقوله صلى الله عليه وسلم : لاترموا حتى تطلع الشمس ... الخ (الفقه الإسلامى وأدلته، كتاب الحج ج : ۳ص : ۱۹۴، طبع دارالفكر)_

[2] أوقات الرمى : وله أوقات ثلاثة يوم النحر، وثلا ثة من أيام التشريق، أولها: يوم النحر، و وقت الرمى ثلا ثة انواع : مكروه ومسنون ومباح، فما بعد طلوع الفجرإلى وقت الطلوع مكروه، ومابعد طلوع الشمس إلى زوالهاوقت مسنون، ومابعد زوال الشمس إلى غروب الشمس وقت مباح، والليل وقت مكروه،كذا فى المحيط السرخسى (عالمگيرى، كتاب الحج، الباب الخامس فى كيفية أداء الحج ج :۱ص : ۲۳۳، طبع رشيدية كوئته)

[3] وأماوقت الرمى فى اليوم الثانى والثالث فهومابعد الزوال إلى طلوع الشمس من الغد حتى لايجوزالرمى فيهماقبل الزوال إلا ان مابعدالزوال إلى غروب الشمس وقت مسنون ومابعدالغروب إلى طلوع الفجر وقت مكروه هٰكذا روى فى ظاهرالرواية (فتاوى عالمگيرى، كتاب الحج، الباب الخامس ج :۱ص : ۲۳۳، وهٰكذا البدائع الصنائع ج :۲ ص : ۱۳۷)_

[4] وأما وقته فى اليوم الرابع فعند أبى حنيفة من طلوع الفجرإلى غروب الشمس إلاان ماقبل الزوال وقت مكروه وما بعده مسنون كذا فى المحيط السرخسى ((عالمگيرى،كتاب الحج، الباب الخامس ج:۱ص:۲۳۳ طبع رشيدية كوئته)

عالمان وايي چې ځليريشت ګنتې جمرې ويشتلي شي.

جواب: طاقت لرونکو سړيو له پاره دشپې رمي کول مکروه دي، خو کمزوري سړي اوښځې که چيرې د عذر په وجه باندې دشپې رمي وکړي، نودهغوی له پاره نه يوازې جائزدي، بلکې مستحب هم دي.[1]

جمرو ويشتلو کې ترتيب بدلولوسره دم نه واجبيږي

سوال: يوصاحب سږ کال حج بيت الله اداکړ اوشيطانانوباندې دکاڼو ويشتلوپه سلسله کې په تاريخ يعني لسم، يوولسم اودولسم تاريخ کې تري غلطي سره جمره عقبې نه شروع کولوسره جمره اولى باندې ختم کړل، نوددې غلطي اوهيرې سزاوجزاڅه ده؟ ددې په وجه باندې حج کې فرق راغې اوکه نه؟

جواب: چونکې جمرو کې ترتيب سنت دی واجب نه، اوسنت پريښودوباندې دم نه واجبيږي، په دې وجه باندې حج کې څه خرابي نه ده راغلې اونه دم واجب شوی دی، خو دسنت پريښودو په وجه باندې اساء ت راځي، يعنى دسنت خلاف کارمو وکړ، ذکرشوي صورت کې که چيرې دغه کس دجمره اولى درمي نه وروسته ترتيب سره جمره وسطى اوجمره عقبى رمى دوباره کړې وه، نودهغه کاربه د سنت مطابق شوی و، اواساءت به هم ختم شوی و.[2]

که يوچا د دريو واړو ورځو دجمرو ويشتل پريښودل نوڅو دمونه واجبيږي؟

سوال: که چيرته چا دلسم، يولسم، دولسم رمي ونه کړه، يعنې يو ورځ يې هم ونه کړه، ياپې د يوې ورځې ونه کړه، يا په يو ورځ کې دريو واړو کې يوه پرېښوده، نو ايا په دې ټولو صورتونوکې به يو دم وي اوکه جدا جدا دم به راځي؟

جواب: په ټولو صورتونوکې به يو دم وي، او ګناه به دجرم په اندازه وي. [3]

---

[1] والليل وقت مکروه (عالمگيرى ج : ١ص : ٢٣٣، الباب الخامس) والرجل والمرأة فى الرمى سواء إلا ان رميهافى الليل أفضل (إرشاد السارى، فصل فى أحكام الرمى وشرائطه ص : ١٦٧، أيضا الفقه الإسلامى وأدلته ج : ٣ص : ١٩٥)

[2] فلترکه الترتيب فإنه مسنون لأن النبى صلى الله عليه وسلم رتب فإذا ترک المسنون تستحب الإعادة ولايعيد الأولى لأنه إذا أعاد الوسطى والعقبة صارت هى الأولى (بدائع ج :٢-١ص:١٣٩، کتاب الحج) فحسن مراعاة للترتيب وإن رمى الأولى وحدها أجزاه عندنا، هکذا فى التاتارخانية (عالمگيرى ج:١ص:٢٣٤)

[3] ومن ترک رمى الجمارفى الأيام کلهافعليه دم ويکفيه دم واحد ...... وإن ترک رمى يوم فعليه دم (هداية ج: ١ص: ٢٥٥،کتاب الحج) أيضا : ولوترک رمى الکل وهوالجمارالثلاث...[بقيه حاشيه په راروانه صفحه

که چيرته د مزدلفې قيام ونه شي، او د قرباني، رمی او حلق ترتيب بدل شوی وي نو دوه دم واجبيږي

سوال: په (۹) ذی الحجه باندې د عرفات نه د معلم په بس کې د شپې لس بجې مزدلفې له پاره روانګي وشوه. په لاره کې بس خراب شو. په بل بس کې سواره شو. په هغه بس کې يو سړی دعربی ژبې نه واقف و. هغه وويل چې د ډرائيور مطالبه ده چې هره سورلی دې دوه درې رياله راکړي. ما انکار وکړ. ډرايور بس ودرولو. ويې ويل خراب شو. په دريم بس کې ټول سواره شو. د لارې د بنديدو له وجهې نه د سحر څلور بجې شوې. هم هلته خلکو لمونځ وکړ (ماسخوتن قضاشو) کاني مو اولټول. بيا بس روان شو. اته بجې د مزدلفې په حدودو کې داخل شو. هلته وقوف ونه شو. بس روان و. يولس بجې د ورځې د يو پل لاندې بس والا ټول کوز کړه، د ډير لټولو نه پس يوه بجه منی کې خيمې ته ورسيدو. قرباني د بينک په ذريعې سحر لس بجې وشوه (همدا وخت بينک والو راکړی و) ټوله شپه وږي تږي وو. ټول ويده شو. د ماښام او ماسخوتن نه وروسته رمي وشوه. په دويمه ورځ د سحر حلق وکړل شو. همدغه شان د مزدلفې وقوف ونه کړل شو. او د رمي. قرباني او حلق ترتيب هم ونه شو. تاسو ووائې چې ددې غلطيو ازاله څنګه وشي؟

جواب: په دې کې دوه دمه لازم شو. يوخو د وقوف مزدلفه د ترک له وجې واجب ده،[1] او دويم د رمی او حلق نه مخکې د قرباني کولو له وجې نه.ځکه چې د قارن او متمتع له پاره د دريوافعالو (رمی، بيا قرباني، بيا حلق) په مينځ کې ترتيب واجب دی. [2]

لسم ذی الحجه باندې د ماښام په وخت کې رمي کول

سوال: دخلکودوينا مطابق په لسم ذی الحجه باندې رمي کولوکې ډيرزيات تکليف وي، موږ سره ښځې وې، موږد سحرپه ځاي باندې ماښام کې رمي وکړه، آيا داعمل صحيح شو؟

جواب: مغرب پورې رمي کې،تاخيرکولوکې هيڅ بده خبره نه شته،[1] خوشرط دادی چې ترڅو پورې رمي ونه کړل شي ترهغه وخته پورې دتمتع ياد قران قرباني نه شي کيدای اوترڅوپورې چې قرباني ونه کړئ،ويښته نه شئ کټ کولی، که چيرې تاسوددې شرط خيال ساتلی وي،

...بقيه د تيرمخ]... لزمه دم عند أبي حنيفة لأن جنس الجناية واحد، حظرها إحرام واحد، فيكفيهادم واحد .... إلخ (الفقه الإسلامي وأدلته، كتاب الحج،سادسا كيفية الرمي ج : ۳ص : ۲۰۲)

[1] ومن ترک الوقوف بمزدلفة فعليه دم لأنه من الواجبات (الجوهرة النيرة ص:۱۷۷ كتاب الحج،باب الجنايات)

[2] فلوأن القارن حلق أولاثم ذبح فعليه دم ....لأن عليه أن يذبح ثم يحلق (الجوهرة النيرة،باب القران ص : ۱۶۸، طبع دهلي)

نو بیا صحیح ده [۲]

دچا په ذریعه باندې کاني ویشتل

سوال: ما د خپل خاوند سره حج وکړ، چونکه زما خاوند ډیرزیات بیمار شوی و، او ما سره بل څوک خاص خپل نه و، ددې په وجه باندې ما خپل او زما د خاوند کاڼي ونه ویشتل، موږ سره چې کوم خلک وو، هغوی سره هم کاڼو ویشتلو له پاره څوک ښځه نه وه تللې، د هغوی له طرف نه او زما او زما د خاوند له طرف نه هغوی کاڼي ویشتل، ما یو کتاب کې لوستلي دي چې کوم کس په ولاړه باندې لمونځ کولی شي هغه دې کاڼي پخپله باندې ولي، او که چیرې داسې نه شي کولی نو ددې فدیه دې ورکړي ، اوس ماته فکرشو، تاسو ماته ووایئ چې ماته څه کول پکار دي؟ موږ خپله قرباني هم د هغو خلکو په ذریعه باندې کړې وه.

جواب: ستاسو په ذمه باندې قرباني لازمه شوه، تاسو مکې ته تلونکي کس ته پیسې ورکړئ او هغه ته تاکید وکړئ چې هغه چیلی ذبح کړي. [۳]

آیا د رش (ازدحام) په وخت کې د ښځو له لوري رمي بل څوک کولای شي؟

سوال: ښځو ته پخپله باندې رمي کول پکار دي، که دورځې رش وي، نو د شپې ویشتل

---

[۱] ومابعد زوال الشمس إلى غروب الشمس وقت مباح (عالمگیری ج :۱ص : ۲۳۳، الباب الخامس فی کیفیة أداء الحج، أيضا الفقه الإسلامی وأدلته ج : ۳ص : ۱۹۵، رمی الجمرات الثلاث ایام التشریق)۔

[۲] قال : أی القدوری رحمه الله (ثم یذبح) بعد رمی جمرة العقبة (إن أحب) أی الذبح یعنی إن شاء، وأما علی المحبة بإعتبارالدم علی المفرد مستحب لا واجب، والکلام فی المفرد لافی القارن والمتمتع، فإن الدم واجب علیهما(ثم یحلق أویقصر) انما یردد بین الحلق والتقصیرلأن أحدهما واجب، سواء کان مفردا أو قارنا أومتمتعا .... (لماروی أن النبی صلی الله علیه وسلم أنه قال: إن أول نسکنا فی یومنا هٰذا أن نرمی ثم نذبح ثم نحلق)....... (ولأن الحلق من أسباب التحلل، وکذا الذبح حتی یتحلل به المحصر) أی الذبح أیضا من أسباب التحلل کالحلق ....(فیقدم الرمی علیها) أی علی الذبح (ثم الحلق من محظورات الإحرام) أی من ممنوعاته بلغ (فیقدم علیه الذبح) أی علی الحلق فأخرلذٰلک .... الخ (البنایة فی شرح الهدایة ج : ۵ص : ۱۳۵، باب الإحرام) أیضا: قال فی معراج الدرایة : إعلم أن مایفعل فی أیام النحرأربعة أشیاء : الرمی والنحروالحلق والطواف، وهٰذا الترتیب واجب عندأبی حنیفة ومالک وأحمدلأثرابن مسعود وابن عباس من قدم نسکاعلی نسک لزمه دم .... وقد نص فی المعراج فی مسئلة حلق القارن قبل الذبح إنه إذا قدم الطواف علی الحلق لایلزمه شیء .... الخ (البحرالرائق، کتاب الحج، باب الجنایات ج : ۳ص : ۲۶طبع دارالمعرفة، وهٰکذا فی منحة الخالق حاشیة البحرالرائق ج :۳ص : ۲۶، کتاب الحج،باب الجنایات)۔

[۳] وأما وقته فی الیوم الرابع فعند أبی حنیفة من طلوع الفجرإلی غروب الشمس إلا ان ماقبل الزوال وقت مکروه ومابعده مسنون کذا فی المحیط السرخسی(عالمگیری، کتاب الحج،الباب الخامس ج:۱ص:۲۳۳، طبع رشیدیة کوئته)

پکار دي او ښځې پخپله د کانو ويشتلو ته نه ځي، د دې په نورو سړيو باندې کاڼي ويشتلی شي؟

جواب: د ښځې رمي کول پکار دي، هغه وخت کې چې ښه وي، د ښځو په ځای باندې د نورو څخه رمي کول صحيح نه دي او که څوک داسې مريض وي چې رمي نه شي کولی، نو د هغه په ځای بل باندې رمي کول جائز دي [1]

د مذهبي امورو د وزارت کتابچه

سوال: گزارش دی چې نن ستاسو توجه يو اهمې مسئلې طرف ته اړول غواړم. هغه دا چې سرکار د «مذهبي امورو وزارت او اقليتي امورو اسلام اباد» نه يوه کتابچه د حجيانو په نوم باندې راليږل شوې ده چې دهغې نوم دې «اپ حج کيسې کريں؟» دا د ذی الحجې ۱۴۰۰ هـ او د اکتوبر (۱۹۸۰ء) گڼه ده. ددې په (۸۹) صفحه باندې د رمي په سلسله کې ليکل شوي دي چې «رش زيات وي له دې وجه نه دې بوډۍ زنانه او کمزوري سړي هلته نه ځي. هغوی دې خپل کاڼي بل چاته ورکړي.» او په (۹۴) صفحه باندې هم زنانه وو ته د کاڼو ويشتلو نه منع کړې ده. چنانچې سږ کال زياتو زنانه وو په دې مسئله باندې سترگې پټولو سره عمل وکړ او په دريو ورځو کې يې يو ورځ هم کاڼي ونه ويشتل. نه دورځې تللې دي او نه د شپې. هم په دې صفحه ۸۹ باندې يې ليکلي دي چې: «زنانه که چيرته تلل غواړي. نو د ماښام دلمانځه نه وروسته دې لاړې شي» چنانچې ما هم په دې باندې عمل وکړ او زما خوانبې هم چې ماسره وه. او ډيرو زنانه وو وويل هرکله چې د مذهبي امورو وزارت او خپل اسلامی جمهوري پاکستان ليکلي دي، نو بيا خوبه بالکل صحيح وي. دلته راتللو سره د علماوو نه معلومه شوه چې د زنانه وو کاڼي ويشتل واجب دي. که چيرته د ورځې رش و، نو د شپې ناواخته چې کله رش ختم شوی وای تلل پکار و، او په داسې کولو سره هرې زنانه باندې يو يو دم واجبيږي، چې د حرم په حدودو کې به ورکول کيږي. لهذا موږ اوس څنگه هلته د دم ورکولو بندوبست وکړو؟ او د م نه ورکولو له وجې نه چې کومو زنانه وو ته معلومه هم نه ده او د وزارت مذهبی امور پاکستان د کتابچې مطابق عمل کولو سره مطمئنې هم دي چې زموږ حج مکمل شوی دی، هغو په زرگونو زنانه وو ته څنگه وويل شي چې ديو يو دم د حرم په حدودو کې مزيد د ورکولو بندوبست وکړئ؟ او ددې گناه به په چا باندې وي؟ او د زرگونو زنانه وو د حج ناقص کولو گناه په چاباندې وي؟ چې څه حکم شرعي وي خبر مو کړئ

(يادونه، فوټو سټيټ د کتابچې منسلک دی)

---

[1] والرجل والمرأة في الرمي سواء) إلا ان رميها في الليل افضل وفيه ايماء إلى انه لا تجوز النيابة عن المرأة بغير عذر (إرشاد الساري ص. ۱۶۷. فصل في الرمي، طبع دار الفكر بيروت)_

جواب: مسئله هماغه ده چې علماء کرامو وویله. پخپله رمي نه کول په بل چا باندې کول، ددې اجازه یوازې داسې کمزوري مریض له پاره ده چې پخپله هلته تللو او رمي کولو باندې قادر نه وي [۱]

زنانه وو ته دا سهولت ورکړل شوی دی چې هغوی د شپې رمي کولی شي. له دې وجې نه چې کومو زنانه وو له صحیح عذر نه پرته پخپله رمي نه ده کړې. هغوی په حج کې د واجبو پرېښودونکې دي او د هغوی په ذمه باندې دم لازم دی.[۲] هغوی په هرې طریقې سره چې وي. دوه مره پیسې دې مکې ته ولیږي چې په هغو باندې ځناور اخستلو سره د دوی د طرف نه د حرم په حدودو کې ذبح کړل شي.[۳] که نه، د هغوی حج به د واجبو د پرېښودو له وجې نه همیشه له پاره ناقص وي او هغوی به ګناهګارې پاتې شي.

پاتې شوه دا چې په زرګونو زنانه وو په دې غلطې مسئلې باندې عمل کولو سره چې خپل حج خراب کړو. ددې ګناه به په چا باندې وي؟ ددې جواب دادی چې دواړه ګناهګار دي، داسې غلط کتابونه لیکونکي هم، او داسې کچې مچې کتابونو باندې عمل کونکي هم.

کوم خلک چې د حج اوږد سفر کوي او د زرګونو روپیو لګښت او د سفر تکلیفونه برداشت کوي. هغوی لږ غوندې دا تکلیف نه شي برداشت کولی چې حج ته د تللو نه مخکې د محققو او معتبرو عالمانو نه د حج مسائل زده کړي، یوازې غلطو کتابونو باندې اعتماد کولو سره خپل سفر مه ناقص کوئ!

موږه د مذهبي امورو وزارت نه او د اسلامي نظریاتي کونسل چیئرمین نه هم داغوښتنه کوو چې هغوی غلط قسمه کتابونه شائع کولو سره د زرګونو خلکو حجونه برباد نه کړي.

د جمرو ویشتل

سوال: د بل چا په ځای باندې منی کې د شیطان په کاڼو باندې د ویشتلو طریقه څنګه ده؟

جواب: د عذر په حالت کې د بل چا له طرف نه د رمي کولو طریقه فقهاوو داسې لیکلې ده چې مخکې دې د خپل لوري نه اووه کاڼي وولي او بیا دې د بل چا له طرف نه د نیابت په طور باندې اووه کاڼي وولي، یو کاڼی له خپل طرف نه او بل د بل چاله طرف نه ویشتل یې مکروه

---

[۱] ومن كان مريضا لايستطيع الرمى يوضع فى يده ويرمى بها أويرمى عنه غيره (البحرالرائق ج : ٢ص :٣٧٥ كتاب الحج، طبع دارالمعرفة بيروت)

[۲] لوترك الجمار كلها أورمى واحدة أوجمرة العقبة يوم النحرفعليه شاة (عالمگيرى ج: ١ص : ٢٤٧)

[۳] ويتعين الحرم لامنى للكل .... الخ الدرالمختار وفى الشرح : قوله للكل بيان لكون الهدى مؤقتابالمكان سواء كان دم شكرأوجناية (الدرالمختارمع ردالمحتارج : ٢ص : ٦١٦، باب الهدي)

ليکلي دي[۱]

د ناروغ يا کمزوري سړي د بل چا په ذريعه باندې رمي کول

سوال: يو کس د ناروغي يا کمزوري په حال کې حج کوي، اوس به هغه د جمرو رمي څنګه کوي؟ ايا هغه په بل کس باندې رمي کولی شي؟

جواب: کوم کس چې د ناروغي يا کمزوري له وجې په ولاړه باندې لمونځ نه شي اداکولی او جمرو پورې پياده يا سورلی باندې راتلو کې ورته تکليف وي، نو هغه معذور دی او که چيرته د هغه د راتلو له وجې د مرض زياتيدو، يا د تکليف ويره نه وي، نو د هغه له پاره رمي کول ضروري دي او بل چا باندې رمي کول جائز نه دي او که چيرته سورلی يا او چتولو والا څوک نه وي او معذور بل چا باندې رمي کولی شي، چا ته چې عذر نه وي، د هغه له پاره بل چا باندې رمي کول جائز نه دي، ډير خلک يوازې د رش له وجې کاني نورو خلکو ته ورکړي، د هغوی رمي نه کيږي او په ډير سخت رش کې ضعيف او کمزوريو خلکو ته تکليف رسيږي، اګرچې هغوی د ګرځيدو نه معذور نه وي، د هغوی له پاره د شپې رمي کول غوره دي.[۲]

په لسم ذي الحجه باندې که رمي د رش له وجې و نه کړل شي، نو څه وکړي؟

سوال: په لسم ذي الحجه باندې د زوال نه مخکې د جمره اولی رمي کول وي، خود زيات رش له وجې يې و نه کړي، نو څه وکړي؟

جواب: د يولسمې ذي الحجې صبح صادق پورې د رمي وخت دی، چې کله موقع پيدا شي ودې کړي.[۳]

---

[۱] (ولورمى بحصاتين إحداهما عن نفسه والاخرعن غيره جاز ويكره)أى لترک السنة فإنه ينبغى أن يرمى السبعة عن نفسه أولا ثم يرميها عن غيره نيابة (إرشاد السارى ص : ۱۶۶، طبع دارالفكر)۔

[۲] ثم المريض ليس على إطلاق ففى الحاوى عن المنتقى عن محمد إذا كان المريض بحيث يصلى جالسا رمى عنه، ولاشيء عليه، ولعله وجهه أنه إذا كان يصلى قائما فله القدرة علىٰ حضورالمرمى راكبا أومحمولافلا يجوز النيابة عنه .... الخ (المتقسط فى المنسک المتوسط، فصل فى أحكام الرمى وشرائطه وواجباته ص: ۱۶۶) فصل فى شرائط الرمى وهى عشرة.... السادس : أن يرمى بنفسه فلا تجوزالنيابة فيه عند القدرة، وتجوزعندالعذر، فلورمى عن مريض بأمره، أومغمى عليه، ولوبغيرأمره، أوصبى، أومعتوه، أومجنون جاز، والأفضل أن توضع الحصاة فى أكفهم فيرمونها، أويرمونه بأكفهم ولورمى عنهم يجزئهم ذٰلک .... الخ (غنية الناسک فى بغية المناسک ص : ۱۸۷طبع إدارة القران كراچى)۔

[۳] إبتداءه من طلوع الفجريوم النحروإنتهاؤه إذا طلع الفجرمن اليوم الثانى (البحرالرائق ج : ۲ص : ۳۷۱)

لسم ذوالحجه باندې د جمرو ويشتلو له پاره کاڼي بل چاته ورکول او بيرته راتلل جائز نه دي

سوال: زما يو دوست چې د هغه تعلق انډيا (هندوستان) سره دی، سږ کال د هغه اراده د حج او خپل وطن ته د تلو او خپل کورو الو سره د اختر کولو هم ده، د عربي کلينډر (جنتري) مطابق د عربي لسم تاريخ د زيارت (پنجشنبه) په ورځ باندې راځي او د غه شان حج د زيارت په ورځ باندې کيږي، خوشيطان په کاڼو باندې د ويشتلو له پاره درې ورځې منى کې قيام کول وي، زما دوست غواړي چې د جمعې په ورځ باندې انډيا (هندوستان) ته روان شي او خپل کاڼي د ويشتلو له پاره بل ملګري ته ورکړي، نو ايا دې صورت کې به د هغه د حج ټول فرائض اداشي؟ او حج به يې مکمل شي او که نه؟

جواب: د جمرو ويشتل واجب دي او د دې پرينښودو باندې دم واجبيږي[1] ستاسو دوست که د ولسم تاريخ باندې زوال نه وروسته رمي کولو نه وروسته که تلل غواړي، نو تللی شي[2] خپل کاڼي بل چاته حواله کول او پخپله باندې راتلل جائزنه دي، د هغه حج به ناقص وي او هغه به دم ضرور کوي او قصدًا د حج واجب پرينښودو باندې به ګناهګاروي، حيرانتيا ده چې يو کس دومره خرچې کولو سره راشي او بيا حج نيمه کې پريږدي او وتښتيږي، که چيرته يو کال اختر د کور والو سره تيرنه کړي، نو څه بد کار به وشي؟ يادساتل پکار دي چې کوم کس په رمي کولو باندې قادروي، نو د هغه له طرف نه د بل کس رمي کول کافي نه دي، بلکې د هغه په ذمه باندې پخپله رمي کول لازم دي او که چيرته يو کس داسې ناروغ يا معذور وي چې پخپله جمرو پورې د راتلو طاقت نه لري، نو د هغه له طرف نه نيابت جائز دی، چې د هغه په حکم باندې د هغه له طرف نه بل سړی رمي وکړي.[3]

---

[1] ولوترک الکل وهوالجمار الثلاث فيه للزمه عنده دم فيجب فى أقلها الصدقة بخلاف اليوم الأول وهويوم النحر إذا ترک الجمرة وهوسبع حصيات انه يلزمه دم عنده ... الخ (بدائع ج : ٢،١ ص : ١٣٩، کتاب الحج، وشرح الوقاية ج : ١ص: ٢٦٦، الفقه الإسلامى وأدلته ج : ٣ص : ٢٠٢)_

[2] وأما فى اليوم الثانى والثالث وقت الرمى مابعد الزوال ولورمى قبل الزوال لايجزيه هٰكذا ذکر فى الأصل وفى التجريد عن أبى حنيفة ولوأراد أن ينفرفى اليوم الثالث فله أن يرمى قبل الزوال (التاتارخانية ج :٢ ص : ٤٦١، إرشاد السارى ص : ١٥٨) أيضا : وأماوقت الرمى فى اليوم الثانى والثالث فهوما بعد الزوال إلىٰ طلوع الشمس من الغد حتى لايجوزالرمى فيهما قبل الزوال (عالمگيرى، کتاب الحج ج: ١ص:٢٣٣،بدائع،کتاب الحج ج:١ص: ١٣٧)

[3] الخامس : ان يرمى بنفسه فلا تجوزالنيابة عن القدرة، وتجوزعندالقدرة فلورمى عن مريض بأمره ....جاز (باب المناسک مع إرشاد السارى، فصل فى أحکام الرمى وشرائطه و واجباته ص : ١٦٦ طبع دارالفکربيروت)_

د ناروغې میرمنې له لوري رمي کول

سوال: تیر کال د حج مبارک سعادت راته نصیب شو. ماسره زما میرمن هم وه. عرفات ته د تلو په وخت بس کې ځای کم و موږ په ولاړه باندې سفر وکړ. زمامیرمن د غټ والي له وجې د بلډپریشرمریضه ده. چې دهغې د سفر په دوران کې طبعیت خراب شو. ډیر په مشکله عرفات ته ورسیدو. واپسي باندې هم په بس کې ځای پیدا نه شو. په پرائیوټ (د کرایه) ګاډي کې مزدلفه ته راغلو. سهار هم منی ته پیاده راغلو. دمیرمنې طبعیت مې هماغسې خراب و په لومړۍ ورځ مې د میرمنې له طرف نه رمي وکړه. د رمي په دوران کې مې وکتل چې یوڅو ښځې چې درمي له پاره راغلې وې، په رش کې داسې ګیر شوې وې. چې دهغوی احرام ووت او رمي یې هم ونه کړه، حالاتوکتلوسره دپاتې ورځو رمي مې هم دمیرمنې له طرف نه پخپله وکړې، زموږ په کیمپ کې چې څومره ښځې وې، دهغوی له طرف نه هم دهغوی محرموخلکو کانې وویشتل. دهغوی وینا وه چې د ښځو په داسې حالاتو کې کانې ویشتل ناممکن دي، لهذا دا معذورې دي، په دې حوالي سره ستاسو نه دیوڅو پوښتنو ځوابول مطلوب دي:

۱ د میرمنې له طرف نه درې ورځې چې ما رمي کړې ده، ایا ادا شوه؟

۲ په هغې باندې دم وغیره خو واجب نه شو؟

۳ د کوموښځو چې احرام په رش کې خلاص شو او رمي یې هم ونه کړه، دهغوی له پاره څه احکام دي؟

۴ د کومو ښځوله طرف نه چې دهغوی محرموخلکو دې ویلو سره رمي وکړه، چې د ښځو په دې حال کې رمي کول ناممکن دي، ایا دهغو ښځو رمي وشوه؟

جواب: د رمي وخت د لومړۍ ورځې دلمر ختو نه تر سبا صبح صادق پورې وي او په دې اوږده موده کې دشپې دولس یوه بجه بالکل رش نه وي او سړی په اسانتیا سره رمي کولی شي، [۱]ددې له وجې ستاسومیرمنې چې رمي نه ده کړې، دا دهغې کمزوري ده اوستاد مسئلې نه ناواقفیت، همدغه شان کومو سړیو چې پرته له عذرنه دښځو له طرف نه رمي وکړه، دهغو ښځو رمي ونه شوه، په هغو ټولو ښځوباندې دم لازم دی. [۲]

---

[۱] أماالرمي في اليوم الأول فلأدائه وقت الجواز من الفجرإلى الفجر، و وقت مسنون من طلوع الشمس إلى الزوال و وقت مباح من الزوال إلى الغروب، و وقت مكروه قبل طلوع الشمس وبعد الغروب، وإن كان بعذرلاكراهة فيهما.... الخ (غنية الناسک ص : ۱۸۱، طبع إدارة القران)

[۲] الخامس : أن يرمي بنفسه فلاتجوزالنيابة عند القدرة (إرشاد السارى ص : ۱۶۶) أيضا : لوترک رمى الكل وهو الجمار الثلاث لزمه دم عند أبي حنيفة ... الخ ...[بقيه حاشيه په راروانه صفحه..

۱۲ ذي الحجې باندې د زوال نه مخکې رمي كول صحيح نه دي

سوال: ۱۲ ذي الحجې باندې ليدل شوي دي چې خلک دزوال نه مخکې رمي کولوله پاره وځي، چې وروسته به بيارش وي. له دې وجې دوخت نه مخکې رمي وکړي، پوښتنه داده چې، ايا داعمل صحيح دی اوکه صحيح نه دی، نوچاچې وکړ، هغه باندې به څه تاوان راځي؟ اوهغه حج وشو اوکه فاسدشو؟

جواب: يوازې دلسم ذي الحجې رمي دزوال نه مخکې ده[۱]. د(۱۱) او(۱۲) ذي الحجې رمي دزوال نه وروسته شروع کيږي، که چيرته زوال نه مخکې وکړل شي، نو رمي ادانه شوه[۲]، دې صورت کې دم واجب شو[۳] او د ديارلسم تاريخ درمي دزوال نه مخکې کولو سره تلل جائزدي[۴]

د ښځو اوکمزوريو د ولسمې او ديارلسمې شپې په مينځ کې رمي كول

سوال: دښځواوکمزوريو خلکوله پاره خودشپې رمي کول جائزدي، خوکه چيرته دولسم ذي الحجې باندې هغوی دلمرپريوتونه وروسته دشپې رمي وکړي، نو ايا هغوی باندې به دديارلسم تاريخ رمي هم لازمه شي؟ صحيح مسئله څه ده؟

جواب: دولسم تاريخ باندې ښځې اوکمزوري خلک دشپې رمي کولی شي[۵] دولسم تاريخ باندې منی نه دلمر پريوتلونه وروسته دديارلسم تاريخ سهارپورې راتلل دکراهت سره

...بقيه د تيرمخ]... (الفقه الإسلامی وأدلته ج : ۳ص : ۲۰۲ طبع دارالفكر)

[۱] اما الرمی فی اليوم الأول فلأدائه وقت الجوازمن الفجرإلی الفجر، و وقت مسنون من طلوع الشمس إلی الزوال .... الخ (غنية الناسک ص : ۱۸۱)_

[۲] وأما وقت الجوازفی اليوم الثانی والثالث من أيام النحر، فمن الزوال إلی طلوع الفجرمن الغد، فلايجوزقبل الزوال فی ظاهرالرواية، وعليه الجمهور من أصحاب المتون والشروح والفتاوی ...... وقال الشارح : والصحيح أنه لايصح فی اليومين إلا بعدالزوال مطلقا...اهـ (غنية الناسک ص: ۱۸۱، أيضا إرشاد الساری ص: ۱۵۸)_

[۳] رمی الجمار واجب كماعرفنا، فإن تأخرعن وقته أوفات، وجب دم علی النحوالمقررفقهافقال الحنفية ...... ولوترک ر می الكل وهو الجمارالثلاث لزم دم عندأبی حنيفة لأن جنس الجنايات واحد، حظرها إحرام واحد، فيكفيها دم واحد (الفقه الإسلامی وأدلته، كتاب الحج، حكم تأخيرالرمی عن وقته ج : ۳ ص: ۲۰۲،۲۰۱)_

[۴] وأما وقته فی اليوم الرابع فعند أبی حنيفة من طلوع الفجرإلی غروب الشمس إلا أن ماقبل الزوال وقت مكروه ومابعده مسنون (عالمگيری ج : ۱ : ص : ۲۳۳، الباب الخامس فی كيفية أداء الحج)_

[۵] ولولم يرم يوم النحرأی اليوم الأول أوالثانی أوالثالث رماه فی الليلة المقبلة (إرشادالساری ص : ۱۶۱، طبع دارالفكربيروت)_

جائزدي، له دې وجې که چېرته د ديارلسم تاريخ دصبح صادق کېدو نه مخکې منى نه لاړشي، نود ديارلسم تاريخ رمي نه واجبيږي[1] اودهغه پرېښودوسره دم نه واجبيږي اوکه چېرته دديارلسم تاريخ سهارپه منى کې راغى، نو بيادديارلسم تاريخ رمي هم واجب شوه،دهغې پرېښودوباندې دم واجبيږي.[2]

ديارلسم تاريخ باندې د سهار نه مخکې منى نه لاړشي، نورمي نه لازميږي

سوال: مسئله داده چې دولسم تاريخ باندې موږ او ښخورمي وکړه اوبيا دلمرپريوتونه وروسته دهغه ځاى نه روان شو، پوښتنه داده چې دلمرپريوتونه وروسته ديارلسم تاريخ باندې پاتې کېدل ضروري خونه شو، ځکه چې ځينې خلکوهلته وويل چې منى نه ناوختـه وتلوله وجې دديارلسم تاريخ رمي هم واجبيږي او داهم بيان کړئ چې زموږددې عمل له وجې خوحج کې څه فساد يانقصان نه راځي اوکه چېرته راځي، نودهغه تاوان څه دى؟

جواب: ددولسم تاريخ لمرپريوتونه وروسته دمنى نه وتل مکروه دي،خو دې صورت کې دديارلسم تاريخ رمي نه لازميږي، په دې شرط سره چې دصبح صادق پورې د منى دحدودونه بالکل بهرشوي وي[3] اوکه چېرته منى کې دديارلسم تاريخ سهارشو، نوبيادديارلسم تاريخ رمي هم واجب شوه. اوس که چېرته درمي کولونه پرته منى نه لاړشي، نودم به لازم وي.[4]

❖ د حج دوران کې قرباني ❖

ايا حاجي باندې د اخترقرباني هم واجبه ده؟

سوال: کوم خلک چې دپاکستان (افغانستان) نه حج کولوله پاره ځي، هغوى له پاره هلته دحج دوران کې يوه قرباني واجب وي يادوه اوکه چېرته يوه قرباني يې وکړه، نواوس څه وکړي؟

جواب: کوم حاجيان چې مسافروي اوهغوى تمتع يا قِران حج کړى وي، هغوى باندې يوازې دحج قرباني واجبه ده اوکه چېرته هغوى مفردحج کړى وي، نودهغوى په ذمه باندې قرباني

---

[1] [وإن لم يقم أى لم يرد الإقامة (فى اليوم الثاني) نفرقبل غروب الشمس أى من يومه فإن لم ينفرحتى غربت الشمس يكره له أى الخروج فى تلك الليلة عندنا إرشادالسارى ص : ۱۶۳، طبع دارالفكربيروت]_

[2] [ولونفرمن الليل قبل طلوع الفجرمن اليوم الرابع لاشيء عليه .... ولونفربعد طلوع الفجرقبل الرمى يلزمه الدم إتفاقا إرشادالسارى ص : ۱۶۳، طبع دارالفكربيروت]_

[3] [أيضا تيره شوى حاشيه (وإن لم يقم أى لم يرد الإقامة...الخ)]_

[4] [أيضا تيره شوى حاشيه (ولونفرمن الليل قبل طلوع الفجرمن اليوم...الخ)]_

واجب نه ده[۱] اوکوم حاجیان چې مسافرنه وي، بلکې مقیم وي، هغوی باندې د طاقت شرط سره داخترقرباني هم واجب ده.[۲]

د حج په موقعه په څومره مال قرباني کول واجب دي؟

سوال: د حج په موقع چې کومه قرباني کیږي (دعیدالاضحی) دهغې له پاره شرعي طورباندې دڅومره مال وجود ضروري دی چې په هغه باندې قرباني کول واجبیږي؟

جواب: که چیرته یې حج تمتع یا قران کړی وي، نودحج قرباني واجب ده. که چیرته قرباني نه شي کولی. نو درې ورځې روژې دې د حج په ورځو کې ونیسي، یعنې دنهمې ذي الحجې پورې او اووه روژې دې د حج فارغېدو نه وروسته ونیسي.[۳]

ایا د حج دوران کې مسافرته قرباني معاف ده؟

سوال: ایا مسافري کې قرباني معاف ده. دحج دوران کې چې کله دسفرحالت وي، هغه وخت کې هم قرباني معاف ده؟

---

[۱] فإذا فرغ من الرمی یوم النحرانصرف إلی رحله، ویشتغل بشيء اخر، فذبح إن شاء، لأنه مفرد والذبح أفضل، وإنمایجب علی القارن والمتمتع وأماالأضحیة فإن کان مسافرا فلا یجب علیه، وإلافکالمکی فتجب کمافی البحر (غنیة الناسک، فصل فی الذبح وأحکامه ص : ۱۷۲) أیضا : (فصل فی هدی القارن والمتمتع) : (یجب) أی إجماعا علی القارن والمتمتع هدی شکرا لما وفقه الله تبارک وتعالی للجمع بین النسکین فی أشهرالحج بسفر واحد .....الخ (مناسک ملاعلی القاری ص : ۱۷۴) أیضا : فإذا وصل منزله بمنی .... وإن کان قارنا أومتمتعا یجب علیه دم ذبح الهدی، وصفاته کصفات الأضحیة (البحرالعمیق، الباب الثانی عشرج : ۳ص : ۱۷۰۰طبع مؤسسة الریان مصر)_

[۲] وأما شرائط الوجوب .... ومنها الإقامة، فلا تجب علی المسافر، لأنه لا تتأدی بکل مال، وفی کل زمان ....وقال فی ''الأصل'' لاتجب الأضحیة علی الحاج، وأراد به المسافرفأما أهل مکة فتجب علیهم الأضحیة وإن حجوا (البحرالعمیق، الباب الثانی عشرفی الأعمال المشروعة یوم النحر، مطلب شرائط الوجوب ج : ۳ص : ۱۷۰۵، طبع مصر)_

[۳] ''فمن تمتع بالعمرة الی الحج فما استیسرمن الهدی، فمن لم یجد فصیام ثلاثة ایام فی الحج وسبعة اذا رجعتم'' (البقرة : ۱۹۶) أیضا : (یجب) أی إجماعا (علی القارن والمتمتع هدی شکرا لما وفقه الله تبارک وتعالیٰ للجمع بین النسکین فی أشهرالحج بسفرواحد وهذا عندنا (مناسک ملاعلی القاری، فصل فی هدی القارن والمتمتع ص : ۱۷۴) أیضا : فصل فی بدل الهدی إذا عجزالقارن أوالمتمتع عن الهدی أی هدی القران أوالتمتع. بأن لم یکن فی ملکه فضل أی مال زائد عن کفافه .... قدرمایشتری به الدم أی من النقود أو العروض ولاهو أی الدم أوالهدی بعینه فی ملکه، وجب الصیام علیه عشرة أیام أی کاملة بجملة فیصوم ثلاثة أیام قبل الحج .... وسبعة بعده أی إذا رجع کمافی الایة ... الخ (الملک المقسط فی المنسک المتوسط ص : ۱۷۵طبع دارالفکربیروت)

جواب: دحج دوران کې عام طورباندې حاجي سفرکې وي، له دې وجې په هغه باندې دلوی اخترقرباني واجب نه ده اوکه چیرته حاجي دتمتع یاقران احرام تړلی وي، نوهغه باندې دحج قرباني واجب شوه دغتې اختر نه اوکه چیرته دغتې اخترقرباني هم وکړي، نوثواب به ورته ورکول کیږي.[1]

حج افراد کې قرباني نه شته، که لومړی حج وي یا دویم او دریم

سوال: زموږ دریم حج دی، ځینې خلک وایي چې قرباني یوازې په لومړي حج کې لازم ده؟

جواب: حج افراد کې قرباني نه شته که لومړي حج وي،که دویم وي اوکه دریم اوکه تمتع یا قِران وي، نوقرباني لازم ده، که لومړي وي اوکه دویم یادریم.[2]

حج کې قرباني وکړواوکه دم شکر؟

سوال: اوسه پورې ما اوریدلي و چې قرباني یوه وي،کومه چې موږ د ډیروخت نه دلته کوو، نن زموږ ملاصاحب وویل چې دقرباني ورځو کې کومه قرباني کیږي هغه دحج دم دی اوحاجي له پاره قرباني کول ضروري نه دي، ځکه چې حاجي مسافروي، پوښتنه داده چې داخبره ترکومه حده پورې صحیح ده؟

جواب: دکوم کس حج چې تمتع یا قِران وي هغه باندې قرباني واجب ده اوهغه ته دم شکرویل کیږي[3]که حج یاعمره کې څه غلطي شوي وي، نودهغه له وجې ځینې حالاتوکې قرباني واجب شي، هغه ته دم ویل کیږي.[4]

د لوی داخترقرباني دوو شرطونوسره واجب ده، یوداچې انسان مقیم وي مسافرنه وي، دویم

---

[1] أیضا، تیره شوی حاشیه (فإذا فرغ من الرمی یوم النحرانصرف...الخ) او وروستی حاشیه (وأما شرائط الوجوب...الخ) اوگورئ)_

[2] أیضا، تیره شوی حاشیه (فإذا فرغ من الرمی یوم النحرانصرف...الخ) اوگورئ)_

[3] فإذا فرغ من الرمی یوم النحرانصرف إلى رحله، ویشتغل بشيء اخر، فذبح إن شاء، لأنه مفرد والذبح أفضل، وإنمایجب على القارن والمتمتع، أوما الأضحیة فإن کان مسافرا فلایجب علیه، وإلافکالمکی فتجب کمافی البحر (غنیة الناسک، فصل فی الذبح وأحکامه ص : ۱۷۲) أیضا : (فصل فی هدی القارن والمتمتع) : (یجب) أی إجماعا على القارن والمتمتع هدی شکرا لما وفقه الله تبارک وتعالیٰ للجمع بین النسکین فی أشهرالحج بسفرواحد وهٰذا عندنا (مناسک ملاعلی القاری ص : ۱۷۴) أیضا: فإذا وصل منزله بمنٰی ...... وإن کان قارنا أومتمتعا یجب علیه ذبح الهدی، وصفاته کصفات الأضحیة (البحرالعمیق، الباب الثانی عشرج :۳ ص : ۱۷۰۰طبع مؤسسة الریان،مصر)_

[4] الدم فی جنایة الحج: هوذبح حیوان من الإبل والبقروالغنم (قواعدالفقه ص :.۲۹۴، طبع صدف پبلشرز کراچي)_

داچې دحج ضروري خرچې کولونه وروسته هغه سره دقرباني کولوګنجائش وي، که چیرته مقیم نه وي. نو قرباني پرې واجب نه ده اوکه چیرته دحج ضروري خرچې کولونه وروسته هغه سره پیسې نه وي، نوبیاهم دهغه په ذمه باندې قرباني واجب نه ده.[1]

درمي وروسته کولوله وجې به قرباني هم وروسته کوئ

سوال: درش وغیره له وجې که چیرته ښځه رمي دشپې ناوخته وکړي، نو ایا دهغې دبرخې قرباني مخکې کېداى شي؟

جواب: دکوم کس چې دتمتع یا قِران احرام وي، هغه له پاره رمي او قرباني کې ترتیب واجب دى. مخکې رمي. بیاقرباني اوبیادې احرام خلاص کړي. کومې ښځې چې تمتع یا قِران کړې وي که چیرته هغې درش له وجې رمي وروسته وکړي، نوقرباني به درمي نه دفارغیدوسره کوي، ترڅوپورې چې هغه رمي ونه کړي دهغې دبرخې قرباني نه شي کېداى اودکوم وخت پورې قرباني نه وي شوي هغه وخته پورې احرام نه شي خلاصېداى.[2]

کومې اداري ته پیسو ورکولوسره قرباني کول

سوال: دحج په موقعه باندې یوه اداره پیسو اخیستوسره رسید ورکوي او وخت ورکوي چې فلانکي وخت باندې به ستاقرباني وشي، فلاني وخت باندې ویښته کټ کړه اواحرام خلاص کړه، خودتصدیق کولونه پرته ویښته کټ کول اواحرام خلاصول جائزدي اوکه نه؟

جواب: که چیرته قرباني نه مخکې ویښته کټ کړل شي، نودم لازمیږي[3]،دې صورت کې دایقین نه وي چې داحرام خلاصیدو.نه مخکې قرباني وشوه، له دې وجې داصورت صحیح نه دى.

---

[1] وأماشرائط الوجوب ....ومنها الإقامة، فلاتجب على المسافر، لأنه لا تتأدى بكل مال، وفي كل زمان .... وقال في" الأصل " : لاتجب الأضحية وإن حجوا ....ومنها : الغنى لقوله صلى الله عليه وسلم : "من وجد سعه فليضح " شرط السعة، وهي الغنى .... الخ (البحرالعميق، الباب الثاني عشرج :٣ص : ١٧٠٦طبع مؤسسة الريان، المكتبة المكية، مصر)_

[2] قال ابن عباس : من قدم من حجه شيئا أوآخره فعليه دم وهو قول النخعي والحسن وقتادة وبه قال أبوحنيفة .... الرمي أولا، ثم الذبح، ثم الحلق، روى أنس ان رسول الله صلى الله عليه وسلم أتى منى فأتى الجمرة فرماها، ثم أتى منزله بمنى ونحر، ثم قال للحلاق : خذ، وأشارإلى جانبه الأيمن ثم الأيسر (الفقه الحنفى وأدلته ج : ١ص : ٤٥٦، ٤٥٧طبع دارالكلم الطيب،بيروت،أيضاالبحرالرائق،باب الجنايات ج:٣ص:٢٦، ٢٧طبع دارالمعرفة، بيروت)

[3] وأماشرائط الوجوب ومنها الإقامة، فلاتجب على المسافر، (البحرالعميق، الباب الثاني عشرج :٣ص : ١٧٠٦ طبع مؤسسة الريان، المكتبة المكية، مصر) قال في معراج الدراية : اعلم ان مايفعل في أيام النحرأربعة أشياء....الخ)_

د حج قربانۍ په کوم ځای کې کیږي؟

سوال: د حج قرباني د منی نه پرته مکه. مزدلفه. عرفات کې هم کیدای شي؟ اوکه په منی کې کول يې شرط دي؟ که چیرته یوحاجي د حج قرباني د رمي کولو نه فورا وروسته مکې ته راتلو سره وکړه. نو دهغه قرباني وشوه یا به په دویم ځل قرباني کول پرې لازم وي؟

جواب: دحج سره متعلق قرباني دحرم په حدودو کې ذبح کول شرط دي. مزدلفه د حرم په حدودو کې دننه ده. عرفات نه دی. [۱]

د حاجي د قربانۍ له پاره بل ځای کې پیسې جمع کول

سوال: که چاقرباني له پاره مدرسه صولتیه کې پیسې جمع کړې، په خپله باندې يې قرباني ونه کړه، دا عمل صحیح دی اوکه نه؟

جواب: حاجي ته دمزدلفې نه منی ته راتلونه وروسته څلورکارونه کول وي:

(۱): رمي. (۲): قرباني. (۳): حلق. (۴): طواف افاضه.

لومړيو دريوکارونو کې ترتیب واجب دی، یعنې دټولونه مخکې رمي کول، بیا قرباني (کله چې حج تمتع یا قران وي) دهغه نه وروسته ويښته کټ کول، که چیرته دې دريو کارونوکې ترتیب قائم نه شي مثلاً درمي نه مخکې يې قرباني وکړه، یا يې حلق وکړ، یادقرباني نه مخکې يې حلق وکړ، نودم واجب دی، تاسو چې پیسې په مدرسه صولتیه کې جمعه کړي، نودا ضروري ده چې هغه قرباني ستاسودرمي نه وروسته اوحلق نه مخکې وي، که چیرته تاسورمي نه وه کړې اوهغوی ستاسوله طرف نه قرباني وکړه، نودم لازم شو، یاهغوی قرباني نه وه کړې اوتاسوحلق وکړ، نو بیاهم دم لازم شو، له دې وجې دهغوی نه تحقیق کول پکاردي چې هغو قرباني کوم وخت کې کړې وه.

دا حکم هغه صورت کې دی کله چې ستاسوحج تمتع یا قِران وي[۲]، خوکه چیرته تاسو

---

[۱] ولایجوزذبح الهدایاإلافی الحرم (عالمگیری ج :۱ ص : ۲۶۱، الباب السادس عشرفی الهدي)

[۲] قال فی معراج الدرایة : اعلم ان مایفعل فی أیام النحرأربعة أشیاء : الرمی والنحروالحلق والطواف،وهذا الترتیب واجب عندأبي حنیفة ومالک وأحمد لأثرابن مسعود وابن عباس من قدم نسکاعلی نسک لزمه دم، وظاهره أنه إذا قدم الطواف علی الحلق یلزمه دم عنده، وقد نص فی المعراج فی مسئلة حلق القارن قبل الذبح أنه إذا قدم الطواف علی الحلق لایلزمه شيء فالحاصل: أنه إن قدم الرمی لزمه دم مطلقا.وإن ذبح قبل الرمی لزمه دم إن کان قارنا أومتمتعا... الخ (البحرالرائق،باب الجنایات ج :۳ ص : ۲۶طبع دارالمعرفة، بیروت) أیضا : (قوله وقدنص فی المعراج إلخ) قد ذکرالمؤلف عنه قول المتن ثم إلی مکة ان أول وقت صحة الطواف إذا طلع الفجریوم النحرولوقبل الرمی والحلق وأما الواجب فهو فعله فی یوم من الأیام الثلاثة عند أبي حنیفة رحمه الله، وظاهره أنه لایجب الترتیب بینه وبین الرمی والذبح والحلق، ...[بقیه حاشیه په راروانه صفحه..

مفرد حج کړی وي، نو قرباني ستاسو په ذمه باندې واجب نه وه او تاسو د رمي نه وروسته حلق کولی شئ.[۱]

د بینک (بانک) په ذریعه باندې قرباني کول

سوال: زه او زما ښځه حج ته لاړو د حج نه مخکې د قرباني پیسې مونږ هلته بینک (بانک) کې جمعه کړې، چې په هغه ورځ باندې د مذبح خانې پریشاني نه وي، خو د لته راتلو سره زما ورور ماته وویل چې دا صحیح نه دی، له دې وجې زه تاسو نه پوښتنه کول غواړم چې، ایا دا عمل صحیح دی او که نه او که نه دی، نو د دې دلیل څه دی او بیا د دې عمل له وجې حج کې چې کوم نقص راغی هغه نقص څه دی او اوس د هغه تاوان څه دی، چې د هغه له وجې غلطي پوره شي؟

جواب: د کوم کس حج چې تمتع یا قِران وي د هغه په ذمه باندې قرباني واجب ده[۲] او دا هم واجب دی چې مخکې قرباني وکړي او د هغه نه وروسته حلق وکړي، که چیرته قرباني نه یې مخکې حلق وکړ، نو دم واجب شو، تاسو چې بینک (بانک) کې کومې پیسې جمعه کړې وي، تاسو ته هیڅ معلومات نه شته چې ستاسو د نوم قرباني کېدونه وروسته تاسو حلق کړی دی او که مخکې، له دې وجې ستاسو په ذمه باندې د احتیاط له وجې دم لازم دی.[۳]

...بقیه د تیرمخ]...وفی الدرالمختارعند عد الواجبات، والترتیب بین الرمی والحلق والذبح یوم النحر، وأماالترتیب بین الطواف وبین الرمی والحلق فسنة فلوطاف قبل الرمی والحلق لاشيء علیه ویکره لباب،٥١ (منحة الخالق علیٰ هامش البحرالرائق ج :٣ص : ٢٦، باب الجنایات، طبع دارالمعرفة، بیروت)_

[۱] لاإن کان مفردا لأن أفعاله ثلاثة الرمی والحلق والطواف، وأما ذبحه فلیس بواجب فلا یضره تقدیمه وتأخیره .... الخ البحرالرائق ج :٣ص : ٢٦، باب الجنایات، طبع دارالمعرفة، بیروت)_

[۲] فإذا فرغ من الرمی یوم النحرانصرف إلی رحله، ویشتغل بشيء اخر، فذبح إن شاء، لأنه مفرد والذبح أفضل، وإنما یجب علی القارن والمتمتع، أما الأضحیة فإن کان مسافرا فلایجب علیه، وإلا فکالمکی فتجب کما فی البحر (غنیة الناسک، فصل فی الذبح وأحکامه ص : ١٧٢) أیضا : (فصل فی هدی القارن والمتمتع) : (یجب) أی إجماعا علی القارن والمتمتع هدی شکرا لماوفقه الله تبارک تعالی للجمع بین النسکین فی أشهرالحج بسفرواحد .... الخ (مناسک ملاعلی القاری ص : ١٧٤) أیضا : فإذا وصل منزله بمنی .... وإن کان قارنا أومتمتعا یجب علیه ذبح الهدی، وصفا ته کصفات الأضحیة (البحرالعمیق، الباب الثانی عشرج :٣ ص : ١٧٠٠طبع مؤسسة الریان،مصر)_

[۳] قال فی البحروأفاد بالفاء التی للتعقیب فی قوله فیتحلل إلی أنه لایتحلل إلا بالذبح ولهذا قالوا انه یواعد من یبعثه بأن یذبحها فی یوم معین فلوظن أنه ذبح هدیه ففعل مایفعله الحلال ثم ظهرأنه لم یذبح کان علیه ماعلی الذی ارتکب محظورات إحرامه لبقاء إحرامه کذا فی النهایة (بحرالرائق،ج :٣ ص ٥٤،کتاب الحج، طبع دارالمعرفة، بیروت) ویدل علیٰ أن الذبح مقدم علی الحلق فی القرآن والتمتع لأنه عموم فی کل من علیه حلق وهدی فی وقت واحد فیحتج فیمن حلق قبل أن یذبح ان علیه دما لمواقعته المحظورفی تقدیم الحلق علی الهدی (أحکام القران للجصاص ج :١ص ٢٧٥باب وقت ذبح هدی الإحصار، طبع سهیل اکیدمی لاهور)_

سوال: دحج ذوران کې ليدل شوي دي چې اکثرحاجيان هلته بينکونوکې دقرباني له پاره پيسې جمعه کوي اوبيالسم ذوالحجې باندې درمي نه وروسته سمدستي حلق کولوسره احرام خلاص کړي، حالانکې بينک والاقرباني دترتيب اوحساب نه پرته مسلسل درې ورځې کوي، هغه کې هيڅ معلومات نه کيږي چې دچاقرباني مخکې وشوه، چې دې اعتبارسره حلال وي، پوښتنه داده چې دحاجيانو داعمل څنګه دی؟ ايا داخلک دقرباني نه پرته احرام خلاصولی شي اوکه نه اوسنت او واجب طريقه څه ده؟

جواب: دکوم کس حج چې تمتع يا قِران وي هغه باندې قرباني واجب ده اوداهم واجب دي چې هغه به قرباني له حلق نه مخکې کوي ، که چيرته حلق يې وکړ اوقرباني يې نه وه کړې، نودم لازم شو،کوم خلک چې بينک کې دقرباني له پاره پيسې ږدي دهغوی له پاره ضروره ده چې دبينک والاوو نه وخت معلوم کړي اوبيادقرباني په ورځ باندې دقرباني ځای ته خپل کس وليږي اودخپل نوم قرباني دې حلاله کړي، دهغه نه وروسته دې حلق وکړي، ترڅوپورې چې يوحاجي ته معلومه نه وي چې دهغه قرباني شوې ده اوکه نه، هغه وخته پورې حلق کول جائزنه دي که نه، نو دم به لازم وي، ياخوکومه طريقه چې ماليکلې ده دې باندې عمل کول پکاردی اويابينک کې پيسې جمعه کول نه دي پکار، بلکې له خپل طرف نه دقرباني انتظام کول پکاردي.[1]

يوه قرباني باندې دوه کسان دعوه کوي نو دلومړي اخيستونکي به شميرل کيږي

سوال: تيرکال زمايودوست هلته موجودقصاب ته قرباني له پاره پيسې ورکړې.کله چې څاروی حلال شو، نوزمادوست دهغه نه څه غوښه اخيستل غوښتل، نوهلته څه خلک راغلل او ويې ويل چې دا څاروی، خو زموږ دی اوموږقصاب ته ددې پيسې ورکړي دي، تحقيق کولوسره معلومه شوه چې قصاب له دواړوکسانونه جداجداپيسې اخيستې دي اويوڅاروی يې حلال کړ، اوس مسئله داده چې ايا زماددوست د قرباني فرض اداشوکه هغه به په دويم ځل باندې قرباني کوي؟

جواب: هغه قصاب دبل کس نه پيسې مخکې اخيستې وې، له دې وجې هغه څاروی دهغوی و، ستاسودوست ته معلومات کېدو سره دهغه نه پيسې بېرته اخيستل پکارو اوبل څاروی ورته حلالول پکارو، په هرحال دهغه په ذمه باندې قرباني پاتې ده او هغه دقرباني نه مخکې احرام خلاص کړ، له دې وجې دهغه په ذمه باندې دم هم لازم دی، اوس به دوه قرباني کوي.

[1] تيره شوې حاشيه (قال في البحروأفاد بالفاء التي للتعقيب...الخ) اوګورئ!)_

دامسئله هغه صورت کې ده کله چې دهغه دتمتع یا قران احرام تړلی وي، که چیرته دمفردحج احرام وي، نودهغه په ذمه باندې هیڅ واجب نه دي[1]

حاجي د کومې قربانۍ غوښه خوړلی شي؟

سوال: خواست دادی چې کوم خلک حج یاعمره کوي، هغوی یوه قرباني کوي چې دم ورته ویل کیږي اولسم ذوالحجې باندې چې خلک کومه عامه قرباني کوي، هغه ته سنت ابراهیمي ویل کیږي ، اوس دامعلومول غواړم چې ددم غوښه له مسکینانو پرته، د مالدارو خلکوله پاره منع ده. خومکه مکرمه کې تقریبا ټول حاجیان همدغه غوښه خوري، ماته دې کې ډیرزیات تردد (شک) دی. ددې حل به څه وي؟

جواب: دتمتع یا قِران حج کونکي دحج اوعمره اداکولوله وجې چې کومه قرباني کوي، هغې ته دم شکرویل کیږي[2] دهغې حکم هم دعامې قرباني په شان دی، له هغې پخپله قرباني کونکي، مالداراوغریب ټول غوښه خوړلی شي اوکوموکسانوباندې چې حج یاعمرې کې دجنایت (غلطي) له وجې دم واجب شي، هغه ته دم جبر ویل کیږي، هغه په غریبانانو او مسکینانو باندې صدقه کول ضروري دي، مالدارخلک اودم کونکی کس پخپله باندې دهغه غوښه نه شي خوړلی[3]

---

[1] وأما القارن إذا جنى يجب عليه دمان لأجل الجناية إلا أنه لوحلق المفرد قبل الذبح لايلزمه دم عندأبي حنيفة لأنه لاذبح على المفرد (البناية فى شرح الهداية ج :٥ص : ١٩٤، كتاب الحج باب القرآن) أيضا: فإن حلق قبل الذبح فعليه دمان، دم للحلق قبل ودم القرآن عند أبي حنيفة كذا فى التبيين (فتاوى عالمگيرى ج :١ص: ٢٤٤)_

[2] قال فى معراج الدراية : اعلم ان مايفعل فى أيام النحرأربعة أشياء : الرمى والنحروالحلق والطواف، وهذا الترتيب واجب عند أبي حنيفة ومالك وأحمد لأثرابن مسعود وابن عباس من قدم نسكا على نسك لزمه دم، وظاهره أنه إذا قدم الطواف على الحلق يلزمه دم عنده، وقد نص فى المعراج فى مسئلة حلق القارن قبل الذبح أنه إذا قدم الطواف على الحلق لايلزمه شيء فالحاصل : أنه إن حلق قبل الرمى لزمه دم مطلقا، وإن ذبح قبل الرمى لزمه دم إن كان قارنا أومتمتعا .... الخ (البحرالرائق،كتاب الحج، باب الجنايات ج :٣ص : ٢٦ طبع دارالمعرفة بيروت) أيضا : (قوله وقد نص فى المعراج الخ) قد ذكرالمؤلف عنه قول المتن ثم إلى مكة ان أول وقت صحة الطواف إذا طلع الفجريوم النحرولوقبل الرمى والحلق وأما الواجب فهو فعله فى يوم من الأيام الثلاثة عند أبي حنيفة رحمه الله وظاهره أنه لايجب الترتيب بينه وبين الرمى والذبح والحلق، وفى الدرالمختارعند عد الواجبات، والترتيب بين الرمى والحلق والذبح يوم النحر، وأماالترتيب بين الطواف وبين الرمى والحلق فسنة فلوطاف قبل الرمى والحلق لاشيء عليه ويكره لباب،١هـ (منحة الخالق عليٰ هامش البحرالرائق ج :٣ص : ٢٦، كتاب الحج، باب الجنايات)

[3] (قوله ويأكل من هدى التطوع والمتعة والقرآن فقط) أى يجوزله الأكل .... والمستحب أن يفعل كما فى الأضحية وهوأن يتصدق بالثلث ويطعم الأغنياء الثلث ويأكل ويدخرالثلث...[بقيه حاشيه په راروانه صفحه..

❖ حلق ❖

[ويښته خريل]

له جمرو ويشتلو وروسته ويښته کټ کول

سوال: ځينې حاجيان د (١٠) ذوالحجې له جمرو ويشتلو وروسته له قرباني څخه مخکې ويښته کټ کړي، حالانکې له قرباني نه وروسته له احرامه فارغيږي، دې صورت کې څه جزا واجبيږي اوکه نه؟

جواب: که چيرته دمفرد حج احرام وي، نوقرباني دهغه په ذمه باندې واجب نه ده، له دې وجې د رمي نه وروسته ويښته کټ کولی شي[1] اوکه چيرته تمتع يا قران وي، نوله رمي نه وروسته لومړی قرباني کول اوبيا احرام خلاصول پکار دي، که چيرته قرباني نه يې مخکې احرام خلاص کړ، نوهغه باندې دم لازم شو.[2]

د احرام خلاصولو طريقه

سوال: د حج يا عمرې چې کله احرام تړل کيږي، څنګه چې د احرام تړلو شرائط دي، همدغه شان د احرام پرانيستلو هم شرائط دي، ويښتان کټ کول دي. نود ويښتانو کټ کولو طريقه او اصلي مسئله واضحه کړئ!

جواب: د احرام خلاصولو له پاره حلق (دسر خريل) غوره دي او قصر جائز دی، د امام ابوحنيفه رحمه الله په نزد د احرام خلاصولو له پاره دا شرط دی چې کم نه کم د سر ويښتان د ګوتې د بند برابر کټ کړل شي، که چيرته د سر ويښتان واړه وي اود يو بند نه کم وي، نو د بيخ نه صفا کول ضروري دي، له هغه نه پرته احرام نه خلاصيږي.[3]

...بقيه د تيرمخ]...وأفاد بقوله فقط :: أنه لايجوز الأكل من بقية الهدايا كدماء الكفارات كلها والنذور وهدى الإحصار.... الخ (البحرالرائق، كتاب الحج، باب الهدى ج: ٣ ص: ٧٦، طبع دارالمعرفة، أيضاً فتاوى عالمگيرى، كتاب الحج، الباب السادس عشر فى الهدى ج: ١ ص: ٢٦٢)

[1] فإذا فرغ من الرمى يوم النحر انصرف إلى رحله، وينتقل بشيء اخر، فذبح إن شاء، لأنه منفرد والذبح له أفضل، وانما يجب على القارن والمتمتع، وأما الأضحية فإن كان مسافرا فلا يجب عليه وإلا فكالمكى فتجب كمافى البحر (غنية الناسک ص: ١٧٢، أيضا: البناية فى شرح الهداية، باب التمتع، ج ٥ ص: ١٩٥)_

[2] تيره شوې حاشيه (قال فى معراج الدراية: اعلم ان مايفعل...الخ) اوګورئ!)_

[3] أن الحلق والتقصير واجب لكن الحلق أفضل .... من جاء ه يوم النحر ولم يكن على رأسه شعر أجرى الموسى على رأسه (بدائع ج ٢ ص: ١٤٠، كتاب الحج، فصل وأما الحلق...[بقيه حاشيه په راروانه صفحه..

باربار عمره کونکي له پاره حلق لازم دی

سوال: دحج اوعمرې یوکتاب کې لیکل شوي دي چې که چیرته دحج یا عمرې کولونه وروسته دسرویښته دکوتې دبندنه واړه وي، نودهغه قصرنه کیږي. حلق کول به ضرور وي اوکه چیرته ویښته دکوتې دبندنه غټ وي. نوقصرکیږي. عرض دادی چې کوم خلک طائف. جدې مکې مکرمې ته نژدې اوسیږي اوالله تعالی هغوی ته توفیق ورکړی وي چې هره میاشت کې دوه درې عمرې اداکول غواړي اودهغوی ویښته واړه وي. نو ایا هغوی به همیشه حلق کوي؟ ځکه چې یوځل حلق کولوسره کم نه کم دوه میاشتوکې ویښته دومره نه غټیږي چې دهغو قصر وشي. که یوخوش قسمته په هره جمعه باندې عمره اداکوي اوحلق کول نه غواړي. نوقصرکولی شي؟

جواب: قصرهغه وخت کې کیږي چې کله دسرویښته دکوتې دبند برابروي. خوکه چیرته ویښته له دې نه واړه وي. نوحلق ضروري دی. قصرصحیح نه دی[1].کوم خلک چې باربار دعمرې اداکولو شوق لري. هغوی له پاره لازم دي چې دهرې یوې عمرې نه وروسته حلق وکړي. قصر باندې دهغوی احرام نه خلاصیږي[2]

حج اوعمره کې څومره ویښتان کټ کړل شي؟

سوال: حج یاعمره دمسلمان له پاره ډیرغټ فضیلت دی. ددې اداکولو له پاره الله تعالی څه رکنونه مقررکړي دي.که هغو کې یوهم پاتې شي. نودهغه حج یاعمره نه کیږي. دې دواړو فرایضو کې اخري رکن دسرویښتان کټ کول دي. چاړه یاقینچې باندې. یعنې دسر د هر ویښته څلورمه برخه کټ کول پکاردي. نن سباچې کوم خلک حج یا عمرې ته راځي. نوهغوی دسرتول ویښتان یاد ویښتانو دڅلورمې برخې کټ کولوپه ځای په قینچې باندې یودوه ځایونونه لږلږ ویښته بالکل کټ کړي. هغوی دارکن داسې اداکوي. ایا داسې ویښتانو کټ کولوسره به دویښتوکټ کولورکن اداشي؟ اود حضور ﷺ ارشاد دی چې ویښتان په چاړه

...بقیه د تیرمخ]... أوالتقصير، أيضا فتاوى عالمگيرى ج : ١ص : ٢٣١) يكتفى فى الحلق بربع الرأس وحلق الكل أولى (هداية، كتاب الحج، باب الإحرام ج : ١ص : ٢٥٠)

[1] وأما التقصير فالتقدير فيه بالأنملة (البدائع الصنائع ج :٢ ص : ١٤١) أيضا : وإذا جاء وقت الحلق ولم يكن على رأسه شعربأن حلق قبل ذلك سبب اخرذكرفى الأصل أنه يجرى الموسٰى على رأسه لأنه لوكان على رأسه شعركان المأخوذ عليه اجراء الموسى وإزالة للشعرفاعجزه عنه سقط ومالم يعجزه عنه يلزمه (فتاوى عالمگيرى،كتاب الحج، الباب الخامس فى كيفية اداء الحج ج :١ص :٢٣١)_

[2] فدل ان الحلق والتقصير واجب .... هذا إذا كان على راسه شعر فاما اذا لم يكن اجرى الموسىٰ على راسه (البدائع الصنائع ج: ٢ ص : ١٤٠، كتاب الحج، فصل واما الحلق او التقصير)_

باندې خريل افضل دي. که نه نو د ويښتانو ځلورمه برخه

جواب: د احرام خلاصولو له پاره د سر ويښتان کټ کول ضروري دي او دې درې درجې دي لومړی حلق کول دي. يعنې چرې باندې د سر ويښتان صفا کول دي. دا له ټولونه غوره دي او داسې خلکوله پاره حضور ﷺ درې ځله د رحمت دعا کړې ده[1] کوم خلک چې دليرې لېرې نه د حج اداکولو له پاره ځي او دهغه باوجود د حضور ﷺ د رحمت د دعا نه محروم پاتې کيږي. د هغوی حالت ډير د افسوس قابل دی. دغو خلکو د خپلو ويښتانو سره د عشق له وجې خپل ځان د خير له دعا نه محروم کړ. د هغوی حالت د دې شعر په شان دی

کعبے بھی گئے پر نہ چھٹا عشق بتوں کا

اور زمزم بھی پیا پر نہ بجھی آگ جگر کی

دويمه درجه دا ده د ټول سر ويښتان د مشين يا قينچې په ذريعه باندې کټ کړل شي. د دې فضيلت د حلق (سرخريلو) برابر نه دی. خو درې ځله د حلق کونکوله پاره دعا کولو نه وروسته ځلورم ځل باندې دعا کې دا خلک هم شامل شوي دي [2]

دريمه درجه دا ده چې کم نه کم د سر د ځلورمې برخې پورې ويښتان کټ کړل شي[3] کوم کس چې د سر د ځلورمې برخې ويښتان نه کټ کوي د هغوی احرام نه خلاصيږي[4] او هغه له پاره گنډل شوې جامې اغوستل او ښځې ته ورتلل حرام دي. کوم خلک چې دوه ځلور ويښتان معمولي کټ کولو سره جامې واغوندي. هغوی داسې دي لکه د احرام په حالت کې چې جامې اغوندي. د هغه له وجې د هغوی په ذمه باندې د جنايت دم لازميږي.

---

[1] فالحلق او التقصير واجب عندنا اذا كان على راسه شعر لا يتحلل بدونه .... فدل ان الحلق او التقصير واجب لكن الحلق افضل لانه روى ان رسول الله صلى الله عليه وسلم دعا المحلقين ثلاثا و للمقصرين مرة واحدة فقال اللهم اغفر للمحلقين. فقيل له والمقصرين. فقال : اللهم اغفر للمحلقين. فقيل له : والمقصرين. فقال له : اللهم اغفر للمحلقين والمقصرين .... الخ (البدائع الصنائع ج: ۲ ص : ۱۴۰، كتاب الحج. فصل واما الحلق او التقصير)

[2] ايضاً پورته حواله اوگورئ.

[3] واما التقصير فالتقدير فيه بالأنملة لما روينا من حديث عمر رضى الله عنه لكن أصحابنا قالوا : يجب أن يزيد فى التقصير على قدر الأنملة. لأن الواجب هذا القدر من أطراف جميع الشعر. وأطراف جميع الشعر لا يساوى طولها عادة بل تتفاوت الخ (البدائع الصنائع ج : ۲ ص : ۱۴۱، كتاب الحج. فصل وأما الحلق أو التقصير)_

[4] ولو حلق بعض الرأس فإن حلق أقل من الربع لم يجزه وإن حلق ربع الرأس أجزأه ويكره (بدائع الصنائع ج : ۲ ص : ۱۴۱) لأن الحلق أو التقصير واجب لما ذكرنا فلا يقع التحلل إلا بأحدهما ولم يوجد فكان إحرامه باقيا فإذا غسل رأسه بالخطمى فقد أزال التفث فى حال قيام الإحرام فيلزمه الدم والله اعلم (بدائع الصنائع ج : ۲ ص : ۱۴۰)_

سوال: موږ دلته سعودي کې دنوکرې (وظيفې) له وجې مقيم يو او دالله تعالى په مهرباني باندې موږ نه دحج او عمرې سعادت ډېر نصيب کيږي. خو دعمرې اداکولو نه وروسته موږ خلک اکثر داغلطي کوو چې مقامي خلکو، مصري، يمني او سوډاني خلکو ته کتلو سره دسر ويښتان دوه ځلور ځايونه معمولي کټ کولو سره احرام خلاص کړو او څه خلک وايي چې داسې کولو سره احرام نه نه خارجيږي. ځکه چې حنفي فقه کې داسې کول جائزنه دي. بلکې کم نه کم دسرد ځلورمې برخې ويښتان کټ کول پکار دي او دځيني خلکو خيال دی چې دهرويښته ځلورمه برخه کټ کول ضروري دي، کوم چې ډير ګران کاردی، دعمرې په کتابونوکې هم داخبره ښکاره نه ده ليکل شوې. تاسوته خواست دی چې مهرباني وکړئ دسردويښتانو کټ کولو مسئله او اوسه پورې چې موږ څومره عمرې غلطي سره اداکړي دهغه کفاره څنګه اداکړو؟ تفصيل سره واضح طورباندې دروزنامه جنګ دجمعې په ايډيشن کې اسلامي صفحه باندې چاپ کولوسره دلکونو داسې مسلمانانو اصلاح وکړئ چې داغلطي کوي. داخبره ليدل شوې ده چې دپاکستان او هندوستان حاجيانوکې نوي (۹۰) فيصده خلک مقامي خلکوته کتلو سره دهغوی په شان کوي.

جواب: احرام که دحج وي او که دعمرې، دامام ابوحنيفه رحمه الله په نزد باندې دسرد ځلورمې برخې ويښتان کټ کول داحرام خلاصولو له پاره شرط دي، که چيرته دسرد ځلورمې برخې ويښتان کټ نه کړل شول، نو احرام خلاص نه شو، دې صورت کې داحرام خلاف کارکولوسره دم واجبيږي.[1]

له سعي وروسته دويښتانو نه کټ کونکي ښځې له پاره څه حکم دی؟

سوال: د رمضان نه څه موده مخکې زه او زما خاوند په عمره باندې تللي و، دهغه نه وروسته زما خاوند وويل چې ته لاړه شه زه به ويښتان کټ کړم بيا به درشم، ماته بالکل خيال ونه شو چې ماته هم ويښتان کټ کول دي. له هغه ځای نه مدينې ته لاړو او يو هفته هلته و، بيرته راتلوسره مو په دويم ځل عمره ادا کړه. بيا کراچۍ ته راغلو. يو مياشت وروسته دا احساس وشو چې د عمرې يورکن خو پاتې شو. ديو مولاصاحب نه مې پوښتنه وکړه، نو هغه وويل چې دم ورکول به واجب وي، په دې سلسله کې، ماتاسو ته رجوع کړې ده چې ايا چيلی ورکول به ضروري وي يا د چيلی پيسې، يو ضرورت مند ته ورکړل شي؟

جواب: ترڅوپورې چې ويښتان کټ نه کړل شي ترهغه پورې سړی په احرام کې وي. دهغه له پاره هغه ټول شيان ممنوع وي چې په احرام کې ممنوع دي او د ښځې خاوند په خپل مينځ کې

[1] تيره شوې حاشيه (ولوحلق بعض الرأس فإن حلق أقل من الربع...الخ) اوګورئ!۔

ملاویدل هم جائز نه دي، که چیرته هغه وخت تاسو د وظیفه د زوجیت ادا کړه یا مو نور شیان وکړل چې په احرام کې ممنوع دي، نو ستا په ذمه باندې دم لازم شو [۱]

۲ او ترڅو پورې چې یو احرام خلاص نه شي، دویم احرام تړل جائز نه دي، د مدینې نه بیرته راتګ سره چې تاسو احرام تړلی وي او که چیرته نورې عمرې مو کړې وي، نو دهغه احرام به هم تړل وي. الغرض دومره دمونه به ستاپه ذمه لازم راځي. [۲]

۳ دم چیلي ذبح کولو ته وایي او دا یوازې دحرم په حدو کې ادا کیږي.[۳] خپلو ویښتانو کټ کولو سره احرام پرانیزه اوځومره دمونه چې ستا په ذمه باندې لازم شوي دي. هغومره پیسې دیوحاجي په لاس واستوه چې هلته هغومره چیلی ذبح کړي او د الله تعالی نه استغفار غواړه.

داحرام حالت کې دبل ویښتان کټ کول

سوال: تیرکال مادخپل دوست سره یوځای حج اداکړ، لسم ذوالحجې دقرباني نه فارغیدو سره دویښتانوکټ کولوله پاره موږنایي ډیرزیات وکوت خوراته پیدانه شو، دې باندې زما دوست پخپله باندې زماویښته کټ کړل، یادساتل پکاردي چې هغه وخت کې هغه احرام کې و. دغه دوران کې یوبل ویښتان کټ کونکی پیداشو او زمادوست هغه باندې ویښتان کټ کړل، بیا وروسته خلکوویل چې زما دوست ته زماویښتان کټ کول نه و پکار، ځکه چې هغه د احرام په حالت کې و.اوس مهرباني وکړئ اودا ووایئ چې ایا زمادوست باندې دم واجب شو؟ یا داصل مسئلې نه دناواقفیت له وجې داځه غلطي نه وه؟ .

جواب: داحرام خلاصولوپه نیت باندې محرم پخپله باندې هم خپل ویښتان کټ کولی شي اودبل محرم ویښتان هم کټ کولی شي، ستاسو دوست چې داحرام خلاصولوله پاره ستاسوویښتان کټ کړل، نوهغه صحیح وکړل، دهغه په ذمه باندې دم واجب نه دی.[۴]

[۱] (والحلق) أی نفسه (أوالتقصیر) أی بدله مقدارالربع من الرأس عندالإحلال فإن قلت الحلق عد من الواجبات وهوشرط للخروج من الإحرام (إرشاد الساری ص: ۴۸، مطلب فی تحقیق قول الشارح الحلق عد ..... الخ)

[۲] ومن فرغ من عمرته إلا التقصیرفأحرم بأخری فعلیه دم لإحرامه قبل الوقت لأنه جمع بین إحرامی العمرة وهذا مکروه فیلزمه الدم وهودم جبروکفارة (الهدایة مع الدرایة ج: ۱ص: ۲۹۱،کتاب الحج، باب اضافة الإحرام)

[۳] وإن ذبح فی غیرالحرم لایجوزعن الذبح (عالمگیری ج: ۱ص: ۲۴۴، کتاب الحج، الباب الثامن فی الجنایات)

[۴] وإذا حلق أی المحرم رأسه أورأس غیره أی ولوکان محرماعند جوازالتحلل ....لم یلزمه شیئ. (إرشاد الساری ص: ۱۵۴، مبحث فی تحقیق حلق الرأس لابن الهمام)۔

د خاوند یا پلار د خپلې ښځې یا لور ویښتان کټ کول

سوال: آیا خاوند یا پلار د خپلې ښځې یا لور ویښتان کټ کولی شي؟

جواب: د احرام خلاصولو له پاره خاوند د خپلې ښځې او پلار د خپلې لور ویښتان کټ کولی شي. ښځې د اکار پخپله باندې هم کولی شي[1]

❖ طواف زیارت او طواف وداع ❖

طواف زیارت له رمي، ذبح وغیره نه مخکې کول مکروه دي

سوال: د تمتع او قران حج کونکو له پاره رمي، قرباني او ویښتان کټ کول همدې ترتیب سره کول وي یا د دې اجازه شته چې د رمي نه وروسته د احرام په حالت کې مسجدحرام ته تلو سره طواف زیارت وکړي او بیا منی ته راتلو سره قرباني او ویښتان کټ کړي؟

جواب: کوم کس چې د تمتع یا قران حج کړی وي، هغه له پاره د ریو شیانو کې ترتیب واجب دی، مخکې دې د جمره عقبه رمي وکړي، بیا قرباني، بیا دې ویښتان کټ کړي، که چیرته د دې ترتیب خلاف یې وکړل، نو دم به لازم شي[2] خو د دې د ریو شیانو او طواف زیارت په مینځ کې ترتیب واجب نه دی، بلکې سنت دی، د دې د ریو شیانو نه په ترتیب باندې فارغېدو نه وروسته طواف زیارت ته تلل سنت دي، خو که چا د دې د ریو شیانو نه مخکې طواف زیارت وکړ، نو د سنت خلاف کېدو له وجې مکروه دی[3]، خو هغه باندې به دم لازم نه وي.

ایا ضعیف سړی یا ښځه په (۷) یا (۸) ذوالحجې باندې طواف زیارت کولی شي؟

سوال: یو سړی یا ښځه چې هغه د ډېر زیات د کمزورۍ په حال کې وي او (۱۰)، ذوالحجې یا (۱۱) ذوالحجې باندې حرم شریف کې ډېر زیات رش وي، نو ایا داسې کس په (۷) یا (۸) ذوالحجې

---

[1] ایضاً پورتنی حواله)۔

[2] قال فی معراج الدرایة : اعلم ان ما یفعل فی أیام النحر أربعة أشیاء : الرمی والنحر والحلق والطواف. وهذا الترتیب واجب عند أبی حنیفة ومالک وأحمد لأثرابن مسعود وابن عباس من قدم نسکا علی نسک لزمه دم. و ظاهره أنه إذا قدم الطواف علی الحلق یلزمه دم عنده. وقد نص فی المعراج فی مسئلة حلق القارن قبل الذبح أنه إذا قدم الطواف علی الحلق لا یلزمه شیء فالحاصل أنه إن حلق قبل الرمی لزمه دم مطلقا. وإن ذبح قبل الرمی لزمه دم إن كان قارنا أومتمتعا...إلخ (البحر الرائق ج:۳ ص:۲۶. کتاب الحج. باب الجنایات. فصل ولا شيء إن نظر...إلخ)

[3] ولو طاف قبل الرمی الحلق لا شيء علیه ویکره (غنیة الناسک ص: ۲۸۰)۔

باندې طواف زيارت كولى شي اوكه نه؟ چې دتلو راتلودسفرنه بچ شي اوكه څوك په ديارلسم يا څوارلسم تاريخ باندې طواف زيارت وكړي. نو ايا فرض به اداشي؟

جواب: دطواف زيارت وخت دذوالحجې لسم تاريخ (يوم النحر) دصبح صادق نه شروع كيږي. ددې نه مخكې طواف زيارت جائزنه دى او ددولسم تاريخ دلمرغورخيدونه مخكې يې اداكول واجب دي. كه چيرته ددولسم تاريخ لمرپريوت اوهغه طواف زيارت ونه كړي، نودهغه په ذمه باندې دم واجب شو [1]

ايا طواف زيارت كې رمل، اضطباع وكړل شي؟

سوال: ايا طواف زيارت كې رمل، اضطباع اوسعي شته؟

جواب: كه مخكې سعي نه وي شوي. بلكې دطواف زيارت نه وروسته كول وي. نودې كې به رمل وي. خوطواف زيارت عام طور باندې ساده جاموكې كيږي. له دې وجې اضطباع ضروري نه ده اوكه چيرته داحرام څادر نه وي كوز شوى. نواضطباع هم وكړي.[2]

د طواف زيارت نه مخكې د ښځې او خاوند تعلق

سوال: ايا دطواف زيارت نه مخكې دښځې اوخاوندتعلق جائزدى؟

جواب: حج كې دحلق كولونه وروسته اوطواف زيارت نه مخكې احرام كې منع شوي ټول كارونه جائزشي. خودښځې اوخاوندتعلق جائزنه وي.ترڅوپورې چې طواف زيارت نه وي شوى.[3]

طواف زيارت نه مخكې جماع كونكى دې د اوښ يا غوا دم ادا كړي

سوال: زماتعلق د احنافو مسلك سره دى. تيركال دحج دوران كې مانه يود غلطي وشوه. هغه داچې (١٢) ذوالحجې باندې جمرې ويشتلونه وروسته دشپې موږ ښځې او خاوندصحبت وكړ. كله چې دښځې دطبيعت دخرابي له وجې موږطواف زيارت په ١٣، ذوالحجې باندې

---

[1] فصل : أول وقت طواف الزيارة طلوع الفجر الثاني من يوم النحر فلا يصح قبله ......لكن يجب فعله في أيام النحر فلو آخره عنها...لزمه دم (إرشاد الساري ص:١٥٥. باب طواف الزيارة.فصل أول وقت...إلخ)

[2] فإن كان سعى بين الصفا والمروة عقيب طواف القدوم لم يرمل في هذا الطواف ولم يسع وإلا رمل وسعى كذا في الكافي (عالمگيرى ج: ١ ص:٢٣٢. كتاب الحج. الباب الخامس في كيفية أدا الحج)_

[3] ثم إذا حلق أو قصر حل له كل شيء حرم عليه بالإحرام إلا النساء كذا في فتاوى قاضي خان (عالمگيرى ج:١ ص:٢٣٢) ثم يذبح ان أحب ثم يحلق أو يقصر ... وقد حل له كل شيء إلا النساء ...إلخ (هداية ج:١ص:٢٥٠) ولو لم يطف أصلا لم تحل له النساء وإن طال ومضت سنون وهذا بإجماع كذا في غاية السروجي شرح الهداية (عالمگيرى ج:١ ص:٢٣٢. كتاب الحج. الباب الخامس في كيفية أداء الحج)_

وکړ، څنګه چې رانه غلطي وشوه موږ دحج کتاب وکوت هغه کې داسې غلطي کولوباندې دم لیکل شوی و، زه دلته نو کریم اوموږ دواړو دحج په ورځو کې عمره هم نه وه کړې اوموږ دحرم په حدودو کې اوسیږو، موږ چې کوم صاحب ته دحج له پاره پیسې یوه هفته وروسته ورکړې وې، هغه قرباني دمحرم میاشت په لومړی هفته کې وکړه، مهرباني وکړئ ماته د احنافو مسلک په نزد باندې ووایئ چې زموږداحج صحیح وشو،که څه کمی پکې شته؟ ددې بیان له وجې به نوروخلکوته هم فائده ورسیږي، څکه چې همدغه شان مسئله یوبل صاحب سره هم شوې وه، هغه دامرېکې نه راغلی اوزماپه خیال ددم اداکولونه پرته ولاړ. والله اعلم!

جواب: ستاسو دواړوحج خوپه هرحال وشو، خودواړودوه جرمونه کړي دي، یوطواف زیارت ددولسم تاریخ نه وروسته کول اودویم دطواف زیارت نه مخکې صحبت کول، لومړي جرم باندې دواړوباندې دم واجب شو، یعنی دحرم په حدودوکې ددواړوله طرف نه یوه یوه چیلی حلالول[1] اودویم جرم باندې په دواړوباندې غټ دم واجب شو،یعني ددواړوله طرف نه یویواوښ یایوه یوه غوا حرم کې حلالول، له دې پرته دواړو ته استغفارکول هم پکاردي.[2]

ښځوته طواف زیارت پرېښودل نه دي پکار

سوال: ځینې ښځې طواف زیارت دحیض له وجې په مقرر وخت باندې ادانه شي کړای اودهغوی فلائټ (د طیارې پرواز) هم مخکې وي، داسې ښځوته فلائټ (پرواز) پرېښودل پکاردي اوکه طواف زیارت پرېښودل پکاردي؟

جواب: طواف زیارت دحج یوغټ رکن دی، ترڅوپورې چې طواف زیارت ونه کړل شي، ښځه خاوندیوبل له پاره حلال نه دي، بلکې دې معامله کې احرام موجودوي، له دې وجې ښځوته طواف زیارت پرېښودل بالکل نه دي پکار، بلکې فلائټ (پرواز) پرېښودل پکاردي.[3]

د ښځو له پاره دحیض له وجې د طواف زیارت نه پرته راتلل

سوال: که چیرته دیوې ښځې په دولسم ذوالحجې باندې فلائټ (د طیارې پرواز) وي او هغه

---

[1] (فصل أول وقت طواف الزيارة طلوع الفجرمن يوم النحر.......فلوآخره عنها) أى بغيرعذر (ولوإلى اخرأيام التشريق لزمه دم) (إرشادالسارى ص٥٥١، باب طواف الزيارة، فصل أول وقت طواف الزيارة)_

[2] قال فى البحرقوله (أوجامع بعد الحلق) أى يجب شاة إن جامع بعد الحلق قبل الطواف ثم اعلم أن أصحاب المتون على ماذكره المصنف من التفصيل فيما إذا جامع بعد الوقوف فإن كان قبل الحلق فالواجب بدنة وإن كان بعد الحلق فالواجب شاة ومشى جماعة من المشايخ كصاحب المبسوط وغيرهم والبدائع والسبيجابي على وجوب البدنة مطلقا .... وقال فى فتح القديرانه الأوجه لأن ايجابها ليس إلا بقول ابن عباس والمروى عنه ظاهره فيمابعد الحلق (بحرالرائق ج٣ص١٦)_

[3] تيره شو [illegible] حاشيه (ثم إذا حلق أو قصر حل له كل شئ [illegible] الخ) او [illegible] اوري [illegible])_

دحیض په ورځوکې وي. نو ایا هغه طواف زیارت پرېښودلو سره وطن ته راتلی شي اودم اداکړي یاڅه داسې شی استعمال کړي چې هغه حیض بندکړي، مهرباني وکړئ تفصیل سره ددې وضاحت وکړئ. چې داسې صورت کې څه کول پکار دي؟

جواب: لوی (غټ) طواف دحج فرض دی[1] ترڅوپورې چې هغه ادانه کړل شي، ښځه خاوند دیوبل له پاره حلال نه وي او احرام نه ختمیږي،[2] که چیرته یو کس ددې طواف نه پرته راشي. نوهغه بندې لازم دي چې دبل احرام تړلونه پرته بیرته لاړشي اوطواف وکړي، ترڅوپورې یې چې ونه کړي. دښځې او خاوند دتعلق په حق کې به احرام کې وي اودهغه حج به هم نه کیږي اوددې څه بدل هم نه شته دم ورکولوسره کارنه کیږي، بلکې بیرته تلوسره طواف کول ضروري دي[3]

کومې ښځې چې دغو ورځوکې ناپاکې وي هغوی ته پکار دي چې خپل سفرپریږدي او ترڅو پورې چې پاکېدوسره طواف ونه کړي مکې مکرمې نه بیرته راتلل نه دي پکار[4] که دحیض بندولوڅه تدبیر کېدای شي. نوله مخکې نه هغه اختیارول جائزدي.

ښځه که د ناپاکي یا څه بلې وجې طواف زیارت ونه کړي، نوحج یې نه کیږي

سوال: ناپاکي (حیض) له وجې که چیرته ښځه طواف زیارت ونه کړي او دبیرته تګ سرکاري (حکومتي) حکم وشي. اوس دهغې له پاره څه حکم دی؟

جواب: طواف زیارت دحج اهم رکن دی. ترڅوپورې چې طواف ونه شي، حج نه مکمل کیږي[5] اونه ښځه خاوند دیوبل له پاره حلال دي[6] کومو ښځوته چې دحیض له وجې داتکلیف جوړشي. هغوی ته پکاردی چې دپاکیدوپورې دمکې مکرمې نه واپس نه شي او پاکیدونه وروسته طواف زیارت نه فارغېدوسره واپس شي[7] که چیرته دهغوی دواپسي تاریخ مقرروي، نوبدل دې کړي. که چیرته دطواف زیارت نه پرته واپس راغله، نودهغې حج ونه شواونه هغه

---

[1] وهذا الطواف أى الزيارة هوالمفروض فى الحج (إرشاد السارى ص : ١٥٥)_

[2] تیره شوې حاشیه (ثم إذا حلق أو قصر حل له كل شئ.....الخ) اوګورئ!)_

[3] ولولم يطف أصلا لم تحل له النساء وإن طال ومضت سنون...الخ (عالمگیری ج:١ص:٢٣٢ كتاب المناسک)

[4] وإن حاضت المرأة يوم النحرقبل أن تطوف بالبيت ليس لها أن تنفرحتى تطهروتطوف بالبيت .....الخ (التاترخانية ج : ٢ص : ٤٧١، كتاب الحج)_

[5] وهذا الطواف هوالمفروض فى الحج ولايتم الحج إلابه أى لكونه ركنا بالإجماع (إرشادالسارى ص : ١٥٥)

[6] ولولم يطف أصلا لم تحل له النساء وإن طال ومضت سنون...الخ (عالمگیری ج:١ص:٢٣٢ كتاب المناسک)

[7] ایضاً پورتنۍ دوه حاشیې.

د خپل خوندنه پوره حلاله ده. ترڅو پورې چې واپس تلو سره طواف زيارت ونه کړي داحرام په حالت کې به وي کوم کس چې د طواف زيارت نه پرته واپس راغی. هغه ته پکار دي چې د بل حرام ترلو نه پرته مکې مکرمې ته لاړ شي او طواف زيارت وکړي. د وروسته والي له وجې به هغه باندې دم واجب وي [١]

طواف زيارت که چيرته د دولسمې ذي الحجې نه مخکې ونه شي، نو څه وکړي؟

سوال: د دولسمې ذي الحجې دلمر د وبيدو پورې که چيرته د طواف زيارت کولو همت نه وي. نو څه وکړي؟ او په دولسمې ذي الحجې د رش له وجې طواف زيارت ماښامه پورې ونه رسيدو. نو څه وکړي؟

جواب: طواف زيارت د دولسمې ذي الحجې د لمر د وبيدلو نه مخکې کول واجب دي. که نه . دم لازميږي [٢]

طواف زيارت کې د تاخير دم

سوال: يوې ښځې د ناپاکه کېدو له وجې دولسم تاريخه پورې طواف زيارت ونه کړ . په دولسم تاريخ پاکه شوه. نو دولس بجې د شيطانانو ويشتلو له پاره لاړه. څه څلورو ګنټو (ساعتونو) نه وروسته فارغه شوه. نو مکې ته روانه شوه. مکې ته د ماښام په وخت کې ورسيدله. مګر ټيکسي والا دومره تاو راتاو کړه چې د شپې دولس بجې شوې. په کتاب کې ليکل شوي و چې د ماښام نه مخکې طواف زيارت کول دي. له دې وجې هغې ښځې هغه ورځ طواف ونه کړ . بلکې په دويمه ورځ يې وکړ. اوس پوښتنه داده چې ايا په هغې دم شته او که نه؟

جواب: له پوښتنې نه معلوميږي چې دا ښځه په دولسم تاريخ باندې د ماسپښين نه مخکې پاکه شوې وه. کوم وخت چې دا پاکه شوه که چيرته هماغه وخت د طواف له پاره تللې وای. نو په ډيرې اسانتيا سره يې له غروب نه مخکې طواف کولی شوای. خو دا د طواف په ځای د رمې له پاره لاړه. د دې له وجې د هغې د غروب نه مخکې طواف نه کول. د هغې د ناپوهي او کوتاهي له وجې نه وشو. لهذا د هغې په ذمه باندې دم لازم دی[٣]. د حرم په حدودو کې دې

---

[١] فصل أول وقت طواف الزيارة طلوع الفجرمن يوم النحر.......فلوآخره عنها) أى بغيرعذر (ولوإلى اخرأيام التشريق لزمه دم) (إرشادالسارى ص١٥٥. باب طواف الزيارة، فصل أول وقت طواف الزيارة)_

[٢] وأمازمان هذا الطواف .... مؤقت بأيام النحر وجوبا فى قول أبي حنيفة حتى لوأخره عنها فعليه دم عنده (بدائع ج : ٢ص : ١٣٢، كتاب الحج، فصل : وأما زمان هذا الطواف)

[٣] ولوطاف طواف الزيارة ..... الخ وإن أعاده بعد أيام النحريجب الدم...[بقيه حاشيه په راروانه صفحه..

نو حملی ذبح کړی ا[١]

طواف وداع کله کول پکار دي؟

سوال: ددیرو حدکو نه مې داحترام اوریدلي دي چې طواف وداع نه وروسته حرم شریف ته تلل نه دي پکار. بعضو که چیرته له مجبوره نه وروسته طواف وداع وکړي او د ماسخوتن نه وروسته د ماسخوتن نه نفل وي. نو د ماسخوتن د لمونځ له پاره حرم شریف ته تلل نه دي پکار. اب د دی صحیح دی او که چیرته یې وکړي. نو طواف وداع به بیا کوي؟

جواب: که چا طواف وداع وکړ او دهغه نه وروسته مکه معظمه کې پاتې شو. نو هغه مسجد حرام ته نه شي او هغه ته طواف وداع په دویم ځل باندې کول واجب نه دي. خو غوره دا ده چې که دمکې نه ځي. نو طواف وداع دې وکړي. چې دهغه اخري ملاقات دبیت الله شریف سره وي[٢] دامام ابوحنیفه رحمه الله نه روایت دی که چا ورځې طواف وداع وکړ او دشپې له پاره مکه معظمه کې پاتې شو. نو زماپه نزد باندې خوښ عمل دادی چې هغه دې دوداع په نیت باندې بل طواف وکړي چې دهغه طواف له وتلو سره یوځای وي[٣] اوداخیال کول چې طواف وداع نه وروسته حرم شریف ته تلل نه دي پکار. بالکل غلط دي

د طواف وداع مسئله

سوال: سږکال دخانه کعبې دحادثې له وجې ډیرو حاجیانو ته داحالت جوړ شوی و چې ددې حادثې نه مخکې ترڅو پورې چې مکه معظمه کې و نفلي طواف یې کولو. خو د راتلو په وخت کې دطواف وداع په نیت یې طواف ونه کړای شو. مادیوجومات له خطیب نه ددې مسئلې پوښتنه وکړه نو هغه وفرمایل چې دوی به دم لیږي. خو معلم الحجاج کې دامسئله داسې لیکل شوې ده چې

طواف زیارت نه وروسته که چیرته نفلي طواف یې کړی وي. نو هغه هم دطواف وداع قائم مقام دی له دې نه معلومیږي چې ددې حاجیانو طواف وداع شوی دی او هغوی ته دم لیږلو

بقیه د تیرمخ] عندأبي حنيفة بالتأخير (عالمگيرى ج:١ص:٢٤٥ كتاب المناسك. الباب الثامن فى الجنايات)

[١] ولايجوز ذبح الهدايا إلا فى الحرم (عالمگيرى ج:١ص: ٢٦١. الباب السادس عشر فى الهدي)

[٢] وهذاعند الحنفية بيان الوقت المستحب أوالأفضل. فلو أطال الإقامة بمكة ولم يستوطنها صح طوافه وإن أقام سنة بعد الطواف ويجوزطواف الوداع عندالحنفية فى أيام النحروبعدها ويكون أداء لا قضاء (الفقه الإسلامى وادلته ج:٣ص ١٤٩. شروط طواف الوداع. قدره. وكيفيته وسننه. طبع دارالفكربيروت)

[٣] والثاني أن يوقعه عند ارادة السفرحتى روى عن أبي حنيفة رحمه الله تعالى أنه لوطاف ثم أقام إلى العشاء أحب إلي أن يطوف طوافا آخرلكي يكون توديع البيت آخرعهده عن موردِه. كذا فى البحرالرائق (عالمگيرى ج١ص ٢٣٤. كتاب المناسك. الباب الخامس فى كيفية اداء الحج)

ضرورت نه شته خطیب صاحب فرمایي چې دمعلم الحجاج دامسئله غلطه ده، ددغو خلکو طواف وداع نه دی ادا شوی. له دې وجې هغوی ته دم لیږل پکار دي. داصورت ډیرو حاجیانو ته پیښ شوی دی. له دې وجې مهرباني وکړئ او ووایئ چې هغوی به دم لیږي اوکه دامسئله صحیح ده که چیرته دطواف نه وروسته یې نفلي طواف کړی وي، نوهغه هم دطواف قائم مقام کېدای شي. جواب د جنګ اخبارپه ذریعه باندې راکړئ، چې ټول حاجیان یې ولولي.

جواب: فتح القدیرکې دي

والحاصل ان المستحب فيه ان يوقع عندارادة السفراماوقته على التعين فأوله بعدطواف الزيارة اذاكان على عزم السفر .(ص۸۸ج۲)

ترجمه حاصل داچې مستحب خودادی چې دسفرداراد ې په وخت کې طواف وداع وکړي، خوددې وخت دطواف زیارت نه وروسته شروع کیږي،کله چې دسفراراده وي (مکه مکرمه کې داوسیدو اراده نه وي) اودرمختارکې دي:

فلوطاف بعدارادة السفرونوى التطوع اجزاه عن الصدر .(ردالمختارصفحه ۵۲۳ جلد۲)

ترجمه که چیرته دسفرداراد ې نه وروسته دنفل په نیت باندې طواف وکړ، نودطواف وداع قائم مقام شو

ددې عبارت نه دوه خبرې معلومیږي:

یوه داچې دطواف وداع وخت دطواف زیارت نه وروسته شروع کیږي په دې شرط باندې چې حاجي مکه مکرمه کې داوسیدونیت نه لري. بلکې وطن ته دتلواراده یې وي. دویمه داخبره معلومه شوه که چیرته دطواف وداع په وخت کې دنفل طواف نیت وکړل شي، بیاهم طواف وداع اداشو.خو مستحب دادی چې دواپسي داراد ې په وخت کې طواف وداع وکړي، له دې نه معلومیږي چې دمعلم الحجاج مسئله صحیح ده،کوم حضراتوچې دطواف زیارت نه وروسته نفلي طواف کړی وي، دهغوی طواف وداع اداشو،دهغوی په ذمه باندې دم نه شته.

طواف وداع کې به رمل، اضطباع اوسعي وي اوکه نه؟

سوال: ایا طواف وداع کې به رمل،اضطباع اوسعي وي؟

جواب: طواف وداع هغه طواف ته ویل کیږي کوم چې وطن ته واپس کېدو وخت کې بیت الله شریف نه درخصتیدوله پاره کیږي[1] دا ساده طواف وي، دې کې رمل اواضطباع نه کیږي اونه

---

[1] وهٰذا طواف الصدر، ويسمّى طواف الوداع وطواف اخرعهد بالبيت لأنه يودع البيت (الهداية مع البناية ج : ۵ص : ۱۵۷، كتاب الحج، باب الإحرام)_

دې نه وروسته سعي وي[1] رمل او اضطباع داسې طواف کې سنت دي له کوم نه وروسته چې سعي وي[2]

يادونه داضطباع معنا داده چې داحرام پورتنی څادر دښي ترخ (تخرګ) نه وويستل شي او دهغه دواړه ګوټونه (کونجونه) په اوږه باندې واچول شي[3] دا اضطباع همغه وخت کې کېدای شي کله چې داحرام څادر اغوستی وي. اضطباع دطواف په دريوچکرونوکې مسنون دی. پاتې څلورو چکرونوکې همدغه شان پرېښودل پکار دی. طواف نه وروسته لمونځ له پاره دواړه اوږې پټول پکار دي. دغه شان دصفا او مروه په سعي کې هم اضطباع سنت نه دی او درمل معنا داده چې داسې طواف دکوم نه وروسته چې سعي کول وي. دهغه په لومړيو دريوچکرونو کې واړه واړه قدمونه اخيستل اوپهلوانانوپه شان اوږې خوځولو سره تيزتيزتلل وي[4]

ددولسمې ذوالحجې نه دسعې وروسته کونکي

باندې څو به دم يا کفاره نه وي؟

سوال: ما په (١٩٨٦ء) کې له خپلې مېرنې سره حج وکړ. طواف زيارت خو مونږ د حج په ورځو کې وکړ. خوسعي مو د دولسمې ذي الحجې نه مکې ته واپس راتګ نه وروسته وکړه. پوښتنه داده چې حج مکمل شو. څه نقص خو پاتې نه شو؟ که چيرته غلطي شوي وي يعني دم واجب شوی وي. نو دهغه اوس څه صورت دی؟

جواب: د سعي مستحب وخت دادی چې د دولسمې ذي الحجې دلمر ډوبېدو نه مخکې وکړل شي. خو بيا هم که چيرته تاخير وشي. نو څه کفاره يا دم نه لازمېږي. والله اعلم! [5]

---

[1] فصل فى صفة طواف الوداع ....ثم يطوف سبعا .....بلا رمل ولا إضطباع ولاسعى بعده (إرشاد السارى ص : ١٧٠، باب طواف الصدر، فصل فى صفة طواف الوداع)_

[2] ..لان السعى لم يشرع الا مرة، والرمل ما شرع الا مرة فى طواف بعده سعى.(هداية ص٢٧٣، كتاب الحج)

[3] والإضطباع أن يجعل رداء ه تحت ابطه الأيمن ويلقيه على كتفه الأيسر (هداية،كتاب الحج ج : ١ص : ٢٤١طبع شركت علميه)_

[4] ويرمل فى الثلاث الأول من الأشواط، والرمل أن يهزف مشيته الكتفين كالمبارز يتبختربين الصفين وذلك مع الإضطباع (هداية ص : ٢٦١، كتاب الحج، باب التمتع)_

[5] أما بيان حكمه إذا تأخرعن وقته الأصلى وهى أيام النحر......... ولاشيء عليه لأنه أتى بما وجب عليه ولايلزمه بالتاخيرشيء (بدائع ج :٢ص : ١٣٥، كتاب الحج،فصل : وأما بيان حكمه)

❖ مدينې منورې ته حاضري ❖

....

د پاکې روضې زيارت او حج

سوال: که يوکس حج ته لاړشي او د روضې د زيارت کولو نه پرته راشي. نو د هغه حج به مکمل شي او که نه؟ که چيرې اداکيږي. نو د حديث شريف سره مخالفت راځي، نو ضروري تاکيد کيږي. زمونږ د دې مشکلاتو حل وليکئ او د شکريې موقع راکړئ!

جواب: د حضور ﷺ د روضې مبارکې د زيارت کولو نه پرته که يوکس راشي. نو د هغه حج خو اداشو. خو هغه د بې مروتۍ نه کار واخست او د روضې شريفې د زيارت نه محروم پاتې شو. داسې ويل کيږي چې د حضور ﷺ د روضې زيارت کول د حاجيانو له پاره يو مستقل مندوب عمل دی. چې هغه د حاجيانو په اعمالو کې داخل خونه. خو کوم کس چې حج ته لاړشي د هغه له پاره داسعادت حاصلول آسان وي په دې وجه باندې حديث شريف کې فرمايل شوي دي:

من حج البيت ولم يزرني فقد جفاني. (رواه ابن عدي بسندحسن.شرح مناسک ملاعلي قاري)

يعنی کوم کس چې د بيت الله شريف حج وکړ او زما زيارت ته رانغی هغه د بې مروتۍ نه کار واخست.

د مسجد نبوی ﷺ د زيارت په نيت سفر او د شفاعت غوښتنه کول

سوال: ما يو کتاب کې لوستلي دي چې د مسجد نبوی ﷺ د زيارت په نيت باندې سفر نه شي کيدای. او اوريدلی مې دي چې د حضور ﷺ په روضې باندې د شفاعت غوښتنه کول منع دي. تاسو ووايئ چې دا صحيح دي او روضه مبارکه باندې دعا غوښتل څنګه دي او د دې طريقه څه ده. کوم طرف ته مخ کولو سره دعا غوښتل پکار دي؟ آيا کعبې طرف ته يا روضې مبارکې ته او مسجد نبوي ﷺ کې ډير درود لوستل غوره دي او که تلاوت کول؟

جواب: دا خو تاسو غلط اوريدلي دي يا غلط پوه شوي يئ چې د مسجد نبوي ﷺ په نيت باندې سفر نه شي کيدای. د دې کې خو د چا هم اختلاف نه شته چې د جومات شريف په نيت باندې سفر کول صحيح دي[1] او ځينې خلک د دې قائل دي چې د مبارکې روضې په نيت باندې

---

[1] كما في الحديث المتفق عليه : لاتشدالرحال إلالثلاثة مساجد : المسجد الحرام، ومسجدي هٰذا، والمسجد الأقصى والمعنى كما أفاده في الأحياء أنه لاتشدالرحال لمسجد من المساجد إلا لهٰذه الثلا ثة لما فيها من المضاعفة (ردالمحتار :۲ص : ۶۲۷، مطلب في تفضيل قبره المكرم صلى الله عليه وسلم، طبع سعيدكراچي)_

سفر کول جائز نه دی. خو د جمهورو اکابرینو په نزد نبي د روضې مبارکې د زیارت هم ضرور نیت کول پکار دي او روضې مبارکې ته حاضرېدونکو د شفاعت غوښتنه هم په دې د امت نفیوو نبي کریم ﷺ د زیارت په اداب کې لیکلي دي چې د سلام نه پس کولو نه روسته د شفاعت غوښتنه وکړي. امام جزري رحمه الله په حصن حصین کې لیکلي دي که چرته د حضور ﷺ مبارک قبر سره دعا قبوله نه شي نو کوم ځای به قبوله شي؟[1] د صلوة و سلام او د شفاعت نه غوښتنې وروسته د قبلې طرف ته مخ کولو سره دعا غوښتل پکار دي[2]. مدینه منوره کې د روزو شریف د زیارت نوښتل پکار دي او د قرآن کریم تلاوت هم زیات کول پکار دي

مسجد نبوي ﷺ کې څلویښت لمونځونه

سوال: زه عمرې ته لاړم. عمره اداکولو نه وروسته مې مسجد نبوي ﷺ کې حاضري وکړه. او د خپل نیت مطابق مې دوا ړوخ یونوکي د یوې یوې جمعې لمونځ اداکړ او بیرته راغلم. یعنې مدینه منوره کې مې څلویښت لمونځونه پوره نه کړل. آیا ددې څه کفاره شته؟

جواب: کفاره خو نه شته. خو مسجد نبوي ﷺ کې د څلویښتو لمونځونو یو خاص فضیلت دی چې تکبیر تحریمه فوت نه شي.[3] هغه فضیلت حاصل نه شو

سوال: مو د امام نه اوریدلي دي چې مسجد نبوي ﷺ کې څلویښت لمونځونه اداکول ضروري دي. پوښتنه دا ده چې آیا دا ضروري دي. ددې باره کې څه حدیث شریف شته. په کوم کې چې ددې فضلیت ښودل شوی وي؟ مهرباني وکړئ تفصیل سره جواب راکړئ

جواب: یو حدیث شریف کې مسجد نبوي ﷺ کې د څلویښتو لمونځونو تکبیر تحریمه سره د کولو خاص فضیلت راغلی دی. د هغه د الفاظو ترجمه دا ده د حضرت انس رضی الله عنه نه روایت دی چې حضور ﷺ فرمایلي دي چې کوم کس زما جومات کې څلویښت لمونځونه داسې اداکړل چې د هغه نه یو لمونځ هم په جمعه فوت نه شو. هغه له به د دوزخ نه خلاصی لیکل شوې دی او هغه به د نفاق نه خلاص وي (مسند احمد ص ۱۵۵ جلد ۳).[4]

---

[1] (وان لم یجب الدعاء عند النبي صلی الله علیه وسلم ففي أی موضع یستجاب؟ (حصن حصین. منازل الاجابة ص ۶۷. طبع دارالاشاعت)_

[2] (د تفصیل دپاره اوګورئ عالمگیری ج ۱ ص ۲۵۶. کتاب الحج. خاتمة في زیارة قبر النبي صلی الله علیه وسلم)

[3] (عن انس رضی الله عنه قال: قال رسول الله صلی الله علیه وسلم: من صلی في مسجدي اربعین صلاة لا تفوته صلوة. کتب له براءة من النار و براءة من العذاب وبراءة من النفاق (رواه احمد وغیره (مسند احمد ج ۳ ص ۱۵۵)

[4] (ایضا پورتنی حاشیه)

❖ د حج متفرقې مسئلې ❖

د حقاني صاحب د حج تجاويز

سوال: په (١٢) جون (١٩٩٣ء) د کالم نويس جناب ارشاد احمد حقاني صاحب حاليه نګران حکومت زير انتظام د حج بيت الله نه په واپسي باندې، د حج انتظامات، ځينې توجه طلب امور، په عنوان سره چې د خپلو خيالاتو اظهار په جنګ اخبار کراچۍ کې کړې دی، د هغه په لوستلو سره راته سخت تکليف ملاوشو او دا قسمه د خيالاتو د اظهار نه راته محسوسه شوه چې هغوی د منی ټوله مرداري له ځان سره کراچۍ ته راوړې ده، په کوم ښار کې چې په هره لاره کې، په هره زمانه کې او خاصکر د سختې ګرمۍ په زمانه کې، کومې د ګټراوبه چې بهيږي او حتی چې زموږ د کورپه دروازه باندې د ګاونډي (همسايه) چې کوم تور ګټر (توري اوبه) بهيږي او په ټوله لاره کې خورې شوي دي د هغه طرف ته د هيڅ نظر نه شته.

کوم ځاي کې چې مستقلا خلک اوسيږي او په ټول ښار کې د ګټر ناپاکه اوبو د طهارت اوصفايي يو مستقل عذاب او خطره پيدا کړې ده او د دې د اصلاح له پاره د قلم په زور د حکومت د افسرانو توجو نه راړول. د مفتو د مهمان نوازي حق په دې ذهنيت سره اداکوي کوم چې د پاکستان د بدنامي وجه جوړيږي، د دې نه پرته په فقهي مسائلو د خپل قابليت چې څنګه اظهاريې کړې دی د هغه نه ظاهريږي چې د حضرت په معلوماتو باندې د شاباشي ورکولو له پاره په ټول عالم اسلام کې څوک نه شته.

زه ستاسو په شان مکمل بزرګ او د وخت مفتي ته په دې سلسله کې رجوع کولو يوه اسلامي فريضه ګڼم او د دې له وجې نه خط ليکم چې د جناب ارشاد احمد حقاني صاحب د خيال په رڼاکې چې هغه د طواف زيات په سلسله کې تحرير کړې دی چې د هغه اسلامي او فقهي څه حيثيت دی؟ څنګه چې ارشاد احمد حقاني صاحب په خپل کالم کې ليکلي دي چې:

،،د ځينو فقهاوو په نزد د دې خبرې اجازه موجوده ده چې ،،طواف زيات،، د عرفات د تلونه مخکې اداکيدای شي، زما ډيرو لوستونکو له پاره به دا د حيرانتيا خبره وي، خو دا اجازه موجوده ده، مګر د دې معلومات ډير کمو خلکو ته دی او په دې باندې عمل هم ډير کم کيږي (ايا دا صحيح ده؟)

،،او که کمزوري او ضعيف حاجيان سرپواو ښځوته د دې خبر ورکړل شي او هغوی ته طواف زيارت د عرفات د تلونه مخکې د اداکولو ترغيب ورکړل شي، نو د وه ځلو رلکه حاجيان خوداسې کولی شي، چې هغو سره به د عرفات نه وروسته په ورځوځه رش کميدای شي،،

هسې زه په خپله د دې خبرې حامي او قائل يم چې د عرفات نه په واپسي باندې ګيدونکي طواف زيارت په وخت کې د توسيع جائزه اخيستل پکار دي او جيد علماوو ته په دې باندې

غور کول پکار دي.

دحرم شریف دغیرمعمول توسیع باوجود دشل پنځویشت لکه کسانو په دریوورځو کې طواف زیارت مکمل کول دډیرزیات رش پیداکولو نه پرته نه شي کیدای. چې دهغه له وجې نه کمزوري او ضعیف سړي اوښځې خوپریږده چې مضبوط نه مضبوط ځوانانو حاجیانو ته پوره کول څه اسان نه دي،،

،،طواف زیارت اسانول دوخت اهم ضرورت دی،،

له دې نه وروسته حقاني صاحب دمنی اوعرفات په سلسله کې دعامو حاجیانودسهولت په حوالې سره چې کوم څه لیکلي دي دهغه سره زموږ په شان ددین داروحاجیانوقطعي اتفاق نه شته. الله تعالی علم اوقلم مسلمانانوته له دې وجې نه دی ورکړی چې هغوی خپل ځانونه دټول مخلوق نه اوچت اوخپل محدودعقل دې دهرچانه غوره او وچت وګڼي اوددې خیالاتودې په هرموقعه باندې اظهارخیال کوي، سعودي حکومت دیخو اوبوخلتې(تېلی) په حاجیانو باندې په منی اوعرفات کې مسلسل مفت تقسیموي او روزانه هرقسمه سهولتونه ورکوي، ددې هیچیرته ذکر نه شته.

په منی کې زماهم قیام و. خوماهغه ګندګي ونه لیدله کومه چې حقاني صاحب ته په نظر راغله اوکه دچاقیام دبدقسمتي دډیران په خواکې وي، نوبیاهم ددې اظهارپه عام انداز کې کول پکار دي داپه اخبارووالاوو هم لازم دي چې هغوی داسې جذبات راوچتونکي مضمونونه په اخبارکې چاپ نه کړي،کوم چې داخبار رویه متنازعه کړي اونفرت او فساد راپیدا کړي، په هرحال په دې مسئله باندې دعالمانواوحاجیانوخپل منل شوي او واضح خیالاتو اظهار کول لازم دي.

جواب: دجناب حقاني صاحب کالم مې ستاسودخط رارسیدونه وروسته اخبار راوغوښت او اومې لوست. موصوف په خپل مضمون(١٢جون ١٩٩٣)په قسط کې ځوشرعي مسائلوباندې اظهارخیال کړی دی اوپه دې کې په اجتهادکولوباندې یې زور ورکړی دی، دکوم تفصیل چې په لاندې ډول دی:

اوله مسئله

جناب حقاني صاحب لیکي چې:

،،دسعودي وزارت اطلاعات حکاموعقلمندي وکړله اوموږ یې دمزدلفې نه دشپې یوولس بجې په بسونوکې سواره کړو اونیغ یې جمرة العقبي ته بوتلو، دغه وخت کې هلته هیڅ قسمه رش نه و اوموږ ټولواووه اووه کاڼي وویشتل،،

دموصوف ددې تحریرنه معلومیږي چې هغه دنیمې شپې نه مخکې یوولس بجې مزدلفې ته روان شو اودنیمې شپې نه مخکې یې په جمرة العقبه کې درمي نه هم فارغ شوی و،

که زه دهغوی دمضمون عبارت باندې صحیح پوه شوی یم. نودسعودي دحکامو عقلمندي ددوی دمناسک حج په اداکولوکې په دوی باندی دوه سنګینې(سترې) غلطي وکړلې، یوه داچې په مزدلفه کې وقوف کول دحج له واجباتونه دي اوددې فوت کېدوسره دم لازمیږي اوددې قصدا پرېښودل حرام دي

دوقوف مزدلفه وخت دحنفیه په نزدیوم النحر،ذي الحجې لسم تاریخ، دصبح صادق نه شروع کیږي[١] اودشافعیه اوحنابله په نزددنیمې شپې نه وروسته دی، خو دمالکیه وو په نزدشپې په هره برخه کې هلته ایساریدل واجب دي[٢]حقاني صاحب اودهغه ملګري دشپې بوئس بجې دمزدلفې نه روان شول، له دې وجې نه دحنفیه اوشافعیه اوحنابله مطابق ددوی وقوف مزدلفه فوت شو. له دې وجې نه په دوی باندې دم واجب شو اوګناه پرې لازمه شوه

دویمه غلطي داچې یوم النحرباندې دجمرة العقبه دویشتلو وخت دشافعیه اوحنابله په نزد دنیمې شپې نه وروسته شروع کیږي اودحنفیه اومالکیه په نزددصبح صادق نه وروسته دی. اوس که حقاني صاحب دصبح صادق نه مخکې دجمرة العقبه درمي نه فارغ شوی و، نودحنفیه اومالکیه په نزد دواجبو دپرېښودو له وجې سره په هغه باندې دم لازم شو اوکه دنیمې شپې نه یې مخکې رمي کړې وه، نودټولو امامانوپه نزدپه ده باندې دم لازم شو.[٣]

دویمه مسئله

حقاني صاحب سفارش کوي:

،،په دې سلسله کې کمزوري حاجیان خاصکرښځو حوصله افزایي کول پکاردي چې هغوی خپل وکیل مقررکړي او د جمرو ویشتلو فرض اداکړي.،،

---

[١] وإذا طلع الفجريصلى الإمام بالناس الفجربغلس ......ثم وقف و وقف معه الناس فدعا،لأن النبى عليه السلام وقف فى هٰذا الموضع يدعو ...... ثم هٰذا الوقوف واجب عندناوليس بركن حتى لوتركه بغيرعذريلزمه الدم (هداية ج :١ص : ٢٤٨، كتاب الحج، باب الإحرام)۔

[٢] زمان الوقوف بالمزدلفة : للفقهاء رأيان : رأى الحنفية : أن زمان الوقوف هومابين طلوع الفجرمن يوم النحروطلوع الشمس لأن النبى صلى الله عليه وسلم فى حديث جابر وابن عمردفع قبل طلوع الشمس فمن وقف بها قبل طلوع الفجرأوبعد طلوع الشمس لايعتدبه ...... الخ ٢- ورأى الجمهور: أن زمان الوقوف هوالليل، وتفصيل ذالک ما يأتى : قال المالكية : زمان الوقوف فى أى جزء من أجزاء الليل بقدرحط الرحال .... وقال الشافعية : وقت الوقوف بالمزدلفة بعد نصف الليل فمن لم يكن فيها فى النصف الثانى أراق دما وقال الحنابلة : المبيت بالمزدلفة حتى يطلع الفجرواجب، من تركه فعليه دم (الفقه الإسلامى وأدلته ج: ٣ص : ١٨٨، ١٨٩، زمان الوقوف بالمزدلفة)۔

[٣] وقت الرمى : رمى جمرة العقبة أوالكبرئ : يدخل وقته عندالشافعية والحنابلة من نصف ليلة النحر..... .... ووقته عند المالكية والحنفية : بعد طلوع الشمس يوم العيد (الفقه الإسلامى وأدلته ج: ٣ص : ١٩٤)۔

په دې سلسله کې داوضاحت کافي دی چې شریعت دجمرو ویشتلو وخت ډیر وسیع کړی دی مثلاً په اوله ورځ په یوم النحر یوازې جمرة العقبه ویشتل دي، خو ددې وخت پوره (څلیرویشت گنټې) پورې اوږد دی، ځکه چې داوخت دیوم النحر دصبح صادق نه شروع کیږي اود یولسم تاریخ دصبح صادق پورې دی[1] اودشپې په وخت کې اوخاصکرددولسوبجونه وروسته په جمرو باندې هیڅ قسمه رش نه وي، ددې له وجې نه دکمزوري نه کمزوری سړی اوښځه هم په دغه وخت کې ښه په ارام سره رمي کولی شي اودجمرو دویشتلو له پاره ځوک خپل وکیل جوړول یوازې په دې صورت کې صحیح دي چې ځوک دشپې یاورځې په خپله لاړشي اوجمرو پورې ورسیږي خودرمي طاقت نه لري[2] له دې وجې نه دحقاني صاحب داسفارش چې معذوره ښځواوسړیوته حوصله ورکول پکاردي چې پرته دشرعي عذرنه دې ځوک خپل وکیل جوړ کړي. قطعاً دتوجولائق نه دی..

د حقاني صاحب په خپل اجتهاد باندې عمل

حقاني صاحب خوپه خپله معذورنه و، خوهغوی دلومړنۍ ورځې رمي دوخت نه مخکې وکړه اودپاتې ورځو درمي په باره کې هغه لیکي:

..دپاتې ورځوله پاره ماخپل ځوانان ملګري وکیلان کړل اوهمغو په ذریعه مې دخپلې برخې کاڼي وویشتل..

حالانکې د منی په ورځوکې دحاجیانود جمرو ویشتلو نه پرته نورهیڅ کارنه وي...

اوس دې ته دتساهل پسندي نه پرته څه ویل کیدای شي، چې پرته دڅه شرعي عذرنه موصوف درمي له پاره ځوان ملګري وکیلان مقررکړل او دهغوی په ذریعه یې رمي وکړله ظاهره ده چې شرعاً ددوی وکیل مقررول صحیح نه و اودوی دترک واجب مرتکب شول، خوعجیبه خبره داده چې دوی ته په ترک واجب باندې افسوس نه شته. بلکې دوی په سلسله کې دفقهاء امت د..اصلاح..پسې لګیدلي دي، دوی لیکلي دي چې:

فقهاءکرامو دجمرو ویشتلو اړوندځینې داسې احکام اوشرائط مقررکړي دي چې په هغوکې غالباً څه تدرې داجتهادګنجائش شته..

دامت فقهاوو چې دجمرو ویشتلو په باره کې کوم احکام اوشرائط مقررکړي هغه ټول دحضور ﷺ داسوه حسنه نه مستنبط دي، دټولوفقهاوو اجماعي فیصلې شته غورځول او دنوې لارې اختیارولو نوم..اجتهاد..نه بلکې دخواهش نفس پیروي ده..

---

[1] وقال الحنفية : إن أخرالرمى إلى الليل، ورمى قبل طلوع الفجرجاز ولاشيء عليه، لأن الليل وقت الرمى فى أيام الرمى (الفقه الإسلامى وأدلته ج: ٣ص : ١٩٥، كتاب الحج، رمى الجمرات الثلاث أيام التشريق)۔

[2] وتجوزالإنابة فى الرمى لمن عجزعن الرمى بنفسه لمرض أوحبس أوكبرسن أوحمل المرأة، فيصح للمريض بعلة لايرجى زوالهاقبل إنتهاء وقت الرمى (الفقه الإسلامى وأدلته ج: ٣ص : ١٩٣، وجوب الرمى والإنابة فيه)۔

دریمه مسئله

دریمه مسئله په کومه کې چې موصوف د اجتهاد په ضرورت باندې زور ورکړی دی، هغه د وقوف عرفات نه مخکې طواف زیارت نه فارغېدل دي، موصوف لیکي چې:

"د ځینو فقهاوو په نزد د دې خبرې اجازه موجوده ده چې طواف زیارت، عرفات د تلو نه مخکې ادا کېدای شي، زما د ډیرلوستونکو له پاره به دا خبره د حیرانتیاوي، خو دا اجازه موجوده ده، خو د دې علم ډیر کمو خلکو ته دی او په دې باندې عمل هم ډیر کم کیږي، که کمزوریو او ضعیفو حاجیانو او ښځو ته د دې خبرو ر کړل شي او د وی ته د طواف زیارت، عرفات ته د تلو نه مخکې د ادا کولو ترغیب ورکړل شي، نو د وه ځلورلکه حاجیان خو دا سې کولی شي، چې د دې له وجې نه د عرفات نه وروسته رش کمېدای شي.

جناب حقاني صاحب چې څه تحریر کړي دي چې د ځینو فقهاوو په نزد د وقوف عرفات نه مخکې د طواف زیارت اجازه شته، دا زما له پاره بالکل یوه نوې خبره ده، تقریبا د پنځوسو (٥٠) کلونو راهیسې د فقهي کتابونو په کتلو کې مې ویښتان سپین شول، خو افسوس چې ما ته د هیڅ یو داسې فقیه معلومات ونه شو چې د وقوف عرفات نه مخکې د طواف زیارت نه د فارغېدو فتوا ورکوي، که موصوف د دغه ځینو فقهاوو نوم او ننښه وښايي، نو په اهل علم به یې ډیر لوی احسان وي او په دې باندې به غور وکړل شي چې د دې، ،ځینو فقهاوو، ،د فتوا قدر وقیمت څه دی...؟

ترڅو پورې چې زما د خپلې د مطالعې تعلق دی ځلور واړه مذهبونه په دې باندې متفق دي چې د عرفات نه مخکې طواف زیارت نه شي کېدای، ځکه چې د امام ابوحنیفه[١] او... امام مالک[٢] په نزد د طواف زیارت وخت د یوم النحر د صبح صادق نه شروع کیږي او د امام شافعي او امام احمد[٣] په نزد باندې د یوم النحر د نیمې شپې نه وروسته د دې وخت شروع

---

[١] [والحاصل أن وقت الطواف أوله طلوع الفجر من يوم النحر لامن ليلة كما يقوله الشافعي لأن ذالک وقت الوقوف (فتح القدير ج : ٢ ص : ١٨٠) أيضا : (أول وقت طواف الزيارة طلوع الفجر الثانى من يوم النحر فلايصح قبله) خلافا للشافعى حيث يجوزه بعد نصف الليل منه (مناسک لملاعلى القارى ص : ١٥٥، طبع دارالفكر، بيروت)_

[٢] [وطواف الإفاضة بعد رمى جمرة العقبة يوم النحر...... وجمهورهم على أنه لايجزئ طواف القدوم على مكة عن طواف الإفاضة إذا نسى طواف الإفاضة لكونه قبل يوم النحر (بداية المجتهد ج:١ ص:٢٥١،القول فى الطواف ..إلخ)

[٣] [(فصل) ولهذا الطواف وقتان، وقت فضيلة، ووقت اجزاء، فأما وقت الفضيلة فيوم النحر بعد الرمى والنحر والحلق .... وأما وقت الجواز فاوله من نصف الليل من ليلة النحر، وبهذا قال الشافعى وقال أبو حنيفة أوله طلوع الفجر من يوم النحر (المغنى ج:٣ ص:٤٦٥، ٤٦٦)_

کیږي، ګویا د یوم النحر د نیمې شپې نه مخکې طواف زیارت د هیچا په نزد هم جائزنه دی او په دې سلسله کې څلور وړاه مذهبونه په دې باندې متفق دي او ددې خلاف فتوا ورکول ، ،اجتهاد ، ،نه بلکې ، ،الحاد ، ،دی.

د حج او عمرې نه وروسته هم که له ګناهونو نه بچ کیږي، نو د هغه حج قبول شوی نه دی

سوال: زما څلور پاکستاني دوستان دي چې تبوک کې اوسیږي، حج او عمرې نه بیرته راتلو سره هغوی په وي سي آر (ویسیار) باندې بربنډ (لوڅ) فلم کتلی دی، اوس د هغوی له پاره څه حکم دی؟ اوس هغوی خفه دي، ددې کفاره څنګه اداکړي؟

جواب: داسې معلومیږي چې هغوی په صحیح طریقه باندې حج او عمره نه دي اداکړي، بس هسې تللي او بیرته راغلي دي، د حج د قبلیدو نښه داده چې د حج نه وروسته د انسان ژوند کې دیني انقلاب راشي او د هغه مخ د نیکیو طرف ته شي، د غه کسانو ته له خپل کارنه توبه کول پکار دي، د فرائضو پابندي او حرامونه پرهیز پکار دی، که ربښتونې توبه وکړي، نو الله تعالی به د هغوی قصور معاف کړي،[1] الله تعالی دې موږ ټول معاف کړي!

که له حج نه وروسته اعمالو کې سپکوالی راشي نو څه وکړي؟

سوال: د حج نه وروسته په عباداتو کې سستي، یعنی ذکر او اذکار، د سحر لمونځ ناوخته کول، او زړه کې وهم او وسوسې، یعنی د حج نه مخکې دینی کارونو، تبلیغ او نیک کارونو کې په دلچسپي باندې برخه اخیستل و او اوس ددې برعکس دی، تاسو نه داپوښتنه ده چې حج کولو کې څه فرق خونه دی راغلی، آیا په دویم ځل به حج ته تلل ضروري وي؟

جواب: که لومړی حج صحیح شوی وي، نو په دویم ځل باندې حج ته تلل ضروري نه دي، له حج نه وروسته اعمالو کې سستي نه، بلکې چستي پکار ده.[2]

د جمعې په ورځ حج او اختر یوځای کیدل سعادت دی

سوال: زموږ اکثر تعلیم یافته او بې تعلیمه وروڼه پوره یقین سره وایي چې د جمعې په ورځ باندې حج (حج اکبروي) او ددې ثواب د اووه حجونو برابر ملاویږي او حکومتونه د جمعې په ورځ باندې حج راتلل نه غواړي، ځکه چې یوځای دوه خطبې کیدو سره حکومت باندې زوال راځي او همدغه عقیده او یقین هغوی د اختر و نو باره کې ساتي، ددې شرعي تشریح وکړئ!

---

[1] یایها الذین امنوا توبوا الی الله توبة نصوحا الایة (التحریم :۸)_

[2] فرض مرة لأن سببه البیت وهو واحد (الدر المختار ج:۲ ص:۴۵۵ طبع ایچ ایم سعید)_

جواب: دجمعې دورځې حج ته حج اکبرویل خود عوامواصطلاح ده.خو معلم الحجاج کې دطبراني روایت نقل دی چې دجمعې په ورځ حج داویاوو (٧٠) حجونوفضیلت لري.ماته ددې دسند تحقیق نه شته او داغلطه ده چې حکومتونه دجمعې په ورځې باندې حج یااخترنه غواړي.ډیرځله دجمعې په ورځ باندې حج راغلي دی او هغه سعادت بې شمیره خلکوحاصل کړی دی اودجمعې دورځې اخترونه هم شوي دي.[1]

د حج اکبرفضیلت

سوال: څنګه چې مشهوره ده چې دجمعې په ورځ باندې حج وکړل شی هغه ته حج اکبرویل کیږي. چې دهغه اجر داویاوو حجونو برابروي، آیا دا حدیث شریف دی اوداصحیح دی یا د عوامو په خوله باندې هسې مشهور شوی دی اودځینو حوالونه دامعلومیږی چې دحج اکبر اصطلاح دذکرشوي حج سره خاص نه ده، بلکې هرحج ته حج اکبرویل کیږي، دعمرې په مقابله کې یادعرفې ورځې ته حج اکبرویل کیږي،یاکومه ورځ باندې چې حاجیان قربانيی کوي هغې ورځې ته حج اکبرویل کیږي او داسې نور...

ددې ټولوخبروپه موجودګي کې ذهن کله وډیري چې دحج اکبراطلاق په څه باندې کیږي؟

جواب: دجمعې دورځې حج ته حج اکبرویل خود عواموا صطلاح ده، قرآن مجید کې دحج اکبر لفظ دعمرې په مقابله کې اداشوی دی.[2] پاتې شوه داچې دجمعې په ورځ چې کوم حج اداشي دهغه فضیلت اویا چنده دی،ددې مضمون یوحدیث شریف ځینې کتابونو دطبراني له روایت نه نقل کړی دي، ماته ددې دسندتحقیق نه شته.

د حج ثواب بل چا پسې ببښل

سوال: که چیرې یوچا حج کړی وي اوهغه دچاله پاره دنیت کولو پرته حج اداکړ اوهغه مرحوم ته یې وبانښه.نوآیا دهغه حج به اداشي؟که نه شي کیدای.نوصحیح طریقه اونیت راته وښایئ؟

جواب: که چیرې دمرحوم په ذمه باندې حج فرض و اوداکس دهغه د طرف نه حج بدل غواړي نودهغه مرحوم دطرف نه به احرام تړل لازم وي.که نه. فرض حج نه اداکیږی.اوکه چیرې دمرحوم په ذمه باندې حج فرض نه و. نودحج ثواب ببښلوسره به هغه ته دحج ثواب ملاوشي.[3]

---

[1] أفضل الأيام يوم عرفة إذا وافق يوم الجمعة وهو أفضل من سبعين حجة في غير جمعة رواه رزين بن معاوية في تجريد الصحاح لكن نقل المناوى عن بعض الحفاظ أن هذا حديث باطل لا أصل له (ردالمحتار ج:٢ ص:٦٢١، مطلب في فضل وقفة الجمعة، طبع ايچ ايم سعيد)_

[2] واذان من الله ورسوله الى الناس يوم الحج الاكبر ان الله بريء من المشركين ورسوله (التوبة:٣)_

[3] تقبل النيابة عند العجز فقط وعن نية الحج عنه لأن الحج النفل ...[بقيه حاشيه په راروانه صفحه..

آیا حجراسود له جنت نه هم تور رنګ کې راغلی و

سوال: حجراسود چې یو تور رنګی کاڼی دی، ما یو حدیث شریف لوستلي دي چې حجر اسود د خلکو د ګناهونو په وجه باندې تور شوی دی، کله چې دا د جنت نه راغی نو د دې رنګ څنګه و؟ هغه وخت کې به دې ته حجراسود نه ویل کیدل، ځکه چې د اسود معنی خو توره ده، آیا د حدیث شریف نه د دې کاڼي د صحیح رنګ معلومات کیږي؟

جواب: د کوم حدیث شریف ذکر چې تاسو کړی دی[۱]، هغه په ترمذي، نسائي وغیره کې دی او امام ترمذي رحمه الله دې ته حسن صحیح ویلي دي او د دې حدیث شریف کې ذکر شوي دي چې هغه وخت کې د دې کاڼي رنګ سپین و، ښکاره خبره ده چې کله دا کاڼی نازل شو هغه وخت کې به دې ته حجراسود نه ویل کیدل.

د حرمین شریفین امامانو پسې لمونځ نه کول ډیره غټه محرومي ده

سوال: زه د یو څو دوستانو سره مکه مکرمه کې کار کوم، اوس د یو څو ورځو له پاره پاکستان ته راغلی یم، کله چې مونږ مکه کې وو، نو زما دوستانو کې به یو هم د حرمین شریفین امام پسې لمونځ نه کولو، ما ډیر ځله هغوی ته وویل، خو هغوی به ویل چې دا خلک وهابیان دي، زه به بیا چپ شوم، خو د لته راتلو نه وروسته هم د هغوی په عمل کې تبدیلي رانغله، بلکې د لته هم د امام پسې لمونځ نه کوي، له یو څو خاصو جماتونو پرته نور ټول غیرمسلم ګڼي، ظاهري طور باندې د هغوی حالت داسې دی چې پټکي تړي او اوږو باندې د واړو طرفوته اوږده شمله ځوړنده وي، پوښتنه دا ده چې د داسې خلکو خبره تر کومه حده پورې صحیح ده او د هغوی پیروي او هغوی پسې لمونځ کول تر کومه حده پورې صحیح دي؟ اوس خو زمونږ د محلې د جومات امام هم نه مني، مهرباني وکړئ تفصیل سره جواب راکړئ!

جواب: حرمین شریفین ته رسیدو سره د هغه ځای د جمعې سره د لمونځ نه محرومیدل ډیره د غټې محرومي خبره ده، د حرمین شریفین امامان، د امام احمد بن حنبل رحمه الله مقلدین دي، اهل سنت دي، که څه هم چې هغوی سره زمونږ په څینو مسئلو کې اختلاف دی، خو دا نه چې هغوی پسې لمونځ نه ادا کیږي

....بقیه د تیرمخ]...یقبل النیابة من غیر إشتراط عجز (ردالمحتار ج:۲ ص:۵۹۸، مطلب فی الفرق بین العبادة والقربة والطاعة، طبع ایچ ایم سعید)_

[۱] انزل الحجر الأسود من الجنة وهو أشد بیاضا من اللبن فسودته خطایا بنی ادم (ترمذی. باب ما جاء فی فضل الحجر والرکن والمقام ج:۱ ص:۱۰۷ طبع مکتبه رشیدیه ساهیوال)_

حج یوازې مکه مکرمه کې وي

سوال: ما اکثر خلکو نه اوریدلي دي که چیرې پنځویشت اولیاء سنده کې نوړ پیدا شوي واې، نو حج به دلته و. ددې خبرې وضاحت وکړئ!

جواب: اولیاء خو به په سنده کې په لکونو پیدا شوي وي، خو حج خو توله دنیاکې یوازې یو ځای کې کیږي، یعنی مکه مکرمه کې،[1] دداسې فضول خبرو په وجه باندې ایمان خي

آیا د انجیلۍ له واده نه مخکې حج کیږي؟

سوال: دیوې انجیلۍ نکاح دیو هلک سره اوشوه، خو واده شوې نه وه اونه د دواړو فریقینو د وه کلونو پورې د واده اراده شته، هلک د نوکري (وظیفې) په سلسله کې سعودي عرب کې دی. هلک غواړي چې هغه دخپل سعودي قیام دوران کې دانجیلۍ له واده کیدو نه مخکې هغې باندې
دخان سره حج وکړي، نو آیا له واده پرته انجیلۍ هلک سره حج ته لیږل جائز دي؟

جواب: حج پرې وکړئ دواړه کارونه به وشي، واده هم اوحج هم، چې نکاح وشوه نو دواړه ښځه خاوند دي، که واده شوی وي او که نه.

د حاجی له پاره د دریاب کوم کوم ځناور ښکار کول جائز دي؟

سوال: قرآن مجید کې آیت دی چې د دریاب ځناور حلال گرځول شوی دی، خو موږ یوازې کب (ماهي) حلال گڼو او سمندر کې نور ځناور هم پیدا کیږي.

جواب: قرآن کریم د احرام په حالت کې د دریاب د ځناورو ښکار حلال گرځول شوی دی[2]. پخپله یې هغه ځناور حلال نه دی گرځولي، دیو ځناور د ښکار حلال کیدو سره پخپله د هغه ځناور حلال کیدل نه لازمیږي،

مثلاً ځنگلي ځناوروکې د زمري او پړانگ ښکار جائز دي، خو دا ځناور حلال نه دي، دغه شان د دریابي ځناورو ښکار حلال دی، خو دریابي ځناوروکې یوازې کب (ماهي) ته حلال فرمایل شوي دي (نصب الرایه ص۲۰۲ ج۴)[3] په دې وجه باندې موږ یوازې کب (ماهی) حلال گڼو.

---

[1] هو زیارة مکان مخصوص ای الکعبة وعرفة (تنویر الأبصار ج:۲ ص۴۵۴ طبع ایچ ایم سعید)_

[2] احل لکم صید البحر وطعامه متاعا لکم وللسیارة وحرم علیکم صید البر مادمتم حرما (سورة:۶، المائدة:۹۶)

[3] یحل لنا من المیتة النتان ومن الدم الثان، فاما المیتة فالسمک والجراد واما الدم فالکبد والطحال (نصب الرایة ج:۴ ص:۲۰۲، طبع دار الکتب العلمیة، بیروت)_

د حرم په حدودو کې ځاروي حلالول

سوال: څنګه چې حکم دی چې دحرم په حدودوکې یوازې دهغو حشراتو وژل روادي چې دانساني ژوندد ښمنان وي، دیوساه لرونکي شي تردې چې دونې نه ښاخ (شاخ) ماتول هم منع دي، خوداچې روزانه په سوونوچرګې، او نور ځاروي دحرم په حدودوکې حلالیږي، تفصیل سره وضحت وکړئ چې ددې ځاریودحرم په حدودوکې حلالول جائزدي؟

جواب: دحرم په حدودوکې ښکارجائزنه دی[1]، دساتل شویو ځارویو حلالول جائزدي.[2]

ماراولړم په حرم کې داحرام په حالت کې وژل

سوال: دحج په ورځوکې داحرام په حالت کې خطرناک ځناورلکه مار، لړم او داسې نور... که مړه کړل شي نوجائزدي اوکه نه؟ اوکه ددې شیانو په وژلوباندې به هم دم واجبیږي؟

جواب: داسې خطرناک حشرات په حرم کې داحرام په حالت کې وژل جائزدي.[3]

د حج دوران کې تصویرویستل

سوال: یوکس حج ته ځي، دحج ارکان اداکولووخت کې هغه یو فوټو ګرافر(عکس ویستونکي) ته پیسې ورکوي اوعکسونه اخلي، مثلاً احرام تړلوسره، د قرباني وخت کې، تصویرویستل خو هسې هم ناجائزدي، خودحج دوران کې تصویرویستلوسره به دحج ثواب کې کمی راځي اوکه نه؟

جواب: دحج دوران کې دګناه کارکولوسره دحج ثواب کې به ضرور نقص راځي، ځکه چې حدیث شریف کې دحج مبرورفضیلت راغلی دی، او حج مبرورهغه ته ویل کیږي، چې دګناهونونه په کې ځان وساتل شی، که دحج دوران کې ګناه وشي نوحج، حج مبرورنه پاتې کیږي[4] له دې نه پرته دتصویرویستلومقصد فخر او ریاکاري ده چې خپلودوستانوته به یې

---

[1] عن ابن عباس رضی الله عنهما قال: قال رسول الله صلی الله علیه وسلم...... ان هذا البلد حرمه الله ..... لا یعضد شوکه ولا ینفر صیده ولا یلتقط القطته إلا من عرفها (مشکوة ص:۲۳۸،۲۳۷،باب حرم مکة)

[2] ولا بأس للمحرم أن یذبح الشاة والبقر والعیر .... لأن هذه الأشیاء لیست بصیود (الهدایة مع البنایة ج:۵ ص:۳۱۲، کتاب الحج، باب الجنایات)_

[3] عن ابن عمر رضی الله عنهما من الدواب لیس علی المحرم فی قتلهن جناح العقرب والفارة والغراب والحدأة (البنایة فی شرح الهدایة ج:۵ ص:۲۷۸، کتاب الحج، باب الجنایات)

[4] عن أبی هریرة رضی الله عنه قال:قال رسول الله صلی الله علیه وسلم : من حج لله فلم یرفث ولم یفسق رجع کیوم ولدته امه (مشکوة ص:۲۲۱، کتاب المناسک) والفسوق أی الخروج عن طاعة الله (الدر المختار ج:۲ ص:۴۸۷ طبع ایچ ایم سعید)_

ښيي او د رياکارۍ په ذريعه باندې به خپل ثواب ضائع کوي.

د ايجړا توب (مخنث) ژوند نه توبه او حرامو پيسو باندې حج کول

سوال: ما پنځم جماعت کې سبق ويلو. زه اختطاف کونکو سوداګرو وتښتولم او په ايجړاګانو يې خرڅ کړم. هغوی ما ته رضاکارانه طورباندې دګډا کولو او ښځو جامو اغوستلو وويل، خو زما د انکار کولو په صورت کې هغوی زما په خوراک کې د بې هوشۍ دوايي واچوله او زه يې بې هوشه کړم. بيائې زما اپريشن وکړو او زه يې د سړيو دخاې حصې نه محروم کړم. دغه شان زه واپس کورته او بل ځای کې د پناه اغستلو قابل پاتې نه شوم، ما ته ګډاوغيره وښودل شوه، ما باندې يې ويښته غټ کړل، زما غوږونه ئې سوري کړل او لښتې يې راته واچولې، پوزه يې راته سوری کړه او تتکې يې راته واچوله. ښکاره خبره ده چې ما ورته انکارنه کولو او زه شلو کلونو پورې ايجړاګانو سره وم. اوس ټول مړه شوي دي او زه د ډيرې دنيا مالک يم، ما سره ښې کافي پيسې دی، زه غواړم چې زه حج ته لاړشم، خلک وايي چې دحرامو پيسه ده او ته هم مجرم يې. تاسو مهرباني وکړئ او ما ته ووايئ چې زما حج کيږي او که نه؟

جواب: تاسو د دې ټولو غيرشرعي کارونو نه توبه وکړئ کومې پيسې چې تاسو سره دی، هغو باندې حج مه کوئ، بلکې د يو غيرمسلم نه حج کولو له پاره قرض واخلئ او هغو باندې حج وکړئ. او تاسو سره چې کومې پيسې جمع دی، هغه پيسې قرض اداکولو کې ورکړئ، دبيا له پاره د ښځو طور طريقې پريږدئ او د سړيو جامې اغوندئ او خپله ږيره هم ختمه کړئ.[1]

په حرم کې د پريښودل شويو پېزو او چپلو شرعي حکم

سوال: حرم کې د چپلو او پېزو باره کې څه حکم دی چې عام طورباندې بدلې شي؟ آيا يو ځل خپلې ذاتي چپلې اغوستلو سره تلل او بدليدو باندې هرځل نوې چپلې اغوستو سره تلل را تلل څنګه چې عام طورباندې کيږي صحيح دی؟

جواب: دکومو چپلو باره کې چې دا خيال وي چې مالک به دې پسې ګرځي، نو د هغې په پښو کول صحيح نه دي او کومې چې د دې خيال سره پريښودل شوي وي چې څوک يې په پښو کړي، د هغو په پښو کول صحيح دي، هسې هم هغه ضائع کيږي.[2]

---

[1] ويجتهد في تحصيل نفقة حلال فإنه لا يقبل بالنفقة الحرام كما ورد في الحديث مع أنه يسقط الفرض عنه معها (ردالمحتار ج:٢ ص:٤٥٦، مطلب فيمن حج بمال حرام، طبع ايچ ايم سعيد)۔

[2] ولو من الحرم .... فينتفع الرافع بها وفي ردالمحتار :اى إلى أن غلب على ظنه أنّ صاحبها لا يطلبها (ردالمحتار ج:٤ ص:٢٧٩، كتاب اللقطة،طبع ايچ ايم سعيد)۔

د حج په ورځو کې غیرقانوني طورباندې ګاډي په کرایه باندې چلول

سوال: د لته سعودي عرب کې د کارکونکو دیني حضراتو د حج اداکولو ډیر زیات شوق وي، خو دا نیت نه شوي دي چې د ژوند دا آخري رکن او ژوند کې یوازې یو ځل د فرض کیدو باوجود د دوکې او دروغونه کار اخستلو سره د دې مقدس فریضې اداکولو کوشش کوي، د روژې او حج په زمانه کې خلک ګاډي د دې نیت سره اخلي چې نور خلک به حج او عمرې له پاره بوځو. دغه شان به کاډیو باندې لږ وخت کې ډیرې زیاتې پیسې وګټي او عمره او حج به هم اداشي.

یاد ساتل پکار دي چې دلته د سعودي داوسیدونکو نه پرته بل چاته د ګاډي چلولو اجازت نشته. او اکثر چوکونو کې که چیرې پوښتنه وشي، نو د احرام په حالت کې ورته ښکاره وویل شي چې مونږ دوستان یو. په کرایه باندې یې نه بوځواو نه په کرایه باندې ځو (بوتلونکي او تلونکي دواړه دروغ وایي)

جواب: حج له پاره ګاډي اخیستل او هغه په کرایه باندې ګرځولو کې هیڅ بده خبره نه شته. خو چونکه دې قانوني طورباندې دامنع دي، او د دې له پاره دروغ ویل کیږي. په دې وجه باندې به حج له ګناه نه پاک نه وي.[1]

د کمپنۍ له اجازې پرته د کمپنۍ موټر وغیره د حج له پاره استعمالول

سوال: نوکران د حج او عمرې له پاره د کمپنۍ موټر چې ښار کې د استعمالولو له پاره وي هغه د حج سفر کې ځان سره خاموشي سره روان کړي، یاد کومو خلکو تعلقات چې خپلو افسرانو سره ښه وي د هغوی نه اجازې اخیستو سره د دې مقدس فرض اداکولو له پاره روان شي، دغه شان نوکران د حج او عمرې سفرباندې تلو سره د کمپنۍ سامان، مثلاً تکیه، کمبل، د اوبو کولر، څادرونه، لوښي وغیره هم خاموشي سره یاد تعلقاتو په وجه باندې اجازې اخیستو سره یوسي، یاد ساتل پکار دي چې عام نوکران د اسې مراعات د کمپنۍ نه شي حاصلولی او کمپنۍ هغوی ته اجازه نه ورکوي.

جواب: که د کمپنۍ اجازه نه وي، نو د کمپنۍ د موټر او نور سامان استعمالول جائز نه دي، دا خیانت او غلا ده[2]

حاجیانو ته تحفې ورکول

سوال: اکثر خلک کله چې حج یا عمرې ته ځي، نو د هغوی خپلوان هغوی ته تحفه کې متهائی،

---

[1] وبعده أی الإحرام یتقی الرفث ...... والفسوق ای الخروج عن طاعة الله (در مختار ج:۲ ص:۴۸۶)_

[2] أیضا)_

نقدې پیسې وغیره ورکوي اوکله چې دغه خلک له حج نه بیرته راشي، نودتبرک په نوم باندې یو رسم ادا کیږي چې هغوی کجورې،زمزم اودهغې سره نورشیان تقسیموي، آیا دارواج صحیح دی؟

جواب: خپلو خپلوانواودوستانوته دتحفوورکولوحکم شریعت کوي،چې ددې په وجه باندې مینه زیاتیږي[1]،خودزړه درغبت اومحبت نه پرته یوازې دنوم له پاره یادرسم اداکولوله پاره یوکارکول بده خبره ده، حاجیانوته تحفې ورکول اودهغوی نه تحفې اخیستل نن سبایوداسې رواج جوړشوی دی چې دمجبوري په وجه باندې اداکیږي،شرعی طورباندې دا د پریښودو قابل دی.

د حج د ولیمې شرعي حیثیت

سوال: خلک د حج په ولیمې باندې ډیر زور لګوي، وایي چې که چیرته دحج ولیمه ونه کړل شي نو نقصان راځي، ستاسو نه پوښتنه ده چې دحج د ولیمې شرعي حیثیت څه دی؟ ایا دا سنت ده یا صحابه کرامو رضي الله عنهم کړې ده؟

جواب: د حج ولیمه سنت نه ده، د صحابه کرامو رضي الله عنهم له عمل نه ثابته نه ده.

د حج د ادا کولو عقیقه

سوال: زما نیا تیر کال حج کولو نه راغلې ده، هغې ته چا دا ویلي دي چې له حج نه وروسته د حج عقیقه ضروري ده، اوس نیا په دې خبره باندې اصرار کوي چې زما د حج عقیقه دې وکړل شي. ایا دا صحیح ده؟

جواب: داچا غلط ویلي دي چې د حج عقیقه کیږي، الله تعالی دې ستا د نیا حج قبول کړي، دحج عقیقه نه کیږي.

حج کولو نه وروسته ځان ته حاجي ویل او نوم سره لیکل

سوال: دحج سعادت حاصلولو نه وروسته خپل نوم سره دحاجي لفظ لګول شرعي طورباندې جائزدي؟ دقرآن اوسنت په رڼاکې ووایئ چې زه هم خپل نوم سره حاجي ولګوم اوکه نه؟ غوره څه دي؟

جواب: خپل نوم سره دحاجي لفظ لقب لګول له ریاکارۍ نه پرته نورهیڅ نه دي، حج خودالله تعالی درضاله پاره کیږي، خلکوباندې ځان ته دحاجي ویلوله پاره نه، نورخلک که چیرې درته

---

[1] حلال من الجانبين كالإهداء للتودد وحرام منهما كالإهداء ليعينه على الظلم(ردالمحتار ج:٥ ص:٣٦٢، مطلب فى الكلام على الرشوة والهدية، طبع ايچ ايم سعيد)_

حاجي صاحب وايي، نوځه بده خبره نه شته، خوپخپله دخپل نوم سره دحاجي لفظ ليکل بالکل غلط دي

د حاجيانو استقبال شرعي طور با ندې څنګه دی؟

سوال: اکثرليدل شوي دي چې دحج سعادت حاصلونکوخلکوخپلوان دائيرپورټ (هوايي مېدان) يا بندرګاه نه راوستوله پاره ډيرزيات ځي، د حاجي بهرراتلوسره هغه باندې ګلونه اچول شروع کړي اوبيا هريو کس حاجي ته غاړه ورکوي، حاجي صاحب دګلونوهاراچولوسره يو ښائسته شوي ګاډي ته دواده دهلک (زوم) په شان وخيژي، محله او کورهم دحاجي دراتلوله پاره ښائسته شوی وي، ځای په ځای باندې دحج مبارک عبارتونه کُتبې (بورډونه، لوحې) ليکل شوي وي، ځينې خلک خومختلف قسمه نعرې هم وهي. پوښتنه داده چې دهارونو، ګلونو، کتبوَاو نعرو شرعي څه حيثيت دی؟ الله تعالې دې معافي وکړي، آيا داسې کولوسره اخلاص باقي پاتې کيږي؟

جواب: دحاجيانواستقبال کول خوښه خبره ده، هغوی سره ملاقات او غاړه ورکول هم جائزدي اوهغوی باندې ددعاکولوهم حکم دی[1]،خو دا ګلونه، نعرې او داسې نور... له حد نه تجاوز دی،که چيرته دحاجي صاحب په زړه کې عجب پيداشو، نوحج به يې ضائع شي. له دې وجې ددې شيانو نه ځان ساتل په کاردي.[2]

❖ په لوی اخترکې دقرباني د مسئلوتفصيل ❖

(دا د حضرت مصنف مدظله يوګټورمضمون دی له دې وجې رواړل شوی)

[د قرباني فضيلتونه]

رسول اللهﷺ له هجرت نه وروسته هرکال قرباني کړې ده، يوکال يې هم نه ده پرېښې. له دې نه مواظبت ثابتيږي اوددې مطلب مسلسل کول دي، همدغه شان له دې نه وجوب هم ثابت شو[3] حضورﷺ په قرباني نه کولوباندې وعيدفرمايلی دی، احاديثوکې ډير وعيدونه ذکر شوي دي: دحضورﷺ ارشاد دی:څوک چې قرباني نه کوي هغه دې زموږ عيدګاه ته نه

---

[1] وقد كان من سنة الخلف أن يشيعوا الغزاة........وأن يستقبلوا الحاج إذا قدموا ويقبلوا بين أعينهم....إلخ (إتحاف بحواله عمدة الفقه ج:۴ ص:۲۰)_

[2] العجب عبارة عن تصور إستحقاق الشخص رتبة لا يكون مستحقا لها (قواعد الفقه ص:۳۷۳)_

[3] عن ابن عمر قال :أقام رسول الله صلى الله عليه وسلم بالمدينة عشر سنين يضحى رواه الترمذى (مشكوة ص:۱۲۹)_

راخي[1] دقرباني ډير زيات فضيلتونه دي، دمسند احمد په يو روايت کې دي. زيد بن ارقم رضي الله عنه فرمايي چې حضور ﷺ وفرمايل قرباني ستاسو دپلار حضرت ابراهيم عليه السلام سنت دی، صحابي عرض وکړ، زموږ له پاره دې کې څه ثواب دی؟
حضور ﷺ وفرمايل ديوويښته په بدله کې يوه نيکي ده[2] دوږيو باره کې يې وفرمايل ددې ديو ويښته بدله کې هم يوه نيکي ده (مشکوة ص۱۲۹)

حضرت ابن عباس رضي الله عنهما فرمايي: قرباني نه بل زيات ښه عمل نه شته، پرته له دې نه چې دخپلوي خيال وساتل شي (طبرانی)[3]

دقرباني په ورځوکې قرباني کول ډيرغټ عمل دی، حديث شريف کې دي چې دقربني په ورځوکې دقرباني نه زيات الله تعالی ته بل هيڅ شی محبوب نه دی اودقرباني په وخت کې چې دقرباني د وينې کوم څاڅکی ځمکه باندې غورځيږي. دهغه له غورځيدونه مخکې دالله تعالی په دربارکې قبوله شي.(مشکوة شريف ص۱۲۸)[4]

قرباني چا باندې واجب ده؟

يوڅوصورتونوکې قرباني کول واجب دي:
۱: که چا دقرباني کولونذر منلی وي، هغه باندې قرباني کول واجب دي.[5]
۲: يوچا له مرګ نه مخکې دقرباني کولووصيت کړی وي اودومره مال يې پريښی وي چې دهغه دمال ددريمې برخې نه قرباني کيږي، نودهغه له طرف نه قرباني کول واجب دي.[6]

---

[1] عن أبي هريرة قال : قال رسول الله صلى الله وعليه وسلم : من وجد سعة لأن يضحى فلم يضح فلايحضرمصلانا (الترغيب ج : ۲ص : ۱۵۵، الترغيب فى صدقة الفطروبيان تاكيدها)_ . .

[2] عن زيدبن أرقم رضى الله عنه قال : قال أصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم : يارسول الله ! ماهٰذه الأضاحى؟ قال : سنة أبيكم إبراهيم عليه السلام ! قالوا : فمالنافيهايارسول الله؟ قال : بكل شعرة حسنة ! قالوا: فالصوف يارسول الله؟ قال : بكل شعرة من الصوف حسنة (مشكوٰة، باب فى الأضحية ص : ۱۲۹، الترغيب ج :۲ص : ۱۵۴)_

[3] عن ابن عباس رضى الله عنهما قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم فى يوم أضحى : ماعمل ابن ادم فى هٰذا اليوم أفضل من دم يهراق إلا أن يكون رحما مقطوعا توصلوه الطبرانى فى الكبير)مجمع الزوائد،باب فضل الأضحية وشهود ذبحهاج:۴ ص:۵طبع دارالكتب العلمية بيروت)

[4] عن عائشة رضى الله عنها قالت : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : ماعمل ابن ادم من عمل يوم النحرأحب إلى الله من إهراق الدم .... وإن الدم ليقع من الله بمكان قبل أن يقع بالأرض، فطيبوا بها نفسا (رواه الترمذى وابن ماجة (مشكوٰة ص : ۱۲۸، كتاب الأضحية، الفصل الثاني)_

[5] أما الذى يجب على الغنى والفقيرفالمنذوربه ....أوقال جعلت هٰذه الشاة ضحية أو أضحية وهوغنى أوفقيرلأن هٰذه قربة للّٰه تعالى عزشانه (بدائع الصنائع ج : ۵ص :۶۱، كتاب التضحية)_

[6] ولوأوصى بأن يشترى بقرة بجميع ماله ويضحى بها عنه فمات...[بقيه حاشيه په راروانه صفحه..

۳ کوم کس باندې چې صدقه فطرواجب وي. هغه باندې دقرباني په ورځوکې قرباني کول هم واجب دي[۱] کوم کس سره چې د اوسیدوکور. دخوراک څښاک سامان. داستعمال جامې او دعام استعمال دنوروشیانونه پرته دوه پنځوس نیم تولې سپین زرو دمالیت نغدې پیسې. دتجارت مال. یانورسامان وي. هغه باندې قرباني کول واجب دي[۲]

➢ مثلایوکس سره دوه کورونه دي،یوکورډهغه داوسیدودی اودویم خالي دی. نوهغه باندې قرباني واجب ده کله چې دهغه خالي کورقیمت ددوه پنځوس نیموتولو سپینو زرو دقیمت برابروي[۳]

➢ یامثلا یوکورکې هغه پخپله اوسیږي اوبل کوریې په کرایه باندې ورکړی دی. نوهغه باندې هم قرباني واجب ده،خوکه چیرته دهغه دمعاش ذریعه دکورهمدغه کرایه ده، نودابه دژوندپه ضروریاتو کې شمیرل کیږي اوهغه باندې قرباني واجب نه وي[۴]

➢ یامثلا چاسره دوه موټر وي یودعام استعمال وي اودویم زیاتي وي، نوهغه باندې هم قرباني واجب ده[۵]

➢ یامثلا چاسره دوه پلاټونه (ځمکه) وي، یودهغه داوسیدودکورله پاره وي او دویم زیاتي وي،که چیرته دهغه ددویم پلاټ قیمت دوه پنځوس نیموتولودسپینوزرودقیمت برابروي، نوهغه باندې هم قرباني واجب ده[۶]

...بقیه د تیرمخ]... ولم تجزالورثة فالوصية جائزة بالثلث بلاخلاف ويشترى بالثلث شاة ويضحى بها عنه (عالمگيرى ج : ۵ص : ۳۰۶) ولومات بعد مضى أيام النحرلم يسقط التصدق بقيمة الشاة حتى يلزمه الايصاء به هكذا فى الظهيرية) (عالمگيرى ج : ۵ص : ۲۹۷، كتاب الأضحية، الباب الرابع)

[۱] (وأماشرائط الوجوب). منها اليسار وهومايتعلق به وجوب صدقة الفطردون ما يتعلق به وجوب الزكاة (عالمگيرى ج : ۵ص : ۲۹۲، كتاب الأضحية، الباب الأول)_

[۲] واليساربأن ملک مائتى درهم أوعرضا يساويها غيرمسكنه وثياب اللبس (الدرالمختارج : ۶ ص : ۳۱۲) أومتاع يحتاجه إلىٰ أن يذبح الأضحية ولوله عقاريستغله فقيل تلزم لوقيمته نصابا (ردالمحتارج :۶ص : ۳۱۲)_

[۳] ولوكان له دارفيها بيتان شتوى وصيفى وفرش شتوى وصيفى لم يكن بها غنيا فإن كان له فيها ثلاثة بيوت وقيمة الثالث مائتا درهم فعليه الأضحية وكذا الفرش الثالث (عالمگيرى ج : ۵ص : ۲۹۳) ولوكان فى دار بأجرة فاشترى أرضا بنصاب وبنى فيهامنزلا يسكنه لزمت(فتاوى بزازية على هامش الهندية ج: ۶ص : ۲۸۷)

[۴] لها دار تبلغ نصابا تسكنها مع الزوج إذا قدر زوجها على الإسكان تلزمها وإلا لا (فتاویٰ بزازية عليٰ هامش الهندية ج : ۶ص : ۲۸۷، طبع رشيدية كوئته)_

[۵] فإن كان له فرسان أوحماران أحدهما يساوى مأتين فهونصاب (عالمگيرى ج : ۵ص : ۲۹۳، كتاب الأضحية الباب الأول)_

[۶] پورتنی حواله)_

➢ د ښځې معجل مهر که چیرته دومره وي، نوهغې باندې هم قرباني واجب ده، یا یوازې د مور و پلار له طرف نه ورکړل شوي کالي (ګینه) او د استعمال نه زیاتو جامو قیمت د نصاب مالیت ته رسیږي، نوهغې باندې هم قرباني کول واجب دي.[۱]

➢ یو کس نوکر دی، دهغه تنخوا دهغه او دهغه کورنۍ له پاره کافي وي، هغې کې بچت نه کیږي، هغه باندې قرباني واجب نه ده، چې هغه سره نور څه مالیت نه وي.[۲]

➢ یو کس سره ځمکه ده. دهغې پیداوار باندې دهغه وخت تیریږي، هغه ځمکه به دهغه په ضروریاتو کې شمیرل کیږي.

➢ یو کس سره دیوې (قولبې) له پاره غوایي او دپیو (شیدو) له پاره له غوا مینبنو نه پرته دومره څاروي نور هم وي چې دهغو قیمت نصاب ته رسیږي، نوهغه باندې قرباني کول واجب دي.[۳]

۴ یو کس دنصاب مالک نه دی، هغه باندې قرباني واجب نه ده، خو هغه دشوق له پاره دقرباني څاروی واخیست، نوهغه باندې هم قرباني واجب ده.[۴]

۵ مسافر باندې قرباني واجب نه ده.[۵]

۶ دصحیح قول مطابق ماشوم او مجنون باندې قرباني واجب نه ده، که څه هم هغه مالدار وي.[۶]

د قرباني وخت

۱: داختر دلسم تاریخ نه د دولسم تاریخ ترمابنام (لمر پریوتونه مخکې) پورې دقرباني وخت دی، دې ورځو کې چې کله غواړئ قرباني کولی شئ، خو لومړۍ ورځ غوره ده، بیا یوولسم تاریخ او بیا دولسم تاریخ.[۷]

---

[۱] والمراة موسرة بالمعجل لو الزوج ملياً وبالمؤجل لا. (حاشية ردالمحتار ج۶ ص۳۱۲، كتاب الاضحية) وصاحب الثياب الأربعة لوساوى الرابع نصابا غنى وثلاثة فلا، لأن أحدها للبذلة والاخر للمنهة والثالث للجمع والوفد والأعياد (ردالمحتار ج : ۶ص : ۳۱۲، كتاب الأضحية)_

[۲] واليسار بأن ملك مائتى درهم أو عرضا يساويها غير مسكنه وثياب اللبس (الدرالمختار ج : ۶ ص : ۳۱۲)_

[۳] والدهقان بفرس واحد وبحمار واحد لايكون غنيا وبالزائد عليه لوبلغ نصابا غنى (فتاوى بزازية على هامش الهندية ج : ۶ص : ۲۸۷، كتاب الأضحية)_

[۴] وأما يجب على الفقير دون الغنى فالمشترى للأضحية إذا كان المشترى فقيرا..الخ (عالمگیری ج:۵ص:۲۹۱)

[۵] وأما شرائط الوجوب .... ومنها الإقامة فلا تجب على المسافر (فتاوى عالمگیری ج : ۵ص : ۲۹۲)_

[۶] إتفق الفقهاء على أن المطالب بالأضحية هوا لمسلم الحر البالغ العاقل ... الخ (الفقه الإسلامى وأدلته ج : ۳ص : ۶۰۳) إن الأضحية تستحب ولاتجب عن الولد الصغير (الفقه الإسلامى وأدلته ج : ۳ ص : ۶۰۴)_

[۷] وقت الأضحية ثلاثة أيام : العاشر والحادى عشر والثانى عشر، أولها أفضلها واخرها أدونها .... الخ (عالمگیری ج : ۵ص : ۲۹۵، كتاب الأضحية، الباب الثالث فى وقت الأضحية)_

۲ ښارکې د اختر د لمونځ نه مخکې قرباني کول صحيح نه دي. که چا د اختر نه مخکې څاروی حلال کړ، نو دا د غوښې څاروی شو. قرباني نه شوه. خو کوم کلي کې چې د اختر لمونځ نه کيږي. د اختر په ورځ د صبح صادق شروع کېدو نه وروسته قرباني کول صحيح دي.[1]

۳ که چېرته د ښار سړی پخپله ښار کې موجود وي، خو د قرباني څاروی يې کلي ته ليږلي وي او هلته د صبح صادق نه وروسته قرباني شي، نو صحيح ده.[2]

۴ دې درې ورځو کې د شپې په وخت کې هم قرباني کول جائز دي. خو غوره نه دي[3]

۵ که چېرته د غو درې ورځو کې يو مسافر خپل وطن ته راورسيد يا يې د اقامت نيت وکړ او هغه د نصاب مالک دی، نو د هغه په ذمه باندې قرباني واجب ده.[4]

۶ د کوم کس په ذمه چې قرباني واجب ده. د هغه له پاره دې ورځو کې د قرباني څاروی حلالول لازم دي، که چېرته هغومره پيسې صدقه يا خيرات کړي، نو قرباني يې نه ادا کيږي. دا کس به ګناهګار وي.[5]

۷ د کوم کس په ذمه چې قرباني واجب وي او دغو درې ورځوکې چې هغه قرباني ونه کړي، نو د هغه نه وروسته قرباني کول صحيح نه دي، هغه کس ته توبه او استغفار کول پکار دي او د قرباني د څاروي قيمت دې صدقه او خيرات کړي.[6]

۸ يو کس د قرباني څاروی ساتلی و، خو د څه عذر له وجې د قرباني په ورځوکې قرباني ونه کړي. نو اوس هغه باندې د هغه قيمت صدقه کول واجب دي، حلالولو سره غوښه خوړل صحيح نه دي.[7]

---

[1] لايجوز لأهل الأمصار الذبح ....إلا بعد صلاة العيد .... وأما أهل القريٰ .... فيذبحون بعدالفجر اليوم الأول (الفقه الإسلامي وأدلته ج : ۳ص : ۶۰۶، الأضحية، طبع دارالفكر، بيروت)_

[2] ولو أن رجلا من أهل السواد دخل المصر لصلاة الأضحٰى وأمر أهله أن يضحوا عنه جاز أن يذبحوا عنه بعد طلوع الفجر قال محمد رحمه الله تعاليٰ : أنظر في هٰذا إلى موضع الذبح دون المذبوح عنه كذافي الظهيرية (عالمگيري ج: ۵ص:۲۹۶ كتاب الأضحية، الباب الرابع فيمايتعلق بالمكان والزمان)

[3] ويجوز في نهارها وليلها .... إلا أنه يكره الذبح في الليل (عالمگيري، كتاب الأضحية ج : ۵ص : ۲۹۵)

[4] حتى لوكان مسافرا في أول الوقت ثم أقام في اخره تجب عليه (عالمگيري، كتاب الأضحية ج:۵ص: ۲۹۲)

[5] ومنها أن لايقوم غيرها مقامها في الوقت حتى لوتصدق بعين الشاة أو قيمتها في الوقت لايجزئه عن الأضحية (عالمگيري.ج : ۵ص : ۲۹۳، ۲۹۴، كتاب الأضحية)_

[6] ايضاً پورته حواله)_

[7] ولولم يضح حتى مضت أيام النحر فقد فاته الذبح....تصدق بقيمة شاة (عالمگيري ج:۵ص:۲۹۶،كتاب الأضحية، الباب الرابع) أيضا : وإن كان أوجب شاة بعينها أو إشتريٰ شاة يضحى بها فلم يفعل حتى مضت أيام النحر تصدق به حية ولايجوز الأكل منها (عالمگيري ج :۵ص :۲۹۶،كتاب الأضحية، الباب الرابع فيما يتعلق بالمكان والزمان)_

۹: دقرباني څاروی په خپل لاس باندې حلالول مستحب دي، خوکوم کس ته چې حلالول نه ورځي یاله څه وجې یې حلالول نه غواړي، هغه ته پکاردي چې دذبح کونکي سره موجودوي.[۱]

۱۰: دقرباني دڅاروي حلالولووخت کې په خوله باندې دنیت الفاظ ویل ضروري نه دي، بلکې زړه کې نیت کول کافي دي اوځینې دعاګانې چې احادیثوکې نقل شوي دي، که چاته یادې وي، نو دهغو لوستل مستحب دي.[۲]

د بل چا له طرف نه نیت کول

۱: قرباني کې نیابت جائزدی، یعنې دکوم کس په ذمه چې قرباني واجب وي، که چیرته دهغه په اجازه یاحکم باندې بل کس قرباني وکړي، نوجائزده، خوکه چیرته دچاله حکم نه پرته دهغه له طرف نه قرباني وشي، نوقرباني نه کیږي[۳] همدغه شان که چیرته یوکس دهغه دحکم نه پرته شریک شو، نودهیچاقرباني هم نه کیږي.[۴]

۲: دچاپه ذمه باندې داولاد له طرف نه قرباني کول ضروري نه دي،که چیرته اولاد بالغ اومالداروي، نوقرباني دې پخپله کوي.[۵]

۳: دغه شان دسړي په ذمه باندې دښځې له طرف نه قرباني کول لازم نه دي، که چیرته ښځه مالداره وي، نودهغې له پاره دجدا قرباني انتظام کول پکاردي.[۶]

۴: کوم کس ته چې الله تعالی توفیق ورکړی وي، هغه دخپلې واجب قرباني سره سره دخپلو مرحوم مور و پلاراونورو بزرګانوله طرف نه هم قرباني کولی شي، ددې ډیرزیات اجراوثواب دی.[۷]

---

[۱] فالأفضل أن يذبح بنفسه إن قدرعليه هذا إذا كان الرجل يحسن الذبح فأما إذا لم يحسنه فتوليته فيه غيره أولى (بدائع الصنائع ج :۵ص : ۷۹، كتاب الأضحية)_

[۲] ويكفيه أن ينوى بقلبه ولا يشترط ان يقول بلسانه (بدائع الصنائع ج :۵ص : ۷۱، كتاب التضحية، فصل شرائط الجواز)_

[۳] ولوضحى عن أولاده الكبار و زوجته لايجوز إلاباذنهم (رد المحتارج : ۶ص : ۳۱۵، كتاب الأضحية)_

[۴] ف قول أبي حنيفة وأبي يوسف رحمهماالله تعالى وإن فعل بغيرأمرهم أوبغيرأمربعضهم لاتجوزعنه ولاعنهم فى قولهم جميعالأن نصيب عن لم يأمر صارلحما فصارالكل لحما (عالمگيرى ج:۵ص : ۳۰۲،الباب السابع فى التضحية عن الغير)

[۵] وليس على الرجل أن يضحى عن أولاده الكبارو امرأته إلاباذنه (عالمگيرى ج:۵ص:۲۹۳،كتاب الأضحية)

[۶] ایضاً پورتنی حواله_

[۷] مطلب فى إهداء ثواب الأعمال للغير(قوله بعبادة ما) أى سواء كانت صلاة أوصوماأوصدقة أوقراءة أوذكرا أو طوافا أوحجا أوعمرة اوغيرذلك ..... الأفضل لمن يتصدق نفلا أن ينوى لجميع المؤمنين والمؤمنات لأنها تصل إليهم ولاينقص من أجره شيء (ردالمحتارج : ۲ص : ۵۹۵، باب الحج عن الغير)_

دحضور ﷺ هم په موږ باندې ډیرزیات احسانونه اوحقوق دي. الله تعالی چې چاته وس ورکړی وي، نود حضور ﷺ له طرف نه هم قرباني کول ښکاردي. خپله واجب قرباني لازمي ده، دا پرینښودل جائزنه دي

د کومو څارویو قرباني جائزده؟

۱ چیلۍ،بیزه، ګډ، غوا، غوایی، میښه، سنډا، اوښ اوداوښې قرباني صحیح ده. له دې نه پرته دبل څاروي قرباني صحیح نه ده.[۱]

۲ غوا، میښه اواوښ که چیرته اووه کسان په شریکه باندې قرباني کړي، نوبیاهم صحیح ده. خو ضروري ده چې دچابرخه داوومې برخې نه کمه نه وي.[۲]

اوداهم شرط دی چې دټولونیت دقرباني یاعقیقې وي[۳] یوازې دغوښې خوړلوله پاره یې برخه نه وي اخیستې، که چیرته دیوکس نیت صحیح نه وي، نودهیچا هم قرباني نه کیږي.[۴]

۳: چادقرباني له پاره غوا واخیستله اوداخیستو وخت کې یې دانیت و چې نورخلک به هم دې کې شریکوم اوبیایې هغې کې دنورو خلکو برخه وکړه، نودا سې کول صحیح دي.[۵]

خوکه چیرته دغوا اخیستووخت کې یې دنورو خلکو د شریکولونیت نه و، بلکې دټوې غوا یې له خپل طرف نه دقربانولونیت و. خواوس نورخلک هم شریکول غواړي، نوداکتل ښکار دي چې ایا دهغه کس په ذمه باندې قرباني واجب ده اوکه نه. که چیرته واجب وي، نو نورخلک شریکولی شي، خوداسې کول غوره نه دي اوکه چیرته دهغه په ذمه قرباني واجب نه وي، نوبل څوک نه شي شریکولی.[۶]

---

[۱] أما جنسه فهوأن يكون من الأجناس الثلاثة الغنم أو الإبل أوالبقرويدخل فى كل جنس نوعه الذكروالأنثى منه.......والمعز نوعان من الغنم والجاموس نوع من البقر (فتاوى عالمگيرى ج : ۵ص : ۲۹۷، الباب الخامس)

[۲] والبقر والبعيريجزى عن سبعة إذا كانوا يريدون به وجه الله تعالىٰ والتقديربالسبع يمنع الزيادة ولايمنع النقصان (عالمگيرى ج : ۵ص : ۳۰۴، كتاب الأضحية، الباب الثامن فيمايتعلق بالشركة فى الضحايا)_

[۳] ولو أرادوا القربة الأضحية أوغيرها من القرب أجزأهم .... وكذالک إن أراد بعضهم العقيقة عن ولد ولد له ... الخ (عالمگيرى ج : ۵ص : ۳۰۴، كتاب الأضحية، الباب الثامن فيمايتعلق بالشركة فى الضحايا)_

[۴] لايشارک المضحى فيمايحتمل الشركة من لايريدالقربة رأسا فإن شارک لم يجزعن الأضحية (عالمگيرى ج ۵ص :۳۰۴، كتاب الأضحية،الباب الثامن فيمايتعلق بالشركة فى الضحايا)_

[۵] ولواشترى بقرة يريد أن يضحى بها ثم أشرک فيهاستة يكره ....إلا أن يريد حين اشتراها أن يشركهم فيها فلا يكره (فتاوى عالمگيرى ج:۵ص:۳۰۴كتاب الأضحية،الباب الثامن فيمايتعلق بالشركة فى الضحايا)_

[۶] وإن فعل ذالک قبل أن يشتريها كان أحسن وهٰذا إذا كان موسرا وإن كان معسرا فقد أوجب بالشراء فلايجوز أن يشرک فيها وكذالک لوأشرک فيهاستة بعد ما أوجبها لنفسه لم يسعه ..... الخ (عالمگيرى ج ۵ص :۳۰۴)_

۴ که چیرته د قرباني څاروی ورک شي او بل واخیستل شي، بیا اتفاقي طور باندې هغه لومړی هم پیدا شي، نو که چیرته د هغه کس په ذمه باندې قرباني واجب وي، نو یوازې دیو څاروي قرباني د هغه په ذمه ده او که چیرته واجب نه وي، نو بیا د دواړو څارویو قرباني لازم شوه.[1]

۵ چیلی که چیرته دیو کال نه د کم عمروي که څه هم یوه ورځ کم وي، نو د هغه قرباني کول صحیح نه دي. که د پوره کال وي، نو بیا صحیح ده او غوا میښه که پوره دوو کلونو وي، نو قرباني به صحیح وي. له دې نه د کم عمر باندې صحیح نه ده. اوښ چې پوره د پنځو کلونو وي، نو قرباني به صحیح وي.[2]

۶ ګډ وغیره که چیرته د شپږو میاشتو نه غټ وي او دومره غټ وي چې که چیرته د کال عمر ګډانو کې پرېښودل شي او هغه کې څه فرق نه ښکاري، نو د هغه قرباني کول هم صحیح دي او که څه فرق پکې ښکاري، نو قرباني یې صحیح نه ده.[3]

۷ کوم څاروی چې کوڼ یا ړوند وي او د هغه د سترګې د دریمې برخې نظر ختم شوی وي، یا یو غوږ یا د غوږ دریمه برخه پرې شوې وي، نو د هغه قرباني کول هم صحیح نه دي.[4]

۸ کوم څاروی چې دومره ګوډ وي چې یوازې درېو پښو باندې ګرځي، څلورمه پښه یې ځمکې ته نه رسیږي یا رسیږي، خو دې سره تللی نه شي، نو د هغه قرباني کول هم صحیح نه دي او که چیرته د ګرځیدو وخت کې له څلورمې پښې کار اخلي خو ګوډ ګوډ ګرځي، نو د هغه قرباني صحیح ده.[5]

۹ که چیرته څاروی دومره کمزوری وي چې د هغه د هډوکو ګوده (مغز) ښکاري، نو د هغه قرباني هم صحیح نه ده. که چیرته دومره کمزوری نه وي، نو د هغه قرباني صحیح ده[6] څاروی

---

[1] ضلت أوسرقت فاشترى أخرى ثم وجدها فالأفضل ذبحهما وإن ذبح الأولى جاز........ قال بعضهم إن وجبت عن يسارفكذا الجواب وإن عن اعسارذبحهما... الخ (الدرالمختارج : ٢ص : ٣٢٣، كتاب الأضحية)_

[2] وجاز الثنى من الكل والجذع من الضأن .... والثنى من الضأن والمعز ابن سنة ومن البقرابن سنتين ومن الإبل ابن خمس سنين ... الخ (البحرج : ٨ ص : ٢٠١، ٢٠٢، كتاب الأضحية، طبع دارالمعرفة، بيروت)_

[3] ويجوزالجذع من الضأن أضحية .... هذا إذا كان الجذع عظيما بحيث لوخلط بالثنيات يشتبه على الناظرين .... الخ (البحرالرائق ج : ٨ ص : ٢٠٢، كتاب الأضحية،طبع دارالمعرفة، بيروت)_

[4] لابالعمياء والعوراء والعجفاء .... ومقطوع أكثرالأذن أوالذنب أوالعين الخ (وفى الشامية) روى محمد عنه فى الأصل والجامع الصغيرأن المانع ذهاب أكثرمن الثلث وعنه أنه الثلث ....الخ (الفتاوى الشامية ج : ٦ص : ٣٢٣)

[5] العرجاء التى تمشى بثلاثة قوائم وتجافى الرابع عن الأرض لا تجوز الأضحية بها وإن كانت تضع الرابع على الأرض وتستعين به إلا انها تتمايل مع ذالك وتضعه وضعا خفيفا يجوز .... الخ (البحرالرائق ج : ٨ ص : ٢٠١، كتاب الأضحية)_

[6] لابالعمياء والعوراء والعجفاء والمهزولة التى لامخ فى عظامها ... الخ (درمختارج : ٦ص: ٣٢٣)_

چې څومره غټ او تیار وي. هغومره قرباني ښه ده [۱]

۱۰ دکوم څاروي چې غاښونه بالکل نه وي یادیرغاښونه یې ګورخیدلي وي. دهغه هم قرباني صحیح نه ده [۲]

۱۱ دکوم څاروي چې پیدایشي طورباندې غوږونه نه وي. دهغه قرباني صحیح نه ده. که چیرته غوږونه یې وي او واړه وي. دهغه قرباني صحیح ده [۳]

۱۲ دکوم څاروی چې پیدایشي طورباندې ښکرونه نه وي دهغه قرباني صحیح ده اوکه چیرته ښکرونه یې وي. خومات شوي وي. که چیرته یوازې دپورته نه ترې څرمن لرې شوي وي اودننه کودا ،مینځ، یې باقي وي. نوقرباني یې صحیح ده اوکه چیرته د بیخ نه وتلي وي. نودهغه قرباني صحیح نه ده [۴]

۱۳ دخصي څاروي قرباني جائز، بلکې غوره دي [۵]

۱۴ په کوم څاروي چې خارښ وي. خودخارښ اثریوازې دڅرمنې پورې وي. نودهغه قرباني کول صحیح دي اوکه چیرته دخارښ اثریې غوښې ته رسیدلی وي اوڅاروی دهغه له وجې کمزوری شوی وي. نودهغه قرباني صحیح نه ده [۶]

۱۵ که چیرته څاروي اخیستلونه وروسته هغه کې څه عیب پیداشو. چې له وجې یې دهغه قرباني صحیح نه وي. نوکه چیرته دغه سړی دنصاب مالک وي اوهغه باندې قرباني واجب وي. نودهغه په ځای باندې دې روغ څاروی واخلي اوقرباني دې کړي اوکه چیرته دهغه په ذمه باندې قرباني واجب نه وي. نوهغه دې په همدغه څاروي قرباني وکړي [۷]

---

[۱] فالمستحب أن يكون أسمنهاوأحسنها وأعظمها لأنها مطية الاخرة فقال عليه الصلاة والسلام : عظموا ضحاياكم فإنهاعلى الصراط مطاياكم ومهما كانت المطية أعظم وأسمن كانت على الجوازعلى الصراط أقدر (بدائع الصنائع ج:۵ص:۸۰، كتاب التضحية، فصل : وأمابيان مايستحب قبل التضحية، طبع سعيدكراچي)

[۲] ولاباالهتماء التى لاأسنان لها ويكفى بقاء الأكثر... الخ (درمختارج : ۶ص : ۳۲۴، كتاب الأضحية، أيضا:البحرالرائق ج:۸ص :۲۰۱كتاب الأضحية، طبع دارالمعرفة، بيروت

[۳] والسكاء التى لاأذن لها خلقة فلو لها أذن صغيرة خلقة أجزأت د محتار ج ۶ص ۳۲۲، كتاب الأضحية)

[۴] ويضحى بالجماء هى التى لاقرن لها وكذا الغطاء التى ذهب [illegible] نكسرأوغيره فإن بلغ الكسرإلى المخ لم يجز .... الخ (فتاوى شامى ج :۶ص : ۳۲۳، كتاب الأضحية، طبع ايچ ايم سعيد)_

[۵] والخصى أفضل من الفحل لأنه أطيب لحمة (عالمگيرى ج:۵ص:۲۹۹، كتاب الأضحية، الباب الخامس)_

[۶] ويضحى .....والجرباء السمينة فلومهزولة لم يجز إلخ (وفى الشامية) قال فى الخانية وتجوزبالثولاء والجرباء السمينتين فلومهزولتين لاتنقى لايجوزإذا ذهب مخ عظمها...الخ (فتاوى شامى ج:۶ص:۳۲۳كتاب الأضحية)

[۷] ولواشتراها سليمة ثم تعيبت بعيب مانع فعليه اقامة غيرها إن كان غنيا وإن كان فقيرا أجزأه ذالك (حاشية ردالمحتارج :۶ص : ۳۲۵، كتاب الأضحية)_

۱۲: څاروی مخکې رک روغ و، خوکله يې چې دقرباني له پاره څملولوهغه وخت کې هغه کې څه عيب پيداشو، نوهيڅ خبره نه ده، دهغه قرباني صحيح ده.[۱]

د قرباني غوښه

۱: دقرباني غوښه که چیرته دډیروکسانو شریکه وي، نوهغه توکل (اټکل) باندې تقسیمول جائزنه دي، بلکې احتیاط سره تول کولونه وروسته برابره برخه کول صحيح دي اوکه دچاپه برخه کې سر او پښې ولیږل شي، نودهغه دوزن نه کمی کول جائزدي.[۲]

۲: دقرباني غوښه پخپله خوري، خپلوخپلوانواودوستانوکې يې تقسیموئ، غريبانو او مسکينانو ته يې ورکوئ اوغوره داده چې درې برخې يې کړئ، يوه دځان له پاره، يوه دخپلو خپلوانو ته دتحفې په طور ورکړئ اويوه برخه غريبانوباندې تقسيم کړئ، غرض داچې کم نه کم دريمه برخه خيرات کړئ، خوکه چيرته چادريمې برخه نه کمه غوښه خيرات کړه اوباقي يې ټوله وخوړله يا يې خپلوانوته ورکړه، نوبیاهم ګناه نه شته.[۳]

۳: دقرباني څرمن دخپل استعمال له پاره ساتلی شي،چاته يې. دهديې په طورباندې هم ورکولی شي،خوکه چيرې چا خرڅه کړه نودهغې پيسې پخپله نه شي استعمالولی اونه يې چاغنيي ته ورکول جائز دي، بلکې يوغريب باندې صدقه کول يې واجب دي.[۴]

۴: دقرباني څرمن دجومات په مرمت(ترميم) يابل نيک کارکې لګول جائزنه دي،بلکې يوغريب دهغې مالک جوړول ضروري دي.[۵]

۵. دقرباني څرمن يادهغې پيسې داسې ادارې ته ورکول صحيح نه دي دکومې باره کې چې دا ويره وي چې هغه به مستحق خلکوته ورنه کړي، لکه جماعتي پروګرامونومثلاً دکتابونو او رسالو چاپ کولو، دهسپتالونو جوړولو، دکارکونکو تنخوا وغيره باندې به يې خرچ کړي، ځکه چې ددې پيسو څوک غريب مالک جوړول ضروری دي، داسې ادارې ته يې ورکول صحيح دي چې په رښتيا يې په مستحقو خلکوکې تقسيم کړي.[۶]

---

[۱] ولايضرتعيبهامن اضطرابها عند الذبح (حاشية رد المحتارج : ۶ص : ۳۲۳، كتاب الأضحية)_

[۲] يقسم اللحم وزنا لاجزافا إلا إذا ضم معه من الأكارع أوالجلد (حاشيةرد المحتارج :۶ص : ۳۱۷، ۳۱۸)

[۳] والأفضل أن يتصدق بالثلث ويتخذ الثلث ضيافة لأقربائه وأصدقائه ويدخرالثلث ويستحب ان يأكل منها ولوحبس الكل لنفسه جاز (حاشية رد المحتارج :۶ص : ۳۲۸، كتاب الأضحية)_

[۴] ويتصدق بجلدها أويعمل منه غربال وجراب أويبذله بما ينتفع به باقيا .... الخ فإن بيع اللحم أوالجلد به اى بمستهلك أوبدراهم تصدق بثمنه (حاشية رد المحتارج :۶ص : ۳۲۸، كتاب الأضحية، طبع ايچ ايم سعيد)_

[۵] أيضا)_

[۶] ولايجوزأن يبنى بالزكوٰة المسجد وكذا القناطروالسقايات وإصلاح...[بقيه حاشيه په راروانه صفحه..

۶ دقرباني له څاروی نه پی (شيدې) اخيستل او استعمالول، يا دهغه نه وړی کټ کول صحيح نه دی، که چيرې دچا ضرورت وي، نو هغومره پيسې صدقه کول پکار دي.[۱]

۷ دقرباني دڅاروی کپړه (ځل) او رسۍ هم صدقه کول پکار دي.[۲]

۸ دقرباني دڅاروي څرمن يا غوښه قصاب ته په اجرت کې ورکول جائزنه دي.[۳]

۹ دغه شان امام يا مؤذن ته يې هم داجرت په طور باندې ورکول صحيح نه دي.[۴]

د يو څو غلطيو اصلاح

۱ ځينې خلک داغلطي کوی چې دطاقت نه لرلو باوجود دشرم په وجه باندې قرباني کوی. چې خلک به دا وايي چې دوی قرباني ونه کړه، يوازې خلکوته دښودنې له پاره قرباني صحيح نه ده چې دهغې په وجه باندې واجب حقوق ختم شي.[۵]

۲ ډيرخلک يوازې دغوښې خوړلو له پاره دقرباني نيت وکړي، که چيرې دعبادت نيت نه وي نوهغوی ته به ثواب نه ملاويږي او که چيرې دغه شان خلکونوروخلکوسره برخه نيولي وي، نوديوکس هم قرباني ونه شوه.[۶]

۳ ځينې خلک داګڼي چې کورکې يوه قرباني کافي ده، په دې وجه باندې خلک داسې کوي چې يوکال دځپل طرف نه قرباني وکړي او بل کال دښځې له طرف نه، يوکال دزوی له طرف نه او بل کال دلورله طرف نه، يوکال دمرحوم پلارله طرف نه، او بل کال دمرحومې مور له طرف نه، يادساتل پکاردي چې کورکې په څومره کسانو باندې قرباني واجب وي په هغوی ټولو

...بقيه د تيرمخ]... الطرقات وكرى الأنهاروالحج والجهاد وكل مالاتمليك فيه (عالمگيرى ج :۱ص : ۱۸۸، كتاب الزكوٰة، الباب السابع فى المصارف)_

[۱] وكره جز صوفها قبل الذبح لينتفع به فإن جزه تصدق به .... ويكره الإنتفاع بلبنهاقبله كما فى الصوف (الدرالمختارمع الرد المحتارج : ۶ص : ۳۲۹، كتاب الأضحية)

[۲] قوله ويتصدق بجلدها وكذا بجلالها وقلائدهافإنه يستحب إذا أوجب بقرة أن يجللها ويقلدها وإذا ذبحها تصدق بذالک کمافى التاترخانية (رد المحتارج :۶ص : ۳۲۸،كتاب الأضحية)_

[۳] ولايعطى أجرة بجزارمنها (حاشية ردالمحتارج :۶ص :۳۲۸، كتاب الأضحية)_

[۴] ولايجوزأن يبنى بالزكوٰة المسجد وكذا القناطروالسقايات وإصلاح الطرقات وكرى الأنهاروالحج والجهاد وكل مالاتمليك فيه (عالمگيرى ج :۱ص : ۱۸۸، كتاب الزكوٰة، الباب السابع فى المصارف) ايضاً ولايعطى أجرة بجزارمنها (حاشية ردالمحتارج :۶ص :۳۲۸، كتاب الأضحية)_

[۵] قيد ...... باليسارلأنها لاتجب إلاعلى القادر وهو الغنى دون الفقيرومقداره مقدارماتجب فيه صدقة الفطر (البحرالرائق ج :۸ ص : ۱۹۷، كتاب الأضحية)_

[۶] وشرعا ذبح حيوان مخصوص بنية القربة فى وقت مخصوص (وفى الشامية) قال فى البدائع فلا تجزى التضحية بدونها لأن الذبح قد يكون للحم وقد يكون للقربة والفعل لايقع قربة بدون النية وللقربة جهات من المتعة والقرآن والإحصاروغيره فلا لتعين الأضحية إلابنيتها (فتاوى شامى ج :۶ص : ۳۱۲، كتاب الأضحية)_

قرباني کول واجب دي. مثلاً ښځه او خاوند که چیرې دواړه دنصاب مالکان وي، نو د دواړو له طرف نه دوه قرباني لازمې دي. دغه شان که چیرې پلاراوزوی دواړه شتمن وي، که څه هم دواړه یوځای اوسیږي، خو د هر یو له طرف نه جداجدا قرباني کول لازم دي.[۱]

ځینې خلک داګڼي چې قرباني ټول عمرکې یوځل کافي ده. داخیال بالکل غلط دی. بلکې څنګه چې زکات هرکال واجبیږي.دغه شان مالدارکس باندې قرباني هم هرکال واجبیږي. ځینې خلک په غوا یا مینبه کې قرباني ونیسی اودانه ګوري چې کومو خلکوراسره برخه اخیستې ده.هغوی څنګه خلک دي. دا ډیره غټه غلطي ده.که چیرې اووه برخه لرونکو کې یوکس هم بې دینه وي.یاهغه دقرباني نیت نه وي کړی. بلکې یوازې دغوښې خوړلو نیت یې کړی وي. نودټولوقرباني برباد شوه. په دې وجه باندې دبرخې نیولووخت کې د شریکانو انتخاب کولوکې احتیاط کول پکاردي.[۲]

قرباني کول د حضرت ابراهیم علیه السلام او حضور صلی الله علیه وسلم سنت دي

سوال: دقرباني باره کې موتقریرونوکې له عالمانونه اوریدلي دي چې دا سنت ابراهیمي دي. یوملاصاحب په تقریرکې وفرمایل چې دادنبي کریم صلی الله علیه وسلم سنت دي، په دې وجه باندې دخپل وس مطابق په دې سنت باندې عمل کول پکاردي،دغوښې خوړلوارادہ نه ده پکار. یوسړی پورته شو اوعرض یې وکړ چې جناب دا دابرهیم علیه السلام سنت دي.زموږدنبي صلی الله علیه وسلم سنت نه دي، ملاصاحب وفرمایل چې حقیقت کې دحضرت ابراهیم علیه السلام سنت دي،خوموږته د حضور صلی الله علیه وسلم سنت ګڼلو سره عمل کول پکاردي، سړی ورته وویل چې ته مسئله غلطه بیانوې. نیمه ګنټه (ساعت) دبحث کولوباوجود هغه سړی قائل نه شو. مهرباني وکړئ دې مسئلې باندې لږ رڼاواچوئ او موږ له تیارو نه وباسئ!

جواب: فضول بحث و. قرباني دحضرت ابراهیم علیه السلام سنت ده.او زموږنبی کریم صلی الله علیه وسلم په دې باندې عمل کړی دی.اوحکم یې کړی دی. نودحضور صلی الله علیه وسلم سنت هم شو. دواړوکې څه تعارض یا تضاد نه شته.[۳]

د قرباني شرعي حیثیت

سوال: دقرباني شرعي حیثیت څه دی؟

جواب: یواهم عبادت اود اسلام په شعائروکې ده. دجاهلیت په زمانه کې به هم داعبادت ګڼل

---

[۱] تجب علی حرمسلم مقیم موسرعن نفسه .... الخ (البحرالرائق ج :۸ ص : ۱۹۷، کتاب الأضحیة)_

[۲] لایشارک المضحی فیما یحتمل الشرکة من لایرید القربة رأسا فإن شارک لم یجزعن الأضحیة ... الخ (عالمګیری ج : ۵ص : ۳۰۴. الباب الثامن فیمایتعلق بالشرکة)_

[۳] لقوله علیه السلام : ضحوا فإنها سنة أبیکم إبراهیم (فتح القدیرج : ۸ص : ۶۹، کتاب الأضحیة)_

کیدہ.خودبتانوپه نوم باندې به قرباني کیدې.دغه شان نن هم په نوروملذهبونوکې قرباني دمذهبي رسم په طورباندې اداکیږي.مشرکين یاعیسایان دبتانوپه نومونوباندې یادمسیح په نوم باندې قرباني کوي سورت کوثرکې الله تعالی خپل رسول ﷺ ته حکم کړی دی چې ځنګه لمونځ دالله تعالی نه پرته بل چانه نه شي کیدای.قرباني هم یوازې دهغه په نوم کول پکار دي[1] یوبل ایت کې هم دامفهوم بل عنوان سره بیان فرمایل شوی دی بې شکه زما لمونځ او زما قرباني.او زما ژوند اوزما مرګ دالله تعالی له پاره دی، چې دټولوجهانونو پالونکی دی[2] رسول الله ﷺ دهجرت نه وروسته لس کاله مدینه طیبه کې تېر کړل، هرکال یې قرباني کړې ده[3] (ترمذی) له دې نه معلومیږي چې قرباني یوازې مکه معظمه کې دحج په موقع باندې واجب نه ده. بلکې هرکس باندې هرښارکې واجب ده.دې شرط سره چې شریعت دقرباني د وجب کیدو نه پاره کوم شرطونه اوپابندي ښودلي دي هغه په هغه کې موجودې وي.نبی کریم ﷺ به مسلمانانو ته ددې تاکید کاو. په دې وجه باندې دجمهورعالمانوپه نزد قرباني واجب ده (شامی)[4]

قربانی واجب ده، سنت نه ده

سوال: زموږه یو خپلوان چې کافي دحیثیت خاوند دی، هغه وایي چې قربانی فرض نه ده، بلکې سنت ده. ایا دا صحیح ده؟

جواب: قرباني دنصاب خاوند باندې واجب ده، ستاسو دخپلوان ورته سنت ویل ناپوهي باندې بنا دي، ددې هیڅ حیثیت نه شته. [5]

ایا قرباني یوازې حاجی باندې ده؟

سوال: د قرباني متعلق یو مضمون په (۱۰\۵\۱۹۹۵ع) باندې ((جنګ)) کې چاپ شوی

---

[1] ''فصل لربک وانحر '' (الکوثر:۲)_

[2] '' قل إن صلا تی ونسکی ومحیای ومماتی للّٰہ رب العٰلمین '' (سورة:۶، الأنعام : ۱۶۲)_

[3] عن ابن عمررضی الله عنهما قال : أقام رسول الله صلی الله علیه وسلم بالمدینة عشرسنین یضحی (ترمذی، ج :۱ص: ۱۸۲، أبواب الأضاحي)_

[4] ونحن نقول بانها غیرفرض وإنما هی واجبة (فتح القدیرج : ۸ص : ۷۰) والواجب ماثبت بدلیل فیه شبهة کصدقة الفطروالأضحیة. وحکمه اللزوم عملا کالفرض لاعلما علی الیقین للشبهة حتی لایکفرجاحده ویفسق تارکه بلا تأویل کما هو مبسوط فی کتب الأصول (رد المحتارج :۶ص : ۳۱۳) والوجوب هوقول أبی حنیفة ومحمد وزفروالحسن وإحدی الروایتین عن أبی یوسف (رد المحتارج : ۶ص : ۳۱۳، کتاب الأضحیة)

[5] روی عن النبی صلی الله علیه وسلم ضحوا فإنها سنة أبیکم إبراهیم، أمرعلیه الصلاة والسلام بالتضحیة والأمرالمطلق عن القرینة یقتضی الوجوب فی حق العمل (بدائع ج : ۵ص : ۶۲کتاب التضحیة)

دی. چې په هغه کې لیکوال د قرآني ایتونو او حدیثو په رڼا کې دا خبره ثابته کړې ده چې قرباني هر شتمن مسلمان باندې واجب نه ده، پرته له هغو مسلمانانو نه چې دحج فریضه ادا کوي او دهغه ځناور د قرباني په ځای مقرر ده چې «بیت عتیق» دی. له دې نه پرته یوه قرباني هم جائز نه ده. له دې نه پرته د ځناورو په باره کې یې هم لیکلي دي چې ددې د پاره هم څه خاصیت نه شته. بلکې هغه ځناور هم تاسو قرباني کولی شئ چې د هغو نه تاسو د حج په دوران کې د سورلۍ یاد بار کار اخستی وي، خو وي به حلال ځناور. پاتې مضمون تاسو پخپله ویلی شئ. دهغه مضمون نه دا هم ښکاره خبره ده چې دحضرت اسماعیل ﷺ په ځای ګډ وغیره نه و راغلی. دا ټولې غلطې خبرې دي. د خط د طوالت له وجې ما زیات څه ونه لیکل تاسو نه پوښتنه داده چې رښتیاهم پورتنی مضمون صحیح دی؟ موږ ټول خلک خا مخا په لکونو ځناور هرکال ضائع کوو او ګناه ګټو او پیسې ضائع کوو.؟ او که چیرته مضمون غلط دی. نو مهرباني کولوسره ددې خط جواب داسې مدلل راکړئ چې دهغه مضمون ویلو نه وروسته چې دخلکو په ذهنونوکې سوالونه راپورته شوي دي دهغو ټولو تدارک وشي.

جواب: کومې خبرې چې تاسو نقل کړي دي، هغه د مضمون نګار خپلې ذاتي دي، شاید هغه دا ښودل غواړي چې هغه قرآن کریم باندې دحضور ﷺ نه او صحابه کرامو ﷺ نه زیات پوهیږي، (نعوذبالله)..... ځکه چې:

۱ حضور ﷺ په مدینه کې هرکال قرباني کوله. [۱]

۲ فرمایل به یې چې د قرباني په ورځو کې د ټولو نه زیات محبوب عمل د الله تعالی په نزد قرباني کول دي. [۲]

۳ حضرت علي ﷺ به هرکال د دوو چیلو قرباني کوله، او فرمایل به یې چې حضور ﷺ ماته ددې وصیت کړی و، لهذا زه یوه قرباني د حضور ﷺ له طرف نه کوم. [۳]

۴ صحابه وو پوښتنه وکړه چې یارسول الله ﷺ ! دا قرباني څه شی دی؟ ویې فرمایل: دا ستاسو د نیکهٔ حضرت ابراهیم ﷺ جاري کړې طریقه ده ! عرض وکړل شو چې: موږ ته به په

---

[۱] عن ابن عمررضی الله عنهما قال : اقام رسول الله صلی الله علیه وسلم بالمدینة عشرسنین یضحی (مشکوٰة، باب فی الأضحیة ص: ۱۲۹، الفصل الثالث)

[۲] وعن عائشة...ماعمل ابن ادم من عمل یوم النحراحب الی الله من اهراق الدم(مشکوة ص:۱۲۸باب فی الأضحیة)

[۳] عن حنش قال:رایت علیا یضحی بکبشین فقلت له: ما هذا؟ فقال: ان رسول الله صلی الله علیه وسلم اوصانی ان اضحی عنه فانا اضحی عنه رواه ابوداؤد وروی الترمذی نحوه(مشکوٰة ص: ۱۲۸، باب فی الأضحیة، الفصل الثاني)

قرباني كولو سره څه ملاويږي؟ ويې فرمايل د هر ويښته په بدله كې نيكي. [١]
دا ټول احاديث په مشكوة شريف ص (١٢٧، ١٢٨، ١٢٩) كې مذكور دي.
د حضور ﷺ د بابركت زمانې نه واخله تر ننه پورې د مشرق اومغرب مسلمانان ننه پورې قربانيانې كولوسره راروان دي، مضمون نګار چې دكومو ايتونو حواله وركړې ده، دهغو تعلق د قرباني سره نه دی. بلكې د ((هدي)) څناورو سره دی، مضمون نګار د اضحيه او هدي فرق باندې نه دی پوه شوی
دليكوال دا دعوه چې دحضرت اسماعيل عليه السلام په ځای ګډ نه و راغلی، دا هم صريحاً غلطه ده، د سورت صافات(١٠٧)ايت كې د الله تعالى ارشاد دی: ((اوموږ دهغه په فديې كې وركړ يا لويه ذبيحه)) [٢] د حضرت علي رضي الله عنه، حضرت ابن عباس رضي الله عنهما، حضرت حسن بصري رحمه الله اود نورو اكابرو نه منقول دي چې دهغه لويې ذبيحې نه مراد هغه ګډ دی چې دحضرت اسماعيل عليه السلام په بدله كې نازل كړل شو. [٣]خو مضمون نګار ددې ايت ترجمه كوي: ((او موږ هغه (حضرت اسماعيل عليه السلام) ديوې عظيمې ذبيحې له پاره بچ كړ.
د مضمون نګار دا ترجمه دمذكوره ايتونو د تفسير هم خلاف ده، د اردو، فارسي او ټولو ترجمو خلاف ده او پخپله د عربي ژبې هم خلاف ده، ځكه چې اول خو د (عظيمې ذبيحې له پاره بچ كړ) د ايت د يو لفظ ترجمه هم نه ده. يوازې د فاضل مضمون نګار اختراع ده، له دې نه پرته ددې ترجمې مفهوم دا راوځي چې هغې موقع باندې چې الله تعالى د حضرت اسماعيل عليه السلام بچ كړ، هغه ديو عظيمې ذبيحې له پاره و، سوال دادی چې هغه عظيمه ذبيحه څه وه چې دهغې د پاره يې حضرت اسماعيل عليه السلام بچ كړ...؟
اوذبيحه په عربي ژبه كې هغه څناور ته ويل كيږي چې ذبح كړل شي،ليكوال دې غور وكړي چې دهغه د ترجمې نه د ايت مفهوم څه جوړيږي؟ يعنې حضرت اسماعيل عليه السلام ديو لوی ذبح كېدونكي څناور له پاره بچ كړل شو.

---

[١]وعن زيدبن ارقم رضى الله عنه قال : قال أصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم : ماهٰذه الأضاحى؟ قال : سنة أبيكم إبراهيم عليه السلام! قالوا:فمالنا فيهايارسول الله؟ قال بكل شعرة حسنة ...الخ (مشكوٰة، أضحية ص : ١٢٩)

[٢]" وفديناه بذبح عظيم " (الصافات : ١٠٧)

[٣]وقوله تعالىٰ : وفديناه بذبح عظيم، قال سفيان الثورى عن جابرالجعفى عن أبى الطفيل عن على رضى الله عنه وفديناه بذبح عظيم، قال : بكبش أبيض أعين أقرن قد ربط بسمرة قال ابوالطفيل : وجدوه مربوطا بسمرة فى ثبير، وقال الثورى أيضاعن عبدالله بن عثمان بن خثيم عن سعيدبن جبيرعن ابن عباس قال : كبش قد رعى فى الجنة أربعين خريفا .... وعن الحسن البصرى أنه قال : كان إسم كبش إبراهيم جرير (تفسيرابن كثيرج : ٥ص : ٣٥٤)

الغرض: مضمون نګار د قرآن کريم د ايت مفهوم دخپل غرض مطابق جوړولو له پاره چې کومه ترجمه کړې ده. دا دقرآن کريم مطلب وروانول دي، چې هغه ته ((تحريف)) ويل کيږي د ايت ساده مطلب چې هغه ټولو مفسرينو اختيارکړی دی...دادی چې موږ ديوې لوېې ذبيحه په بدله کې حضرت اسماعيل بچ کړ.

زه به فاضل مضمون نګار ته د خير مشوره وکړم چې هغه دې ددې خپل تحرير نه توبه وکړي. ځکه چې حديث شريف کې فرمايل شوي دي چې: چا پخپلې رايې سره قرآن کريم کې څه خبره وکړه. هغه دې خپل ځای په دوزخ کې جوړ کړي. (مشکوة ص: ۳۵) [۱]

قرباني چا باندې واجب ده؟

دسپينوزرو د نصاب په اندازه دمال مالک باندې قرباني واجب ده

سوال: قرباني چا باندې واجبيږي؟ بيان يې کړئ!

جواب: قرباني په هرهغه عقل لرونکي.بالغ اومقيم مسلمان باندې واجبيږي.چې دهغه په ملکيت کې دوه پنځوس نيمې تولې سپين زر يادهغو دقيمت مطابق مال دخپل حاجت نه زياتي موجود وي.دا مال که دسپينوزرو يادسروزرو دکاليو(ګينې) په شکل کې وي اوکه دتجارت دمال يا د ضرورت نه زياتي دکورسامان.ياداوسيدودکورنه پرته دکور يا پلاټ وغيره په شکل کې وي[۲]

دقرباني په معامله کې مال باندې دکال تيريدوشرط هم نه شته،[۳] دماشوم اومجنون ملکيت کې که څيرې دومره مال وي،نوپه هغه يادهغه په ولي باندې قرباني واجب نه ده،[۴] دغه شان کوم سړی چې دشرعي قانون مطابق مسافروي، هغه باندې هم قرباني واجب نه ده[۵]، کوم

---

[۱] عن ابن عباس رضي الله عنهماقال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : من قال فى القران برأيه فليتبوأ مقعده من النار (مشكوٰة. كتاب العلم. ص : ۳۵)

[۲] وشرائطها الإسلام والإقامة واليسار الخ وفى الشامية : قوله واليساربأن ملك ماتى درهم أوعرضا يساويها غيرمسكنه وثياب اللبس أومتاع يحتاجه ....الخ (فتاوى شامي ج : ۶ص : ۳۱۲، كتاب الأضحية)_

[۳] وأما وقت الوجوب فأيام النحر، فلا تجب قبل دخول الوقت .... وأيام النحرثلا ثة : يوم الأضحى وهواليوم العاشرمن ذى الحجة والحادى عشروالثانى عشر، وذالک بعد طلوع الفجرمن اليوم الأول إلى غروب الشمس من الثانى عشر (بدائع الصنائع ج : ۵ص : ۶۵. كتاب التضحية، فصل وأما وقت الوجوب)_

[۴] ومن المتاخرين من قال لاخلاف بينهم فى الأضحية انها لاتجب فى مالهما (اى الصبى والمجنون) .. الخ (بدائع الصنائع ج : ۵ص : ۶۴. كتاب التضحية، فصل وأما شرائط الوجوب)_

[۵] وشرائطها ...... الإقامة الخ (قوله الإقامة) فالمسافرلا تجب عليه ... الخ (فتاوى شامى ج : ۶ص : ۳۱۲)

کس باندې چې قرباني لازم نه وه او هغه دقرباني په نيت باندې څاروی واخيست. نو هغه باندې قرباني واجب شوه [۱]

قرباني د نصاب مالک باندې هر کال واجب وي

سوال: قرباني چې ټولو نه مخکې خان باندې واجب ده اوبيا په نوروخلکو. آيا يوځل د کولوسره به واجب پوره شي. ياهر کال قرباني کول واجب دي؟

جواب: قرباني دنصاب مالک باندې دزکات په شان هر کال واجب وي. د قرباني دواجبيدوله پاره نصاب باندې کال تيريدل هم ضروري نه دي. [۲]

د قرباني د وجوب نصاب

سوال: د قرباني له پاره کم از کم څومره نصاب ضروري دی. د سرو زرو په شکل کې؟ بله دا چې دا د سروزرو نصاب به د استعمال د سرو زرو نه پرته وي يا دهغو يوځای کولوسره؟

جواب: سره زر، سپين زر او نور د کورسامان که د استعماليدو والا وي اوکه نه وي. دهغو ټولومالیت چې د دوه پنځوس نیمو تولو مالیت ته ورسيږي. نو هغه باندې قرباني واجب ده [۳]

ايا بې وسه باندې د تيرو شويو کلونو قرباني واجب ده؟

سوال: که چيرته يوسړي دوس نه لرلو په وجه شل کاله قرباني نه وي کړي. خو اوس يې (پلاټ خرڅولوسره) وس پيدا شوی وي. نوايا په هغه به د تيرشويو کلونو قرباني د چيلو په صورت کې واجبه وي . يا د پيسو اندازې لګولوسره په يو نيک کار کې روپۍ هم لګولی شي؟

جواب: د تيرو شويو کلونو قرباني کله يې چې وس نه و.... واجب نه وه. چې له کوم وخت څخه يې وس پيدا شو. نو هغه وخت نه قرباني واجب ده [۴]

---

[۱] د صفحه : ۱۶۵ حواله نمبر۲ اوګوري وأماالذى يجب على الفقيردون الغنى فالمشترى للأضحية إذا كان المشترى فقيرا بأن اشترى فقيرشاة ينوى أن يضحى بها (عالمگيرى ج : ۵ص : ۲۹۱. كتاب الأضحية. الباب الأول فى تفسيرها)_

[۲] وسببهاالوقت وهوأيام النحرالخ (وفى الشامية) وقد تكرروجوب الأضحية بتكررالوقت (فتاوى شامى ج : ۶ص : ۳۱۲. كتاب الأضحية) و فى الفقه الاسلامى وأدلته (ج : ۳ص : ۵۹۵. الأضحية. طبع دارالفكر) فقال أبوحنيفة وأصحابه : انها واجبة مرة فى كل عام على المقيمين من اهل الأمصار)_

[۳] وشرائطها الاسلام والإقامة واليسارالذى يتعلق به وجوب صدقة الفطرالخ بأن ملك مانتى درهم أوعرضا يساويها غيرسكنة وثياب اللبس (حاشية ردالمحتارج :۶ص : ۳۱۲، كتاب الأضحية)

[۴] وشرائطها الاسلام والإقامة واليسارالخ بأن ملك مانتى درهم أوعرضا...[بقيه حاشيه په راروانه صفحه..

د قرباني واجب کيدو يوځواهم صورتونه

سوال: ماسره هيڅ قسمه جمع شوې پيسې نه شته، که چيرې د قرباني په دغو دريو ورځو کې ماسره چيرته نه ماته دوه زره شپږسوه پنځويشت روپۍ راشي، نو آيا مابانديې به قرباني کول واجب وي؟(نن سباددوه پنځوس نيم توله سپين زرو قيمت دوه زره شپږ سوه اوپنځويشت روپۍ جوړيږي)

جواب: بالکل! دې صورت کې قرباني واجب شوه[1] دې مسئلې باندې پوهيدوله پاره په دې پوهېدل ضروري دي، چې زکات اوقرباني کې څه فرق دی؟ يادساتل پکاردي چې زکات هم دنصاب مالک باندې واجب وي،او قرباني هم،خودواړوکې په دوه وجوهاتوباندې فرق دی.

يو داچې دزکات دواجب کيدوله پاره شرط دادی چې نصاب باندې کال تيرشوی وي، ترڅو پورې چې کال نه وي تيرشوی،زکات نه واجبيږي،[2]خود قرباني دواجب کيدو له پاره دکال تيريدوشرط نه شته،بلکې که چيرې يوکس دقرباني په ورځ باندې دنصاب مالک شي،نوهغه باندې قرباني واجب شوه،[3] هرکله چې زکات له کال تېرېدو نه وروسته واجبيږي.

دويم فرق دادی چې دزکات واجبيدوله پاره داهم شرط دی چې نصاب نامي(زياتيدونکی وي) دشريعت په اصطلاح کې سرو زرو،سپين زرو،نغدو پيسو،دتجارت مال اوڅريدونکو څارويو ته نامي مال ويل کيږي[4] که چاسره دې شيانو کې يو شی دنصاب دقيمت برابر وي، اوهغه باندې کال هم تيرشي، نوهغه باندې به زکات واجب وي،خوقرباني له پاره دمال نامی کيدل هم شرط نه دي، دمثال په طور دخپلې خمکې غله دخپل ضرورت نه زياته ده اود اضافي غلې قيمت دوه زره شپږسوه پنځويشت روپۍ دی،چونکې داغله مال نامی نه ده په دې وجه باندې په دې زکات واجب نه دی، که څه هم ټول کال پرته وي.خودې باندې قرباني واجب ده.[5]

...بقيه د تيرمخ]... يساويها غيرسكنة وثياب اللبس (حاشية ردالمحتارج :٦ص : ٣١٢، كتاب الأضحية)

[1] (قوله واليسار.......) بأن ملك مائتى درهم أوعرضا يساويها غيرسكنة وثياب اللبس أومتاع يحتاجه إلى أن يذبح الأضحية ولوله عقاريستغله فقيل تلزم لوقيمته نصابا (ردالمحتارج :٦ص : ٣١٢، كتاب الأضحية)_

[2] وسببه أى سبب آفتراضها ملک نصاب حولى .... الخ (درمختارج : ٢ص : ٢٥٩، كتاب الزكاة)_

[3] وأما شرائط الوجوب منها اليساروهومايتعلق به وجوب صدقة الفطردون مايتعلق به وجوب الزكوٰة ...... ولا يشترط أن يكون غنيا فى جميع الوقت حتى لاكان فقيرا فى أول الوقت ثم أيسرفى اخره تجب عليه (فتاوى عالمگيرى ج : ٥ص: ٢٩٢، كتاب الأضحية، الباب الأول)_

[4] وسببه ملک نصاب حولى ....نام ولوتقديرا (تنويرالأبصارج : ٢ص : ٢٥٩تا ٢٦٣، كتاب الزكاة)_

[5] پورتنۍ حاشيه (وأما شرائط الوجوب منها اليسار...الخ) اوګورئ!_

سوال: زما دوه لوڼو سره دپنځلس. شپاړس کلو نو راهیسې د دوو تولو سرو زرو گینه موجوده ده. هغوی ددې مالکانې دي. اوهغوی زموږ په کفالت کې اوسیږي. موږ سره دومره پیسې نشته چې موږ دهغوی له طرف نه قرباني وکړو. آیا دوی باندې قرباني واجب ده؟ که چیرې فرض ده. نوهغوی به قرباني څنگه کوي؟ چې هغوی سره نغدې پیسې نه شته؟ یادساتل پکاردي چې ددوه تولې سرو زرو قیمت تقریبا اووه زره روپۍ جوړیږي.

جواب: که چیرې هغوی سره لږ شان پیسې او داسې نور... شیان وي، نوهغوی د نصاب خاوندانې دي اوهغوی باندې زکات اوقرباني دواړه واجب دي اوکه چیرې روپۍ ورسره نه وي، نودنصاب مالکانې نه دي او هغوی باندې زکات اوقرباني واجب نه ده.[۱]

سوال: زموږدواده یوڅلویښت کاله شوي دي، خوزمابښځې یوازې دوه ځله قرباني کړې ده، ځکه چې ماسره دهغې دطرف نه دقربانۍ کولو پیسې نه شته، خوهغې سره دې دوران کې تقریباً درې څلورتولې کالي (گینه) موجوده ده، آیا زمابښځه باندې دې تول تیرشوي وخت کې قرباني فرض وه، ځکه چې ددوه پنځوس نیم تولې سپین زروقیمت د درې څلورتولې سروزرود گینې نه کم دی، فرض کړئ که چیرې دیوکم څلویښتوکالوراهیسې قرباني دهغې په ذمه باندې لازم وي؟ که چیرې داسې وي، نودهغې کفاره به څنگه وي؟ یادساتل پکاردی چې موږهمیشه دې خیال کې وچې چاسره کم ازکم اووه نیمې تولې گینه وي.

یادونه: یادساتل پکاردي چې لږه زمانه مخکې به دسپینو زرو روپۍ وه چې دهغې وزن به پوره یوه توله و، چاسره به چې دوه پنځوس روپۍ اویو اتانیز و، هغه به په درې څلورروپۍ باندې به یوچیلی واخست اوقرباني به یې کړ. نن سبادگراني په وجه باندې دامسئلې دعوامولو پاره گرانې شوې دي.

جواب: دلته هم پورته بیان کړل شوې مسئله ده. که چیرې ستاسو میرمن سره له گینې پرته څه پیسې دملکیت په طورباندې موجودې وي، نو قرباني اوزکات دواړه واجب و[۲]، دچاپه ذمه چې قرباني واجب وي او و یې نه کړي، دهغې پیسې دې صدقه کړي.[۳]

سوال: زمایوه واده شوې لورده، هغې سره دپنځلسو کالودعمرنه درې تولې گینه ده اودواده

---

[۱] نصاب الذهب عشرون مثقالا إلخ (قوله عشرون مثقالا) فمادون ذالک لازکوٰة فیه (فتاوی شامی ج: ۲ص: ۲۹۵)

[۲] تیره شوی حاشیه (وسببه أی سبب آفتراضها ملک نصاب حولی .... الخ) او ورپسی حاشیه (نصاب الذهب عشرون مثقالا...إلخ) اوگورئ.

[۳] ولولم یضح حتی مضت أیام النحرفقد فاته الذبح .... تصدق بقیمة شاة (عالمگیری ج : ۵ص : ۲۹۶، کتاب الأضحیة، الباب الرابع فیما یتعلق بالمکان والزمان)

نه وروسته نور هم زيات شو. د هغې له طرف نه ما کله هم قرباني نه ده کړې، نه هغې پخپله او نه د هغې خاوند. آيا زما د غه لور باندې د پنځلسو کالو د عمر نه قرباني کول فرض دي، او هغه به د تيرلو کالو قرباني کوي

جواب: پورته بيان شوې مسئله دلته هم ده.[1]

سوال: څه خلک داسې دي چې هغوی سره نه دوه زره شپږسوه او پنځويشت روپۍ شته او نه ورسره سپين زر يا سره زر شته، خو د هغوی سره ټيليويژن (تلويزون) شته، چې د هغه قيمت تقريباً لس زره روپۍ جوړيږي، داسې خلکو باندې قرباني فرض ده او که نه؟

جواب: ټي وي (تلويزون) په ضرورياتو کې داخل نه دی، بلکې يو لغوه (بې فايدې) شی دی، چاسره چې ټي وي (تلويزون) وی، هغه باندې صدقه فطر او قرباني واجب ده، او هغه له پاره زکات اخيستل جائز نه دي.[2]

سوال: ما باندې ډېر وخت قرض و، په دې وجه باندې ما ډيره کمه قرباني کړې ده او زما خرچې داسې دي چې زه هغو کې لږ اخوا ديخوا وکړم نو زه قرباني کولې شم، قرض په خپل ځای باندې دی، هغه لږ لږ اداکوم، نو آيا داسې حالت کې زما قرباني کول صحيح دي؟

جواب: دې حالاتو کې خوښکاره خبره ده چې تاسو باندې قرباني واجب نه ده، پاتې شوه دا خبره چې قرباني کول صحيح دي او که نه؟ د دې جواب دادی که چيرې ستاسو حالات داسې وي چې تاسو هغه قرضه سهولت سره اداکولی شئ، نو قرض اخيستو سره قرباني کول بهتر دي، که نه، نه دي کول پکار.[3]

سوال: اوريدلي مو دي چې نابالغ ماشومانو باندې قرباني فرض نه ده، زما يو نابالغ لمسی ماسره اوسيږي، آيا زه د هغه له طرف نه قرباني کولی شم؟ قرباني به صحيح وي؟

جواب: که چيرې ستاسو په ذمه باندې قرباني واجب وي، نو مخکې يې د خپل طرف نه وکړئ، له هغه وروسته که چيرې ګنجائش وي، نو د نابالغه لمسي له طرف نه يې هم کولی شئ، خود نابالغ ماشوم په ځای باندې د خپلو وفات شويو بزرګانو له طرف نه کول به ښه وي.[4]

---

[1] أيضا)_

[2] وسببه أى سبب افتراضها ملک نصاب حولی تام فارغ عن دين له مطالب من جهة العباد وعن حاجته الأصلية ... الخ (تنوير الأبصار ج : ٢ص :٢٦٢، كتاب الزكاة)_

[3] (وأما) التطوع فاضحية المسافر والفقير الذى لم يوجد منه النذر بالتضحية ولا الشراء للأضحية لإنعدام سبب الوجوب وشرطه (بدائع الصنائع ج : ٥ص : ٦٣، كتاب التضحية، طبع ايچ ايم سعيد كراچي)_

[4] ولو ضحٰى ببدنة عن نفسه وعرسه وأولاده .... إن كان أولاده صغارا جازعنه وعنهم جميعا ... الخ (فتاوى عالمگيرى ج :٥ص: ٣٠٢، كتاب الأضحية، الباب السابع فى التضحية عن الغير)_

سوال: زمايو واده لرونکې زوی په عربو کې اوسيږي، هغه نه موږته دقرباني له پاره ليکلي دي اونه يې پيسې رالېږلي دي.خو موږ مور پلار دهغه په مينه کې يوچيلی دهغه له طرف نه قرباني کړ.داقرباني صحيح شوه؟

جواب: نفلي قرباني وشوه.خوواجب قرباني دهغه په ذمه باندې موجود ده.[1]

سوال: يادچيلي په ځای ب دهغه زوی په بې خبري کې دهغه له طرف نه مو په غواکې برخه واخسته، آيا دهغه له طرف نه داسې برخه اخيستل صحيح دي؟ که چيرې غلطه ده نو په غوا کې دپاتې شريکانو قرباني صحيح شوه اوکه غلطه؟

جواب: چونکه نفلي قرباني به وي،په دې وجه باندې غواکې برخه اخيستل صحيح دي.[2]

که ښځه د نصاب مالکه وي نو هغې باندې قرباني واجب ده

سوال: آيا ښځې ته خپله قرباني پخپله کول پکار دي يا يې خاوند وکړي؟ اکثرخاوندان حضرات ډيرسخت وي په خپلوښځوباندې ظلم کوي اوهغوی ته خرچې نه ورکوي،داسې صورت کې شرعي مسئله بيان کړئ؛

جواب: ښځه که چيرې پخپله باندې دنصاب مالکه وي، نوهغې باندې قرباني واجب ده[3].که نه. دسړي په ذمه باندې دښځې دطرف نه قرباني ضروري نه ده.که ګنجائش وي، ودې کړي.

دکه خاوند سره يو لک روپۍ وي او ښځې سره لس تولې سره زر نو په دواړو باندې قرباني واجب ده

سوال: ښځه خاوند د خپلو بچيو سره په يو کورکې اوسيږي، سړي سره تقريبا يو لک روپۍ دي اودهغه ښځې سره لس تولې سره زر. پوښتنه داده چې قرباني به په ښځه خاوند باندې جدا جدا واجب وي يا د دواړو له.پاره يو واجب ده؟ واضحه دې وي چې ګټه يوازې سړی کوي او ښځه دکور کار کوي.

جواب: کوم حالات چې تاسو ليکلي دي، دهغو مطابق ښځې خاوند دواړو باندې جدا جدا قرباني واجب ده. والله اعلم[4]

---

[1] أيضا)_

[2] أيضا)_

[3] [وشرائطها الإسلام والإقامة واليسار الذى يتعلق به وجوب صدقة الفطركمامرلا الذكورة فتجب على الأنثى (الدرالمختارمع رد المحتارج : ٦ص : ٣١٢، كتاب الأضحية)_

[4] [وشرائطها الإسلام والإقامة واليسار الخ بأن ملك مأتى درهم أوعرضا يساويها(حاشية ردالمحتارج:٦ص: ٣١٢)

په ښځه خاوند کې په چا باندې قرباني واجب ده؟

سوال: که چیرته ښځه شتمنه وي .خو دومره وس يې نه وي چې جدا قرباني وکړای شي، نو ايا په دې صورت کې هغه دخپل خاوند سره د يو چيلي قرباني کولی شي؟

جواب: که چیرته ښځه خاوند دواړه دنصاب خاوندان وي، نو په دواړو باندې جدا جدا قرباني واجب ده [1]

روزګار لرونکي د نصاب خاوند هلکاوا نجيلی باندې قرباني واجب ده که د هغوی واده شوی وي او که نه؟

سوال: والدصاحب موږ په ښه عهده باندې نوکردی .دلوړې ښځې نه يې ماشاء الله پنځه وروڼه خويندې دي. هغې کې درې جينکی هم دي او دواړه ځوانان وروڼه اويوه خورنوکران دي، دميرې مور دوه ورې لوڼه دي .هغوی هم دې کورکې جداجداکمروکې اوسيږي. والدصاحب ددوه چيلوقرباني وکړه اودواړوزامنواويوې لورپه غواکې برخه واخيسته،دهغوی دريواړو ودونه نه دي شوی. دواړه خوانان وروڼه ګټه کوي اوپلارصاحب هم ګټه کوي، پوښتنه داده چې ددې هرڅه کيدوباوجوددناواده شوې انجيلۍ قرباني جائزده؟ پلار .زامنو اولور ټولوپنځه قرباني وکړې .آيا يوکورکې پنځه قرباني کول جائزدي؟

جواب: که چيرې پلار .زامن اولوڼه ټول نوکران وي، نودهريوپه ذمه باندې جداجداقرباني کول واجب دي .په دې وجه باندې که چيرې کورکې پنځه قرباني وشي نوصحيح دي. ځکه چې په هرعقل لرونکي بالغ سړي اوښځې باندې دنصاب دمالک کيدوپه صورت کې قرباني واجب ده .که هغه واده شوی وي اوکه نه.[2]

د شريک خاندان په صورت کې د بالغ اولاد له طرف نه قرباني کول

سوال: موږ پنځه وروڼه يو .ټولو ودونه کړي دي اودموږپلارسره يوځای اوسيږو. ټول وروڼه چې څومره ګټه کوو،پلارصاحب ته يې ورکړو يوازې د جيب خرچې ځان سره ساتو،نودې صورت کې به موږ ټولو باندې قرباني واجب وي اوکه نه؟ اوسه پورې موږپلارموخپله قرباني کوی اوموږ يې نه کوو، خودې ځل موږ په حيرانتياکې يوځکه چې دپلار صاحب سره موتقريباً ديرش زره روپۍ دي. مهرباني وکړئ دشريعت مطابق زموږله پاره څه حکم دی،دپلارصاحب قرباني اداکول کافي دي اوکه موږټول به قرباني کوو؟

---

[1] هم دغه پورته حواله_

[2] وشرائطها الإسلام والإقامة واليسار الخ بان ملک مائتی درهم اوعرضا يساويها(حاشية ردالمحتار ج:٦ص:٣١٢)

جواب: ستاسوپلار صاحب ته ښكاردي چې ستاسوپنځو واړو ورونو له طرف نه هم قرباني وكړي بلكې دپنځو زامنو ښځوسره كه چيرې ګڼه او نغدې پيسې دنصاب دمقدار برابروي، نود هغوی له پاره قرباني كول هم ښكاردي، په هرحال كوركې چې څومره كسان دنصاب مالكان وي. هغوی باندې به قرباني واجب وي.اوكه چيرې دګتې كولو باوجوددنصاب مالک نه وي. نو هغه باندې به قرباني واجب نه وي[١]

آيا قرض داري باندې قرباني واجب ده؟

سوال: آيا قرض داري باندې قرباني واجب ده؟ اوقرض داری كس خان ته دشريعت پابند هم وايي. اود قرض پيسې دقرباني دڅاروی دقيمت نه هم كمې وي؟

جواب: كه چيرې دقرض اداكولونه وروسته هغه سره ددوه پنځوس نيم توله سپينو زرو د قيمت نه زياتې پيسې دخپل ضرورت نه زياتې موجودې وي.نوقرباني واجب ده.كه نه. نه[٢]

د قرباني په بدله كې صدقه اوخيرات كول

سوال: كه چيرې دطاقت باوجودقرباني ونه كړل شي، نودهغې كفاره به څه وي؟

جواب: كه دقرباني ورځې تيرې شوې،دبې خبري ياغفلت يادڅه عذر په وجه باندې قرباني ونه شوه. نودقرباني قيمت په فقيرانواو مسكينانوباندې صدقه كول واجب دي.[٣] خود قرباني په دريو ورځو كې دڅاروي قيمت صدقه كولوسره به واجب نه اداكيږي. بلكې هميشه به ګناهګار وي. ځكه چې قرباني يومستقل عبادت دی.لكې څنګه چې لمونځ كولوسره روژه نيول اوروژه نيولوسره لمونځ كول نه اداكيږي،زكات اداكولوسره حج نه اداكيږي.دغه شان دصدقې اوخيرات په وجه باندې قرباني نه اداكيږي. درسول اللهﷺ ارشادات اوعمل اوبيادصحابه كرامو رضي الله عنهم اجماع په دې باندې ګواهي وركوي.[۴]

د نصاب مالک باندې د تيركال قرباني واجب ده

سوال: آيا دنصاب مالكې ښځې باندې دتيرو شويو كلونونو قرباني كول ضروري دي، او

---

[١] وشرائطها الإسلام والإقامة واليسار الذى يتعلق به وجوب صدقة الفطركمامرلا الذكورة فتجب على الأنثى (الدرالمختارمع رد المحتارج : ۶ص : ۳۱۲، كتاب الأضحية طبع سعيدكراچي)_

[٢] ايضاً پورتنۍ حواله)_

[٣] وإن كان لم يوجب على نفسه ولا اشترى وهوموسرحتى مضت أيام النحرتصدق بقيمة شاة تجوزفى الأضحية ... الخ (بدائع الصنائع ج : ۵ص : ۶۸، كتاب التضحية،فصل : وأماكيفية الوجوب)_

[۴] ومنها أن لايقوم غيرهامقامها......... والأصل أن الوجوب إذا تعلق بفعل معين أنه لا يقوم غيره مقامه كما فى الصلاة والصوم وغيرهما...الخ (بدائع الصنائع ج:۵ص:۶۶، كتاب التضحية،فصل : وأماكيفية الوجوب)

نوموړې هغو کلونو کې د نصاب مالکه وه، که چیرې ضروري وي، نو که چیرې د یو چیلي قیمت اوسطاً پنځه سوه روپۍ حساب کړل شي نو د هر کال همدومره پیسې چاغریب، مدرسې او یا جمات ته ورکړي؟ د غې اختر قرباني واجب ده او که سنت؟

جواب: د هغې په ذمه باندې قرباني واجب ده او قرباني کول ضروري دي، د هغې پیسې ورکول جائز نه دي، خو که چیرې قرباني یې نه وي کړې، نو د څومره کلونو نه چې قرباني واجب وه او کړې یې نه وه. نو د هغه کالونو حساب کولو (د یوې برخې چې څومره قیمت جوړېږي) هغه پیسې دې اداکړي، او دغه پیسې کوم فقیر ته صدقه کول واجب دي.[1]

د نابالغ ماشوم قرباني د هغه د مال نه جائز نه ده

سوال: زید وفات شو، د هغه درې بچي دي: عمر، بکر، فاطمه او درې واړه بالغ نه دي، او هغوی باندې خرچه کونکی د هغوی تره شعیب دی، او س د هغوی وارث خو هم هغه دی. اوس شعیب ته شریعت اجازت ورکوي چې د هغوی د مال نه زکات یا قرباني وغیره وکړي؟

جواب: د امام ابوحنیفه رحمه الله په نزد باندې د نابالغ ماشوم په مال باندې نه زکات فرض دی[2] او نه قرباني واجب ده، په دې وجه باندې ولي ته د هغوی د مال نه قرباني کولو یا د زکات ورکولو اجازت نه شته،[3] خو د هغوی د مال نه دې د هغوی له طرف نه صدقه فطر اداکوي او د هغوی په نورو ضرورتونو باندې دې هم خرچ کوي.[4]

د کور مشر چې د چا له طرف نه قرباني کوي ثواب به هم هغه ته ورکول کیږي

سوال: د کور مشر قرباني کوي، آیا کوم خلک چې د هغه کفالت کې اوسیږي، هغوی ته به هم څه ثواب ملاویږي؟ یو کال د کور مشر په خپل نوم باندې قرباني وکړه، نو بل کال د خپل زوی، لور

---

[1] وإن لم يوجب ولم يشتر وهوموسر وقد مضت أيامها تصدق بقيمة شاة تجزى للأضحية (حاشية ردالمحتار ج: ۶ ص: ۳۲۱، كتاب الأضحية)_

[2] وليس على الصبي والمجنون زكاة خلافا للشافعي ....ولنا انها عبادة فلا تتأدى إلا بالإختيار تحقيقا لمعنى الإبتلاء ولا إختيار لهما لعدم العقل (هداية ج: ۱ ص: ۱۸۶ كتاب الزكاة)_

[3] ومن المتاخرين من قال لا خلاف بينهم في الأضحية انها لا تجب في مالهما ... إلا ان صدقة الفطر خصت عن النصوص فبقيت الأضحية على عمومها ولأن سبب الوجوب هناك رأس يمونه ويلي عليه وقد وجد في الولد الصغير...الخ (بدائع الصنائع ج: ۵ ص: ۶۵،۶۴، كتاب التضحية، وأما شرائط الوجوب)_

[4] تجب على كل حر مسلم ولو صغيرا مجنونا وفي الشرح: قوله: ولو صغيرا مجنونا......وهذا لو كان لهما مال قال في البدائع: وأما العقل والبلوغ فليسا من شرائط الوجوب في قول أبي حنيفة وأبي يوسف، حتى تجب على الصبي والمجنون إذا كان لهما مال ويخرجها الولي من مالهما (الدر المختار مع الرد المحتار ج: ۲ ص: ۲۵۸، ۲۶۰)

يا ښځې په نوم باندې قرباني وكړي، نوثواب به ورته ملاويږي؟ اوصحيح ده كه غلط؟

جواب: دكورمشركه چيرې قرباني كوي نودقرباني ثواب به يوازې هغه ته ورکول کيږي، نورو خلكوته نه،كه څه هم هغوى يې په كفالت كې اوسيږي

دكورمشركه چيرې دخپل طرف نه قرباني كولوپه ځاى باندې كوروالوكې دچاطرف نه قرباني كوي نودچاله طرف نه چې قرباني كوي،دهغه له طرف نه به قرباني صحيح وي،اوثواب به يې هم هغه ته ملاويږي دچادطرف نه چې قرباني كيږي،هغه باندې كه قرباني واجب وي اوكه نه.

خود كوردمشرپه سلسله كې دوه صورتونه دي،لومړى صورت دادى كه چيرې مشرباندې هم قرباني واجب ده،نو اوس مشرله پاره ضروري دي چې هغه له خپل طرف نه مستقل قرباني وكړي اودنه كولوپه صورت كې به ګناهګاروي، دبل چاله طرف نه قرباني كولوسره به دهغه دذمې نه قرباني نه ختميږي.[1]

دويم صورت دادى چې مشرباندې شرعي طورباندې قرباني واجب نه ده ، خوهغه دبل چاله طرف نه قرباني كوي. نودې صورت كې يې چې دچاله طرف نه قرباني كړې وي، دهغه له طرف نه به صحيح وي، اودكورپه مشرباندې چونكې قرباني واجب نه وه،په دې وجه باندې هغه ته دمستقې قرباني كولوضرورت نه شته.[2] والله أعلم بالصواب.

كونده ښځه قرباني دخپل ځان له طرف نه وكړي اوكه دخاوند له طرف نه؟

سوال: هغه ښځه چې دهغې خاوند مړ شوى وي، هغه د خاوند د جايداد وارثه وي، هغه په غټ اخترکې قرباني پخپل نوم باندې وكړي اوكه د خاوند په نوم باندې؟

جواب: كه چيرته هغه د نصاب په اندازه د ماليت مالكه وي، نودهغې په ذمه قربانى واجب ده، دخپل طرف نه خو دې ضرور وكړي. بيا ګنجائش وي، نودخاوند له طرف نه دې هم وكړي. [3]

[1] ومنها أنه تجزى فيها النيابة فيجوز للإنسان أن يضحى بنفسه وبغيره وبإذنه لأنهاقربة تتعلق بالمال فتجزى فيها النيابة كاداء الزكوٰة وصدقة الفطر (بدائع الصنائع ج:٥ ص:٦٧، كتاب التضحية، فصل: وأما كيفية الوجوب)_

[2] قال الحنفية والحنابلة: تذبح الأضحيةعن ميت ويفعل بها لكن حي من التصدق والأكل (الفقه الإسلامي ج:٣ ص:٦٣٥)

[3] ومن شرائطها........اليسار الذى يتعلق به وجوب صدقة الفطر إلخ بان ملک مائتی درهم او عرض يساويها (حاشية رد المحتار ج:٦ ص:٣١٢، كتاب الأضحية، طبع سعيد)

یادونه د خاوند د وفات نه پس دهغه د جایداد په شرعي وارثانوباندې تقسیمول ضروري دي. یوازې د ښځې په ټول جایداد باندې قابض کیدل جائز نه دي. همدغه شان د بل چا په قبضه کې د مرحوم جایداد وي. نو هغه باندې فرض دي چې دمرحوم شرعيیوارثانو پورې دهغوی برخې ورسوي. که نه، قیامت کې به نیول کیږي.

آیا د مرحوم د قربانۍ له پاره خپله قربانۍ ضروري ده؟

سوال: ماوریدلي دي که چیرې دخپل مرحوم خپلوان (عزیز) له طرف نه قرباني کیږي، نومخکې دخپل نوم قرباني پکارده، آیاداسې کیدای شي چې یوکال خوپه خپل نوم باندې قربني وکړه. بل کال دهغه خپلوان(عزیز) له طرفه قرباني کولی شم یاچې کله دخپل مرحوم خپلوان (عزیز) له طرف نه قرباني کول غواړم نوماته به دخپل طرف نه هم قرباني کول وي؟ که چیرې دومره گنجائش نه وي نوبیا؟

جواب: که چیرې ستاسوپه ذمه باندې قرباني واجب وي، نودخپل طرف نه اداکول ضروري دي[1] بیاکه چیرې گنجائش وي، نودمرحوم (عزیز) له طرف نه یې هم وکړئ، که چیرې ستاسوپه ذمه باندې قرباني واجب نه وي، نو دمرحوم دطرف نه کولی شئ،که دخپل طرف نه کوئ اوکه نه.[2]

که د نصاب خاوند دمرحوم پلار له طرف نه قرباني وکړي اوخپله یې ونه کړي، نودهغه په ذمه باقي ده

سوال: زه دنصاب خاوندیم.سږکال د غټ اختر دقرباني په موقع باندې مادځان په ځای دخپل پلار په نوم باندې قرباني کړې ده. چې دهغه د وفات ډیره زمانه تیره شوې ده.ځینې خلک وایي چې ما غلطي کړې ده.پخپل نوم باندې قرباني کول ضروري و. زما رهنمایي وکړئ چې د مرحوم پلار قرباني وشوه اوکه نه؟ او زما د نوم قرباني پاتې شوه؟ زما نیت د قرباني و له دې وجې ما وکړه.

جواب: دنصاب خاوند ته له خپل ځان نه قرباني کول پکار دي.د پلار مرحوم د طرف نه خو قرباني وشوه. مگر ستا په ذمه باندې پاتې شوه. اوس هغومره پیسې صدقه کړه: [3]

---

[1] [ومن شرائطها......اليسار الذي يتعلق به وجوب صدقة الفطر إلخ بأن ملك مائتي درهم او عرض يساويها (حاشية رد المحتار ج:٦ ص:٣١٢، كتاب الأضحية، طبع سعيد)_

[2] [أيضا حواله بالا)_

[3] [فتجب التضحية على حر مسلم مقيم موسر عن نفسه ... ولو ترك التضحية ومضت أيامها تصدق بها (حاشية رد المحتار ج:٦ ص:٣١٥، ٣٢٠، كتاب الأضحية، طبع ايچ ايم سعيد كراچي)

د وفات شوي مور و پلار او حضور ﷺ له طرف نه قرباني کول

سوال: کوم شتمن باندې چې قرباني فرض ده. هغه دخپل طرف نه قرباني کولو سره دوفات شويو مور و پلار، نبی کریم ﷺ ام المؤمنین. دخپل نیکه، اونیا له طرف نه هم قرباني وکړي نوجائزدي؟ او آیا هغوی ته به ثواب رسيږي؟

جواب: که ګنجائش وي، نودخپل وفات شويو بزرګانواودحضور ﷺ له طرف نه قرباني کول ضرور پکارده، ډیرمبارک عمل دی، دې ټولو ته به ثواب ملاويږي ان شاء الله.[1]

د ګراني له وجې قرباني نه کونکی څه وکړي؟

سوال: سږکال څناور (څاروي) ډیرګران وو. چې له وجې یې ډیرو خلکو قرباني ونه کړه. ستاسو نه پوښتنه داده چې هغه پیسې چې خلکو د قرباني له پاره خاص کړې وې. دهغو مصرف به څه وي؟ ایا هغوی هغه صدقه کړي یا یې دراروان کال د قرباني له پاره کیږدي؟

جواب: په چا چې قرباني واجب وي او هغه قرباني ونه کړای شي. یا هغه قصدا نه وي کړي. نود واجبو دپرېښودو له وجې به ګناهګار وي. الله تعالی نه دې معافي وغواړي اود قرباني د پیسو صدقه کول دهغه په ذمه باندې واجب دي. راروان کال دهغې په بدله کې قرباني کولو سره واجب نه ادا کيږي. [2]

که چیرې بچت کولوسره د قرباني څاروی اخستی شئ نو قرباني ضرور وکړئ !

سوال: زمونږپلارصاحب نوکردی اوتنخواه ورته ملاویږي، خوهغه میاشت په میاشت ختمه شي، خو تنخواه دومره ده که چیرې ګذاره کولوسره خرچ کړل شي، نودقرباني څاروې اخیستل کیدای شي، اودا هم ووایئ چې زمونږ پلارصاحب باندې موقرباني واجب ده اوکه نه؟

جواب: دې صورت کې قرباني واجب نه ده، اوکه چیرې کورکې دومره نغدې پیسې موجودې وي، چې دهغه دنصاب اندازې ته رسيږي، یا دبچت کولوسره دومره پیسې جمع شي چې هغه

---

[1] قال في البدائع: لأن الموت لا يمنع التقرب عن الميت بدليل أنه يجوز أن يتصدق عنه ويحج عنه وقد صح ان رسول الله صلى الله عليه وسلم ضحى بكبشين أحدهما عن نفسه والاخر عن من لم يذبح من امته، وإن كان منهم من قد مات قبل أن يذبح (فتاوى شامي ج:٦ ص:٣٢٦، كتاب الأضحية، طبع ايچ ايم سعيد كراچي)

[2] فإن كان قد أوجب التضحية على نفسه بشاة بعينها فلم يضحها حتى مضت أيام النحر فيتصدق بعينها سواء كان موسرا أو معسرا (عالمگيرى ج:٥ ص:٢٩٤، كتاب الأضحية، الباب الأول في تفسيرها)

دنصاب مقدار ته ورسيږي، نوقرباني واجب ده، اوكه چيرې ګذاره كولوسره پيسې بچت كيداى شي نوقرباني كول غوره دي، واجب نه.[١]

د وفات شوي سړي له طرف نه قرباني كول

سوال: يوسړې وفات شي،دوفات كيدونه وروسته دهغه وارثان دهغه له پاره قرباني كول غواړي، دقربانۍ كولوڅه طريقه ده؟ دغوښې دتقيسمولواودقرباني څه حد دى؟

جواب: دوفات شويو حضراتوله طرف نه چې څومره قرباني كول غواړۍ هغومره كولى شۍ[٢]،دغوښې دتقسيمولوڅه جداطريقه نه ده،يوازې دوفات شوي سړي له طرف نه دقرباني نيت كول كافي دي.[٣]

دخپلې قرباني په ځاى دخپل پلارله طرف نه قرباني كول

سوال: سوال دادى چې زيد يو كال خپل نوم باندې قربانى كوي، اوبل كال د پلار په نوم باندې. او بيا بل كال د مور په نوم باندې، بيا د پيرمرشد په نوم باندې، ايا دا طريقه صحيح ده؟ اوكه زيد ته يوازې پخپل نوم باندې قرباني كول پكار دي. هركله چې نوړى دنصاب خاوند هم دى؟

جواب: زيد دنصاب خاوند دى، نو خپله قرباني په ده باندې په هرحال واجب وي،[٤] دده نه پرته د بزرګانو له طرف نه نفلي قرباني كولى شي.[٥]

د وفات شوي مورو پلارله طرف نه قرباني كول

سوال: آيا قرباني دوفات شوَيو مور و پلارله طرفه كيداى شي،كله چې خپله ذاتي قرباني نه شي كولى؟

---

[١] والموسر في ظاهر الرواية من له مائتا درهم أو عشرون دينارا أو شيء يبلغ ذاك سوى مسكنه ومتاع مسكنه ومركوبه وخادمه في حاجته التي لايستغني عنها (عالمگيرى ج:٥ ص:٢٩٢،كتاب الأضحية،الباب الأول في تفسيرها)

[٢] قال في البدائع: لأن الموت لا يمنع التقرب عن الميت بدليل أنه يجوز أن يتصدق عنه ويحج عنه وقد صح أن رسول الله صلى الله عليه وسلم ضحى بكبشين أحدهما عن نفسه والاخر عن من لم يذبح من امته، وإن كان منهم من قد مات قبل أن يذبح (فتاوى شامى ج:٦ ص:٣٢٦، كتاب الأضحية، طبع ايچ ايم سعيد كراچي)

[٣] من ضحى عن الميت يصنع كما يصنع في أضحية نفسه من التصدق والأكل والأجر للميت ...الخ (فتاوى شامى ج:٦ ص:٣٢٦، كتاب الأضحية)_

[٤] ومن شرائطها الإسلام والإقامة واليسار إلخ بان ملك مالك درهم أو عرضا يساويها (حاشية رد المحتار ج:٦ ص:٣١٢، كتاب الأضحية، طبع سعيد كراچي)

[٥] وإن كان أحد الشركاء ممن يضحى عن ميت جاز (بدائع ج:٥ ص:٧٢، كتاب التضحية)

جواب: په کوم کس باندې چې قرباني واجب وي،هغه باندې دخپل ځان له پاره قرباني کول لازم دي[1]،اوکه چيرې ګنجائش وي، نودوفات شوي مور و پلارله طرف نه جداقرباني دې وکړي،اوکه چيرې پخپله باندې دنصاب مالک نه وي اوهغه باندې قرباني واجب نه وي نوهغه ته اختياردی که دخپل طرف نه يې کوي اوکه دوفات شوي مور و پلارله طرف نه،که چيرې مورپلار دواړه شتمن وی نودواړوپه ذمه باندې جداجدا قرباني کول واجب دي،دغه شان که چيرې پلارهم شتمن اودهغه زامن هم نوکران اوشتمن وي نودهريوپه ذمه باندې جداجداقرباني کول واجب دي[2]، ډير کورونو کې دارواج دی چې دقرباني په موقع باندې کورکې ډيروخلکودنصاب مالک کيدوباوجوديوه قرباني وکړی،کله دخاوندپه نيت باندې،کله دښځې دطرف نه اوکله د وفات شويو حضراتوله طرف نه،دادستورغلط دی،بلکې څومره کسان چې دنصاب مالکان وي هغوی ټولوباندې قرباني واجب ده.

د زکات نه اداکونکي قرباني کول

سوال: که چيرې يوکس زکات نه اداکوي،خوقرباني کوي نودهغه قرباني قبليږي اوکه نه؟

جواب: که چيرې خلوص سره قرباني کوي، نودقرباني ثواب ورکول کيږي اودزکات نه ورکولوګناه به دهغه په ذمه وي،اوکه چيرې يوازې د غوښې خوړلويادخلکودخبرونه دځان بچ کولوله پاره قرباني کوي نو ښکاره خبره ده چې ثواب به هم نه ملاويږي،بلکې دمخلوق يا ځان ښودنې له پاره دعمل کولوپه وجه باندې به ورته نورهم عذاب ملاويږي.[3]

چا باندې چې قرباني واجب نه وي او هغه قرباني وکړي نوهغه ته به هم ثواب ورکول کيږي

سوال: زموږ کورنۍ کې پنځه کسان دي،لږشان آمدن دی،دمشر ورور موخپل وړوکی شان کاروبار دی،زما زرروپۍ تنخوا ده،هغې کې راته اته سوه ملاويږي(١٩٧۴ع) کې حالات خرابيدو په وجه باندې دمشرقي پاکستان نه راغلي يو،دکرايې په يو وړوکي شان کورکې

---

[1]]وروی عنه عليه الصلاة والسلام أنه قال: من لم يضح فلا يقربن مصلانا، وهذا خرج مخرج الوعيد على ترک الأضحية ولا وعيد إلا بترک الواجب، وقال عليه الصلاة والسلام: من ذبح قبل الصلاة فليعد أضحيته......... وکل ذالک دليل الوجوب ولأن اراقه الدم قربة والوجوب هو القربة فی القربات (بدائع الصنائع ج:۵ ص:۶۲، کتاب التضحية)_

[2]]وشرائطها الإسلام والإقامة واليسار الذی يتعلق به وجوب صدقة الفطر (رد المحتار ج۶ ص:۳۱۲)_

[3]] هی ذبح حيوان مخصوص بنية القربة ....قال فی البدائع: فلا تجزی التضحية بدونها لأن الذبح قد يکون للحم...إلخ (الفتاوی الشامية ج۶ ص:۳۱۲، کتاب الأضحية، طبع ايچ ايم سعيد)_

وسيرو بوازې دضرورت سامان موجود دی.څه چې ګټو هغه خرڅ کيږي.بچت کول مشکل دي او سرد اوسپين زر هم راسره نشه ته. آيا زما ددې حالاتو مطابق په ما باندې قرباني فرض ده.او آب دغه شان لس روپۍ روزانه جمع کولوسره هغو باندې څاروی اخيستل اوقرباني کول جـ ـردي؟ قرباني په کومو حالاتو کې جائزده؟

جواب: قرباني دهغه کس په ذمه باندې واجب ده.چاسره چې دخپل ضروري استعمال دسامان و ضروري خرچونه پرته دنصاب د مقدار مطابق پيسې موجودې وي.يعنې دوه پنځوس نيمو تولو دسپينو زروقيمت. تاسوچې کوم حالات ليکلي دي،دهغو مطابق تاسوباندې قرباني واجب نه ده[۱]. خوکه چيرې تاسوڅه پيسې جمع کړئ اوقرباني وکړئ نودېره ښه خبره ده، راقم الحروف به دپيسو جمع کولوضرورت خوکله هم نه دی راغلی.خودې خيال سره مې چيرې هم قرباني نه دده پريښې چې کله موږخپلوخرچوکې کمې نه کوو .نودالله تعالی ديوعبادت په سلسله کې دغريبي بانه ولې وکړو. غرض داچې تاسوقرباني وکړئ تاسوته به پوره ثواب ملاويږي

د قربانۍ په ځای باندې پيسې خيرات کول

سوال: که چيرې يوکس دقرباني کولواراده لري،اوهغه دقرباني په پيسوباندې دقرباني کولوپه ځای ديومستحق کس خدمت وکړي،چې هغه ته په رښتياباندې دپيسوضرورت وي، نو آيا هغه ته به دقرباني ثواب-ملاؤشي،اوکه دقرباني ثواب په قرباني باندې ملاويدای شي؟يادسائل پکاردي چې قرباني کونکی کس دهغه سړي هسې خدمت نه کوي.

جواب: دکوم کس په ذمه چې قرباني واجب وي،دهغه په ذمه باندې قرباني کول ضروري دي، غريبانوته پيسې ورکولوسره دقرباني ثواب نه ملاويږي،بلکې داکس به ګناهګار وي[۲] او دچاپه ذمه چې قرباني واجب نه وي هغه ته اختيار دی،که قرباني کوي اوکه غريبانوته پيسې ورکوي.خو دويم صورت کې به هغه ته دقرباني ثواب نه ملاويږي،دصدقې ثواب به ورته ملاويږي.

---

[۱] فلابد من اعتبار الغنى وهو ان يكون ملكه مائتا درهم او عشرون دينارا او شيء تبلغ قيمته ذاک سوى سكنه وما يتاثث به وكسوته وخادمه وفرسه وسلاحه ومالايستغنى عنه (بدائع الصنائع ج : ۵ص :۶۴، كتاب التضحية)_

[۲] هى ذبح حيوان مخصوص بنية القربة ....قال فى البدائع: فلا تجزى الاضحية بدونها لأن الذبح قد يكون للحم...إلخ (الفتاوى الشامية ج۶ ص:۳۱۲، كتاب الأضحية، طبع ايچ ايم سعيد)_

آیا د قربانی غوښه د خرابولو په ځای هغومره پیسې صدقه کړی؟

سوال: اکثرلیدل شوي دي چې دغې اخترپه موقع باندې مسلمانان څاروي حلالوي اودغه شان اکثر ډیره غوښه دخرابیدوپه وجه باندې وغورځول شي،که چیرې یوانسان وغواړي چې دقربانۍ څومره پیسې جوړیږي هغه یوکس ته دامداپه طورباندې ورکولی شي،اسلام ددې باره کې څه وايي؟

جواب: قربانۍ په شتمنو باندې واجب ده دقرباني په ځای باندې هغومره پیسې صدقه کولو سره واجب نه اداکیږي، بلکې قرباني کول ضروري دي[۱]،دغوښې دضائع کولوضرورت نه شته.دالله تعالې بې شمیره مخلوق دی،که پخپله یې نه شئ خوړی، نوروخلکوته یې ورکړئ!

د قربانۍ څاروی که خرڅ کړل شي، نوپیسوباندې څه وکړل شي؟

سوال: که یوسړي دقرباني له پاره څاروی واخیست اوهغه یې دقرباني نه مخکې په څه وجه باندې خرڅ کړ، اوس هغه دغه پیسې بل ځای کې خرچ کولی شي؟

جواب: هغه پیسې دې صدقه کړي اواستغفاردې کوي اوکه چیرې هغه باندې قرباني واجب وه، نوبل څاروی دې واخلي اوهغه دې قرباني کړي.[۲]

داووه کاله مسلسل قربانی واجب کیدوخبره غلطه ده

سوال: دقرباني دمسئلوباره کې راته تفصیل بیان کړئ،چې انسان باندې څومره قرباني واجب دي.ځکه چې مااوریدلي دي، بلکې داعمل مې لیدلی دی چې کله یوانسان قرباني کوي، نوبیاهغه باندې مسلسل داووه کلونو له پاره قرباني واجب شي اوهغه داووه قربانیوکولو نه وروسته بري شي،دا خبره تر کومه حده پورې صحیح ده؟

جواب: کوم کس چې دنصاب مالک وي هغه باندې قرباني واجب ده او کوم چې دنصاب مالک نه وی هغه باندې واجب نه ده[۳] اووه کلونو پورې دقرباني واجب کیدوخبره بالکل غلطه ده،که چیرې سږ کال دنصاب مالک وي اوبل کال دنصاب مالک نه وي، نوقرباني به هم

---

[۱] أيضا (قوله أى إراقة الدم) قال فى الجوهرة : والدليل على أنها الإراقة لوتصدق بين الحيوان لم يجزوالتصدق بلحمهابعدالذبح مستحب (ردالمحتار ج:۶ ص : ۳۱۳،كتاب الأضحية)_

[۲] قال فى العناية : وهى واجبة بالقدرة الممكنة، بدليل أن الموسرإذا اشترى شاة الأضحية فى اول يوم النحرولم يضح حتى مضت أيام النحرثم آفتقركان عليه أن يتصدق بعينها ولاتسقط عنه الأضحية (ردالمحتارج:۶ص : ۳۱۴)

[۳] قوله واليساربأن ملك ماتى درهم اوعرضا يساويها غيرمسكنه وثياب اللبس أومتاع يحتاجه .... الخ (شامى ج :۶ص : ۳۱۲، كتاب الأضحية)_

واجب نه وي [١]

د غټ اختر په ورځو کې د څارويو د بيو لوړېدو په وجه قرباني څنګه وکړو؟

سوال: دعوه کيږي چې اسلام دهريوې مسئلې حل راباسي، او اسلام کې دهريوې مسئلې حل موجود دی، جناب عالي ديو څوور ځو خبره ده غټ اختر راروان دی، او دې موقع باندې دقرباني کولو ترغيب ورکول کيږي، اودې کار له پاره هريوه طريقه (تمام ذرائع ابلاغ) خپلولی شي، او بيا خلک قرباني هم کوي، خپله، دخپل مورپلار په نوم، درسول الله ﷺ په نوم باندې او دخپل پيرپه نوم باندې او داسې نور.....

روژه کې مې ديو خپلوان (عزيز) دماشوم عقيقه وه، هغوی سره د چېلو اخيستو له پاره لاړم. نو يويو چېلې راته په دولس سوه روپۍ ملاؤ شو، بيا تيره هفته کې چېلی تقريباً په پنځلس سوه او شپاړس سوه روپۍ باندې اخيستل شوي دي، دچېلو دګراني وجه دغټ اختر راتلل دي، د خرڅونکو دقول مطابق غټ اختر راروان دی، نرخ زيات شو.

ويل کيږي چې دموقعې نه فائده اخيستل، قيمت زياتول او دې خيال سره مال جمع کول چې سبا به يې قيمت زيات شي، دا هرڅه اسلام کې جائز نه دي، او داسې سوداګرانو باندې دالله تعالی لعنت دی، او بيا داچې دظالم سره جنګ وکړئ، تردې پورې چې هغه دظلم نه لاس ونيسي او داسې نور.....

اوس سوال دادی چې دظلم نه څنګه بچ شو؟ څوک دچا خلاف جنګ وکړي او ولې؟ آيا موږ دڅاريو قرباني ونه کړو او که ويې نه کړو نو بيا څه وکړو؟ زما ذاتي طورباندې داخيال دی چې ټول عالمان په يوځای باندې اعلان وکړي چې چونکې غټ اخترکې سوداګران قيمت زياتوي، په دې وجه باندې دې سرکال دڅارويو قرباني نه وي، بلکې دبل څه دې وي، که چيرې داسې وشو، نو که نن نه وي، نو سبا به ضرور قيمت کم شي، که نه، موږ او تاسو ټول دفرضيت په نوم باندې ظالم نورهم طاقتور کوو، دامسئله د درمياني طبقې دلکونوخلکو ده.

مولاناصاحب ددې مکمل جواب داخبارپه ذريعه باندې راکړئ څکه که چيرې فرضيت دکراهت سره اداشي، نو بيا خبره جوړيږي، نه بلکې خرابيږي.

جواب: قرباني مالداره خلکو باندې واجب ده [٢]، اودشرعي واجبو شيانو ختمولو، يا وروسته کولو اختيار يوازې الله تعالی سره دی، عالمانو ته دا اختيارنه دی حاصل، تاسو چې عالمانو

---

[١] أيضا : وشرائطها الإسلام والإقامة واليسار.... الخ (شامی ج : ٦ص : ٣١٢، كتاب الأضحية) دغه شان هم دغه پورته حواله هم اوګورئ!)_

[٢] وشرائطها الإسلام والإقامة واليسار.... الخ (شامی ج : ٦ص : ٣١٢، كتاب الأضحية)_

باندې کوم اعلان کول غواړئ دا دين کې د ترميم او تحريف مشوره ده، دين کې ترميم او تحريف عظيمه ګناه ده، او د دې مشورې ورکول هم د غه شان غټه ګناه ده.[1]

ترکومه حده پورې چې د قيمتونو مناسب سا تلو سوال دی، د دې له پاره نور تدابير هم اختيارېدای شي، او ضرور کول پکار دي، او کومو خلکو سره چې د ګران څاروي اخيستو ګنجائش نه وي، هغوی باندې قرباني واجب نه ده، هغوی دې نه کوي، خو د دې علاج دا نه دی چې سرکال دې د قرباني د منسوخ کولو اعلان وکړل شي.

❖ د قرباني ورځې ❖

قرباني څو ورځې کېدای شي؟

سوال: د قرباني باره کې ځينې حضرات وايي چې قرباني اووه ورځو پورې جائزده، حالانکې موږ يوازې درې ورځې قرباني کوو. وضاحت وکړئ چې درې ورځې يې کولی شو او که اووه ورځې يې هم کولی شو؟

جواب: د جمهور علماء کرامو په نزد باندې قرباني درې ورځې ده، دامام شافعي رحمه الله په نزد باندې په څلورمه ورځ هم جائزده، احنافو ته درې ورځو پورې کول پکار دي.[2]

قرباني په لسم، يوولسم او دولسم ذی الحجه باندې کول پکار دي

سوال: قرباني په کومه ورځ کول پکار دي؟

جواب: د قرباني عبادت يوازې درې ورځو پورې خاص دی، په نورو ورځو کې د قرباني عبادت نه شته، د قرباني ورځې د ذی الحجه لسم، يوولسم، او دولسم تاريخونه دي، دې کې چې کله غواړئ قرباني کولی شئ، خو په لومړۍ ورځ باندې کول يې غوره دي.[3]

---

[1] قال تعالىٰ ''وقدكان فريق منهم يسمعون كلام الله ثم يحرفونه من بعد ما عقلوه وهم يعلمون''(البقرة: ٧٥)

[2] وأيام النحر ثلا ثة : يوم الأضحى وهواليوم العاشرمن ذى الحجة، والحادى عشروالثانى عشروذالک بعد طلوع الفجرمن اليوم الأول .....وقال الشافعى رحمه الله تعالىٰ : أيام النحرأربعة أيام : العاشرمن ذى الحجة والحادى عشروالثانى عشروالثالث عشر، والصحيح قولنا .... الخ (البدائع الصنائع، كتاب التضحية، فصل وأما وقت الوجوب ج : ٥ص : ٦٥) أيضا : وهى ثلاثة أيام أفضلها أولها ...... واخره قبيل غروب يوم الثالث وجوزه الشافعى فى الرابع (الدرالمختارج : ٦ص : ٣١٦، كتاب الأضحية، طبع ايچ ايم سعيد، وأيضا فى البحرج :٨ ص : ١٧٦، كتاب الأضحية)_

[3] و وقتها ثلاثة أيام أولها أفضلها لأنها تفوت بفوات أيامها (البحرالرائق ج : ٨ص : ١٧٦) أيضا : وأيام النحرثلاثة، يوم الأضحى وهواليوم العاشرمن ذى الحجة، والحادى عشروالثانى عشر، وذالک بعد طلوع الفجرمن اليوم الأول إلى غروب الشمس من الثانى عشر... الخ (البدائع الصنائع،كتاب التضحية،فصل وأما وقت الوجوب ج : ٥ص : ٦٥، طبع سعيد)_

ښارکې د اختر د لمونځ نه مخکې قربانی کول صحیح نه دي

سوال: زيد ښارکې داختر له لمنځه نه مخکې سحروختي قرباني وکړه داقرباني اوشوه اوکه نه؟

جواب: داقرباني ونه شوه، که چيرې هغه باندې قرباني واجب وه نودقرباني په ورځوکې دويمه قرباني کول هغه باندې واجب دي[1]

د قربانی کولوصحیح وخت

سوال: مهرباني وکړئ دقربانئ صحيح وخت. دلمونځ نه مخکې دې اوکه وروسته. دې باندې رڼاواچوئ؟

جواب: په کوم کلي ياښارکې چې دجمعې اواخترلمونځ جائزدی، هلته داخترد لمونځ نه مخکې قرباني جائزنه ده. که چيرې چاداخترله لمانځه نه مخکې قرباني وکړه نوهغه باندې په دويم ځل قرباني کول لازم دي، خو وړوکي کلي کې چې هلته دجمعې اواخترلمونځ نه کيږي، دغه خلک په لسم تاريخ دصبح صادق نه وروسته قرباني کولی شي[2] دغه شان دڅه عذرپه وجه باندې داخترلمونځ که په لومړۍ ورځ باندې ونه شي، نوداختردلمونځ وخت تيريدونه وروسته قرباني صحيح ده. (درمختار)[3] قرباني دشپې هم جائزده، خوغوره نه ده. (شامی)[4]

....

[1] وأما الذى يرجع إلى وقت التضحية فهو انهالاتجوزقبل دخول الوقت .... فلايجوزلأحد أن يضحى قبل طلوع الفجرالثانى من اليوم الأول من أيام النحرويجوزبعد طلوعه سواء كان من أهل المصرأو من أهل القرىٰ غيرأن للجوازفى حق أهل المصرشرطا زائدا وهوأن يكون بعدصلاة العيد لايجوزتقديمهاعليه عندنا (البدائع الصنائع، كتاب التضحية، فصل واماشرائط جوازإقامة الواجب ج :۵ص : ۷۳، طبع ايچ ايم سعيد. أيضا: من ذبح قبل صلاة الإمام فليعدذبيحته (البحرالرائق، كتاب الأضحية ج :۸ص : ۱۷۵، طبع دارالمعرفة بيروت)_

[2] لايجوزلأهل الأمصارالمطالبين بصلاة العيدالذبح فى اليوم الأول إلابعدأداء صلاة العيد.......وأما أهل القرى الذين ليس عليهم صلاة، فيذبحون بعد فجراليوم الأول (الفقه الإسلامى وأدلته ج : ۳ص :۶۰۶) من ذبح قبل صلاة الإمام فليعد ذبيحته (البحرالرائق، كتاب التضحية ج: ۸ص :۱۷۵، أيضا ورد المحتار، كتاب الأضحية ج : ۶ص : ۳۱۸)

[3] وأول وقتها بعد الصلاة إن ذبح فى مصر....... وبعد مضى وقتها لولم يصلوالعذر، درمختار، وفى الشامية (قوله لعذر) .... فإن اشتغل الإمام فلم يصل أوترك عمدا حتى زالت فقد حل الذبح بغيرصلاة فى الأيام كلها (ردالمحتارمع الدرالمختارج : ۶ص : ۳۱۸، كتاب الأضحية)_

[4] وكره تنزيها الذبح ليلا لإحتمال الغلط (قوله تنزيها) ..... قلت الظاهران هٰذه الكراهة التنزيهية ومرجعها إلى خلاف الأولى، إذ احتمال الغلط لا يصلح دليلا على كراهة التحريم (ردالمحتارمع الدرالمختار،كتاب الأضحية ج : ۶ص :۳۲۰، كتاب الأضحية)_

❖ د کومو څارویو قرباني جائز یا ناجائزده ❖

د کومو څارویو قرباني جائزده؟

سوال: چیلی، چیلۍ، ګډ، ګډه په کوموکوموڅارویو قرباني کیدای شي؟

جواب: ګډ، چیلۍ، ګډه، هم دیوکس له طرف نه قربانیدای شي، غوا، غوایی، میښه اواوښ د اووه کسانو له پاره کافي دی[1] له دې شرط سره چې ټولونیت دثواب وي. دیوکس نیت هم چې یوازې دغوښې خوړلو نه وي. چیلی اوچیلۍ دیوکال کېدل ضروري دي.ګډ اوګډه که دومره څرب،چاغ،وي چې دکال ښکاري، نوپه هغه هم جائزده، غوا، غوایی اومیښه ددوه کلونواواوښ دپنځوکلنوضروري دی، له دې عمرونونه کم څارویو باندې قرباني نه کیږي[2]که چیرته دڅاروي خرڅونکی دڅاروي عمر پوره وښي اوظاهري حالاتوباندې دهغه بیان کې دروغ نه ښکاري، نوهغه باندې اعتمادکول جائزدي، دکوم څاروي چې پیدایشي طورباندې ښکرونه نه وي یاپه مینځ کې مات شوي وي، دهغه قرباني صحیح ده اوکه چیرته ښکرونه یې د بیخ نه وتلي وي او اثر یې په دماغوباندې لازم وي، نودهغه قرباني صحیح نه ده (شامی)[3]

---

[1] وأماقدره : فلا تجوزالشاة والمعز إلاعن واحد وإن كانت عظيمة ....ولايجوزبعير واحد ولابقرة واحدة عن اكثرمن سبعة ويجوزذالک عن سبعة وأقل من ذالک وهوقول عامة العلماء (فتاوی عالمگیری، کتاب الأضحية، الباب الخامس ج : ۵ص: ۲۹۷، طبع رشيدية كوئته) أيضا : يجب أن يعلم أن الشاة لاتجزي إلا عن واحد وإن كانت عظيمة، والبقروالبعيريجزی عن سبعة إذا كانوا يريدون به وجه الله تعالیٰ، والتقديربالسبع يمنع الزيادة ولايمنع النقصان (فتاوی عالمگیری، الباب الثامن ج :۵ص : ۳۰۴) والجذور والبقرعن سبعة، ولونویٰ أحدهم اللحم بطل الكل .... الخ (خلاصة الفتاویٰ،کتاب الأضحية ج : ۴ص : ۳۱۵طبع رشيديه)_

[2] أسنان الأضاحی : الأضاحی اثنان : الجذع من الضأن إذا كان ضخما عظيما وهوالذی أتی الستة أشهر والثنی من المعزوالإبل والبقرفالثنی من الإبل الذی طعن فی الثالثة ومن المعزالذی طعن فی السنة الثانية ومن البقر الذی طعن فی الثانية والبختی من الإبل بمنزلة العراب (خزانة الفقه ص : ۲۶۵طبع المكتبة الغفورية) وأيضا : (وأماسنه) فلا يجوزشيء مما ذكرنا من الإبل والبقروالغنم عن الأضحية إلا الثنی من كل جنس وإلا الجذع من الضأن خاصة إذا كان عظيما، وأما معانی هٰذه الأسماء فقدذكرالقدوری أن الفقهاء قالوا : الجذع من الغنم ابن ستة أشهروالثنی ابن سنة، والجذع من البقرابن سنة والثنی منه ابن سنتين، والجذع من الإبل ابن أربع سنين والثنی ابن خمسة، وتقديرهٰذه الأسنان بماقلنا يمنع النقصان ولايمنع الزيادة حتّٰی لوضحی بأقل من ذالک شيئا لايجوز ولوضحی بأكثرمن ذالک شيئا يجوز ويكون أفضل (فتاوی عالمگیری، کتاب الأضحية، الباب الخامس فی بيان محل إقامة الواجب ج :۵ص : ۲۹۷، طبع رشيدية كوئته)_

[3] ويضحی بالجماء هي اللتی لاقرن لها خلقة، وكذا العظماء التی ذهب بعض قرنها بالكسرأوغيره فإن بلغ الكسرإلی المخ لم يجز وفی البدائع : إن بلغ الكسرإلی المشاش لايجزي (فتاوی شامی، کتاب الأضحية ج :۶ص :۳۲۳، طبع ایچ ایم سعیدکراچی، أيضا : فتاوی عالمگیری، کتاب الأضحية الباب الخامس ج :۵ص : ۲۹۷، طبع رشيدية كوئته)_

دخصي (بدهیا) چیلي قرباني جائز، بلکې غوره ده (شامی)[1] درانده، کاڼه اوګوډ څاروي قرباني صحیح نه ده، همدغه شان دداسې مریض اوکمزوری څاروي چې دقرباني ځاي پورې په خپلوپښونه شي تلای دهغه قرباني کول هم جائزنه دي، دکوم څاروي چې ددریمې برخې پورې یاددې نه زیاته لکۍ کټ (پرې) شوې وي، نودهغه قرباني جائزنه ده.(شامی)[2] دکوم څاروي چې بالکل غاښونه نه وي یا اکثرغاښونه یې نه وي دهغه قرباني هم جائزنه ده.(شامی درمختار)[3] دغه شان دکوم څاروي چې پیدایشی طور باندې بالکل غوږونه نه وي، دهغه قرباني هم صحیح نه ده[4] که چیرته څاروی صحیح اخیستل شوی وي اوبیاهغه کې دقرباني مانع یعنې عیب پیداشو، نوکه چیرته اخیستونکی غني (دنصاب مالک) نه وي، نو هغه له پاره په همدغه عیب نرونکي څاروي قرباني جائزده اوکه چیرته دغه کس غني اودنصاب مالک وي، نوهغه باندې لازم دي چې دهغه څاروي په بدله کې بل څاروی قرباني کړي.(درمختاروغیره)[5]

دقرباني چیلی دیوکال ضروري دی دوه غاښونه یې نښه ده

سوال: دچیلی دوه غاښونه ضروري دي اوکه صحت مندچیلی ددوو غاښونونه پرته هم ذبح کېدای شي، یاداحکم یوازې دګډله پاره دی؟

جواب: چیلی پوره دیوکال ضروري دی، که یوه ورځ هم کم وي، نوقرباني به نه کیږي، دوه غاښونه ددې نښه ده، ګډ او ګډه که چیرته عمرکې دکال نه کم وي، خودومره تیار(چاغ) وي چې دکال ښکاري، نو دهغې قرباني جائزده.[6]

---

[1] ویضحی بالجماء والخصی والثولاء (درمختار،کتاب الأضحیة ج : ۶ص : ۳۲۳) والخصی أفضل من الفحل لأنه أطیب لحما (فتاوی عالمگیری، کتاب الأضحیة، الباب الخامس ج :۵ص :۲۹۹، أیضا فتاوی بزازیة علی هامش الهندیة، کتاب الأضحیة ج : ۶ص : ۲۸۹، طبع رشیدیة کوئته)_

[2] لابالعمیاء والعوراء والعجفاء المهزولة التی لامخ فی عظامها، والعرجاء التی لا تمشی إلی المنسک أی المذبح، والمریضة البین مرضها، ومقطوع أکثرالأذن أوالذنب أوالعین أیْ التی ذهب أکثرنورها ...الخ (درمختارمع ردالمحتار،کتاب الأضحیة ج: ۶ص:۳۲۳،طبع سعیدکراچی، وأیضا فتاويٰ هندیة،کتاب الأضحیة ج:۵ص:۲۹۷)

[3] (ولابالهماء) التی لا أسنان لها ویکفی بقاء الأکثر (درمختار، کتاب الأضحیة ج : ۶ص : ۳۲۴، طبع ایچ ایم سعید، أیضا فتاوی هندیة، کتاب الأضحیة، الباب الخامس ج : ۵ص : ۲۹۸، طبع رشیدیة کوئته)_

[4] ولابالهماء ....(والسکاء) التی لاأذن لهاخلقة فلولها أذن صغیرة خلقة أجزأت زیلعی (درمختارعلی هامش الطحطاوی، کتاب الأضحیة ج :۴ ص :۱۶۵، طبع رشیدیة کوئته)_

[5] ولواشتراها سلیمة ثم تعیب بعیب مانع کما مرفعلیه إقامة غیرها مقامهاإن کان غنیاوإن کان فقیرا أجزأه ذالک (الدرالمختارعلی هامش الطحطاوی، کتاب الأضحیة ج : ۴ص : ۱۶۵طبع رشیدیة کوئته)_

[6] وصح الجذع ذوستة أشهرمن الضأن إن کان بحیث لوخلط بالثنایالایمکن التمیزبعد، وصح الثنی فصاعدا من الثلا ثة والثنی هو....... وحول من الشاة والمعز، قوله : ذوستة أشهر...[بقیه حاشیه په راروانه صفحه..

د قرباني د څاروي د عمر حساب به څنګه کیږي؟

سوال: فقه حنفي کې د چیلی او ګډ د قرباني له پاره دیوکال عمر شرط دی. زه دا پوښتنه کوم چې دا به کوم وخته پورې شمیرل کیږي؟ ایا دا عمر به د نهمې ذي الحجې ماښامه پورې شمیرل کیږي؟ یا د لسمې ذي الحجې د لمر ډوبیدو نه مخکې پورې؟ یا د څناور د قرباني کولو پورې؟ مثلا د یو چیلي پیدایښ د تیرشوي ذي الحجې لسم تاریخه پورې دی. ایا هغه د ذي الحجې لسم تاریخ باندې وروسته د ماسپښین نه قرباني کړل شي؟

جواب: کوم څاروی چې په تیرشوي کال پیدا شو. که چیرته هغه د قرباني په ورځ پیدا شوی و. نو د هغه د پیدایښ نه یو کال وروسته دهغه قرباني صحیح ده. مثلا په تیرشوي کال په لسمه ذي الحجې باندې دماسپښین په وخت چې کوم چیلی پیدا شو. دماسپښین نه وروسته دهغه قرباني صحیح ده.[۱]

ایا د پیدایشي عیب لرونکي څاروي قرباني جائزده؟

سوال: ځینې څاروي خرخونکي دې ویلو سره څاروي خرڅوي چې ددې د پښې وغیره چې کوم عیب دی. داددې پیدایشي، یعنې قدرتي دی اوعیب لرونکي څاروي په قرباني اوعقیقه کې منع کیږي.

جواب: عیب که پیدایشي وي اوداسې عیب وي کوم چې دقرباني نه منع کونکی وي، دهغه څاروي قرباني اوعقیقه صحیح نه ده.[۲]

د بلاربې (حامله) څاروي قرباني

سوال: که چیرته غوا قرباني شوه اوهغه غوا بلاربه وه، خوبلاربه نه ښکاریده، یعنې داسې نه معلومیده چې دابلاربه ده اوکه نه؟ خوکه چیرته قرباني شوه، نودهغې خیټې نه بچې راووت، ایا قرباني وشوه اوکه بیابه یې کول واجب وي؟

...بقیه د تیرمخ]...وذكرا لزعفراني انه ابن سبعة أشهر زيلعى وهٰذا مذهب الفقهاء أما عند أهل اللغة الجذع من الضأن ماتمت له سنة نهاية ... (قوله والثنى هو ابن خمس الخ تقديرهٰذه الأسنان بماذكريمنع النقصان ولايمنع الزيادة حتى لوضحى بسن أقل من ذالک لايجوز (حاشية الطحطاوى على الدرج : ۴ص : ۱۶۴) وتقديرهٰذه الأسنان بماقلنايمنع النقصان ولايمنع الزيادة حتى لوضحى بأقل من ذالک شيئا لايجوز، ولوضحى بأكثرمن ذالک شيئا يجوزويكون أفضل (فتاوى عالمگيرى ج : ۵ص : ۲۹۷، كتاب الأضحية، طبع رشيدية كوئته)۔

[۱]وصح الثنى هوابن خمس من الإبل وحولين من البقروالجاموس وحول من الشاة (حاشية ردالمحتارج:۶ص :۳۲۲)

[۲] وأما صفتهافهوأن يكون سليما من العيوب الفاحشة (فتاوى عالمگيرى ج : ۵ص : ۲۹۷) وفى الشامية : ولاتجوزمقطوعة إحدى الأذنين بكمالها والتى لها أذن واحدخلقة (ج : ۹ص :۵۳۷طبع رشيدية)۔

جواب: دبلاربې غوا وغیره قرباني جائزده، په دویم خل دقرباني کولو ضرورت نه شته، بچی که چیرته ژوندی راوځي، نوهغه هم ذبح کول پکار دي اوکه مړ راوځي، نودهغه خوړل صحیح نه دي، هغه غورځول پکار دي، په هرحال دبلارب څاروي قرباني کې کراهت نه شته.[1]

که چیرته د قرباني د څاروي ښکرمات شي؟

سوال: یوکس دقرباني له پاره چیلی واخیسته، هغې کې داعیب دی چې دهغې ښی ښکرنیم مات دی، آیا دهغې قرباني صحیح ده؟

جواب: ښکرکه چیرته د بیخ نه ووځي، نوقرباني صحیح نه ده[2] اوکه چیرته پورتنی خول ترې لرې شي یامات شي خوددننه ګودا صحیح وي، نو قرباني صحیح ده.[3]

څاروی خصي کول

سوال: د قرباني له پاره چې کوم چیلی ساتل کیږي هغه یوازې په دې نیت سره چې دده پالنه ښه وشي او غوښه یې هم زیاته شي خصي کیږي او خصوصا خرڅونکي یې زیات ترخصي کوي ددې له پاره چې قیمت یې لوړ شي، چې یې کله خصي کوي، نو چیلی زیاتې چیغې وهي، نو ایا دا په ځناور باندې ظلم دی اوکه نه؟

جواب: د څاروي خصی کول جائز دي،[4] اودهغه قرباني کول هم جائز دي،[5] ترکومه حده پورې چې ممکنه وي کوشش دې وکړل شي چې ځناور ته تکلیف کم ورسیږي.

ایا خصي څاروی عیب داروي؟

سوال: پیش امام صاحب وایي چې څاروی خصي کول ګناه ده، داپه نسل وژنه کې شامل دي دا څاروی دخپل ژوندپه مقصد کې بې کاره کړل شي، دایوقسمه عیب شو، انسان یوازې دخپلې مزې له پاره دغوښې ښه کولوله پاره داطریقه اختیارکړې ده، آیا داصحیح ده؟

---

[1] ولدت الأضحية ولدا قبل الذبح يذبح الولد معها ... الخ (درمختارج : ۶ص : ۳۲۲، كتاب الأضحية)_

[2] وإن بلغ الكسرالمشاش لايجزيه، والمشاش رؤس العظام مثل الركبتين والمرفقين كذا فى البدائع (فتاوى عالمگيرى، كتاب الأضحية، الباب الخامس ج : ۵ص : ۲۹۷) أيضا : فإن بلغ الكسرالمشاش لاتجزيه، والمشاش رؤس العظام مثل الركبتين والمرفقين (بدائع الصنائع، كتاب التضحية، ج: ۵ص : ۷۶)_

[3] ويضحى بالجماء هي التى لاقرن لهاخلقة، وكذا العظماء التى ذهب بعض قرنهابالكسرأوغيره، فإن بلغ الكسرإلى المخ لم يجز (ردالمحتار، كتاب الأضحية ج : ۶ص : ۳۲۳)_

[4] وجازخصاء البهائم (الدرالمختارج :۶ص : ۳۸۸، كتاب الحظروالإباحة، فصل فى البيع)

[5] ويضحى بالجماء والخصى .... إلخ (الدرالمختارج : ۶ ص : ۳۲۳، كتاب الأضحية)

جواب: ستاسو د امام صاحب خبره غلطه ده، د خصي څاروي قرباني حضور ﷺ کړې ده، د دې نه د څاروي د خصي کولو او د هغه د قرباني کولو د دواړو جواز معلومیږي.[1]

د خصي چیاي قرباني کول جائز دي

سوال: د اویل کیږي چې د قرباني څاروی بې عیبه پکاردی، خو دلته عام رواج دادی چې د خصي چیلي قرباني کیږي، آیا د چیلي خصي کیدل عیب نه دی؟

جواب: د چیلي خصي کیدل عیب نه دی، همدغه وجه ده چې د داسې چیلي قیمت د نورو چیلو په مقابله کې ډیروي، له دې وجې د خصي چیلي قرباني له څه شک پرته جائز ده.[2]

د خصي څاروي د قرباني علمي بحث

سوال: څه فرمایي مفتیان عظام دې مسئله کې چې لاندیني عبارت کې د حدیث شریف دلیل سره څاروي خصي کول سختي سره منع ګڼلي دي او تاسو د شامي په حواله باندې د قرباني له پاره خصي څاروی نه یوازې جائز، بلکې غوره ګڼئ.

څاروي خصي کول منع دي

عن ابن عباس رضی الله عنهما ان رسول الله ﷺ نهی عن صبر ذی الروح وعن اخصاء البهائم نهیاشدیداً.

حضرت ابن عباس رضی الله عنهما وايي چې رسول الله ﷺ دیو ساه لرونکي شي تړلو سره د غشو نښه جوړولو نه منع فرمایلې ده او حضور ﷺ د څارویو د خصي کولو نه سختي سره منع فرمایلې ده.
دا حدیث شریف بزار روایت کړی دی او د دې تول روایت کونکي د صحیح مسلم یا صحیح بخاري روایت کونکي دي. (مجمع الزوائد جز۵ صفحه ۲۶۵، د دې حدیث سند دې نیل الاوطار جز۸ صفحه ۷۳)

مهرباني وکړئ د یو بښتیل شوي صورت حال وضاحت د صحیح سند کولو سره ثواب حاصل کړئ.

---

[1] بالجماء والخصى وعن أبي حنيفة هوأولى، لأن لحمه أطيب وقد صح أنه عليه الصلوٰة والسلام ضحى بكبشين أملحين موجوء ين (بحرج : ۸ ص : ۲۰۰، كتاب الأضحية، طبع درالمعرفة، بيروت)_

[2] ويصح بالجماء والخصى والتولاء ... الخ (قوله والخصي) عن الإمام أنه أولىٰ لأن لحمه الطيب وقد صح أنه عليه الصلاة والسلام ضحى بكبشين أملحين موجوء ين .... والموجوء المخصى (حاشية الطحطاوى على الدرالمختار، كتاب الأضحية ج : ۴ص : ۱۶۴ طبع رشيدية)_

جواب: په ډيرو احاديثو کې راغلي دي چې حضور ﷺ دخصي ګډانو قرباني کړې ده، ددې احاديثو حواله داده.[1]

١ حديث جابر رضي الله عنه (ابوداؤد، صفحه ٣٠ جلد ٢، مجمع الزوائد صفحه ٢٢، جلد ۴).

٢ حديث عائشه رضي الله عنها (ابن ماجه صفحه ٢٢٥).

٣ حديث ابي هريره رضي الله عنه (ابن ماجه).

۴ حديث ابي رافع رضي الله عنه (مسند احمد صفحه ٨ جلد ٦ مجمع الزوائد صفحه ١٢ جلد ۴).

۵ حديث ابي الدرداء رضي الله عنه (مسند احمد صفحه ١٩٢ جلد ٦).

ددې احاديثو له وجې ټول امامان دې باندې متفق دي چې دخصي ځاروي قرباني صحيح ده، حافظ موفق الدين ابن قدامه المقدسي الحنبلي رحمه الله (متوفي ٦٣٠هـ) په المغني کې ليکلي دي **ويجزى الخصي لان النبي ﷺ ضح بكبشن موجوئين..... ولان الخصاء ذهاب عضو غير مستطاب يطيب اللحم بذهابه ويكثرويسمن قال الشعبى مازادفى لحمه وشحمه اكثر مما ذهب منه وبهذاقال الحسن وعطاء والشعبى والنخعى ومالك والشافعى وابوثورواصحاب الراى ولانعلم فيه مخالفاً.** (المغنى مع الشرح الكبير صفحه ١٠٢ جلد ١١)

ترجمه: دخصي ځاروي قرباني جائزده، ځکه چې نبي کريم ﷺ دخصي ګډانو قرباني کړې ده اود ځاروي خصي کېدو سره ناخوښه اندام ختم سي دهغه له وجې غوښه خوندوره شي اوځاروی غټ او صحت مندشي، امام شعبي رحمه الله فرمايي دخصي ځاروي چې کوم اندام ختم شي، دهغه له وجې دهغه په غوښه او وازده کې زياتوالى راشي، امام حسن بصري رضي الله عنه عطاء رحمه الله، شعبي رحمه الله، مالک رحمه الله، شافعي رحمه الله، ابوثور رحمه الله او اصحاب الرايه هم ددې قائل دي اودې مسئلې باره کې موږ ته دمخالف معلومات نه شته، چې دحضور ﷺ نه دخصي ځاروي قرباني ثابت ده اوددين ټول امامان دې باندې متفق دي، دهيچا اختلاف نه شته، نومعلومه شوه چې دحلال ځاروي خصي کول هم جائزدي، سوال کې چې دکوم ځارويوباره کې حديث

---

[1] د جابررضى الله عنه د حديث الفاظ دا دى: عن جابربن عبد الله رضى الله عنهما قال: ذبح النبى صلى الله عليه وسلم يوم الذبح كبشين أقرنين أملحين موجوءين فلما وجهما قال: إنى وجهت وجهى للذى فطر السماوات والأرض علىٰ ملة إبراهيم حنيفا وما أنا من المشركين، إن صلا تى ونسكى ومحياى ومماتى لله رب العالمين لاشريک له وبذالک أمرت وأنا أول المسلمين، اللهم منک ولک عن محمد وأمته، بسم الله والله أكبر، ثم ذبح (ابوداؤد، باب مايستحب من الضحايا ج: ٢ص: ٣٠طبع ايچ ايم سعيد وكذا فى مجمع الزوائد، باب أضحية رسول الله صلى الله عليه وسلم ج: ۴ص: ١١، طبع دارالكتب العلمية، بيروت، وكذا فى ابن ماجة عن أبى هريرة وعن عائشة ص: ٢٢۵طبع مير محمد كتب خانه، وكذا فى مسنداحمد عن أبى رافع ج: ٨ص: ٦طبع بيروت)_

ذکر شوي دي هغه به هغه څاروي وي د کومو غوښه چې نه خوړل کېږي او کوم چې نه قرباني کېږي د هغو به خصي کولو کې څه فائده نه شته

د قرباني د څاروي بچي څه کېدو باندې څه وکړو؟

سوال: دقرباني دڅاروي دقرباني کولو په وخت که د هغه له خېټې نه ژوندی بچی پیدا شي، نو هغه باندې څه پکار دي؟

جواب: دقرباني دڅاروي حلالولو نه مخکې د بچي پیدا شو ب د حلالولو وخت کې ژوندی بچی راووت، نو د هغه حلالول هم پکار دي[1]

د قرباني څاروی که ورک شي، نو څه کول پکار دي؟

سوال: یو کس دقرباني له پاره چیلی واخیست، خو هغه ورک شو. د اختر په څلورمه ورځ باندې هغه پیدا شو. اوس په هغه څه وکړي؟

جواب: کوم کس باندې چې قرباني واجب وه که چیرته هغه دقرباني څاروی واخیست او بیا هغه ورک شو. یا پټ یا مړ شو. نو واجب دي چې د هغه په ځای باندې بل څاروی قرباني کړي. که چیرته دقرباني کولو نه وروسته څاروی پیداشي، نو غوره داده چې هغه هم قرباني کړي. خو هغه قرباني هغه باندې واجب نه ده. که چیرته دغه سړی غریب وي او هغه باندې د مخکې نه قرباني واجب نه وه، نفلي طور باندې هغه دقرباني له پاره څاروی واخیست او هغه مړ یا ورک شو. نو د هغه په ذمه باندې دویمه قرباني کول واجب نه دي او که چیرته ورک شوی څاروی دقرباني په ورځو کې پیداشي، نو هغه قرباني کول واجب دي او که چیرته دقرباني دورځو نه وروسته پیداشي، نو د هغه غوښه یا قیمت صدقه کول واجب دي (بدائع صفحه ۶۶ جلد ۵)[2]

---

[1] وإن ولدت الأضحية ولدا ذبح ولدها مع الأم، وإن باعه تصدق بثمنه لأن الأم تعينت للأضحية، فيتبعها الولد (الفقه الإسلامي وأدلته، كتاب الأضحية، المبحث الخامس ج :٣ ص : ٦٢٥ طبع دارالفكر) أيضا : ولدت الأضحية ولدا قبل الذبح يذبح الولد معها ..... الخ (درمختار ج : ٦ ص : ٣٢٢، كتاب الأضحية)_

[2] ولو شترى الموسر شاة للأضحية فضلت فاشترى أخرى ليضحى بها ثم وجد الأولى في الوقت فالأفضل أن يضحى بهما فإن ضحى بالأولى أجزأه ولاتلزم التضحية بالأخرى ولاشيء عليه غيرذالک (بدائع الصنائع، كتاب التضحية ج ٥ ص ٦٦، فصل وأما كيفية الوجوب)_

❖ د قرباني شريکان ❖

پوره غوا دوه شريکان هم قرباني کولی شي

سوال: غوا دوه شريکان هم قرباني کولی شي، که پوره اووه شريکان ضروري دي؟

جواب: دوه درې شريکان يې قرباني کولی شي، خوهغوی کې دهريو برخه دبل نه کمه نه ده پکار، يعنې پوره برخې پکار دي، مثلا ديو درې اوبل څلور يا ديو يوه اودبل شپږ.[1]

په شريکه د اخيستل شوي چيلي قرباني کول

سوال: فرض کړئ که څېرته شپږ، اته کسانوپه شريکه باندې چيلي واخيست، هغه کې ټول برابرشريک دي، ايام النحرکې ټولو اتفاق سره دغه چيلی دحضور ﷺ له طرف نه قربان کړ، نو ايا داقرباني صحيح ده اوکه نه؟

جواب: داصحيح نه ده، که څېرته يوسړی پوره برخه دنبي کريم ﷺ له طرف نه قرباني کړي، نوصحيح ده. ځکه چې دانفلي قرباني حضور ﷺ ته دثواب بښلوله پاره ده، اصل قرباني خودقرباني کونکي له طرف نه ده اوښکاره خبره ده چې دقرباني يوه برخه ديو سړي له طرف نه کېدای شي اوذکرشوي صورت کې يوه برخه دډېرو کسانوله طرف نه ده.[2]

څاروي حلالېدو نه وروسته د قرباني برخې بدلول جائز نه دي

سوال: تيراخترکې يوڅوکسانوپه شريکه باندې برخې اخيستوسره دغوا قرباني کول غوښتل، دغه شان برخې اخيستوسره غواحلاله شوه، دغواحلالېدو نه وروسته هغو

---

[1] ولايجوزبعيرواحد ولابقرة واحدة عن أكثرمن سبعة، ويجوزذالک عن سبعة أو أقل من ذالک، وهٰذا قول عامة العلماء ...... ولاشک فى جوازبدنة أوبقرة عن أقل من سبعة بأن اشترک إثنان أوثلا ثة أوأربعة أوخمسة أوستة فى بدنة أوبقرة لأنه لماجازالسبع فالزيادة أولى وسواء اتفقت الأنصباء فى القدرأو اختلفت بأن يكون لأحدهم النصف وللاخرالثلث ولاخرالسدس بعد ان لاينقص عن السبع (البدائع الصنائع، كتاب التضحية، فصل وأما محل إقامة الواجب ج :٥ ص : ٧٠، ٧١، طبع ايچ ايم سعيد، أيضا فتاوى عالمگيرى ج : ٥ص : ٣٠٤، كتاب الأضحية، الباب الثامن)_

[2] يجب أن يعلم أن الشاة لا تجزئ إلاعن واحد وإن كانت عظيمة والبقروالبعيريجزئ عن سبعة إذا كانوا يريدون به وجه الله تعالىٰ ... الخ (فتاوى عالمگيرى ج : ٥ص : ٣٠٤) وأما قدره فلا يجوزالشاة والمعزإلاعن واحد وإن كانت عظيمة سمينة تساوى شاتين مما يجوز أن يضحى بهما .... وانه عليه السلام إنما فعل ذالک لأجل الثواب وهو انه جعل ثواب تضحيته بشاة واحدة لأمته لا للأجزاء وسقط التعبد عنهم (البدائع الصنائع ج : ٥ص : ٧٠)_

کسانوکې یوکس (چې دهغه په غواکې یوځوبرخې وي) نوروخلکو (کوموچې مخکې برخه نه وه اخیستې) نه وویل چې زه برخه اخیستل نه غواړم. زماپه ځای باندې تاسوبرخه واخلئ. ایا ذکرشوی کس. کله یې چې دقرباني نیت کړی وي اوټولوپه شریکه باندې غواحلاله کړې وي. بیا وروسته خپله برخه بدلولی شي؟ اودوروسته برخه اخیستونکوقرباني کیدای شي او زموږ دکلي امام صاحب وایي چې داسې قرباني نه کیږي.

جواب: دڅاروي حلالیدونه وروسته برخه نه شي بدلیدای، قرباني صحیح شوه دچاچې یوځوبرخې وي دهغه له طرف نه هغومره برخې قرباني وشوه.[1]

یوه غواکې چې دځوڅوندیواومړیوبرخه وي، نود قرباني طریقه څه ده؟

سوال: که چیرته یوې غواکې څلور ژوندي اودریو مړیو له طرف نه قرباني وي، نو ایا داجائزدي؟ اوڅه یې طریقه ده؟

جواب: کولی یې شئ اوهماغه طریقه ده کومه چې داوو کسانو د شریکېدوده.[2]

❖ دقرباني له پاره دعا❖

دڅاروي حلالو وخت کې دعا

بسم الله الله اکبر ﴿إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ۝ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۝﴾[3]

ترجمه: مامتوجه کړخپل مخ دهغه طرف ته چاچې اسمانونه اوځمکې یې پیداکړي دي او زه څوک شریک کونکی نه یم. بې شکه زمالمونځ، زما قرباني اوزمامرګ اوژوند دالله تعالی له پاره دی، چې هغه دټول جهان پالونکی دی.

---

[1] وجه الإستحسان أنها تعينت للذبح لتعينها للأضحية حتى وجب عليه أن يضحى بها بعينها فى أيام النحرويكره أن يبدل بها غيرها (البحرالرائق ج :٨ ص : ٢٠٤، قبيل كتاب الكراهية، طبع دارالفكر)_

[2] يجب أن يعلم ان الشاة لاتجزى إلاعن واحد .... والبقر والبعير يجزئ عن سبعة إذا كانوا يريدون به وجه الله تعالىٰ (فتاوى عالمگيرى ج: ٥ص:٣٠٤،كتاب الأضحية، الباب الثامن،كذا فى البدائع ج:٥ص:٧٠)

[3] مشكوٰة، باب فى الإضحية، الفصل الثانى ص :١٢٨)_

د ښاروي د حلالولو نه وروسته دعا

اللهم تقبله مني كما تقبلت من حبيبك محمد وخليلك ابراهيم عليهما السلام.[۱]

ترجمه اې الله داقرباني زماله طرف نه قبوله كړه. څنګه چې تاقبوله كړې دخپل حبيب حضرت محمد ﷺ اوخپل خليل حضرت ابراهيم عليه السلام څخه

د قرباني نه وروسته د دعا ثبوت

سوال: دجمعې ورځې په اشاعت اقرا صفحه باندې تاسودقرباني كولودوخت اودقرباني كولونه وروسته دعاليكلې وه. خوتاسودې باره كې هيڅ حواله نه ده وركړې. آيا دادكوم حديث نه اخيستل شوې ده؟ دا اعتراض ماته هغه وخت وشوكله چې زمونږدمحلې دهلي مسجد المعروف غټې جومات دهلي كالوني كراچۍ خطيب په ډک جومات كې داخبره وكړه چې مادا دعااوسه پورې په يوحديث كې هم نه ده لوستلې اوددې تصديق هغه ديو مولانا صاحب نه وكړ.كوم چې هغه وخت هلته موجودو اوهمدغه جومات كې امامت هم كوې اودرس قرآن اوحديث هم وركوي دغه خطيب صاحب هره جمعه باندې ستاسواقراصفحه لولي. ددې اندازه مادډې خبرې نه لګولې ده چې هغه عام طورباندې ستاسودصفحې حواله وركوي. چې نن جنګ اخباركې راغلي دي هغوى دې مسئلې باندې تنقيدكولووخت كې وويل كه چيرته دحديث نه دامسئله ثابته شي، نوزه به رجوع وكړم. له دې وجې تاسوچې دقرباني نه وروسته چې كومه دعاليكلې ده. هغه دكوم حديث نه اخيستل شوې ده؟ اوددې اتباع چاچاكړې ده؟

جواب: مشكوة شريف كې باب في الاضحيه كې دصحيح مسلم په روايت كې دحضرت عائشې رضي الله عنها حديث ذكردى چې حضور ﷺ دښكرور دتوررنګ يوګډ حلال كړ اوبيايې دا دعا وكړه بسم الله اللهم تقبل من محمدوال محمدومن امة محمد.(صفحه ۱۲۷)[۲]

---

[۱] مشكوة ص : ۱۲۷، طبع قديمي كتب خانه)_

[۲] د مسلم روايت دا دى : عن عروة بن الزبيرعن عائشة ان رسول الله صلى الله عليه وسلم امربكبش اقرن يطا في سواد، ويبرك في سواد وينظرفي سواد فاتي به ليضحي به قال لعائشة .... واخذالكبش فاضجعه ثم ذبحه ثم قال : بسم الله اللهم تقبل من محمد وال محمد ومن امة محمد ثم ضحى به (مسلم، كتاب الاضاحي ج :۲ص : ۱۵۷، طبع قديمي كتب خانه) واما قوله في الحديث الاخريطا في سواد وينظرفي سواد ويبرك في سواد فمعناه ان قوائمه وبطنه وماحول عينه اسود والله اعلم (شرح نووى على مسلم ج :۲ص : ۱۵۷)_

او هم دې کتاب کې د احمد، ابوداؤد، ابن ماجه، ترمذي او دارمي په روایت باندې د حضرت جابر رضی اللہ عنہ حدیث نقل شوی دی چې حضور ﷺ قرباني کولو وخت کې دا دوه ایتونه ولوستل

﴿ إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا ۖ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴾ او ﴿ قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لَا شَرِيكَ لَهُ ۖ وَبِذَٰلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ ﴾

او بیا یې دا دعا ولوسته **اللهم منک ولک عن محمد وامته.**

او بیا یې بسم الله الله اکبر ویلو سره حلاله وکړه[1] او مجمع الزوائد (۴\۲۱) کې د دې مضمون نور هم ډېر احادیث ذکر شوي دي. له دې نه پرته، **ربنا تقبل منا انک انت السمیع العلیم**، ایت نه هم دا خبره واضح کیږي چې د قبلیدو دعا کول پخپله هم پکار ده.

د قرباني په ثواب کې نور مسلمانان هم شریکول

سوال: جنګ اخبار کې ،،د قرباني نه وروسته د دعا ثبوت،، عنوان لاندې په جواب کې تاسو د مشکوة شریف د باب فی الاضحیة کې د مسلم شریف په روایت باندې د حضرت عائشې رضی اللہ عنہا حدیث ذکر کړی دی چې حضور ﷺ یو تور رنګی او ښکرور ګډ ذبح کړ او بیا یې دا دعا وکړه

بسم الله اللهم تقبل من محمد وال محمد ومن امة محمد (صفحه ۱۲۷)

له دې حدیث نه دا سوال پیدا کیږي چې ایا د ګډ، چیلی وغیره په شان څاروي قرباني دیو کس نه زیات خلک کولی شي؟ ځکه چې نبي کریم ﷺ په خپله دعا کې د خپل طرف نه، د خپلې کورنۍ له طرف نه او د ټول امت له طرف نه د قرباني قبلیدل غوښتي دي، ایا هم دې سنت باندې عمل کولو سره مسلمان په خپله قرباني کې د نبي کریم ﷺ نوم مبارک شاملولی شي؟ او حضور ﷺ په خپله قرباني کې د ځان سره امت شامل کړی دی.

---

[1] عن جابر بن عبد الله رضى الله عنهما قال : ذبح النبى صلى الله عليه وسلم يوم الذبح كبشين اقرنين أملحين موجوء ين فلما وجههما قال : إنى وجهت وجهى للذى فطر السماوات والأرض علىٰ ملة إبراهيم حنيفا وما أنا من المشركين، إن صلا تى ونسكى ومحياى ومماتى لله رب العالمين لاشريک له وبذالک امرت وأنا أول المسلمين، اللهم منک ولک عن محمد وأمته، بسم الله والله اكبر ثم ذبح رواه احمد وأبوداؤد وابن ماجة والدارمى، وفى رواية لأحمد وأبى داؤد والترمذى : ذبح بيده وقال : بسم الله والله اكبر، اللهم هٰذا عنى وعمن لم يضح من أمتى (مشكوٰة المصابيح، باب فى الأضحية، الفصل الثانى ص : ۱۲۸، طبع قديمي)۔

جواب: دیو چیلی یا ګډ قرباني یوازې دیو کس له طرف نه کېدای شي[1] حضور ﷺ چې کوم ګډ ذبح کړی و. دهغه په ثواب کې يې ټول امت شریک کړی و. دیوګډ قرباني دځپل طرف نه کولو سره دهغه ثواب ډیرو خلکوته بښل کېدای شي.[2]

❖ د ذبحې کولو او غوښې باره کې مسئلې ❖

د بسم الله نه پرته د ذبحه شوي ځاروي شرعي حکم

سوال: ښارکې چې دمذبح خانې نه کوم ځاروي حلالېدو سره راځي هغو کې ډیرکم ځاروي شرعي طورباندې ذبحه کیږي،که نه. اکثر ځاروي له کلمې او تکبیر ویلو پرته څملوي اوچاړه پرې راکش کړي . دازمادسترګولیدلی حال دی اودې باره کې تقریبا قصاب هم معذوردی. ځکه چې هغه کې اکثردلمونځ روژې نه ناواقف اودشرعي حکمونونه غافل دی اودشرعي ذبحه کولوپابندي هم نه برداشت کوي.

جواب: که چیرته مسلمان نه ذبحه کولووخت کې بسم الله لوستل هیر شي، نوحلاله صحیح ده اوکه څوک قصدسره بسم الله نه لولي. نود هغه ذبیحه حلاله نه ده اوکوم کس ته چې معلومه وي چې داحلاله حلال نه ده. دهغه له پاره خوراک اوڅښناک يې هم حلال نه دي، په هرحال په متعلقه ادارې فرض دي چې هغه شرعي طورباندې حلاله وکړي اودهغه نګراني هم وکړي چې په شرعي طریقه باندې حلال شول اوکه نه...؟[3]

---

[1] فلا تجوز الشاة والمعزإلاعن واحد (فتاوى عالمگيرى ج :۵ص :۲۹۷،کتاب الأضحية، طبع رشيدية كوئته) وأيضا : وأما قدره فلا يجوزالشاة والمعزإلا عن واحد وإن كانت عظيمة سمينة تساوى شاتين مما يجوز أن يضحى بهما (بدائع الصنائع، كتاب التضحية، فصل وأما محل إقامة الواجب ج : ۵ص : ۷۰، طبع ايچ ايم سعيد)_

[2] وأما قدره فلا يجوزالشاة والمعزإلا عن واحد وإن كانت عظيمة سمينة، تساوى شاتين ممايجوز أن يضحى بهما لأن القياس فى الإبل والبقرآن لايجوز فيهما الإشتراک لأن القربة فى هٰذا الباب إراقة الدم وانها لاتحمل التجزأة لأنها ذبح واحد وإنما عرفنا جوازذالک بالخبرفبقى الأمرفى الغنم عليٰ أصل القياس، فإن قيل : أليس انه روى أن رسول الله صلى الله عليه وسلم ضحى بكبشين أملحين أحدهما عن نفسه والاخرعمن لايذبح من أمته فكيف ضحى بشاة واحدة عنٰ أمته عليه السلام؟ (فالجواب) أنه عليه الصلاة والسلام انمافعل ذالک لأجل الثواب وهوأنه جعل ثواب تضحيته بشاة واحدة لأمته لا للأجزاء وسقوط التعبد عنهم (البدائع الصنائع، كتاب التضحية فصل وأما محل إقامة الواجب ج: ۵ص : ۷۰)_

[3] ولنا ماروى عن راشد بن سعد عن النبى عليه الصلاة والسلام أنه قال : ذبيحة المسلم حلال سمى أولم يسم مالم يتعمد (بدائع الصنائع، كتاب الصيد والذبائح ج : ۵ص : ۴۷، فصل وأما بيان شرط حل الأكل...الخ)

مسلمان قصاب به د حلالې کولو وخت کې بسم الله لولي اوکه نه ، دا شک غلط دی

سوال: دا لیدل شوي دي چې قصاب د جمعې لمونځ هم نه اداکوي او غوښه کې مصروف په نظر راځي. قرآن پاک کې دي کوم شي (څاروي) باندې چې دالله تعالی نوم وانخیستل شي اوحلال کړل شي. هغه حرام دی. موږته شک دی، چې داخبره کېدای شي چې دڅاروي حلالو وخت کې تکبیرپړې نه لوستل کېږي. قصاب سره خبره کولوسره هم ویرېږو، ځکه چې قصاب ډېر بداخلاقه وي اود غوښې نه پرهیزڅنګه کېدای شي؟ داخوډېرګران کاردی اوموږته دا معلومه هم نه ده چې ایا قصاب مسلمان دی اوکه غیرمسلمان؟ اوکه چیرته موږخپلوان (عزیز) یا ګاونډي (همسایه) کره غوښه خورو. نوموږته معلومات وي اوکه نه دخپلوان (عزیز) نه پوښتنه کول دجنګ ذریعه جوړیدای شي، اول به هغوی ته پخپله هم معلومه نه وي. داسې صورت کې څه کول پکاردي؟

جواب: حلاله کونکی عام طورباندې مسلمان وي اودهغه باره کې داګمان کول پکاردي چې هغه به دذبحه کولووخت کې تکبیر لولي.کومه ویره چې تاسولیکله ده. داعتبارقابل نه ده اوکه چیرته یقیني طور باندې د یو قصاب قصد سره بسم الله نه لوستل معلوم شي، نوبیادهغه دحلالې خوړل نه دي پکار.[۱]

په قصاب باندې د قرباني څاروی ذبحه کول

سوال: زیات خلک د قرباني څاروي په قصاب باندې ذبحه کوي، هغوی ته په مشکله نه پوره تکبیر ورځي اونه دهغوی جامې پاکې صفا وي، هغوی به د قرباني دعاء په مشکله یو څناور باندې وایي، په دې صورت کې قرباني ادا کېږي اوکه نه؟

جواب: که ذبحه کونکی مسلمان وي او قصدا تکبیر نه پرېږدي، نو ذبیحه حلاله ده او قرباني هم صحیح ده. [۲]

---

[۱] وحل ذبيحة مسلم وكتابي لقوله تعالىٰ ....لامجوسي و وثني ومرتد ومحرم وتارک التسمية عمدا يعني لا يحل ذبيحة هؤلاء .... وأما تارک التسمية عمدا فلقوله تعالىٰ : ولاتأكلوا مما لم يذكراسم الله عليه، ولقوله صلى الله عليه وسلم : إذا ارسلت كلبک المعلم وذكرت اسم الله فكل، الحديث .... قيدنا بقولنا" عمدا" لأنه لوترک التسمية ناسيايحل أكلها ... الخ (البحرالرائق،كتاب الذبائح ج : ۸ص : ۱۹۱طبع دارالمعرفة بيروت) وأيضا : وفي شرح المجلة : اليقين لايزول بالشک لأن ماثبت بيقين لايزول إلا باليقين (شرح المجلة ص : ۲۰المادة : ۴، طبع مكتبة حبيبيه كوئته)_

[۲] عن راشد بن سعد رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم أنه...[بقيه حاشيه په راروانه صفحه..

دقرباني اداب

سوال: دقرباني کولو څه اداب دي؟

جواب: دقرباني ځاروی یو څو ورځې مخکې نه ساتل افضل دي[۱] د قرباني دځاروي نه پې، شیدې، اخیستل یا یې ویښتان کټ کول جائزنه دي. که چا داسې وکړل، نوپې، یاویښتات یادهغو قیمت صدقه کول واجب دي (بدائع)[۲] قرباني نه مخکې چاړه ښه تیره کول پکار دي اویو ځاروی دبل ځاروي مخکې مه ذبحه کوئ[۳] اوذبحه کولو نه وروسته دځرمنې ویستو اودغوښې ټکړې کولوکې تندي (بیړه) مه کوئ. ترڅو پورې چې ځاروی یخ شوی نه وي (بدائع)[۴]

دقرباني مسنونه طریقه

سوال: دقرباني صحیح طریقه څه ده؟

جواب: خپله قرباني په خپل لاس باندې ذبح کول غوره دي که پخپله دذبح کولوطریقه نه ورځي، نوپه بل چاباندې یې هم حلالولی شي. خود حلالې وخت کې په خپله باندې

...بقیه د تیرمخ]... قال : ذبیح المسلم حلال سمی أولم یسم مالم یتعمد وهذا نص فی الباب (البدائع، کتاب الذبائح والصیود ج : ۵ص : ۴۷ طبع ایچ ایم سعید)

[۱] فیستحب أن یربط الأضحیة قبل أیام النحربأیام لمافیها من الإستعداد...[بقیه حاشیه په راروانه صفحه..

...بقیه د تیرمخ]... للقربة وإظهارا لرغبة فیها فیکون فیه أجر وثواب (البدائع الصنائع، کتاب التضحیة، فصل وأما بیان مایستحب قبل التضحیة ج :۵ص : ۷۸)_

[۲] ولواشتری شاة للأضحیة فیکره أن یحلبها أویجزصوفها فینتفع به لأنه عینهاللقربة فلا تحل له الإنتفاع بجزء من أجزائها قبل إقامة القربة فیها ..... ولأن الحلب والجز یوجب نقصانا فیها وهوممنوع عن إدخال النقص فی الأضحیة ...... فإن حلب تصدق باللبن لأنه جزء من شاة متعینة للقربة ماأقیمت فیها القربة فکان الواجب هوالتصدق به ......و کذالک الجواب فی الصوف والشعروالوبر .... الخ (البدائع الصنائع فی ترتیب الشرائع، فصل وأما بیان مایستحب ومایکره ج : ۵ص : ۷۸)_

[۳] عن شداد بن اوس قال : سمعتهامن رسول الله صلی الله علیه وسلم : ان الله کتب الإحسان علیٰ کل شیء، فإذا قتلتم فأحسنوا القتلة، وإذا ذبحتم فأحسنوا الذبح، ولیحد أحدکم شفرته ولیرح ذبیحته وفی الحاشیة : قوله ولیحد حدکم اه ....ویستحب أن لایحد السکین بحضرة الذبیحة وأن لایذبح واحد بحضرة أخری ولایجرها إلی مذبحها (سنن أبي داؤد ج : ۲ص : ۳۳باب فی الرفق بالذبیحة)_

[۴] وأماالذی یرجع إلی الة التضحیة ..... وهو أن تکون الة الذبح حادة من الحدید ....فالمستحب أن یتربص بعد الذبح من جمیع أعضاء ه وتزول الحیاة عن جسده ویکره أن ینخع ویسلخ قبل أن یبرد ... الخ (بدائع الصنائع، کتاب التضحیة، فصل وأما بیان مایستحب قبل التضحیة ......ومایکره ج : ۵ص : ۸۰)_

حاضریدل افضل دي[۱] دقرباني نیت یوازې په زړه کې کول کافي دي. په خولې باندې دوېلو ضرورت نه شته او دذبحه کولو په وخت کې بسم الله الله اکبرویل ضروري دي.[۲]

د قرباني څاروی څنګه څملول پکاردي؟

سوال: دقرباني څاروی حلالووخت کې څنګه څملول پکاردي؟ دڅاروي سر دقطب طرف ته وي اومری یې دکعبې طرف ته یادڅاروی دکعبې طرف ته وي اومری یې دقطب طرف ته. یعنې دذبحه کیدونکي مخ کوم طرف ته وي؟

جواب: دڅاروي مخ دقبلې طرف ته مستحب دی اوکومه طریقه باندې چې ذبحه کولو کې اساني وي. هیڅ خبره نه شته.[۳]

د څاروي ذبحه کولو په وخت ((الله اکبر)) ویل

سوال: د څاروي ذبحه کولو په وخت تکبیر څنګه وویل شي؟ ایا دا تکبیر صحیح دی: ((بسم الله الله اکبر، الله اکبر)) یایوازې ((بسم الله)) وویل شي؟ هرکرت وویل شي یا هر کرت (الله اکبر) سره (بسم الله) وویل شي؟ ایا د څاروي مخ قبلې طرف ته کول ضروري دي؟

جواب: یوازې یو کرت دې ((بسم الله الله اکبر)) وویل شي. که چیرته یوازې یې ((بسم الله)) شریف وویله. نوبیا هم ذبیحه حلاله ده.خو ((بسم الله الله اکبر)) ویل مستحب دي.[۴] د څاروي مخ قبلې طرف ته کول سنتِ مؤکده دي او بلاعذر ددې پرېښودل مکروه دي.[۵]

کس (چپ) لاس باندې څاروی حلالول د سنت خلاف دي

سوال: ایا کس (چپ) لاس باندې څاروی حلالول جائزدي؟

---

[۱] فالأفضل أن يذبح بنفسه إن قدرعليه .... هٰذا إن كان الرجل يحسن الذبح ويقدرعليه، فأما إذا لم يحسن فتوليته غيره فيه أولى ..... ويستحب أن يحضر (بدائع، كتاب التضحية ج :۵ ص :۷۹)_

[۲] ويكفيه أن ينوى بقلبه ولايشترط أن يقول بلسانه مانوى بقلبه كما فى الصلاة لأن النية عمل القلب والذكر باللسان دليل عليها ... الخ (بدائع الصنائع، كتاب الأضحية، فصل وأما شرائط إقامة الواجب ج : ۵ص : ۷۱)

[۳] ومنها أن يكون الذابح مستقبل القبلة والذبيحة موجهة إلى القبلة (بدائع ج : ۵ص : ۶۰)_

[۴] قال البقالى : المستحب أن يقول بسم الله، الله أكبريعنى بدون الواو ... الخ (فتاوى عالمگيرى، كتاب الذبائح ج : ۵ص : ۲۸۸، الباب الأول)

[۵] وإذا ذبحها بغيرتوجه القبلة حلت ولكن يكره (فتاوى عالمگيرى،كتاب الذبائح ج :۵ص : ۲۸۸)

جواب: جائز دي. خود سنت خلاف دي او که چیرته څه عذر وي. نوبیا به د سنت خلاف هم نه وي [۱]

ایا چاړه کې دسته (لاستی) او چاړه کې درې سوري ضروري دي؟

سوال: ځینې خلک وایي چې د ذبحې په وخت کې داضروري ده چې چاړې سره دلرګي لاستی وي. یعنې دسته باید دلرګي وي. یوازې د اوسپنې چړې سره ذبح کول حرام دي. او چړې کې درې سوري هم لازمي دي.

جواب: په چاړه کې د لرګي لاستی او چاړه کې درې سوري څه شرط نه دي. ذبیحه ددې دواړو شرطونو نه پرته هم حلاله ده.

بې لاستي چاړه باندې حلالول

سوال: ایا بې لاستي چاړه باندې حلالول جائزدي؟

جواب: دیوازې اوسپنې یادهرقسمه دهات نه جوړې شوې چاړې باندې حلاله کول جائزدي اودا خیال بالکل غلط دی که چیرته چاړه کې لرګی نه وي، نوحلاله مرداره ده. [۲]

د ماښام نه وروسته څاروی ذبح کول

سوال: د ماښام نه وروسته د څاروي ذبحه کولو له پاره څه احکام دي؟

جواب: که چیرته صحیح ذبحه کېدای شي. یعنې رڼا وي چې د څاروي رګونه په نظر راځي، نو د شپې ذبحه صحیح ده. [۳]

د ښځې حلاله کول حلال دي

سوال: زموږکورکې زموږ مور، نیااودکورنورې ښځې په خپله باندې چرګې وغیره حلالوي. ما کالج کې خپلوملګروته وویل. نو یوڅو وویل چې دښځې دلاس حلاله مکروه

---

[۱] الضرورات تبیح المحظورات، أی ان الأشیاء الممنوعة تعامل کالأشیاء المباحة وقت الضرورة .... الخ (شرح المجلة ج :۱ص : ۲۹المادة : ۲۱ طبع مکتبه حبیبیه کوئته)_

[۲] ومنها أنه یستحب فی الذبح حالة الإختیارأن یکون ذالک بالة حادة من الحدیدکالسکین والسیف ونحوذالک ... الخ (بدائع، کتاب الذبائح والصیود ج : ۵ص : ۶۰، طبع ایچ ایم سعید)_

[۳] ان المستحب أن یکون الذبح بالنهارویکره باللیل والأصل فیه ماروی عن رسول الله صلی الله علیه وسلم انه نهیٰ عن الأضحیة لیلا عن الحصاد وهوکراهة تنزیه ومعنی الکراهة یحتمل أن یکون لوجوه أحدها ان اللیل وقت أمن وسکون وراحة فإیصال الألم فی وقت الراحة یکون أشد، والثانی انه لا یأمن من أن یخطیء فیقطع یده ولهذا کره الحصاد باللیل، والثالث ان العروق المشروطة فی الذبح لا تتبین فی اللیل فربما لا یستوفی قطعها (بدائع الصنائع ج : ۵ص : ۶۰)

وي. ځینې وایي چې حرام وي. مهرباني وکړئ او ووایئ چې دخوراک دنیت له پاره دځاروي او مرغو حلالول جائزدي او که نه ناجائز؟

جواب: جائزدي. ستاسو ملګرو مسئله غلطه بیان کړې ده.[1]

د مشین په ذریعه باندې ذبحه شوې غوښه صحیح نه ده

سوال: ایا دمشین په ذریعه باندې ذبحه شوې غوښه حلال ده؟

جواب: مشیني حلالې ته علماوو صحیح نه دي ویلي، له دې وجې دې نه ځان ساتل پکاردي.[2]

سرباندې زخمي کولوسره مشین باندې چرګه حلالول صحیح نه دي

سوال: نن سبا ملک کې په مشین باندې چرګان ذبحه کیږي او بیا د بیوکې پیک (بند) کړل شي او مختلفو علاقوته لیږل کیږي. نوعرض دادی چې زما په خیال باندې دذبحه کولو دا طریقه غیر اسلامي ده، ځکه چې اول هغوی په سرباندې زخمي کولوسره بې هوشه کړل شي او بیا یې ذبحه کړي. ایا دا طریقه صحیح ده او داغوښه حلاله ده که حرام؟ ځکه چې مادلندن نه چاپ شوي یو کتاب کې ددې باره کې لوستلي و. مخکې لندن کې هم داطریقه وه. خو دمسلمانانو او یهودیانو په وینا باندې دا طریقه ختمه شوه او اوس چرګې ژوندئ حلالوي.

جواب: دذبحه کولو دا طریقه غلطه ده[3]. که چیرته په سرباندې زخمي کولو سره دچرګې په حلالولو کې څه راحت وي او دا طریقه دالله تعالی په نزد باندې خوښه وای، نو حضور ﷺ به پخپله باندې ددې تعلیم فرمایلی و. کوم خلکو چې دا طریقه ایجاد کړې ده. هغوی ځان د حضور ﷺ نه زیات ذهین او عقل مند ثابتوي. که پاکستان یا بل مسلمان ملک کې دا طریقه وي. نو سمدستي یې بندول پکاردي.

---

[1] وحل ذبیحة مسلم وکتابی وصبی وإمرأة (البحرالرائق، کتاب الذبائح ج :۸ص :۱۶۸) أیضا : فتحل ذبیحتها(أی الکتابی والذمی والحربي) ولوالذابح مجنونا أو امرأة أوصبیا یعقل التسمیة والذبح ویقدر (درمختار، کتاب الذبائح ج : ۶ص: ۲۹۷) عن ابن کعب بن مالک عن أبیه أن إمرأة ذبحت شاة بحجر. فسئل النبی صلی الله علیه وسلم عن ذالک فأمربأکلها (صحیح البخاری، کتاب الذبائح، باب ذبیحة الأمة والمرأة ج : ۲ص : ۸۲۷)_

[2] د تفصیل دپاره اوګورئ : فتاوی بینات، کتاب الذبائح والأضحیة ج : ۴ص : ۲۹۱تا ۵۴۵ طبع مکتبه بینات. فتاوی محمودیة، باب الذبائح ج : ۱۷ص : ۲۳۲)_

[3] قال الله تعالیٰ : '' حرمت علیکم المیتة والدم...... والمنخنقة والموقوذة والمتردیة '' ... الایة (المائدة : ۳)

د قادیانیانو ذبیحه او نورشیان خوړل

سوال: قادياني خلک قرباني کوي، نو دهغوی د قرباني غوښه دیو مسلمان کور ته راشي، نو اخیستو سره يې وغورځوي یا يې واپس کړي؟ دیو مسلمان ګاونډي قادياني دی، دهغه د کور نه کله کله د څوراک شیان راځي، نودهغه شیانو سره څه وکړو؟ واپس يې کړو یا اخیستو سره يې وغورځو؟

جواب: قادیانیانو سره هیڅ تعلق پکار نه دی اود شیانو لین دین هم یو قسم تعلق دی،[۱] د قادیاني ذبیحه مرداره ده. دهغې خوړل حلال نه دي، ددې له وجې چې دی مرتد اوزندیق دی.[۲]

د غیرمسلم ملک نه راغوښتل شوې غوښه حلاله نه ده

سوال: دلته دغوښې یادچرګودغوښې پیکونه پیداکیږي، کوم چې دیورپ (اروپایي) یا نورو ملکونوکوم چې عام طور(مسلمان ملک نه وي) معلومه نه ده چې هغوی به حلاله څنګه کړې وي، ذبحه کولوباندې به تکبیر ویلی وي اوکه نه، ایا داسې غوښه موږمسلمانان استعمالولی شو اوکه نه؟

جواب: دکومې غوښې باره کې اطمینان نه وي چې دابه حلاله طریقه باندې ذبحه شوې وي، نو دهغې نه پرهیزکول پکاردي، دیورپ اوغیراسلامي ملکونونه راغوښتل شوې غوښه حلاله نه ده.[۳]

که چیرته د مسلمانانو د عقیدې مطابق غوښه تیاره نه شي، نو خوړل يې جائز نه دي

سوال: جازونوکې دغوا اوچیلي غوښه دغیرمسلموپه لاسونوباندې کټ کیږي، ایا دهغې خوړل جائزدي؟ دمسلمان نه دپرته دبل چا دلاس حلاله جائزده؟ ددې شرطونه څه دي؟

جواب: دمسلمان یاصحیح او واقعي اهل کتاب دلاس ذبحه شوې غوښه خوړل جائزدي، په دې شرط باندې چې هغه صحیح طریقې سره بسم الله لوستلوسره ذبحه کړې وي، دنورو غیر

[۱] " يايها الذين امنوا لاتتخذوا عدوى وعدوكم اولياء " ..... الاية (الممتحنة : ۱)

[۲] فلا توكل ذبيحة أهل الشرك والمجوسى والوثنى وذبيحة المرتد (بدائع الصنائع ج : ۵ص : ۴۵، فصل وأما بيان شرط حل الاكل فى الحيوان، طبع سعيد)

[۳] ومن شرائط الزكاة أن يكون الذابح مسلما اوكتابيا فلا تؤكل ذبيحة أهل الشرك والمجوسى والوثنى وذبيحة المرتد (البدائع الصنائع، كتاب الذبائح ج : ۵ص : ۴۵) أيضا : وفى البحر من اشترى لحما، فعلم أنه مجوسى وأرادالرد، فقال : ذبحه مسلم يكره أكله (ردالمحتار، كتاب الحظروالإباحة ج : ۶ص : ۳۴۴).

مسلمو دلاس کښې شوې غوښه حلاله نه ده[1] دغیرمسلم کمپنیوپه جازونو (طیارو) کې که چیرته غوښه دمسلمانانو دعقیدې مطابق نه ورکول کیږي. نو دهغې خوراک جائزنه دی.[2]

سعودي عرب کې د خرڅیدونکې غوښې استعمال

سوال: سعودي عرب کې چې کومه غوښه خرڅیږي. خاص طورباندې دحج په ورځو کې.هغه څو قسمونه وي

١ دبهرملکونونه چې کومه غوښه راځي هغو باندې خودیوټیپ ریکارډرپه ذریعه باندې بسم الله لوستلو سره ذبحه کیږي.

٢ چاړه باندې بسم الله لیکل شوې وي اوذبحه کوي.

٣ دهغه ځای اهل کتاب یې ذبحه کوي. اګرچې داهل کتاب ذبحه کول جائزدي، خو د نن سبامسلمانان یوازې دنوم مسلمانان دي. الاماشاء الله. نواهل کتاب به په لومړۍ درجه کې یوازې دنوم اهل کتاب وي. اوس به سلو کې یوکس هم په مشکله باندې پیداکیږي چې هغه به صحیح اهل کتاب وي. په هرحال داصحیح خبره ده چې دغه خلک (اهل کتاب) په خپل دین باندې نه دي. نو ایا دې حالت کې دهغوی ذبحه شوی څاروی اودهغو ښځوسره نکاح دمسلمان له پاره جائزدي؟ داخودبهرنه د راتلونکې غوښې تفصیل دی.
دسعودي عرب په ملک کې یعنې مکه مکرمه اومدینه منوره کې یوه چرګه ذبحه کولوسره دیخولونه پرته په ګرمواوبو یامشین کې واچول شي چې دهغه نه بڼکې وغیره ووځي. څرمن ترې نه هغه خلک نه باسي. دویم صورت کې منی کې مذبح خانې لیدل شوي دي چې دڅارویو حلالوسره چې یخ نه وي.اکثرخوییې رګونه هم صحیح نه وي کټ شوي اودویم څاروي حلالوسره هغې باندې وغورځول شي. آیا دداسې ذبحه کولواجازه زموږشریعت ورکوي اوکه نه؟ تفصیل سره جواب راکړئ، داهم بیان کړئ چې ایا بیان شوی ټول صورت حال په عربو کې جائزدی؟

جواب: که چیرته دغوښې باره کې پوره اطمینان نه وي چې ایا داپه شرعي طریقه باندې ذبحه شوې. نو داحتیاط له پاره دهغې خوړل صحیح نه دي.[3]

---

[1] وأما شرائط ركن الذكاة فأنواع .... ومنها أن يكون مسلما أوكتابيا فلا تؤكل ذبيح أهل الشرك والمجوسي والوثني .... وتؤكل ذبيحة أهل الكتاب لقوله تعالىٰ : وطعام الذين أوتوا الكتٰب حل لكم " والمراد منه ذبائحهم ...... ومنها التسمية حالة الذكرعندنا .....ولنا قوله عزوجل : "ولا تأكلوا مما لم يذكر اسم الله عليه وإنه لفسق " ...الخ (البدائع الصنائع،كتاب الذبائح والصيود،ج: ٥ص :٤٥، ٤٦، طبع سعيد)

[2] اوګورئ: فتاوى بينات ج: ٤ص :٢٩١ تا ٥٤٥)

[3] أن يجد شاة مذبوحة فى بلد فيهامسلمون ومجوس، فلا تحل حتى يعلم...[بقيه حاشيه په راروانه صفحه.

سوال: دا به څنګه معلومیږي چې دې هوټل کې غیرشرعي غوښه خرڅیږي، نن سعودي عرب کې زما څلوېښت ورځې وشوې. زما یقین دی چې لس کم سل فیصده هوټلونوکې همدغه غوښه خرڅیږي. ځکه چې دخلکو دریاتوالي له وجې دوی له پاره مشکل دي چې چیلی وغیره حلاله کړي له دې وجې دغه خلک د بهر غوښه استعمالوي، ځینې خلک خوحقیقت بیان کړي. پوښتنه دا کول غواړم چې ایا ددې ټول صورت حال باوجود دمسلمان ګواهي به معتبرموي او که نه. کله چې حقیقت دتجربې په ذریعه باندې معلوم شوی وي.

جواب: که یودین دارمسلمان ووایي چې داغوښه حلاله ده، نودهغه ګواهي به معتبره وي.[1]

ایا مسلمان په غیرمسلم ملک کې حرامه غوښه استعمالولی شي؟

سوال: زه امریکه کې تعلیم حاصلوم، دلته ډیروملکونوطالبان دي، کله چې هغوی دکوشش کولو باوجود حلاله غوښه پیدا نه شي، نود ستور نه داسې غوښه واخلي، کومه چې اسلامي طریقه باندې نه وي ذبحه شوي، نووایئ چې موږ څه وکړو؟

جواب: پوښتل شوې مسئله کې دټولونه مخکې یوڅواصولو باندې ځان پوه کړئ. دهغه نه وروسته به ان شاء الله په پورته ذکرشوې مسئلې باندې پوهیدوکې څه تکلیف نه وي:

۱: حلال خوړل ضروري دي اوفرض دي، حلال پریښودل اوحرام اختیارول، دشرعي ضرورت نه پرته ناجائزاوحرام دي.[2]

۲: ترڅوپورې چې حلال شی پیدا کیږي دحرام شی استعمال ناجائزدی.

۳: غوښه خوندوره اوخوښه غذا ده. که چیرته حلاله پیدا شي، نوبهترده، خو که حلاله پیدا نه شي، نو دحرام استعمال صحیح نه دی.

۴: دچادخوښې له وجې دحرام شي استعمال حلال کیدای نه شي.[3]

...بقیه د تیرمخ]... أنها مذكاة مسلم، لأنها أصلها حرام، وشككنا فى الذكاة المبيحة، فلوكان الغالب فيها المسلمون جاز الأكل عملا بالغالب المفيد للطهورية (شرح الحموى على الأشباه والنظائر، القاعدة الثالثة : اليقين لايزول بالشك ج :١ص: ١٨٣ طبع إدارة القران والعلوم الإسلامية)

[1] إن خبرالواحد يوجب العمل (البحرالرائق، باب شروط الصلاة ج :١ص : ٣٠٥) أيضا : ثم اعلم أن الشك على الثلاثة أضرب ......فالأول : مثل أن يجد شاة مذبوحة فى بلد...... فلوكان الغالب فيهاالمسلمون جازالأكل عملا بالغالب المفيدة للطهورية (شرح الحموى على الأشباه، القاعدة الثالثة ج : ١ص : ١٨٣ طبع إدارة القران)_

[2] "يايهاالذين امنوا كلوا من طيبٰت ما رزقنكم " الاية " انماحرم عليكم الميتة والدم ولحم الخنزيروماأهل به لغيرالله " (البقرة : ١٧٣)_

[3] عن سلمان ....قال عليه السلام : الحلال ماأحل الله فى كتابه والحرام...[بقيه حاشيه په راروانه صفحه

۵ دحرامو شیانو استعمال هغه وخت کې جائزدی کله چې حلال نه پیدا کیږي، دځان بچ کولو له پاره چې حلال شی موجودنه وي. دې ته شرعي اضطرار ویل کیږي.[۱]

۶ دشرعي اضطرار په موقع باندې یوازې دځان بچ کولودحدپورې د حرام شي استعمال صحیح دی. دمزې اخیستو یامړه خیټه باندې خوړل صحیح نه دي.[۲]

۷ غیرمسلموکې یهوداونصارا کوم چې خپل خپل کتاب مني او د الله تعالی په نوم باندې څروي ذبحه کوي دهغوی ذبحه شوې دمسلمانانوله پاره حلال اوجائزده.خو مجوس اودهریه اوکوم یهود اونصارا چې خپل خپل کتابونه نه مني اودالله تعالی په نوم باندې ذبحه نه کوي. دهغوی ذبحه شوې دمسلمانانوله پاره جائزنه ده[۳]یوازې دخوښې له وجې حرامه غوښه خوړل نه حلالیږي.

دحرامې غوښې په ځای باندې تاسوکب (ماهي)،هګۍ، پې (شیدې). ماسته او داسې نور... ډیر استعمالولی شئ. کله چې درته حلاله غوښه پیداشي. نوهغه ډیرمقدارکې ځان سره ذخیره کړئ. یا یوڅومسلمان په یوځای باندې دښارپه مذبح خانوکې چرګې وغیره ذبح کړئ.

هوټلونوکې د چرګانو غوښې

سوال: دعمرې یاحج له پاره سعودي عرب ته تګ وي، نودقیام په دوران کې غوښه او خاصکر د چرګانوغوښه استعمالیږي؟ هلته کوم چرګان چې راځي. نوهغه دنوروملکونونه راځي. عام خلک خو ددې خیال نه ساتي اوهغوی یې استعمالوي. هرکله چې دین دارطبقه اوخاصکرتبلیغي حضرات خوبالکل ددې غوښې نه ځانونه ساتي، په هوټلونوکې په ترکاري او روسټ کې هم چرګان استعمالیږي چې دبهرنه راوړل شوي وي، ځکه چې ارزانې هم وي اوپه ظاهره ښه هم. اوس سوال دادی چې موږ دغه روسټ چرګان یاچرګانوواله ترکاري استعمال کړو اوکه نه؟ سعودي حکومت دا وایي چې چرګان راغوښتل کیږي هغوی وایي

...بقیه د تیرمخ]... ماحرم الله فى كتابه، وماسكت عنه فهو عفوعنه (مشكوٰة، كتاب الأطعمه، ص: ۳۶۷)_

[۱] " فمن اضطرغيرباغ ولاعاد فلا اثم عليه" (البقرة : ۱۷۳) الضرورات تبيح المحظورات، ومن ثم جاز أكل الميتة عند المخمصة وإساغة اللقمة بالخمر.......ما أبيح للضرورة يتقدربقدرها ...... ومن فروعه المضطرلاياكل من الميتة إلاقدر سد الرمق (الأشباه والنظائر، القاعدة الخامسة ج :۱ص :۱۱۸، ۱۱۹، طبع إدارة القران)_

[۲] " فمن اضطرفى مخمصة غيرمتجانف لإثم فإن الله غفور رحيم " (المائدة : ۳)_

[۳] منها(أى ومن شرائط الذكاة) أن يكون مسلما أوكتابيا فلا تؤكل ذبيحة مجوسى وأهل الشرک والوثنى وذبيحة المرتد ...... وتؤكل ذبيحة أهل الكتاب لقوله تعالىٰ : " وطعام الذين أوتوا الكتاب حل لكم " والمراد منه ذبائحهم (بدائع الصنائع،كتاب الذبائح والصيود ج : ۵ص : ۴۵ طبع ايچ ايم سعيد)_

چې ذبیحه حلال ده. دویم طرف ته دین دارطبقه اوخاصکر تبلیغي حضرات په دې باندې هیڅ قسمه اعتبارنه کوي، ستاسونه په دې باره کې دامعلومول وي چې ستاسوڅه فتوا ده؟

جواب: دبهرملکونونه چې کوم چرګان راځي اول خودهغوی په باره کې داهم معلوم نه دي چې هغه به په صحیح طریقې سره ذبحه شوې هم وي اوکه نه؟ددې نه پرته دچرګانوحلالولو والا اصول دادي چې څنګه چرګ ذبحه کړي، نوهغه په تودو اوبوکې غوپه کړي. چې دهغه نه وزرې وغیره په اساني سره ووځي اوتمام ګند دهغې دننه موجودوي چې هغې سره هغه چرګ ناپاک شي اوددې خوراک حلال نه دی[1] ترڅوپورې چې ماته معلومه ده په سعودي عرب کې اوخاصکرد حج په موقعه باندې په هوټلونوکې چې کوم چرګان روسټ کیږي هغه هم دا قسمه ناپاکه چرګان وي. نوځکه ددې خوړل حلال نه دي

د اسټریلیا نه د راوړول شویو ګډانو غوښه استعمالول

سوال: د یو اخباري اطلاع مطابق پاکستان ته د دیرشتو زرو ګډانو یو سمندري بیړې رالیږلو سره د پاکستان مسلمانانو باندې ذبحه کولو سره وخوړل شوه. دا ګډان د اسټریلیا نه رالیږل شوي وو. چې دهغو دویمه بیړې عنقریب کراچۍ ته رارسیدونکې ده. دهغې په خریداري باندې ۱۰۵ ملین ډالر خرچه راغله. دا هغه ګډان دي چې د استعمال قابل نه دي پاتې شوي. له دې وجې د طبي ماهرانو مطابق د داسې ګډانو غوښه د صحت له پاره نقصاني وي. دا ګډان د اتلسو میاشتو نه دوو کلنو پورې دي اود اسټریلیا د وړیو دکاروبار لاندې استعمال شوي دي. په اسټریلیا کې د قانون مطابق تاکلي وخت نه وروسته داسې ګډان هلا کیږي. د نقصان نه د بچ کېدو له پاره په مشورې سره د دواړو لوړیو تاجرانو دیادو څارویواسلامي ملکونوته د راواربدولو بندوبست وکړ. دا ناقابل استعمال ګډان پاکستان ته یوازې د مالي فائدې له پاره راولیږل شو ، واضحه دې وي چې د پاګلو غواګانو (برطانیه) د غوښې په شان ددې ناروغوګډانو غوښه خوړلوسره هم انسان ذهني مرضونو او پاګل توب کې مبتلا کیږي. د رالیږل شویو ګډانو کار یوازې د مسلمانانو د غفلت. د یهود اونصاراوو په ذریعې سره وشو. ددې ټول تمهید دتوجه وړ امر دادی چې یاد درآمده شده ګډان د سور pig-swine خنزیرد تخم نه حامله Cross Breeding کیږي، دې له پاره چې د ښوربوالي د مخصوص جنین په یوځای والي سره زیات نه زیات څرب نسل حاصل کړل شي، یاده دې وي چې اهل مغرب د سور په تخم کرلو سره غوا ، چیلۍ او اوښې ل هم د ((تیست

---

[1] ولو القيت دجاجة حالة الغليان فى الماء قبل أن يشق بطنها لتنتف أو كرش قبل الغسل لايطهر أبدا....... وهو معلل بتشربها النجاسة المتخللة فى اللحم بواسطة الغليان (فتح القدير ج :۱ ص:۱۴۶، باب الأنجاس، طبع دارصادر بيروت)

ټیوب)) د پروسیس په ذریعې لیبارټري کې د جدید سائنسي طریقې لاندې دبلاربولو عمل قرار موندلو باندې د ځربه نسل یاد ځناور حاصلوي. په همدې ضمن کې جواب راکړئ چې رالیږل شوي ګهان او نور متذکره ځناورو مسلمان خوړلی شي؟ ایا دا مسلمانانو ته د حرام خوړلو باعث نه دی؟ او ایا د پاګل ګهانو خوراک جائز دی؟ واضحه دې وي پاګله غوا یا پاګل ګډ سائنسي اصلاح ده. ظاهرا دا ځناور صحت مند په نظر راځي

جواب: دلته دوه مسئلې دي. یوداچې که چیرته حلال ځناور ناروغ وي اودهغه غوښه د صحت له پاره ضرري وي. نودهغه غوښه خوړل اګرچې حلاله ده مګرطبي نقطه نظرسره ممنوع ده.[۱] دویمه مسئله داده چې کوم ځناور د حلال او حرام ځناورو د یوځای والي نه پیدا شو. هغه دخپل مور تابع دی، که چیرته دهغه مور حلاله ده. نودی هم حلال دی اوکه چیرته مور حرامه ده. نو دی هم حرام دی[۲]، خوبیا هم د داسې ځناورو خوړل د کراهت نه خالي نه دي. په دې سره معلومه شوه چې ددغه مشکوک ګهانو رالیږل ممنوع دي. حکومت باندې فرض دي چې د هغو په رالیږلو باندې پابندي ولګوي.

د اسټریلیا نه د رالیږل شوې غوښې استعمال

سوال: ستاسو توجه د((جنګ)) اخبار (۱۴ جولائی ۱۹۹۵ء)تاریخ ، صفحه:۱۰ کالم:۱، باندې شائع شوي خبر ((د اسټریلیا نه رالیږل شوي غوښه د یوټیلیټي سټور په ذریعې به ویشل کیږي.)) په عنوان سره را اړوم. د اسټریلیا نه رالیږل شوې غوښې ته د کولډ اسټوریج (یخو فریجونو) سهولت نه کېدو له وجه نه عامو خلکو ته رسیدو کې تکلیف سره مخ دي.. په دې سلسله کې د اسټریلیا ټرید کمشنر دصورت حال وضاحت کولوسره وویل چې مستقبل کې چې کله اکثرو قصابانو سره د ریفریجریشن سهولت پیدا شي. نو بیا به دا غوښه عوامو ته هم په اسانتیا سره ملاویږي. هغوی وویل چې د اسټریلیا نه حاصلیدونکې دا غوښه به په موزون قیمت باندې ملاویږي. د اسلام اباد په عوامي مرکز کې به د اسټریلین غوښې سهولت پیدا شي او زرترزره به په ملک کې قائم یوټیلیټي سټورونو کې هم دا غوښه ملاویږي.

د پورتني خبر په حوالې سره پوښتنه داده چې ایا مسلمان دخپل خوراک څښاک د شیانو د معیار تعین د غیرمسلم په حواله کولی شي؟ غیرمسلم قادیاني بالخصوص. نور غیرمسلم قومونه هم هرکله چې مسلمان ذهني طور باندې خپل طرف ته اماده کولو باندې ناکامه شي. نو هغوی ته پخپلو لاسونو سره ذبحه شوې غوښه خوړل شروع کړي او په دې طریقه دمسلمان

[۱] الضرورة يدفع بقدر الإمكان (شرح المجلة المادة : ۳۱ص : ۳۲، طبع حبيبيه كونته)

[۲] التابع تابع .....التابع لايفرد بالحكم (شرح المجلة المادة :۴۷/۴۸ص : ۳۹، طبع حبيبيه كونته)

زړه رو رو تورکيدل شروع شي او دهغه زړه او دماغ. دحرامو او حلالو تميز هير کړي او بيا کفر طرف ته مايل شي.

جواب: خط خو مې ستا شائع کړاوپه هغې باندې ستا بليغه تبصره هم، زموږه دلته مذهبي تنظميونو او سياسي جماعتونو ته. دحکومت ددې اقدام په خلاف پوره پوره احتجاج کول پکار دي چې حکومت دغيرمسلم ملکونو بيکاره شوې مرداره غوښه مسلمانانو باندې د خوړلو نه منع شي او زه مسلمانانو ته هم درخواست کوم چې ددې باسي غوښې د استعمال نه ډډه وکړي اودهغې مکمل بائيکاټ وکړي.

بحري جاز کې د عيسايي د لاس د ذبح شوي ځناور غوښه خوړل

سوال: مسئله داده چې زما ماما په بهرملک کې يوبحري جاز کې ملازم دی، چې اکثريورپي ملکونو کې سفر کوي، الحمدلله دلونځ او روژې پابند دی او د سفر په دوران کې هم پابندي کوي. لهذا مسئله داده چې اکثروختونو کې د يورپي ممالکو سفر کوي او کله دوه مياشتې او کله يوه نيمه مياشت سفر کوي. سفر زيات تر جنوبي امريکا، روس، استريليا . جاپان کې وي. ماما مې وايي چې د سفر په دوران کې چې موږ ته کوم خوراک ملاويږي، هغه اکثرغوښه وي، چې څوک پخوي هغه اشپز عيساي دی او څاروي هم هغه خلک ذبحه کوي. لهذا موږه يې هم خورو. موږ هغوی ته وايو چې موږ دا خوراک نه کوو، نوهغوی وايي مه خورئ. موږ هغوی ته وايو چې سبزيانې پخوئ. هغوی دا دليل ورکوي چې سفر زياته موده وي. لهذا سبزيانې خرابيږي. حالانکې غوښه په فريج کې محفوظ کيدلی شي. لهذا موږ دې خوراک خوړلو باندې مجبوره يو. حالانکې دهغې متبادله بله لاره هم نه شته . ځينې پاکستاني دوستان وايي چې نوکري پريږدئ، نوکري پريښودلوسره زه څه وکړم؟ حالانکې زموږ په ملک کې نوکري په اسانتياسره نه ملاويږي. اوکه چيرته د يو ښه نوکري له پاره درخواست ورکړي، نوپرته د رشوت نه نوکري نه ملاويږي، لهذا تاسو زما مجبوري پيش نظر ساتلوسره د قران اوسنتو په رڼا کې ما په جواب سره مطمئن کړئ!

جواب: که چيرته عيسايي ((بسم الله الله اکبر)) ويلوسره څاروی ذبحه کړي، نودهغه څاروي خوړل حلال دي. [1]

---

[1]]ومنها أن يكون مسلما أو كتابيا... ثم انما تؤكل ذبيحة الكتابي إذا لم يشهد ذبحه ولم يسمع منه شيء أوشهد وسمع منه تسمية الله تعالى وحده (فتاوى عالمگيرى ج : ۵ص : ۲۸۵، كتاب الذبائح، طبع رشيدية كوئته)

د بازاري غوښې د کباب استعمالول

سوال: بازار کې سیخ کې چې کوم کباب خرڅیږي، نو دا خلک هغه غوښه نه وینځي او قیمه نرۍ کولو له وجې نه وینځل هم مشکل وي. یعنې کباب سره زموږه خیټو کې وینه هم ځي.

جواب: دا هم حلال دي [۱]

❖ د قرباني غوښه ❖

د قرباني د غوښې تقسیم

سوال: دقرباني دغوښې تقسیم څنګه پکاردی؟

جواب: کومې غوښې کې چې ډیرشریکان وي.نوغوښه وزن سره تقسیمول پکاردي[۲] اندازه باندې یې مه تقسیموئ. غوره داده چې دقرباني ددرې برخې کولوسره یوه برخه خپل کور والا له پاره. یوه برخه دخپلوانو (عزیزانو) او دوستانوله پاره،اویوه بذخه په غریبانواو مسکینانو کې تقسیم کړئ،اودکوم کس کوروالاچې زیات وي، هغوی ټوله غوښه هم ځان نه ساتلی شي[۳]. دقرباني غوښه خرڅول حرام دي[۴]،ذبح کونکي ته اجرت کې غوښه یاڅرمن ورکول جائزنه دي.اجرت ورته جدا ورکول پکاردي.[۵]

---

[۱] " قل لا اجد فى ما اوحى الى محرما على طاعم يطعمه الا ان يكون ميتة اودما مسفوحا " الاية (الانعام: ۱۴۵)

[۲] ويقسم اللحم بالوزن لأنه موزون وإذا قسموا جزافا لايجوز (البحرالرائق ج : ۸ ص : ۱۹۸، كتاب الأضحية، طبع دارالمعرفة، فتاوى شامى ج : ۶ص : ۳۱۷، كتاب الأضحية،طبع سعيد)_

[۳] ويستحب أن يأكل من أضحيته ويطعم منها غيره، والأفضل أن يتصدق بالثلث ويتخذ الثلث ضيافة لأقاربه، و أصدقائه ويدخرالثلث، ويطعم الغنى والفقيرجميعا كذا فى البدائع ...... ولوحبس الكل لنفسه جاز، وله أن يدخرالكل لنفسه فوق ثلا ثة أيام، إلا أن إطعامها والتصدق بها افضل، إلا أن يكون الرجل ذاعيال غيرموسع الحال فإن الأفضل له حينئذ ان يدعه لعياله ويوسع عليهم به كذا فى البدايع (الفتاوى العالمگيريه، كتاب الأضحية ج : ۵ص : ۳۰۰ طبع رشيدية كوئته، وأيضا الشامية ج : ۶ص :۳۲۷، كتاب الأضحية، والبحر ج : ۸ص : ۲۰۳، طبع دارالمعرفة)

[۴] ولايحل بيع شحمها وأطرافها و رأسها وصوفها و وبرها وشعرها ولبنها ...الخ (عالمگیرية ج :۵ص ۳۰۱طبع بلوچستان بک دپو) وقوله عليه السلام : من باع أضحية فلاأضحية له، يفيدكراهة البيع (البحرالرائق،كتاب الأضحية ج :۸ ص : ۳۲۷)_

[۵] ولايعطى أجرة الجزارمنها شيئا والنهى عنه نهى عن البيع لأنه فى معنى البيع ....الخ (البحرالرائق،ج :۸ ص : ۲۰۳كتاب الأضحية، طبع دارالمعرفة، الفتاوى الشامية ج : ۶ص : ۳۲۸، كتاب الأضحية)_

د قربانۍ د چیلي ورنونه کورکي پریښودل

سوال: دقرباني له پاره حکم دادی چې ځاروی صحت منداوښائسته وي. اوذبح کولونه پس هغه درې برابرو برخو باندې تقسیم کړل شي.خو اوس خلک دقرباني دچیلي نه پتونونه (ورون) وغیره مکمل کور کې پرېږدي اوبيايې هوټلونووغیره کې وریت کولونه پس کورته یوسي.یلکې داهم لیدل شوي دي چې ـ چیلی دواړه پتونونه دملاسره کور کښې کېښودل کیږي دې مسئلې باندې دحدیث اوشریعت په نزدباندې رڼا واچوئ.چې قرباني کونکوته صحیح معلومات ورکړئ؟

جواب: غوره داده چې دقرباني غوښې درې برخې کړل شي: یوه دغریبانو له پاره. یود خپلوانو (عزیزانو) او دوستانوله پاره.اویوه دکورله پاره. خو که چیرې ټوله تقسیم کړل شي یاکورکې پرېښودل شي. نوڅه خبره نه ده[۱].دې شرط سره چې قرباني صحیح نیت سره وي.یوازې دغوښې خوړلویاخلکوکې دښه ښکاریدلوله پاره ئې قرباني نه وي کړې[۲]

د قربانۍ غوښه په واده کې خلکو باندې خوړل

سوال: زمونږمحله کې یوسړي دغواقرباني په دریمه ورځ وکړه،او په څلورمه ورځ باندې یې دخپلې لورواده وکړ،اودقرباني دنیمې نه زیاته غوښه یې دواده په دعوت کې خلکوباندې وخوړله. آیا دهغوی قرباني وشوه؟

جواب: که چیرې قرباني یې صحیح نیت سره کړې وي، نوان شاء الله ضروربه قبوله شوې وي اود قرباني غوښه دکورپه ضرورت کې استعمالول جائزدي،که څه هم غوره داده چې دریمه برخه صدقه کړل شي.دریمه برخه دوستانواوخپلوانو (عزیزانو) ته ورکړل شي اودریمه برخه پخپله باندې وخوړل شي[۳]

---

[۱] الأفضل ان يتصدق بالثلث. ويدخرالثلث ضيافة للأقارب، والثلث لنفسه، فإن لم يتصدق منها شيء جاز (الجوهرة النيرة ج : ۲ص :۲۸۵، كتاب الأضحية) أيضا: والأفضل ان يتصدق بالثلث ويتخذ الثلث ضيافة لأقاربه. وأصدقائه ويدخرالثلث........ولوتصدق بالكل جاز، ولوحبس الكل لنفسه جاز ... الخ (فتاوى عالمگيرى، كتاب الأضحية، الباب الخامس ج : ۵ص :۳۰۰، طبع رشيدية كوئته)_

[۲] وفى الدرالمختار: وإن كان شريک الستة نصرانيا أومريد اللحم لم يجزعن واحد (الدرالمختارعلى ردالمحتار ج :۶ص :۳۲۶، كتاب الأضحية، طبع ايچ ايم سعيد)_

[۳] ايضاً پورتنى حواله (الأفضل ان يتصدق بالثلث، ويدخرالثلث...الخ) اوگورئ_

ایا د ټولې غوښې پخپله خوړونکي قرباني کیږي

سوال: غټ اخترکې زموږ کورکې قرباني کیږي نوزما وروړ غوښه درې برخې کړي، یوه کورکې کیږدي. دوه محلې اوخپلوانو (عزیزانو) کې تقسیم کړي، اوزموږ محله کې ډیر خلک ټوله غوښه په کورکې وخوري، محلې اوخپلوانو (عزیزانو) کې لږه شان غوښه تقسیموی، او څو ورځې یې خوري. ضرور ووایئ چې د داسې خلکو قرباني کیږي؟

جواب: ستاسو وروړ چې څنګه کوي هغه بهترده. خوکه چیرې ټوله غوښه کورکې وخوړل شوه. نوبیا هم صحیح ده[1] دې شرط سره چې نیت د قرباني وي، یوازې د غوښې خوړلو نیت نه وي.[2]

د قرباني غوښه ذخیره کول جائز دي

سوال: د شرعي حکم مطابق د قرباني غوښه په غریبانو مسکینانو. خپلوانو (عزیزانو) او ګاونډیانو (همسایه ګانو) اوکوم خلک چې مستحق دي هغوی کې دې تقسیم کړل شي. خو عام طورباندې لیدل شوي دي چې اکثرو کورونوکې د قرباني د غوښې څه برخه خو تقسیم کړل شي اوډیره غوښه په فریجونو (یخچال) وغیره کې وساتل شي، اود خپل استعمال سره سره نیاز اونذرکې هم استعمالیږي اودغه غوښه د بل غټ اخترپورې استعمالیږي. اوزیات وخت په فریج کې د اینبودو په وجه باندې ذایقې اوشکل اوصورت کې هم فرق راځي اوهغې ته کتلو او خوړلو سره کراهت پیداکیږي. پس دې باره کې شرعي طورباندې ووایئ چې دیو غټ اخترغوښه د بل غټ اختر (یوکال پورې) ذخیره کیدای شي؟

جواب: غوره خو داده چې د قرباني غوښې درې برخې کړل شي، یوه برخه د کورنۍ له پاره، یوه د خپلوانو (عزیزانو) اودوستانو له پاره، اویوه د فقیرانو او مسکینانو له پاره، خوکه چیرې یوکس ټوله غوښه کورکې کیږدي یا ذخیره کړي، نوداهم جائز دي اوکله چې د غوښې اینبودل جائز دي. نو د هغې د جائز مقصد له پاره استعمالول هم جائز دي.[3]

---

[1] أیضا)_

[2] وفی الدرالمختار: وإن کان شریک الستة نصرانیا أومرید اللحم لم یجزعن واحد (الدرالمختارعلی ردالمحتار ج ۶ص : ۳۲۶، کتاب الأضحیة، طبع ایچ ایم سعید)_

[3] الأفضل أن یتصدق بالثلث، ویدخرالثلث ضیافة للأقارب، والثلث لنفسه، فإن لم یتصدق منها شیء جاز (الجوهرة النیرة ج : ۲ص : ۲۸۵، کتاب الأضحیة) أیضا: والأفضل أن یتصدق بالثلث ویتخذ الثلث ضیافة لأقاربه، وأصدقائه ویدخرالثلث.......ولوتصدق بالکل جاز، ولوحبس الکل لنفسه جاز ... الخ (فتاوی عالمگیری، کتاب الأضحیة، الباب الخامس ج : ۵ص : ۳۰۰، طبع رشیدیة کوئته)_

د قربانۍ غوښه غیر مسلم ته ورکول

سوال: آیا د قربانۍ غوښه غیر مسلم ته ورکول کېدای شي؟

جواب: ورکول کېدای شي[۱] خو په دې شرط چې د نذر د قربانۍ نه وي.[۲]

د نذر د قربانۍ غوښه یوازې غریبان خلک خوړلی شي

سوال: زما مور بې زما د نوکرۍ (وظیفې) په سلسله کې نذر منلې و. که چېرې زما زوی ته په فلاني ځای کې وظیفه پیدا شوه نو زه به د الله تعالی په نوم باندې قرباني کوم. د الله تعالی په مدد باندې ما ته وظیفه پیدا شوه، خو دېر وخت تېر شو او سه پورې نذر پوره نه شو. دې کې سستي او ناوخته والی ضرور وشو، خو زمور په نیت کې څه فرق نه دی راغلی. یوازې د امطلب مودی چې د دې طریقه به څنګه وی کومه چې صحیح او د اسلام مطابق وي، دې کې اختلاف دی چې د کوم څاروي قرباني وکړل شي د هغه غوښه د خپلوانو (عزیزانو) او د کور خلکو له پاره جائزده یا ټوله به غریبانو او مسکینانو یا مدرسې وغیره ته ورکول واجب وي؟

جواب: ستاسو د مور په ذمه باندې د قربانۍ په ورځو کې قرباني کول واجب دي. او د هغې غوښې په غریبانو باندې تقسیمول لازم دي، د نذر شی غني او شتمن کس نه شي خوړلی، څنګه چې زکات او صدقه فطر د مالدار و له پاره حلاله نه ده.[۳]

......

---

[۱] ویهب منها ماشاء للغنی والفقیر والمسلم والذمی (فتاوی عالمگیری ج : ۵ص : ۳۰۰، کتاب الأضحیة)۔

[۲] فاما الصدقة الواجبة منها کالأضحیة المنذورة مثلا فلایجزی دفعها الی کافر... الخ (إعلاء السنن ج : ۱۷ص : ۲۸۸، طبع إدارة القرآن کراچي)۔

[۳] إن وجبت بالنذر فلیس لصاحبها أن یأکل منها شیئا ولاأن یطعم غیره من الأغنیاء سواء کان الناذر غنیا أو فقیر، لیس للمتصدق أن یأکل صدقته ولا أن یطعم الأغنیاء (فتاوی عالمگیری ج : ۵ص : ۳۰۰، کتاب الأضحیة) أیضا : وأما فی الأضحیة المنذورة سواء کانت من الغنی أو الفقیر فلیس لصاحبها أن یأکل ولا أن یؤکل الغنی هکذا فی النهایة (فتاوی عالمگیری ج : ۵ص : ۳۰۰، کتاب الأضحیة، طبع رشیدیة کوئته)۔

❖ د قرباني د څرمنو استعمال ❖

د قرباني څرمنې اسلامي مدرسوته ورکول

سوال: زموږ د ښار خطيب صاحب د جمعې په خطبه کې دې مسئلې باندې رڼا واچوله چې د زکات مال او د قربانی څرمنې د مدرسو په تعمير او د استاذانو تنخوا ګانو کې استعمالول جائزنه دي .له دې نه مخکې د خلکو دا دستور و چې زکات یا د قرباني څرمن وغيره به يې خاص طور باندې د دين د خدمت په وجه باندې ديني مدرسوته ورکولې. سږ کال د قرباني په موقع باندې چې د مولانا صاحب تقرير واوريده. نوهغوی د مدرسو په ځای باندې عامو مسکينانو باندې هغه پيسي تقسيم کړې .چې په وجه يې ظاهري طور باندې مدرسوته نقصان وشو او د عوامو په زړه کې هم دا شک پيدا شوی دی چې ګناه ده نو موږ يې ولې وکړو .په دې وجه باندې ستاسو په خدمت کې خواست دی چې د دې مسئلې وضاحت وکړئ، چې شکونه ختم شي

جواب: خطيب صاحب چې کومه مسئله بيان کړې ده .هغه دا سې صحيح ده چې د قرباني څرمنې د مدرسو په تعمير، د استاذانو په تنخوا کې استعمالول جائزنه دي[1] .خو ديني مدرسوته چې کومې څرمنې ورکول کيږي هغه د مدرسو په تعمير، د استاذانو په تنخواه کې نه استعماليږي. بلکې د دين علم حاصل کونکي غريب طالب علمانو باندې استعماليږي، مدرسوته د قرباني څرمنې ورکول بالکل جائزدي .بلکې او سنی زمانه کې مدرسوته د قرباني څرمنې ورکول زيات غوره دي .ځکه چې د دې کې د غريبانو طالبانو مدد هم کيږي، او د دين د علم خدمت هم

څرمن څه ډول ادارې ته ورکول کيدای شي؟

سوال: د څرمنو د استعمالولو تر ټولو غوره ځای هغه اداره ده کومه چې د دين خدمت کوي .مثلاً نن سبا ديني مدرسې وغيره .خو پوښتنه داده چې نن سبا هر قوم والا دا انسانيت

---

[1] (ويتصدق بجلدها أو يعمل منه .... لايستهلك كخل ولحم ونحوه كدراهم فإن بيع اللحم أوالجلد به أى بمستهلك أوبدراهم تصدق بثمنه ... الخ (درمختارمع ردالمختار ج :٦ص :٣٢٨، كتاب الأضحية) ولايصرف إلى بناء نحومسجد(وفي الشامية) قوله نحومسجد : كبناء القناطروالسقايات وإصلاح الطرقات وكرى الأنهاروالحج والجهاد وكل ما لاتمليك فيه (رد المحتارمع الدرالمختار ج : ٢ص:٣٤٤،كتاب الزكاة) (ويتصدق بجلدهاأويعمل منه نحوغربال أوجراب) لأنه جزء منها وكان له التصدق والإنتفاع به (بحرالرائق ج :٨ ص : ١٧٨، كتاب الأضحية)_

دخدمت په جذبه باندې څرمنې جمع کوي.نو آيا هرسړی خپل قوم والو ته ورکولی شي.اودغه شانَ تورخلکوته کوم چې دانسانيت دخدمت دعوې کوي اوحقيقت کې يوهم خپله دعوی کې رښتونی نه دی.بلکې هريو دخپل نفس دتقاضې پوره کولوله پاره پيسې خرچ کوي.تاسو ووايئ چې څه وکړو؟ داهم ووليئ چې دڅرمن ورکولووخت کې څه نيت کول پکاردي؟ اودې دورکولوله پاره څه شرطونه دي اوصحيح استعمال يې وښيئ!

جواب: دقرباني څرمن که خرڅه کړل شي. نودهغې پيسې صدقه کول واجب دي. دقرباني څرمن داسې ادارې ياجماعت ته ورکول پکاردي.چې دهغې باره کې يقين وي چې هغوی به يې صحيح ځای کې خرچ کړي[1]

دقرباني څرمن دقصاب له لوري ځان سره ايښودل

سوال: د غټ اختر په قرباني باندې دلته قرباني والا ذبح کولوسره څرمنه سپينولو سره غوښه ورکوي. حالانکې څرمنه هم هغوی سره پاتې شي اودا معلومه هم نه ده چې څرمنه باندې هغوی څه کوي. داسې کولو کې د قرباني والا قرباني صحيح شوه اوکه نه؟

جواب: هغوی ته دې دذبحې کولو اجرت ورکړل شي، څرمنه دې د ذبحې په مزدوري کې نه ورکول کيږي. [2]

دقرباني څرمن دغوښې په شان هرچاته ورکولی شو

سوال: دقرباني غوښه هرچاته ورکول کيږي، خودڅرمنې له پاره قيدولې دی؟ هغه هم دغوښې په شان ورکول کيږي اوکه نه؟ دې له پاره دمستحق کس پابندي له څه وجې ده؟

جواب: دقرباني څرمن چې ترڅوپورې خرڅه شوې نه وي دهغې حکم دغوښې دی اوهغه هم هرچاته ورکول جائزدي[3] دخرڅولونه وروسته ددې صدقه کول واجب دي هغه يوازې غريب ته ورکولی شئ.[4]

---

[1] فإن باع الجلد أواللحم بالفلوس.....تصدق بثمنه (الجوهرة النيرة ج:٢ ص:٢٨٦، كتاب الأضحية، البحر الرائق ج:٨ ص:٢٠٣، كتاب الأضحية، طبع دارالمعرفة، شامي ج:۶ ص : ٣٢٨، كتاب الأضحية، طبع سعيد)

[2] ولايعطى أجرة الجزارمنها لأنه كبيع (حاشية ردالمحتار : ۶ص : ٣٢٨، كتاب الأضحية)

[3] تيره شوی حاشيه (ويتصدق بجلدها أو يعمل منه .....الخ) اوګورئ!۔

[4] ايضاً پورتنی حاشيه (فإن باع الجلد أواللحم بالفلوس .....الخ) اوګورئ!۔

د جومات امام ته د قربانۍ څرمن ورکول څنګه دي؟

سوال: د قرباني څرمن (پوستکی) د جومات امام ته ورکول جائز دي او که نه؟ مهرباني وکړئ دا مسئله له تفصيل سره بيان کړئ!

جواب: که چيرته د جومات د امام تنخوا يا وظيفه جدا مقرره وي او د امام مقررکولو وخت کې هغه ته ښکاره طور باندې يا اشارتا دا خبره نه وي شوي چې دامام په حيثيت باندې به مونږ تاته د قرباني څرمنې درکوو او امام هم مقتديانو باندې څرمنې خپل حق نه ګڼي. نو دې صورت کې که چيرته مقتدي په رښتيا باندې دغوښې دهديې په طورباندې څرمن هم هديه کړي. نو جائز دي[1]. خو که چيرته دواړوطرفونه نيت داوي چې دامامت له وجې ورکول کيږي. نو ښکاره تاويل له وجې يوازې په نوم باندې هديه کول جائزنه دي[2] دجومات امام که چيرته غريب وي او دهغه دتنخوا اواجرت د نيت نه پرته يوازې غريب ياعالم اوحافظ ګڼلو سره هغه ته څرمن ورکړل شي، نوزما په خيال باندې دانه يوازې جائزدي، بلکې بهتردي. داسې عالمان او حافظان که چيرته محتاج وي. نو دهغوی امدادکول اولی دي.

شتمن امام ته د قربانۍ څرمن او صدقه فطر ورکول

سوال: يو امام صاحب چې هغه مالدار وي او تنخوا دارهم وي او بيا د وړوکي اخترفطرانه (سرسايه) او دغټ اختر دڅرمنو پيسې پخپله باندې غواړي او دا وايي چې ددې خبرې زه ذمه داريم چې ماباندې ددې شيانو پيسې لګيږي. تاسو داسلام دشرعي حيثيت مطابق ددې مسئلې تفصيلي جواب راکړئ او دا هم بيان کړئ چې دې امام پسې لمونځ کيږي او که نه، که چيرته کيږي. نو څنګه او که نه کيږي. نو څنګه؟ وضاحت سره جواب راکړئ!

جواب: امام ته داجرت په طورباندې صدقه فطراودقرباني څرمن ورکول جائزنه دي[3] او که چيرته هغه غريب اوداولادارکيدو له وجې د زکات مستحق وي، نود خپلې غريبيې له وجې هغه دنوروخلکونه زيات مستحق دی. پاتې شوه داخبره چې دزکات مستحق دی او که نه؟

---

[1] ويتصدق بجلدها أو يعمل منه .... لابمستهلک کخل ولحم ونحوه کدراهم فإن بيع اللحم أوالجلد به أی بمستهلک أوبدراهم تصدق بثمنه (شامي ج :٦ص :٣٢٨، كتاب الأضحية طبع سعيد)_

[2] عن علي أن النبي صلى الله عليه وسلم أمره أن يقوم على بدنه وأن يقسم بدنه كلها لحومها وجلودها وجلالها ولا يعطى فى جزارتها شيئا(بخارى ج:١ص:٢٣٢) ويشترط ان الصرف تمليكا لا إباحة كمامر (درمختارج :٢ص : ٣٤٤)

[3] ايضاً دغه پورته حواله)_

دې باره کې که چیرته په هغه خبرې باندې اعتماد نه وي. نو خپله خوښه کول پکار دي (۲) که چیرته هغه امام نیک او دین دار وي. نو هغه پسې لمونځ کول صحیح دي.

د قربانۍ څرمن (پوستکی) یا صدقه فطر که غریب سړی واخلي او پخپله خوښه باندې یې جومات یا مدرسې ته ورکړي، نو جائز دي

سوال: یو غریب سړي ته د قربانۍ څرمن او صدقه فطر ورکړل شوه، او س که چیرته هغه سړی غواړي چې څرمن او صدقه فطر جومات یا مدرسې ته ورکړي. نو دا به جائز وي او که نه؟ ایا جومات او مدرسه کې هغه په تعمیر باندې خرچ کېدای شي؟

جواب: د قرباني د څرمنو او صدقه فطر د پیسو څوک غریب او مسکین مالک جوړول ضروري دي، له دې وجې جومات یا مدرسې باندې دغه پیسې نه شي استعمالیدای[1]. که چیرته یو غریب یا مسکین کس د دغو شیانو مالک جوړ کړل شي او هغه پخپله رضا او رغبت باندې جومات یا مدرسې ته ورکول غواړي، نو د هغو پیسو صورت بدل شو او هغه د قرباني د څرمنو یا د صدقه فطر پیسې پاتې نه شوې. له دې وجې او س هغه د جومات یا مدرسې په تعمیر کې یاد نورو چندو په شان استعمالیدای شي.[2]

د فلاحي (خیریه) کارونو له پاره د قربانۍ څرمنې جمع کول

سوال: که چیرته یوه ډله د فلاحي (خیریه) کارونو په نوم باندې د قرباني څرمنې او چنده اخلي، نو هغوی ته د قرباني څرمنې او چنده ورکول پکار دي او که نه؟

جواب: د قرباني څرمنې خرڅولو نه وروسته د هغو د پیسو حکم د زکات د پیسو په شان دی، د هغه تملیک ضروري دی او د تملیک نه پرته فلاحي کارونو کې د دې خرچ کول صحیح نه دي[3]، د قرباني څرمنې داسې ادارو ته ورکول پکار دي چې د شرعي اصولو مطابق هغه په صحیح ځایونو کې استعمال کړي.

---

[1] ولایصرف إلی بناء نحو مسجد وفی الشامیة (قوله نحو مسجد) کبناء القناطر والسقایات وإصلاح الطرقات وکری الأنهار والحج والجهاد وکل ما لاتملیک فیه (شامی ج : ۲ص:۳۴۴، کتاب الزکاة)_

[2] قلنا ان الحیلة أن یتصدق علی الفقیر ثم یامره بفعل هذه الأشیاء (درمختار ج : ۲ص : ۳۴۵)_

[3] ولایصرف إلی بناء نحو مسجد وفی الشامیة (قوله نحو مسجد) کبناء القناطر والسقایات وإصلاح الطرقات وکری الأنهار والحج والجهاد وکل ما لاتملیک فیه (شامی ج : ۲ص:۳۴۴، کتاب الزکاة)_

د قربانۍ د څرمنو په پیسو باندې جومات جوړول صحیح نه دي

سوال: دصدقه فطر اوقرباني دڅرمنو پیسې په جومات یامدرسې جوړولوباندې خرچ کیدای شي اوکه نه؟

جواب: زکات،صدقه فطراودقرباني دڅرمنودپیسوځوک فقیرمالک جوړول ضروري دي،جومات یامدرسې جوړلوکې خرچ کول یې صحیح نه دي۔[۱]

د کتابونو په چاپ کولو باندې دقربانۍ د څرمنې پیسې لګول

سوال: موږیوڅوملګروپه یوځای باندې یوه اداره ددعوت واصلاح په نوم باندې قائم کړې ده،ددې دقیام مقصددعالمانوکتابونه په عام اندازکې عوامو ته رسوول دي، اود بدعاتو او اوسنیو رسمونو دختمولو له پاره دحضرت تهانوي رحمه الله اومختلفو عالمانوکتابونه چاپ کول دي۔ اوسه پورې په چاپ کولوباندې راتلونکې خرچه ټوله داداره په کارکنانوباندې ده،یوڅومیاشتې مخکې ځینې ملګرو دامشوره راکړه چې ولې موږدقرباني دڅرمنونه حاصل شوې پیسې دادارې په فنډکې جمع نه کړو۔ دلته داخبره هم دذکرکولوقابل ده چې دادارې مقصدیوازې دکتابونو چاپ کول نه دي،بلکې دخپلو ملګرودتعلیم اوتربیت له پاره رسالې اخیستل،لائبریري (کتابخانې) جوړول،اونورو دیني تنظیمونوسره مددکول هم دي،نو آیا مونږدخپلوانو(عزیزانو) نه حاصل شوې دقرباني دڅرمنوپیسې دې کارونوکې لګولی شو؟

جواب: دقرباني دڅرمنو نه حاصلې شوې پیسې دزکات په شان حکم لري، مستحقینوته ددې تملیک ضروري دی،که هغه دنغدو پیسو په شکل کې وي اوکه دکتابونووغیره په شکل کې وي۔ په هرحال داسې کارونوکې لګول جائزنه دي،په کوم کې چې د تملیک صورت نه وي۔[۲]

---

[۱] ایضاً... ویتصدق بجلدها أو یعمل منه .... لابمستهلک کخل ولحم ونحوه کدراهم فإن بیع اللحم أوالجلد به أی بمستهلک أوبدراهم تصدق بثمنه ... الخ (درمختارمع ردالمختار ج :۶ص :۳۲۸، کتاب الأضحیة) ولایصرف إلی بناء نحومسجد(وفی الشامیة) قوله نحومسجد : کبناء القناطروالسقایات وإصلاح الطرقات وکری الأنهاروالحج والجهاد وکل ما لاتملیک فیه (رد المحتارمع الدرالمختار ج : ۲ص:۳۴۴،کتاب الزکاة) (ویتصدق بجلدهاأویعمل منه نحوغربال أوجراب) لأنه جزء منها وکان له التصدق والإنتفاع به (بحرالرائق ج :۸ ص : ۱۷۸، کتاب الأضحیة)_

[۲] ایضاً_

جومات سره متصل دوکانونو کې د قرباني د څرمنو پیسې استعمالول

سوال: دجومات دکمیټۍ صدر دخلکونه دقرباني څرمنې واخیستلې.او هغه څرمنې یې خرڅې کړې. دکمیټۍ دصدر دوینا مطابق هغه پیسې دجومات ددوکانونو په جوړولو کې استعمال شوې. آیا دا پیسې کومې چې دقربانۍ دڅرمنونه حاصلې شوې وې،دجومات په دوکانونو کې استعمالیدای شي او که نه؟

جواب: پوښتل شوي صورت کې دقرباني دڅرمنوپیسې دجومات په دوکانوباندې استعمالول جائزنه دي.ځکه چې دقرباني دڅرمنې پیسې یوازې هغو ځایونوکې استعمالیدای شي. په کومو کې چې دزکات پیسې خرچ کیدای شي.او دزکات داستعمال ځایونه د سورت توبه په آیت کې بیان شوي دي[۱]،دجومات دوکانونه خو لرې خبره ده.دجومات په جوړولو کې هم دزکات اودقرباني څرمنې نه شی استعمالیدای.په دې وجه باندې چې دا واجب صدقات دي. او واجب صدقاتو کې تملیک ضروري دی.اوپوښتل شوي صورت کې تملیک نه شته.[۲]

مولانا اشرف علي تهانوی رحمه الله په خپله فتاوا کې لیکلي دي:

فقهاوو تصریح کړې ده،چې ترڅوپورې څرمن خرڅه شوې نه وي هرکس ته دهغې ورکول اوپخپله باندې هم دهغې نه فائده اخیستل جائزدي،(خو قصاب وغیره ته یابل چاته داجرت په طورباندې ورکول جائزنه دي) اوکله چې خرڅه کړل شي نودهغې دقیمت صدقه کول واجب دي اودصدقې په اصل حقیقت کې تملیک ماخوذ دی اوچونکې داواجب صدقه ده.په دې وجه باندې دزکات په شان یې استعمالول دي.(امدادالفتاوی جلددوم ص۵۳۶)

کوم حضراتوچې دذکرشوي جومات دکمیټۍ صدر ته دجومات یادوکانونوجوړولو له پاره دقرباني څرمنې ورکړې دي اوصدر دهغې خرڅولوسره پیسې حاصلې کړې،دهغوی له پاره ضروري دی چې هغوی دهغې څرمنودپیسومطابق پیسې صدقه کړي،یادجومات دکمیټۍ صدر دڅرمنې ورکونکوپه اجازه باندې مستحقو خلکوته پیسې ورکړي.[۳]

---

[۱] ''انما الصدقٰت للفقراء والمسٰکین والعٰملین علیها والمؤلفة قلوبهم وفی الرقاب والغٰرمین وفی سبیل الله وابن السبیل. فریضة من الله، والله علیم حکیم '' (التوبة : ۶۰)_

[۲] تیره شوی حاشیه (ویتصدق بجلدها أو یعمل منه ....الخ) اوګوری!) و ایضاً... ولایصرف إلی بناء نحومسجد وفی الشامیة (قوله نحومسجد) کبناء القناطروالسقایات وإصلاح الطرقات وکری الأنهاروالحج والجهاد وکل ما لاتملیک فیه (شامي ج : ۲ص:۳۴۴،کتاب الزکاة)_

[۳] فإن بیع اللحم والجلد به ای بمستهلک أوبدراهم تصدق بثمنه ..الخ (درالمختار،کتاب الأضحیة ج:۵ص:۲۸۷)

زده کوونکي ته د دنیاوي اعلی تعلیم حاصلولو

له پاره د قرباني د څرمنو ډیرې پیسې ورکول

سوال: یو طالب علم چې هغه په انجنیري کې د بي اې ډګري حاصله کړې ده. هغه په همدې شعبه کې د اعلی تعلیم حاصلولو له پاره د کنیډا (شمالي امریکا) په یونیورسټي کې داخله اخیستل غواړي. د هغې له پاره هغه د یونیورسټي نه منظوري حاصله کړې ده. او د داخلې ټول ضروري کاغذونه تیار شوي دي، خو هغه ته مشکل دا دی چې هغه سره ذاتي طور باندې د دې څه انتظام نه شته. د هغه کوشش دا دی چې هغه د خپلو پیژندګلو خلکو نه پنځه اویازره روپۍ راجمع کړي. نو باقي نیمې پنځه اویازره روپۍ به جمیعت هغه ته د قرباني د څرمنو د فنډ نه ورکړي. چې هغه د اعلی تعلیم حاصلولو له پاره بهرملک ته لاړ شي. او دغه اعلی تعلیم د ملک او قوم د خدمت ذریعه جوړه کړي. پوښتنه داده چې آیا د یو کس مدد د قرباني د څرمنو نه حاصل شویو پیسو باندې کیدای شي او که نه؟ او درخواست ورکوونکی ځان د دې مستحق ښیي.

جواب: ما ته دا بالکل ناجائز ښکاري. د نورو عالمانو نه هم پوښتنه وکړئ. که چیرې هغه صاحب ته دغه پیسې ورکول وي. نو د دې دا تدبیر کیدای شي چې هغه ته هغو مره پیسې د قرض په طور باندې ورکړل شي. او کله چې هغه خرچ شي، نو د هغه پیسو نه د هغه قرض ادا کړئ.

❖ د غیر مسلم د ذبیحې حکم ❖

د مسلمان او اهل کتاب ذبیحه جائز ده،

د مرتد، دهري او د جهټکې ذبیحه جائز نه ده

سوال: خواست دا دی چې زما مشره خور په امریکه کې اوسیږي، د هغې مسئله داده چې هلته کومه غوښه ملاویږي هغه د جهټکې[1] وي. په دې وجه باندې هغه خوړل جائز دي او که نه؟ اوسه پورې خو هغوی دغه غوښه نه ده خوړلې. ځکه چې هغه ګڼي چې دا په ناجائز طریقه باندې حلالیږي. خو هلته موجود نور پاکستاني دغه غوښه استعمالوي، او هغې ته وایي چې کراچۍ کې څوك په هرڅاروي باندې الله اکبر وایي؟ هلته هم څاروي همداسې حلالیږي، تاسو ته خواست دی چې د دې مسئلې باره کې لږ وضاحت وکړئ چې هغه ورته د دې جواب ورکړل شي. آیا هغه غوښه جائز ده او که نه؟ ځکه چې غوښه که هم داسې حالت کې ونه خوړل

---

[1] د جهټکې غوښه د هغه وایي چې د څاروي غاړه په توره باندې یو وار ووهل شي او کټ شي او دا د مسلمانانو په نزد حرامه ده. (فیروز اللغات ص۵۱۸)

شي. نو په څه نه څه شي کې هغه په څه طریقه باندې شامل (ګډه) شوې وي، مهرباني وکړئ جواب را کړئ!

جواب: کوم حلال ځاروی چې یو مسلمان یاکتابي بسم الله ویلو سره ذبح کړی وي د هغه خوراک حلال دی او د مرتد، دهري ذبیحه حلاله نه ده[1] دغه شان د جهټکې غوښه هم حلاله نه ده[2] زمونږ د معلوماتو مطابق په کراچۍ کې د جهټکې غوښه نه وي.

یادونه: د ذبح کولو په وخت بسم الله ویل ضروري دي که یو مسلمان قصداً بسم الله ونه ویله، نو ذبیحه به حلاله نه وي. خو که ذبحه کونکی مسلمان وي او که په هیره یې بسم الله ونه ویله. نو ذبیحه جائز ده.[3]

د کومو اهل کتابو ذبیحه جائز ده؟

سوال: مونږ دوه دوستان په امریکه کې اوسیږو. زمونږ دلته د اوسیدو تقریباً شل کاله شوي دي مسئله داده چې زما د دوست وینا ده چې اهل کتاب که هرڅنګه وي، د هغه ذبحه کړل شوی ځاروی جائز دی او هغه د قرآن د آیت نه دلیل پیش کوي او زما وینا داده چې د هر اهل کتاب ذبحه کړل شوی ځاروی جائز نه دی، بلکې هر هغه اهل کتاب چې هغه په خپل تیرشوي شریعت باندې له اعتقاد سره عمل کوي او د هغه د ذبحې طریقه هم هغه وي کومه چې د هغوی په کتاب کې ده. ځکه چې د هغوی او د مسلمانانو طریقه یوه ده، یعنی بسم الله ویلو سره ځاروې ذبحه کول. که د دې خلاف وي، نو حرامه ده. پوښتنه داده چې آیا په مونږ دواړو کې کوم یو په صحیح عمل باندې دی؟ او که دواړه په غلط عمل باندې یو نو صحیح مسئله څه ده؟ مهرباني وکړئ دا د قرآن او حدیث په رڼا کې تفصیل سره ولیکئ او که دې سره د ذبحه کونکي له پاره څه شرائط وی چې د هغې په وجه ذبیحه حلالیږي هغه هم واضح ولیکئ!

---

[1] وحل ذبیحة مسلم وکتابی لقوله تعالیٰ : وطعام الذین أوتوا الکتٰب حل لکم والمراد به ذبائحهم... لا مجوسی ووثنی ومرتد ومحرم وتارک التسمیة عمدا یعنی لایحل ذبیحة هٰولاء...الخ (البحرالرائق ج:۸ ص: ۱۹۱)

[2] تفصیل دپاره اوګورئ : فتاوی بینات، جلد چهارم ص : ۵۴۵ تا ۵۹۱)_

[3] ومنها (ای من شرائط الذکاة) التسمیة حالة الذکر عندنا ....و لنا قوله تعالیٰ : و لا تأکلوا مما لم یذکر اسم الله علیه و انه لفسق ..... و لنا ما روی عن راشد بن سعد عن النبی صلی الله علیه وسلم انه قال : ذبیحة المسلم حلال سمی او لم یسم ما لم یتعمد، و هذا نص فی الباب (بدائع، کتاب الذبائح ج: ۵ ص: ۴۶) ایضا وحل لو ناسیا یعنی حل المذکیٰ لو ترک التسمیة ناسیا (البحر الرائق ج ;۸ ص :۱۹۲، کتاب الذ بائح، طبع دار المعرفة بیروت)_

جواب: په دې بحث کې ستاخبره صحيح ده داهل کتاب ذبيحه حلاله ده خوپه دې کې دځينو خبرو لحاظ سائل ضروري دي

لومړی چې ذبحه کونکی يقين سره صحيح اهل کتاب وي. ډيرخلک داسې دي چې هغوی نه قومي حيثيت سره يهودي يا عيسايي ويل کيږي. خوعقيده کې دهري وي اوهغوی دهيڅ دين اومذهب قائل نه وي.داسې خلک شرعا اهل کتاب نه دي اودهغوی ذبيحه هم حلاله نه ده.[1]

دويم ځينې خلکوته مخکې مسلمان ويل کېدل ، بيا يهودي يا عيسايي جوړشول.داخلک هم اهل کتاب نه دي. بلکې شرعًا مرتد دي اود مرتد ذبيحه مرداره ده.[2]

دريم داهم ضروري ده چې ذبحه کونکی دالله تعالی نوم اخيستلوسره يعنی بسم الله ويلو سره ذبحه کړې وي. له دې نه پرته هم حلاله نه ده. دغه شان دکتابی هم.[3]

څلورم ذبحه کونکي خپل لاس سره ذبح کړې وي.[4] نن سبا مغربي ملکونوکې مشين سره ښاروي کټ کيږي او ورسره د "بسم الله الله اکبر،، ټيپ لګول کيږي،ګويا د"بسم الله،، ويلو کار دسړي په ځای ټيپ اداکوي اود ذبحې کار دسړي په ځای مشين کوی.داسې ښاروې حلال نه دي، بلکې د مردار په حکم کې دي.[5]

---

[1] وطعام الذ ين أوتوا الكتٰب حل لكم وطعامكم حل هم، قال الزهرى : لابأس بذبيحة نصارى العرب وإن سمعته سمى لغيرالله فلا تأكل، وإن لم تسمعه فقد أحله الله وعلىٰ كفرهم ..... وقال ابن عباس : طعامهم ذبائحم أيضا وشرط ان لايذكرفيه غيرالله تعالىٰ حتى لوذكرالكتابي المسيح أوعزيرا لايحل (صحيح البخارى، باب ذبائح أهل الكتاب ج : ٢ص : ٨٢٨، البحرالرائق، كتاب الذبائح ج : ٨ص : ١٦٨، أيضامعارف القران ج : ٣ص :٤٨ سورة المائدة)_

[2] لامجوسى ولاوثنى ومرتد ....ولافرق فى المرتد بين أن يرتد إلى دين اليهودية أو النصرانية أوغيرذالک .... الخ (البحرالرائق ج :٨ ص : ١٩١،كتاب الذبائح، طبع دارالمعرفة، بيروت)_

[3] وشرط كون الذابح مسلما........ أوكتابيا ذميا أوحربيا إلا إذا سمع منه عندالذبح ذكرالمسيح (ردالمحتار، كتاب الذبائح ج: ٦ص: ٢٩٧) أيضا : وتشترط التسمية من الذابح حال الذبح أوالرمى لصيد أوالإرسال ... الخ قوله حال الذبح قال فى الهداية : ثم التسمية فى ذكاة الإختيارتشترط عندالذبح وهى على المذبوح (ردالمحتار على الدرالمختار، كتاب الذبائح ج : ٦ص : ٣٠٢طبع سعيد) وأماشرائط الركن، فمنها : أن تكون التسمية من الذابح (بدائع الصنائع، كتاب الذبائح، فصل فى شرط حل الأهل ج : ٥ص : ٤٥)_

[4] لأن التسمية فى الذكاة الإختيارية مشروعة على الذبح لاعلى الة والذبيحة لم تتغير (البحر الرائق ج:٨ص:١٩١)

[5] ايضاً پورتنئ حواله (وشرط كون الذابح مسلما...الخ) اوګورئ!۔

د يهودي د ذبيحې جائز کيدو شرطونه

سوال: که په اسلامي طريقه باندې ذبحه شوې غوښه نه پيدا کيږي.نو د يهوديانو ذبحه شوې غوښه خوړل جائز دي او که نه؟

جواب: يهودی که په موسی عليه السلام باندې ايمان لري او خپل کتاب مني، نو هغه اهل کتاب دی د هغهٔ ذبيحه جائزده[1] په دې شرط چې د الله په نوم سره يې ذبحه کړي.[2]

د يهودي ذبيحه استعمال کړو که د عيسايي؟

سوال: بهرملک کې د مسلمانانو له پاره دا ډيره غټه مسئله ده.اکثرچې کومه حلاله وي هغه ياخو ديهوديانو وي يا دعيسايانو، داهل کتاب کيدو په وجه باندې عام طور باندې ديهوديانو حلاله صحيح ګڼل کيږي.او دعيسايانو باره کې عام خيال وي چې هغوی دخپل کتاب مطابق ذبح نه کوي.ددې په وجه باندې د مسلمانانو په ذهنونو کې ډيره پريشاني وي.مهرباني وکړئ دقرآن او سنت په رڼاکې ددې مسئلې حل بيان کړئ!

جواب: داهل کتاب حلاله صحيح ده،که چيرې اطمينان وي چې يهوديان په صحيح طريقه باندې ذبح کوی او دعيسايانو طريقه صحيح نه ده. نو د يهوديانو حلالې ته ترجيح ورکول پکاردي. دنصرانيانو له حلالې نه ځان ساتل پکاردي.[3]

د روافضو د حلالې څه حکم دی

سوال: ۱.شيعه مسلمان دی او که کافر؟

۲. دشيعه دجنازې لمونځ کونکي او مونځ ورکونکي باره کې عالمان څه فرمايي؟

۳. آيا دشيعه دکورپخ شوي شيان خوړل جائزدي؟

۴. آيا دشيعه حلاله جائزده؟

---

[1] وإنماأحلت ذبائح اليهود والنصارىٰ من أجل انهم امنوا بالتوراة والإنجيل (الفقه الإسلامى وأدلته ج:۳ ص:۶۵۰)

[2] ويشترط ان لايذكرفيه غيرالله تعالىٰ حتى لوذكرالكتابي المسيح أوعزيرا لايحل (البحرالرائق ج : ۸ص : ۱۶۸) أيضا : وطعام الذ ين أوتوا الكتٰب حل لكم وطعامكم حل لهم، قال الزهرى : لابأس بذبيحة نصارى العرب وإن سمعته سمى لغيرالله فلا تأكل، وإن لم تسمعه فقد أحل الله وعلم كفرهم .... وقال ابن عباس رضى الله عنهما: طعامهم ذبائحهم (صحيح البخارى، باب ذبائح أهل الكتاب ج : ۲ص : ۸۲۸ طبع قديمي)۔

[3] ايضاً پورتنۍ دواړه حوالې اوګورئ.

جواب: اثناعشريه شيعه قرآن کې دتحريف قائل دي[1] د دريو خلورو صحابه کرامو رضي الله عنهم نه پرته باقي ټول صحابه کرام رضي الله عنهم کافراومرتد ګڼي[2] اوحضرت علي رضي الله عنه اودهغه يوولس بزرګان معصوم او مفترض الطاعة[3]اوانبياءوو عليهم السلام نه افضل ګڼي[4]اوداټولې عقيدې دهغوی دمذهب په معتبرو او مستندکتابونو کې موجودې دي او ښکاره خبره ده چې کوم خلک داسې عقيدې لري. هغوی مسلمانان کيدای نه شي[5]اونه دهغوی ذبيحه حلاله ده[6].اونه دهغوی جنازه جائزده[7]، اونه هغوی دمسلمانانوپه هديره کې خښول جائزدي[8]

اوکه چيرې يوکس دا وايي چې زه دهغوی دعقيدوقائل نه يم، نودهغه مذهب نه د برات اظهارکول لازم دي.دکومو چې داعقيدې دي.اودهغه خلکوتکفيرضروري دي چې

---

[1] ان القران قد طرح منه اى كثيرة (مقدمة البرهان ص : ۳۷)۔

[2] عن أبى جعفر رضى الله عنه قال : كان الناس أهل ردة بعد النبى صلى الله إلا ثلاثة ... الخ (روضه كاف ج : ۸ ص :۲۴۵)۔

[3] إعلم ان الإمامية إتفقوا علىٰ عصمة الأئمة عليهم السلام من الذنوب صغيرها وكبيرها (بحارالأنوار ج: ۲۵ ص : ۲۰۹، طبع ايران)۔

[4] اكثر علماء شيعى را اعتقاد انست كه حضرت امير عليه السلام وسائرائمه افضل اند از پيغمبران سواى پيغمبر اخر زمان .....الخ (حق اليقين ص: ۷۰)۔

[5] ويجب إكفار الروافض فى قولهم : يرجع الاموات الى الدنيا .... وبقولهم: إن جبريل غلط فى الوحى الى محمد صلى الله عليه وسلم دون على رضى الله عنه، وهٰؤلآء القوم خارجون عن الاسلام، واحكامهم أحكام المرتدين (الفتاوى التاتار خانية. كتاب احكام المرتدين، فيمن يجب إكفاره من اهل البدع ج: ۵ ص: ۵۳۸، طبع إدارة القران كراچى) الرافضى إذا كان يسب الشيخين و يلعنهما ... والعياذ بالله ... فهو كافر ..... ولو قذف عائشة رضى الله عنها بالزنا، كفرالله .... من انكر امامة ابى بكر الصديق رضى الله عنه، فهو كافر .... ويجب إكفار الروافض فى قولهم برجعة الاموات الى الدنيا و بتناسخ الارواح، وبانتقال الارواح الاله الى الائمة. وبقولهم فى خروج امام باطن. وبتعطيلهم الامر والنهى الى ان يخرج الامام الباطن، وبقولهم : ان جبريل عليه السلام غلط فى الوحى الى محمد صلى الله عليه وسلم دون على ابن ابى طالب رضى الله عنه وهولاء القوم خارجون عن ملة الاسلام واحكامهم احكام المرتدين كذا فى الظهيرية (الفتاوى العالمگيرية، كتاب السير، الباب التاسع فى احكام المرتدين مطب موجبات الكفرأنواع منها مايتعلق بالإيمان والإسلام ج :۲ ص : ۲۱۴ طبع رشيدية)۔

[6] لاتؤكل ذبيحة الروافض والقدرية كمالاتؤكل ذبيحة المرتد (الصارم المسلول ص : ۵۷۵)۔

[7] قال محمد بن يوسف الفريابى وسئل عمن شتم أبابكرقال : كافر، قيل : أيصلى عليه؟ قال : لا (أيضا)۔

[8] وإذا مات أوقتل على ردته لم يدفن فى مقابرالمسلمين ولاأهل ملة وإنما يلقى فى حفرة كالكلب (الأشباه والنظائرج : ۱ص : ۲۹۱، كتاب السير، باب الردة، طبع إدارة القران)۔

داسې عقيدې لري. ترڅو پورې چې هغه داسې نه کوي، هغه به هم د هغې عقيدو قائل ګڼل کيږي او د هغه انکار به تقيه [1] باندې محمول کړل شي

❖ د قرباني متفرقې مسئلې ❖

څاروی قرض اخيستو سره قرباني کول

سوال: څنګه چې د دنيا کاروبار کې مو ډيوبل نه قرض اخلو، او بيا وروسته قرض ادا کړو، آيا د غه شان قرض باندې د قرباني څاروی اخيستل جائز دي؟

جواب: جائز دي

سودي قرض سره قرباني کول

سوال: زما د ښځې ورور دی، چې د کور واحد کفيل هم دی، هغه په سود باندې قرضه اخيستو سره کور او دکان جوړوي، زه هر کال د هغه سره (په غټ اخترکې) قرباني کې برخه اخلم. ايا په دې حالت کې زما د ښځې د ورور قرباني جائز ده، هر کله چې هغه په سود باندې قرضه اخستې ده؟ د هغه يو اسنو کر کلب هم دی چې د روزګار همدا ذريعه ده، او د هغې ګټه زما د ښځې د ورور په وينا زياته نه کيږي، په ډيره مشکله سره ګزاره کوي، ايا د ښځې په ورور باندې قرباني واجب ده؟ سود باندې قرضې والا واقعه يوازې ماته معلومه ده، ځکه چې هغه ماته پخپله ويلي و، همدغه شان نور شريکان چې په قرباني کې برخه اخلي، چې هغوی ته زما د ښځې د ورور په سود باندې قرضې والا خبره معلومه نه ده، ايا د هغو حضراتو قرباني به جائز وی؟ زما د اوښې وينا ده چې زه به قرباني ضرور کوم، الله تعالی قبلوي او که نه. کم از کم زما د وړکو ورونو شوق خو به پوره شي، ځکه چې څنګه د کور خرڅې چليږي هماغه شان به قرباني هم کوم، ايا د هغه قرباني يا د نورو شريکانو قرباني به صحيح شي؟ که چيرته نه نو د هغې عذاب به د چا په سروي؟ ايا دا دنيا ته ښودنه به نه وي؟ ستاسو نه ګزارش دی چې د دې جواب د قرآن او سنتو په رڼا کې زر ترزره راکړئ دې له پاره چې زما اوښې د دې حرکت نه منع شي.

---

[1] شيعه ګان وائی چه په مونږ کښې څوك تقيه نه کوی هغه مسلمان نه دې. تقيه دې ته وائی چه خپل عقائد او کړه وړه له سنيانو نه پټ ساتي

جواب: قرباني په هغه سړي باندې واجب ده چې دنصاب مالک وي.[۱] له دې وجې ستاسو د اوښې په ذمه باندې قرباني لازم ده، قرباني د رضاء الهی په نیت سره کیږي، یوازې د وړوکو شوق پوره کولو په نیت باندې نه کیږي، څوک چې په قرباني سره د عبادت نیت نه لري. دهغه سره دې د قرباني برخه نه نیول کیږي ،که نه شریکانو کې به دچا قرباني هم صحیح نه وي.[۲] سودي قرضه اخیستل حرام دي. داسې سړي توبه ویستل پکار دي. که چیرته هغه دهغې نه توبه ونه باسي. نو نوروته دهغه سره په قرباني کې برخه نیول نه دي پکار

قسطونو(کشتونو) باندې د قرباني چیلی

سوال: دیوځوورځونه په تي وي(تلویزون) اواخبارونوکې دقرباني دچیلو او غواګانود بک کولو (داخیستو له پاره د پیسو جمع کولو) اشتهار راځي.پوښتنه داده چې آیا قسطونو باندې چیلی یاغوا اخیستوسره قرباني کول جائزدي اوکه ناجائز؟ مهرباني وکړئ دې مسئلې باندې رڼاواچوئ چې زمامسئله حل شي اونوروخلکوته هم شرعي حل معلوم شي.

جواب: دکوم څاروي چې تاسومالک یئ دهغې قرباني جائزده،که هغه تاسوپه نغدواخستی وي.اوکه په قرض وي اوکه په قسطونوباندې، خوداخبره یادساتل پکاردی چې یوازې څاروي بک کولو (داخیستو لپاره پیسو جمع کولو) سره تاسو دهغه مالک نه جوړیږئ.اونه بک کولوسره بیع کیږي. بلکې کومه ورځ باندې چې تاسوته ستاسودجمع کړې شوې پیسوپه بدله کې څاروی درکړل شي،هغه وخت تاسو دهغه مالک شوئ.

د غریب د قرباني څاروی یوناڅاپه بیمارشي نوڅه وکړي؟

سوال: زیدد قرباني له پاره څاروی اخستی و،هغه دغټ اخترنه یوه ورځ مخکې دمرګ حالت ته ورسید. بیایې هغه ذبح کړ اوتقسیم یې کړ، آیا دهغه قرباني وشوه اوکه نه؟ اوزیدبالکل غریب نوکرپیشه سړی دی،هغه ددریوڅلورمیاشتونه تنخوا کې پیسې جمع کولوسره دا څاروی اخیستی و.اوس ددې څاروي هلاک کیدونه وروسته هغه سره دبل څاروي اخیستو وس نه شته.اوس هغه څه وکړي؟

---

[۱] فتجب التضحية على حرمسلم مقيم موسر (الدرالمختارج : ۶ص : ۳۱۵، ۳۱۶،كتاب الأضحية)

[۲]أن لايشارک المضحی فيما يحتمل الشركة من لايريد القربة رأسا فإن شارک لم يجزعن الأضحية (بدائع ج ۵ص : ۷۱، كتاب التضحية،فصل وأماشرائط جوازإقامة الواجب)

جواب: اوس دهغه په ذمه باندې دقرباني بل څاروی اخيستل لازم نه دي، خوقرباني يې ونه شوه، او کيدای شي الله تعالی ورته دقرباني دنيت په وجه باندې ثواب ورکړي.[1]

دقرباني څاروی که چيرې داخيستو نه وروسته مړشي، نوڅه کول پکاردي؟

سوال: يوکس دنصاب مالک نه دی، هغه دغټ اخترله پاره دقرباني په نيت باندې چيلی واخيست، خودقرباني نه مخکې څاروی مړيا ورک شو، داسې صورت کې هغه کس باندې بل چيلی اخيستل او قربانی کول واجب دي اوکه نه اوکه چيرې هغه دنصاب مالک دی اوچيلې مړياورک شي نو آيا هغه ته بل چيلی اخيستل اوقرباني کول پکاردي اوکه نه؟

جواب: که چيرې هغه باندې قرباني واجب نه ده. نودهغه په ذمه باندې بل چيلی اخيستل ضروري نه دي[2]، اوکه چيرې دنصاب مالک وي، نوبل څاروی اخيستل لازم دي.[3]

دکوم کس عقيقه چې نه وي شوې هغه قرباني کولی شي

سوال: زموږمحله کې يومولانااوسيږي، هغه وايي چې هغه کس قرباني کولی شي، چې دهغه د کور دهر ماشوم اوغټ عقيقه شوې وي، خوزموږکورکې ديوکس هم عقيقه نه ده شوې، ځکه چې زموږمور وايي چې هغه به زموږ دټولوعقيقه زموږدواده په ورځ کوي.

جواب: دمولاناصاحب دامسئله صحيح نه ده. که عقيقه شوې وي اوکه نه، قرباني کيږي، او مسنونه عقيقه په اوومه ورځ وي. دواده په ورځ دعقيقې هيڅ شرعي حيثيت نه شته.[4]

---

[1] الفقيرإذا اشترى شاة للأضحية فسرقت فاشترى مكانها ثم وجد الأولى فعليه أن يضحى بهما ولوضلت فليس عليه أن يشترى أخرى مكانها وإن كان غنيا فعليه أن يشترى أخرى مكانها وفى الواقعات له مائتادرهم فاشترى بعشرين درهماأضحية يوم الثلاث وهلكت يوم الأربعاء وجاء يوم الخميس الأضحى ليس عليه أن يضحى لفقره يوم الأضحى (بحرالرائق ج :٨ص : ١٧٥) وأيضا : إذا انتقص نصابه يوم الأضحى سقط عنه الزكاة (البحرالرائق ج :٨ص : ١٧٥) ولواشتراها سليمة ثم تعيبت بعيب مانع فعليه إقامة غيرها مقامها إن كان غنيا، وإن كان فقيرا أجزأه ذالك (قوله إن كان فقيرا أجزأه) لأنها انما تعينت بالشراء فى حقه .... الخ (ردالمحتارعلى الدرالمختارج :٦ص :٣٢٥)۔

[2] اشترى شاة ليضحى بها فمات فى ايام الاضحية قبل ان يضحى فله ان يبيعها ومن كان غائباً عن ماله فى ايام الاضحية فهو فقير (بحر الرائق ج: ٨ ص: ١٩٩، كتاب الاضحية، طبع دارالمعرفة، بيروت)۔

[3] تيره شوی حاشيه (الفقيرإذا اشترى شاة للأضحية فسرقت فاشترى...الخ) اوګورئ۔

[4] يستحب لمن ولد له ولد ان يسميه يوم اسبوعه، ويحلق راسه ....ثم يعق عند الحلق عقيقة اباحة (ردالمحتار ج: ٦ ص: ٣٣٦، قبيل كتاب الحظر والاباحة)۔

بې خبرۍ کې د ګډ په ځای د ګډې قرباني

سوال: مونږ تیر اختر باندې قرباني کړې وه. دا زمونږ لومړۍ قرباني وه په دې وجه باندې مونږ دوکه شو. او ګډ په ځای باندې مونږ ګډه راوستله. وروسته راته معلومه شوه چې دا ګډ نه دی ګډه ده. اوس تاسو ووایئ چې زمونږ دا لومړۍ قرباني دالله تعالی په دربار کې قبوله شوه او که نه؟

جواب: که چیرې دهغې عمر یو کال و. نو قرباني وشوه. ځکه چې د ګډ او ګډې دواړو قرباني جائز ده [1]

د حلالې وینې او حلال مردار تشریح

سوال: دیوحدیث په نزد باندې دوه قسمه مردار حلال اودوه قسمه وینه حلاله ده. مهرباني وکړئ هغه دوه قسمه مردار خاروي اودوه قسمه وینې کومې دي، اوهغه حدیث هم ولیکئ. د الف مطابق دوه قسمه مردار (۱) کب (ماهي) (۲) مولخ، دوه قسمه وینه (۱) دقاتل وینه (۲) د مرتد وینه حلاله ده. آیا داخبره صحیح ده؟

جواب: الف. چې څنګه ویل شوي دي چې دمردار خاروي نه مراد (۱) ملخ (۲) کب (ماهي) دې، نو داخبره دهغه صحیح ده. خودمردارنه مراد حرام نه دی، بلکې ددې نه مراد دادی چې ملخ او کب (ماهي) که چیرې ژوندی ونیول شي نو دادواړه دذبح کولونه بغیرهم حلال دي. ځکه که چیرې دنیولونه مخکې مړه شول نو ددې خوراک جائزنه دی، بلکې حرام دی او حدیث کې چې دوینې کوم ذکر دی دهغې نه مراد (۱) ځیګر (۲) تریخې دی[2]. زید چې دوینې باره کې څه ویلي دي چې دواړو وینونه مراد دقاتل اومرتد وینه ده، نو داغلط دي، ځکه چې ذکرشوي حدیث کې دواړه وینې تصریحاً ذکرشوي دي اودمرتد او قاتل ذکربل حدیث کې دی. دادواړه

---

[1] وجاز الثنى من الكل والجذع من الضان .... والثنى من الضان والمعز ابن سنة والبقر ابن سنين (البحر الرائق ج: ۸ ص:۲۰۱) أيضا : الأضاحى اثنان : الجذع من الضأن إذا كان ضخما عظيما هوالذى أتى الستة أشهروالثنى من المعز... الخ (خزانة الفقه، كتاب الأضاحي، أسنان الأضاحى ص : ۲۶۵طبع مكتبه غفورية)

[2] عن ابن عمرضى الله عنهماقال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : أحلت لنا ميتتان ودمان، الميتتان : الحوت والجراد، والدمان : الكبد والطحال (مشكوٰة ص :۳۶۱) أيضا: وفى الأصل : السمک الذى مات فى الماء بغيرافة وهوالطافى لايؤكل. ويؤكل إن مات بافة وهى ان ينحسرعنه الماء أوطفى عليٰ وجه الأرض ...... أو ربطه أحدفى الماء .... فمات يؤكل (خلاصة الفتاويٰ،كتاب الصيد ج : ۴ص : ۳۰۳طبع رشيدية)۔

مباح الدم ګرځول شوي دي. يعنی دقاتل د مقتول په بدله کې اومرتددين بدلولوپه وجه باندې قتل کول پکار دي[۱]. دې نه دامرادنه دي چې ددې دواړو وينه حلاله ده.

د ذبح شوي څاروي د وينې د داروشرعي حکم

سوال: دغوا اوچيلي وينه پاکه وي اوکه ناپاکه؟ زه غوښې اخيستوته ځم نودقصاب په دوکان کې دوينې وړې وړې دارې (څاڅکي) راباندې پريوځي،نوداجامې پاکې دي اوکه ناپاکې؟

جواب: په غوښه باندې چې کومه وينه لګيدلې وي، هغه پاکه ده په هغې باندې جامې نه ناپاکه کيږي. اوذبح کولووخت کې چې کومه دڅاروي دږګونونه وځي هغه ناپاکه ده.[۲]

د قرباني په وينه کې پښې لندول

سوال: زموږيوخپلوان (عزيز) چې کله قرباني کوي يادصدقې چيلی ذبح کوي.نودچاړه راښکلونه وروسته چې کله وينه راوتل شروع شي،هغې باندې پښې لندوي،دادهغه څه عقيده ده.داجائزدي اوکه ناجائز؟

جواب: دغه وينه نجسه وي،اوګندګئ باندې بدن لندول ددين اومذهب په نزدباندې عبادت نه شي کيدای.په دې وجه باندې داعقيده ګناه ده،اوداکارجائزنه دی.[۳]

د قرباني په وينه باندې ککړه شويوجاموکې لمونځ جائزنه دی

سوال: دقرباني دڅاروي وينه که چيرې جاموباندې ولګيږي، نولمونځ ورسره کيږي اوکه نه؟

جواب: دقرباني دڅاروي بهيدونکې وينه هماغه شان ناپاکه ده، څنګه چې دبل څاروي وي، که چيرې دوينې معمولي دارې (څاڅکي) وی چې هغه مجموعی طورباندې دانګريزي روپې نه کمې وي. نولمونځ به وشي، که نه. نه کيږي.[۴]

---

[۱] عن أبي أمامة ....لايحل دم امرئ مسلم إلا بإحدى ثلاث .....أوكفربعد إسلام أوقتل نفس بغيرحق فقتل به (مشكوٰة ص : ۳۰۱، كتاب القصاص، الفصل الثاني)۔

[۲] مالزق من الدم السائل باللحم فهونجس، ومابقي في اللحم والعروق من الدم الغيرالسائل فليس بنجس، والأصل ان النجس من الدم ماكان مسفوحا (حلبي كبير، كتاب الطهارة ص : ۱۹۵طبع سهيل اكيدمي)۔

[۳] ايضاً۔

[۴] قدرالدرهم ومادونه من النجس المغلظ كالدم والبول......جازت الصلاة معه وإن زاد لم تجز... الخ (الهداية مع فتح القدير ج : ۱ص : ۱۴۰، باب الأنجاس وتطهيرها، طبع دارصادربيروت)۔

دمرى نه پرته چې كومه وينه غوښې پورې لګيدلې وي، هغه ناپاكه نه وي [۱]

د قربانۍ د څاروى د وازدې نه صابون جوړول جائزدي

سوال: دقرباني دچيلى دوازدې نه كه څوك كوركې صابون جوړكړي نو آيا داجائزدى؟ كه چيرې ګناه ده نو ددې كفاره څه ده اوكه معلومه نه وي نوداګناه ده؟

جواب: دقرباني دڅاروي دوازدې نه صابون جوړول جائزدي، هيڅ ګناه نه شته [۲]

❖ عقيقه ❖

د عقيقې اهميت

سوال: اسلام كې دعقيقې څه اهميت دى؟ اوكه چيرې يوكس دعقيقې كولونه پرته مړشي، نودهغه باره كې څه حكم دى؟

جواب: عقيقه سنت ده، كه چيرې وس وي نوضروركول پكاردي، اوكه ويې نه كړئ نوګناه نه شته، يوازې دعقيقې دثواب نه محرومي ده. [۳]

د عقيقې عمل واجب دى كه سنت؟

سوال: دماشوم پيداكيدونه وروسته چې كومه عقيقه كيږى اوچيلى صدقه كيږى داعمل سنت دى اوكه واجب؟

جواب: عقيقه سنت ده [۴]، خوددې وخت معلوم دى، اوومه ورځ، ياڅوارلسمه ورځ يايويشتمه ورځ، له دې نه وروسته ددې حيثيت نفل شي. [۵]

---

[۱] ايضاً پورتنئ حواله۔

[۲] ويتصدق بجلدها لأنه جزء منها أويعمل منه الة تستعمل فى البيت كالنطع والجراب والغربال ونحوها....... واللحم بمنزلة الجلدفى الصحيح (هداية، كتاب الأضحية ج :۴ص : ۴۴۸، طبع شركت علمية ملتان)۔

[۳] يستحب لمن ولد له ولدا أن يسميه يوم اسبوعه، ويحلق رأسه ويتصدق عند الأئمة الثلاثة .....ثم يعق عندالحلق عقيقة إباحة على مافى الجامع المحبوبى، أوتطوعا .... وسنها الشافعى وأحمد سنة مؤكدة ... الخ (ردالمحتار، كتاب الأضحية ج : ۶ص :۳۳۶، قبيل كتاب الحظروالإباحة)۔

[۴] قال محمد العقيقة سنة، فمن شاء فعل ومن شاء لم يفعل (عالمگيرى ج :۵ص : ۳۶۴)۔

[۵] عن بريدة أن النبى صلى الله عليه وسلم قال : العقيقة تذبح لسبع أو أربع عشرة، أوإحدى وعشرين رواه الطبرانى فى الصغيروالأوسط (مجمع الزوائد ج :۴ص : ۶۵طبع دارالكتب العلمية)۔

د بالغې انجیلی یا هلک عقیقه او ویښته کټ کول ضروري نه دي

سوال: عقیقه د کوم عمر پورې کیدای شي. بالغ سړی او ښځه خپله عقیقه پخپله باندې کولی شي یا یوازې مور وپلاریې کولی شي؟ دغتو جینکو یا بالغو ښځو په عقیقه کې ویښته پریکول پکار دي او که نه؟ که وي نو د کوم حد پورې ویښته کټ کول پکار دي او کومه طریقه باندې؟

جواب: عقیقه سنت ده، ددې په وجه باندې د ماشوم نه تکلیفونه لرې شي. سنت داده چې په اوومه ورځ باندې د ماشوم د سر ویښته کټ کړل شي، او د هغې د وزن مطابق سپین زر صدقه کړل شي. او د هلک له پاره دوه چیلي او د جینۍ له پاره یو چیلی صدقه کړل شي او هم هغه ورځ باندې د ماشوم نوم هم کیښودل شي. که چیرې ګنجائش وي او په اوومه ورځ باندې عقیقه ونه کړل شي، نو وروسته دې وکړي، خو د اوومې ورځ نه وروسته د فقهاوو د قول مطابق یې هغه حیثیت پاتې نه شي. دغې عمر د هلکانو او جینکو د عقیقې کولو ضرورت نه شته او نه د عقیقې له پاره د هغوی د ویښتو کټ کول پکار دي.[1]

د عقیقې د څاروي قیمت صدقه کولو سره د عقیقې سنت نه اداکیږي

سوال: آیا د ماشومې د عقیقې له پاره د اخستل شوي چیلي پیسې که یو محتاج او غریب خپلوان (عزیز) ته ورکړل شي، نو د عقیقې سنت به ادا شي؟

جواب: دې سره سنت نه اداکیږي. خو د صدقې کولو او د صله رحمۍ ثواب به ورته ملاؤشي.[2]

د ماشوما نو عقیقه مورد خپلې تنخوا نه کولی شي

سوال: مور او پلار دواړه ګټه کوي. د پلار په تنخواه باندې د کور ضرورتونه پوره کیږي. او د مور ټوله تنخوا بچت وي. او هغه ټوله جمع کیږي، نو آیا مور د خپلې تنخوا نه د خپلو بچیو عقیقه کولی شي؟ په نورو الفاظو کې آیا د بچیو عقیقه د مور په ګټه باندې کیدای

---

[1] عن يوسف بن ماهل انهم دخلوا علىٰ حفصة بنت عبدالرحمٰن فسألوها عن العقيقة فأخبرتهم أن عائشة أخبرتها أن رسول الله صلى الله عليه وسلم أمرهم عن الغلام شاتان مكافئتان وعن الجارية شاة (سنن ترمذى، أبواب الأضاحى، باب ماجاء فى العقيقة ج :١ص : ١٨٣) أيضا : وعن سمرة عن النبى صلى الله عليه وسلم قال : الغلام مرتهن بعقيقته تذبح عنه يوم السابع ويحلق راسه ويسمى وفى رواية أم كرز انها سألت النبى صلى الله عليه وسلم عن العقيقة فقال : عن الغلام شاتان وعن الجارية شاة واحدة .... والإختيارأن تؤخرعن البلوغ فإن آخرت عن البلوغ سقطت عمن يريد ان يعق عنه (فتح البارى ج : ٩ص :٥٩٣ تا ٥٩٥)۔

[2] لوتصدق بعين الشاة أوقيمتها لايجزيه لأن الوجوب تعلق بالإراقة .... الخ (بدائع ج : ٥ص : ٦٦)۔

شي.او پلار يې ژوندي دى او ګټه كوي او دكورخرڅ كوي. اميدلرم چې د دواړو سوالونو جوابونه به دقرآن او سنت په رڼاكې راكولو سره د شكريه اداكولوموقع راكوئ؛

جواب: دبچيو دعقيقې اونورې خرڅ دپلارپه ذمه دي.كه چيرې مورېې اداكړي. نو دا دهغې خوشحالي ده اوشرعي طورباندې به عقيقه هم صحيح شي [1]

د خپلې عقيقې نه مخكې د ماشومې عقيقه كول

سوال: زماخپله عقيقه نه ده شوې نو آيا ماته دخپلې عقيقې كولونه وروسته دماشومې عقيقه كول پكاردي؟

جواب: تاسودخپلې لورعقيقه كولى شئ[2] كه چيرې ستاسوعقيقه نه ده شوې. نو څه بده خبره نه ده [3]

قرض اخيستوسره عقيقه او قرباني كول

سوال: زما مالى طاقت دومره نه دى چې زه خپله تنخواً كې دخپلو بچيو عقيقه اوقرباني وكړم.او دواړه فرض دي. آيا زه بينك نه قرضه اخيستوسره دادواړه قرضونه اداكولى شم؟ داقرض به زمادتنخوا نه كټ كيږي.ترڅوپورې چې قرضه ختمه شوې نه وي.

جواب: په طاقت لرونكي باندې قرباني واجب ده[4].اوعقيقه سنت ده. چاسره چې ګنجائش نه وي هغه باندې نه قرباني واجب ده اونه عقيقه[5] تاسوكه سودي قرضه اخيستوسره قرباني ياعقيقه وكړئ نوتاسوبه سخت ګناهګاريئ.[6]

---

[1] نفقة أولادالصغارعلى الأب لايشاركه فيها أحد، كذا فى الجوهرة (فتاوى عالمگيرى ج : ١ص: ٥٦٠) وتسن للأب من ماله العقيقة عن المولود، ولاتجب، لأن النبى صلى الله عليه وسلم فى حديث ابن عباس عق عن الحسن والحسين عليهماالسلام كبشا كبشا. وقال : مع الغلام عقيقة فاهريقوا عنه دما وأميطوا عنه الأذىٰ .... إلخ (الفقه الإسلامى وأدلته، العقيقة وأحكام المولود ج : ٣ص :٦٣٧)_

[2] قال محمد العقيقة سنة، فمن شاء فعل ومن شاء لم يفعل (عالمگيرى ج :٥ص : ٣٦٤ طبع رشيديه)_

[3] فإن آخرت عن البلوغ سقطت عمن كان يريدأن يعق عنه لكن إن أراد أن يعق عن نفسه فعل ونقل فى البويطى أنه لايعق عن كبير....إلخ (فتح البارى ج :٩ ص : ٥٩٥، طبع نشرالكتب الإسلامية)_

[4] إتفق الفقهاء على أن المطالب بالأضحية وهوالمسلم الحرالبالغ العاقل المقيم المستطيع (الفقه الإسلامى وأدلته، الباب الثامن، الأضحية والعقيقة ج : ٣ص : ٦٠٣) أيضا : وشرائطها الإسلام والإقامة واليسار (الدرالمختارج :٦ص : ٣١٢، كتاب الأضحيه)_

[5] وتسن للأب من ماله العقيقة عن المولود ولاتجب (الفقه الإسلامى وأدلته، ج: ٣ص : ٦٣٧طبع دارالفكر)

[6] عن جابرقال : لعن رسول الله صلى الله عليه وسلم اكل الرباوموكله وكاتبه وشاهديه، وقال هم سواء رواه مسلم (مشكوٰة ص : ٢٤٤، باب الربا، الفصل الأول)_

عقیقه د شتمن په ذمه ده او که د غریب په ذمه هم

سوال: عقیقه سنت ده او که فرض. او په غریب باندې ده که مالدارو باندې ده، او که چیرې غریب باندې ضروري وي او غریب طاقت نه لري نو د غریب له پاره څه حکم دی؟

جواب: عقیقه سنت ده، که چیرې همت وي نو اودې کړي. که نه ، گناه نه شته.[1]

د غریب سړي بچي که چیرې د عقیقې نه پرته مړه شول نو څه وکړي؟

سوال: که چیرې د غریب سړي بچي دوه یا څلورکلونو عمرکې مړه شي، نو د هغوی عقیقه هم ضروري وي؟

جواب: نه![2]

لس کیلو قیمه راغوښتلو سره د عقیقې دعوت کول

سوال: آیا لس کیلوقیمه راغوښتلو سره خپلوان (عزیز) دعقیقې دعوت یا صدقې له پاره(ځکه چې داوومې ورځ نه وروسته ده) نیت وکړل شي نو داسې به عقیقه وشي او که نه؟

جواب: نه![3]

د خپلوانو (عزیزانو) خبر اخیستو باندې خرچې ته عقیقه باندې ترجیح ورکول

سوال: زما اته بچي دي، هغې کې ددریو عقیقه مې کړې ده، دپاتې پنځو بچیو(درې هلکانو. اودوه جینکو) دمالي مجبورو په وجه باندې عقیقه مې نه ده کړې، اراده مې وه چې دچانه څه پیسې قرض اخیستو سره دهغوی عقیقه وکړم، هم دې فکرکې وم چې زمایونژدې خپلوان (عزیز) دتپ دق بیمارۍ کې مبتلاشو، او هغه دمځکې نه غریب ووخودبیمارۍ په وجه باندې یې آمدن بالکل بندشو، اوس دهغه درې بچي اویوه ښځه دهغه دبیمارۍ خرچې برداشت کوي. ددې صورت حال په وجه باندې ددې خبروضاحت غواړم.(١) دعقیقې شرعي

---

[1] ایضاً پورتنۍ حوالې۔
[2] ایضاً۔
[3] عن سلمان ابن عامر الضبی قال : سمعت رسول الله صلی الله علیه وسلم یقول : مع الغلام عقیقة فاهریقوا عنه دما وأمیطوا عنه الأذی رواه البخاری وعن الحسن عن سمرة قال : قال رسول الله صلی الله علیه وسلم : الغلام مرتهن بعقیقته تذبح عنه یوم السابع ویسمٰی ویحلق راسه رواه احمد والترمذی وأبوداؤد والنسائی (مشکوٰة ص : ٣٦٢، باب العقیقة)۔

حیثیت څه دی؟ (۲) په عقیقې باندې خرچ کیدونکې پیسې یو خپلوان (عزیزانو) باندې خرچ کیدای شي او که نه؟ دې دواړو ذمه دارو کې ترجیح کوم یو ته ورکول پکار دي. د خپلوان عزیزانو خرڅ حسن سلوک او هغه باندې خرچې کول یا د عقیقه ادا کول؟ دا خو مانته معلومه ده چې د غریبو حالت ته کتل لازم دي او د هغې پیسې حاجت ورکول نه دي پکار. آیا د عقیقې هم دا حکم دی؟ (۳) آیا زمونږ به دا لازم دي چې په هره ناخه طریقه باندې د پنځه ماشومانو عقیقې کول نه د رخ سم؟

جواب: (۱) عقیقه شرعي طور باندې مستحب ده. ضروري یا واجب نه ده [1]

(۲) په دې وجه باندې عقیقه کې خرچ کیدونکې پیسې محتاج رشته دارته ورکړئ خکه په دې حالت کې د هغه مدد کول ضروري دي. هغه ته ترجیح ورکول پکار دي

(۳) عقیقه کول واجب یا لازم نه دي. او د طاقت لرلو سره عقیقه کول مستحب دي. د ثواب کار دی. نه کول یې ګناه نه ده [2]

په کومو څارويو باندې عقیقه جائزده؟

سوال: کومو څارویو کې چې اووه برخې قرباني کیږي. هغه کې اووه عقیقه هم کیدای شي؟ یا د هلک په عقیقه کې غوا کیدای شي او په کومو څارویو باندې عقیقه کیدای شي. آیا مینږه هم دې کې شامل ده؟

جواب: په کومو څارویو باندې چې قرباني کیدای شي. هغو باندې عقیقه کول هم جائز دي [3] مینږه هم هغو څارویو کې شامله ده. د غه شان چې کومو څارویو کې چې اووه برخې قرباني کیدای شي هغو کې اووه برخې د عقیقې هم کیدای شي [4]

---

[1] یستحب لمن ولد له ولد ان یسمیه یوم اسبوعه، ویحلق راسه ....ثم یعق عند الحلق عقیقة اباحة (ردالمحتار ج: ۶ ص: ۳۳۶) أیضا: العقیقة عن الغلام وعن الجاریة، وهو ذبح شاة فی سابع الولادة. وضیافة الناس وحلق شعره مباح، لا سنة ولا واجبة، کذا فی الوجیز للکردي، وذکر محمد رحمة الله تعالی فی العقیقة: من شاء فعل ومن شاء لم یفعل. هذا یشیر إلی الإباحة فیمنع کونها سنة...إلخ (الفتاوی الهندیة. کتاب الکراهیة. الباب الثانی ج:۵ ص:۳۶۲)_

[2] قال محمد العقیقة سنة. فمن شاء فعل ومن شاء لم یفعل (عالمگیری ج :۵ص : ۳۶۴ طبع رشیدیه)_

[3] احسنها وسنها وصفتها (أی وهی فی الجنس والسن والسلامة من العیوب) مثل الأضحیة من الأنعام من الإبل والبقرة والغنم (الفقه الإسلامی وأدلته، الأضحیة والعقیقة ج:۳ ص:۶۳۷، طبع دارالفکر، بیروت)_

[4] ولو ذبح بدنة أو بقرة عن سبعة أولاد، أو إشترک فیها جماعة جاز سواء أرادوا کلهم العقیقة أو أراد بعضهم العقیقة، وبعضهم اللحم لمالی الأضحیة (إعلاء السنن، کتاب الذبائح ج:۱۷ص:۱۱۹طبع إدارة القرآن)

اودیو هلک په عقیقه کې پوره غوا هم حلالیدای شي[۱]

د هلک په عقیقه کې د دوه چیلو په ځای یوچیلی حلالول

سوال: یو کس که چیرې د هلک له پاره د دوه چیلو وس نه لري.نو آیا هغه د هلک په عقیقه کې یو چیلی حلالولی شي؟

جواب: د هلک په عقیقه کې دوه چیلي حلالول یا دوه برخې نیول مستحب دي[۲] خو که چیرې د دوو طاقت نه لري نو یو هم کافي دی[۳]

د هلک او انجیلۍ عقیقه کې څومره چیلي ورکول دي؟

سوال: د هلک او انجیلۍ د عقیقې له پاره څومره چیلي (ګډ وزه) پکار دي؟

جواب: هلک له پاره دوه.او انجیلۍ له پاره یو[۴]

د تحفې په څاروي باندې عقیقه جائزده

سوال: آیا تحفه کې ملاؤشوی چیلی په عقیقه کې استعمالول جائزدي؟

جواب: تحفه کې ملا و شوی چیلی عقیقه کې جائزدی.

د قرباني په څاروي کې د عقیقې برخه نیول

سوال: آیا د قربانۍ په اخترکې د ماشومانو عقیقه هم کیدای شي او که نه؟ مثلاً: یوې غوا اخستو سره یوه برخه قرباني او پاتې شپږبرخې د څلور بچیو (دوه هلکانو او دوه جینکو) عقیقه کیدای شي؟

جواب: د قرباني په څاروي کې د عقیقې برخې نیول کیدای شي.[۵]

---

[۱] قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : من ولد له غلام فليعق عنه من الإبل أوالبقرأوالغنم دليل على جوازالعقيقة ببقرة كاملة، أوبدنة كذالک (فتح البارى، كتاب العقيقة، باب إماطة الأذى عن الصبى فى العقيقة ج :۹ص : ۵۹۳، وكذا فى إعلاء السنن،كتاب الذبائح ج :۱۷ص : ۱۱۷، طبع إدارة القران كراچي)۔

[۲] وفى رواية أم كرزسألت النبى صلى الله عليه وسلم عن العقيقة فقال:عن الغلام شاتان (فتح البارى ج:۹ص:۵۹۲)

[۳] وعن على ابن ابى طالب ررضى الله عنه قال : عق رسول الله صلى الله عليه وسلم عن الحسن بشاة (مشكوٰة ص : ۳۶۲)۔

[۴] وفى رواية أم كرزسألت النبى صلى الله عليه وسلم عن العقيقة فقال : عن الغلام شاتان، وعن الجارية شاة واحدة (فتح البارى ج : ۹ص : ۵۹۲، طبع دار نشرالكتب الإسلامية لاهور)۔

[۵] ...وكذالک إن أراد بعضهم العقيقة عن ولد ولد له من قبل (بدائع الصنائع ج : ۵ص : ۷۲، طبع سعيد)

د عقیقې باره کې د څلورو امامانو مسلک

سوال: د عقیقې په سلسله کې ستاسو جواب د اجمله په کومو څارویو کې چې د قربانۍ اووه برخې کیدای شي هغو کې د عقیقې اووه برخې هم کیدای شي اختلافي مسئله بیانوي دې سلسله کې خواست دی چې ددې تائید کې د قرآن کریم او احادیث نبوی ﷺ په رڼا کې شرعي دلیلونه پیش کړئ؛ د ځینې عالمانو په نزد باندې د اووه ماشومانو په عقیقه کې یوه غوا یا میښه ذبح کول صحیح نه دي دلته یو څو اخستل شوې خبرې پیش کوم.

دغوا او میښې قرباني صحیح نه ده ترڅو چې هغه د دوه کالونه شي. او دریم کال کې داخل شوی نه وي. دغه شان اوښ حلالول هم جائز نه دي تردې پورې چې هغه د پنځو کالو شوی نه وي او شپږم کال کې داخل شوی نه وي، عقیقه کې شریکوالی صحیح نه دی، څنګه چې اوښ کې اووه خلک کوي. ځکه که چیرې دې کې شریکوالی صحیح وي نو مولود باندې ..اراقة الدم.. مقصد نه حاصلیږي او د احلاله د مولود د طرف نه فدیه وي. دا صحیح دی چې د چیلي یا ګډ په بدله کې اوښ یا غوا حلاله کړل شي. په دې شرط باندې چې د احلاله دیو ماشوم له پاره دیو څاروي وي. امام ابن قیم ؒ د انس بن مالک رضی الله عنه نه نقل کړي دي چې هغوی د خپل بچي حلاله، عقیقه، په یو څاروي باندې کړې وه اود ابی بکرة رضی الله عنه نه روایت دی چې هغوی د خپل بچي عبدالرحمن په عقیقه کې یو څاروی حلال کړی واود بصرې او سیدونکو ته یې دعوت یې کړی و او جعفر بن محمد د خپل پلار نه روایت کړی دی چې فاطمه رضی الله عنها د حسن او حسین رضی الله عنهما له پاره یو یو ګډ ذبح کړی و. دامام مالک ؒ قول دی چې عبدالله ابن عمر رضی الله عنهما د خپلو دواړو هلکانو او جینکو له پاره عقیقه وکړه. د هر بچي له پاره یو یو چیلی. امام ابوداؤد ؒ په خپل سنن کې د ابن عباس رضی الله عنهما نه روایت کړی دی چې رسول الله ﷺ د حسن او حسین رضی الله عنهما عقیقه په یو یو ګډ باندې کړې وه. امام احمد ؒ او امام ترمذي ؒ دام کرز کعبیه نه روایت کړی دی چې هغوی د حضور ﷺ نه د عقیقې باره کې پوښتنه وکړه. حضور ﷺ وفرمایل هلک باندې دوه چیلي او انجیلۍ له پاره یو چیلی. ابن ابی شیبه ؒ د حضرت عائشه رضی الله عنها حدیث روایت کړی دی چې مورته حضور ﷺ حکم وکړ چې مونږ هلکانو باندې دوه چیلو سره عقیقه و کړو او انجیلۍ باندې یو چیلي سره. ددې ټولو احادیثو په رڼا کې جمهور عالمان سلف او خلف عمل او فتوا همداده چې د ګډ یا چیلي نه پرته بل څاروي باندې عقیقه کول د سنت نه ثابت او صحیح نه دي. خو کومو وروستنیو عالمانو چې اوښ یا غوا باندې د عقیقې کولو اجازه ورکړې ده. د هغوی دلیل د ابن منذر رضی الله عنه هغه روایت دي کوم کې چې د رسول الله ﷺ نه روایت دی چې حضور ﷺ فرمایلي دي، هر ماشوم باندې عقیقه ده. هغه باندې وینه وبهیوئ **(مع الغلام عقیقة فاهریقوا عنه دماً)** چونکې دې حدیث کې حضور ﷺ لفظ ``دم،، نه بلکې ``دما،، فرمایلي دي ددې حدیث نه داسې ښکاري چې

ماشوم باندې د ګډ، چيلې، اوښ اوغوا ذبح کولو اجازه او رخصت شته. خوافضل دادی چې د رسول الله ﷺ او صحابه کرامو رضي الله عنهم په اتباع کې يوازې ګډ يا چيلې سره عقيقه وکړل شي.
والله اعلم بالصواب

داټول تفصيل کتاب **تحفة المودود فی احکام المولود** لابن القيم الجوزيه او **تربية الاولاد فی الاسلام الجزالاول**، مصنفه الاستاذ الشيخ عبدالله ناصح علوان طبع ۱۹۸۱ء ص ۹۸ مطبع دارالسلام للطباعة والنشروالتوزيع. حلب وبيروت وغيره کې کتل کيدای شي.

جواب: ستاسو داوړدخط باره کې يوڅوخواستونه دي

لومړی تاسوليکلي دي چې دعقيقې په سلسله کې داجمله... اختلافی مسئله کې بحث کوئ

نوښکاره خبره ده چې فروعي مسئلوکې دامامانواوفقهاوو اختلآفات دي. اوچيرته په مشکله باندې به فروعي مسئله داسې وی چې دهغې په تفصيلاتوکې څه اختلاف نه وي. کومه مسئله چې هم وليکل شي دهغې باره کې به دااشکال وي، چې داخواختلافي مسئله ده. تاسوته به معلومه وي چې زه دحنفی فقې مطابق مسئلې ليکم اوکه چيرې دسوال کونکي له طرف نه دااشاره وي چې هغه بل مسلک سره تعلق ساتي، نودهغه دفقهي مذهب مطابق جواب ورکوم.

دويم تاسو ويلي دي چې زه راتلونکې شمارې کې ددې په تائيدکې دقرآن اوحديث په رڼا کې دليلونه پيش کړم. زه دسوالونوپه جوابونوکې ددليلونوبحث قصداً نه کوم. ځکه چې دعوامو ضرورت دادې چې هغوی ته منقح (صفا) مسئله وښودل شي. ددليلونوبحث دعالمانو کاردی.

دريم تاسوچې دحافظ ابن قيم رحمه الله دکتاب نه کوم اقتباسات نقل کړي دي هغه کې دوه مسئلو باندې بحث شوی دی. يوه داچې آيا ډګډ يا چيلی نه پرته بل څاروي باندې عقيقه کول صحيح دي اوکه نه؟ تاسوليکلي دي چې:

ددې ټولواحاديثوپه رڼاکې دجمهورعالمانوسلف اوخلف همداعمل اوفتوا ده چې دګډ او چيلي نه پرته بل څاروي باندې دعقيقې سنت ثابت اوصحيح نه دي.

ترڅو پورې چې زما دمعلوماتو تعلق دی، نو څلور واړه مذهبونه دې باندې متفق دي چې اوښ او غوا باندې عقيقه صحيح ده. د احنافو فتوا خوما مخکې ليکلې ده، دنورو مذهبونو تصريحات دادي:

فقه شافعي

امام نووي رحمه الله شرح مهذب کې ليکي

المجزئ في العقيقة هوالمجزئ في الاضحية.فلاتجزئ دون الجذعة من الضان.اوالثنية من المعزوالابل والبقر. هذا هوالصحيح المشهور.وبه قطع الجمهور.وفيه وجه حكاه الماوردي وغيره انه يجزئ دون جذعة الضان،وثنية المعز.والمذهب الاول.(شرح مهذب ص ٤٢٩ ج٨)

ترجمه: عقيقه کې هماغه څاروي کفايت کوی کوم چې قرباني کې کفايت کوي. په دې وجه باندې د جذعه نه کم عمرګډ.اوثني (دوه غاښونو)نه دکم عمرچيلي.اوښ اوغوا جائزنه دي.هم داصحيح اومشهور روايت دی.اوجمهورو دا قطعي اخيستی دی.

دې کې يوبل روايت دی.کوم چې ماوردي وغيره نقل کړې دې.چې هغې کې دجذعه نه کم عمر والا ګډه او ګډه اود دوؤغاښونونه دکم عمرچيلې هم جائزدی. خومذهب په لومړي روايت باندې دی

فقه مالکي

شرح مختصر الجليل کې دی ابن رشد. **ظاهرسماع اشهب ان البقرتجزئ ايضاً في ذلک وهواظهرقياساً على الضحايا.**(مواهب الجليل ص ٢٦٦ ج ٣)

ابن رشد وايي چې داشهب ښکاره سماع داده چې عقيقه کې غواهم کفايت کوي. او همدا ښکاره ده.قربانيوباندې قياس کولو سره.

فقه حنبلي

الروض المربع کې دی:

وحكمهافيهايجزى ويستحب ويكره كالاضحية الاانه لايجزئ فيهاشرک في دم.فلاتجزئ بدنة ولابقرة الاکاملة.(بحواله اوجزالمسالک ص٢١٨، ج٩ شائع کرده مکتبه امداديه مکه مکرمه)

عقيقه کې کوم کوم څاروی جائزدی؟ اوکوم کوم کارونه مستحب دي؟ اوکوم کوم مکروه دي؟ دې ټولوکارونوکې دعقيقې حکم دقربانې په شان دی، يوازې داچې دې کې څاروي کې شرکت جائز نه دې. که چيرې عقيقه کې غټ څاروی ذبح کړل شي، نو پوره يوڅاروی هم ديوله طرف نه ذبح کول دي.

ددې فقهي حوالونه معلومه شوه چې څلورواړه مذهبه دې باندې متفق دي چې دګډاوچيلي په شان غوا باندې هم عقيقه جائزده.اوداهم معلومه شوه چې اکثرحکمونوکې

هم د دې دقرباني کولو حکم دی. او د جمهور عالمانو هم دا قول دی. ابن رشد رحمه الله په بداية المجتهد کې ليکي

جمهور العلماء على انه لا يجوز فى العقيقة الا ما يجوز فى الضحايا من الازواج الثمانية. (بداية المجتهد ص ۳۳۹ مکتبه علميه لاهور)

ترجمه جمهور عالمان دې باندې متفق دي چې عقيقه کې يوازې هغه اته جوړې جائزدي کوم چې قرباني کې جائزوي.

حافظ ابن حجر رحمه الله ليکي **والجمهور على اجزاء الابل والبقر ايضاً. وفيه حديث عند الطبرانى وابى الشيخ عن انس رفعه. يعق عنه من الابل والبقر والغنم. ونص احمد على اشتراط كاملة. وذكر الرافعى بحثاً انها تتادى بالسبع كما فى الاضحية والله اعلم**. (فتح البارى ص ۵۹۳ ج ۹. دارنشر الکتب الاسلاميه لاهور)

ترجمه جمهور ددې قائل دي چې عقيقه کې اوښ او غواهم جائزدي. اودې کې طبراني اوابوالشيخ د حضرت انس رضي الله عنه نه مرفوع روايت نقل کړی دی چې د ماشوم له طرف نه داوښ. غوا او چيلي عقيقه کيدای شي او امام احمد رحمه الله تصريح کړې ده چې پوره څاروی شرط دی اورافع د بحث په طورباندې ذکرکړې دي چې عقيقه به دغې څاروي په اوومه برخه هم وشي. څنګه چې قرباني وي والله اعلم.

دويمه مسئله داده چې غټ څاروي کې دعقيقې اووه برخې کيدائی شي. دې کې دامام احمد رحمه الله اختلاف دی. څنګه چې پورته دحوالونه معلومه شوه. هغه فرمايي که چيرې داوښ ياغوا عقيقه کول وي. نو پوره څاروی پکاردی. هغه کې شريکوالی صحيح نه دی. دامام شافعی رحمه الله په نزدباندې شراکت صحيح دی.

په شرح مهذب کې دي **ولو ذبح بقرة او بدنة عن سبعة اولاد او اشترك فيها جماعة جائز**. (ص ۴۲۹ ج ۸)

ترجمه اوذبح يې کړ اوښ ياغوا داووه بچيوله طرف نه. ياهغې کې يوه ډله شريکه شوه نوجائزدی. د احنافو په نزدباندې هم شراکت جائزدی. مفتی کفايت الله صاحب رحمه الله ليکي

يوه غوا کې دعقيقې اووه برخې کيدای شي څنګه چې دقربانۍ اووه برخې کيدای شي (كفاية المفتى ص ۲۶۳ ج ۸)

تاسوچې په سوال کې ليکلي چې اودا جمله: "عقيقه کې اشتراک صحيح نه دی. څنګه چې اووه کسان په اوښ کې شرکت کوي. ځکه که چيرې دې کې اشتراک صحيح وي. نو مولود باندې داراقة الدم مقصد نه حاصليږي"

دا استدال قابل توجه دی. ځکه چې قرباني کې هم اراقة الدم مقصودوي. څنګه چې دنبي کريم ﷺ حديث کې ددې تصريح ده

عن عائشه رضي الله عنها قالت قال رسول الله ﷺ ماعمل ابن آدم من عمل يوم النحراحب الى الله من اهراق الدم. الحديث. (رواه الترمذي وابن ماجه.مشكوة ص۱۲۸)

ترجمه دحضرت عائشه رضي الله عنها نه روايت دی چې رسول الله ﷺ فرمايلي دي چې دقرباني په ورځ باندې دابن آدم يو عمل هم الله تعالى ته دوينې بهولونه زيات محبوب نه دی.

وعن ابن عباس رضي الله عنهما قال قال رسول الله ﷺ في يوم الضحى، ماعمل آدمي في هذاليوم افضل من دم يهراق الاان يكون رحماتوصل. (رواه الطبراني في الكبير،وفيه يحيى بن الحسن الخشني وهوضعيف، وقد وثقه جماعة،مجمع الزوائدص۱۸ج ٤)

ترجمه: حضرت ابن عباس رضي الله عنه نه روايت دی چې رسول الله ﷺ دقربانۍ دورځې باره کې وفرمايل چې: دې ورځ باندې دانسان يو عمل هم وينې بهولو (يعنې قرباني کولو) نه غوره نه دې. خو يوازې دا که څوک صله رحمي وکړي.

چونکې دقربانۍ نه اصل مقصد ''اراقة الدم،، دی په دې وجه باندې دقرباني دغوښې صدقه کولو دچاپه نزدباندې هم ضروري نه دې. که په خپله خوري اوکه دوستانو او خپلوانو (عزيزانو) باندې خوري. بياهم قرباني صحيح ده.

نوکله چې دقرباني نه مقصدصرف اراقة الدّم دی. اوهغې کې شرکت جائزدی. نوعقيقه کې شرکت کولوسره هم داراقة الدم مضمون نه فوت کيږي. اوکله چې قرباني کې شرکت جائزدې نوعقيقه کې هم اولی درجه سره جائزدی. ځکه چې دعقيقې حيثيت دقرباني نه کم دی. اعلی شي کې خوشريعت شرکت جائزکړی دی. نودهغې نه کمزوري کې به اولی درجې سره شرکت جائزوي. همدغه وجه ده چې دفقهې ټول امامان عقيقه کې هم دقرباني حکمونه جاري کوي.

شيخ الموفق بن قدامه حنبلي رحمه الله المغنی کې ليکلي دي:

والاشبه قياسهاعلى الاضحية لانهانسيكة مشروعة غيرواجبة فاشبهت الاضحية، ولانهااشبهت في صفاتها وسنهاوقدرهاوشروطهافاشبهتهافي مصرفها. (المغني مع الشرح الكبيرص ۱۲٤ ج ۱۱)

ترجمه او ډير مشابه دادی چې داقرباني باندې قياس کړل شي. ځکه چې دا يوه قرباني ده. کومه چې مشروع ده خوواجب نه ده. نو دقرباني په شان شوه. اوداپه دې وجه باندې هم دقربانۍ په شان ده. ددې په صفاتو کې. د دې په عمر کې. د دې په مقدار کې. د دې په شرطونو کې يوشان شوه. ددې په استعمال کې هم.

ډیر عمرکې خپله عقیقه په خپله باندې کیږي
که عقیقې کولو نه پرته هم قرباني جائزده؟

سوال: آیا څوک غټ عمرکې خپله عقیقه پخپله باندې کولی شي؟ که چیرې ښځه خپله عقیقه وکړي نوڅومره وینښته کټ کړي؟ ځه خلک وایي چې دچاعقیقه نه وي شوي. دهغه قرباني جائزنه وي. مخکې خپله عقیقه وکړئ.له هغه نه وروسته قربانئ کوئ. آیا دشریعت په نزدباندې دا صحیح دی؟

جواب: عقیقه په اوومه ورځ باندې سنت ده.که وروسته کیږي نو داوومې ورځې رعایت مناسب دي[1].یعنی دپیدائش دورځی نه دې مخکې وکړل شي.مثلاً دپیدائش ورځ جمعه وه نوعقیقه به د زیارت (پنج شنبه) په ورځ وي.که په غټ عمرکې عقیقه وشي. نود وینښتو کټ کولو ضرورت نه شته[2].دچاچې عقیقه نه وي شوي. هغه قرباني کولی شي اوکه چیرې دهغه په ذمه باندې قرباني واجب ده نوقرباني کول ضروری دي،که عقیقه شوې وي اوکه نه.

دخاوند دخپلې ښځې له طرف نه عقیقه کول

سوال: دا ووایئ چې خاونددخپلې ښځې دطرف نه عقیقه کولی شي. اوکه داهم دواده نه وروسته په مورپلارباندې فرض دی چې دلورعقیقه پخپله باندې وکړي.اوهغه دلس بچیومورده.

جواب: عقیقه فرض نه. بلکې دماشوم دپیدائش په اوومه ورځ باندې عقیقه کول سنت دي[3].په دې شرط باندې چې مورپلار رسره وس وي.که چیرې مورپلاریې عقیقه ونه کړه نودکولوضرورت نه شته. اود خاونددخپلې ښځې عقیقه کول کله چې هغه دلس بچیومورده. نودافضول حرکت دی.

اوومه ورځ باندې عقیقه بل ځای کول هم جائزدي

سوال: عقیقه کول آیا په اوؤه ورځوکې کول ضروري دي؟ اوچونکې دلته قطرکې خپلوان

---

[1] اوقتها: تذبح يوم سابع ولادته ويحسب يوم الولادة من السبعة فإن ولدت ليلاً حسب اليوم الذى يليه .. الخ (الفقه الإسلامي وأدلته.ج:٣ ص:٦٣٨) وعن الحسن عن سمرة بن جندب قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : الغلام مرتهن بعقيقته يذبح عنه يوم السابع ويسمى ويحلق)۔

[2] اعن الحسن البصرى. إذا لم يعق عنك. فعق عن نفسك وإن كنت رجلا (إعلاء السنن،كتاب الذبائح ج ١٧ص : ١٢١،الفقه الإسلامي وأدلته،ج:٣ ص:٦٣٨)۔

[3] ا پورتنی حاشیه (وقتها: تذبح يوم سابع ولادته...الخ) اوګورئ!۔

(عزیزان) وغیره نه شته نو آیا مونږ دلته او سیدو سره خپل مور پلار ته لیکلی شوچې هغوی هلته پاکستان کې عقیقه وکړي

جواب: عقیقه په اوومه ورځ باندې سنت ده. اوکه چیرې اوومه ورځ باندې ونه کړل شي نو دیوقول مطابق وروسته بیا د سنت درجه نه لري اوکه چیرې وروسته کیږي نو د اوومې ورځې رعایت ساتل پکاردي یعنی دماشوم دپیدائش نه یوه ورځ مخکې عقیقه کول پکاردي. مثلاً دماشوم پیدائش دجمعې په ورځ باندې شوی وي. نود راتلونکی زیارت (پنشنبې) په ورځ به عقیقه وي. پاکستان کې عقیقه کولی شئ.[1]

د ډیرو ماشومانو په یوځای باندې عقیقه کول

سوال: اکثرخلک دډیروماشومانوپه یوځای باندې عقیقه کوي. اود ماشومانودپیدائش ورځې مختلفې وي. دقرآن اوسنت په رڼاکې ووایئ چې عقیقه څه شی دی؟

جواب: عقیقه دماشوم دپیدائش په اوومه ورځ باندې کول سنت دي[2]. که چیرې وس نه وي. نونه دي کول پکار. څه ګناه نه شته. دورځې درعایت ساتلو پرت هدډیروماشومانوپه یوځای باندې عقیقه کول جائزدي. خود سنت خلاف دي.[3]

مختلفو ورځوباندې د پیداشویو ماشومانو په یوځای باندې عقیقه کول جائزدي

سوال: که چیرې په غواعقیقه وکړل شي. نوهغې کې اووه برخې پکاردي؟ اوکه چیرې د ماشومانو دپیدائش ورځې جداجداوي. نویوه ورځ باندې غوا حلالول پکاردي اوکه نه؟

جواب: که په یوه ورځ باندې دټولوماشومانوعقیقه کول غواړئ نومختلف تاریخونوکې دپیداشویو ماشومانو عقیقه په یوه ورځ باندې کیدای شي. اوټول څاروي یاغوایوځای ذبح کولی شئ یعنی جائزدي. خو مسنون عقیقه په اوومه ورځ باندې ده.[4]

---

[1] پورتنۍ حاشیه (وقتها: تذبح یوم سابع ولادته...الخ) او وروستی حاشیه (عن الحسن البصری...الخ) اوګورئ.

[2] یستحب لمن ولد له ولد ان یسمیه یوم اسبوعه. ویحلق راسه ......الخ(ردالمحتار ج: ۶ ص: ۳۳۶) ایضا: العقیقة عن الغلام وعن الجاریة...الخ (الفتاوی الهندیة. کتاب الکراهیة. الباب الثانی ج:۵ ص:۳۶۲) وقتها: تذبح یوم سابع ولادته ویحسب یوم الولادة من السبعة...الخ (الفقه الإسلامی وأدلته.ج:۳ ص:۶۳۸) وعن الحسن عن سمرة قال : قال رسول الله صلی الله علیه وسلم : الغلام مرتهن بعقیقته تذبح عنه یوم السابع ویسمی ویحلق)_

[3] ایضاً پورتنۍ حاشیه.

[4] ایضاً پورتنۍ حاشیه.

که چيرې چاته د پيدائش ورځ معلومه نه وي نو هغه عقيقه څنګه وکړي؟

سوال: ويل کيږي چې عقيقه په اوومه ورځ باندې کول پکار دي، که چيرې څوک خپله عقيقه کول غواړي او هغه ته دخپل پيدائش ورځ معلومه نه وي نو هغه څه وکړي؟

جواب: اوومه ورځ باندې عقيقه کول اتفاق سره مستحب دي.دغه شان دازقطني کې ديوروايت مطابق په څوارلسمه ورځ باندې هم مستحب ده.اودامام ترمذی رحمه الله نقل کړې يوروايت مطابق که چا دې دوه ورځوکې عقيقه اونه کړه نويوويشتمه ورځ باندې هم مستحب ده. په هرحال که چيرې يوکس په اوومې ورځ. څوارلسمې ورځ اويويشتمې ورځ نه پرته عقيقه کول غواړي. نوعقيقه خو به وشي. خودهغې ثواب اواستحباب چې اوومه ورځ.څوارلسمه ورځ يايويشتمه ورځ باندې دکولو دې هغه به حاصل نه شي. که چيرې وروسته کيږي نو داوومې ورځ رعايت ساتل بهتردي. که يادنه وي نوهيڅ خبره نه ده.[1]

د عقيقې په وخت کې د ماشوم د سر ويښته کټ کول

سوال: آيا دعقيقې په وخت کې دماشوم دسرويښته کټ کول ضروري دي.کله چې ځلورمياشتې وروسته عقيقه کيږي؟

جواب: اوومه ورځ باندې ويښته کټ کول اوعقيقه کول سنت دي.که چيرې عقيقه ونه کړه نو ويښتهٔ يې کټ کړئ اوبياوروسته دخاروي ذبح کولووخت کې دويښتوکټ کولوضرورت نه شته.[2]

د عقيقې غوښه د مورپلارد پاره استعمالول جائزدي

سوال: دخپل اولاددعقيقې غوښه مورپلارته خوړل جائزدي اوکه نه.اوکه هغې غوښه کې څه ګډولو سره وخوړل شي ياکه چيرې بالکل ونه خوړل شي. نودمورپلارله پاره ولې منع ده

---

[1] عن سمرة بن جندب رضى الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: الغلام مرتهن بعقيقته يذبح عنه يوم السابع ويسمى ويحلق قال الإمام الترمذى: والعمل على هذا عند أهل العلم، يستحبون ان يذبح عن الغلام العقيقة يوم السابع، فإن لم يتهيأ يوم السابع فيوم الرابع عشر، فإن لم يتهيأ عق عنه إحدى وعشرين (جامع الترمذى، ابواب الأضاحى، باب ما جاء فى العقيقة ج :١ص : ٢٧٨، أيضا : فتح البارى ج :٩ص: ٥٩٤)

[2] ويستحب حلق رأس المولود فى اليوم السابع من ولادته وأن يسمى بعدذبح العقيقة (الفقه الإسلامى وأدلته ج ٣ ص: ٦٤١، المبحث الثانى، احكام المولود).

او مور پلار د خپل اولاد په عقیقه کې د ذبح سوي څاروی غوښه نه شی خوړی؟ که چیري داسې دي نو ولې؟

جواب: د عقیقې غوښه چې څنګه د نورو له پاره جائزده د غه شان بغیر د څه فرق نه د مورپلار له پاره هم جائز ده[۱]

د عقیقې په غوښه کې د مورپلار، او نیا نیکه برخه

سوال: د عقیقې په غوښه کې د مورپلار او نیا نیکه برخه شته؟

جواب: د عقیقې د غوښې نه دریمه برخه مسکینانو باندې تقسیمول افضل دي[۲] او باقي دوه حصو کې مورپلار، نیانیکه، رور، خور او ټول خپلوان (عزیزان) خوړلی شی او که چیرې یو کس ټوله غوښه په خپلوانو (عزیزانو) کې تقسیم کړي یا هغه پخولو سره هغه خلکو باندې وخوري. نو دا هم جائز ده. په هرحال د عقیقې غوښه ټول خپلوان خوړلی شي.[۳]

د اوومې ورځې نه دوروسته شوې عقیقې د غوښې حکم

سوال: مخکې ورځو کې تاسو د عقیقې باره کې لیکلي که چیرې په اووه ورځو کې عقیقه وکړل شي نو عقیقه به وي. که نه. صدقه به ګڼل کیږي (او د عقیقې مقصد به حاصل شي) د ې باره کې لږ شان وضاحت غواړم او هغه دا چې که چیرې اووه ورځې وروسته د عقیقې په طور باندې چیلې حلال کړل شي او دا صدقه ده نو د ې کې یوازې د غریبانو حق دی. آیا ټوله غوښه به د غریبانو له پاره وي. یا څه حصه پخپله باندې استعمالولې شی؟ څنګه چې عقیقه کې وي

جواب: اوومې ورځې نه پس چې کومه عقیقه وشي د هغې د غوښې حیثیت به هُم د عقیقې د غوښې په شان وي. زما د ذکر شوې مسئلې نه مقصد دا و چې د اوومې ورځې نه پس چې کومه عقیقه وکړل شي. د ځینې فقهاوو د قول مطابق د هغې فضیلت د عقیقې پاتې نه شي. بلکې د عامې صدقې او خیرات شي. د امطلب نه چې د هغې ټوله غوښه صدقه کول ضروري دي.

---

[۱] وهي كالضحايا يؤكل من لحمها ويتصدق منها ولا يباع شيء منها ويسن طبخها ويأكل منها أهل البيت وغيرهم في بيوتهم .... الخ (الفقه الإسلامي وأدلته، ج:۳ ص:۶۳۹، المبحث الأول، العقيقة)_

[۲] أيضا پورتنې حواله_

[۳] ايضا پورتنی حواله

د عقیقې په سلسله کې د هندوانو ځینې رسمونه کفراوشرک ته رسیږي

سوال: زموږ علاقه کې ښځې وايي که چیرې د هغوی هلک وشو. نو د هغه ویښته به خاص ځای کې کټ کوؤ او د چیلې قرباني به هلته کوو اودماشوم د پیدا کیدونه وروسته د څو میاشتو له پاره د هغه ویښتهٔ کټ کولونه وروسته غوښه خوړل د ځان له پاره حرام ګڼي اوبیا څه ورځ باندې ښځې اوسړی د ډهول سره هغه ځای ته لاړشي اود سرویښته یې کټ کړي اوچیلي حلالولونه وروسته همدلته د هغه غوښه پخښه کړي او وخوري. د قرآن او حدیث په رڼا کې د دې وضاحت وکړئ!

جواب: دا د هندوانو رسم دی چې مسلمانانو کې داخل شوی دی. او چونکه دې کې د عقیدې د خرابیدو ویره دد. په دې وجه باندې دا اعتقادي بدعت دی. چې ځینې صورتونو کې کفر او شرک ته رسیږي

د ځینې خلکو دا عقیده وي چې دا بچی فلانکي بزرګ راکړی دی، په دې وجه باندې هغوی د هغه بزرګ مزار باندې د صدقې کولو نذر ومني اود نذر پوره کولو له پاره هغه مزار ته تلو سره د ماشوم ویښته کټ کړي. هلته قرباني وکړي اونور ډیر بد کارونه کوي. مسلمانانو ته د داسې کارونو نه ځان ساتل پکار دي.

د حلال او حرام ځارویو مسئلې

[ښکار]

د حلال او حرام ځارویو ښکار کول

سوال: اسلام کې د ښکار اجازه شته. یعنې ځاروي هلاک کول که هغه حلال وي او که حرام، که چیرې د حلال ځارویو ښکار وکړل شي. نو هغه خوړل جائزدي او که ناجائز؟

جواب: د ښکار کولو اجازه د دې شرط سره شته چې د نورو فرائضونه غافلول نه کوي[1] حرام ځاروي که چیرې نقصان ورکونکي وي، نو د هغه وژل جائزدي[2].

[1] حکم الصید : الإصطیاد مباح لقاصده إجماعا ... الخ (الفقه الإسلامی وأدلته، ج:۳ ص:۶۹۱)

[2] خمس فواسق یقتلن فی الحل والحرم : الغراب، والحداۃ، والعقرب، والفارۃ، والکلب العقور (نیل الأوطار ج ۵ ص : ۲۶ بحواله الفقه الإسلامی وأدلته، ج:۳ ص:۷۱۴، المبحث الثالث، مایباح اصطیاده من الحیوان)۔

که چیرې حلال ځاروی په ټوپک باندې ښکار کړل شو او مړشو. نوحلال نه دی [۱]. خوکه چیرې زخمي حالت کې ذبح کړل شو. نو حلال دی [۲]

د ښنې لګولوله پاره د ځناورو ښکار کول

سوال: کوم خلک چې دخپل شوق اوښنې لګولوله پاره دمعصومو ځناورو ښکار کوی، دهغوی باره کې زمونږمذهب څه وایي؟

جواب: دحلال ځارویو ښکارجائزدی کله چې مقصدغوښه خوړل وي، خوکه یوازې لوبې یاځناوروته تکلیف رسوول مقصدوي، نوبیاجائزنه دی [۳]

د سپي د ښکارڅه حکم دی؟

سوال: زه دجمعې په ورځ باندې ستاسوکالم (مضمون) ،،ستاسومسائل اودهغې حل،، ډیرپه شوق سره لولم. او ددې لوستلوسره زمامعلوماتوکې اضافه کیږي.اودغه شان راته یوه مسئله پیښه شوې ده ددې حل راته وښایئ.زمایودوست دی هغه دښکارډیرزیات شوقي دي اوهغه ښکار د ښکاري سپي په ذریعه کوي اوزه هغه دداسې کولونه منع کوم چې داحرام دي. هغه ځنګل کې خرګوش (سوی) پسې ښکاري سپی روان کړیي. اوسپی هغه په خوله کې ونیسي او بیا پرې هغه تکبیر لوستلو سره هغه حلال کړي اوپوخ یې کړي. حالانکې داسلام په نزد باندې سپی یونجس ځناوردی. پس ددې څه فائده ورکونکې حل راته بیان کړئ اواخبارکې چاپ کړئ.کیدای شي داسې کولوسره ډیر خلک دسپی ښکارپریږدي.

جواب: ښکاري سپې ته که چیرې ښودل شوي وي اوهغه ښکارخوري نه. بلکې نیولوسره یې مالک ته راوړي اوهغه بسم الله لوستلوسره پریښودل شوی وي. نودهغه ښکارحلال دی.دکوم حد پورې چې د هغه دخولې ورلوخبره ده نوهغه وینځلوسره صفاکیدای شي. اوکه چیرې ژوندې یې راوړي. نو تکبیرلوستلوسره ذبح کول پکاردي. [۴]

---

[۱] لایحل صید البندقیة والعصا ..... الخ (ردالمحتارج : ۶ص : ۴۷۱، کتاب الصید)۔

[۲] لوانتزع الذئب رأس الشاة وبقیت حیة تحل بالذبح بین اللبة واللحیین (الفتاوی البزازیة علی هامش الهندیة ج : ۶ص : ۳۰۸. قبیل کتاب السیر)۔

[۳] وأجمع العلماء علي إباحة الإصطیاد والأکل من الصید، ویکره الصید لهوا لأنه عبث .... الخ (الفقه الإسلامی وأدلته.ج:۳ ص:۶۹۲، الصید، المبحث الأول، تعریف الصید.... الخ)۔

[۴] لقوله تعالي: وما علمتم من الجوارح مکلبین تعلموهن مما علمکم الله فکلوا مما امسکن علیکم.واذکروا اسم الله علیه.، الایة (سورة ۵. المائدة: ۴) وأیضا لحدیث عدی ابن حاتم: إذا أرسلت کلبک المعلم وذکرت اسم الله علیه فکل ماأمسک علیک الحدیث(الفقه الإسلامی وأدلته ج:۳ ص:۶۹۵، الصید.المبحث الأول.المطلب الأول. شروط)

ټوپک سره شوی ښکار

سوال: زموږ په علاقه کې خلک د ښکار ډیر زیات شوقیان دي. ښکاریانو د مقامي علماوو نه پوښتنه کړې ده چې که چیرته څوک ښکاري کارتوس باندې ((بسم الله. الله اکبر)) ویلوسره ټوپک سره په ښکارباندې ډز وکړي. او بیا هم هغه وخت ښکار طرف ته په منډې سره لاړ شي او ذبح یې کړي نو که چیرته ښکار کې هغه وخت ساه هم نه وي، نو هغه حلال دی. په دې باره کې د شریعتِ اسلامي په رڼا کې وفرمایئ چې ټوپک سره شوی ښکار په کومو حالاتو کې حلال دی؟

جواب: ټوپک وغیره سره چې کوم ځناور مړشي هغه حرام دی. که چیرته یو ځناور باندې یې ډز وکړ او ښکاري هغه ژوندې وموندلو نو هغه ذبح کولی شي.که نه، ټوپک باندې تکبیر ویلوسره ځناور نه حلالیږي، داسې ځناور حرام دی.[1]

ټوپک باندې ښکارکول

سوال: که چیرې ښکاري دښکارکولوله پاره لاړشي اوهغه سره چاړه یا چاقو نه وي اوهغه تکبر لوستلوسره ډز وکړي اومرغۍ مړه شي.نودابه حلاله وي اوکه حرامه؟

جواب: دټوپک دډزپه ذریعه باندې چې کوم څاروی مړشي هغه حلال نه دی.که تکبیر لوستلوسره ډزولې نه وي شوی[2] که چیرې ژوندی ملاوشي اوهغه شرعي‌ي طورباندې ذبح کړل شي، نوبیا حلال دی.[3]

د ټوپک، لیندۍ، او د ښکاري سپي د ښکارشرعي حکم

سوال: حضرت مولاناشبیراحمدعثماني رحمه الله دخپل تفسیرپه سورة البقره کې د پنځمې رکوع د آیت انماحرم علیکم المیتة...... په تفسیر کې لیکي. مردارهغه دی کوم چې پخپله باندې مړشي اود ذبح کولو موقع ملاونه شي. یادشرعي طریقې خلاف ذبح کړل شي مثلاً په مرۍ ورته زوروکړل شي یاژوندی څاروی په کاني،لینده یاټوپک باندې مړکړل شي یاځه اندام ترې کټ کړل شي داټول مردار او حرام دي. ددې په مقابله کې ځینې مفسرین داتشریح هم

---

[1] قال قاضیخان: لا یحل صید البندقة والحجر والعصا وما اشبه ذلک... الخ (رد المحتار، کتاب الصید ج:۶ ص:۴۷۱، طبع سعید کراچی)

[2] قال ابن عابدین رحمه الله: قال قاضیخان: لا یحل صید البندقة والحجر والعصا والمعراض وما اشبه ذلک (رد المحتار ج:۶ ص:۴۷۱، کتاب الصید)

[3] وان أدرکه حیا ذکاه (البحر الرائق ج:۸ ص:۲۵۸، کتاب الصید)

کړی چې ذکوه حېرزی په ذبح کولو بندي قدرت نه لري مثلاً وحشي ځنګلي ځناور یا مرغی وغیره نو دغه ذکوه [illegible] ښکار، کولو څخه کې که [illegible] حلال دی او س سوال دا دی چې [illegible] ښکار شي او شرعي طریقه بندي ذبح [illegible] مردار او حرام دی؟

جواب: [illegible] په ذبح کولو بندي قدرت لري نو هغه شرعي طریقه [illegible] ذبح کول [illegible] ذبح کولو نه مخکې مړشو مردار دی [illegible] ښکار [illegible] په دې شرط سره چې هغه سپی په طریقې ښودل شوي [illegible] سپی هغه ښکار زخمي کړي او هغه د زخم په وجه باندي مړشي. نو هغه به د ذبح [illegible] مقام [illegible] د ښکار خوړل به حلال وي. خو که چیرې ښکاري سپي د هغه په مری باندې [illegible] زخمي بې نه کړي. نو دا حلال نه دي

دغه [illegible] که چیرې د تیرې څوکې والاځه شي د ښکار طرف ته بسم الله لوستلو سره وغورځول شي او ښکار د هغه زخم په وجه باندې مړشي نو دا هم د ذبح کولو قائم مقام دی. خو که چیرې هم بسم الله لوستلو د ښکار طرف ته وغورځول شي او ښکار د هغې د زخم په وجه باندې مړشو. نو هغه حلال نه دی[٢]. دغه شان لینده یا ټوپک باندې چې کوم ښکار مړ شي هغه هم حلال نه دی. خلاصه دا چې د لیندې او ټوپک حکم د همساپه شان دی. د تیرې څوکې لرونکې شي په شان نه دی. دې باندې ښکار کړل شوی ځاروی که مړشي نو حلال نه دی

د حکومت له طرف نه پابندی لګول شویو ځناورو ښکار

سوال: د ځنګلي ځناورو په ښکار باندې حکومت پابندي لګولې ده. که چیرته څوک ښکار کړي نو هغه د حکومت د طرف نه مشکلاتو سره مخ کیږي . حدیث شریف کې خو د حلال ځناورو ښکار باندې پابندی نه شته . هم دغه شان د ځنګلاتو د طرف نه پابندي د حدیث شریف په نظر کې د هغې څه حکم دي؟ جواب راکړئ!

---

[١] ذبح شاة مريضة فتحرك أو خرج الدم حلت وإلا لا إن لم تدر حياته عند الذبح وإن علم حياته حلت مطلقاً إن لم تتحرك ولم يخرج الدم (الدرالمختار ج : ٦ص :٣٠٨)۔

[٢] قال ابن نجيم رحمه الله : (وإن أدركه حياذكاه) لقوله عليه السلام لعدي بن حاتم رضي الله عنه . إذا أرسلت كلبك فاذكر اسم الله تعالىٰ عليه فإن أمسك عليك وأدركته حيافاذبحه رواه البخاري وفي اخره عن أبي حنيفة وأبي يوسف إذا لم يقدرعلى التمكن كماذكرنا يحل وهواختياربعض المشائخ لأنه إذالم يتمكن لم يقدرعلى الأصل وإن لم يدركه حتى مات اوخنقه الكلب ولم يجرحه حرم (بحرالرائق ج .٨ ص . ٢٥٨، كتاب الصيد)۔

جواب: کوم شی چې شرعاً حلال دی، هغه خو هماغسې حلال دی. که چیرته څوک داسې ښکار کوي چې د حکومت د قانون په نظر سره ممنوع دی، نو دا ښکار به شرعا حلال وي. خو د حکومت ممانعت که چیرته د مفاد عامه له پاره وي، نود قانون پابندي ضروري ده. او که چیرته دا پابندي صرف دعامو خلکو له پاره وي. مالدارو او وزیرانو له پاره نه وي، نو دا قانون غلط او ظالمانه دی.[1]

د شپې د مارغانو ښکار کول

سوال: د شپې هر ذی روح شی ارام کوي. ځینې خلک د شپې د مارغانو ښکار کوي. ځکه چې د شپې نیول اسان وي. لهذا پوښتنه داده چې د شپې هرکله چې مارغان په ونو کې خوب کوي. د هغوی نیول یا ویشتل جائز دي او که نه؟

جواب: د شپې د مارغانو ښکار کول، هغوی بې له کومې وجې تنګول دي. له دې وجې مکروه دی. والله اعلم!

❖ د وچې د ځناورو باره کې شرعي حکمونه ❖

داس، قچر او کوترې شرعي حکم

سوال: ددې څاروغوښه حلاله ده او که حرام؟ دشریعت مطابق پوره وضاحت اوفرمایئ: خر. قچر او کوتره، چې کورونوکې ساتل کیږي. دځینې بزرګانو خیال دی چې ځنګلي کوترې حلالې دي او کورنۍ کوترې سیدې دي. ددې څه حقیقت دی؟ ځینې وایي چې داس غوښه حلاله ده.

جواب: خراوقچرحرام دي[2]، کوتره حلاله ده که هغه ځنګلی وي او که کورنی[3]. اوداس باره کې دامت د فقهاوو اختلاف دی. د امام ابوحنیفه رحمه الله په نزدباندې حلال نه دی، د جمهور امامانو په نزدباندې حلال دی.[4]

---

[1] حکم الصید : الأصطیاد مباح لقاصده إجماعا ..... الخ (الفقه الإسلامي وأدلته ج : ۳ص: ۶۹۱)

[2] وأماالسنة فما روی عن خالدبن ولید رضي الله عنه انه قال : نهیٰ رسول الله صلی الله علیه وسلم عن أکل لحوم الخیل والبغال والحمیر قال أبویوسف ومحمد رحمهماالله : لایکره لحم الخیل وبه أخذالشافعي رحمه الله (بدائع ج : ۵ص : ۳۸)۔

[3] فالمستأنس منه کالدجاج والبط والمتوحش کالحمام والفاختة والعصافیر والقبج والکرکي والغراب الذی یأکل الحب والزرع والعقعق ونحوها حلال بالإجماع (بدائع الصنائع ج : ۵ص : ۳۹ طبع ایچ ایم سعید)۔

[4] وأمالحم الخیل فقد قال أبوحنیفة رضي الله عنه : یکره وقال أبویوسف ...[بقیه حاشیه په راروانه صفحه..

داس غوښه

سوال: صحیح بخاري شریف جلدنمبر ۳ صفحه نمبر ۲۵۵ نه ۲۵۲، پوري مختلفو احادیثو کې داخبره لیکل شوې ده چې حضور ﷺ داس غوښه خوړل جائزګڼلي دي. موږ ته ووایئ چې ددې احادیثو څه مطلب دی اوکه چیرې جائزدی. نو اوسه پورې عالمانودې باره کې څه ولې نه دی ویلي؟

جواب: سنن ابی داؤد ص ۱۷۵ . ج۲ مطبوعه کراچی کې حدیث دې چې حضور ﷺ داس د غوښې نه منع کړې وه. چونکې دیوحدیث نه جوازمعلومیږي اودنورونه منع معلومیږي. په دې وجه باندې دامام ابوحنیفه رحمه الله اوامام مالک رحمه الله په نزدباندې داس غوښه خوړل مکروه دي[۱]. تاسوبه ددې مسئلې مخکې چیرته دعالم نه پوښتنه نه وي کړې.که نه. درته ویلي به یې وه

آیا د ښاروېو د خولې زګ ناپاک دی؟

سوال: دښاروېو د خولې نه چې کوم زګ راوځي دغه زګ که د انسان په جامو یا بدن پورې ولګیږي. نو آیایوازې جامې وغیره وچیدو سره پاکیږي یا دهغې وینځل ضروري دي؟

جواب: د حلالو ښاروېو د خولې زګ پاک دی. اود حرامو ښاروېو د خولې زګ چې ناپاک دی هغه به له اوچیدو نه وروسته پاک نه وي.[۲]

...بقیه د تیرمخ]...ومحمد: لا یکره، وبه اخذ الشافعي رحمه الله ....الخ (البدائع الصنائع ج : ۵ص : ۳۸)_

[۱]عن خالدبن ولید ان رسول الله صلی الله علیه وسلم نهی عن اکل لحوم الخیل والبغال والحمیر زاد حیوة وکل ذی ناب من السباع وعن جابر بن عبدالله قال : نهانا رسول الله صلی الله علیه وسلم یوم خیبرعن لحوم الحمروأذن لنا فی لحوم الخیل وفی الحاشیة : قوله وأذن لنافی لحوم الخیل .... إلخ قال النووی : إختلف العلماء فی إباحة لحوم الخیل فمذهب الشافعی والجمهورمن السلف والخلف انه مباح لاکراهة فیه وبه قال أحمد وإسحاق وأبویوسف ومحمد وداؤد وجماهیرالمحدثین. وکرهها طائفة منهم ابن عباس والحکم ومالک وأبوحنیفة وقال یأثم بأکله ولایسمی حراما، قال شیخ الإسلام العینی : احتج بهذا الحدیث عطاء وابن سیرین والحسن والأسد بن یزید وسعید بن جبیر واللیث وابن المبارک والشافعی وأبو یوسف ومحمد وأحمد وأبو ثور علی جواز أکل لحم الخیل وقال أبو حنیفة ومالک والأوزاعی وأبو عبیدة یکره (سنن أبی داؤد ج:۲ ص:۱۷۵، باب فی أکل لحوم الخیل)_

[۲]إن کان سؤره طاهر فالماء طاهر وإن کان نجسا فنجس (عالمګیری ج:۱ص:۱۹ کتاب الطهارة، اباب الثالث)

خرگوش (سوی) حلال دی

سوال: خرگوش حرام دې اوکه حلال؟ ځینې خلک وايي چې دخرگوش شکل بالکل دمږې پشان دې.اوددې عادتونه دمږوپه شان دي يعنی په لاسونوباندې ځيزنيولوسره خوري د پښو شکل يې هم دحرامو ځاروېوپه شان دی اوسوړوکې اوسيږي. په دې وجه باندې حرام دی. دې باره کې وضاحت وکړئ

جواب: خرگوش حلال دی. دحرام ځناوروسره ددې یوشان والی نه شته. دې مسئلې کې دځلورو امامانو اختلاف نه شته.[1]

د خرې شيدې حرامې دي

سوال: نن سباچې زموږعلاقه کې دچا توخی او زکام وي.نوهغه ته دخرې دپيو (شيدو) دڅښلو مشوره ورکول کيږي اوډيرخلک داسې کوي هم.پوښتنه داده چې زموږپه مذهب کې دخرې شيدې څښل خوحرام دي. آيا ددوايي په طورباندې حلال دي؟

جواب: دخرې شيدې حرامې دي اوددوايي په طورباندې ددې استعمال صحيح نه دی.کله چې دحلالې دوايي په ذريعه باندې علاج کيدای شي.[2]

کم عمرځاروې ذبح کول جائزدی

سوال: که کورکې چيلی اوچيلئ ساتلې شوې وی.چې دهغوی عمرونه ځلورمياشتې اوشپږ مياشتې وی.يعنی هغه دومره غټ نه وی.چې هغه ذبح کولوسره دهغې غوښه خوړلې شی.که چيرې بيمارشی ياغلطئ سره څه داسې ځيزاوخوری چې بياژوندی نه شی پاتې کيدې نو آيا داسې صورت کې هغوی ذبح کول به جائزوی اوکه نه؟ضروراوليکئ.

جواب: هغوی شرعی طريقه باندې ذبح کول بغيردڅه شک نه جائزدی.[3]

---

[1] ولا بأس بأكل الأرنب لما روى عن ابن عباس رضي الله عنهما أنه قال: كنا عند رسول الله صلى الله عليه وسلم فاهدى له أعرابي أرنبه مشوية فقال لأصحابه كلوا... إلخ (بدائع الصنائع ج:۵ ص:۳۹، كتاب الذبائح والصيد، طبع ايچ ايم سعيد)

[2] وأما الحمار الأهلي فلحمه حرام وكذا لبنه وشحمه (فتاوى عالمگيري، كتاب الذبائح، الباب الثاني ج:۵ ص: ۲۹۰ طبع بلوچستان بک ډپو)۔

[3] يأيها الذين امنوا أوفوا بالعقود أحلت لكم بهيمة الأنعام الا ما يتلى عليكم غير محلي الصيد وأنتم حرم، إن الله يحكم ما يريد،، (المائدة:۱)، ولقوله تعالى: الله الذى جعل لكم الأنعام لتركبوا منها ومنها تأكلون،، وإسم الأنعام يقع على هذه الحيوانات بلا خلاف بين أهل اللغة (بدائع ج:۵ ص:۳۷، كتاب الذبائح والصيود)۔

د میښې وړوکي بچي ذبح کولو سره خوړل

سوال: نن سبا میښه چې بچی راوړي. په هغې کې د ماده بچي ساتنه کولې کیږي. او د نر بچي لره هم هغه وخت ذبح کولې کیږي. ځکه چې ماده بچې مخکې تللو سره فائده ورکوي. او د نر بچي غوښه د ښار په هوټلونو کې پخولې کیږي. چې هغې لره مسلمانان او غیرمسلمانان خوري. وضاحت وکړئ چې دهغه غوښه خوړل جائز دي یا نه؟

جواب: دهغه د غوښې د ناجائز کیدلو هیڅ وجه نشته دي.[1]

د دوه درې میاشتو د چیلی یا ګډې بچي حلالول

سوال: د حلال څاروي مثلاً ګډ، یا ګډې بچي چې تقریباً د دوه درې میاشتو وي. د الله تعالی په نوم باندې ذبح کول جائز دي او که نه؟

جواب: که غوښه یې د خوړلو قابل وي، نو ذبح کولو کې هیڅ ممانعت نه شته.

د ذبح شوي څاروي له خیټې نه که چیرې بچی راووځي نو څه کول پکاردي؟

سوال: دغټ اختر په موقع باندې که چیرې دغوا یا چیلی دخیټې نه ژوندي یا مړ بچی راووځي نو هغه باندې څه کول پکاردي؟ ځکه چې ځینې خلک وایي که چیرې ژوندي راووځي نو ذبح کولو سره استعمال کیدای شي او مړ شوی وي هسې هم حلال دی. ځکه چې کوم حلال څاروی ذبح کړل شوی وي. دهغه دخیټې نه دنجاست نه پرته چې څه راووځي هغه به حلال وي. د الله تعالی حکمونو مطابق د دې مسئلې حل وفرمایئ.

جواب: بچي که چیرې ژوندې راووځي نو دهغه ذبح کول صحیح دي. او که چیرې مړ راووځي نو دې کې اختلاف دی. دحضرت امام ابوحنیفه رحمه الله په نزدباندې حلال نه دی. او د امام ابویوسف رحمه الله او امام محمد رحمه الله په نزدباندې حلال دی. احتیاط نه خوړلو کې دی.[2]

---

[1] ان تم خلق الجنین أكل وإلا فلا لقوله علیه السلام: ذكاة الجنین ذكاة امه (الفقه الحنفی وأدلته ج:۳ ص:۲۰۷)

[2] الجنین إذا خرج حیا ولم یكن من الوقت مقدار ما یقدر علی ذبحه فمات یؤكل وهذا التفریع علی قول أبی یوسف ومحمد رحمهما الله لا علی قول أبی حنیفة، كذا فی النهایة (عالمگیری ج:۵ ص:۲۸۷، كتاب الذبائح. الباب الثانی)

د حشراتو خوړل

سوال: هغه چینجي وغیره چې د هغې وژل د ثواب کار دی او د هغو دوژلو حکم وي. مثلاً: لړم. وینا. سپږه. جولا. چرمبنکی. او داسې نور... د دې نن سبا سائنس دا شیان له غذائیت نه ډک ګڼي. د دې مغربي سائنس دانانو مطابق د مستقبل هغه ورځ لرې نه ده چې شیدو پلورونکي په ځای به د مچانو والا ریړۍ او سائیکل باندې مچان وغیره خرڅوي، او د چرګانو په ځای باندې تالونوکې چینجي خرڅیدل شروع شي. هوټل کې به هم سره شوي چینجي یاد چینجو مصالحه. د جولاسوپ ملاویدل شروع شي. آیا زموږ نبی سید المرسلین خاتم النبیین ﷺ د دې ذکر شوی شیانو د خوراک اجازه ورکړې ده؟ مهرباني اوکړئ د دې اهمې مسئلې باندې رڼا واچوئ؛ الله تعالی دې تاسو ته د خیر بدله درکړي. امین.

جواب: حشرات وغیره خوړل کله هم جائز نه دي.[۱]

خارپشت نومی ځناور خوړل جائز نه دي

سوال: صوبه سرحد کې یو ځناور سرید (خارپشت. کوګ) موندل کیږي. مقامي خلک د دې ښکار کوي او ذبح کولو سره د دې غوښه خوري. ځینې خلک دا حرام ګڼي او ځینې حلال. تاسو ته خواست دی چې شرعي طور باندې دا خاروی حلال دی او که حرام؟

جواب: دا په حشراتو کې داخل دی او د دې خوړل حلال نه دي.[۲]

حشرات الارض وژل

سوال: جناب! کله چې حشراتو باندې نظر واچول شي. نوزړه مې غواړي چې دا مره کړم. بیا یې د دې سوچ سره چې دا هم ساه لرونکي دي پریږدم. تاسو د اسلام په رڼا کې ووایئ چې موږ حشرات (چې هغو کې مار او لړم هم شامل دي) دا دانسان د ښمنان ګڼلو سره ووژنو. یا ځناور ګڼلو سره یې پریږدو؟

جواب: د خطرناکو شیانو وژل ضروري دي. مثلاً: مار. لړم. ډمبره (کتهٔ زنبور) مچې وغیره. او دې نه پرته نور حشرات له ضرورت پرته وژل جائز نه دي.[۳]

---

[۱] وجمیع الحشرات، وهوام الأرض من الفار والقنافذ والیربوع والزنبور والذباب والعنکبوت والعقرب ونحوها لا خلاف فی حرمة هذه الأشیاء (فتاوی عالمگیري، کتاب الذبائح، الباب الثاني فی بیان ما یؤکل من الحیوان وما لا یؤکل ج:۵ ص:۲۸۹ طبع رشیدیه)۔

[۲] ایضاً پورته حواله۔

[۳] والحشرات هل یباح فی الشرع ابتداء من غیر ایذاء وهل یثاب علی قتلهم؟.. [بقیه حاشیه په راروانه صفحه

خطرناک ځناور او حشرات وژل

سوال: کورونو کې چې کوم ځناورلکه جولا (جولاګك)،لال بیګ (خوبې)،کټمل، میاشې، چرمنبکی او وینا وغیره وژل کیږي؟ ځکه چې دا کورونه خرابوي؟
جواب: خطرناک ځناور او حشرات وژل جائزدي [١]

میاشې او مچان بجلی با ندې وژل

سوال: دمیاشو او مچانو د وژلوله پاره دلته دبجلی یوه اله استعمالیږي. هغې کې یوټیوب لائټ (ګروپ) بل وي اودهغه دپاسه یوې جالی کې بجلی وي.کله چې میاشې یامچ دهغې رڼاطرف ته دتلو کوشش کوي. نو هغوی د بجلی هغې جالی ته ورشي او دهغې بجلی په وجه باندې وسوزي اومړه شي.ددې استعمال شرعي طورباندې جائزدی؟
جواب: جائزدی [٢]

د ځناورو د څرمنې ټوپی (خولی) استعمالول

سوال: دحرامو ځناورو دڅرمنې ټوپی.دزمري. پړانګ.میلو (شفال)، ګیدړ وغیره د څرمنې نن سبا په بازارونو کې خرڅیږي.دهغې په سرول یاهغې سره لمونځ کول صحیح دي او که نه؟
جواب: حدیث شریف کې دي چې دهرڅاروي څرمن رنګ کولو په وجه باندې صفا کیږي [٣] په دې وجه باندې درنګ کولو نه وروسته ددې څارویو دڅرمنو ټوپی په سرول.هغې کې لمونځ کول اودهغې اخیستل خرڅول جائز دي.خو خنزیرچونکې نجس العین دی.په دې وجه باندې دهغې څرمن رنګ کولو باندې هم نه پاکیږي. [۴]

...بقیه د تیرمخ]... قال: لا یثاب علی ذلک وإن لم یوجد منه الإیذاء فأولی أن لا یتعرض بقتل شيء منه، کذا في جواهر الفتاوی (عالمگیری ج:٥ ص:٣٦١، کتاب الذبائح، طبع بلوچستان بک دپو، مسجد رود، کوئته)

[١] ایضاً پورتنۍ حواله.

[٢] حرقهم .... لکن جواز التحریق والتغریق مقید، کما في شرح السیر بما إذا لم یتمکنوا من الظفر بهم بدون ذلک بلا مشقة عظیمة، فإن تمکنوا بدونها فلا یجوز (رد المحتار، کتاب الجهاد ج:٤ ص:١٢٩،طبع سعید أیضا إمداد الفتاوي، کتاب الحظر ج:٤ ص:٢٦٣ طبع مکتبه دار العلوم کراچي)۔

[٣] عن عبد الله بن عباس رضی الله عنهما قال: سمعت رسول الله صلی الله علیه وسلم یقول: إذا دبغ الإهاب فقد طهر (الصحیح لمسلم ج:١ ص:١٥٩، باب طهارة جلود المیتة بالدباغ)۔

[۴] وکل إهاب دبغ وبشمس وهو یحتملها أی الدباغة طهر فیصلی به إلی قوله (خلا جلد الخنزیر) فلا یطهر لأنه نجس العین بمعنی أن ذاته بجمیع أجزائه نجسة حیا ومیتا ...إلخ (رد المحتار علی الدر المختار ج:١ ص:٢٠٣، ٢٠٤)

د سپي د غاښونو هار اچول

سوال: مسئله داده چې دحنفي فقې مطابق دسپیو دغاښونو هار (امیل) جوړولو سره اچول او هار (امیل) کې لمونځ کول څنګه دي؟

جواب: دخنزیز دغاښونو نه پرته دهرځناور غاښونه پاک دي او دهغو استعمال جائز دی.[۱]

د خنزیر هډوکي استعمالول

سوال: آیا مونږ دخنزیر هډوکي استعمالولی شو؟

جواب: دخنزیر هډوکي استعمالول جائزنه دي.[۲]

څاروی سخت ناروغ شي یا حادثې سره مرګ ته نژدې شي نو هغه ذبح کولو سره خوړل

سوال: که چیرته څاروی ناروغ شي او دایقین وي چې بچ کیږي نه . یا ناڅاپه حادثه راشي. څاروی مړشي. نو د هغه ذبح کولو سره خوړل څنګه دي؟

جواب: ذبح کول جائز دي. ځکه چې که چیرته غوښه د خوړلو قابله نه وي. نو څرمن خو به پاکه شي.[۳]

که چیلی وغیره مړه شي، نو دهغې څرمنه ویستل څنګه دي؟

سوال: که چیرته څاروي ساتل شوي وي. لکه مینبه. غوا. ګډه. چیلی او داسې نو... که چیرته یو څاروی مړ شي. نو دهغه څرمنه ویستلو سره خرڅول. پیسې پخپله استعمال جائز دی او که ناجائز؟

جواب: د مرداري څرمنه هم مرداره ده. له دې وجې دهغې خرڅول جائز نه دي. څرمنه ویستلو سره که وچه کړل شي. یا رنګ کړل شي. نو پاکیږي،[۴] هغه وخت یې خرڅول جائز

---

[۱] وفي العيون لا بأس ببيع عظام الفيل وغيره من الميتات إلا عظم الادمي والخنزير (الفتاوى الهندية ج:۳ ص:۱۱۵. كتاب البيوع، الباب التاسع،الفصل الخامس، طبع مكتبه رشيديه)_

[۲] ايضاً پورتنی حواله،

[۳] وكل جلد يطهر بالدباغ فانه يطهر بالذكاة وما لا فلا (الجوهرة النيرة ص:۱۵، كتاب الطهارة، طبع مجتبائي ديوبند)

[۴] قوله كل إهاب دبغ فقد طهر ....وكل جلد يطهر بالدباغ فانه يطهر بالذكاة وما لا فلا...إلخ (الجوهرة النيرة، كتاب الطهارة ص:۱۵ طبع مجتبائي ديوبند)

دي.[۱] اجرت ورکول و سره او باسل جائز دي مګر تر څو پورې چې رنګ نه کړل شي. تر هغې پورې يې خرڅول جائز نه دي

له خنزير پرته د نورو حرامو ځناورو رنګ شوي څرمنو نه جوړشوي شيان پاک دي

سوال: د حرامو ځناورو د څرمنو نه جوړ شوي شيان مثلاً پنې (پيزار) بيګونه ناجامې او د ... سې نور استعمالول جائز دي؟ او که جائز دي نو ولې؟

جواب: د ځناورو څرمن د رنګ کولو په وجه صفا کيږي. په دې وجه باندې د څرمنې د شيانو استعمال جائز دی. خو د خنزير څرمن پاکه نه ده.[۲]

❖ د دريابي ځناورو شرعي حکم ❖

د دريابي ځناورو حکم

سوال: زما څه دوستان په سعودي عرب کې اوسيږي. يوه ورځ په خبرو کې هغوی وويل چې هغوی د سمندر نه ښکار شوي ټول ځناور حلال ګڼي او له کراهت پرته يې خوري. موږ پاکستاني خلک کب (ماهی) او، جهينګا (يو قسم وړوکی کب) عام طور سره حلال ګڼو، او کيکړا (سرطان) واو داسې نور... ځيني خلک مکروه ګڼلو سره خوري. مهرباني وکړئ تاسو صحيح صورتحال واضح کړئ! او آيا د کبانو (ماهيانو) داسې قسمونه شته چې د هغو خوړل جائز نه دي؟

جواب: د امام ابوحنيفه رحمه الله په نزد دريابي ځناورو کې يوازې کب (ماهی) حلال دی، د نورو امامانو په نزد نور ځناور هم حلال دي، هغو کې ډيرزيات تفصيل دی، په دې وجه باندې به تاسو عرب دوستان د خپل مسلک مطابق عمل کوي، د کبانو (ماهيانو) ټول قسمونه حلال دي. خو ځيني شيان کبان (ماهيان) ګڼل کيږي، خو هغه په حقيقت کې کبان نه وي مثلاً جهينګي[۳]

---

[۱] أن كل ما فيه منفعة تحل شرعا، فإن بيعه يجوز...الخ (الفقه الإسلامي وأدلته، بيع النجس والمتنجس ج:۴ ص: ۴۴۶)

[۲] ايضاً پورتنۍ حواله۔

[۳] وأما الذی يعيش فی البحر فجميع ما فی البحر من الحيوان محرم الأکل إلا السمک خاصة فإنه يحل أکله إلا ماطفا منه وهذا قول أصحابنا رضی الله تعالیٰ عنهم وقال بعض الفقهاء وابن ابی ليلی رحمهم الله : أنه يحل أکل ماسوی السمک من الضفدع والسرطان وحية الماء وكلبه وخنزيره...[بقيه حاشيه په راروانه صفحه..

آیا ټول دریابي څناور حلال دي؟

سوال: څنګه چې د قرآن کریم آیت دی چې د دریابونو څناور حلال ګرځول شوي دي. خو مونږ یوازې کب (ماهی) حلال ګڼو. او سمندرکې نور هم ساه لرونکي شیان وي.

جواب: د قرآن کریم د کوم آیت چې تاسو حواله ورکړې ده، د دې مطلب دا دی چې د احرام په حالت کې د دریابي څناورو ښکار حلال شوی دی. پخپله هغه څناور حلال نه دي ګرځول شوي او ښکار د حرام څناورو هم کیدای شي. لکه د زمري، پړانګ او داسې نورو ... ښکار کیږي. حدیث شریف کې یوازې کب (ماهی) حلال شوی دې، په دې وجه باندې مونږ یوازې کب (ماهی) حلال ګڼو (نصب الرایه ج۲ ص ۲۰۲)[۱]

د وچې او اوبو کوم څناور حلال دي؟

سوال: دا ترکومه حده پورې صحیح ده چې د اوبو ټول څناور حلال دي که چیرې نه دي، نو بیا کوم حلال او کوم حرام دي؟ د غه شان د وچې کوم څناور او مرغان حلال او حرام دي؟ د دې څه خاص اصول شته؟

جواب: د اوبو په څناورو کې د امام ابوحنیفه رحمه الله په نزد باندې یوازې کب (ماهی) حلال دی. د دې نه پرته یو دریابي څناور هم حلال نه دی.[۲]

ځنګلي څناورو کې په غاښونو باندې شلونکي څناور او مرغانو کې پنجو سره ښکارکونکي مرغان حرام دي او پاتې ټول حلال دي.[۳]

...بقیه د تیرمخ] ...ولجوذالک لکن بالذکاة وهوقول اللیث بن سعد رحمه الله إلافی إنسان الماء وخنزیره أنه لایحل. وقال الشافعی رحمه الله یحل جمیع ذالک من غیرذکاة وأخذه ذکاته ویحل أکل السمک الطافی ...الخ (بدائع، کتاب الذبائح والصیود ج : ۵ص:۳۵ طبع ایچ ایم سعید)_

[۱] عن ابن عمر رضی الله عنهما قال:قال رسول الله صلی الله علیه وسلم: أحلت لنا میتتان ودمان، المیتتان، الحوت والجراد.والدمان:الکبد و الطحال رواه أحمد وابن ماجة والدارقطنی (مشکوٰة ص:۳۶۱،باب مایحل أکله ومایحرم)

[۲] تیره شوې حواله (وأماالذی یعیش فی البحرفجمیع مافی البحر من الحیوان محرم الأکل إلا السمک خاصة...الخ) اوګورئ!

[۳] وأما المستأنس من السباع ...... فلا یحل وکذالک المتوحش منها المسمی بسباع الوحش والطیروهو کل ذی ناب من السباع وکل ذی مخلب من الطیر...الخ (بدائع الصنائع ج:۵ص: ۳۹، کتاب الذبائح والصیود)

جهینګا خوړل او ددې کاروبار کول

سوال: جهینګا خوړل او ددې کاروبار کول جائزدی او که نه؟ ځکه چې ډیرخلک ددې په خوړلو او کاروبار کولو کې مبتلا دي.

جواب: جهینګا کب (ماهی) دی او که نه؟ دا یوه اختلافی مسئله ده. کومو حضراتو چې د کب (ماهی) یو قسم ګڼلی دی هغوی یې دخوراک اجازه ورکړې ده. او احتیاط دې کې دی چې ونه خوړل شي. اوس د جدید تحقیق نه دامعلومه شوه چې جهینګا کب (ماهی) نه دی. دامام ابوحنیفه رحمه الله په نزدباندې دریابي ځناوروکې یوازې کب (ماهی) دخپلو ټولو قسمونو سره حلال دی. اوچونکې جهینګا کب (ماهی) نه دی په دې وجه باندې دامام اعظم رحمه الله په نزدباندې یې خوړل جائزنه دي او د دوایې په طورباندې دخوراک اوتجارت ګنجائش یې کیدای شي. ځکه چې دا اجتهادي مسئله ده. دامام شافعي رحمه الله په نزدباندې خوړل یې حلال دي. اوس مسئله داسې شوه چې جهینګا خوړل خونه دي پکار. او ددې دتجارت ګنجائش شته.[1]

جهینګا د احنافو په نزد باندې مکروه دی

سوال: جنګ کې ستاسو د مسئلو په عنوان باندې دیوې مسئلې پوښتنه شوې وه اودهغې جواب هم جنګ کې چاپ شوی و، هغه مسئله دلته لیکل کیږي. سوال اوجواب دواړه ستاسو په خدمت کې حاضردي. تاسو دمسئلې صحیح حالت باره کې ماخبرکړئ. چې تشویش مې ختم شي. اودلته چې کوم خلک په پریشاني کې مبتلا دي دهغوی پریشانی هم ختمه شي.

سوال: ۱: آیا جهینګا جائزدی؟

جواب: ۱: د کب (ماهي) نه پرته دبل دریابي یا سمندري ځناورخوړل جائزنه دي، دځینې خلکو خیال دی چې جهینګا د کب (ماهی) قسم نه دی. که داصحیح وي نو ددې خوړل جائزنه دي. عوام په اګر. مګرباندې نه پوهیږي. آیا اوسه پورې عالمانو ته ددې تحقیق نه دی شوی چې جهینګا څه شی دی یاخوصفاویل پکاردي چې داد کب (ماهی) قسم نه دی په دې وجه باندې خوړل یې جائزنه دي. اویاددې خلاف. عوام دعالمانو دداسې قسمه بیان په وجه باندې داسلام اومسئلونه نفرت کول شروع کړي اودعالمانو دمسئلوباره کې ګول مول (اخوا دیخوا) جواب ورکول صحیح نه دي. مالغت کې وکتل نود جهینګې تعریف دیو کب (ماهی) قسم

---

[1] ولایحل حیوان مائی إلاالسمک غیرالطافی (الدرالمختار ج : ۶ص :۳۰۶، طبع ایچ ایم سعید)۔

لیکل شوی و. آیا عالمانونن پورې دافیصله نه ده کړې چې دا د کب (ماهی) یوقسم دی اوکه نه. دمفتي محمد شفیع رحمه الله. مولانایوسف بنوری رحمه الله. مولانا شبیراحمداو نوروعالمانو دې باره کې رویه څنګه وه آیا هغوی جهینګا خوړلی دی اوکه نه؟ اوددې باره کې یې څه فرمایلي دي؟ امیدلرم چې تاسوبه لږ تفصیل نه کاراخیستوسره دې مسئلې باندې رڼا واچوئ!

جواب: پوښتل شوي صورت کې د کب (ماهي) نه پرته یودریابي څناور هم د احنافو په نزد باندې حلال نه دی[1] دجهینګا حلت اوحرمت په دې موقوف دی چې داد کب (ماهي) یوقسم دی اوکه نه. دځناورو ماهرینود کب (ماهي) تعریف باره کې څلورشیان ذکرکړي دي (۱) دملاهډوکی (۲) دساه اخستلوګلپهړې (۳) دلامبلو وزرې (۴) یخه وینه. څلورمه نښه دعام خلکو دپوهې نه ده. خودلومړی درې نښې په جهینګا کې نه موندل هرکس مني، په دې وجه باندې دځناوروتول ماهران دې خبرې باندې متفق دي چې دجهینګا تعلق د کب (ماهی) سره نه دی، بلکې دا کب (ماهی) نه بالکل جدا جنس دی. اوجواهراخلاطی کې تصریح ده چې داسې واړه کبان (ماهیان) ټول مکروه تحریمی دي. همداصحیح ده.

حیث قال السمک الصغار کلها مکروهة التحریم هوالاصح الخ. (جواهراخلاطی)

په دې وجه باندې د احنافو په نزدباندې جهینګا مکروه دی.

داوبو سرته د راپورته شویو مړو کبانو (ماهیانو) حکم

سوال: آیا هغه کبان (ماهیان) حلال دي چې مړه کیدوسره داوبوسرته راشي، یا دسیندپه غاړه باندې مړه وموندل شي، اوغټ کبان (ماهیان) چې مړه کیدوسره دسیندغاړې ته راشي، نوخلک دهغې غوښه، تیل اوهډوکي استعمالوي، آیا داجائزدی؟

جواب: کوم کب (ماهی) چې دمرګ نه وروسته داوبودپاسه چپه واوړي هغه حلال نه دی[2] او کوم چې په غاړه باندې پراته وي که چیرې هغو بوی نه وي کړی، نوحلال دي.[3]

---

[1] ولایحل اکل مافی الماء إلاالسمک ....الخ (خلاصة الفتاوی، کتاب الصیدج : ۴ص: ۳۰۳ طبع رشیدیة) ایضا: ولایحل حیوان مائی إلا السمک (درمختارج :۶ص :۳۰۶، کتاب الذبائح، طبع سعیدکراچی)۔

[2] ولایحل اکل مافی الماء إلاالسمک (غیرالطافي) علی وجه الماء الذی مات حتف انفه وهوما بطنه من فوق (الدرالمختار، کتاب الذبائح ج : ۶ص : ۳۰۶ طبع ایچ ایم سعید)۔

[3] ولومتولدا في ماء نجس .....بأن تحمل السمکة علی ماإذا لم تفسخ (أیضا)۔

کیکړا (سرطان) حلال نه دی

سوال: کیکړا (سرطان) خوړل حرام دي که حلال؟

جواب: کیکړا حلال نه ده [۱]

د شمشتی هګی حرامې دي

سوال: اوریدلي مو دي چې په کراچۍ کې د شمشتی هګۍ هم د چرګانو هګیو کې ملاوولو سره خرخیږي. دا وفرمایئ چې د شمشتی هګی حلالې دي او که مکروه او که حرامې؟

جواب: دا اصول یادساتل پکاردي چې دیوشي دهګی هماغه حکم وي کوم چې دهغه شي وي. شمشتی چونکې حرامه ده. په دې وجه باندې یې هګی هم حرامې دي او دهغو خرخول هم حرام دي. دحکومت فرض دي چې دا سې خلکوخلاف دسزاحکم وکړي چې دچیلي په ځای باندې دسپي غوښه اودچرګودهګیوپه ځای دشمشتیوهګی په خلکوباندې خوري. [۲]

❖ د مرغانو او د هغوی د هګیو شرعي حکم ❖

ډینګ او غیر ښکاري مرغان هم حلال دي

سوال: آیا ډینګ حلال دی؟ مهرباني وکړئ دهغو حراموم‌رغانو نښه وښیئ کوم چې زموږ په علاقوکې وي. مالیدلي دي چې اکثرخلک دمختلف قسمه وړو وړو مرغانو ښکارکوي اوهغه خوري. آیا دا جائزدی؟

جواب: ډینګ حلال دی. دغه شان ټول غیرښکاري مرغی هم حلالې دي. وړوکي مرغان هم حلال دي. [۳]

---

[۱] وقوله تعالیٰ : ويحرم عليهم الخبائث ....والضفدع والسرطان والحية من الخبائث (بدائع الصنائع ج :۵ص :۱۳۵، أيضا : خلاصة الفتاوى، كتاب الصيد، الفصل الخامس فيمايؤكل ومالايؤكل ج : ۴ص :۳۰۴)

[۲] القاعدة الرابعة التابع تابع تدخل فيهاقواعد الأولى انه لايفرد بالحكم ومن فروعها الحمل يدخل فى بيع الدم تبعا ولا يفرد بالبيع والهبة كالبيع وقال الحموى التابع تابع أى غيرمنفك عن متبوعه (شرح الحموى على الأشباه والنظائر، القاعدة الرابعة ج :۱ص : ۳۲۲، طبع إدارة القران كراچي)۔

[۳] او ما لا مخلب له من الطير و المستأنس منه كالدجاج والبط و المتوحش كالحمام و الفاختة و العصافير والقبج والكركى والغراب الذى يأكل الحب والزرع ونحوها حلال بالإجماع، كذا فى البدائع (عالمگيرى ج:۵ص:۲۸۹)

کوتره خوړل حلال دي

سوال: زموږ د علاقې ځينې خلک کوتره بالکل نه خوري.هغوی وايي چې ددې په حلالولو او خوړلو کې ګناه ده. حالانکې کوتره حلاله ده.

جواب: د حلالو ځناورو په ذبح کولو کې ګناه په څه وجه باندې شوه.[1]

هيلۍ (مرغاوۍ) حلاله ده

سوال: مولاناصاحب مسئله داده چې زمايو پخوانی اوخوږ دوست وايي چې د بطخې (مرغ وی)، ياراج هنس چې هغې ته غټه بطخ (مرغاوۍ) ياقاز (تيتکی) هم ويل کيږي غوښه حلاله نه ده. بلکې مکروه ده.داخبره صحيح او که غلطه؟ د شريعت په رڼاکې جواب راکړئ!

جواب: هيلۍ (مرغاوۍ) پخپله باندې حلاله ده[2] خو د نجاست خوړلو په وجه باندې مکروه کيدای شي.نو داسې چرګه يابطخه چې د هغې زيات تر خوراک نجاست وي هغې ته درې ورځې تړلو سره پاک خوراک ورکول پکار دي نو کراهت به يې ختم شي.[3]

د طاوس غوښه حلاله ده

سوال: يو دوست مو بهرچيرته د طاوس غوښه خوړلې ده.هغه وايي چې د طاوس غوښه حلاله وي.خوزموږ ډير دوستان وايي چې د طاوس غوښه حرامه وي.

جواب: طاوس حلال مرغه دی.ددې غوښه حلاله ده.[4]

آيا هګۍ حرامه ده؟

سوال: څه وخت مخکې ماهنامه زيب النساء کې حکيم ظفر عسکري ديوې ښځې ديو سوال په جواب کې ليکلي وچې دهګۍ د خوراک ذکر د حضور ﷺ اوصحابه کرامو رضي الله عنهم په خوراک

---

[1] ايضا پورتنی حواله.

[2] ومالامخلب له من الطير المستأنس منه كالدجاج والبط والمتوحش كالحمام والفاختة والعصافير والقبج والكركي والغراب الذى ياكل الحب والزرع ونحوها حلال بالإجماع، كذا فى البدائع (عالمگيرى ج:۵ص:۲۸۹)

[3] ولايكره أكل الدجاج المخلى وإن كان يتناول النجاسة لأنه لايغلب عليه أكل النجاسة بل يخلطها بغيرها وهو الحب والأفضل أن يحبس الدجاج حتى يذهب مافى بطنها من النجاسة كذا فى البدائع (عالمگيرى ج: ۵ص: ۲۹۰، كتاب الذبائح، الباب الثانى، البدائع الصنائع ج: ۵ص: ۴۰، كتاب الذبائح والصيود)۔

[4] لابأس بأكل الطاؤس وعن الشعبى يكره اشد كراهة وبالأول يفتى كذا فى الفتاوى الحمادية (عالمگيرى ج: ۵ص: ۲۹۰، كتاب الذبائح، الباب الثانى)۔

کې چیرته هم نه شته .بلکې د انګریزانو مشهوره کړې ده.په دې وجه باندې د هګۍ خوراک حرام دی مهرباني اوکړئ د دې مسئلې تفصیلي حل په اسلامی صفحه کې چاپ کړئ!

جواب: یقین نه راځي چې حکیم صاحب به داسې لیکلي وي که چیرې هغوی په رښتیا باندې داسې لیکلي وي. نو د هغوی دا فتوا بالکل غیرحکیمي ده.هغوی د حضور ﷺ مشهور حدیث به لوستلی یا اوریدلي وي چې د احادیثو په ټولو کتابونو کې موجود دی چې حضور ﷺ فرمایلي دي چې کوم کس د جمعې لمونځ له پاره له ټولونه مخکې راشي هغه ته به د اوښ د قربانۍ ثواب ملاویږي. دویم نمبر باندې راتلونکي ته به د غوا د قربانۍ.او بیا د چیلۍ د قربانۍ.او بیا د چرګې د صدقه کولو او ټولونه آخرکې د هګۍ د صدقه کولو اوکله چې امام خطبه شروع کړي نو ثواب لیکونکي فرښتې صحیفې ټولې (بند) کړي او خطبه اوریدل شروع کړي (مشکوة شریف)[1]

سوچ کول پکار دي که چیرې زموږ شریعت کې هګۍ خوړل حرام وي، نو آیا زموږ پیغمبر حضرت محمد ﷺ به (نعوذبالله) د یو حرام څیز د صدقه کولو فضیلت بیان کړی و؟ نن پورې یو فقیه یا محدث هګۍ حرا م نه ده ښودلې. په دې وجه باندې د حکیم صاحب دا فتوا بالکل فضول ده

هګۍ حلاله ده

سوال: د چرګې هګۍ خوړل حلال دي او که مکروه؟ خلک وایي چې د چرګې او نورو حلال ځناورو هګۍ خوړل نه دي پکار.ځکه چې یو شرعي کتاب کې هم د هګۍ خوړل نه دي لیکل شوي.

جواب: د یو ځناور د هګۍ هماغه حکم دی کوم چې د هغه ځناور وي، د حلال ځناور هګۍ حلال او د حرام هګۍ حرامه ده [2]

---

[1] وعن أبي هريرة رضى الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال : من اغتسل يوم الجمعة غسل ثم راح فكأنما قرب بدنة، ومن فى الساعة الثانية فكأنما قرب بقرة، ومن راح فى الساعة الثالثة فكأنما قرب كبشا أقرن، ومن راح فى الساعة الرابعة فكأنما قرب دجاجة، ومن راح فى الساعة الخامسة فكأنما قرب بيضة، فإذا خرج الإمام حضرت الملائكة يستمعون الذكر قال أبوعيسىٰ : حديث أبي هريرة حديث حسن صحيح (ترمذى ج :١ص : ٦٦، أيضا مشكوٰة ص : ١٢٢)_

[2] القاعدة الرابعة التابع تابع تدخل فيهاقواعد الأولى انه لايفرد بالحكم ومن فروعها الحمل يدخل فى بيع الدم تبعا ولا يفرد بالبيع والهبة كالبيع وقال الحموى التابع تابع أى غيرمنفک عن متبوعه (شرح الحموى على الأشباه والنظائر، القاعدة الرابعة ج :١ص : ٣٢٢، طبع إدارة القران كراچي)_

د پولټري فارم چرګې او هګۍ حلالې دي؟

سوال: د پولټري فارم هګۍ او چرګې حلالې دي يا دهغو خوراک ممنوع، مکروه دی؟

جواب: چرګه او د چرګې هګۍ حلاله ده، خو دکومې چرګې چې غالب خوراک ناپاک او نجس شی وي. دهغې خوړل مکروه دي. [۱] او کوم حکم چې د چرګې دی هغه دهګۍ هم دی. [۲]

د فارمي چرګانو خوړلو حکم

سوال: تاسو ته به معلومه وي چې نن سباتقريباً په هرملک کې دمشيني سپينو چرګانو کاروبار عام دی او د چرګانو دغټولوله پاره داسې خوراک ورکول کيږي، چې هغه کې وينه ګډه شوي وي. دهغه له وجې چرګه زرغټه شي او دخوراک په وجه باندې چرګه کې دهګيو اچولو صلاحيت پيداشي. اوس سوال دادی چې دقرآن اوحديث په رڼاکې دداسې چرګې اودهغې دهګۍ خوړل جائزدي؟

جواب: دچرګې دغذازياته برخه که چيرې حرام وي، نودهغې خوړل مکروه دي. هغه درې ورځې بنده ساتل پکاردي اوهغې ته حلال خوراک ورکول پکاردي .بيابې خوړل روا دي، او که چيرې دهغې په خوراک کې زياته برخه دحلالو وي نوجائزده. [۳]

مرغان ساتل اودهغو جنس بدلول

سوال: زموږه يو ملګری چې ښائسته مرغان ساتي، موږه هغه منع کړو چې داسې ته مرغان په پنجرو کې قيد ساتي. اودهغوی هغه آزادي چې قدرت هغوی ته ورکړې ده، ختموې، دا مرغانو باندې ظلم دی. زموږه محترم دوست وويل چې: موږه د مرغانو خيال ساتو، هغوی ته په وخت باندې دانه ورکوو. کوم مرغان چې آزاد الوځي راالوځي دهغوی نه ښه خوراک دې ته ورکوو. او داسې د نورو خطرناکو ځناورو او مرغانو نه د دوی حفاظت هم کيږي، محترم مفتي صاحب ! ايا زموږ د دوست جواب داسلامی تعليماتو په رڼا کې صحيح دی؟ بله داچې په مارغانو کې نوی والی او ښائستوالې پيدا کولو له پاره شوقين خلک دهغوی جوړې دجنس نه بدل سره لګوي، ايا دا کار شرعی اعتبارسره جائز دی؟

---

[۱] ولايكره اكل الدجاج المخلى وإن كان يتناول النجاسة لانه لايغلب عليه اكل النجاسة بل يخلطها .... والافضل ان يحبس الدجاج حتى يذهب مافى بطنها من النجاسة (عالمگيرى ج: ص: ۲۹۰ كتاب الذبائح، الباب الثاني)

[۲] التابع تابع ....التابع لاينفرد بالحكم (شرح المجلة المادة: ۴۷/۴۸ ص: ۳۹)

[۳] وتحبس الجلالة حتى يذهب نتن لحمها وقدر بثلاثة ايام لدجاجة...الخ (الدر المختار مع الرد ج: ۶ص: ۳۴۰)

جواب: مرغان ساتل جائز دي.[۱] او يو جنس سره بل جنس بدلول هم صحيح دي

مرغۍ ساتل جائز دي

سوال: نن سبا د استريليا طوطيان په پنجروکې ساتل يوه عامه خبره ده.د..ستاسو مسائل او د هغې حل.. روزنامه جنگ د اقرأ اسلامي صفحې په ذريعه باندې ددې مسئلې شرعي حيثيت واضح کړئ. ياد ساتل پکار دي چې دا مرغۍ يوازې د ښائست له پاره ساتل کيږي. دغه شان چړياگهر(ژوبڼ) کې ځناور په پنجروکې يوازې د انسان د خوشحالولو له پاره ساتل کيږي. دې باندې رڼا واچوئ.د امام بخاري رحمه الله په کتاب ادب المفرد کې يو روايت دی چې صحابه وو رضي الله عنهم به مرغۍ ساتلې. او ددې کتاب څه مقام دی او ددې روايت څه اعتبار دی؟

جواب: دا روايت خومانه دې ليدلی.د مرغانو ساتل جائز دي.خو هغوی جنگول جائز نه دي[۲]

حلالې مرغۍ د شوق له پاره ساتل

سوال: يو حلال مرغه د شوق له پاره پنجره کې بند ساتل جائز دي او که نه؟

جواب: جائز دي.خو دې شرط سره چې د بند ساتلو نه پرته هغه ته بل څه تکليف ونه رسيږي. او د هغه د خوراک خيال وساتل شي[۳]

❖ د تريخي، لرې او هګيو(خوټو) شرعي حکم ❖

د حلال ځناور اووه شيان مکروه دي

سوال: خواست دی چې خوټې(هګۍ) حرامې دي.ددې څه وجه ده؟

جواب: د حلال ځناور اووه شيان مکروه تحريمي دي: (۱) بهيدونکې وينه (۲) غدود (۳) مثانه (۴) تريخی (۵) د نر ځناور د متيازو ځای (۶) د ښځې ځناور د متيازو ځای (۷) خوټې (هګۍ)[۴]

---

[۱] عن أنس رضى الله عنه قال : كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يخالطنا ....يا أباعمير ما فعل النغير.. الخ وفى الحديث إباحة لعب الصبى بالطيورإذا لم يعذبه (مشكوٰة مع حاشية ج :۲ص :۴۱۶)

[۲] عن أنس رضى الله عنه قال :كان رسول الله صلى الله عليه وسلم ليخالطنا حتى يقول لأخ لى صغيرا يا أباعمير ما فعل النغير؟ كان له نغيريلعب به، فمات متفق عليه قال المحشى فى الحديث إباحة لعب الصبى بالطيورإذا لم يعذبه (مشكوٰة ج :۲ص :۴۱۶) وفى المرقاة : وفى شرح السنة : فيه فوائد منها : أن صيد المدينة مباح .... وانه لابأس أن يعطى الصبى الطيرليلعب به من غيرأن يعذبه .... الخ (مرقاة المصابيح، باب المزاح ج : ۴ص : ۶۴۹، طبع أصح المطابع بمبئ)ـ

[۳] ايضاً پورتنۍ حواله.

[۴] فالذى يحرم أكله منه سبعة : الدم المسفوح، والذكر، والأنثيان، والقبل،... [بقيه حاشيه په راروانه صفحه..

دلومړي ذکرشوي حرام کیدل خودقرآن کریم نه ثابت دي[۱]،پاتې شیان دشکل وصورت په وجه باندې خبیث دي په دې وجه باندې "ویحرم علیهم الخبائث". په حکم کې داخل دي اویو حدیث شریف کې دي چې حضورﷺ دا اووه شیان ناخوښ فرمایلي دي.[۲]
(مصنف عبدالرزاق ٤!٥٣٥ مراسیل ابی داؤدص١٩ سنن کبری بیهقی ١٠!٧)

ینه (کلیجي) حلاله ده

سوال: زه دبی اے لومړي کال طالبه یم اوزموږیوپروفیسرموږته اسلامک ایډیالوجي ښیي. داسلامی آیډیالوجي پروفیسر وایي چې قرآن شریف کې کلیجي (ځیګر) خوړل حرام ښودل شوي دي. کلیجي (ځیګر) چونکې وینه ده په دې وجه باندې حرامه ده.اوحدیث کې کلیجي حلال ښودل شوې ده،نو آیا کلیجي واقعي حرام ده؟

جواب: قرآن کریم کې بهیدونکې وینې ته حرام ویل شوي دي.کومه چې دځاروي دذبح کولووخت کې بهیږي.ینه (کلیجي) حلاله ده قرآن کریم کې دې ته حرام نه دي ویل شوي. ستاسو پروفیسر صاحب په غلط فهمي کې دی.[۳]

تورې خوړل جائزدي

سوال: اکثرچې ودونوکې خنګه ځاروې حلال کړل شي. نودهغه تورې.ینه(کلیجي) وغیره پخه وي اوخوري یایوازې تورې په اورباندې وریت کړي دې باره کې دشریعت څه حکم کوي؟

...بقیه د تیرمخ]... والغدة، والمثانة، والمرارة لقوله عزشأنه : ویحل لهم الطیبٰت ویحرم علیهم الخبٰئث ...إلخ (البدائع الصنائع، ما یستحب فی الذکاة ج:٥ ص:٦١١)۔

[۱] قل لا أجد فی ما اوحی الی محرما علی طاعم یطعمه الا أن یکون میتة أو دما مسفوحا أو لحم خنزیر فإنه رجس أو فسقا اهل لغیر الله به.. الایة (الأنعام:١٤٥)۔

[۲] عن مجاهد رضی الله عنه قال: کان رسول الله صلی الله علیه وسلم یکره من الشاة سبعا: الدم والمرار والذکر والأنثیین والحیا والغدة والمثانة قال وکان اعجب إلیه صلی الله علیه وسلم مقدمها (السنن الکبریٰ للبیهقی ج:١٠ ص:٧، مصنف عبد الرزاق ج:٤ ص:٥٣٥) أیضا: روی عن مجاهد رضی الله عنه أنه قال: کره رسول الله صلی الله علیه وسلم من الشاة: الذکر والأنثیین والقبل والغدة والمرار والمثانة والدم، فالمراد منه کراهة التحریم بدلیل أنه جمع بین الأشیاء الستة وبین الدم فی الکراهة، والدم المسفوح محرم، والمروی عن أبی حنیفة رحمه الله أنه قال: الدم حرام وأکره الستة، اطلق إسم الحرام علی الدم المسفوح وسمی ما سواه مکروها (البدائع الصنائع، ما یستحب فی الذکاة ج:٥ ص:٦١١، طبع سعید)۔

[۳] عن ابن عمرقال : قال رسول الله صلی الله علیه وسلم : أحلت لنا میتتان ودمان، المیتتان، الحوت والجراد، والدمان : الکبد والطحال کذالک رواه عبدالرحمن (السنن الکبری للبیهقی ج : ١٠ص :٧)۔

جواب: جائزدی [۱]

د حلال ځناور لری حلال دی

سوال: دغوا یاچیلی لری خوړل جائزدي؟ اوکه چیرې خوراک یې جائز دی. نوخلک وایي چې د دې خوړلوسره ځلویښت ورځوپورې دعاګانې نه قبلیږي. آیا داصحیح دی؟

جواب: دحلال ځناورو لری حلال دی[۲].دځلویښت ورځوپورې د دعاګانو نه قبلیدوخبره غلطه ده

ګردې، خوټې (هګی) اوملخ حلال دی که حرام؟

سوال: زموږمعاشره کې خلک دچیلي غوښه عام طورباندې خوري. اوخلک دچیلي ګردې هم خوري. تاسو ووایئ چې ګردې دانسان له پاره حرام دي اوکه حلال؟ زمادوست وایي چې چیلی حلال دی خوټې(هګی) نه. او دا هم ووایئ چې جولا هم حلال دی؟ ستاسوبه ډیره مهرباني وي

جواب: ګردې حلالې دي. دځاروي خوټې(هګی) حلالې نه دي[۳].هغه ملخ چې فصلونه تباه کوي هغه حلال دی.جولاحلال نه دی.[۴]

د چیلي خوټې (هګی) خوړل اواخیستل خرڅول

سوال: آیا دځاروي خوټې(هګی) خوړل جائزدي؟ نن سبابازارونو او هوټلونو کې یې خلک خوري اوددې دخرڅونکوعمل څنګه دی؟

جواب: دچیلي خوټې(هګی) خوړل مکروه تحریمي دي اومکروه تحریمي حرام ته نژدې وي او کوم حکم چې دخوراک دی هغه حکم نوروباندې د خوړلوهم دی.په دې وجه باندې بازارونو اوهوټلونوکې د دې خرڅول افسوسناکه غلطي ده.[۵]

---

[۱] ایضاً تیره شوې حاشیه،

[۲] وتحبس الجلالة حتى يذهب نتن لحمها وقدر بثلاثة أيام لدجاجة..الخ (الدرالمختارمع الرد ج : ۶ص : ۳۴۰)

[۳] تیره شوې حاشیه (فالذى يحرم أكله منه سبعة : الدم المسفوح. والذكر....الخ) او وریسی حاشیه (عن مجاهد رضى الله عنه قال: كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يكره من الشاة سبعا...الخ) اوګورئ۔

[۴] ومثل الجراد والزنبور والذباب والعنكبوت ....ونحوها لايحل أكله إلا الجراد خاصة لأنها من الخبائث لإستبعاد الطباع السليمة إياها (بدائع الصنائع ج :۵ص : ۳۶، كتاب الذبائح والصيود)۔

[۵] وروى عن مجاهد رضى الله عنه أنه قال : كره رسول الله صلى الله عليه وسلم من الشاة : الذكر، والأنثيين، والقبل، والغدة، والمرارة، والمثانة، والدم، فالمراد منه كراهة التحريم ..... الخ (بدائع الصنائع ج :۵ص : ۶۱، كتاب الذبائح والصيود)۔

د څارویو خوټې (هګۍ) د دوا په طور باندې خوړل

سوال: ایا د چیلي خوټې (هګۍ) د دوا په طور باندې خوړل کېدای شي؟

جواب: نه!

د څارویو د هګیو په تبۍ باندې، ینه او ماغزه چې تپ شوي وي خوړل

سوال: بازار کې چې په کومه تبۍ باندې خوټې (هګۍ) تپ کیږي (پخیږي) همغې تبۍ باندې ماغزه. کلیجي او ګردې وغیره هم پخیږي. ایا هغه خوړل روا دي؟

جواب: خوړلی یې شئ! [1]

❖ سپی ساتل ❖

سپی ساتل شرعي طور باندې څنګه دي؟

سوال: سپی ساتل شرعي طور باندې څنګه دي؟

جواب: جاهلیت کې به د سپي نه نفرت نه کیده، ځکې چې د عربو خلکو د خپل خاص تهذیب په وجه باندې سپي سره ډیره زیاته مینه وه، حضور ﷺ د مسلمانانو په زړونو کې دې نه نفرت پیدا کولو له پاره حکم وکړ چې کوم ځای کې سپې ووینئ هلاک یې کړئ. خو دا حکم د څه وخت له پاره و. حضور ﷺ د ضرورت له وجې یوازې دې مقصدونو له پاره سپی ساتلو اجازه ورکړې ده. یا د ښکار له پاره. یا د غلا اوپتې د حفاظت له پاره یا د رمې د حفاظت له پاره (که چیرې محفوظه نه وي نو د هغې د حفاظت له پاره ساتل هم دې حکم کې داخل دي) د دې درې مقصدونو نه پرته سپی ساتل صحیح نه دي. د انګریزي معاشرت په وجه باندې د ډیرو خلکو اوس د سپي نه نفرت نه شته. حالانکې د حضور ﷺ او د الله تعالی د فرښتو د ناخوښي نه پرته هم د شوق له پاره سپی ساتل څه ښه خبره نه ده. الله دې نه کړي که څوک وخوري یا لیونی شي او انسان ته معلومه نه وي. نو د هلاکت ویره ده. بیا د دې لاړوکې یو خاص قسمه زهروي، په دې وجه باندې د سپي جوټه (پس خورده) شوی لوښی او وۀ ځله وینځل او یو ځل په خاوره باندې د وینځلو حکم دی[2]. حالانکې نجس لوښی درې ځله وینځلو سره شرعي طور باندې

---

[1] لا عبرة للتوهم (شرح المجلة السادة : ٧٤ ص : ٥٠، طبع حبيبه كوئته)

[2] عن أبي هريرة رضي الله عنه قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : من اتخذ كلبا إلا كلب ماشية أو صيد أو زرع انتقص من اجره كل يوم قيراط متفق عليه عن ابن عمر رضي الله عنهما ان النبي صلى الله عليه وسلم أمر بقتل الكلاب إلا كلب صيد او كلب غنم او ماشية متفق عليه .. [بقيه حاشيه په راروانه صفحه]

پاکیږي[۱]. سپی نجس العین نه دی. که چیرې دده بدن وچ وي او جامو سره ولګیږي. نو جامې به ناپاکې نه وي

سپی ساتل او کورته د فرښتو نه راتلل

سوال: زه تاسو نه د سپی ساتلو باره کې څه معلومول غواړم ځکه چې اکثر ویل کیږي چې سپی ساتل جائزنه دي. ددې په وجه باندې فرښتې کورته نه راځي. زه د خلکو ددې خبرې نه مطمئن نه یم. تاسو ماته صحیح جواب راکړئ!

جواب: سپې ساتل د شوق شی نه دی خو د ضرورت شی کیدای شي. د شوق له پاره د سپې ساتلو نه منع شوې ده او که یو سړې د کور د حفاظت له پاره یاد غلو یا د ځاروېو د حفاظت له پاره یا د ښکار له پاره سپی وساتي نو اجازه شته[۲]. او دا صحیح دی چې کوم کورکې سپی یا تصویر وي. هلته د رحمت فرښتې نه راځي. حدیث شریف کې یوه واقعه راځي چې یو ځل حضرت جبرائیل علیه السلام حضور ﷺ سره په یو خاص وخت باندې د راتلو وعده وکړه خو هغه مقرر شوي وخت باندې رانغی. حضور ﷺ پریشانه شو چې جبرائیل امین خو د وعدې خلاف نه شي کولی. د هغه د نه راتلو څه وجه کیدای شي؟ حضور ﷺ ولیدل چې د حضور ﷺ د کټ لاندې سپي ناست دی هغه یې وشړلو. هغه ځای یې صفا کړ او اوبه یې پرې وشیندلې، له دې وروسته حضرت جبرائیل علیه السلام تشریف راوړ، نو حضور ﷺ ورته په مقرر شوي وخت باندې د نه راتلو شکایت وکړ. حضرت جبرائیل علیه السلام عرض وکړ. یارسول الله ﷺ ستاسو د کټ لاندې سپې ناست و او موږ هغه کورته نه داخلیږو. کوم کې چې سپی یا تصویر وي. (مشکوة باب التصاویر ص۳۸۵)[۳]

...بقیه د تیرمخ]... (مشکوٰة المصابیح، باب ذکرالکلب ص :۳۵۹) عن عبدالله بن المغفل رضی الله عنه أن النبی صلی الله علیه وسلم أمربقتل الکلاب ثم قال : مالی وللکلاب ! ثم قال : إذا ولغ الکلب فی إناء أحدکم فلیغسله سبع مرات وعفروه الثامنة بالتراب (شرح معانی الاثار، باب سؤرالکلب ج:۱ص: ۲۱، طبع حقانیة)

[۱] (وسؤرالکلب نجس) ویغسل الإناء من ولوغه ثلاثا لقوله علیه السلام : یغسل الإناء من ولوغ الکلب ثلاثا وقال (وعرق کل شيء معتبربسؤره) لأنهما یتولدان من لحمه فأخذ أحدهما حکم صاحبه (فتح القدیر ج : ۱ص : ۱۱۲)۔

[۲] تیره شوې حاشیه (عن أبی هریرة رضی الله عنه قال : قال رسول الله صلی الله علیه وسلم : من اتخذ کلبا...الخ) اوګورئ!۔

[۳] وعن ابن عباس رضی الله عنهما عن میمونة رضی الله عنها أن رسول الله صلی الله علیه وسلم أصبح یوما واجما وقال: إن جبریل کان وعدنی أن یلقانی اللیلة فلم یلقانی، أما والله ما أخلفنی ثم وقع فی نفسه جرو کلب تحت فسطاط لنا فأمر به فأخرج ثم أخذبیده ماء فنضح مکانه، فلما أمسی لقیه جبریل، فقال: لقد کنت وعدتنی أن تلقانی البارحة! قال: أجل، ولکننا لا ندخل بیتا فیه کلب ولاصورة، ...[بقیه حاشیه په راروانه صفحه..

آیا سپی د انسانې خاورې نه جوړشوی دی او ددې ساتل ولې منع دي؟

سوال: ماستاسو په صفحه کې لوستلي و چې څومره اهم معامله ولې نه وي که کورکې سپې وي نو کورته به درحمت فرښتې نه راځي. خودا وواییٔ چې آیا دسپي په موجودګي کې کورکې لمونځ کیږي او دقرآن کریم تلاوت به جائزوي. زموږکورکې تقریباً ټول خلک لمونځ کوي.او سحرکې دقرآن کریم تلاوت هم کوي. یووړوکې شان سپی چې هغه ډیرزیات ښائسته دی او نجاست نه خوري موږ د مجبورۍ نه راوستی دی.

مهرباني وکړئ دا وواییٔ چې زموږدین کې دسپي په شان وفادارځناور دکورنه ولې بهر شوی دی؟ مااوریدلي دي چې سپی دانسانی خاورې نه جوړ شوی دی.اودحضرت ادم علیہ السلام په دهني (نامه) باندې شیطان لاړې توکلې وې.نودهغه ځای نه ټوله خاوره وویستل شوه اوبیا دهغې نه وروسته سپې جوړل شو، کیدای شي هم په دغه وجه باندې سپی انسان پسې منډې وهي.او ښنوکې یې پریوځي اوانسان هم ورسره دمینې کولونه پرته نه شي پاتې کیدای

جواب: کوم ځای چې سپی وي.هلته لمونځ اوتلاوت جائزدی،داغلط دي چې سپې دانسان دخاورې نه جوړ شوی دی. سپې وفادارخو دی.خو ده کې بعضې شیان داسې موندل کیږي چې هغه دده په وفاداري باندې اوبه واړوي.خوداچې سپی دنوروخووفادار دی. خو دخپل قوم نه. دویم دده دخولې لاړې ناپاکې اوګنده دي اوکه چیرې هغه دانسان بدن یاجامو سره ولګیږي نولمونځ خراب شي[1] اودسپی عادت دی.چې هغه انسان ته خوله ضرور وړي، چاچې سپی ساتلی وي دهغه د جامو اوبدن پاک پاتې کیدل ډیرمشکل دي.دریم داچې دسپي په لاړوکې یوخاص قسمه زهر دي. دهغو نه ځان ساتل ډیرضروري دي.همدغه وجه ده چې حضور ﷺ دهغه لوښي په کوم کې چې سپي خوله وهلې وي داووه ځله وینځلوحکم کړی دی.اویو ځل یې ورته دخاورې شوړه ورکولوحکم کړی دی[2].اوهمداهغه زهردي کوم چې دسپي دخوړلونه پس دانسان بدن ته داخل شي، څلورم دسپي مزاج کې ګندګي ده. ښنه یې مردارخوراک کول دي دا د یو مسلمان دشان مطابق نه دي چې هغه دضرورت نه پرته سپی وساتي اوکه چیرې ضرورت او مجبوري وي نوبیا اجازه شته.

...بقیه د تیرمخ] ...فأصبح رسول الله صلى الله عليه وسلم يومئذ فأمر بقتل الكلاب حتى إنه يأمر بقتل كلب الحائط الصغير ويترك كلب الحائط الكبير رواه مسلم (مشكوة، باب التصاوير ص:٣٨٥، طبع قديمى)۔

[1] إذا شرب الكلب .... الحق النبى صلى الله عليه وسلم سؤر الكلب بالنجاسات وجعله من أشدها...إلخ (حجة الله البالغة ج:١ ص:١٨٥، طبع منيرية مصر)۔

[2] عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: إذا شرب الكلب في إناء أحدكم فليغسله سبع مرات.متفق عليه (مشكوة ص:٥٢، باب تطهير النجاسات، طبع قديمى كتب خانه)۔

سپی نجس ولې دی؟ اودی وفادارهم دی

سوال: سپی نجس ولې گرځول شوی دی؟ حالانکې سپې یو فرمانبردار خناور دی. د خنزیر د نجاست باره کي خومې اخبارجهان کې پوره تفصیل لوستی دی.خود سپي باره کې راته علم نه شه. دالله تعالی حکم منل لازم دي خوبیاهم ذهن ته خینې سوالونه راځی.چې دهغو دجواب له پاره دعالم ضرورت وي

جواب: دیو مسلمان په حیثیت باندې زمورله پاره هم داجواب کافي دی چې الله تعالی سپی نجس پیداکړی دی له دې نه پس داسوال کول چې سپې نجس ولې دی. بالکل داسې سوال دی چې وویل شي چې سړې.سړې ولې اوښځه.ښځه ولې ده؟ انسان.انسان ولې دې؟ او سپی.سپی ولې دی؟ څنګه چې دانسان.انسان کیدل اودسپې. سپی کیدل دځه دلیل محتاج نه دي.اونه دې کي دولې گنجائش شته. دغه شان دفطرت پیداکونکي له دې بیان نه وروسته چې سپی نجس دی. ددې نجس کیدل هم دځه دلیل اووضاحت محتاج نه دې. د دنیا کوم عقل لرونکی به داسې وي چې هغه ته به دمتیازونجاست ددلیل په ذریعه باندې دښودلو ضرورت وي. خوداوسنی دورځینې غه دانشور(پوهان)چې هغوی نن دې باندې پوهول مشکل دي چې انسان.انسان دي دبیز (شادو) اولادنه دی.ښځه.ښځه ده سړی نه ده، هغوی که چیرې متیازوته هم آب حیات اودشفاذریعه ووایي اوگندگي کې هم وټامن بی اوسی پیداکړي. نودهغوی پوهول په رښتیاډیرگران کاردی. پاتې شوه داخبره چې سپې وفادار خناوردی.دی ولې نجس گرځول شوی دی؟ دې سوال کولونه مخکې دې خبرې باندې غور کول پکاردي چې آیا دیوشي پاکیدل اوناپاک کیدل.په فرمانبرداري او بې وفایي باندې انحصارکوي؟ یعنی دا اصول دکومې فلسفې په نزد باندې صحیح دي چې کوم شی وفادار وي هغه به پاک هم وي اوکوم چې بې وفاوي هغه به ناپاک وي؟

له دې نه پرته دې خبرې باندې هم غورکول ضروري دي چې ددنیاهغه کوم یوشی دی.چې هغه کې الله تعالی څه ناڅه خوبي اوفائده نه وي ایښې؟ دیوشي یوازې یوې یادوو فایدو ته کتلو سره دهغه باره کې آخري فیصله نه کیږي. بې شکه وفاداري یوه خوبي ده،کومه چې سپي کې موجوده وي (اوله دې تر ټولو مخکې انسان ته پخپله باندې عبرت حاصلول پکار و) خو ددې دیوې خوبي په مقابله کې دې کې څومره صفتونه داسې دي چې دده فطري نجاست ښکاره کوي،دده انسان خوړل. دخپل قوم سره جنګونه کول اودمردارخوراک کولو طرف ته رغبت کول.گندگي شوق سره خوړل وغیره.داټول صفتونه یوطرف ته اېښودوسره ددې وفاداراي سره یې وزن کړئ.تاسوته به معلومه شي چې دکوم طرف تله (ترازو) وزني دی؟ اوداچې آیا په رښتیاباندې دده په فطرت کې نجاست شته اوکه نه؟

دلته داخبره واضح کول ضروري دي چې کوم شیان انسان دخپل خوراک په طورباندې استعمالوي دهغو اثردهغه بدن ته داخل شي.په دې وجه باندې الله تعالی پاک شیان دانسان له پاره حلال کړي دي.اوناپاک شیان يې دهغه له پاره حرام کړي دي،چې دهغو نجس اثردهغه ذات او شخصيت ته داخل نه شي اودهغه اخلاق او کردار متاثرنه کړي، دخنزيردبې حيايي اودسپي دنجاست خوري يو مثال دی کوم قوم چې دا ګنده شيان دخوراک په طور باندې استعمالوي.هغوی کې به دنجاست اوبې حيايي اثرات پيدا کيږي.اوددې مشاهده نن دمغرب په معاشره کې په ربهو سترګو کيدای شي.

اسلام دضرورت نه پرته دسپيوساتلومنع کړې ده. ځکه چې صحبت اودوستي هم د اخلاقو دمنتقل کيدويوه اثرکونکې ذريعه ده.په همدې وجه ويل کيږي چې دنيک صحبت او دوستي نيک جوړوي اودبدصحبت اودوستی بدي راولي،دااصول يوازې د انسانانو صحبت اودوستي پورې محدودنه دي. بلکې کوموځناورو سره چې انسان اوسيږي دهغوی اخلاق هم په هغوی کې منتقل شي. انسان نه غواړي چې دسپي صفتونه اواخلاق انسان ته منتقل شي.په دې وجه باندې الله تعالی دسپي ساتلونه منع کړې ده.ځکه چې دسپي د صحبت اودوستي په وجه باندې انسان کې په ښکاره طور باندې دښودنې وفاداري اوباطني طور باندې دنجاست اوګندګي صفت پيداشي.

اوددې يوه وجه داده چې کله سپي سره بې تکلفي زياتيږي. نو اکثرداسې وي چې په بې خبري کې هغه دانسان جامو اولوښوکې خوله ووهي.اوباطني نجاست سره سره ظاهري نجاست هم استعمال کړي.

يوه بله وجه يې داده چې دسائنس دتحقيق مطابق دسپي جراثيم ډيرزيات خطرناک دي اود سپي زهرکه چيرې دانسان بدن ته داخل شي. نوددې نه بچ کيدل ډيرزيات ګران وي. اسلام نه يوازې سپی حرام کړی دی چې ددې جراثيم بدن ته داخل نه شي، بلکې دسپي صحبت اودوستي باندې يې هم پابندي لګولې ده.ځنګه چې ډاکټر دجذامي اوطاعوني مريض سره له دوستی نه منع کوي، نو دادااسلام په انسانيت باندې ډيرغټ احسان دی چې دسپ په ساتلوباندې يې پابندي لګولوسره انسانيت دده له خطرناکو اثراتونه محفوظ کړی دی.

مسلمانوملکونوکې دسپي نمائش

سوال: تيروورځوکې په جنګ اونوائے وقت اخبارکې داخبرچاپ شوی و،چې پاکستان کې دسپيونمائش وشواوديروخلکوپکې برخه واخيسته اويوسپي خپلې مالکې سره داسې حرکت وکړ چې په وجه يې ټول خلک وشرميدل. آيا سپي ساتل اودهغوی دحسن مقابله کول جائزدي؟ تفصيل سره جواب راکړئ!

جواب: استفتاء کې چې داخبارونوپه حواله باندې کومه واقعه ذکر شوې ده، هغه په رښتیا باندې دغیرت مندو مسلمانانوله پاره د برداشت کولوقابل نه ده. دجاهلیت په زمانه کې به هم خلکو سپیوسره ډیره مینه کوله همدغه وجه ده چې ابتداکې حضورﷺ دسپیودقتل کولو حکم کړی و[1] او فرمایلي یې و چې کوم لوښي کې سپی خوله ووهي هغه اووه ځله ووینځئ[2]. سپی په ذلیل اوحرص کونکوځناورو کې دی. اودخپلو بدصفتونوپه وجه باندې ددې قابل نه دی چې ده سره مینه وساتل شي. یادده پالنه وکړل شي اودده نمائش له پاره محفلونه قائم کړل شي. اسلام دضرورت نه پرته دسپي ساتلونه منع کړې ده اوکوم کورکې سپی وي دهغه له پاره سخت وعیدراغلي دي. نو دحضورﷺ ارشادمبارک دی چې دهغه مفهوم دادی. کوم کورکې چې سپی اودساه لرونکوتصویران وي، هغه کورته درحمت فرښتې نه داخلیږي[3]

په هرحال سپی ډیرذلیل اوحریص وي. کله چې دسپی داسې صفتونه وي. نوکوم کس چې دی ساتي اوسپي سره مینه محبت ساتي هغه کې هم داصفتونه پیداشي. څنګه چې عام طور باندې لیدل شوي دي. دسپی له ټولونه غټ صفت دادی چې هغه خپل قوم یعنې سپیونه نفرت کوي. همدغه وجه ده چې کله یوسپی دبل مخې ته تیریږي، هغوی یوبل پسې غاپي، همدغه حال دهغه کس هم وي کوم چې سپی ساتي یعنی دهغه دخپلو ورونړو او نورو بندګانو او انسانانونه نفرت شي که اوسني دورکې وکتل شي. نوددنیاپه قومونوکې سپیوسره د ټولو نه زیاته مینه یهودیان اوعیسایان کوي، په هرحال دیورپ دخلکودسپیوسره دمینې کولوانداز ه له دې خبرې نه کیدای شي چې کله دانګلستان مشهوره ښځه "مسزایم سي وهیل، ناروغه شوه نوهغې وصیت وکړچې دهغې ټول مال اوجائیداد دې سپیوته ورکړل شي، دهغې دمرګ نه وروسته دهغې دوصیت مطابق دهغې دمیراث ټول وارثان سپي وو. دهغه جایداد نه دسپیو پرورش اوافزائش نسل (نسل پیداکولوله پاره) یوټرسټ (مؤسسه) کارکوي.

مسلمانانوته پکاردي که دالله تعالی اودهغه درسولﷺ حکمونه شاته کولوسره د نورو خلکو تقلید نه کوي. بلکې دنبی کریمﷺ ښودل شوې طریقې خپلې کړي کومې چې دفطرت مطابق دي.

---

[1] عن جابر رضی الله عنه قال: أمرنا رسول الله صلی الله علیه وسلم بقتل الكلاب ...إلخ (مشكوة ص:٣٥٩)۔

[2] عن أبي هريرة رضی الله عنه قال: قال رسول الله صلی الله علیه وسلم: إذا شرب (وفي رواية إذا ولغ) الكلب في إناء أحدكم فليغسله سبع مرات أولهن بالتراب (مشكوة ص:٣٥٢، باب تطهير النجاسات)۔

[3] قال رسول الله صلی الله علیه وسلم: لا تدخل الملائكة بيتا فيه كلب ولاتصاوير (مشكوة ص:٣٨٥)۔

واده کله فرض دی، کله واجب او کله حرام دی؟

سوال: په مسلمان سړي او ښځې باندې په څومره عمر کې واده کول واجب دي؟ ما اوریدلي دي چې د نجلۍ عمر شپاړس کاله وي او د هلک عمر پنځه ویشت کاله؛ نو په دغه وخت کې د دوی واده کول پکار دي.

جواب: شرعًا د واده کولو څه ټاکلی عمر نشته، مور - پلار د خپل بچي نکاح په نابالغئ کې هم کولای شي[۱] او که د بالغېدو نه وروسته د واده کولو پرته په ګناه کې د اخته کېدو وېره وي: نو واده کول واجب دي، کنه نو په یو وخت کې یې هم کول واجب نه دي؛ خو د ځان له ګناه ساتنې په خاطر واده کول غوره دي.[۲]

په درمختار وغیره کې یې لیکلي دي که د نکاح نه بغیر په ګناه کې د اخته کېدلو یقین وي: نو نکاح فرض ده. که غالب ګمان یې وي؛ نو نکاح واجب ده، (په شرط ددې چې په مهر او نفقې باندې قدرت ولري) او که یقین یې وي که نکاح وکړم؛ نو ظلم او بې انصافي به رانه کیږي؛ نو نکاح کول ورته حرام دي او که چېرته د ظلم او د بې انصافئ غالب ګمان وي: نو نکاح کول ورته مکروه تحریمي دي او درمیانه حالت کې بیا سنت مؤکده ده.[۳]

کومه ښځه او کوم سړی تر کوم وخته پورې واده کولای شي؟

سوال: کومه ښځه او کوم سړی تر کوم وخته پورې دویمه یا دریمه نکاح کولای شي؟

---

[۱] وللولی.....انکاح الصغیر والصغیرة جبرًا ولو ثیبًا.......ولزم النکاح..... الخ. (الدر المختار مع الرد المحتار ج:۳ ص:٦٦ طبع ایچ ایم سعید کراچی). أیضًا: قال ابو جعفر: ولسائر الأولیاء تزویج الصغار ویتوارثان بذالک. قال احمد: اما الأب والجد فلا خلاف بین فقهاء الأمصار فی أن لهما أن یزوجا الصغار، الاشيء یحکی عن عثمان البتی.......ودلیل الکتاب یقضی ببطلانه وهو قوله تعالی: والّٰئی یئسن من المحیض من نسائکم ان ارتبتم فعدتهنّ ثلٰثة أشهر والّٰئی لم یحضن(سورة طلاق) فقضٰی بصحة طلاق الصغیرة، وأوجب العدة علیها اذاکانت مدخولاً بها، والطلاق لا یقع الّا فی عقدصحیح، ومن جهة السنة أن النبی صلی الله علیه وسلم تزوّج عائشة رضی الله عنها وهی صغیرة، زوجّها أباه أبوبکررضی الله عنه. (شرح مختصر الطحاوی ج: ٤ ص:۲۹۲، ۲۹۳، کتاب النکاح، طبع دار السراج)

[۲] او أما صفته فهو أنه فی حالة الاعتدال سُنّة مؤکّدة، وحالة التوقان واجب، وحالة خوف الجور مکروه. (عالمگیری ج:۱ص:۲٦۷ طبع رشیدیه کوئته).أیضًا: بدائع الصنائع ج:۲ ص:۲۲۸، کتاب النکاح، طبع ایچ ایم سعید کراچی)

[۳] (ویکون واجبًا عندالتوقان) فان تیقن الزنا الّا به فُرض نهایة و هٰذا ان ملک المهر والنفقة، والّا فلا اثم بترکه. بدائع (و) یکون (سنة) مؤکّدة فی الأصح (الٰی قوله) حال الاعتدال (ومکروها لخوف الجور) قال الشامی ای تحریمًا، فان تیقنه حرم ذٰلک.(درمختار مع ردالمحتار، کتاب النکاح ج: ۳ ص: ۷). أیضًا: بدائع الصنائع ج: ۲ ص: ۲۲۸، کتاب النکاح).

جواب: تر څو پورې چې دده اړتیا وي او تر څو چې د ښځې او خاوند د حقوقو ادا کولو صلاحیت وي. بهر حال په شریعت کې د دویمې او د دریېمې نکاح حکم هغه دی چې د لومړنۍ نکاح کوم حکم دی.[1]

د واده لپاره د مور پلار خوښي

سوال: مور او پلار زما واده په داسې ځای کې کول غواړي چې ماته ناخوښ دی. په حقیقت کې زه د خپل تره د لور سره واده کول غواړم. اوس ستاسو نه هیله لرم چې ماته د کتاب او د سنتو په رڼا کې مشوره راکړئ آیا زه د مور او پلار خبره ومنم او که هغوی خپلې خوښې ته اړ کړم؟

جواب: مور او پلار ته حکم دی چې هغوی د واده کولو پرمهال د اولاد خوښې ته ترجیح ورکړي[2]. اولاد ته هم پکار دي چې تر مور او پلار خپل خواهش ورسوي: خو په خپل خواهش باندې د مور پلار خوښې ته ترجیح ورکول غوره دي ځکه چې د هغوی تجربه زیاته وي او شفقت یې هم کامل وي. هغوی چې څوک انتخابوي پوره سوچ پرې کوي.

زما مشوره دا ده چې تاسو خپل خواهش تر مور او پلار پورې ورسوئ ! که هغوی په خوشحالۍ راضي شي: نو ډېره ښه ده، کنه خپل خیال د زړه نه وباسئ، د مور پلار خوښۍ ته ترجیح ورکړئ او ددې لپاره استخاره هم وکړئ،

په واده کې د مور پلار حکم منل

سوال: په ځینو کورونو کې چې اولاد بالغ، پوهه او لیکونکي شي او مور پلار یې د خپل خانداني سیستم پوره کولو په خاطر یا د دنیا په خاطر اولاد اور ته وغورځوي، د هغوی د پوښتلو نه پرته د هغوی د ژوند فیصلې کوي. بې شکه په اولاد فرض دي چې د خپل مور پلار تابعداري وکړي لیکن آیا الله اولاد داسې بې وسه گرځولی دی چې هغوی د مور پلار غیر اسلامي فیصلې چې د هغوی د ژوند سره کار لري په هغې باندې هم ځان خاموشه کړي او هغوی ته خپل ځان حواله کړي. آیا اولاد دا حق نه لري چې هغوی د خپل ژوند دا اړینه پرېکړه پخپله وکړي؟

---

[1] أيضًا.

[2] قال الملاّ علي القاري في شرحه: والتحصين المطلوب بالنكاح لا يحصل الّا بالرغبة في المنكوحة. (مرقاة شرح مشكوٰة ج: ۳ ص: ٤١١ طبع بمبئ).

جواب: شریعت چې څنګه د اولاد په اوږه د مور پلار حقوق بار کړي دي[1]، هم دغه راز د مور پلار په ذمه هم د اولاد ځینې حقوق شته او څوک چې دا حقوق تر پښو لاندې کوي؛ نو ددې وبال به هم دی پرداشتوي[2]. د بېلګې په ډول د واده په معامله کې د اولاد رضا لازمه ده[3]. که مور پلار کوم غیر مناسب ځای کې رشته خوښه کړي؛ نو اولاد ته د انکار کولو پوره حق شریعت ورکړی دی، [4] او که چېرته دی د خپلې ناخوښئ سره- سره د مور پلار د

---

[1] قال تعالي: " و قضٰی ربک ألاّ تعبدوا الاّ ایاه و بالوالدین احسانًا، امّا یبلغنّ عندک الکبر أحدهما أو کلاهما فلا تقل لهما أفٍ ولا تنهر هما وقل لهما قولاً کریمًا. واخفض لهما جناح الذل من الرحمة وقل ربّ ارحمهما کما ربیانی صغیرًا" (سورة١٧ بنی اسرائیل: ٢٣، ٢٤). وقال تعالي:" ووصینا الْانسان بوالدیه احسانًا" الآیة (العنکبوت: ٨). وفی الحدیث: عن أبی أمامة رضی الله عنه أن رجلاً قال: یارسول الله! ما حق الوالدین علی ولدهما؟ قال: هما جنتک أو نارک. (ابن ماجة ص: ٢٦٠).وعن ابن عباس رضی الله عنهما قال: قال رسول الله صلی الله علیه وسلم: من أصبح مطیعًا للّٰه فی والدین أصبح له بابان مفتوحان من الجنّة، وا ن کان واحدًا فواحدًا، ومن أصبح عاصیا للّٰه فی والدین، أصبح له بابان، مفتوحان من النار، ان کان واحدًا فواحدًا. قال: رجل: وان ظلماه؟ قال: وان ظلماه! وان ظلماه! وان ظلماه! (مشکٰوة ص: ٤٢١). قال رسول الله صلی الله وسلم: ألاَ أحدثکم بأکبر الکبائر؟ قال بلٰی یارسول الله! قال: الْاشراک بالله و عقوق الوالدین..الخ(جامع ترمذی ج:٢ ص:٢،طبع دهلی).

[2] عن عبدالله بن عمر رضی الله عنهما قال: قال رسول الله صلی الله علیة وسلم: ألاَ کلّکم راعٍ وکلُّکم مسؤل عن رعیته. متفق علیه.(مشکٰوة ج: ٢ ص: ٣٢٠، ٣٢١، کتاب الْامارة).٩٠١٤ (س.... عائشة رضی الله عنهما) أن فتاة دخلتْ علیها فقالت: انّ أبی زوّجنی من ابن أخیه، لیرفع بی خسیسته، وأنا کارهة، قالت: اجلسی حتٰی یاتی رسول الله صلی الله علیه وسلم، فجاء رسول الله صلی الله علیه وسلم فأخبرته، فأرسل الٰی أبیها فدعاه، فعجل الأمر الیها، فقالت: یارسول الله! قد أجزتُ ما صنع أبي، ولکن اردتُ ان أعْلمَ الناس أن لیس للأبآء من الأمر شیئ، وفی نسخة السماع اردتُ ان أعْلَمَ اللنساء من الأمر شيئٌ؟ اخرجه النسائي. (جامع الأصول فی أحادیث الرسول لابن أثیر الجزری ج: ١١ ص: ٤٦٤، طبع بیروت).

[3] والسُنّة أن یستامر البکر ولیها قبل النکاح.......وان زوجها بغیر استئمار فقد أخطا السُنّة، و توقف علی رضاها، وهو محمل النهی فی حدیث مسلم: لَا ننکح الأیم حتٰی تستامر و لَا تنکح البکر حتٰی تستاذن.....الخ. (البحر الرئق ج: ٣ ص: ١٢١، کتاب النکاح، باب لأولیاء والأکفاء). و لَا تجبر البالغة البکر علی النکاح ...الخ. وفی الشامیة: ولَا الحر البالغ....الخ. (الدر المختار مع الردالمحتار ج: ٣ ص: ٥٨ طبع سعید کراچی).

[4] أن جاریة بکرًا أتتْ رسول الله صلی الله علیه وسلم، فذکرت ان أباها زوجها وهی کارهة فخیرها رسول الله صلی الله علیه وسلم، أخرجه أبو داؤد. (جامع الأصول ج: ١١ ص: ٤٦٣، طبع بیروت) لَا یجوز نکاح أحد علی بالغة صحیحة العقل من اب او سلطان بغیر اذنها بکرًا کانت اوثیبًا فان فعل ذٰلک فالنکاح موقوف علی اجازتها فان أجازته جاز. وان ردّته بطل. کذا فی السراج الوهاج. (عالمگیری،کتاب النکاح ج: ١ ص: ٢٨٧، طبع بلوچستان)

خوشحاله ساتلو لپاره او د هغوی د احترام په خاطر يې قبوله کړي او بيا دغه وعده پوره کړي: نو الله تعالی به ورته ډېر اجر ورکړي؛ [1] خو که دی يې نه قبلوي مور پلار يې دا حق نه لري چې په اولاد باندې زور راوړي.

که مور پلار واده ته په زده کړه باندې ترجيح ورکوي؛ نو اولاد بايد څه وکړي؟

سوال: زما مور پلار اګر که په مونږ ټولو باندې په ډېر محنت زده کړه کړې ده. ليکن د هغوی دا فکر دی چې ټول هر څه يوازې په زده کړه کې دي، زه اګر که وړوکی يم: خو زما مشرانې خويندې دي چې هغوی ته اعلی تعليم ورکول کيږي او زما د مور پلار سره د هغوی د واده کولو هيڅ فکر نشته، حال دا چې هغوی خپله د بوډاتوب په طرف روان دي، تاسو ته خو معلومه ده چې نن سبا زمانه څومره خرابه ده او زه هم ډير وړوکی يم او کله چې زه غټ شم نو تر هغه وخته پورې به زما خويندې زړې وي بيا خو به رشته ملاوېدل هم مشکل وي او اوس خلک د دوستۍ کولو لپاره کور ته ځي راځي؛ خو پلار مي ټولو ته ځواب ورکوي، حال دا چې زه په دې پوهېږم چې زما خويندې په دغه رشتو باندې خوشحاله دي، که مور پلار ته د خپلو ذمه واريانو احساس نه وي؛ نو آيا اولاد ته دا حق حاصل دی چې هغوی په خپله خوښه واده وکړي؟ په داسې حال کې چې دواړه مسلمانان وي او په اسلام کې دا خبره جائز هم ده.

جواب: نن سبا د اعلی تعليم شوق مور پلار د خپلې فريضې نه غافل کړي دي، د هلکانو او جينکو عمرونه د کالجونو او يونيورسټيانو په چکر کې تيريږي، کله چې وخت تېر شي؛ نو د مور پلار سترګې وغړيږي. ماته دغه راز خطونه په سلګونو راغلي دي چې د نجلۍ عمر ديرش پنځه ديرش کاله شي بيا يوه رشته هم نه راځي او کومه چې راشي؛ نو هغه هم کټلو سره سمدستي چوپه خوله لاړه شي. څه تعويذ. وظيفه يا عمل راته وښايه چې د بچيانو واده وشي نجلۍ تعليم يافته ده. مګر رشته ورته نه ملاويږي. وغيره... الله خبر دی چې څومره خاندانونه په دې سېلاب کې غرق شوي دي او څومره هلکان او جينکۍ په غلطه لاره باندې روان دي، ددې وجې نه تا چې څه ليکلي دي دا يو زړه سوځونکی حقيقت دی حديث کې دي چې:

---

[1] عن ابن عباس رضی الله عنهما قال: قال رسول الله صلّى الله عليه وسلم: من أصبح مطيعًا لله في والديه أصبح له بابان مفتوحان من الجنّة وإن كان واحدًا فواحدًا (مشكوة ص: ٤٢١، باب البر والصلة، الفصل الثالث)

عن ابي سعيد وابن عباس رضي الله عنهما قالا : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : ((من ولد له ولد فليحسن اسمه وادبه. فاذا بلغ فليزوجه. فان بلغ ولم يزوجه فاصاب اثما فانما اثمه على ابيه)) (مشكوة ۲۷۱)

حضرت ابوسعيد او ابن عباس رضي الله عنهما فرمايي چې نبي كريم صلى الله عليه وسلم وفرمايل: كله چې اولاد بالغ شي او مور پلار د دوی د نكاح نه ستركې بندې وساتي؛ نو په دې صورت كې كه د اولاد نه ګناه وشي: نو مور پلار ورسره په دې ګناه كې پوره برخه لري،

پاتې شو دا سوال كه مور پلار غفلت كوي نو آيا هلك نجلۍ په خپله نكاح د عدالت په ذريعه كولای شي؟ نو ددې ځواب دا دی كه دواړه په هر حيثيت سره برابر وي؛ نو دا نكاح به صحيح وي كنه نو نه[1]. البته كه هلك په كوم ځای كې خپله واده كوي دا خو څه مسئله نه ده ليكن د نجلۍ لپاره مشكل دی بهر حال كه نجلۍ خپله واده كول غواړي؛ نو هغې ته ددې خبرې لحاظ ضرور پكار دی چې د كوم هلك سره عقد كول غواړي هغه به په هر حيثيت د هلك برابر وي. دې ته د فقهې په اصطلاح كې (كفو) وايي،[2]

واده كې د مورپلار د خلاف شرع خواهشاتو لحاظ نه دی پكار

سوال: زما د وړوكي ورور واده راروان دی، هغه وايي چې بس د اول نه دي نكاح وشي ليكن مور دا ضد كوي چې اول به كوزده كيږي او بيا به نكاح سره د رواجونه سره وي، د كور د آبادئ رنګ او اشارې هم راوړل غواړي، ځكه چې ددې بل بچی نشته، نو تاسو ووايئ چې د مور د دغسې خواهشاتو احترام كول پكار دي او كه د سنت محمدي پيروي پكار ده؟

جواب: د سنت پيروي لازمه ده او د مور خلاف شريعت خواهشات پوره كول ناجائز دي[3]، مګر د مور بې ادبي ته ده پكار هغه په ښه طريقه په مسئله باندې پوهول پكار دي،[4]

---

[1] النفذ نكاح حرة مكلفة بلا رضا ولي، والاصل ان كل من تصرف في ماله تصرف في نفسه وما لا فلا. (الدر المختار مع الرد المحتار ج: ۳ ص: ۵۶، طبع ايچ ايم سعيد كراچي)۔

[2] ان المرأة اذا زوّجت نفسها من كفؤ لزم على الأولياء، وان زوّجت من غير كفؤ لا يلزم او لا يصح بخلاف جانب الرجل فانه اذا تزوّج بنفسه مكافئة له او لا فانه صحيح لازم. (ردالمحتار ج: ۳ ص: ۸۵)۔

[3] عن أنس رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لا يؤمن أحدكم حتى يكون هواه تبعا لما جئت به. (مشكوة ص: ۳۰ باب الاعتصام بالكتاب والسنّة). ايضا: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: "لا طاعة لمخلوق في معصية الخالق" (مشكوة ص: ۳۲۱، كتاب الامارة، الفصل الثاني)۔

[4] كما قال تعالى: "فلا تقل لهما أفّ ولا تنهرهما وقل لهما قولا كريما" (الاسراء: ۲۳)۔

د نجلۍ او هلک کومو صفاتو ته کتل پکار دي؟

سوال: کوم وخت چې د دوستۍ کړۍ پیل کیږي؛ نو خلک جینکو ته په داسې طریقه ګوري لکه څنګه چې ګډو چیلو ته د اختر په ورځو کې کتل کیږي آیا دا طریقه سمه ده؟ دویمه خبره دا چې که نجلۍ وي او که هلک په دې ډول دوستي یو تجارتي ډول خپلوي. د بېلګې په ډول هلک څومره شتمن دی (اګر که په حرامه یې پیدا کړي وي) نجلۍ به څومره د کور توکي راوړي. (اګر که د حرامې ګټې وي) په دې اړه اسلامي حکم څه دی؟

جواب: اسلامي حکم دا دی چې د رشتې کولو پرمهال د هلک او نجلۍ دواړو دینداریٔ، شرافت او امانت ته ترجیح ورکول شي[۱]. کوم هلک چې حرام ګټي د دېنه هغه هلک غوره دی چې حلال رزق ګټي اګر که له اقتصاده کمزوری وي[۲] او کومه نجلۍ چې دینداره وي، پاک لمنه وي. دخاوند تابعداره وي غوره ده اګرکه د کورتوکي بیخي رانه وړي یاکم راوړي.

د جینکو له وجې د هلکا نو واده ځنډول

سوال: اکثر لیدل شوي چې چېرته جینکۍ وي، د هغوی د واده په تړاو د هغوی ورونه یو اوږد انتظار تېروي چې د هغې په وجه د هغوی عمرونه ختم شي یا پوره وخت تېر شوی وي، آیا د اسلامي حکم په رڼا کې به دا طریقه جائز وي او دا چې په دې دوران کې که چېرته خدای مکړه څوک ګناه وکړي؛ نو ددې وبال به په چا باندې وي؟

جواب: شرعي حکم دا دی چې مناسب رشتې پیدا کېدو سره سمدستي عقد وکړل شي، ددې لپاره چې د ځوانانو جذبې بې ځایه ونه کارول شي، کنه نو مور پلار به یې هم په ګناه کې برابر شریک وي[۳]

---

[۱] قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: اذا خطب اليكم من ترضون دينه و خلقه فزوجوه،ان لَا تفعلوا تكن فتنة فى الأرض و فساد عريض. (مشكوٰة ص: ۲۶۷، كتاب النكاح، الفصل الثانى، وجامع الأصول ج: ۱۱ ص: ۴۶۵، طبع بيروت). أيضًا: عن أبى هريرة قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: تنكح المرأة لأربع: لما لها ولحسبها ولجمالها و لدينها،فاظفر بذات الدين تربت يداك(مشكوٰة ص: ۲۶۷، كتاب النكاح، الفصل الأوّل)

[۲] او فى شرح السنة روى ان رجلاً جاء الى الحسن وقال: ان لى بنتًا و قد خطبها غير واحد، فمن تشير على ان أزوجها؟ قال: زوجها رجلاً يتقى الله، فانه ان احبها أكرمها، وان أبغضها، لم يظلمها. (مرقاة شرح مشكوٰة ج: ۳ ص: ۴۰۳ طبع بمبئى)

[۳] كما فى حديث أبى سعيد وابن عباس رضى الله عنهما: فاذا بلغ فليزوجه، فان بلغ ولم يزوجه فأصاب اثمًا فانما اثمه على أبيه. (مشكوٰة ص: ۲۷۱، باب الولى فى النكاح واستيذان المرأة، الفصل الثالث)۔

هو دا خبره ده که رشته نه پیدا کیږي بیا یې مور پلار ګناه ګار نه دی.[۱]

که مور او پلار د پنځه ویشت کالو نه زیات عمر والا اولاد ته واده نه کوي

سوال: که مور او پلار اولاد ته واده نه کوي او دهغوی عمرونه د پنځه ویشت کالونه هم زیات شوي وي: نو آیا هغوی په خپلې مرضئ کوم ځای واده کولای شي؟ ایا دا عمل خو به د مور او پلار نافرماني نه وي؟

جواب: په دې صورت کې اولاد ته پکار دي چې په څه ذریعه مور او پلار خبر کړي او هغوی د اولاد په واده کولو باندې راضي کړي. که مور اوپلار ددې پروا نه کوي: نو اولاد خپله په خپل واده کولو باندې حق لري[۲]. هلک چې په کوم ځای کې ځانته په خپله خوښه واده کول غواړي دا خو څه مسئله نه ده: خو د نجلۍ لپاره مشکله ده، په هر حال که چېرته نجلۍ په خپله واده کول غواړي: نو دېته ددې خبرې لحاظ کول ضروري دی چې د کوم هلک سره عقد کول غواړي هغه په هرحیثیت ددې سره برابر وي، دېته د فقهې په اصطلاح کې (کفو) وایي.[۳]

[الحمد لله پنځم جلد ختم شو]

---

[۱] کما قال تعالی: لَا يُكَلِّفُ اللّٰهُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَا" (البقرة : ۲۸۶)۔

[۲] فَانْكِحُوْا مَا طَابَ لَكُمْ مِّنَ النِّسَاء: ۳). أيضًا: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: اذا خطب اليكم من ترضون دينه وخلقه فزوّجوه،ان لاتفعلوه تكن فتنة في الأرض وفسادعريض. رواه الترمذی. (مشکوة ص: ۲۶۷، طبع قدیمی)

[۳] ان المرأة اذا زوجت نفسها من كفؤ لزم على الأولياء وان زوجت من غير كفؤ لا يلزم أو لا يصح بخلاف جانب الرجل فانه اذا تزوّج بنفسه مكافئة له أو لا فانه صحيح لزم. (ردالمحتار ج: ۳ ص: ۸۵ طبع ایچ ایم سعید کراچي)۔

د اول جلد اجمالي فهرست

د دوېم جلد اجمالي فهرست

د دريم جلد اجمالي فهرست

د څلورم جلد اجمالي فهرست

د پنځم جلد اجمالي فهرست

د شپږم جلد اجمالي فهرست

د اووم جلد اجمالي فهرست

د اتم جلد اجمالي فهرست

جديد مكتبه رشيديه

091-2580074